T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

İLKOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA YER ALAN METİNLERİN EVRENSEL İLKELER BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

CANER SARIOĞLU

AMASYA
Şubat – 2023

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

İLKOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA YER ALAN METİNLERİN EVRENSEL İLKELER BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Hazırlayan
Caner SARIOĞLU

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Erkan ÇER

AMASYA – 2023

TEZ ONAY SAYFASI

Caner SARIOĞLU tarafından hazırlanan "İLKOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA YER ALAN METİNLERİN EVRENSEL İLKELER BAKIMINDAN İNCELENMESİ" başlıklı çalışma aşağıdaki jüri tarafından 24/01/2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri		**İmza**
Danışman	: Doç. Dr. Erkan ÇER	…….
Üye	: Doç. Dr. Beytullah KARAGÖZ	…….
Üye	: Doç. Dr. Gülbin ZEREN NALİNCİ	…….

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım. 24/01/2023

……

Doç. Dr. Hasan YERKAZAN

Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN SAYFASI

Tezimin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin ortaya çıkması durumunda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

24/01/2023

Caner SARIOĞLU

İmza

ÖZET

İLKOKUL TÜRKÇE DERS KİTABINDA YER ALAN METİNLERİN EVRENSEL İLKELER BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Caner SARIOĞLU

Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temel Eğitim Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Şubat/2023

Danışman: Doç. Dr. Erkan, ÇER

İlkokul öğretim programının temel derslerinden biri Türkçe dersidir. Türkçe derslerinde öğretim materyali olarak Milli Eğitim Bakanlığının belirlediği ders kitapları kullanılmaktadır. Ders kitaplarının içeriğine bakıldığında çeşitli temalarda metinlerin yer aldığı görülmektedir. Bu metinlerin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi önemlidir. Bu çalışma ilkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri evrensel ilkeler bakımından incelemeyi amaçlayan nitel bir araştırmadır. Söz konusu evrensel ilkeler şiddet, öğüt ve emir, öğretme ve belletme, korku ve kaygı, ideolojik söylemler, tozpembe bir dünya, cinsiyet ayrımcılığı, geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar, tek ve değişmez doğrular, abartılmış merak ve aşırı duygusal öğelerdir. Çalışmadaki veriler doküman incelemesiyle toplanmıştır. Toplanan bu veriler içerik analiziyle MAXQDA uygulamasında çözümlenmiştir. Sonuç olarak, ilkokul 1, 2, 3 ve 4. sınıf Türkçe kitaplarında yer alan metinlerde toplamda 185 öğüt, 71 emir, 32 korku, 60 kaygı, 80 öğretme, 148 belletme, 180 ideolojik söylem, 15 cinsiyet ayrımcılığı, 132 geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar, 77 abartılmış merak ve aşırı duygusal ögeler, 76 tek ve değişmez doğrular, 74 şiddet ve 5 tozpembe bir dünya öğelerine rastlanmıştır. Elde edilen sonuçlar ilgili alanyazın bağlamında tartışılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: ilkokul, Türkçe ders kitabı, metin, evrensel İlkeler

ABSTRACT

INVESTIGATING THE TEXTS IN PRIMARY SCHOOL TURKISH COURSEBOOKS IN THE CONTEXT OF EDUCATIONAL PRINCIPLES

Caner SARIOĞLU

Amasya University, Institute of Social Science

Department of Elementary Education, M.A., February /2023

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Erkan ÇER

The Turkish course is one of the basic courses of the primary school curriculum. The textbooks determined by the Ministry of National Education are used as teaching material in Turkish courses. It is seen that there are texts which have various themes when the content of the textbooks is examined. It is crucial to analyse these texts in terms of various variables. This research is qualitative research that aims to examine the texts which have been used in Turkish primary school textbooks in point of universal principles. These universal principles are violence, advice and command, teaching and internalisation, fear and anxiety, ideological discourses, a world through rose-coloured glasses, gender discrimination, traditional values, judgemental judgments and rules, one and unchangeable truths, exaggerated curiosity, and extreme emotional elements. The data in the research have been collected through document analysis. The collected data have been analysed through content analysis in the MAXQDA application. As a result, in the texts in the primary school 1st, 2nd, 3rd and 4th grade Turkish textbooks, a total of 185 advice, 71 commands, 32 fears, 60 anxiety, 80 teaching, 148 internalisation, 180 ideological discourses, 15 gender discrimination, 132 traditional values, judgemental judgments and rules, 77 exaggerated curiosity and extreme emotional elements, 76 one and unchangeable truths, 74 violence and 5 a world through rose-coloured glasses elements were found. The results obtained have been discussed within the context of relevant literature and made suggestions.

Keywords: primary school, Turkish textbook, texts, educational principles

ÖNSÖZ

Tez danışmanım Doç. Dr. Erkan Çer'e, her zaman yanımda olan, attığım her adımda desteğini esirgemeyen canım aileme, çalışmalarımda motivasyonumu hep yüksek tutan meslektaşlarıma ve arkadaşlarıma, onlardan çok şey öğrendiğim ve öğrenmeye devam ettiğim öğrencilerime, bu süreçte küçük veya büyük yardımını esirgemeyen herkese teşekkür ederim.

Caner SARIOĞLU

24/01/2023

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN SAYFASI i
ÖZET ii
ABSTRACT iii
ÖNSÖZ iv
İÇİNDEKİLER v
TABLOLAR DİZİNİ viii
ŞEKİLLER DİZİNİ xv
GRAFİKLER DİZİNİ xx
KISALTMALAR DİZİNİ xxiii

I. BÖLÜM

1. GİRİŞ 1
1.1. Araştırmanın Amacı 3
1.2. Araştırmanın Önemi 3
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları 3
1.4. Araştırmanın Varsayımları 4
1.5. Tanımlar 4

II. BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 5
2.1. Çocuk 5
2.1.1. Tarihsel Olarak Çocuk 5
2.1.2. Kültürel Olarak Çocuk 6
2.1.3. Biyolojik Olarak Çocuk 7
2.1.4. Sosyal Olarak Çocuk 8
2.1.5. Duygusal Olarak Çocuk 10
2.1.6. Nesil Farkına Göre Çocuk 11
2.2. Çocuk Edebiyatı 14
2.3. Çocuğa Görelik 19
2.4. Evrensel İlkeler (Metinlerde Olmaması ve Başaçıkılması Gereken Durumlar) 21
2.4.1. Öğretme ve Belletme 23
2.4.2. Öğüt ve Emir 30
2.4.3. Korku ve Kaygı 36
2.4.4. İdeolojik Söylemler 42
2.4.5. Cinsiyet Ayrımcılığı 48
2.4.6. Tozpembe Bir Dünya 54
2.4.7. Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar 61

2.4.8. Tek ve Değişmez Doğrular....67
2.4.9. Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler....74
2.4.10. Şiddet....79
2.5. Türkçe Ders Kitapları ve Metin....85
2.6. İlgili Araştırmalar....92

III. BÖLÜM

3. YÖNTEM....94
3.1. Araştırma Modeli....94
3.2. Veri Toplama Araçları....94
3.3. Verilerin Toplanması....98
3.4. Verilerin Analizi....98
3.5. Geçerlik ve Güvenirlik....99

IV. BÖLÜM

4. BULGULAR....101
4.1. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metin İncelemeleri....101
4.2. 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metin İncelemeleri....157
4.3. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metin İncelemeleri....256
4.4. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metin İncelemeleri....377

V. BÖLÜM

5. TARTIŞMA....507
5.1. Evrensel Özellikler Kategorisine Yönelik Tartışma....507
5.1.1. Öğüt ve Emir Alt İzleğine Yönelik Tartışma....507
5.1.2. Korku ve Kaygı Alt İzleğine Yönelik Tartışma....507
5.1.3. İdeolojik Söylemler Alt İzleğine Yönelik Tartışma....508
5.1.4. Öğretme ve Belletme Alt İzleğine Yönelik Tartışma....508
5.1.5. Cinsiyet Ayrımcılığı Alt İzleğine Yönelik Tartışma....509
5.1.6. Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar Alt İzleğine Yönelik Tartışma....509
5.1.7. Abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler alt izleğine yönelik tartışma....510
5.1.8. Tek ve Değişmez Doğrular Alt İzleğine Yönelik Tartışma....510
5.1.9. Tozpembe Bir Dünya Alt İzleğine Yönelik Tartışma....511
5.1.10. Şiddet Alt İzleğine Yönelik Tartışma....511

VI. BÖLÜM

6. SONUÇ VE ÖNERİLER....512
6.1. Sonuç....512
6.1.1. Araştırmanın Birinci Problemine Yönelik Sonuç....512

6.1.2. Araştırmanın İkinci Problemine Yönelik Sonuç 514
6.1.3. Araştırmanın Üçüncü Problemine Yönelik Sonuç 515
6.1.4. Araştırmanın Dördüncü Problemine Yönelik Sonuç 516
6.1.5. Araştırmanın Beşinci Problemine Yönelik Sonuç 518
6.1.6. Araştırmanın Altıncı Problemine Yönelik Sonuç 519
6.1.7. Araştırmanın Yedinci Problemine Yönelik Sonuç 520
6.1.8. Araştırmanın Sekizinci Problemine Yönelik Sonuç 521
KAYNAKÇA 526
EKLER 551
Ek 1. Verilerin Kodlama Süreci 552
ÖZ GEÇMİŞ ..... **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinleri 95
Tablo 2. 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinleri 96
Tablo 3. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinleri 96
Tablo 4. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinleri 97
Tablo 5. Ders Kitaplarında Bulunan Metinlerin İçeriğinde Başaçıkılması Gereken Durumlar… 99
Tablo 6. "Padişahın Oğluna Dersi" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 101
Tablo 7. "Ailemiz" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 107
Tablo 8. "Bayramlaşma Bayramı" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 109
Tablo 9. "Müzeler" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular..... 112
Tablo 10. "Dedemle Bir Bayram Günü" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 115
Tablo 11. "Yaşasın Bilgisayar" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 117
Tablo 12. "Minik Gezegen ve Küçük Astronot" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 120
Tablo 13. "Temel Güneş'e Gidiyor" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 122
Tablo 14. "Uçan Balon" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular..... 123
Tablo 15. "Efe Deney Yapıyor" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 125
Tablo 16. "Atatürk ve Çocuk" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 126
Tablo 17. "Dünya Çocuk Bayramı" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 130
Tablo 18. "Kahraman Şerife Bacı" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 132
Tablo 19. "Atatürk Köşesi" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular.. 135
Tablo 20. "Allah Bir Daha Bu Millete İstiklal Marşı Yazdırmasın" Adlı Metnin Evrensel

İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 137
Tablo 21. "Bilgi Kuşu" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 140
Tablo 22. "Kitap" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 142
Tablo 23. "Bir Kitap Anlatıyor" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 144
Tablo 24. "Altın, Kılıç ve Kitap" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 146
Tablo 25. "Okuma Yazma Bilmeyen Çocuk" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 150
Tablo 26. "Arkadaşım Papi" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 157
Tablo 27. "Paraşütle Oynamak Çok Eğlenceli" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 160
Tablo 28. "Uçurtma Tekerlemesi" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 161
Tablo 29. "Aferin!" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 163
Tablo 30. "Efe Tiyatroya Gidiyor" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 164
Tablo 31. "Şehit Mehmet Kamil" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 165
Tablo 32. "Önce Atatürk" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular ... 169
Tablo 33. "Çanakkale'den Sonra" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 171
Tablo 34. "Ali ve Ayşe ile İstiklal Marşı" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 174
Tablo 35. "Asker Ağlamaz Arkadaş" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 178
Tablo 36. "Cimrinin Kedileri" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 181
Tablo 37. "Dostlarımız Varsa" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 185
Tablo 38. "Yaşlı Kadın" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular..... 188
Tablo 39. "Çocuklar" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 190
Tablo 40. "Sarman Kedinin Yavruları" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 192

Tablo 41. “Yerli Malları ve Tutum Haftası” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 194
Tablo 42. “Kız Kulesi” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular..... 200
Tablo 43. “Biri Var Ki” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular..... 201
Tablo 44. “Hoca Nasreddin” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 203
Tablo 45. “Bayrak” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 205
Tablo 46. “Papatya ve Gelincik” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular ..... ……...207
Tablo 47. “Muhteşem Güneş” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular209
Tablo 48. “Küçük Penguen” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 211
Tablo 49. “Ormanlar” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular..... 212
Tablo 50. “Miniktim Minnacıktım” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 214
Tablo 51. “Sepetimdeki Domatesler Nereden Geldi?” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 216
Tablo 52. “Trafik” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular..... 218
Tablo 53. “Çiftçiyle Oğulları” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 220
Tablo 54. “Para Nedir” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular..... 223
Tablo 55. “Kumbara” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular..... 226
Tablo 56. “Selim ve Pelin” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular .. 229
Tablo 57. “Gerçek Bir Meslek” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 231
Tablo 58. “Sporcu” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular..... 233
Tablo 59. “Ne Yemelisiniz?” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 234
Tablo 60. “Dağınık Karga” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular .. 237
Tablo 61. “Atakan Televizyon Seyretmek İstiyor” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 240
Tablo 62. “Bardaktan Telefon Yapma” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 242
Tablo 63. “Teknoloji” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 244
Tablo 64. “Kara Kutu” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 247
Tablo 65. “Taşıtlara Sesleniş” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular249

Tablo 66. “Arkadaş” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular..... 256
Tablo 67. “Annelerin En Güzeli” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 259
Tablo 68. “Hediye Seçimi” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular .. 261
Tablo 69. “Ihlamur Ağacının Kokusu” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 264
Tablo 70. “Sihirli Sözcükler” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 267
Tablo 71. “Yeni Kırmızı Topum” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 271
Tablo 72. “Palyaço” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 273
Tablo 73. “Bir Sınıf Müzesi Kuralım” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 274
Tablo 74. “Aç Kapıyı Bezirgan Başı” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 276
Tablo 75. “Tahta Kaşıktan Kukla Yapalım” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 279
Tablo 76. “Türkiye’m” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular..... 283
Tablo 77. “Misafir” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 287
Tablo 78. “Yıldızla Isınmış” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 289
Tablo 79. “Bayrağımın Türküsü” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 292
Tablo 80. “Ayın Ninnisi” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 295
Tablo 81. “Buğday Masalı” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular . 298
Tablo 82. “Büyüyünce Ne Olsam?” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 302
Tablo 83. “İsraf Etme, Mutlu Ol” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 306
Tablo 84. “Mor Menekşe” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular ... 308
Tablo 85. “Karınca ve Çocuk” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular… 311
Tablo 86. “Mikrobun Ettikleri” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular... 313
Tablo 87. “Vole Vole Voleybol” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular. 316

Tablo 88. “Çiğneme Makinesi” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 319
Tablo 89. “Tavşan ile Kaplumbağa” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 321
Tablo 90. “Sabunun Öyküsü” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular323
Tablo 91. “Canpatlı Dede’nin Domatesi” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 325
Tablo 92. “Yeşil İlkbahar” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular ... 327
Tablo 93. “Uzayda Yaşam” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular . 329
Tablo 94. “Sahildeki Yumurtalar” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 333
Tablo 95. “Koruyalım Çevreyi” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 336
Tablo 96. “Atatürk’ün Hayatı” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 339
Tablo 97. “Gülümsedi Kırmızı” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 342
Tablo 98. “Saka Eri Hüseyin” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular346
Tablo 99. “İstiklal Marşı ve Mehmet Akif” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 350
Tablo 100. “Atatürk” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular..... 353
Tablo 101. “İletişim” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular..... 356
Tablo 102. “Robot Kol” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 360
Tablo 103. “Yanlış Adres” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular... 361
Tablo 104. “Bilim Gözlem Yapmakla Başlar” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 364
Tablo 105. “Sıçrat, Fırlat Akıt, Damlat” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 368
Tablo 106. “Kuş Çocuk” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular..... 377
Tablo 107. “Arkadaşlık” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 381
Tablo 108. “Rafadan Tayfa ile Sokak Oyunları” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 382
Tablo 109. “Halay” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 384

Tablo 110. “Gül Ağacı Çay Bahçesi’nden Hacivat Karagöz’e” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 387
Tablo 111. “Müstecip Onbaşı” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 388
Tablo 112. “Başkomutan Mustafa Kemal” Adlı Metnin Evrensel ilkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 392
Tablo 113. “Beni de Tanık Olarak Göster” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 394
Tablo 114. “Atatürk” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular..... 396
Tablo 115. “Kurtuluş” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular..... 406
Tablo 116. “Leylek ile Tilki” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 408
Tablo 117. “Size Saygı Duyulmasını İstiyorsanız Dürüst Olun” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 412
Tablo 118. “Sevgi Çelengi” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular . 417
Tablo 119. “Beş Kuruşun Ağırlığı” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 419
Tablo 120. “Küçük Fare ile Aslan” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 423
Tablo 121. “Hepsi Haklı” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular..... 426
Tablo 122. “Tarihi Eserleri ve Mutfağıyla Ünlü Kentimiz Hatay” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 429
Tablo 123. “Bayrak” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 431
Tablo 124. “Genç Osman Destanı” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 434
Tablo 125. “Selimiye’nin Öyküsü” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 437
Tablo 126. “Yeşilyurt” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular..... 441
Tablo 127. “Küçük müyüz Büyük mü?” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 445
Tablo 128. “Yağmur” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular..... 448
Tablo 129. “Ateş Böceği” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 450
Tablo 130. “Doğanın Sesi” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular .. 453
Tablo 131. “Çılgın Böcekler Korosu” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 456

Tablo 132. “Dört Büyük Şair” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 459
Tablo 133. “Sinema” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 462
Tablo 134. “Fotoğrafın İcadı” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular464
Tablo 135. “Tiyatroyu da Kim İcat Etti?” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 467
Tablo 136. “Eskiciyle Para Babası” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 469
Tablo 137. “Ah Heidi Neredesin?” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 473
Tablo 138. “Sözcükler” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 474
Tablo 139. “İpek Kelebeği” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular . 477
Tablo 140. “Güler Yüze ve Gülmeye Dair” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 480
Tablo 141. “Öğrenme ve Marie Curie” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 483
Tablo 142. “Beyin Ne İş Yapar?” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 488
Tablo 143. “Akıl Aydınlandığında” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 491
Tablo 144. “İnternet” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 496
Tablo 145. “İbni Sina” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular 498

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Evrensel Olarak Olmaması ve Başaçıkılması Gereken Durumlar 23
Şekil 2. "Padişahın Oğluna Dersi" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 106
Şekil 3. "Ailemiz" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 108
Şekil 4. "Bayramlaşma Bayramı" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 112
Şekil 5. "Müzeler" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 115
Şekil 6. "Dedemle Bir Bayram Günü" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 117
Şekil 7. "Yaşasın Bilgisayar" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 119
Şekil 8. "Minik Gezegen ve Küçük Astronot" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 122
Şekil 9. "Temel Güneş'e Gidiyor" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 123
Şekil 10. "Uçan Balon" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 124
Şekil 11. "Efe Deney Yapıyor" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 126
Şekil 12. "Atatürk ve Çocuk" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 129
Şekil 13. "Dünya Çocuk Bayramı" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 132
Şekil 14. "Kahraman Şerife Bacı" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 134
Şekil 15. "Atatürk Köşesi" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 137
Şekil 16. "Allah, Bir Daha Bu Millete İstiklal Marşı Yazdırmasın" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 139
Şekil 17. "Bilgi Kuşu" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 141
Şekil 18. "Kitap" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 144
Şekil 19. "Bir Kitap Anlatıyor" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 146
Şekil 20. "Altın, Kılıç ve Kitap" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 150
Şekil 21. "Okuma Yazma Bilmeyen Çocuk" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 152
Şekil 22. "Arkadaşım Papi" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 159
Şekil 23. "Paraşütle Oynamak Çok Eğlenceli" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 161
Şekil 24. "Uçurtma Tekerlemesi" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 163
Şekil 25. "Aferin" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 164
Şekil 26. "Şehit Mehmet Kamil" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 169
Şekil 27. "Önce Atatürk" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 171
Şekil 28. "Çanakkale'den Sonra" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 174
Şekil 29. "Ali ve Ayşe ile İstiklal Marşı" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 178
Şekil 30. "Asker Ağlamaz Arkadaş" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 181
Şekil 31. "Cimrinin Kedileri" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 185

Şekil 32. “Dostlarımız Varsa” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 187
Şekil 33. “Yaşlı Kadın” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 189
Şekil 34. “Çocuklar” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 192
Şekil 35. “Çocuklar” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 194
Şekil 36. “Yerli Malları ve Tutum Haftası” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 199
Şekil 37. “Kız Kulesi” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 201
Şekil 38. “Biri Var Ki” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 203
Şekil 39. “Hoca Nasreddin” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 205
Şekil 40. “Bayrak” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 207
Şekil 41. “Papatya ve Gelincik” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 209
Şekil 42. “Muhteşem Güneş” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 211
Şekil 43. “Ormanlar” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 213
Şekil 44. “Miniktim Minnacıktım” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 215
Şekil 45. “Sepetimdeki Domatesler Nereden Geldi?” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 217
Şekil 46. “Trafik” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 220
Şekil 47. “Çiftçiyle Oğulları” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 222
Şekil 48. “Para Nedir?” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 225
Şekil 49. “Kumbara” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 228
Şekil 50. “Selim ve Pelin” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 230
Şekil 51. “Gerçek Bir Meslek” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 232
Şekil 52. “Sporcu” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 234
Şekil 53. “Ne Yemelisiniz?” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 236
Şekil 54. “Dağınık Karga” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 239
Şekil 55. “Atakan Televizyon Seyretmek İstiyor” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 241
Şekil 56. “Bardaktan Telefon Yapma” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 243
Şekil 57. “Bardaktan Telefon Yapma” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 247
Şekil 58. “Kara Kutu” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 249
Şekil 59. “Taşıtlara Sesleniş” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 251
Şekil 60. “Arkadaş” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 258
Şekil 61. “Annelerin En Güzeli” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 260
Şekil 62. “Hediye Seçimi” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 263
Şekil 63. “Ihlamur Ağacının Kokusu” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 267
Şekil 64. “Sihirli Sözcükler” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 270

Şekil 65. “Yeni Kırmızı Topum” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 272
Şekil 66. “Palyaço” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 274
Şekil 67. “Bir Sınıf Müzesi Kuralım” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 276
Şekil 68. “Aç Kapıyı Bezirgan Başı” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 279
Şekil 69. “Tahta Kaşıktan Kukla Yapalım” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 283
Şekil 70. “Türkiye’m” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 286
Şekil 71. “Misafir” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 289
Şekil 72. “Yıldızla Isınmış” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 292
Şekil 73. “Bayrağımın Türküsü” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 295
Şekil 74. “Ayın Ninnisi” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 298
Şekil 75. “Buğday Masalı” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 302
Şekil 76. “Büyüyünce Ne Olsam?” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 306
Şekil 77. “İsraf Etme, Mutlu Ol” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 308
Şekil 78. “Mor Menekşe” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 310
Şekil 79. “Karınca ve Çocuk” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 313
Şekil 80. “Mikrobun Ettikleri” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 315
Şekil 81. “Vole Vole Voleybol” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 318
Şekil 82. “Çiğneme Makinesi” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 320
Şekil 83. “Tavşan ile Kaplumbağa” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 323
Şekil 84. “Sabunun Öyküsü” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 325
Şekil 85. “Canpatlı Dede’nin Domatesi” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 327
Şekil 86. “Yeşil İlkbahar” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 329
Şekil 87. “Uzayda Yaşam” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 333
Şekil 88. “Sahildeki Yumurtalar” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 335
Şekil 89. “Koruyalım Çevreyi” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 338
Şekil 90. “Atatürk’ün Hayatı” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 341
Şekil 91. “Gülümsedi Kırmızı” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 345
Şekil 92. “Saka Eri Hüseyin” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 350
Şekil 93. “İstiklal Marşı ve Mehmet Akif” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 353
Şekil 94. “Atatürk” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 356
Şekil 95. “İletişim” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 359
Şekil 96. “Robot Kol” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 361
Şekil 97. “Yanlış Adres” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 363
Şekil 98. “Bilim Gözlem Yapmakla Başlar” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 367

Şekil 99. “Sıçrat, Fırlat, Akıt, Damlat” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 372
Şekil 100. “Kuş Çocuk” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 381
Şekil 101. “Rafadan Tayfa ile Sokak Oyunları” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları .. 384
Şekil 102. “Halay” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 386
Şekil 103. “Gül Ağacı Çay Bahçesi’nden Hacivat Karagöz’e” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 388
Şekil 104. “Müstecip Onbaşı” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 392
Şekil 105. “Başkomutan Mustafa Kemal” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 394
Şekil 106. “Beni de Tanık Olarak Göster” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 395
Şekil 107. “Atatürk” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 405
Şekil 108. “Kurtuluş” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 407
Şekil 109. “Leylek ile Tilki” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 412
Şekil 110. “Size Saygı Duyulmasını İstiyorsanız Dürüst Olun” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 417
Şekil 111. “Sevgi Çelengi” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 418
Şekil 112. “Beş Kuruşun Ağırlığı” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 423
Şekil 113. “Küçük Fare ile Aslan” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 426
Şekil 114. “Hepsi Haklı” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 428
Şekil 115. “Tarihi Eserleri ve Mutfağıyla Ünlü Kentimiz Hatay” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 431
Şekil 116. “Bayrak” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 434
Şekil 117. “Genç Osman Destanı” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 436
Şekil 118. “Selimiye’nin Öyküsü” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 441
Şekil 119. “Yeşilyurt” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 445
Şekil 120. “Küçük müyüz Büyük mü?” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 447
Şekil 121. “Yağmur” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 450
Şekil 122. “Ateş Böceği” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 453
Şekil 123. “Doğanın Sesi” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 455
Şekil 124. “Çılgın Böcekler Korosu” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 459
Şekil 125. “Dört Büyük Şair” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 462
Şekil 126. “Sinema” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 464
Şekil 127. “Fotoğrafın İcadı” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 467
Şekil 128. “Tiyatroyu da Kim İcat Etti?” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 469
Şekil 129. “Eskiciyle Para Babası” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 472

Şekil 130. “Ah Heidi Neredesin?” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 474
Şekil 131. “Sözcükler” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 476
Şekil 132. “İpek Kelebeği” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları..... 479
Şekil 133. “Güler Yüze ve Gülmeye Dair” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 483
Şekil 134. “Öğrenme ve Marie Curie” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 487
Şekil 135. “Beyin Ne İş Yapar?” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 491
Şekil 136. “Akıl Aydınlandığında” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları 496
Şekil 137. “İnternet” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları..... 498
Şekil 138. “İbni Sina” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları..... 501

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 1. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Öğretme Alt İzleği Grafiği ..... ……152

Grafik 2. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Belletme Alt İzleği Grafiği..... ……152

Grafik 3. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Öğüt Alt İzleği Grafiği ..... ……153

Grafik 4. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Emir Alt İzleği Grafiği…… ..... ……153

Grafik 5. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Korku Alt İzleği Grafiği..... ……154

Grafik 6. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Kaygı Alt İzleği Grafiği ..... ……154

Grafik 7. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı İdeolojik Söylemler Alt İzleği Grafiği ..... ……154

Grafik 8. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Cinsiyet Ayrımcılığı Alt İzleği Grafiği ..... ……155

Grafik 9. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Tozpembe Bir Dünya Alt İzleği Grafiği……..147

Grafik 10. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar Alt İzleği Grafiği ..... ……155

Grafik 11. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Tek ve Değişmez Doğrular Alt İzleği Grafiği.....156

Grafik 12. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler Alt İzleği Grafiği..... ……156

Grafik 13. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Şiddet Alt İzleği Grafiği..... ……157

Grafik 14. 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Öğretme Alt İzleği Grafiği ..... ……251

Grafik 15. 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Belletme Alt İzleği Grafiği..... ……252

Grafik 16. 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Öğüt Alt İzleği Grafiği ..... ……252

Grafik 17. 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Emir Alt İzleği Grafiği ..... ……252

Grafik 18. 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Korku Alt İzleği Grafiği..... ……253

Grafik 19. 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Kaygı Alt İzleği Grafiği ..... ……253

Grafik 20. 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı İdeolojik Söylemler Alt İzleği Grafiği ..... ……253

Grafik 21. 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Tozpembe Bir Dünya Alt İzleği Grafiği ..... ……254

Grafik 22. 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar Alt İzleği Grafiği ..... ……254

Grafik 23. 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Tek ve Değişmez Doğrular Alt İzleği Grafiği……..255

Grafik 24. 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler Alt İzleği

Grafiği..... ……255

Grafik 25. 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Şiddet Alt İzleği Grafiği..... ……256

Grafik 27. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Belletme Alt İzleği Grafiği..... ……373

Grafik 28. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Öğüt Alt İzleği Grafiği ..... ……373

Grafik 29. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Emir Alt İzleği Grafiği ..... ……374

Grafik 30. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Korku Alt İzleği Grafiği..... ……374

Grafik 31. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Kaygı Alt İzleği Grafiği ..... ……374

Grafik 32. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı İdeolojik Söylemler Alt İzleği Grafiği……..…375

Grafik 33. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Cinsiyet Ayrımcılığı Alt İzleği Grafiği ..... ……375

Grafik 34. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Tozpembe Bir Dünya Alt İzleği Grafiği ..... ……375

Grafik 35. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar Alt İzleği Grafiği ..... ……376

Grafik 36. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Tek ve Değişmez Doğrular Alt İzleği Grafiği……. 376

Grafik 37. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler Alt İzleği Grafiği..... ……376

Grafik 38. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Şiddet Alt İzleği Grafiği..... ……377

Grafik 39. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Öğretme Alt İzleği Grafiği ..... ……502

Grafik 40. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Belletme Alt İzleği Grafiği..... ……502

Grafik 41. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Öğüt Alt İzleği Grafiği ..... ……502

Grafik 42. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Emir Alt İzleği Grafiği ..... ……503

Grafik 43. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Korku Alt İzleği Grafiği..... ……503

Grafik 44. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Kaygı Alt İzleği Grafiği ..... ……503

Grafik 45. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı İdeolojik Söylemler Alt İzleği Grafiği ..... ……504

Grafik 46. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Cinsiyet Ayrımcılığı Alt İzleği Grafiği ..... ……504

Grafik 47. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Tozpembe Bir Dünya Alt İzleği Grafiği ..... ……504

Grafik 48. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar Alt İzleği Grafiği ..... ……505

Grafik 49. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Tek ve Değişmez Doğrular Alt İzleği Grafiği……..505

Grafik 50. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler Alt İzleği Grafiği..... ……505

Grafik 51. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Şiddet Alt İzleği Grafiği…….768

KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar	Açıklama
KSGM	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	Türk Dil Kurumu
TÜBA	Türkiye Bilimler Akademisi
TÜSİAD	Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği

I. BÖLÜM

1. GİRİŞ

Türkçe dersi, Türkiye'de çocukların ilkokula başladıkları dönemden başlayarak ders programlarında yer alan temel derslerden biridir. Millî Eğitim Bakanlığı (2019) Türkçe Dersi Öğretim programına göre Türkçe dersinde öğrencilerin dinleme, izleme, konuşma, okuma ve yazma ile ilgili dil becerileri ve bilişsel becerilerinin geliştirilmesi; Türkçeyi bilinçli ve doğru biçimde kullanmalarının desteklenmesi, okuduklarını anlayarak eleştirel biçimde değerlendirebilmelerinin ve sorgulayabilmelerinin sağlanması gibi amaçlar yer almaktadır. Söz konusu amaçların gerçekleştirilmesi için ilkokul öğretmenleri öğretim programı kapsamında hazırlanmış Türkçe ders kitaplarını kullanmaktadır. Ders kitapları Türkçe dersi öğretiminde kullanılan önemli materyallerden biridir. Ders kitabı, bilgilerin ve becerilerin aktarılmasına yardımcı olan, sınıfta öğretmenden hemen sonra gelen bir rehber niteliği taşımaktadır (Hıdıroğlu, 2019).

Nitelikli bir Türkçe ders kitabı çocuklara dilin güzelliğini ve zenginliğini sezdirmeli, çocukların gelişim özelliklerine ve ilgilerine uygun olmalı, çocuklarda okuma isteği uyandırmalı, onların okuma alışkanlığı kazanmalarına teşvik edici olmalı, evrensel ve ulusal değerleri yansıtmalıdır (Kolaç, 2009; Sever, 2013). Ayrıca ders kitapları, çocukların edebi metin türlerini tanımasını sağlamalı ve hayatında karşılaşabileceği sorunlara çözümler üretmesine de yardımcı olmalıdır (Hıdıroğlu, 2019). Edebi yazın türleri, çocukların bilişsel, dilsel, sosyal ve duygusal gelişimini desteklemede ve estetik algılarının oluşturulmasında çok önemli bir yere sahiptir (Pilav, 2014).

Çocuk edebiyatı; çocukların dil gelişimlerine ve onların anlama düzeylerine uygun olarak, çocuğun gereksinimlerine göre bir yaklaşım benimseyip çocuklara hayatın ve insanın gerçekliğini sanatsal, görsel, dilsel ve nitelikli uyaranlarla aktaran, çocukların duygu ve düşüncelerini besleyen yapıtların genel adıdır (Sever, 2013). Genel olarak bakıldığında çocuk edebiyatı yapıtlarını diğer edebiyat yapıtlarından ayıran en temel özellik yapıtların hitap etmiş olduğu kitledir. Her yaş çocuğun gelişim dönemi birbirinden farklıdır. Bu nedenle çocuk edebiyatı yapıtları her gelişim dönemi için ortaya çıkan farklı gelişim özelliklerine göre yazılmaktadır. Bu araştırmada incelenecek dönem ilköğretim dönemidir. Erken çocukluktan başlayarak dilin olanaklarını ve gücünü sezinleten, eğitsel süreçlerin de bulunduğu döneme ilköğretim dönemi denmektedir (Sever, 2013). İlköğretim döneminde çocuklar okumayı öğrenerek görsel okumadan dilsel okumaya doğru geçiş yapmaktadır. İlköğretim dönemine

kadar sadece renkler, işaretler, resimler ve sesler bir uyaranken okumaya geçişle beraber harfler de çocuklar için bir uyaran haline gelmektedir. İlköğretim döneminde harfleri tanıyan ve seslendiren çocuklar onları anlamlandırmaya da başlamaktadır (Huseynzade, 2019).

Çocuğa görelik, çocukların ilgilerini, gereksinimlerini ve dil evrenini dikkate alarak, hazırlanacak olan okuma metinlerini bu özelliklerle örtüştürmeyi gerektirmektedir (Sever, 2008a). Çocuğa görelik dediğimizde, çocuklar için yapılan edebiyatın çocuğun gelişim dönemlerine, psikolojisine, sözcük ve kavram ilgisine, algılama becerisine uygun olan duyarlılık akla gelmektedir (Şirin, 2007a). Bir başka deyişle, çocuk edebiyatı yapıtları, çocuğun tabiatını, bakış açısını, anlam ve dil evrenini, ilgi ve gereksinimlerini gözeten gerçekliği ile yazınsal ölçütler ve sanatçı duyarlığını ön plana aldığı oranda çocuğa göre olmuş olmaktadır (Çer, 2016c).

Çocuğun hayal kurabildiği, özgürce düşünebildiği, kararlar alabildiği, şiddetin her türlüsüyle başaçıkabildiği, yaratıcılığını ve girişimciliğini desteklediği, duygularını önemsediği yaklaşımların benimsenmesi gerekmektedir (Sever, 2008a). Çünkü çocuk, ancak bu tarz yaklaşımlarla kendi dünyasının kılavuzluğunda insanlara, hayata ve doğaya karşı duyarlık kazanmaktadır. Demokratik toplumların önemsediği, düşünen ve duyarlı insanlar yetiştirmenin doğasında da bu yaklaşım bulunmaktadır. Bu nedenle, evrensel açıdan çocuk için uygun olmayan bazı yaklaşımların çocuk kitaplarında yer almaması gerekmektedir. Bu yaklaşımlar şöyledir:

- Şiddet
- Öğüt ve emir
- Öğretme ve belletme
- Korku ve kaygı
- İdeolojik söylemler
- Tozpembe bir dünya
- Cinsiyet ayrımcılığı
- Geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar, kurallar,
- Tek ve değişmez doğrular
- Abartılmış merak
- Aşırı duygusal öğelerdir (Çer, 2019).

Bu araştırmanın problemini, ilkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin evrensel ilkeler bakımından incelenmesi oluşturmaktadır. Bu araştırmada aşağıda belirtilen alt problemlere yanıt aranmıştır:

- Metinler öğüt ya da emir içeriyor mu?

- Metinler korku ve kaygı öğeleri içeriyor mu?
- Metinlerde ideolojik söylemlere yer verilmiş mi?
- Metinler bir bilgiyi öğretme ve belletme amacı güdüyor mu?
- Metinler toplumsal cinsiyet kalıp yargıları barındırıyor mu?
- Metinler geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallara eleştirel bir bakış açısı sunuyor mu?
- Metinler abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler içeriyor mu?
- Metinler eleştirel bakış açısı yerine tek ve değişmez olgular mı sunuyor?
- Metinlerde tozpembe dünya öğelerine yer verilmiş mi?
- Metinler şiddet öğeleri içeriyor mu?

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ilkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri evrensel ilkelere göre incelemektir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Anadilini bilinçli ve özenli kullanan, eleştirel düşünen, sorgulayan, yaratıcı bireylerin yetiştirilmesinde, Türkçe öğretim programının hedeflerine uygun metinlerle buluşturulması çok önemlidir. Türkçe ve anadili öğretimi de Türkçe dersi ve Türkçe ders kitapları aracılığı ile sağlanmaktadır. Bu durumlar göz önünde bulundurulduğunda ders kitaplarında yer alan metinlerin sanatçı duyarlılığı ile oluşturulmuş, estetik ve sanat zevkiyle işlenmiş, dil duyarlılığı oluşturan özelliklere sahip olması gerekmektedir. Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin evrensel özellikler açısından incelendiği bu çalışma ile ilkokulda nitelikli ders kitaplarının hazırlanma sürecine katkı sağlaması düşünülmektedir.

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada 1. sınıf Türkçe ders kitabı olarak Cem Yayınları, 2. sınıf Türkçe ders kitabı olarak Koza Yayınları, 3. sınıf Türkçe ders kitabı olarak Sonuç Yayınları, 4. sınıf Türkçe ders kitabı olarak Koza Yayınlarının kitabı kullanılmıştır. Her bir sınıf düzeyinde (1, 2, 3, 4) birer kitap incelenmiştir. Bu çalışmaya serbest okuma metinleri ve dinleme metinleri de dâhil edilmiştir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Her bir sınıf düzeyi için kullanılan Türkçe ders kitaplarının evrensel ilkeler bakımından yeterince temsil edeceği varsayılmıştır.

1.5.Tanımlar

Türkçe Öğretimi: Türkçenin dil ve sözcük zenginliğini ortaya koyan, öğrencilerin düzeylerine uygun farklı metinlerle; okuma, yazma, dinleme ve konuşma yetilerini uygulamalar ve etkinliklerle ileri düzeylere getirebileceği, düşünen ve duyarlı bir birey olarak yaşama hazırladığı etkinlikler bütünüdür (Sever, 2013).

Ders Kitabı: Ders kitabı, bilgilerin ve becerilerin aktarılmasına yardımcı olan ders materyali ayrıca sınıfta öğretmenden hemen sonra gelen rehberdir (Hıdıroğlu, 2019).

Çocuk Edebiyatı: Çocukların dil gelişimlerine ve onların anlama düzeylerine uygun olarak, çocuğun gereksinimlerine göre bir yaklaşım benimseyip çocuklara hayatın ve insanın gerçekliğini sanatsal, görsel, dilsel ve nitelikli uyaranlarla aktaran, çocukların duygu ve düşüncelerini besleyen yapıtların genel adıdır (Sever, 2013).

Çocuğa Görelik: Yapıttaki karakterin özellikleri, eylem ve hareketleri, yapıtta kullanılan dilin ve resimlerin anlam gücü, işlenen konunun özelliği, verilen iletilerin türü, kurgunun düzeyi, kitabın ve kullanılan görsellerin boyutları, kitapta kullanılan kâğıdın kalitesi, kapak tasarımı, sayfa düzeni, harflerin türü, öyküdeki mantık hataları, verilen öğüt ve emirler, aktarılan geleneksel yargılar, cinsiyetçi yaklaşım, baskıcı anlayış, araştırmaya ve girişimciliğe ket vuran durumların bulunması, kitabın hem yazın ilkelerine hem sanatçı duyarlığına hem de çocuk gerçekliğine uygunluğunu içeren bütün değişkenlerin toplamına denmektedir (Çer, 2014; 2016).

II. BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırmanın kuramsal çerçevesine ait bilgiler ve ilgili araştırmalar sunulmuştur.

2.1. Çocuk

Türk Dil Kurumuna göre çocuk, "bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız" olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2022). TÜBA'ya göre ise çocuk, doğumla ergenlik dönemi arasında olan (0-12) veya ergenliği de içine alan (0-18) dönemde bulunan insandır (TÜBA, 2011). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi incelendiğinde ise 0-18 yaş aralığındaki her bireyin çocuk olarak tanımlandığı görülmektedir (ÇHDS,1989: 4).

Farklı bir tanıma göre de çocuk, henüz bedensel, ruhsal ve sosyal açıdan olgunluğa ulaşmamış, reşit olmayan; doğasında heyecan, merak, keşfetme arzusu, düş gücü, devingenlik, içtenlik bulunan; duygusal, saf, oyun seven, açık ve şakacı olan; öğüt ve emir içeren anlayıştan hoşlanmayan, masum, duyarlı, bağımlı ve gelişmekte olan bir insan varlığı olarak tanımlanmaktadır (Akyüz, 2012; Cüceloğlu, 2013; Çer, 2014; Erkut, Balcı ve Yıldız, 2017; Olgundeniz, 2010). Çocuğu tam anlamıyla tanımlayabilmek için tarihsel, kültürel, biyolojik, sosyal, duygusal ve nesil farkına göre incelemek gerekmektedir.

2.1.1. Tarihsel Olarak Çocuk

Çocuğu tam anlamıyla anlayabilmek için çocuğun ve çocukluğun tarihini bilmek gerekmektedir. Çocuğa ve çocukluğa ilişkin tanımlar tarihsel zamanlarda farklılıklar göstermektedir. Çünkü her dönemde çocuğa atfedilen değer farklıdır. Doğan (2000), çocuğun tarihinin insanlık tarihi kadar eski olduğunu belirtmektedir. Buna göre ilk çağlarda çocuk, sosyal ve duygusal gereksinimleri dikkate alınmayan ve anne babasının üzerinde velayet hakkının bulunduğu bir varlık olarak kavramsallaştırılmaktadır. Orta Çağ'a gelindiğinde ise çocuk, yetişkinlerin minyatürü olarak algılanmaktadır. Yani bu dönemde de çocuğa ve çocukluğa gereken değer verilmemektedir. Bu dönemde çocukluk anlayışı bulunmamaktadır. Aydınlanma çağının başlamasıyla birlikte çocuğa ve çocukluğa ilişkin bakış açısında iyileşme göze çarpmaktadır. Bu dönemde çocuk değerli bir varlık olarak kabul edilmeye başlanmaktadır. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra savaşın çocuklardaki olumsuz etkisinin de

gözlemlenmesiyle çocuk konusunda daha hassas olunmaya başlanmaktadır (Hamon,2006; Postman, 1995; Sağlam ve Aral, 2016). Bu hassasiyetle birlikte çocuğa olan bakış açısı olumlu anlamda değişmekte ve çocuğun gelişimsel özellikleri daha fazla dikkate alınmaya başlanmaktadır.

Bilimsel çalışmaların ve insan hakları ile ilgili duyarlılığın artmasıyla çocuğa ait tanımlar gelişmiş hatta 20. yüzyıl "Çocuk Yüzyılı" olarak tanımlanmıştır (Gander ve Gardiner, 2010). Bu yüzyılda yaşanan bilimsel gelişmeler, teknolojik yenilikler ve refah düzeyindeki artış çocuk kavramını olumlu anlamda etkilemiştir. Çocukların yetişkinlerden farklı olduğu kabul edilmiş, fiziksel ve psikolojik farklılıklar açığa çıkmış, büyüme ve gelişme döneminde oldukları bilinci oturmaya başlamıştır (Görak, Erdoğan, Savaşer ve Çakıroğlu, 1992). Tarih boyunca Freud'un çocuğun cinsel gelişimini ele alması, Piaget'in çocuğun çok boyutlu gelişimini incelemesi, Ericsson'un çocuğun sosyalliğini ön plana çıkarması, Vygostky'nin çocuğun sosyal çevre ile etkileşimini önemsemesi ve Montessori'nin çocuğu evrensel kabul edip kültürlerin yapı taşı olarak görmesi ile çocuk konusunda farkındalık oluşmuştur (Khun ve Siegler, 2006; Baran, 2011).

Çocuk kavramı her dönemde farklı tanımlanmaktadır. Bu tanımlarda dönemin siyasi, ekonomik ve bilimsel gelişmeleri önemli rol oynamaktadır. Zaman ilerledikçe bu gelişmelerin de etkisiyle çocuğa ve çocukluğa atfedilen değer değişecek ve çocuğa yönelik yeni tanımlamalar yapılacaktır.

2.1.2. Kültürel Olarak Çocuk

Çocuk kavramı yüzyıllar boyunca pek çok farklı bilim dalının ilgi odağı olmuştur. Çocuğun bütüncül gelişimini anlayabilmek için kültürel gelişimi de ele alınmalıdır. Doğan (2000), çocuğun kültürel yaratı olarak görülmesi gerektiğini ve tarih içinde geliştiğini belirtmektedir. Bu bağlamda çocuk kavramı tarihsel, sosyal ve kültürel değişimlere paralel biçimde değişim göstermektedir. Çocuk tanımına ilk olarak Aries'in (1962) "Çocukluğun Yüzyılları" yapıtında rastlandığı belirtilmektedir. Bu kitapta çocuğun bebeklik dönemi sona erer ermez yetişkinlerden farksız olarak algılandığı, ancak 16. yüzyıl ile beraber çocukların yetişkinlerden ayrı bir olgu olarak kabul edilmeye başlandığı bilgisi yer almaktadır (Akt. Erdiller-Yatmaz, Erdemir ve Erbil, 2018).

Çocuk ve kültür, sürekli gelişmekte ve büyümekte olan bir alandır. Çünkü çocuğun sosyal inşa işlevi sürekli artmaktadır. Çocuk kalıplanan, itaat eden, erken yetişkin olmaktan çıkmakta ve sosyal bir aktör haline gelmektedir. Çocuk kültürü de sosyal işlev açısından çocukları topluma hazırlamaya, iletişim işlevi olarak da taklit ile çocukların birbiriyle

etkileşime girmesini sağlamaktadır (Kaminski, 2009). Çocuğun sosyalleşmesi, toplumsallaşması ve kişiliği kültürle gelişmektedir. Çocuğun gelişiminde sosyo-kültürel eğitim de etkili olmaktadır. Çocuğun hayatında karşılaştığı her şey onun kültürünü oluşturmaktadır (Onur, 2001).

Bir toplumun çocuğa bakış açısı ve ona yüklediği anlam, çocuğun sorumluluklarını, ona tanınacak ya da tanınmayan hakları, çocuktan beklentileri ve yetiştirilmek istenen insan tipinin açılımlarını içinde barındırmaktadır. Dolayısıyla çocuk kavramını tanımlamak tüm bu bileşenleri anlamada önemli kabul edilmektedir (Dirican, 2018).

Çocuk ve kültür alanı iç içe geçmiş durumdadır. Gelişen ve değişen kültür, çocuk ve çocukluğu da doğrudan etkilemektedir. Her kültürün içinde kendi değerleri vardır. Bu kültür ve değerler bulunulan yere göre farklılık gösterdiğinden çocuğa verilen değer de farklılıklar göstermektedir.

2.1.3. Biyolojik Olarak Çocuk

İnsan dünyaya biyolojik bir varlık olarak gelmektedir. Bu durum çocuğun gelişiminin genetik bir plan ile şekilleneceğini göstermektedir. Çocuk dünyaya geldiği andan başlayarak kısa sürede birçok yeni davranış öğrenmektedir. Yürümeye ve konuşmaya başlamaktadır. Giyinmeyi, arkadaşlarıyla oyun oynamayı, okuma ve yazmayı öğrenmektedir (Erden ve Akman, 2006; San Bayhan ve Artan, 2004). Çocuk biyolojik olarak olgunlaştıkça belli davranışları sergileyebilecek duruma gelmektedir. Kasların büyümesi ve gelişmesiyle hazırbulunuşluğu artmaya başlamaktadır. Bu hazırbulunuşluk da çocuğun bilgi ve beceri edinmesini kolaylaştırmaktadır (Başal, 2003; Sevimay Özer ve Özer, 2004).

Çocuk bir gelişim döneminden diğerine bireysel hızıyla ve aşamalı olarak geçmektedir. Çocuğun fiziksel olarak gelişmesi ve değişmesi biyolojik olgunlaşmadan önemli ölçüde etkilenmektedir. Çok sayıda psikomotor davranışın yapılabilmesi de olgunlaşmayla ilgilidir. Biyolojik potansiyelin ve olgunlaşmanın ortaya çıkabilmesi için de çocuk öğrenme edinebileceği yaşantılar geçirmesi gerekmektedir. Çocuklar gelişim boyunca aynı süreçlerden geçse de gerek kalıtsal yapıları gerek farklı çevresel koşullardan etkilenmeleri ile her birey birbirinden farklı ve tektir (Bacanlı, 2001; Erden ve Akman, 2006; Hooper ve Mills, 2004).

Psikolinguistik kuram çocuklarda dil gelişiminin de biyolojik temellere dayandığını söylemektedir. Çocuk dil öğrenebilmek için doğuştan özel bir mekanizmayla dünyaya gelmektedir. Bu mekanizma ile de belli olgunluk düzeyine geldiğinde tıpkı yürümeyi öğrendiği gibi konuşmayı da öğrenmektedir (Erden ve Akman, 2002; Kızıltepe, 2004).

Biyolojik olarak dünyaya gelen çocuk kendi hızına göre büyümekte ve gelişmektedir. Bu gelişmenin sağlıklı ilerleyebilmesi için ise yaşantılar geçirmelidir. Bu yaşantılar ile çocuk bütüncül gelişimini sağlayabilmektedir.

2.1.4. Sosyal Olarak Çocuk

Sosyal gelişim doğumla beraber başlayan, kişinin yaşamı boyunca devam eden, çevresindekiler ile olumlu ilişkiler kurmasını ve içinde yaşamakta olduğu topluma uyum sağlamasını sağlayan beceriler toplamıdır (Atabek, 1994; Binbaşıoğlu, 1992; Oğuzkan, 1981). Çocuk doğumundan sonra bir ailede yaşamaya başlamaktadır. Bu şekilde çocuğun ilk sosyal etkileşimi de aile bireyleriyle başlamış olmaktadır. Anneyle başlayan bu süreç baba, ağabey, abla, teyze, dayı, hala, amca, bakıcı gibi birçok kişiyi içine almaktadır. Sonrasında da bu etkileşime arkadaş ve okul yaşantıları eklenmektedir. Ayrıca sosyallikte tek taraflı bir gelişim değil, çocuk ve onu yetiştirenler arasındaki etkileşim önem taşımaktadır. Bu sosyal beceriler yetişkinleri izleyerek ve gözlemleyerek de gelişmektedir. Sosyalleşen çocuk yetkinleşmektedir. Sosyal açıdan yeterince gelişemeyen çocuk diğer insanlarla sağlıklı iletişim kuramamakta, çatışma yaşamakta ve uyum içinde yaşamakta zorlanmaktadır. Bu da toplumsal baskı görmesine, mutsuz olmasına hatta dışlanmasına neden olabilmektedir (Başaran, 1992; Cüceloğlu, 2013; Kağıtçıbaşı, 2010).

Cüceloğlu (2013), çocuğun her zaman sağlıklı gelişmediğini, aile, okul ve çevrenin çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkileyebildiğini dile getirmektedir. Bu kişiler bedenen büyümekte ancak psikolojik olarak sağlıksız kalmaktadır. Kızgın, bağnaz, küskün, saldırgan, gergin, tutkunluğu ve düşkünlüğü olan kişiler olarak çevremizde bulunmaktadırlar. Birey normal bir çocukluk ve sağlıklı bir aile yaşamında büyüdüğü zaman ise dengeli bir yetişkin olmaktadır.

Çocuğun sosyal gelişiminde benlik kavramı önemli yer edinmektedir. Benlik, çocuğun kendisini zihninde çizdiği görünüme denmektedir (Yavuzer, 1995). Çocuk, doğduğu andan sonra yaşantıları ile benliği gelişmeye başlamaktadır. İlk aylarda çevresini gözlemlemekte, elleri ve ağzıyla çevreyi keşfetmeye çalışmaktadır. Bir yaş civarında ise benlik temelleri oluşmaya başlamaktadır. İki yaş ile beraber de çocuk kendisini fikirleri ve istekleri olan bir birey olarak fark etmeye başlamaktadır. Dört-beş yaşlarına geldiğinde ise iyi ya da kötü olarak bir kanı geliştirmiş olmaktadır. Üç-altı yaş dönemi ise çocuğun merak ve girişim zamanlarıdır. Bu merak ve girişimler sayesinde benlik kavramı gelişmektedir. Aile ve çevrenin bu merak ve girişime verdiği tepkiler çocuğun sosyal gelişiminin gidişatını belirlemektedir (Baymur, 1978; Cüceloğlu, 1994; Güngör, 1993).

Çocuğun sosyal gelişiminde bir diğer önemli kavram kişiliktir. Kişilik, bireyi diğerlerinden ayıran, kendine özgü fiziksel, zihinsel ve ruhsal özelliklerinin tümüne denmektedir (Köknel, 1983; Oğuzkan, 1981). Kişiliğin temelleri ilk altı yılda atılmaktadır. 0-6 yaş, çocuğun büyüme ve gelişimi için en önemli zamanlardır. Çocuğun sağlıklı bir kişilik oluşturabilmesi için bu dönemdeki gereksinimleri zamanında ve eksiksiz olarak karşılanması gerekmektedir. Çocuk kişiliğini içinde bulunduğu sosyal ortam içinde geliştirmektedir (Atabek, 1994; Ülgen ve Fidan, 1997). Söyledikleri önemsenmeyen, sürekli eleştirilen, düşüncelerine değer verilmeyen çocuk içine kapanmakta, güvensiz hissetmektedir. Söyledikleri önemsenen, düşüncelerine değer verilen çocuk ise tam tersine kendini güvende hissetmekte ve sağlıklı bir sosyal kişilik geliştirmektedir (Navaro, 1987).

0-2 yaş (bebeklik) dönemindeki çocukların sosyal gelişimlerini inceleyecek olursak çocuk henüz bir aylıkken kendisine bakan kişinin yüzüne dikkatlice bakmaktadır. İkinci ayda annesini ayırt etmeye başlamaktadır (Binbaşıoğlu, 1992; Tanaltay, 1990). Üçüncü ay ile beraber de ilk sosyal davranışlarından olan gülümseme tepkisini vermeye başlamaktadır (Üzmen, 1994; Yörükoğlu, 2016). Altıncı ayda ise olumlu bağ kurmaya başlamaktadır. Annesini aramakta, annesinin yokluğunda tedirgin olmaktadır (Başaran, 1992). Sosyal gelişim tam anlamıyla onuncu aydan sonra başlamaktadır. Çocuk, anne dışında yakın çevreye de bağlılık oluşturmaktadır. Akran etkileşimleri bu aylarda başlamaktadır (Binbaşıoğlu, 1992). Bir yaş ile beraber taklit ederek ve oyuncaklarıyla oynayarak sosyal gelişimini sürdürmektedir. On sekiz ay ile beraber akran etkileşimi değişmekte ve benmerkezci davranışlar sergilemektedir. Yirmi dördüncü ayda da bazen paylaşımcı olduğu bazen de kavga ettiği gözlenebilmektedir. Bu yaşta çocuk ilk önemli sosyal yaşantısını yaşamaya başlamaktadır (Binbaşıoğlu, 1992; Demiral, 1992; Köknel, 1983; Yavuzer, 1994a; Yörükoğlu, 2016).

2-7 yaş (ilk çocukluk) döneminde çocukların sosyal gelişimlerini inceleyecek olursak bu dönemde çocuğun dil gelişimi artmakta böylece çevresi ile etkileşimi çoğalmaktadır. Çocuk benliğini bu dönemde keşfetmekte ve neyi yapmaktan hoşlandığının farkına varmaktadır (Ülgen ve Fidan, 1997). Üçüncü yaşla birlikte sosyalliği artmakta ve arkadaşları ile oynamak istemektedir. Fakat arkadaşlarına ve oyuna uyum sağlamakta zorlanabilmektedir (Ülgen ve Fidan, 1997; Üstün, 1993). Dördüncü yaşta çocuk sosyal becerileri edinme sürecini çevresindeki birçok faktörün etkisi altında devam ettirmektedir. Bu süreçte etkili olan aile, akran, yaş, cinsiyet, kardeş ve oyun gibi etkenlerin yanı sıra kitle iletişim araçlarının da çocukların sosyal beceri edinme sürecinde önem arz etmektedir (Özcan vd. 2020). 5 yaş ile de çocuk daha fazla sorumluluk almaya başlamaktadır. Benmerkezcilikten sıyrılmaya başlamakta

ve başkalarına karşı daha düşünceli ve paylaşımcı olmaktadır. Kendi kararlarını vermekten ve grup oyunlarından hoşlanmaktadır. Oyun süresi daha da uzamaktadır. Çocuk bu yaşlarda birbirlerini ve yetişkinleri taklit etmekten hoşlanmaktadır. Toplumun beklentilerini fark etmekte ve bu yönde davranmaya çalışmaktadır (Oktay, 1999). Altıncı yaşla beraber çocuk başkalarını düşünmeye, onların da haklarına saygı duymaya başlamaktadır. Son derece meraklı olup her şeyin nedenini sormaktadır. Yalnız oynamaktan hoşlanmamakta, grup oyunlarını daha çok tercih etmektedir. Bu yaş grubu iş birliğine, dostluğa, iyi ilişkiler kurmaya önem vermektedir. Ayrıca rekabet, kavga gibi durumlar da zaman zaman gözlenebilmektedir (Oktay, 1999; Ülgen ve Fidan, 1997).

7-11 yaş (ikinci çocukluk) döneminde çocukların sosyal gelişimlerini inceleyecek olursak bu dönemde çocuk, okulla beraber daha hızlı sosyalleşme sürecine girmiştir. Çünkü okul, çocuğun sosyalleşebileceği ortamı bünyesinde bulundurmaktadır. Akran gruplarına katılmak bu yaş çocuğunun sosyal gelişimi için çok önemlidir. Bu yaş grubu başkalarının fikirlerinden çok çabuk etkilenmektedir. Arkadaşlık onlar için çok kıymetlidir. Toplumdaki kuralları ve ahlak yargılarını artık öğrenmişlerdir ve ona göre davranmaktadırlar. Anne babasıyla ve yakın çevresiyle özdeşim kurmaya başlamaktadır. Onlardaki olumlu davranışları almaya çalışmakta ve onlar gibi olmaya başlamaktadır. Bu yaş çocuğunun rekabetten çok iş birliğine ihtiyacı olmaktadır. Çünkü rekabet bazı çocuklarda eleştirilme ya da reddedilme riski anlamına gelmektedir (Başaran, 1992; Yavuzer, 2000; Ülgen ve Fidan, 1997).

12-18 yaş (ergenlik) döneminde çocukların sosyal gelişimlerini inceleyecek olursak da toplum artık onları çocuk olarak görmediği ama yetişkin olarak da kabul etmediği dönemde bulunmaktadır. Ergenlik döneminde bir çocuğun en önemli ihtiyacı çevresinde saygınlık kazanmaktır (Yavuzer, 1994). Erikson bu dönemi kimliğe karşı rol karmaşası evresi olarak belirlemiştir. Bu evrede ergen tutarlı bir benlik geliştirmek ister. Ergenlik çağındaki çocuk bu dönemde toplumun kabul ettiği değerlere yönelme baskısındadır. Bir yandan da vücudunda meydana gelen hızlı fizyolojik değişimlere ayak uydurmaya çalışmaktadır (Aydın, 2000). Akran etkisi bu yaşlarda çok daha baskındır. Bu nedenle ergen, ailesinden uzaklaşıp arkadaşlarıyla daha fazla zaman geçirmek istemektedir (Başaran,1992).

2.1.5. Duygusal Olarak Çocuk

Çocuklar; gün içinde mutluluk, öfke, kıskançlık, sevgi, sıkıntı, kaygı, utanma, memnuniyet, üzüntü gibi pek çok farklı duygu yaşamaktadır. Çocukların bu duygularını gösterme şekilleri ve başkalarının duygularını ne kadar doğru anladıkları sosyal-duygusal gelişimini yansıtmaktadır (MEB, 2013; Sigelman ve Rider, 2014). Bebeklik dönemi duygusal

gelişim açısından çok önemlidir. Bu dönemde çocuğun anne ile tutarlı bir bağ kurması gerekmektedir. Anne ve çocuk arasında kurulan bu bağ çocukta temel güven duygusunu oluşturmakta ve çocuğun hayatı boyunca devam edecek olan duygusal yeterliliğin gelişmesini sağlamaktadır (Şener ve Karacan, 1999).

Doğumdan sonra ilk altı ayda çocuk üzüntü, öfke, utangaçlık, şaşkınlık, korku, sevinç gibi duyguları yaşamaktadır. 18-24 ay içinde ise empati yapma, utanma ve kıskançlık duygularıyla tanışmaktadır. 30-36 aylıkken de gurur ve suçluluk gibi duyguları yaşamaya başlamaktadır. Çocuk, bir yaş sonuna kadar geniş bir duygusal kapasiteye ulaşmaktadır. Bir yaş civarındaki çocuk duygusal tepkilerini istedikleri şeyleri elde edebilmek için kullanmaktadır (Papalia vd. 1998; Fabes ve Martin, 2000). Çocuk, 2 yaşından sonra duygularıyla ilgilenmektedir. Başlangıçta bir seferde sadece bir duygu yaşamaktadır ancak duyguları hızlı bir şekilde değişmektedir (Tsai, 2008). Okul öncesi zamanlar çocuğun duygusal gelişimi için önemli dönemlerdendir. Bu dönemde çocuk, dil becerilerinin de gelişmesiyle duygularını tanımakta ve daha iyi yansıtmaktadır. 5-6 yaşlarındaki çocuk ise duygularını bilmekte ve aynı duygusal kümeden gelen birden fazla duyguyu kategorize edebilmektedir. 8-11 yaşlarındaki çocuk ise olaylara karşı çoklu ve zıt duygular hissedebileceğini fark etmektedir. İlkokul sonlarına doğru çocuk, okul öncesi dönemdeki gibi duygularını hızlı değiştirememektedir (Gregory, Kostelnik, Soderman, Whiren, 2012).

Çocuk dünyaya geldiğinde annesiyle kurduğu olumlu bağ duygusal gelişiminde etkilidir. Büyüdükçe çevresiyle olan etkileşimi de duygusal gelişimini desteklemektedir. Çocuk büyüdükçe duygularını daha iyi tanımakta ve duygularını söyleyebilmeye başlamaktadır. Ayrıca çevresindeki insanların da duygularını fark etmeye başlamaktadır. Olumlu ilişkiler ve durumlar duygusal gelişimi desteklerken olumsuz ilişkiler ve durumlar ise duygusal gelişimi engellemektedir. Ayrıca çocuklara kendi yaşlarına göre sorumluluklar verilmeli, verilen bu görevlerle çocuğun sorumluluk duygusu da geliştirilmelidir. Aile içinde sorumluluk paylaşılmaz, çocuğun her türlü işi ailesi tarafından yapılırsa kendi hayatını biçimlendiremeyen, sürekli başkalarının denetiminde olan çocuklar yetişmiş olmaktadır. Aile içinde sorumluluk paylaşılır, çocuğa uygun sorumluluklar verilirse (kendi yatağını toplama, ev işlerine yardım etme, oturduğu odayı temizleme gibi) kendine güvenen, problem çözme becerisi gelişmiş kişiler olarak yetişmektedirler (Cüceloğlu, 2013).

2.1.6. Nesil Farkına Göre Çocuk

Çocuk kavramını ele alırken kuşaklardan da söz etmek gerekmektedir. TDK'ye (2022) göre kuşak "yaklaşık yirmi beş otuz yıllık yaş kümelerini oluşturan bireyler öbeği, göbek,

nesil, batın, jenerasyon" olarak tanımlanmaktadır. Atak'a (2016) göre ise kuşak, aynı zaman diliminde yaşamış, ortak birikimler ve yeni değerler oluşturabilen, oluşturulan bu yeni değerleri de içselleştirebilen kişilerin meydana getirdiği topluluk olarak tanımlanmaktadır. Ayhün (2013) ise kuşak kavramını, aynı zaman aralığında yaşadığı için başından aynı olaylar geçen ve bu olayların onlarda bıraktığı etkiyle değer ve inanç sistemleri oluşan, kişilik açısından da benzer özellikler gösteren insan toplulukları diye tanımlamaktadır. Kuşakları X, Y, Z ve Alfa kuşağı olarak ele almaktayız.

X kuşağı dediğimiz kuşak 1966-1979 tarihleri arasında doğmuş, 1970'li, 1980'li tarihlerde büyüyen nesil olarak kabul edilmektedir. Bu nesle alanyazında "GenX" ya da "GenXers" denmektedir (Edge, 2014). X kuşağı olarak kabul edilen bu neslin iş hayatına sadık kalması, aynı işte senelerce çalışması, kanaat hislerinin yüksek olması gibi ortak özellikleri bulunmaktadır. Bu nesil toplumsal meselelere duyarlı, çalışma motivasyonu fazla ve otoriteye karşı saygılıdır. Ayrıca kariyerlerinde ilerlemek onlar için önemlidir. İş hayatına teknolojinin girmeye başlamasıyla beraber de teknolojik gelişmeleri takip edip kullanan bir nesil olmaktadır (Keleş, 2011; Mengi 2009). Atak (2016), X kuşağının risk almaktan fazla hoşlanmadığını dile getirmektedir. İzmirlioğlu (2008) ise yaşama sevgiyle bağlı olduklarını, maddiyata pek değer vermediklerini ve inanmışlık duygusuna sahip olduklarını söylemektedir. Toruntay (2011) de X kuşağını iş odaklı, sabırsız, tek başına olmaktan hoşlanan bireyler olarak tanımlamaktadır.

Y kuşağı dediğimiz kuşak 1980-1999 yılları arasında doğan nesle denmektedir. Bu kuşak, "Milenyum" kuşağı, "Nexters", Ys", "echo Boomers" olarak da adlandırılmaktadır (Edge, 2014). Bu kuşağın X kuşağıyla çokça benzer özelliği bulunmaktadır. X kuşağı gibi iyimserdirler, özgüvenleri yüksektir, sosyal hayatı ve iş birliğini severler. Ayrıca değişimi seven, becerilerini sürekli geliştiren, yeni olanakları denemekten kaçınmayan bir kuşaktır. (Hart 2006; Smola ve Sutton 2002). Y kuşağı özgürlüğüne düşkün, çabuk uyum sağlayabilen ayrıca çabuk vazgeçebilen, teknolojiyi yeterince iyi kullanabilen, eğitimine önem veren, küreselleşmeyi yaşayan, otoriteye karşı çıkabilen bir nesildir (Türk, 2013). Bu kuşak çalışmayı sever ama iş konusunda seçicidir. Hayatlarını sadece iş üzerine kurmak istemezler, kısa sürede sonuca varmak isterler. Teknoloji tutkunu, özgürlüğünü ve rahat hayat şartlarını önemseyen bir nesildir (Topçuoğlu, 2007). Y kuşağı aktif, sosyal, iyimser, odak noktası başarı olan, açık fikirli, kendini vazgeçilmez gören bir kuşaktır. Diğer kuşaklardan farklı olarak Y kuşağı sosyal gruplarına çok bağlıdır. Aile ve çocuk konusunda da duyarlıdırlar. Ayrıca bu kuşak yaşantılarından dolayı çevre sorunlarıyla ve politikayla yakından ilgilidir (Culp, 2011). Y kuşağının eğlence arayışı, isteklerinin hemen karşılanması, esneklik, eleştiriye tahammül

edememe gibi özellikleri vardır (Mengi, 2011). Bu kuşak ayrıca geri bildirim almaya, kendisine rehberlik yapılmasına, esnek koşullarda yaşamaya ve gelecekle ilgili beklentilerini paylaşmaya değer vermektedir. Yapılan keskin denetimlerin ise onların hayatında güvensizliğe neden olduğu ve motivasyonlarını düşürdüğü verilerine ulaşılmaktadır (Keleş, 2011).

Z kuşağı dediğimiz kuşak ise 2000 yılı ve sonrasında doğmuş olan, teknoloji ile içli dışlı olarak büyüyen nesli söylem etmektedir (Dolot, 2018). Bu kuşağa net kuşağı, medya kuşağı, dijital kuşak gibi isimlerle de biliriz. Z kuşağı internet çağının tam merkezine doğmuştur. Günlük işlerini hızla halledebilen bu kuşak, birden fazla işi aynı anda yapmasıyla ön plana çıkmaktadır (Golovinski, 2011). Tapscott (2009), Z kuşağı için 8 temel kişisel özellik belirlemiştir. Bu özellikler: özgürlük, iş birliği isteği, hızlı bir şekilde uyumlu olabilme, merak duygusu, eğlence, yeniliklere açıklık, çabuk olma durumu ve doğruluktur. Z kuşağı ayrıca işlerini hemen bitirme gayretinde, sabırsız ve dünyevi zevklere düşkün bir nesildir (Mücevher ve Erdem, 2018). Z kuşağı hızlı öğrenen ayrıca hızlı tüketen bir kuşaktır. Teknoloji hayatlarının vazgeçilmezidir. Bilinin hızına ve zamana kolay uyum sağlarlar. Bu nesil, analitik düşünebilir ve özgüvenlidir (Ünal, 2017). Ayrıca bu kuşak yaratıcı, iş birliğine açık, teknolojiyle en başından beri iç içe, dışarıda zaman geçirmeyi sevmeyen, yalnız olmayı daha çok seven, kitap yerine bilgisayar, konuşma yerine yazışmayı yeğleyen bir nesildir (Uslu ve Kedikli, 2016). Z kuşağı teknoloji içine doğmuştur, çabuk sosyalleşir. Ayrıca yaşamdan yüksek beklentisi olan, esneklik seven, bürokrasiden hoşlanmayan, kararsız, sadakat düzeyi önceki kuşakların gerisinde olan, yeniliği arayan, bilgiyi hızlı yorumlayan, hırslı bir nesildir (Taş, Demirdöğmez ve Küçükoğlu, 2017). Z kuşağı teknolojinin faydalarını yaşamının çeşitli alanlarında kullanmaya başlamıştır. Standartları sevmeyen, esneklik bekleyen bir nesildir (Fettahoğlu ve Sünbül, 2015). Bu kuşağın 2000 yılı sonrasında doğduğu için henüz çocuk oldukları şeklinde bir algı vardır. Ancak Z kuşağı iş yaşamına girmeye başlamış ve çok hızlı gelişim kaydetmiştir. Bu durum da Z kuşağının hayattaki rollerinin artacağını ortaya koymaktadır (Gaidhani, Arora ve Sharma, 2019). Bolser ve Gosciej (2015) ise Z kuşağını ilk küresel kuşak olarak söylem etmektedir.

Alfa kuşağı dediğimiz kuşak ise 2010 ve sonrası yıllarda doğmuş bireyleri kapsamaktadır (Kayıkçı ve Bozkurt, 2018). Diğer kuşaklara nazaran Alfa kuşağıyla ilgili bilinenler daha sınırlıdır. Bu kuşakla ilgili olan araştırmalar daha çok Alfa kuşağının muhtemel özelliklerini içermektedir (Nagy ve Kölcsey, 2017). Alfa kuşağı, her türlü otoriteye karşı çıkan, kültürü ihmal eden, insanlardan fazla makinelere önem veren, az konuşan, dünyanın değişmesi gerektiğini düşünen bir kuşak olma eğiliminde ilerlemektedir. Bu kuşağın

2025 senesinde yaklaşık 2 milyarlık nüfusa sahip olacağı düşünülmektedir. Ayrıca Alfa kuşağının gelmiş geçmiş en eğitimli ve teknolojik açıdan da en yetkin kuşak olacağı öngörülmektedir (Ay, 2018). Teknolojinin gelişmesi, ailelerin çocuk yetiştirme konusunda daha bilinçli hale gelmesini sağlamıştır. Bu da Alfa kuşağının şanslı olduğu yönlerden biridir. Bu kuşak evin yaş olarak en küçüğü durumundadır ve henüz 2 yaş civarında teknolojik aletleri kullanmaya başlamıştır (Fallon, 2015). Bu çocuklar her şeyin benzetimini görerek hayata başlarlar. Ekranlar, animasyonlar, uygulamalar, grafik tasarımlar Alfa kuşağının gündelik hayatının parçasıdır. Bu nedenle görsel konularda ve sanal dünyada daha iyi olmaları beklenmektedir. Görselliğe alıştıkları için de hareketsiz ve durağan bir derste öğretmenin söylediklerine uzun süre odaklanabilmeleri mümkün görünmemektedir. İlgilerini çekecek video, benzetim, uygulama, grafik tasarımlara gereksinim olacaktır (Turk, 2017). Ayrıca bu kuşak yapay zekâ ile dostluk kuracak, sanal ortamlarda arkadaş edinecektir. Otomasyonla iç içe olacak bu yüzden de fiziksel hareket olarak sınırlı kalacaktır (Januariyansah, 2018).

Şu anda eğitim öğretime dâhil olan çocukların alfa kuşağı özelliklerini taşıması yapılacak her türlü girişimde ve uygulamada dikkate alınması gerekmektedir. Görülen o ki kuşaklar birbiriyle bazı aynı özellikleri taşısa de birçok farklılık da göstermektedir. Bu durumda Alfa kuşağının kendinden önceki Z kuşağından bazı farkları olacaktır. Çocuklar için üretilen her türlü eğitim içeriğinin de bu kuşağın gerçekleriyle uyumlu olması, bu kuşağa hitap etmesi gerekmektedir. Bunlar göz ardı edilerek yapılacak çalışmalar etkisiz kalacak, çocukların ilgisini çekmeyecektir.

Çocuk kavramını incelerken bütüncül bir gözle bakmak gerekmektedir. Çünkü çocuklar, duygularıyla, düşünceleriyle, düş güçleriyle, arzularıyla, devinimleriyle bir bütündürler (Yörükoğlu, 2010). Bu nedenle çocukla iletişim halindeyken, oyun oynarken, ders planlaması yaparken, ders kitapları hazırlarken çocuğun tüm bu özelliklerini göz önünde bulundurmamız gerekmektedir.

2.2. Çocuk Edebiyatı

Edebiyat, insanların dili kullanarak, duygu ve düşüncelerini edebi, estetik ve sanatsal olarak aktardıkları yazılı veya sözlü ürünler olarak adlandırılmaktadır (Yalçın ve Aytaş, 2014). Çocuk edebiyatı ise yaş olarak erken çocukluktan başlayıp ergenlik dönemini de içine alan sürede, edebiyatın tüm niteliklerini içinde bulunduran ayrıca çocukların duygu ve düşünce düzeylerini önemseyen, çocukları çizgi, renk ve sözcüklerin estetik diliyle tanıştıran, çocuklara anadilinin güzelliğini aktaran, sanatsal nitelikli, görsel ve dilsel yapıtların genel ismidir (Sever, 2003b, 2008; Yalçın ve Aytaş, 2014).

Çocuk edebiyatı, içinde ulusal ve evrensel değerler barındıran, çocuğun hayal dünyasına dokunabilen, dil gelişimini destekleyen, sözcük dağarcığına uygun, çocuğun okurken ya da dinlerken zevk aldığı, çocuğa birtakım bilgiler aktaran ve onu hayata hazırlayan, üstün nitelikli ve estetik boyutlu sözlü veya yazılı edebiyat ürünleridir (Ağzıbüyük, 2008; Temizyürek, 2003). Ayrıca bu yapıtlar ile çocuk yaşamın farklı yönlerini algılamayı, iyiyi ve kötüyü ayırt edebilmeyi, sıkıntılara karşı koyabilmeyi öğrenmektedr. Yaşamda karşısına çıkabilecek her türlü durumu çocuk edebiyatı yapıtları sayesinde görmüş ve tanımış olmaktadır. Bu da çocuğun yaşama hazırlıklı olmasını sağlamaktadır.

Çocuk edebiyatının bir başka tanımı ise çocuğun gelişim dönemlerini dikkate alarak duygu, düşünce ve merakını besleyen, dil becerilerini ve düşünce yapılarını olumlu yönde etkileyen, hüzün, sevinç şaşırma gibi çeşitli duyguları hissetmesini sağlayan, dünya gerçeklerini görmesini sağlayan, edebi gereksinimlerini karşılayan ve kurgusal özelliği olan türdür (Aslan, 2008; Kuşdemir ve Bulut, 2019; Sever, 2017; Şimşek, 2018). Bu yapıtlarda çocuğun düzeyine dikkat edilmeli, düzeyinin altında ya da üzerinde metinler kullanılmamalıdır. Çocuğun düzeyinin altında olan metinler sıkılmasına, düzeyinin üzerinde olan metinler ise zorlanmasına ve hevesinin kaçmasına neden olabilmektedir. Ayrıca yapıtlar çocuğun duygu dünyasına da hitap etmeli ve çocuğa farklı duyguları hissettirmelidir.

Dilidüzgün (2004a) de çocuk edebiyatını yazınsal geçerliği bulunan, çocuk gerçekliğini önemseyen, çocukların okuma alışkanlığı ve sevgisi kazanmasına destek olan sanatsal kitaplar olarak tanımlamaktadır. Aytaş (2003) ise çocuk edebiyatının okumayı daha anlamlı kıldığını ve okuryazarlığın temelini oluşturduğunu belirtmektedir. Bu durumda çocuk edebiyatı yapıtları çocuğa estetik bir gelişim sağlarken okuryazarlığın temelini de atarak bütünsel gelişime destek olmaktadır. Bu temeli sağlam atan çocuklar okuma kültürünü daha rahat edinmektedirler.

Çocuk edebiyatı ürünleri çocukları hedef alıyor olsa da nitelikli çocuk edebiyatı yapıtları her yaşta insanı derinden etkiler özelliktedir (Pathak, 2021). Şirin (2000)'e göre de çocuk edebiyatı, her yaştan okuyucunun ilgisini çekebilecek, kendine has dili ve anlatımı olan incelikli yapıtlardır. Ayrıca bu yapıtlar çocukların gelişimlerine, hayal dünyalarına, eğlenmelerine, duygu ve düşüncelerine katkı sağlamaktadırlar. Yılar ve Turan (2011) ise çocuk edebiyatını, özellikle çocuklar düşünülerek yaratılmış, çocukların edebi yönünü destekleyen ayrıca dil gelişimine katkıda bulunan edebiyat olarak tanımlamaktadır. Çocuk edebiyatı ürünleri adından da anlaşılacağı üzere çocuklara hitap etse de yetişkinlerin de pek çok konuda dikkatini çekebilmektedir.

Çocuk edebiyatı, çocukların gelişim dönemlerine göre şekillenmektedir. Okulda, eğitim faaliyetlerinde ve çocuğun başarısında önemli rol oynamaktadır. Çocukların dil gelişimine, okuma-yazma öğrenmelerine, algısal gelişimlerine destek olmaktadır. Ayrıca çocuğun çevresini, kültürünü ve dünyayı tanımasına zemin oluşturmaktadır. Çocuk edebiyatı ürünleri çocuğu başka yer ve zamanlara götürmektedir. Farklı yaşamları göstermektedir. Çocuğun empati kurma, yardımlaşma, iş birliği yapma, zorluklarla başedebilme, problem çözme gibi becerilerini geliştirmektedir (Gönen, 2014). Bu yapıtlar 21. yüzyıl becerisi de dediğimiz yaratıcılık, eleştirel düşünme, liderlik, problem çözme, etkili iletişim, iş birliği gibi becerileri çocuğa katmada önemli etkiye sahiptir.

Çocuk edebiyatı dilin doğru ve etkili kullanımını, çocuğun kendini doğru söylem edebilmesini ve betimleme yeteneğinin gelişmesini sağlamaktadır. Ayrıca çocuğun edebiyat yolu ile sevgi, saygı, iyilik, arkadaşlık, dostluk gibi duyguları pekiştirmesine; merak, sorgulama gibi yönlerini de geliştirerek sanat, teknoloji, doğa, tarih, bilim hakkında çıkarımlar yapmasını sağlamaktadır (Akın, 2009). Çocuk edebiyatı çocuklar için eğlence aracı olmakla birlikte çocukların düş gücünü zenginleştiren, çevre farkındalığı kazanmasına yardımcı olan, dil gelişimine ve yeni sözcükler öğrenmesine destek olan edebiyat türüdür (Yalçın ve Aytaş, 2014). Çocuk edebiyatı çocuğun iyi oluş halini hedeflemekte ayrıca onların zihinsel, entelektüel, sosyal ve duygusal gelişimlerini desteklemektedir (Pathak, 2021).

Güleryüz (2013) bebeklikten ergenliğe kadar süren dönemi çocukluk olarak söylem etmektedir. Edebiyatın çocuklara özel kısmını ise çocuk edebiyatı olarak görmektedir. Çocuk edebiyatı dönemsel bir nitelik taşmakta ve bu durumda da kendine has kitapları olması gerekmektedir. Çünkü çocuklar temel insani gereksinimler hariç yetişkinlerden farklıdır. Bu yüzden çocuk edebiyatını, edebiyattan ayıran kısımlar olduğu ortadadır. Çocuk edebiyatı her yönüyle çocuğa özel olmalıdır, yapılan tüm çalışmalarda da bu göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca bu çalışmalar ulusal ve evrensel değerlere sahip olup çocukları farklı ideolojilere sevk etmemelidir (Efe, 2014; Güleryüz, 2013). Oğuzkan'a (2013) göre çocuk edebiyatı, çocuklara güzel ve eğlenceli vakit geçirten, çocukların ruhunu canlandıran, düş gücünü artıran, yaşamı keşfetmesine destek olan, yaratıcılıklarını ve dil gelişimini besleyen bir rehberdir. Çocuk edebiyatını, edebiyattan ayıran en temel özellik, metnin çocuğun düzeyine uygun iletilmesidir.

Çocuk edebiyatı ürünlerinin amaçlarından biri de çocukların dilsel becerilerini desteklemektir. Çünkü dilsel becerisi gelişen çocuğun düşünce yapısı da gelişmektedir. Böylece çocuklar çevresindeki yaşananlara farklı bir bakış açısıyla bakabilmektedir (Sever, 2008a). Bu nedenle çocuk edebiyatı ürünleri okulöncesi dönemden başlayarak çocuklara gelişim düzeyine uygun olarak duyma ve anlama sorumluluğu vermelidir (Çer, 2014).

Çocuk edebiyatı ürünleri çocuğa göre olması için bazı özellikler barındırmalıdır. Bu yapıtlarda anlatım yalın olmalı, gereksiz sözcüklerden kaçınılmalı, akıcı ve açık anlatım benimsenmelidir. Uzun ve devrik tümcelerden uzak durulmalı, uzun uzadıya yapılan tasvirlerden, bilinmeyen sözcüklerden, aşırı kavram kullanımından kaçınılmalıdır. Daha akıcı, günlük dili barındıran, anlaşılması kolay bir üslup kullanılmalıdır. Verilmek istenen ileti doğrudan ve telkin ederek değil, sezdirerek ve daha yumuşak bir üslupla verilmelidir. Üslup uygun olmazsa çocuk okumaktan vazgeçebilmekte ve soğuyabilmektedir (Sever, 2008a; Yalçın ve Aytaş, 2014). Çocuk edebiyatı yapıtlarının çocuğa hitap etmesi önemlidir. Çocuğun kendinden bir şeyler bulduğu, yaşamına yansıtabildiği, kolayca anlayabildiği metinler dikkatini çekmekte ve daha fazla okumasının, okuma alışkanlığı edinmesinin önünü açmaktadır. Kendi yaşamında karşılığını bulamadığı, anlaşılması zor bir dille yazılan yapıtlar ise tam tersine çocuğu okumaktan soğutabilmektedir.

Çocuk edebiyatı yapıtlarında seçilen konular gündelik yaşamdan seçilmeli ayrıca çocukların gelişimine, ilgisine, merakına hitap etmeli, çocukları heyecanlandırmalı ve beslemelidir. Olaylar işlenirken çocuğa doğru bilgi verilmeli ve mizah duygusu geliştirilmelidir (Güleryüz, 2013). Çocuk edebiyatında konu çocuğun ilgi ve gereksinimleriyle ilişkilendirilmeli, yerli kültürel değerleri verirken evrensel değerleri de unutmamalı, çocuğu düşünmeye sevk etmeli, çocuğun yaşına ve ilgi alanlarına hitap etmeli, duyuşsal olarak beslemeli, merak uyandırabilmeli, öğüt verici ve ideolojik görüşü yansıtan durumlardan kaçınmalıdır (Aslan, 2014a; Güleryüz, 2013; Sever, 2008a). Çocuk bu yapıtlarda seçilen konularda kendinden bir şeyler bulmak istemektedir. Sadece konu değil duygu olarak da onu etkilemesini beklemektedir.

Çocuk edebiyatı yapıtları tasarım ve içerik olarak birbirini tamamlamalıdır. Kitapların tasarımı çocukların görsel algılarını geliştirirken içeriği ise yaşama, insana ve kullandığı dile yönelik duyarlılık kazanmasını sağlamaktadır (Sever, 2007). Çocuk edebiyatı yapıtlarını hazırlarken yazar ve çizer hitap ettiği çocuğun düzeyini dikkate almalı, görsel dilin ve sözcüklerin olanaklarını kullanarak ortak anlam evreni ortaya çıkarmalıdır (Sever, 2008a). Bu yapıtlarda sadece içerik ya da tasarım değil bütüncüllük önemlidir. Hem içerik olarak hem de tasarım olarak çocuğa hitap etmelidir. Bu durumda yazar, çizer, editör, yayınevi gibi yapıtta dokunuşu olan herkesin birlikte hareket etmesi ve bu bütüncüllüğü yakalaması gerekmektedir.

Çocuk edebiyatı yapıtları hazırlanırken bazı vurgulanması gereken noktalar vardır. Baş (2012) ‘ın çocuk edebiyatına dair vurguladığı durumlar:

- Çocuğa edebi haz vermelidir.
- Çocukların ruhsal gereksinimlerini karşılamalıdır.

- Çocuğun duygu dünyasını ve düşüncelerini içermeli, geliştirmelidir.
- Çocuğu basit görmemelidir.
- Çocuğun düş gücünü geliştirmeli, eleştiri becerisine destek olmalıdır.
- Çocuğun yeteneklerinin ortaya çıkmasına yardımcı olmalıdır.
- Edebiyatın sözlü, yazılı tüm ürünlerini kullanabilmelidir.
- Çocuğa seçicilik kazandırmalıdır.
- İnsanların ve toplumun deneyimlerini aktarabilmelidir.
- Farklı disiplinlerle iç içe olmalıdır.
- Kendi kültürünün yanında kültür aktarımı da yapmalı, evrensel değerleri yansıtmalıdır.
- Çocuğa okuma sevgisi kazandırmalıdır.
- Çocuğa anadilini kullanırken örnek olmalı, çocuğun bilgi ve sözcük haznesini geliştirmelidir.
- Gençlik çağına zemin hazırlayabilmelidir.

Dilidüzgün (2004a) ve Sever (2008)'e göre çocuk edebiyatı yapıtlarının bazı önemli özellikleri vardır. Bu özellikler:

- Çocuk edebiyatı yapıtları, çocukları nitelikli yapıtlara yönlendiren, çocuklara okuma kültürü kazanabilecek metinler içermelidir.
- Çocuğun ilgi ve gereksinimleri önemsenmeli, sözcükler özenle ve düzeyinde seçilmeli, çocuğu okumaya teşvik etmeli ve okumadan sonra da çocuğa insani duyarlılık sağlamalıdır.
- Çocuk edebiyatı ürünlerinde içtenlik ve doğallık bulunmalıdır.
- Çocuk edebiyatı yazarı aktardığı olaylarla çocuğa dokunabilmeli, çocukla arkadaşlık kurabilmelidir.
- Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuklara aşırı sorumluluk yüklememelidir.
- Kitaplar ile çocuklara dilimizin kuralları sezdirilmelidir.
- Kitaplar çocukların sanat ve düşünce sürecine destek olmalıdır.
- Kitaplar çocukların yaşına, gelişim özelliklerine uygun olmalı çocukla yaşam arasında bağ kurmalıdır.
- Çocuk edebiyatı yapıtları çocuğu sanatla tanıştırmalı ve buluşturmalıdır.
- Çocuk kitapları öğüt vermemeli, çocukları eğlendirip düşündürmelidir.
- Çocuk edebiyatı yapıtlarında mantık hatası olmamalıdır.
- Çocuk edebiyatı yapıtlarında cinsel roller çağa uygun olarak ele alınmalıdır.
- Kitaplarda demokratik tutum sezdirilmeli, otoriterlikten uzak olunmalıdır.

- Kitaplar çocuğun öz denetim geliştirmesine yardımcı olmalıdır.

- Çocuk edebiyatı ürünleri çocuğun benlik kavramını geliştirmesine katkı sağlamalıdır.

- Kitaplar tamamıyla siyasi ve dini öğelerden arındırılmalıdır.

- Kitaplar çocukların yaratıcılık ve girişimcilik becerilerine destek olmalı, eleştirel düşünebilmesinin önünü açmalıdır.

- Çocuk edebiyatı yapıtları ortaya koyarken çocuk gerçekliği ve çocuğa görelik ilkesi önemsenmelidir.

Çocuk edebiyatı yapıtlarına verilen değer, çocuğun kendisine verilen değerdir (Birinci, 1987). Çocuklara doğru vakitte, doğru kitap, doğru şekilde sunulmazsa okumayı sevmeyen bir toplum oluşmaktadır (Nas, 2004). Bu nedenle çocuklara gereken değeri verip nitelikli çocuk edebiyatı yapıtlarını onlarla buluşturmalı ve okumayı seven bir toplumun temellerini atmalıyız.

2.3. Çocuğa Görelik

Çocuğun düş gücünü besleyen, keyifle okuyup anlamlandırabileceği dil özelliklerini barındıran, ilgili olduğu konuları seçen, duygu ve düşünce dünyasını destekleyen, kurgu bakımından anlayacağı düzeyde olan özelliklerin bütünü "çocuğa görelik" olarak tanımlamaktadır (Yurttaş, 1997). Dilidüzgün (2003) ise çocuğa göreliği, çocuk edebiyatı yapıtlarında yazın olma koşullarını sağlayıp hem de çocuğa göre koşulların yerine getirilmesi olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda çocuk edebiyatı yapıtlarının tüm özellikleri çocuğa göre olmalıdır. İçerik, çocuğun gelişimine uygun olmalı, çocukların yaratıcılıklarını beslemelidir (Nas, 2004). Çocuk edebiyatı ürünlerinde çocuğun doğasına, bakış açısına, ilgi ve gereksinimlerine, anlama evrenine öncelik verilmelidir. Bu bakış açısıyla yazılan yapıtlar çocuğun bütün yönlerini yansıtmalıdır (Çer, 2014).

Çocuğa görelik, çocuğun gelişim özelliklerini, dil gelişimini, yaşamı görüş şeklini, ilgi ve gereksinimlerini temel almaktadır. Çocuğa görelik, çocuk edebiyatı yapıtının tasarımı, içeriği ve barındırdığı tüm eğitsel özellikleriyle hitap ettiği çocuğun doğasına, bakış açısına, dil gelişimine göredir. Ayrıca yazarın sanatçı hassasiyetini yerine getirmesi ve yazın olmanın temel ilkelerini sağlaması gerekmektedir. Daha kapsamlı ele almak gerekirse çocuğa görelik; yapıttaki karakterin özellikleri, eylem ve hareketleri, yapıtta kullanılan dilin ve resimlerin anlam gücü, işlenen konunun özelliği, verilen iletilerin türü, kurgunun düzeyi, kitabın ve kullanılan görsellerin boyutları, kitapta kullanılan kâğıdın kalitesi, kapak tasarımı, sayfa düzeni, harflerin türü, öyküdeki mantık hataları, verilen öğüt ve emirler, aktarılan geleneksel

yargılar, cinsiyetçi yaklaşım, baskıcı anlayış, araştırmaya ve girişimciliğe ket vuran durumların bulunması, kitabın hem yazın ilkelerine hem sanatçı duyarlığına hem de çocuk gerçekliğine uygunluğunu içeren bütün değişkenlerin toplamına denmektedir (Çer, 2014; 2016).

Küçük (2005)'e göre çocuk edebiyatının çocuğa görelik bağlamında bir kitapta öncelikle dikkate alması gereken bazı ilkeler vardır. Bu ilkeler şöyledir:

- Metinler çocuğun yaşamındaki deneyimleri içermelidir.
- Metinlerde çocuğun ilgi ve gereksinimleri dikkate alınmalıdır.
- Metinler çocuğun kavrama durumuna ve zihinsel gelişimine uygun olmalıdır.
- Metinlerde çocuğun iş görebilme durumu dikkate alınmalıdır.

Çer (2014) ise çocuğa göre yazılacak metinlerde şu maddelere dikkat çekmiştir:

- Çocuk edebiyatı yapıtları çocuğun doğası, ilgi ve gereksinimleri, anlama düzeyi, bakış açısı ve dil gelişimine uygun olmalıdır.
- Yapıtların genel içeriği, eğitsel özellikleri ve biçimi çocuğa uygun olmalıdır.
- Yapıt, yazın olma şartlarını sağlamalıdır.
- Yapıtı oluşturan yazar ve çizer, çocuk gerçekliğini benimseyip dilin ve sözcüklerin olanaklarını bu bağlamda kullanmalıdır.
- Bu yapıtlara yetişkinlerin düşünce ve bakış açısı yansımamalıdır.

Temizyürek'e (2003) göre yapıt, çocuk için yazılıyorsa onun dünyasına, gelişim özelliklerine, ilgi ve gereksinimlerine, duygu ve düşüncelerine, duyarlık ve farkındalığına hitap etmelidir. Bu çocuk edebiyatı yapıtları çocuklara kültürümüzün sözlü ve yazılı yapıtlarını öğretmeli, dilimizi sevdirmeli, ayrıca dili özenle kullanmaya teşvik etmelidir. Çocuğun, yaşamı ve insanı daha iyi anlamlandırabilmesi için, kurmaca bir metin aracılığıyla bir maceranın içinde olması gerekmektedir. Bu macera boyunca çocuk, yazarın metin içine ustalıkla yerleştirdiği iletisine, düşünerek ve hayal kurarak ortak olmaktadır. Çocuğun bu ortaklığı tam olarak sağlayabilmesi için çocuk kitaplarında bulunan dilsel ve görsel metinlerin bilgi aktarımı yapmaktan ya da öğretme amacı gütmekten ziyade sezdirici olmasına, sözcüklerin bilinen anlamından farklı kullanılmasına, renklerin, çizgilerin ve sözcüklerin anlatım gücüne ayrıca sanatçı duyarlığına gereksinim duymaktadır (Çer, 2016c).

Çocuğa göre oluşturulan yapıtlarda sanatçı duyarlığı yansıtılmalıdır. Çocuk yapıtlarını yazan bu sanatçılar dünyaya çocuğun baktığı gözle bakmalı, yaşamı çocuk gözüyle görmelidir. Ayrıca çocuğun ilgi ve gereksinimlerini önemsemeli, sözcükleri çocuğa göre seçmeli; çocuğu okumaya teşvik etmeli, okuduğu metinlerden sonra çocukta olumlu ve insancıl duygular bırakmalıdır. Çocuk, yazarla içten bir iletişim kurabilmeli; yazar ve çizerin

kendisine yukarıdan bakmadığını, her şeyi bilen durumda olmadığını hissedebilmelidir. (Sever, 2013)

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin niteliğini değerlendirmede çocuğa görelik ilkesinin gözetilmesi önemli görülmektedir (Canlı, 2015). Dolayısıyla kitaplarda çocuğa görelik ilkesine uygun metinler yer almalıdır (Çiftçi, Çeçen ve Melanlıoğlu, 2007). Canlı (2014) yaptığı çalışmaya göre Türkçe ders kitaplarına seçilecek metinlerin çocuğa görelik ilkesini sağladığının göstergesi olarak temelde üç değişkenin (metinsellik ölçütleri, öğrenme-öğretme ilkeleri ve çocuk gerçekliği) metinde dilsel anlamda görünür olması gerektiğini ortaya koymaktadır. Buna göre metinsellik ölçütlerine uyması gereken bir metnin, türünün özelliklerini yansıtması gerekmektedir. Öğrenme-öğretme ilkeleri içeriğin nasıl düzenleneceğine dair ipuçları yansıtmakta ve çocuğun gelişimsel özellikleri dikkate alınarak oluşturulmaktadır. Çocuk gerçekliğinin sağlanması da temelde çocuğun gelişimsel özelliklerine ve öğrenme gereksinimlerine dayanmaktadır.

2.4. Evrensel İlkeler (Metinlerde Olmaması ve Başaçıkılması Gereken Durumlar)

Çocuk edebiyatı yapıtları dil ve anlatım, görsel tasarım, yazınsal ilkeler, içerik özellikleri ya da evrensel ilkeler gibi farklı boyutlarda incelenmektedir (Çer, 2019). Bu incelemeler çocukları daha uygun ve nitelikli yapıtlarla karşı karşıya getirme çabası içermektedir. Çocuklar için hazırlanan edebi ürünlerde genel olarak onların yaratıcılığını ortaya çıkaran, düş kurmasına ve özgürce düşünmesine olanak sağlayan, girişimciliğini destekleyen ve duygularının sömürülmediği bir yaklaşımın temel alınması gerektiği belirtilmektedir (Sever, 2008a). Buna göre çocuk edebiyatı yapıtlarında başka bir deyişle çocuğa sunulan edebi metinlerde belli başlı ölçütlerin olması gerektiği söylenebilmektedir. Çünkü edebi metinlerin içerik ve eğitsel özelliklerini çocuğun gelişimi, ilgi ve gereksinimleri dikkate alınarak çocuğa görelik ilkesi doğrultusunda yapılandırılmış olması gerekmektedir. Yapıtlarda belli başlı özelliklerin olması gerektiği gibi olmaması gereken bazı özellikler de vardır. Çocuk kitaplarının çocukların okuma kültürünü olumsuz etkileyebilecek unsurlar taşımaması, öğretici ve belletici bir anlayışın bulunmaması, ideolojik söylemler içermemesi, psikolojik, fiziksel ya da duygusal şiddet öğeleri bulundurmaması, tek ve değişmez doğruları barındırmaması gerekmektedir. Bu doğrultuda çocuklara sunulacak edebi metinlerin evrensel ilkeler bakımından mutlaka gözden geçirilmesi ve doğru seçimlerin yapılması önem arz etmektedir (Çer, 2019; 2020).

Sever (1995) tarafından yapılan çalışmada çocuk kitaplarının dayanması gereken evrensel ilkeler şöyle belirlenmiştir:

-Okulda izlenen eğitim programlarını desteklemelidir.

-Yaşamın gerçekleriyle ilişkili olmalıdır.

-Çocuğun duygu, düşünce ve düş gücünü geliştirici biçimde kaleme alınmış olmalıdır.

-Çocuğun bilgi ve kültür evrenini genişletmelidir.

-Çocuğa içinde yaşadığı çevreyi, ülkeyi, dünyayı gerçekçi açıdan tanıtmalıdır.

-Çocukta estetik bir duyarlık sağlamalıdır.

-Çocuğun eleştiri yeteneğini geliştirmelidir.

-Çocuğun kişiliğini geliştirerek, yaşama uyumunu sağlamalıdır.

-Çocuğun dilsel becerilerinin gelişmesine katkıda bulunmalıdır.

-Çocuğa toplumun bir bireyi olduğu bilincini vermelidir.

-Çocuğa insanı zayıf ve güçlü yönleriyle tanıtmalıdır.

-Evrensel ahlak kurallarına uygun olmalıdır.

-Çocuğa kavratılmak istenen ana düşünceyi sezinletmelidir.

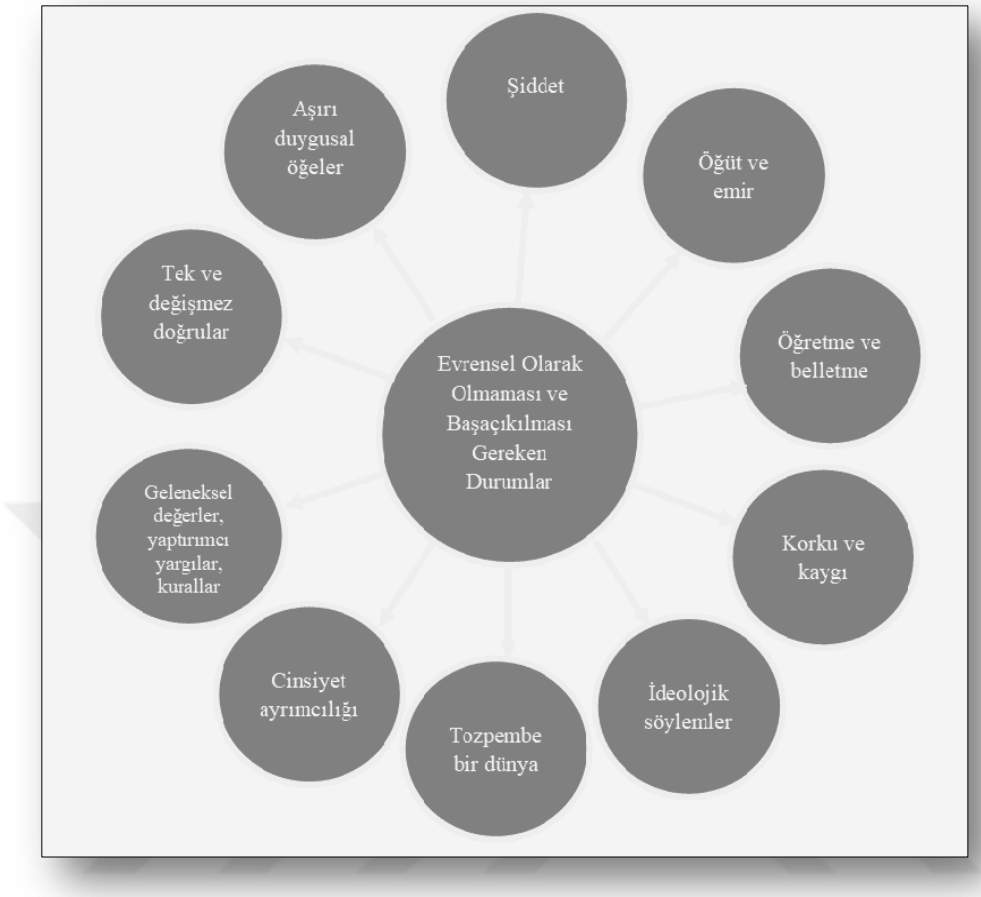
-Önyargıdan arındırılmış olmalıdır.

-Yaparak yaşayarak öğrenme ve öğretme anlayışını yansıtmalıdır.

-Eğlendirici, öğretici ve düşündürücü olmalıdır.

Çer (2014) tarafından yapılan araştırmada da evrensel açıdan çocuk edebiyatı ürünlerinde bulunmaması gereken ya da başaçıkılması gereken ilkeler kategoriler halinde maddelenerek ortaya konmuştur. Bu kategoriler şöyledir: öğretme ve belletme, öğüt ve emir, korku ve kaygı, ideolojik söylemler, cinsiyet ayrımcılığı, tozpembe bir dünya, geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar, tek ve değişmez doğrular, aşırı duygusal öğeler, şiddet olarak sıralanmıştır. Evrensel ilkeler Şekil.1'de görsel olarak sunulmuştur.

Şekil 1. Evrensel Olarak Olmaması ve Başaçıkılması Gereken Durumlar

2.4.1. Öğretme ve Belletme

Öğretme, kişinin öğrenmesini sağlama işidir. Öğrenme ise bireyin davranışındaki kalıcı değişim olarak adlandırılmaktadır. Öğretme de bireyde bu değişikliği meydana getirme, öğrenmeyi sağlama eylemine denmektedir. Öğretme dediğimiz şey bireyin davranışlarında özellikle kendi yaşantıları aracılığıyla değişiklik yapmak anlamına gelmektedir. Davranışlardaki bu değişme, kişinin kendi yaşantılarının ürünüdür. Buradan yola çıkarak öğretme eylemini, kişinin davranış değişikliği sağlayacak yaşantılar geçirmesi olarak tanımlayabilmekteyiz (Can, 2005; Fidan, 1996). Öğretme kavramının farklı tanımları yapılmaktadır. Bruner (1968) öğretmeyi, çocuğun gelişimini destekleyen süreç olarak tanımlamaktadır. Glasser (1976) ise öğretmeyi, öğrencilere davranış kazandırabilmek için planlı ve düzenli etkinlikler süreci olarak açıklamaktadır. Varış (1978) öğretmeyi, eğitimin kolu olarak planlı şekilde sürdürülen süreç olarak tanımlamaktadır. Senemoğlu (1997) da öğretme kavramını, çocuğun öğrenmesini destekleyen çalışmaların planlama yapma, uygulama ve değerlendirmede bulunma süreci olarak açıklamaktadır. Dinç (2008) ise

öğretmeyi, öğretmenin uygun öğretim yöntemini kullandığı, öğrencilerin derslere katıldığı, hedeflenen kazanımların öğrenildiği sınıf içi durum olarak tanımlamaktadır. Öğretme kavramının pek çok farklı açıdan tanımlamaları vardır. Yapılan bu tanımların bazı ortak yönleri bulunmaktadır. Bu ortak yönler genel olarak, çocuğun gelişimini olumlu yönde destekleyen, yaşantılardan yola çıkan, çocuğun verimli öğrenebilmesini temel alan, sistematik olarak devam eden, davranış değişikliği sağlayan, eğitimle iç içe olan planlı ve düzenli süreçler olarak görülmektedir.

Öğretme ve öğrenme kavramları birbiriyle karıştırılabilmektedir. İkisinde de "davranış değiştirme" amaçlanmaktadır. Bu davranış değiştirme sürecine dış kaynaktan bakıldığında öğretme, davranışı değişen kişi açısından bakıldığında da öğrenme olmaktadır (Özçelik, 1998). Yani davranışı değiştiren kişi öğretme faaliyetini gerçekleştirmekte, davranışı değişen kişi ise öğrenme faaliyetini gerçekleştirmektedir. Öğretme etkinlikleri bir kişi tarafından ya da bir grup içinde gerçekleşebileceği gibi bilgisayar, televizyon, kitap gibi görsel veya yazılı kaynaklarla da sağlanabilmektedir (Fidan, 1996). Bilgiye çok kolay ulaşılabilir bir devirde yaşamaktayız. Bu devirde öğretme kavramı kadar öğrenme kavramı da çok önemlidir. Çünkü geçmişe baktığımızda bilginin kaynağı olarak öğretmenler ya da ulaşılabilir durumda olan kitaplar görülmekteydi. Artık bilgi her yerde, her ortamda ve anında ulaşılabilir durumda bulunmaktadır. Bilginin bu kadar yayılmış ve kolay ulaşılabilir olması da öğretme kavramıyla beraber öğrenme kavramını da ön plana çıkarmaktadır.

Öğretme alanındaki çalışmalar incelendiğinde öğretim yöntemleri üçe ayrılmaktadır. Bu yöntemler disiplin merkezli, öğretmen merkezli ve öğrenci merkezli öğretimlerdir (Dressel ve Marcus, 1982; Woods, 1995). Disiplin merkezli öğretim uygulanırken çocuğun ve öğretmenin ilgisi, ihtiyacı düşünülmez. En önemli şey öğretimdeki tahsil ve terbiyedir. Bu öğretim yönteminde öğretmen bilgiyi aktaran konumundadır ancak konu içeriğini kendi belirleyememekte, konular yetkililer tarafından iletilmektedir (Bilgin ve Bahar, 2008). Bu öğretim yöntemi temel alınması gereken çocuğun fikirlerini, ilgisini ve ihtiyacını göz önünde bulundurmadığı için çok etkili değildir. Ayrıca süreci ilerletmesi istenen öğretmenin de görüşleri önemsenmediği için öğretimin iki ana kaynağı olan çocuk ve öğretmen açısından olumlu görülmemektedir.

Öğretmen merkezli öğretim yönteminde ise öğretmen sınıfın lideri konumundadır. Bilgilerin tek kaynağı, tüm yapılanların toplandığı nokta ve en yetkili uzmandır. Öğrenciler ise sınıfta pasif durumdadır ve öğretmen tarafından aktarılan bilgileri edinmeye çalışmaktadır (Bilgin ve Bahar, 2008). Öğretmen merkezli öğretim yöntemi merkeze öğretmeni almaktadır. Öğretmen bilir, bildiklerini aktarır, çocuk da dinler ve öğrenmeye çalışır. Bu yöntem

öğretmenin tekelindedir. Öğrencinin gereksinimleri, istekleri değil öğretmenin belirlediği şeyler belirlediği şekilde aktarılmaktadır. Bu yöntemde öğretmen donanımı ve aktarış biçimi önemli olmaktadır.

Öğrenci merkezli öğretim yönteminde de öğrencilerin bütüncül gelişimi temeldir. Öğretmen öğrenciye bilgi aktarmaz, öğrencinin bilgilere nasıl daha rahat ulaşabileceğini ve öğrenebileceğini kavratır. Derslerde öğrenciler araştırmalar yapar ve aktif durumdadır. Çocuğun ilgi ve gereksinimleri önemlidir. Dersin planlaması çocuğa göre hazırlanmaktadır (Bilgin ve Bahar, 2008). Günümüzde uygulanması tavsiye edilen yöntem öğrenci merkezli yöntemdir. Yetiştirilen kişi çocuk olduğundan merkeze çocuk alınmalıdır. Çocuğun ilgi, gereksinim ve merakları temel alınmakta ve bu doğrultuda plan yapılmaktadır. Yapılan plan da yine çocuk çerçevesinde ve çocuğu merkeze alarak uygulanmaktadır. Bu uygulamayla beraber çocuk öğretilen şeye, öğrenmeye ve öğretmene karşı olumlu duygu beslemektedir.

Grasha (1996) ise öğretme yöntemlerini uzman öğretme, otoriter öğretme, kişisel öğretme, yol gösterici öğretme ve temsilci öğretme olarak beşe ayırmaktadır.

Uzman öğretme yönteminde öğretici, bilgili ve deneyimli kişidir. Bu bilgi ve deneyimi öğrencilerin gereksinimlerine göre aktarmaktadır. Öğreticinin amacı öğrencilerin iyi hazırlanmasına destek olacak şekilde bilgi aktarmaktır. Aktardığı bilgiler fazlaysa ya da öğrencinin kapasitesinin üzerindeyse bu durum çocuğu korkutabilmekte ve öğrenme sürecinden soğutabilmektedir. Bu yöntem öğretmen merkezli bir yöntemdir ve öğretim öğretmen üzerinden devam etmektedir. Uzman öğretme modeline baktığımızda çocuğu merkeze almadığı, içinde öğretme ve belletme amacı barındırdığı, çocukların kapasitelerinin üzerinde bilgi aktarma durumu olduğu için çocuklarda öğrenmeye ve okuma sevgisine karşı tavır oluşturabilmektedir.

Otoriter öğretme yönteminde ise öğretici otoritesini korumaya çalışmaktadır. Bu yöntemdeki amaç öğrenciye olumlu ya da olumsuz geri dönüt vermek ayrıca öğrencileri rahatça yönetebileceği kurallar belirlemektir. Öğrencilerden kurallar çerçevesinde net ve keskin beklentileri bulunmaktadır. Bu görüşünü değiştirmeyerek, katı ve standart yollarla yönetimi elinde tutmaktadır. Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini önemsememekte ve kendi kuralları çerçevesinde süreci yönetmektedir. Merkeze ne öğrenci ne de öğretmen alınır merkezdeki en önemli unsur otorite olmaktadır. Bu yöntemde çocuklar üzerinde hâkimiyet kurulur ve bu hâkimiyetin getirdiği otorite ile çocuklara aktarım yapılmaktadır. Otoriter öğretme yöntemi de merkeze çocuğu almadığı, çocukları hâkimiyet altına alıp bastırmaya çalıştığı, öğretme ve belletmeye açık olduğu için çocukların öğrenme ve okuma alışkanlığı kazanmasına ket vurabilmektedir.

Kişisel öğretme yönteminde öğretim kişiye özgüdür. Öğrencilere süreç içerisinde nasıl yapacakları gösterilmekte ve kendileri de yapmaları için cesaretlendirilmektedir. Bu yöntemde öğrenciler gözlenmekte ve denetlenmektedirler. Ardından yol gösterilmekte ve yönlendirilmektedirler. Bu yöntem gözlemi çok önemsemekte ve belirlenen model takip edilmektedir. Ayrıca bu yöntemi uygulayan bazı öğretmenler kendi yönteminin en iyisi olduğunu düşünebilmekte veya bu yöntem tam anlamıyla uygulanmazsa çocukların eksik kalacağını iddia etmektedirler. Hatta bu düşünceden yola çıkarak öğrencileri kendi yöntemine o kadar bağlarlar ki karşılarına çıkan farklı fırsatları göremeyebilirler. Ayrıca öğrenciler yöntemin beklentilerini tam anlamıyla karşılayamazlarsa kendilerini yetersiz hissedebilmektedirler. Bu yöntem her öğrencinin kendine özgü bir öğrenme ve öğretme yöntemi olduğunu kabul etmektedir. Bu da çocuğu ve çocuğun ilgi, yeteneklerini merkeze aldığını göstermektedir. Nitelikli bir gözlemle faydalı bir öğretme sürecine girilmektedir. Kişisel öğretme yönteminde öğretim bireyselleşmiştir. Çocukların ilgi ve yetenekleri dikkate alındığı için otoriter ve uzman öğretme modeline göre daha çocuk merkezlidir. İyi bir gözlemle ve çocuklardan beklenti doğru ayarladığında uygun bir öğretim yöntemi olarak görülebilmektedir.

Yol gösterici öğretme yönteminde öğretmenle öğrenci arasındaki iletişim önemli görülmektedir. Öğretmen sıklıkla sorular sormakta, öğrencilerden fikirler almaktadır. Ardından öğrencilere çeşitli alternatifler önermekte ve teşvik etmektedir. Bu yöntemdeki amaç öğrencilerin kendilerinden bağımsız olarak sorumluluk alabilmesini sağlamaktır. Öğretmen süreçte rehber konumundadır. Öğrencilere danışmanlık yapmakta ve destek vermektedir. Öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerini gözlemlemekte ve buna göre davranmaktadır. Alternatif yöntemlere açıktır ve yenilikçidir. Bu yöntem diğer yöntemlere göre daha fazla zaman alabilmekte ve öğrencilere olumlu aktarılmadığında onları rahatsız edebilmektedir. Bu yöntemde belirleyici nokta bağımsızlık kazanma ve sorumluluk bilincidir. Bağımsızlığını kazanmaya istekli ve sorumluluk bilinci yüksek öğrenciler bu yöntemde başarılı olmaktadır. Çocuğun bağımsızlık kazanması ve sorumluluk sahibi olması ise ailede başlayan ve okulda devam eden çevrenin de destekleyebileceği uzun bir süreçtir. Yol gösterici öğretme yöntemi öğrenciyi merkeze aldığı ve çocuğun fikirlerine değer verdiği için uygulanabilir bir modeldir. Hızla değişen dünyaya ayak uydurma konusunda zorluk çekilmez çünkü bu model yeni yaklaşımlara açıktır. Etkili bir iletişim ve yapılan doğru rehberlik ile çocuğun gelişimine olumlu yönde katkı sağlayacak bir modeldir.

Temsilci öğretme yönteminde ise öğrenciler kendi öğrenme sorumluluğunu almaktadır. Bireysel ya da grup projelerine katılmaktadır. Bu öğretme yönteminde öğrencilere

bağımsızlık kazandırmak amaçlanmaktadır. Öğretmen ise öğrencilerin görevlerini takip eden, soruları cevaplayan kişi konumundadır. Bu yöntemde önemli nokta öğrencilerin düzeyini doğru ölçmektir. Aksi takdirde çocuk bağımsız çalışma olgunluğuna erişememiş olabilmekte bu da öğrenmesine ket vurabilmektedir. Bu yöntem yol gösterici öğretme yöntemiyle benzerlik göstermektedir. İki yöntemde de sorumluluk kavramı önemlidir ve sorumluluk bilincini kazanmış, öğrenme sorumluluğunu alabilen çocuklar başarılı olmaktadır. Ayrıca bu yöntemde öğrenci projelere katılarak iletişim, problem çözme, liderlik, yaratıcılık, eleştirel düşünme gibi becerilerini de geliştirmeye fırsat bulmaktadır. Bu da öğrencinin bütüncül gelişimine destek olmaktadır. Temsilci öğretme modeli de çocuğu merkeze aldığı, çocuğa bağımsızlığını kazandırmaya çalıştığı için uygulanabilir bir modeldir. Çocuğun düzeyi doğru ölçüldüğünde etkili bir model olacaktır. Çocuk katıldığı projelerde de iş birliği, problem çözme, eleştirel düşünme, liderlik, etkili iletişim gibi pek çok 21. yüzyıl becerisi kazanacaktır.

Genel çerçevede baktığımızda her modelin kendini göre iyi tarafları bulunmaktadır. O yüzden bir modele bağlı kalmak yerine hitap edilen çocuğun ilgi, merak ve yeteneğine göre bir model belirlenmelidir. Modeller karma hale getirilip de kullanılabilir durumda olmaktadır. Çocuğu merkeze alan, onun ilgi ve yeteneğini önemseyen, merak duygusuna hitap eden, öğrencilere öğretmek yerine kendi öğrenme sorumluluğunu veren, yeniliklere açık olan, çocuğu bağımsız kılabilen, cesaretlendirebilen uygulamalar ve kullanılacak yapıtlar çocuğun gelişimine olumlu katkılar verecektir.

Öğretme, belletme, öğretim, öğrenme gibi kavramlara uzun yıllardır çok önem verilmekte ve çocuğun hangi yollarla daha rahat öğrenebileceği, hangi öğretme stratejilerinin öğretimde daha etkili olacağı araştırılmaktadır. Genel çerçeveden baktığımızda öğretme ve belletme kavramları önemli olsa da çocuk edebiyatı yapıtlarında başaçıkılması gereken bir durum olarak görülmektedir.

Öğretme ve belletme konusuna çocuk edebiyatı çerçevesinden baktığımızda bu yapıtlar, çocukların zihinlerinde geniş ufuklar açabilmelerini, olaylara ve hayata karşı yeni bakış açıları üretebilmelerini, özgüven ve psikolojik dayanıklılık gibi güçlü yönlerini geliştirebilmelerini sağlamada önemlidir (Robin, 2009). Ayrıca bu yapıtlar çocuklara insan doğasını aktaran, yaşamı tanıtan estetik araçlardır. Bu araçlar ile çocukların gelişimine olumlu yönde katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Bu katkının olumlu olabilmesi için de yapıtlarda insanın doğasıyla uyuşmayan tutum, durum ve davranışlardan uzak durulmalı; öğretme ve belletme değil duyumsatma ve sezinletme yeğlenmelidir (Sever, 2002). Çocuk edebiyatı yapıtları, çocukların zihnini açmalı, farklı bakış açıları vermelidir. Bunları yaparken de öğretme ve belletme yolu değil, duyumsatma ve sezinletme yolu seçilmelidir.

Çocuk aklı ve fikri olan sosyal bir canlıdır. Yaşadıkları, gördükleri, duydukları, hissettikleri, okudukları ile kendi fikir dünyasını oluşturmaktadır. Aile, okul ve çevre ile girdiği etkileşim bu fikir dünyasının oluşmasında etkili olmaktadır. Gerek yaşamında gerek çocuğun okuduğu ya da çocuğa okunan çocuk edebiyatı yapıtlarında çocuğa uygun söylemler yer almalı, çocuğun doğasına uymayan söz ve durumlardan kaçınılmalıdır. Bunlardan biri de öğretme ve belletme durumudur. Çocuğun karşılaştığı yapıtlar öğretme ve belletme kaygısı gütmemeli çocuğun olay, öykü ve durumlardan kendi çıkarımlarını yapmasını, kendi süzgecinden geçirmesini sağlamalıdır.

Çocuk edebiyatı yapıtlarında içeriğin öğretme ve belletme amacından uzak olması gerekmektedir. Bu yapıtlar içeriğindeki bilgi yığışmacası ile çocuğu baskılamamalıdır. Yazar, çocuklara doğruyu gösterecek ya da her şeyin en doğrusunu bilecek konumda değildir. Yazar sadece ham öyküsü ile ortaya bir tartışma koymalı, gerekli sonuçları okurun çıkarmasını beklemelidir (Dilidüzgün, 2003, 2004). Çocuk bu ham öyküden yola çıkarak kendi fikirlerini geliştirebilmekte ve yaşama hazırlanabilmektedir. Doğrudan verilen bilgiler çocuğa dayatma olarak gelebilmekte bu dayatma durumu da çocuk ile kitap arasında soğukluğa neden olabilmektedir. Kitaplarla barışık çocuklar yetiştirmek istiyorsak bu kitaplarda öğretme ve belletme kaygısından uzak durmalı, çocuğa nitelikli ham öyküyü verip kendi çıkarımlarını yapmalarını beklemek gerekmektedir.

Öğretici bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde çocuk edebiyatı yapıtları çocuklara yeni bilgiler kazandırmakta, onların sözcük dağarcıklarını zenginleştirmekte ve sosyal ilişkilerini güçlendirmektedir. Ancak burada önemli olan yapıtların doğrudan çocuğa yeni bilgiler öğretme ve belletme amacı taşımıyor olması durumudur. Doğrudan çocuğa aktarılmaya çalışılan bilgiler çocuk tarafından ters tepebilmekte, çocuğun okuma alışkanlığına ve kitap sevgisine ters düşebilmektedir. Bu nedenle çocuk edebiyatı yapıtları bir şeyleri çocuğa öğretme ve belletme amacında olmamalı, çocuğun sezinlemesinin yolunu açmalıdır. Çocuk bu sezinleme ile zihnini geliştirmeli ve kendi hayatına aktarmalıdır.

Çocuk edebiyatı yapıtları, çocukları eğitmek için yazılmamaktadır (Erdoğan, 1997). Çocuk edebiyatı yapıtlarının temel amacı; çocuklara, insanın ve yaşamın gerçekliğine yönelik sanatçı duyarlığını kullanarak kurguladığı ipuçlarını iletmek, anadilinin tüm olanaklarını sezdirmek ve çocukların yazılı kültürle iç içe olmasını sağlamaktır. Bu nedenle çocuk edebiyatı yapıtları, çocuğa şekil vermeye çalışmamalı, doğruları gösteren, çocukken ve büyüdüğünde nasıl davranması gerektiğini anlatan yapıdan uzak olmalıdır. Bu yapıtlar öğretme ve belletme amacı taşıdığında çocukların yetişkin kimliğine bürünmesi tehdidiyle karşı karşıya kalınabilmektedir. Çocuğun bir an önce büyümesi kaygısıyla öğretme ve

belletme amacı taşıyan metinlerden ziyade çocuklara, yaşama ve insan gerçekliğine ilişkin ipuçları sunan, anadilinin kullanımına etkili bir model oluşturan, içinde yaşadığı kültürle etkileşim kurmasını sağlayan metinlerin sunulması amaçlanmalıdır. Buna ek olarak çocuklara kitaplarda neler yapmaları ya da yapmamaları gerektiği doğrudan belletme amacı gütmeden sezinletilmeli, davranış ve eylemlerinin yaratacağı sonuçları düşünmeleri ve kendi sonuçlarını çıkarmaları sağlanmalıdır. Yani çocuk edebiyatı yapıtları yazarın kendi görüşlerini öğrettiği ve öğretmeyi hedeflediği yapıtlar olmamalıdır (Çer, 2019; Dilidüzgün, 2004a; Sever, 2008b; Uçan, 2005). Çocuklar geleceğin yetişkinleri konumundadır. Yaşadıkları ve okudukları yapıtlar onları yetişkinliğe hazırlamaktadır. Yazar tarafından belletilme kaygısı duyulduğunda bu durum çocuğun dünyasında karşılık bulmayabilmektedir. Ayrıca çocuğun bir büyüme ve olgunlaşma hızı bulunmaktadır. Çocuk gerekli olgunluğa ulaşmadan ona dayatılacak bilgiler, çocuğun gelişimine ters düşebilmektedir. Bu durumda çocuğun kendi hızında ilerlemesini sağlamalı, karşılaştığı metin ve yapıtların de öğretme ve belletme amacı gütmemesi gerekmektedir.

Günümüzde bilgiye ulaşmanın kolaylaşmasıyla beraber öğrenmeyi öğrenme ve öğrenmeyi öğretme kavramları ön plana çıkmaktadır. Bu çağda bireyler bilgiye kolayca erişebilmekte, eriştiği bu bilgileri hayatlarında kullanabilmekte ve yeni bilgiler ortaya çıkarabilmektedir. Öğrenmeyi öğrenen bireyler bilgiye nasıl ve nerede ulaşacağını bilmekte, istediği bilgiyi edinmekte ve kullanmayı hedeflediği yerde kullanabilmektedir. Bunu sağlamanın en etkili yolu bireyin nasıl daha iyi öğrenebileceğini bilmesi yani öğrenmeyi öğrenmesidir. Öğrenmeyi öğrenen bireyler yetiştirebilmek için de küçüklükten başlayarak çocuklara bu yönde eğitim verilmesi gerekmektedir. Bu eğitimde de aile ve öğretmenin önemi yadsınamaz durumda olmaktadır. Aile ve öğretmen çocuğa bir şeyleri öğretmek ve belletmekten ziyade öğrenmeyi öğretebilmelidir. Bu beceriyi edinen çocuk, hızla değişen dünyaya uyum sağlamakta, yeni bilgilere kolayca ulaşabilmekte ve hayatına aktarabilmektedir.

Öğrenmeyi öğretme sürecinde çocuk edebiyatı yapıtları önemli yer edinmektedir. Bu yapıtlar ile çocuğa bir şeyleri diretmemeli, kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu almaları sağlanmalıdır. Kendi öğrenme sorumluluğunu alan, nasıl daha iyi öğrenebileceğini keşfeden çocuk başkaları tarafından öğretilmeye ya da belletilmeye çalışılan bilgilerden de kendini koruyabilmekte, bu bilgilere eleştirel gözle bakabilmektedir. Böylece kendi gelişimine uygun yapıtları bulmakta zorlanmamakta, kendisine öğretilmeye çalışılan şeylerden ziyade kendi fikir ve düşüncelerinin doğrultusunda hareket edebilmektedir.

Çocuk edebiyatı yapıtları ile çocuklar öğrenmeyi öğrenebilmeli, aile ve öğretmenler de bu yapıtlar aracılığıyla çocuklara öğrenmeyi öğretebilmelidir. Yapıtlar bu doğrultuda yazılmalı, aile ve öğretmenler bu konuda yetkin olabilmelidir. Nitelikli çocuk edebiyatı yapıtlarıyla karşılaşan ve doğru yönlendirilen çocuklar, duyduklarını ve gördüklerini sorgulayabilmekte, eleştirel düşünebilmekte, farklı açılardan bakabilmektedirler. Böylece öğretme ve belletmeye maruz kalsalar dahi bilgileri olduğu gibi kabul etmez kendi süzgecinden geçirip kendi doğrularını oluşturabilmektedirler. Bu doğrultuda çocuklar öğrenmeyi öğrenebilmek için kendilerini tanımalı, hangi yolların ona uygun olduğunu keşfetmeli ve süreç içerisinde aktif olmalıdır. Bu durum da çocuğa, aile ve öğretmen tarafından uygulanan öğrenmeyi öğretme ile mümkündür. Öğrenmeyi öğretme yolculuğunda çocuğa bilgi dayatması yapılmaması gerekmektedir.

Özetle; yazınsal niteliği olan yapıtlarda, öğretici ve belletici anlayıştan uzak durulmalı; çocuğun düş kurma, duyma, duyumsama ve düşünme yetileri engellenmemelidir. Bu yapıtlar çocuğa biçim vermeye kalkmamalı, kendi doğrularını çocuğa aktarmaya çalışmamalıdır. Yazar, yapıtlarında çocuğa öğretme amacı gütmek yerine neden-sonuç ilişkisi ile çocuğun düşünmesine ve kendi doğrularını bulmasına olanak tanımalıdır (Çer, 2019). Bilginin çok hızlı katlandığı günümüzde bilgiyi öğretme ve belletmeye çalışmaktan ziyade çocuğun öğrenmeyi öğrenebilmesinin yolu açılmalıdır.

2.4.2. Öğüt ve Emir

Öğüt, bir kimseye yapması veya yapmaması gereken şeyler için söylenen söz, nasihattır (TDK, 2022). Öğüt, bir durum veya sorun hakkında ne yapılabileceği veya ne yapılması gerektiği hakkındaki görüş olarak da tanımlanabilmektedir. Emir sözcüğü ise buyruk, komut, talimat, ferman olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2022). Bir şey yaptırmak için dikte etmek veya talimat vermek; komuta etme gücü veya yetkisi anlamlarına da gelmektedir. Öğüt ve emir daha çok büyüklerin küçüklere ilettiği, doğruya sevk etmek ya da yanlıştan korumak için verdiği iletilerdir. Öğüt, çocuğun yapması ya da yapmaması gereken şeyleri iletirken emir ise keskin söylemlerle verilen direktiftir. Çocukların gelişim özellikleri ve doğaları gereği emirlerden ve öğütlerden hoşlanmadıkları bilinmektedir. Bu nedenle yazarın kullanacağı öğüt ve emir barındıran söylemler çocuğun merakını, heyecanını, yaratıcılığını, keşfetme arzusunu, samimiyetini, isteğini, devingenliğini baskılamış olmaktadır (Çer, 2019). Dolayısıyla çocukların yaşamında dahi pedagojik olarak uygun görülmeyen bu anlayış çocuk edebiyatı yapıtlarında bulunmamalı, çocuğa öğüt ve emir veren söylemlerden kaçınılmalıdır.

Türkiye'de çocuk edebiyatı Tanzimat ile gelişmeye başlamaktadır. Eski Türk edebiyatına baktığımızda çocuklara öğüt veren pek çok yapıt bulunmaktadır (Çılgın, 2007). 1701 yılında yazılan Nabî'nin Hayriyye'si buna örnek gösterilebilmektedir. Nabi bu şiir kitabı ile oğluna öğütler vermektedir. Bu kitaba karşılık olarak 1791 yılında Sümbülzade Vehbî'nin kaleme aldığı Lûtfiyye de örnek olarak gösterilebilmektedir. Ayrıca bazı tekerleme, masal ve fıkralar da öğüt veren metinlere eklenebilmektedir (Erdoğan, 1994). Çocuk, Tanzimat Dönemi'ne kadar pek dikkate alınmadığı için çocuğa yönelik yapıtlara rastlamak zordur. Tanzimat'tan sonra ise çocuğa verilen değerin olumlu anlamda değişmesiyle çocuk edebiyatı yapıtları de yaygınlaşmaya başlamıştır. Tanzimat öncesinde çocuklara hitap eden yapıtlar olsa da bu yapıtlara tam olarak çocuk edebiyatı yapıtları denmemektedir. Bu dönemde yazılan yapıtların amacı çocukları eğitmek ve ahlaki olarak geliştirmektir. Bunu uygulayabilmek için de öğretici, öğüt ve emir veren bir yöntem kullanılmaktadır. Bu yöntem Tanzimat döneminde ve Cumhuriyet döneminde de yoğun şekilde kullanılmıştır (Neydim, 1998). Günümüzde nitelikli çocuk edebiyatı yapıtlarına baktığımızda bu yapıtlar çocuğa doğrudan yol gösterip öğüt vermemekte, iletilmek istenenler belirli bir olay örgüsü ve çocuğa göre bir kurgu ile verilmektedir (Çılgın, 2007).

Çocuklara ulaşacak metinlerde görülen sorunlara karşı öğüt verme yoluna gidilmemeli, çocuğun kendi düşüncesini oluşturmasının önü açılmalıdır. Öğüt ve emir çocuğun kendi düşüncelerinin önemsiz olduğunu ya da bir başkasının düşüncelerinin kendi düşüncesinden daha önemli olduğunu benimsemesine yol açabilmektedir. Kendi düşüncesini önemsiz hisseden çocuk düşünme eylemini bırakmakta ve başkalarının düşüncelerine göre hareket etmeye başlamaktadır. Ayrıca çocuğa bir yetişkinin aktardığı öğüt ve emirler çocuğun kitapla kurduğu iletişime zarar vererek kendi duygu ve düşüncelerini oluşturmasına engel olmaktadır. Bu nedenle çocuk edebiyatı yapıtlarında çocuğun doğrudan ne yapması ya da yapmaması gerektiğini aktaran söylemlerden yani öğüt ve emirlerden uzak durulmalıdır (Sever, 2008a; Yörükoğlu, 2010). Aksi takdirde doğrudan öğüt ve emir veren iletilere sahip metinler çocuğun üst düzey zihinsel düşünme becerisini kullanmasını engelleyerek, onun yaratıcı ve eleştirel düşünmesini olumsuz etkileyecektir. Çocuk, içeriğinde öğüt ve emir bulunmayan nitelikli çocuk edebiyatı yapıtlarıyla karşılaşmalı böylece üst düzey zihinsel düşünme becerisini kullanmasının ve üst düzey düşünebilmesinin önü açılmalıdır.

Çocuk edebiyatı yapıtları ile çocuğu sıkmak ve bıktırmaktan ziyade çocuğun hoşuna gidecek macera ve merak öğelerine yer verilmesi gerekmektedir (Dayıoğlu, 1997). Kutlu (1995), çocuk edebiyatı yapıtlarının sağlık, sevgi, saygı, temizlik, söz dinleme gibi geleneksel değerler üzerinden çocuklara öğüt vermeyi bırakması gerektiğini, bu durumun çocuğun

faydasına olmadığını söylemektedir. Sürekli farklı konularda öğüt duyan çocuk kendi değerlerini oluşturmakta zorlanabilmektedir. Kendi değerlerini oluşturamayan çocuğun da sağlıklı bir kişilik oluşturması beklenememektedir. Sağlıklı kişilik oluşturan çocuklar yetiştirmek için öğüt veren söylemlerden kaçınmalı; çocuğun ilgi, merak ve düş güçleri dikkate alınmalıdır.

Çocukların okuduklarını aktif olarak değerlendirmesini, okuduklarıyla ilgili heyecan duymasını, yeni şeyler keşfedebilmesini sağlayan metinlerle buluşturulmaları ve bu metinlerde çocuğun hoşuna gidecek macera ve merak öğelerine yer verilmesi önemlidir (Dayıoğlu, 1997; Güleryüz, 2013). Heyecan duyduğu, merak ve ilgisini besleyen çocuk edebiyatı yapıtlarıyla karşılaşan çocuk, okumayla da olumlu bağ kurmuş olmaktadır. Dikkatini çekmeyen ve kendisine diretilen konularda ise çocuğun ilgisi çabuk dağılmaktadır. Bu nedenle çocuğu sıkacak olan öğütlerden uzaklaşıp çocuğun ilgisini çekecek merak duyduğu konulara yönelmek gerekmektedir. İpşiroğlu'ya (1992) göre de çocuk edebiyatı yapıtları, çocuğu önemsemeli ayrıca onaylamalıdır. Bu yapıtlar çocuğa öğüt ve emir vermekten, kurallar ve yasaklamalar koymaktan, yaptırımcı söylemlerden öteye geçmelidir. Geçmediği takdirde bu durum çocuk ve kitap arasındaki ilişkiyi olumsuz etkilemektedir (Sever, 2008a). Kitapla arasındaki ilişki olumsuz etkilenen çocuk okuma kültürünü oturtamamaktadır. Ayrıca çocuğun isteklerinin önemsenmeyerek yetişkinlerin istekleri doğrultusunda öğüt ve emirlere maruz bırakılınca, bu durum çocuğu saldırgan biri haline getirebilmektedir (Cüceloğlu, 2013). Çocuğun kitapla kurduğu olumlu bağı bozmamak adına öğüt ve emirlerden uzak durmalı, çocuğun fikirleri ve istekleri önemsenmelidir. Fikirleri ve isteklerine değer verilen; öğüt, emir ve baskıdan uzak tutulan çocuklar çocuk edebiyatı yapıtlarına daha yakın olmakta ve bu yapıtlarla olumlu bağ kurmaktadır. Bu olumlu bağ da zamanla çocuğun eleştirel düşünebilmesine, yaratıcılığını korumasına ve bilinçli bir okuryazar olmasına destek olmaktadır.

Çocuk edebiyatı yapıtları, çocuğun gelişim dönemleri ve gereksinimleri temel alınarak hazırlandığında onların eleştirel ve bağımsız düşünebilmesine, gizil güçlerinin farkına varıp kendini bu doğrultuda geliştirmesine destek olmaktadır. Çocuğa hitap eden bu kurgu hazırlanırken değişmez olarak kabul edilen kurallar ve öğütler bulunmamalıdır. Bu yapıtlar çocuğun özgür düşünebilmesine, yaratıcılık becerisinin gelişmesine, demokratik tutum sağlamasına ve duyarlı olmasına yardımcı olmalıdır (Sever, 2005). Bu yapıtlarda çocuğun düşüncesi önemsenmeyip öğüt ve emir verilmeye kalkılırsa çocuğun yaratıcılığı ve eleştirel düşüncesi körelebilmekte, özgürlüğü ve özerkliği sarsılabilmektedir. Çocuk bilgileri olduğu

gibi ve değişmez olarak kabul ettiğinde düşünce yapısı gelişmemekte, olaylara farklı açılardan bakamamakta ve sağlıklı bir kişilik oluşturamamaktadır.

Çocuk edebiyatı yapıtları, çocukları eğlendirmekte ve keyif almasını sağlamaktadır. Ayrıca çocukların ahlaki ve toplumsal gelişimine katkı sunmaktadır. Yazar bu yapıtlarda direkt öğüt verme yoluna gitmemeli, vermek istediklerini yapıtta yer alan olayların içine yedirmelidir. Bu durumda çocuk düşünerek ve akıl yürüterek verilmek istenen mesaja ulaşacaktır. Böylelikle verilmek istenen mesaja ulaşma yolunda çocukların eleştirel düşünme becerileri de gelişecektir (Karakurt İpek, 2019). 21. yüzyılın en önemli becerilerinden olan eleştirel düşünme becerisinin gelişimi için çocuğa hitap eden metinlerde öğüt söylemlerinden uzak durulmalı, çocuğun olaya farklı açılardan bakabilmesinin ve kendi görüşünü oluşturabilmesinin önü açılmalıdır. Metinlerde geçen öğüt söylemleri çocuğun okuduğundan keyif almasını engellemekte, ahlaki gelişimine de ket vurmaktadır.

21. yüzyılın bir diğer önemli becerisi de iletişim becerisidir. İnsan sosyal bir varlık olarak gün içerisinde çeşitli sıklıkla iletişim kurmaktadır. Bu kurulan etkileşim ve iletişimin sağlıklı olabilmesi için iki yönlü olması gerekmektedir. Bu nedenle insanlar arasındaki konuşmalara baktığımızda hepsine iletişim diyemeyiz. Söz gelimi; anne ve babalar çocuklara sadece emir verip, onlardan bu verilen emri yerine getirmelerini beklerlerse, çocukların tepkileriyle ilgilenmezlerse bu durumu iletişim olarak kabul edemeyiz (Dökmen, 2006). Aynı durum öğretmen ve çocuk arasındaki iletişim için geçerlidir. Öğretmen, çocuğa emirler verip bu emre uymalarını bekler, çocukların duygu, düşünce ve fikirlerini dikkate almazsa bu durumu da iletişim olarak kabul edemeyiz. Çocuk edebiyatı yapıtlarında de aynı durum söz konusudur. Çocuğa metinler aracılığıyla emirler veren sonrasında da bu emirleri hayatlarına aktarmalarını bekleyen yazarlar çocukla doğru iletişim kurmuş olmamaktadır. Bu yanlış iletişim sonucunda da çocuk-aile, çocuk-öğretmen ve çocuk-kitap arasında olumsuz bağ oluşmaktadır.

Günlük hayatta da, çocuk edebiyatı yapıtlarında de iletişim önemli yer tutmaktadır. Gordon'un (1996), çocuklarla ilişki kurarken karşı çıktığı bazı iletişim engelleri vardır. Bu engeller; emir vermek, öğüt vermek, ahlak dersi vermeye kalkmak, nutuk çekmek, uyarıda bulunmak, yönlendirmek, öğretmeye çalışmak, eleştirmek, yargıda bulunmak, alay etmek, ad takmak, gözdağı vermek gibi durumlardır (Akt. Akyol, K., 2003). Gordon'un da belirttiği gibi çocuklara öğüt vererek konuşmak bir iletişim engelidir. Bu söylemler çocuklarla sağlıklı bir iletişimin önüne geçmektedir. Ön yargıdan uzak, öğüt ve emir içermeyen, kendi doğrularına yönlendirmeye çalışmayan, yargılamayan, olduğu gibi kabul eden, değer verdiğini gösteren bir dil çocuklarla sağlıklı bir iletişim kurmak için önemlidir. Çocuk edebiyatı yapıtlarında da

dil bu şekilde kullanılmalı, çocuk merkeze alınmalı ve çocuğun düşünceleri önemsenmelidir. İletişim engellerinden bir diğeri de emir vermektir. İçinde emir bulunan "yapman gerekir, yapmak zorundasın, yapacaksın…" gibi söylemler çocukta korkuya neden olabilmekte, korkan çocuk da aktif direnç geliştirebilmektedir. Ayrıca çocuk bu durumda kendisine söylenen şeylerin tersini yapmaya devam edebilmekte ve çocuğun asi davranışları tetiklenebilmektedir (Çağdaş, 2003). Çocuğa okuma alışkanlığı kazandırırken de 'oku, yap' gibi emir söylemleri çocuğa kitabi sevdirmek yerine kitapla arasına mesafe koymasına neden olabilmektedir. Kitap okuma alışkanlığı için öğüt ve emir söylemlerinden kaçınmalı, çocuğun istek ve fikirlerine değer verilmelidir (Sever, 2012). Çocuğun merkeze alındığı, düşüncelerine değer verildiği, öğüt ve emir söylemlerinden kaçınan, ön yargıdan uzak duran metinler ile çocuklara kitaplar sevdirilmeli ve okuma kültürüne adım atılmalıdır.

Çocuklara gün içerisinde çokça öğüt ve emir söylemleriyle direktifler verilmektedir. Yemek yemesinden su içmesine, gülmesinden ağlamasına, nasıl oturup kalkmasına kadar sürekli söylenen ve diretilen çocuk tüm bunları kendisi yapmak için çaba harcamaz. Çocuk düşünmekten ya da hissetmekten ziyade artık gelecek emirleri dinlemektedir. Karnı doyduğunu, artık yemek istemediğini söyleyen çocuğu hala yemek yemeye zorlamak o çocuğa; "Sen doyup doymadığının farkında değilsin, ben senden daha iyi bilirim, sen benim dediğimi yap." mesajını vermek demektir. Bu çocuklar yanında ebeveyni olmadığında, bir problemle karşılaştığında, kendini yetersiz, özgüvensiz ve acemi görmektedirler. Aslında çocuk kendi problemlerini çözebileceği, özgüvenli, ne yaptığını bilen bir şekilde yetiştirildiğinde kendine güvenen, kendi düşüncelerini önemseyen biri olarak büyümektedir (Akagündüz, 2005). Kendini bilen, özgüveni yüksek, keşfetmeye açık çocuklar yetiştirmek için çocuğun fikirlerini önemseyerek, kendi gelişim hızına uygun, merak ve ilgisini destekleyen bir iletişim kurulması gerekmektedir. Çocuğu merkeze alan bu iletişimde çocuğa doğrudan verilecek emirlerin yeri yoktur.

Çocuk edebiyatı yapıtlarında geçen emir tümcelerinin çocukta oluşturduğu bazı etkiler de bulunmaktadır. Söz gelimi, çocuğa karşı kullanılan emir söylemleri o çocuğun yeteneklerine ve aldığı kararlara güvenilmeyeceği iletisini çocuğa vermektedir. Yeteneklerine ve kararlarına saygı duyulmayan, güvensizlik hissi yaşayan çocuk kızabilmekte ve kırılabilmektedir. Dışarıya karşı düşmanca duygular geliştirebilmekte ve yansıtabilmektedir. Bu durumda çocuk, kendi duygu ve düşüncelerinin değersiz olduğunu yetişkinlerin düşüncesini ise doğru ve değerli olduğunu düşünmektedir. Süreçte yetişkin bireyin her şeye hükmetmesi, çocuğun fikirlerini hiçe sayması çocuğun gereksinimleriniengellemekte, bu engelleme sonucunda da daha saldırgan bir çocuk ortaya çıkabilmektedir (Kıran, 2008). Bu

nedenle çocukla iletişim kurarken ve çocuğa hitap eden metinler hazırlanırken emir veren söylemlerinden kaçınılmalı, çocuğun kendi fikirleri önemsenmeli ve çocuğa güvenildiğini hissettirilmelidir. Kendisine güven duyulan ve fikirleri önemsenen çocuğun özgüveni gelişmekte ve böylece bu çocuklar karşılaştığı problemler karşısında doğru adımları atabilmektedir.

Çocuk edebiyatı yapıtlarında yer alan emir söylemleri içinde sert iletiler barındırmaktadır. Bu sert iletiler çocuğun dünyasına ters olmakla birlikte, bu iletilerle karşılaşan çocuklar bu durumu kendi yaşamlarına yansıtabilmektedir. Küçük yaştaki çocuklar, çocuk edebiyatı yapıtlarındaki kahramanlarla özdeşim kurabilmektedirler. Bu yapıtlardaki kahramanların kullandıkları ya da maruz kaldıkları emir söylemleri çocuğun günlük yaşamına yansıyabilmekte ve etkilerini gösterebilmektedir. Çocuklarla iletişim halindeyken emir söylemleri barındıran bu dilden uzak durulması gerekmektedir. Çocuk edebiyatı yapıtları yazılırken de bu yargılardan kaçınmalı, çocukların neden-sonuç ilişkisi kurmasına engel olacağı bilinmelidir. Bu durumun çocukları okuma alışkanlığından soğutabileceği göz önünde bulundurulmalıdır (Akbayır, 2008). Emir kipiyle verilen direktifler sadece kitap okuma alışkanlığı edindirmede değil evde ya da okulda herhangi bir davranış için de olumsuz etkiler bırakmaktadır. Çocuğa kazandırılmaya çalışılan değerler emir söylemleri ile kazandırılamaz. Bu değerleri ve alışkanlıkları kazandırabilmek için gerek çocuk edebiyatı yapıtlarında gerek günlük konuşmalarda emir söylemlerinden uzak durulması gerekmektedir. Bunun yerine çocuğa rol-model olunmalı ve toplumsal ve ortak değerler önemsenmeli, çocuğa ulaştırılan metinlerin çocuğun dünyasına hitap ettiğinden emin olunmalıdır (Karabulut, 2019).

Çocuk, ebeveyn ya da öğretmeninin ona güvenmesini beklemektedir. Evde ya da okulda çeşitli işleri kendi yapmaya çalışmaktadır. Bu uğraşlar sırasında çocuklara emir ya da öğüt verilmemeli, “Sen anlamazsın, sen yapamazsın.” gibi söylemlerden kaçınılmalıdır. Bu söylemlerle sık sık karşılaşan çocuk yaptığı işi yarım bırakabilmekte, yeni adımlar atmaktan çekinebilmekte ve girişimcilik becerisi zarar görebilmektedir. Çocuk ancak kendisini tehlikeye atacak bir işle uğraşıyorsa engellenme durumuna geçilmelidir. Bu engelleme de öğüt ve emir söylemleri ile değil, çocuğun dikkatini farklı bir noktaya çekerek ya da alternatif olabilecek seçenekler sunularak yapılması gerekmektedir. Çocuğa düzeyinin üzerinde açıklamalar yapılmamalı, iletişim engeli oluşturacak söylemlerden kaçınılmalıdır (Akagündüz, 2005). Çocuğun gelişimine destek vermek, girişimci yapısını besleyebilmek için çocuk tarafından yapabileceği bilinen şeyleri anne, baba ve öğretmenler onun adına yapmamalıdır. Eksik ya da hatalı da olsa çocuğun yapmasına izin verilmeli ve çocuğa

güvenilmelidir. Böylece kendi işini kendi yapabilen, problemini çözebilen, girişimcilik becerisi gelişmiş ve bütüncül gelişimini tamamlayan çocuklar yetiştirilebilmektedir.

Özetle; çocuk edebiyatı yapıtlarında çocukların duygu ve düşünceleri bastırılmamalı, kurallar ve yasaklamalardan uzak durulmalı, çocuğa öğüt ve emir veren söylemlerden kaçınılmalıdır. Çocuk edebiyatı yapıtlarının nihai amacının çocuklara öğüt vermek veya bir şeyler öğretmek olmadığı göz ardı edilmemelidir. Asıl hedeflenen amacın çocuğa anadilinin zenginliğini keşfettirmek, insan gerçekliğini sanatçı duyarlılığı ile aktarmak, çocuğun etkili iletişim kurabilmesini sağlamak ve okuma kültürü edindirmek olduğu unutulmamalıdır (Varışoğlu ve Tuzcuoğlu Aksin, 2019). Çocuk edebiyatı yapıtının yazarı, vermek istediği iletiyi okura doğrudan iletmemelidir. İletiyi doğrudan iletmeye kalkarsa çocuğa öğüt ya da emir vermeye kalkmış olmaktadır. Çocuğa dayatılmaya kalkılan bu düşünce çocuk tarafından benimsenmeyebilmekte ve kabul görmeyebilmektedir. Bu durumu yaşamamak için yazarlar vermek istedikleri iletileri metinlerin içine örtük bir şekilde yedirmeli ve okuyan kişinin iletiye kendisinin ulaşmasını beklemelidir. Bu durumda verilmek istenen ileti çocukta daha kalıcı olmakta ve çocuk tarafından benimsenmektedir (Sever, 2013). Eğitimde amaç kalıcı davranış değişiklikleri edindirmek olduğuna göre çocuğa hitap eden metinlerde de öğüt ve emir söylemlerinin olumsuz etkileri unutulmamalı, bu söylemlerden kaçınılmalıdır.

2.4.3. Korku ve Kaygı

Korku ve kaygı birbiriyle oldukça ilişkili iki kavramdır. Korku bir tehlike veya tehlike düşüncesi karşısında duyulan kaygı, üzüntü anlamına gelmektedir. Kaygı ise herhangi bir tehlikeden kaynaklı hissedilen korkunun yansıması olarak bireyde ortaya çıkan tedirginlik, akıl dışı korku durumu olarak tanımlanmaktadır (Budak, 2000; TDK, 2022). Korku ile kaygı birbirine karıştırılabilir ancak her iki kavram arasında farklılıklar bulunmaktadır. Korkunun kaynağı bellidir, kaygının kaynağı ise belirsizdir. Korku, kaygıdan daha şiddetlidir. Korku kısa sürelidir, kaygı ise uzun süre devam etmektedir (Cüceloğlu, 1991). Genelde korkulan şeyler insanlar için ortak olabilirken kaygıya neden olan şeyler daha kişisel olabilmektedir. Korku bu yönüyle nesnel iken kaygı özneldir. Ayrıca korku duyan kişi ne ile mücadele edeceğini bilirken kaygı duyan kişi ne ile mücadele edeceğini bilememektedir (Manav, 2011).

Korku, anlık gerçekleşen somut tehdit ya da tehlikeyle ortaya çıkmaktadır. Korkuya örnek olarak ormanda vahşi hayvanla karşılaşmak, doğal afet yaşamak, patlamaya denk gelmek, başka insanlar tarafından saldırıya uğramak gösterilebilmektedir. Kaygı ise anlık durumlarda değil gelecekte gerçekleşme ihtimali olan durumlarda ortaya çıkmaktadır. Nasıl gerçekleşeceği belli olmayan bu durumlar kişinin endişe yaşamasına ve tedirgin olmasına

neden olmaktadır. Birey bu durumları yok sayarsa, savunma mekanizmaları ortaya çıkmaktadır. Bu durumda da kaygı meydana gelmektedir. Söz gelimi; ormanda vahşi hayvanla karşılaşıp korku yaşayan biri bu olaydan sonra "Ne zaman ormana gitsem karşıma vahşi hayvan çıkacak." diye düşünmesi kaygıya örnek gösterilebilmektedir. Kısacası birey herhangi bir şeyi tehdit olarak algılarsa korku yaşamaktadır. Bu duruma gerçek dışı anlamlar yüklemesi halinde ise kaygı duymaktadır (Kring ve Johnson, 2015; Şahin, 1985).

Korku, doğumdan sonra ilk görülen duygulardan biridir. Yeni doğmuş bebeğin yüksek ses duyunca ağlaması korktuğunun göstergesi kabul edilmektedir. Korku içsel veya dışsal kaynakların tetiklenmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Asıl korkular ise 1-2 yaşla beraber görülmeye başlanmaktadır. Çocuk, sosyal ortamlarda gördükleri, duydukları ve yaşadıkları ile çeşitli korku ve kaygı durumlarını yaşamaktadır. Çocuklar 2-3 yaş civarına geldiklerinde gök gürlemesi, sifon sesi, süpürge sesi gibi seslerden korkabilmektedir. 3-4 yaşlarında ise öcü, hırsız, dilenci, polis, karanlık korkuları görülmeye başlanmaktadır. 6 yaş civarında ise hortlak, hayalet, cadı gibi korkular ortaya çıkmaktadır (Ayas ve İskender, 2003; Yörükoğlu, 2016). Çocuklar bazı şeylerin farkında olmayabilir ve çocukların algıları sınırlıdır. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda çocukları korkak yetiştirmek basit bir durum haline gelmektedir. Ülkemizde de korku faktörü çocukları yetiştirirken yoğun olarak kullanılmaktadır (Yörükoğlu, 2016). Özellikle polis, hemşire, hırsız, öcü ve dini değerlerle korkutulan çocuklar bu durumlara karşı olumsuz tutum geliştirebilmektedir. Bunun sonucunda çocuk kendisini suçlu hissedebilmekte, yerli yersiz kendisini sorgulayabilmekte ve olumsuz kişilik oluşturmaya başlayabilmektedir.

Preuschoff (1998) ise korkuyu sadece olumsuz olarak görmemek gerektiğini belirtmektedir. Korku durumunun koruyucu tepki olarak insan yaşamını desteklediğini, insanın gelişiminde ve olgunlaşmasında destek olduğunu söylemektedir. Hayatın farklı alanlarında çeşitli korkularla yüz yüze geldiğimizi ve bu korku durumunu her aştığımızda ileriye doğru daha sağlam adım attığımızı dile getirmektedir. Yani korku ilk bakışta olumsuz bir durum olarak görülse de insanın duygusal gelişimi açısından çok kıymetli olmaktadır. Korku kavramını benliğinde doğru kodlayan çocuk, duygusal yönden gelişir bu da çocuğun hayatına olumlu katkılar sağlamaktadır.

Freud kaygı durumunun içsel duygu olduğunu, korku durumunun ise dışsal uyarıcılar olduğunu belirtmektedir. Freud, ilk kaygı durumunun anneden ayrılma olduğunu, çocuğun doğumdan başlayarak anneden ayrılma kaygısı yaşadığını dile getirmektedir. Alfred Adler ise kaygı durumunu baskın çıkma ve üstünlük kurma olarak görmektedir. Kierkegaard ise kaygıyı insanın gelişim özelliklerine göre incelemiştir. İnsanın geliştikçe bilinçlendiğini, bu durumda

da kaygısının arttığını belirtmektedir. Lacan ise kaygı durumunu eylemi gerçekleştirme sebebi olarak görmektedir. Karen Horney'e göre ise korku açık bir şekilde görülen tehlikeye karşı verilen tepkidir. Kaygı durumunda ise belirsizlik vardır. Hissedilen tehdit karşısında çaresizlik hissedilmektedir. Yani kaygı, kişiliğe ait bir durumun tehdit edilmesine karşı verilmekte olan tepkidir. Söz gelimi, ölüm korkusu vardır ancak ölüm karşısında yaşanan çaresizlik ise kaygıdır. Kaygılarımızı tam anlamıyla açıklayamayız. Kaygı durumunun tehlikesi bu belirsizlikten kaynaklanmaktadır. Tutulamayan, görünmeyen, bilinmeyen şey kişide kaygı oluşturmakta ve kişiyi yıpratmaktadır. Korku durumunda ise tehdit belli olduğu için ona karşı önlem alınabilmektedir (Castanet, 2017; May, 2013; 2020). Yani kaygıyı kişinin içsel süreçleriyle ilişkilendirebilmekteyiz. Kaygı durumunun kişiden kişiye değiştiğini ve eski yaşantıların kaygı oluşumunda etkili olduğunu anlayabilmekteyiz.

Kaygı durumlarının kökeni bireyin çocukluğuna kadar gidebilmektedir. Çocukluğunda yaşadığı olumsuz ve reddedici tutumlar; ergenliğinde yaşadığı alay durumları, cezaya maruz kalması, anne-babanın çocuktan zıt isteklerde bulunması, anne-baba arasındaki çekişme, çocuğun aile içinde ve arkadaşları arasında karşılaştığı küçük düşürücü davranışlar kaygının oluşmasına neden olabilmektedir (Geçtan, 1984). Kaygı soyut bir kavram olduğundan çocuklarda yaratılan etki fark edilmeyebilmekte, bu bastırılan ve fark edilmeyen kaygılar da çocuğun olumsuz kişilik geliştirmesine neden olabilmektedir.

Çocukları kaygıya düşüren durumlardan biri de anne-babalar, öğretmenler ve toplum tarafından ideal birey olması yönünde zorlanmasıdır. Bu baskı ile çocuğun yetenekleri göz ardı edilmiş olmaktadır. Çocuk kendi tabiatını bastırmakta ve toplumsal beklentiler ile kendi tabiatı arasında çatışma yaşamaktadır. Yaşadığı bu çatışma da çocuğun kaygı düzeyinin artmasına neden olabilmektedir (Kuzgun, 1981). Çocuk merak ettiği, ilgi duyduğu, yeteneklerini gösterebildiği alanlarda mutludur. Ailesi, öğretmenleri ya da çevresi çocuğun yeteneğini önemsemiyorsa, merak ettiği ve ilgi duyduğu şeyleri yapmasına engel olup kendi doğruları yönünde çocuğu yönlendiriyorsa bu durum çocuğun gelişimine ket vurabilmekte ve çocuğun kaygılanmasına yol açabilmektedir.

Kaygıya bir başka neden olarak da kıyaslamayı gösterebiliriz. Ailesi, öğretmenleri ve çevresi tarafından diğer çocuklarla kıyaslanan çocuklar aşağılandığını hissedebilmekte, kendisine karşı olan saygısını kaybedebilmekte ve özgüveni alt üst olabilmektedir. Bu durum da çocuklarda kaygıya neden olabilmektedir (Sandström, 1982). Birbiriyle kıyaslanan çocuklar bir yarış içerisinde olduklarını düşünmektedir. Kıyaslandığı kişileri kendisine rakip olarak görmektedir. Bu kıyas durumu çocuğu iş birliğine değil yarış kültürüne

sürükleyebilmektedir. Ayrıca çocuk kıyaslandığı kişilere karşı da olumsuz tutum geliştirebilmektedir. Bu durumlar da çocuğun kaygı oluşturmasına neden olabilmektedir.

Kaygıyı sadece olumsuz bir durum olarak algılamak ise doğru değildir. Bazı durumlar kaygının olumlu taraflarını da göstermektedir. Söz gelimi; korktuğumuz herhangi bir şeyle karşılaştığımızda bizi uyarması, önlem almamızı sağlaması, bireyi olduğundan daha mutlu ayrıca başarılı olmaya sevk etmesi ve bireyin kişilik gelişiminde etkisi olması gösterilebilmektedir (Ersevim, 2005). Kaygı da korku gibi olumsuz olarak görülse de olumlu tarafları olan bir duygudur. Kaygı yaşayan kişi bu kaygı durumuna karşı zihinsel olarak kendini hazırlamakta ve önlemini almaktadır. Bu kaygıyla başedebilme durumu kişiye özgüven sağlamakta ve olumlu kişilik geliştirmesine destek olmaktadır.

Korku ve kaygı birbirine yakın iki duygu olarak var olmaktadır. Yaşanan kaygı durumlarının korkularla çeşitli ortak noktaları vardır. Bu iki duygu da tehlike anında hissedilmekte ve bazı bedensel tepkiler de bu duygulara eklenmektedir. Kaygı durumunu içinde öznellik bulunduran korku olarak kabul edebilmekteyiz (Geçtan, 2016; Horney, 2014).

Korku ile kaygının farklarını ise şöyle sıralayabiliriz:

- Korku durumunda tehlike nesneldir. Kaygı durumunda ise tehlike öznel ve gizli durumdadır.

- Korku, tehlike durumu ile orantılıdır. Kaygı ise tehlike durumuyla orantısızdır.

- Korku, tehlike geçtiğinde biter. Kaygıda ise içsel tehlike ve bununla beraber ortaya çıkan kaygı durumu devam eder.

- Korku o an ortamda bulunan tehlikeyle ilgilidir. Kaygı ise kişinin daha önceki yaşantılarından tetiklenir.

- Korku durumunda verilen tepki insanlar tarafından normal karşılanır. Kaygı durumunda verilen tepkiler ise diğer insanlar tarafından anlaşılamayabilir.

- Korku anında kişi kendini korumak için önlemler alır. Kaygı anında ise kişi kişiliğini korumak amacındadır (Şahin, 1985).

Cüceloğlu (1991) ise korku ile kaygıyı birbirinden ayıran 3 temel fark olduğunu belirtmektedir. Birinci fark kaynaktır. Korku durumunda kaynak bellidir, kaygı durumunda ise kaynak belli değildir. İkinci fark ise şiddettir. Korku durumu kaygı durumundan daha şiddetli seyreder. Üçüncü fark ise süredir. Korku durumu kısa sürer, kaygı durumu ise uzun sürmektedir.

Korku ve kaygı da sevgi, neşe, mutluluk, öfke, hüzün, şaşkınlık, nefret gibi insan hayatının ayrılmaz duygularından biridir. Diğer duygular gibi korku ve kaygı da yaşamın içinde vardır ve olmaya devam edecektir (İskender, 2016). Korku ve kaygı durumu insan

vücudunda bazı fizyolojik süreçlere neden olmaktadır. Korku ya da kaygı anında gelen uyarıcının amigdala tarafından tehlikeli görülmesi durumunda bu mesaj hipotalamusa, oradan hipofiz bezine, adrenalin ve diğer salgı bezlerine gitmektedir. Bu ileti ile organizma alarm durumuna geçmektedir. Kan basıncı, solunum hızı ve kalp atışı artmaya başlamaktadır. Tükürük salgısı azalmaya ve böylece ağız kurumaya başlamaktadır. Adrenalin ve kanda bulunan şeker miktarı artmaktadır. Göz bebekleri genişlemeye başlamakta, kaslar gerilmektedir (Şahin, 2017). Korku ve kaygı diğer tüm duygular gibi hayatımızın bir parçasıdır. Diğer duygular gibi bu duyguları da günlük yaşamımızda da hissedebilmekteyiz. Sadece his olarak değil, vücudumuz da bu duyguları belli etmektedir. Kalp atışımızın artması, ağzımızın kuruması buna örnek olarak gösterilebilmektedir.

Korku ve kaygı faktörünü çocuk edebiyatı yapıtları açısından incelediğimizde bu yapıtlarda yazar, çocukların ilgisine, merakına yöneldiği kadar çocukları tedirgin edebilecek, korku ve kaygı durumlarına neden olacak olumsuz durumlara da yer vermeli ve bu durumların aşılabilir olduğunu çocuğu hissettirmelidir. Bu durumla beraber çocuk yaşamda karşılaşması muhtemel olan duygularla öncesinde karşılaşmış ve yaşama hazırlanmış olacaktır (Yalçın ve Aytaş 2014; Tekin, 2005). Hayatta karşımıza çıkabilecek her türlü şey kitaplara konu olabilmelidir. Her duygu da kitaplara kendinde yer bulabilmelidir. Korku ve kaygı durumları da kitaplarda kendine yer bulmalı ancak bu duygular çocukları korkutma ve gereğinden fazla kaygılandırma yoluna gitmemelidir. Çocuk edebiyatı yapıtlarının amacı metin ve çizimleriyle beraber çocuklara bu duyguları duyumsatma olmalıdır. Çocuk bu duyguları fark etmeli, tanımalı, örnek olaylarla görmeli, yaşamda karşısına çıktığında kolayca tanıyıp durumu aşabilmelidir.

Smith (1996) de, korku öykülerinin görevini çocukları korkutmak ya da dehşete kapılmasını sağlamak olmadığını belirtmektedir. Bu öyküler, çocukları olumsuz etkilemekten ziyade tatlı ürperti yaşamalarını sağlamalıdır. Çocuk edebiyatı yazarları ve çizerleri çocuk ruhundan anlamalı, çocukların duygu durumları hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Korku, kaygı, şiddet, öfke gibi duygular işlenirken özenli davranılmalı, çocuğun olumsuz etkilenmemesine dikkat edilmelidir. Kitaplarda kullanılan cadı, hayalet, canavar gibi gerçek dışı yaratıkların çocuğu olumsuz etkileme potansiyeli olduğu unutulmamalıdır (Sever, 2003a). Bu öykü kitapları hayalet, vampir, canavar, cadı, öcü gibi korku sembolü olarak görülen şeylerin gerçek hayatta bulunmadığını göstermesi açısından değerlidir. Bu kitaplar ile çocuk gerçekleri daha doğru algılamakta ve korkularıyla yüzleşme fırsatı bulabilmektedir. Bu yüzleşme sonunda da korkularını yenebilmekte ve yetişkinliğe daha sağlıklı erişebilmektedir. Ayrıca bu öyküler ile anlatılan ya da duyulan bazı durumların düşünüldüğünden çok daha farklı

olduğunu göstermektedir. Korku öyküleri nitelikli olduğunda çocukların korkularını, gerçek yaşamda karşılaşmadan aşmalarını ve bunu da okuma zevki ile yapmalarını sağlamaktadır. Bu öyküler ile çocuk korkularının üstünden gelmeyi öğrenmekte ve tecrübe kazanmaktadır. Çeşitli korku unsurlarını (terk edilme, anne-baba kaybı, doğaüstü varlıklar) tanmakta ve buna göre bir bilinç geliştirmektedir (İskender, 2016).

Çocuklar özellikle yaşamın ilk yılları olan erken çocukluk döneminde ayrılma, karanlık, kayıplar, doğaüstü canlılar ya da olaylar vb. unsurlar nedeniyle gelişimsel korkular ve kaygılar yaşayabilmektedirler. Araştırma sonuçları çocuk edebiyatı yapıtlarının çocukların kaygı ve korkularından uzaklaşmasını sağlamada etkili olduğunu göstermektedir (Alexander ve Miller, 2001). Ancak bu etki titizlikle hazırlanmış nitelikli çocuk edebiyatı yapıtlarıyla sağlanabilecektir. Bu nedenle çocuklarla yapıtları buluştururken içeriğindeki korku ve kaygı faktörüne dikkat etmek gerekmektedir. Yapılan araştırmalar çocuklara özgü hazırlanan öykü kitaplarında korku öğelerinin yer aldığına işaret etmektedir (Dağlıoğlu ve Çamlıbel Çakmak, 2009). Bazı çocuk kitaplarında canlı varlıklardan ya da soyut dinsel kavramlardan oluşan korkutucu öğelerin bulunduğu da ortaya konmaktadır. Söz gelimi, bir ejderhanın alevler saçması, kötü giyimli bir dilencinin çocuğu kaçırmaya çalışması, cennet ya da cehennem, şeytan vb. unsurların yer aldığı görülmektedir. Diğer çalışmalarda ise korku öğeleri olarak gerçeküstü varlıklar, karanlık, gölge oyunları, ani ve sert hareketler, esrarengiz olaylar, doğadaki sesler, korkutucu ses efektleri, çığlık atma ve bağırma öğelerinin yer aldığı görülmektedir. Bu nedenle çocuklara yönelik hazırlanmış tüm yapıtlarda, çocukların duygusal olarak örselenmelerine neden olabilecek; kelleleri koparmak, gözleri oymak, diri diri yakmak gibi olumsuz söylemler kullanılmamalıdır (Güzelküçük ve Türkyılmaz, 2020). Ayrıca yapıtlara aşırı dramatik öğelere ve yersiz duygusal gerilimler yaratan durumlara yer vermekten kaçınılmalıdır. Aksi takdirde çocuk heyecan duymaktan öte kaygıya sürüklenmektedir (Sever, 2008a). Özellikle daha küçük yaş çocukları için hazırlanan yapıtlarda dikkate alınması gereken noktalardan biri de ayıp, günah gibi kavramların, cezaların, tehditlerin ve korkutucu öğelerin çocuk kitaplarında yer almaması gerektiğidir (Çer, 2014).

İpşiroğlu (1991) özellikle ilk çocukluk döneminde çocuğun soyut durumları tam kavrayamadığını bu durumda da duydukları ve düşündükleri her şeyi gerçek olarak kabul ettiklerini belirtmektedir. Bu nedenle çocuğa ulaşan kitaplarda da korkutma, gözdağı verme gibi olumsuz durumlar çocuk tarafından kolayca kabul edilebilmektedir. Bu da çocuğun zihin dünyasına zarar verebilmektedir. Bu durum önemsenmediğinde de bu durum çocuğun zihnine yerleşmekte hatta çocuğun kişiliğiyle bütünleşmektedir. Çocuk öykülerinde bulunan ağır

durumlar çocukta telafisi olmayan olumsuzluklar doğurabilmektedir. Bu nedenle çocuğa ulaşacak kitaplar ve metinler ince elenip sık dokunmalı, çocuklar zararlı içeriklerden uzak tutulmalıdır. Konar ve Sargın (2004) ise her türlü konunun çocuk kitaplarında işlenebileceğini belirtmektedir. Bunun yolu olarak da konunun uygun sözcüklerle ele alınması gerektiğini söylemektedir. Şirin (2000) de seçilen bu konunun çocukta merak duygusunu ortaya çıkarmasını gerektiğini ve çocuğu korkutmaması gerektiğini söylemektedir. Tuğrul ve Feyman (2006) da bu görüşü destekler nitelikte kardeş kıskançlığı, okula başlama, doğum, ölüm, boşanma gibi önemli konuların çocuğu korkutmadan, uygun sözcüklerle ele alınabileceğini belirtmektedir.

Tekşan, Acar ve Yiğit (2012), 9-12 yaş aralığındaki çocuklarla yaptığı araştırmada çocuk edebiyatı yapıtlarından çocukların beklentilerini sormuştur. Bu araştırma sonucunda çocuklar yapıtlar içinde "korku" öğesini görmek istediğini belirtmiştir. Çocuklara hayallerindeki kitapları tasarlayıp başlık koymaları istendiğinde "Okulda Hayaletler, Okul Hayaleti" gibi başlıklar dikkat çekmiştir. Yani çocuk kitaplarında bulunan nitelikli korku ve kaygı öğeleri çocukları rahatsız etmemekte, aksine çocuğun da istediği bir durum haline gelmektedir.

Batı'daki çocuk edebiyatı ürünleri incelendiğinde korku öykülerinin yaygınlaştığı ve çocuklar tarafından talep edildiği görülmektedir. Korku öykülerinin hitap ettiği yaş grubu çocuklarını dehşete kapılmasını önleyerek merak, keşfetme gibi duygularını beslemesi ve çocuğa okuma heyecanı kazandırabileceği düşünülmektedir (Marcovitz, 2013).

Özetle; çocuk edebiyatı yapıtları çocuğu korkutacak ve ürkütecek karakterlerle çocuğun ruh halini olumsuz etkilememelidir. Aşırı dramatik ve yersiz gerilimler barındırıp çocuğu kaygıya sürüklememelidir. Bu kitaplar çocuğa korku ve kaygıyla nasıl baş edilebileceğini duyumsatmalıdır (Çer, 2019). Korku ve kaygı durumlarıyla nasıl baş edeceğini öğrenen çocuk sosyal ve duygusal olarak da gelişmektedir. Bu gelişime nitelikli çocuk edebiyatı yapıtlarıyla destek olmak ve çocuğun hayatına olumlu etki etmek mümkündür.

2.4.4. İdeolojik Söylemler

İdeoloji sözcüğü Fransızca kökenlidir. "İde" fikir ve düşünce, "loji" ise bilim anlamına gelmektedir. Yani ideoloji sözcüğü fikir, düşünce bilimi olarak ortaya çıkmıştır. İdeoloji kavramı en tartışmalı ve tanımlanması zor kavramlardan biridir. İdeolojinin tanımlanmasının zor olmasının nedeni bu kavramın ortaya çıkmasında birçok farklı unsurun etkili olması ve içinde tarihi süreçler barındırmasıdır. İdeolojiyi oluşturan öğeler farklı felsefi konulardan, toplumsal olaylardan ve içinde bulunulan devrin özelliklerinden etkilenmektedir. Bu durumlar

da ideolojinin tanımlanmasını zorlaştırmaktadır. İdeoloji hakkında yapılmış bazı tanımlar ise şu şekildedir. İdeoloji; siyasal veya toplumsal bir öğreti oluşturan, bir hükümetin, bir partinin, bir grubun davranışlarına yön veren politik, hukuki, bilimsel, felsefi, dini, estetik düşünceler bütünü olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2022). Van Dijk'e (1995) göre ideoloji, bir grubun sosyopolitik fikirlerinin bilişsel temelini meydana getiren sistemdir. Raymond Williams ise ideolojiyi; dünya görüşü, sınıf bakışı, değerler ve inançlar sistemi olarak tanımlamıştır. Samuel Becker da ideolojiyi dünyaya bakışımızı oluşturan, eylemlerimizi ona göre düzenlediğimiz bütünleşmiş bir sistem olarak tanımlamaktadır (Shoemaker ve Reese, 2002).

İdeolojiler 19. yüzyılda daha fazla yayılmaya başlamıştır. Bu durumun üç nedeni bulunmaktadır. Birincisi kitleleri etkileyecek yayın araçlarının gelişmesi ve eğitim sistemlerinin daha geniş kitlelere ulaşmaya başlamasıdır. İkincisi endüstrileşmenin artmasıyla insanların daha fazla aidiyet arayışına geçmesi, üçüncüsü ise toplumdaki aydınların ideolojik düşüncelerini dile getirmesi, bu düşünceleri yazması ve yaygınlaştırmaya çalışması gösterilmektedir (Mardin, 2015). Buna göre ideoloji kavramının gelişip yaygınlaşmasında toplumdaki aydın ve sözü geçen kesimin kendi fikir ve düşüncelerini daha geniş kitlelere ulaştırması etkili olmaktadır. Eğitimin ve çocuğa verilen değerin artmasıyla da ideoloji kavramı eğitimin içinde de kendisine yer bulmaktadır.

İdeoloji Batı Avrupa'da "doğru düşünme" olarak meydana çıkmış olsa da ideolojiye bakış zamanla değişmiştir. Günümüzde daha çok "nesnel olmayan fikirler", "gerçekleri farklı yansıtan fikirler" olarak düşünülmektedir. Burada etkili olan kişi daha çok Karl Marks olmuştur. Marks ideolojiyi, toplumdaki egemenlik sahibi sınıfın ürettiği, kendilerinden daha güçsüzleri kendi egemenliğine almak amacıyla uydurduğu fikirler olarak tanımlamaktadır (Kaya, 2011). İdeoloji kavramının kökeni doğru düşünme, düşünce bilimi olarak ortaya çıksa da günümüze gelindiğinde bu kavram böyle algılanmayabilmekte hatta toplumdaki baskın kişilerin düşüncelerini karşıya baskı kurarak dayatması olarak görülebilmektedir.

Söylem sözcüğü ise dil ile meydana gelmekte olup ideolojinin oluşmasında önemli bir yere sahiptir (Arık, 2009). Dil ile ideolojinin bağı söyleme dayanır. Bu bağ metinler içinde de kendini göstermektedir. Bu nedenle metinlerde dilsel yapılara ideolojik bazı anlamlar yüklenebilmektedir (Oktar, 2002). Söylemin bir başka tanımı ise belirli bazı kuralları, terminolojisi olan konuşmalardan oluşan dilsel düzenleri betimlemek amacıyla kullanılan kavramdır. Yani söylem verilmek istenen tüm ileti aşamalarını (kimin dile getirdiğini, neye dayanarak söylediğini, kime ilettiğini ve amacını) kapsamaktadır (Çelik ve Ekşi, 2008).

İdeoloji kavramı birçok yapının içinde kendine yer bulmaktadır. Siyaset, felsefe, eğitim, edebiyat, sosyoloji, ekonomi, tarih gibi pek çok alanın içinde ideolojiyi görmekteyiz.

Bu yapılara ideolojiyi aktaran ise dil kavramıdır. Bu dilsel yapılardaki ideoloji, söylemlerle beraber karşımıza çıkmaktadır. Bu ideolojiler de söylemlerle kendine yayılma alanı bulmaktadır. Kişiler fikirlerini doğrudan ilettiğini düşünse de tüm bu fikirlerde ideolojilerin izleri vardır (Özer ve Dağtaş, 2003). Baktığımızda tüm alanlarda ideoloji kavramı bulunmaktadır. Bu bazı durumlarda sözel bazılarında yazılı olarak görülmektedir. Kimisinde açık şekilde kimisinde de gizil olarak ideolojik söylemlere rastlayabilmekteyiz.

Tüfekçi (2013), çocuk edebiyatının tarihten bu yana eğitim, politika ve din üçgeni arasında sıkıştığını belirtmektedir. Bu çekişmenin nedeni olarak da 17. yüzyıl ile beraber Aydınlanma Çağı'nın da etkisiyle çocuğa verilen değerin artması ve çocuk edebiyatı yapıtlarının ortaya çıkmasını göstermektedir. Eski düşünceler yerini yenilere bırakmaya, geleneksel düşünceler de kendini modern anlayışa bırakmaya başlamaktadır. Tüm Avrupa'yı etkileyen ideolojik akımlar çocuk edebiyatında da ideolojinin olmasını kaçınılmaz hale getirmektedir. Çocuğa ve eğitime verilen değerin artması, eğitimin ve çocuklara yönelik yapıtların yaygınlaşmaya başlamasının önünü açmaktadır. Bu durum da ideoloji kavramının eğitimde ve çocuklara hitap eden yapıtlarda kendine yer bulmasına neden olmaktadır.

İdeoloji, belli bir düzene ya da sınıfa ait insanların düşünce ve davranışlarını etkileyen bir inanç sistemi; gerçeğe karşı gösterilen tepki, düzmece bilimsel kurallar üzerine oturtulmuş doktrinler ya da doğru düşünceleri çağrıştırmanın düzenli yöntemi gibi anlamlar taşımaktadır. Dolayısıyla ideolojiler insanları etkilemekle birlikte sanatı ve edebiyatı da derinden etkiler özelliktedir (Konuk, 2019) Çocuk edebiyatı yapıtlarında bulunmaması gereken evrensel ilkelerden biri de ideolojik söylemlerdir. Yapılan çalışmalar çocuk kitaplarında ideolojik söylemlerin yer aldığına dair sonuçlar ortaya koymaktadır. Batı'daki çocuk edebiyatı ürünlerinde bir dönem dini semboller, dünya görüşü, Batı sömürgeciliği gibi konular işlenmiştir. Buna Daniel Defoe'nun Robinson Cruose yapıtı örnek verilebilir. Bu yapıtta sömürgecilik ve Batı'nın kendinden olmayana karşı tutumları işlenmektedir. Rus edebiyatında ise Sovyetler Birliği döneminde devrimden sonra çocuk edebiyatının geliştiği görülmektedir. Bu dönemdeki yazarlar da genelde toplumsal gerçekçilik, komünist rejimler gibi ideolojik konular işlemektedir. Türk Edebiyatı'na baktığımızda ise çocuk, Tanzimat'tan sonra fert olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Çocuğun toplumda değer görmesini ise Batıcılık ideolojisi sağlamıştır. Bu dönemle beraber çocuklara hitap eden kitap sayıları artmıştır. Tanzimat sonrasına kadar çocuk edebiyatı ürünlerinde padişaha bağlılık gibi konular işlenirken 2. Meşrutiyet'le beraber genel tema çocukları otoriteye itaat edecek şekilde yetiştirmek olmuştur. Vatana bağlılık, dürüstlük, çalışkanlık ve iktidara itaat ideal çocukta olması gereken özellikler olarak söylenmektedir. Balkan savaşlarıyla beraber de Türkçü

düşünceler gelişmiş ve yayılmaya başlamıştır. Bu da çocuk edebiyatı yapıtlarına yansımıştır. Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin, Yusuf Akçura gibi yazarlar çocuk edebiyatı çalışmalarında Türklük vurgusu yapmıştır. 1923'ten sonra da Cumhuriyet, Mustafa Kemal ve ilkeler temelinde yapıtlar yazılmıştır. Çağdaşlık, laiklik, kalkınma, kentleşme gibi konular özellikle yapıtlarda kendine yer bulmuştur (Enginün, 2003; Çağan, 2005; Öztan, 2013). Konuk (2019) ise 1923 ve 2000 yılları arasında yayımlanan çocuk romanlarını incelemiş ve romanlarda Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde Kemalizmin, 1960 sonrasında ise muhafazakâr milliyetçiliğin izlerinin olduğunu belirlemiştir. Bununla birlikte 1970 yılı sonrasında İslamcılığın ve Marksizmin etkileri olduğunu tespit etmiştir. Ülkemizde 1970-1980 arası çocuk edebiyatında da ideolojik söylemler olduğunu dile getirmektedir. Ancak metinlerde asıl olanın edebiyat olduğunu ideolojinin bu durumun önüne geçmemesi gerektiği belirtilmektedir. Geçtiği takdirde bunun çocuk edebiyatı olmaktan çıkıp "politik çocuk edebiyatı" olduğu görülmektedir (Şakar, 2005; Şirin 2007b). Görüldüğü üzere çocuk edebiyatı yaygınlaştıkça tüm ülkelerde ideolojiler de işin içine girmeye başlamaktadır. Burada önemli olan nokta önemli olanın edebiyat olduğu, kişilere bazı fikirleri dayatmak değil okuyucunun fikirleri kendi süzgecinden geçirip kendi fikirlerini oluşturması gerektiği olmalıdır.

Eğitim çoğu iktidarın siyasal ideolojisini aktardığı temel araçlardan olmuştur. Siyasal iktidarlar uygun gördükleri bilgi ve değerleri eğitim aracılığıyla aktarmaya çalışmaktadır. Ayrıca bu ideolojiler ile mevcut yapıyı korumak ve milli benliğe katkıda bulunmak amaçlanmaktadır. Bunlar için de eğitim ve eğitim kurumları önemli bir yere sahip olmaktadır. Bu siyasi kurumlar eğitimin amaçlarını belirlerken ve uygulanan eğitimi denetlerken söz sahibi durumda bulunmaktadır. Buradan bakarak eğitim ve ideolojinin iç içe iki kavram olduğunu söyleyebilmekteyiz (İnal, 2008; Tezcan, 2008). Eğitim, ideoloji aktarmak açısından önemli bir yere sahiptir. Günümüzde eğitimin yaygınlaşmasıyla eğitimin içine yedirilen ideoloji kavramı çok geniş kitlelere yayılabilmektedir. Bu durumdan yola çıkarak siyasi iktidarlar kendi ideolojilerini insanlara aktarabilmek için eğitim programlarının düzenlenmesinde, müfredatın belirlenmesinde, belirlenen kazanımların aktarımında ve denetlenmesinde yetkiyi eline alabilmektedir. Eğitimin içinde bulunan ideoloji kavramı özellikle ders kitapları aracılığıyla çocuklara ulaştırılmakta, dersler planlanırken de ders kitaplarının temel alınması beklenmektedir.

Eğitim kurumlarının işlevi sadece eğitim-öğretim faaliyetleri değildir. Bunun yanında çocuğu kontrol altında tutma, kendi ideolojisini aktarma gibi gizil amaçları da bulunmaktadır. Buna yönelik olarak da ders kitapları önemli bir yerdedir. 19. yüzyıl ile beraber eğitim yaygınlaşıp daha geniş kitlelere ulaşınca, siyasi iktidarlar da ders kitaplarına önem vermeye

başlamıştır. Çünkü ders kitapları aracılığıyla hem eğitim-öğretim hem de ideolojik düşüncelerin aktarımı yapılabilmektedir. Ders kitapları ile iktidarlar ideolojisini yansıtabilmekte, bu ideolojinin söylemlerle birlikte geniş kitlelere ulaşmasını sağlamaktadır. Bu ders kitaplarını ya kendileri hazırlamakta ya da hazırlanan kitapların kendi ideolojilerine uygun olup olmadığını denetlemektedirler. Ders kitapları incelendiğinde yazıldığı dönemin ideolojisi hakkında önemli bulgular verebilmektedir. Kitapların kapak tasarımı, metinler, etkinlikler, kullanılan resimler ideolojileri yansıtmaya uygun durumdadır. Çocuklara erken yaşlarda iletilen tüm bu çıktılar çocuğu hayatı boyunca etkileyebilmektedir. Kişiliğinin bu yönde oluşmasına da neden olmaktadır. Yani kişinin aktif bir yurttaş olması da itaatkâr bir yurttaş olması da eğitim aracılığıyla mümkün olabilmektedir (Doğan, 1993; Şen, 2002). Genel çerçeveden bakıldığında eğitim kurumları aracılığıyla belirlenen ideolojiler genç beyinlere aktarılabilmektedir. Bu ideolojiye göre hazırlanan eğitim programları ve ders kitapları fikirlerin aktarılmasına ön ayak olmaktadır. İktidarlar nasıl bir insan yetiştirmek istiyorsa, insanlara hangi bilinci aşılamak istiyorsa programları, müfredatı ve ders kitaplarını ona göre hazırlatabilmektedir.

Ders kitapları iktidarın tarihi, toplumsal, ekonomik, siyasi görüşünü yansıtabilmekte ve tartışılan konuları azaltarak toplumsal düzeni sağlamaya çalışabilmektedir. Alternatif olabilecek, eleştirel bakış açısıyla tasarlanan yazı, metin, resim gibi araçlar sansür edilebilmektedir. Ders kitaplarının sürekli nesnel ve doğru bilgiler paylaştığını söylemek zor olabilmektedir. Neticede ders kitaplarında aktarılanlar iktidarın belirlediği, aktarmaya çalıştığı bilgi ve görüşler olabilmektedir (İnal, 2008).

İdeoloji aktarımı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. İdeolojiler, farklı görüşler doğrultusunda yazarın hayatı algılama ve değerler sistemini aktarma biçimi olarak algılanarak edebi yapıtlarda yer alması gereken bir unsur olduğu fikrini doğurmuştur. Bu fikri savunanlara göre yazarın kimliği, olaylara bakış açısını ya da yaşam tarzını belirleyen temel özellik ideolojisidir. Dolayısıyla bu bakış açısıyla yazarın bir yapıt meydana getirirken ideolojisine yer vermesi kaçınılmaz olmaktadır. Bu görüşe tam ters görüşte olanlar için ise bir edebi yapıtın öncelikli amacı edebiyat ekseninde, estetik temelli oluşturulması gerektiğidir. Bu görüşte olanlar için ideolojiler yazarın kendi düşünce sistemini açıklamak amacıyla edebiyatı bir araç görevinde kullanmaması gerektiği doğrultusunda fikirlere yol açmıştır (Konuk, 2019). Bu fikirlerde bir görüş birliği olmamasına rağmen ağırlıklı olarak edebi yapıtların çocuğu herhangi bir ideolojik görüşe yönlendirmek gibi bir amaç taşımaması, sanatın gerekliliklerini yerine getirmesi ve çocuğa göre olması gerektiği düşünülmektedir. Cengiz (2015), ideoloji ile edebiyatın birbirinden ayrı düşünülemeyeceğini söylemektedir.

Cengiz'e göre ideoloji gerçekleri yapıta aktaran, yazarı motive eden bir dinamiktir. Buna göre yazarın ideolojisi olmadan üretim yapamayacağını belirtmektedir. Çağan (2005) da edebi yapıtların başarısının benimsenen ideolojiyi yapıta yedirerek anlatabilmesiyle mümkün olduğunu dile getirmektedir.

Eğitimde ulaşılmak istenen ideoloji, yanlış bilince ve çarpıtmaya neden olan değil, gerçek anlamı olan fikirler öğretisi anlamıdır. Eğitim ideolojisi için kullanılan temel yöntem çocuk edebiyatıdır. Çocuk edebiyatı yapıtlarının amaçlanan ideolojiden ayrı düşünülmesi mümkün değildir. Eğitimin maksadı belirlenen birtakım becerileri ve düşünceleri karşı tarafa aktarmaktır. Bu noktada önemli olan eğitim içeriklerini çocuklara aktarırken onların kendi düşüncelerini oluşturmalarına izin vermek ve düşüncelerini önemsemektir. Bu konuda da evrensel ilkeler temel alınmalıdır. Çocuk edebiyatı ideolojik söylem aktarılan yer değil aksine çocuğa değer veren, çocuğun özelliklerini temel alan, kendi düşüncelerini geliştirebileceği yer olarak görülmelidir (Çağan, 2005). Sağlık (2005) de çocuklara bazı değerleri aktarabilmek için çocuk edebiyatının kullanıldığını bu durumda da "ideoloji" kavramının işin içine girdiğini belirtmektedir. Ancak ideolojinin yerinin edebiyat olmadığını, çocuk edebiyatı yapıtlarında ideolojilerin yapıtın önüne geçmemesi gerektiğini dile getirmektedir. Yazar fikrini savunma ya da karşıya aktarma yoluna gitmemeli, okuyucunun kendi fikirlerini oluşturmasında ve yorumlamasında öncü olmalıdır. Çocuklara özgü çocuk edebiyatı yapıtları hazırlanırken yazarlar kendi düşünce, görüş ve inançlarını çocuğa biçim vermek için kullanmamalı çocuğun kendine özgü gerçekliğini temel almalıdır (Çer, 2014; Sever, 2008a). İdeolojik söylemler, çocukların bilişsel gelişim özelliklerine göre algılanması mümkün olmayan unsurlar içermektedir. Bu nedenle çocuk kitapları, çocuğun bilişsel düzeyini aşan bu söylemlerin taşıyıcılığını yapmamalıdır. Yetişkinlerin kendi dünyalarına ait görüşlerinin, inanç ve düşüncelerinin çocuklara benimsetilmek amacıyla doğrudan aktarılması çocuğun özne değil nesne olarak görüldüğünün göstergesi olmaktadır. Bu yapıtlar için çocuk her zaman özne durumunda olmalıdır. Dünyaca tanınan çocuk edebiyatı yazarı Michael Ende de çocuk kitaplarında politik ve ideolojik kavramlara sıcak bakmamaktadır. İdeoloji aktaran çocuk kitaplarını parmak sallayarak ahlak dersi verenlere benzetmektedir. Ende'nin edebiyat anlayışına göre sanat, bireyleri kafa, kalp ve duygularının hepsini birden kavramalı ve insana iyi gelmelidir (Şirin, 2007b).

Özetle, çocuk edebiyatı yapıtları ideolojik söylemlerle ya da ahlaksal yaklaşımlarla biçimlendirilmemeli, çocuğu bir inanca veya düşünceye sevk etmemeli, buna neden olabilecek söylemlerden kaçınılmalıdır (Çer, 2019). Bu yapıtlarda yazar okuyucuya kendi ideolojik görüşünü aktarma yoluna gitmemeli, ele aldığı konuyu çocuğa görelik ve evrensel

ilkeler açısından uygun halde sunmalıdır. Edebiyatın sanatsal kısmından uzaklaşılmamalı, okuyucunun metni yorumlayıp fikir süzgecinden geçirip kendi dünyasına aktarması beklenmelidir. Çocuğa diretilen ideolojik söylemler çocuğu okuma hevesinden uzaklaştırabilmekte, olumsuz görüş geliştirmesine neden olabilmektedir. Asıl amaç çocuğun bilişsel gelişim özelliklerine uygun, düş gücünü destekleyen, merakını artıran, fikir dünyasını genişleten yapıtlar aktarmak olmalıdır.

2.4.5. Cinsiyet Ayrımcılığı

Cinsiyet, kişilerin biyolojik temelli farklılıklarına denmektedir (Dökmen, 2010). Giddens (2008), cinsiyeti tanımlarken erkek ve kadınların biyolojik veya anatomik olarak farklılığı olarak dile getirmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramını ise erkek ve kadınların psikolojik, sosyal ve kültürel olarak farklılıkları olarak açıklamaktadır. Montgomery (1986) ise cinsiyeti genetik kod olarak, toplumsal cinsiyeti ise sosyal kod olarak söylem etmektedir. TDK'ye (2022) göre de cinsiyet, bireye üreme işinde ayrı bir rol veren ve erkekle dişiyi ayırt ettiren yaradılış özelliği olarak tanımlanmaktadır.

Çeşitli uluslar ya da bölgelere bakıldığında pek çok ayrımcılık durumuyla karşılaşabilmekteyiz. Bu ayrımcılıkların en açık olanı ise cinsiyet ayrımcılığıdır. Konunun daha detayına indiğimizde de bir cinsin öteki cinse göre daha ayrıcalıklı, daha sorumlu ve daha özerk olması diye bahsedebileceğimiz cinsiyet ayrımcılığının asıl mağdurları genelde kadınlar olmaktadır. Bu ayrımcılığın temel nedenine baktığımızda ise toplumsal olarak cinsiyete göre iş bölümünün yapılması ve bununla beraber "aile" kavramının da etkili olduğu görülmektedir (Tanrıöver, 2003). TÜSİAD'a (2000) göre de birey ailede doğmaktadır. Biyolojik olarak dişi ve erkek diye adlandırılmakta ve o toplumun sürekliği adına cinsiyetlerine yönelik tutumlar ve kimlikler öncelikle ailede ardından da eğitim kurumlarında aktarılmaktadır. Benzer bir görüşe göre de cinsiyet rollerinin daha anne karnında oluşmaya başlamakta; bebeklikte aile yaşantısıyla beraber şekillenmekte; okul, iş hayatı ve kanunlarla beraber gelişmekte; tüm bunların neticesinde de edinilen bu düşünceler oluşmaktadır. Ancak dönemin, kuşakların ve sosyal yapının değişmesiyle toplumsal cinsiyete bakış da değişmektedir. Anaerkillikten ataerkilliğe ve modern dünyaya olan geçişlere bakıldığında toplumsal cinsiyet kavramının hep olduğu ve buna yönelik algının zamanla değiştiği görülmektedir (Çelik, 2008; Saraç, 2013). Buradan yola çıkarak cinsiyet ayrımcılığı konusunda ilk ve en önemli görevin aile bireylerine düştüğünü görmekteyiz. Aile içerisinde cinsiyet ayrımcılığı konusu farkında olunduğunda ve buna yönelik hareket edildiğinde çocuk ilk çıkarımlarını doğru yönde yapacaktır.

İnsan doğumuyla beraber aile ile toplumsallaşmaya başlamaktadır. Bu süreçte birey kendini ve çevresini tanımakta, çeşitli düşünceler geliştirmekte ve bakış açısını oluşturmaktadır. Bu düşünce yapısına cinsiyet rollerine ait çıkarımlar da dâhil olmaktadır. Çocuk doğduğu günden başlayarak cinsiyetine göre aile bireyleri tarafından yönlendirilmektedir. Kızlar süslendirilip, pembe kıyafetler giydirilmektedir. Kızlara oyuncak olarak da bebekler ya da bardak, tabak, tava, tencere gibi ev eşyaları alınmaktadır. Erkeklere de benzer şekilde mavi kıyafetler giydirilmektedir. Oyuncak olarak da araba, top, silah gibi materyaller alınmaktadır. Ailede başlayan bu süreç okul, çevre ve kitle iletişim araçları ile devam etmektedir (Kaçar, 2007; Soy, 2017; Topal, 2012; Yorgancı, 2008). Bu durumda çocuk doğumundan sonra cinsiyet ayrımcılığına maruz kalmaya başlamış olmaktadır. Günümüzde de cinsiyetin önceden öğrenilmesiyle beraber o cinsiyete göre hazırlanan kıyafetler yine cinsiyete bakılarak hazırlanan odalar bunun en büyük göstergelerindendir. Bebeğin doğumuyla beraber alınan eşyalar, gelen hediyeler de bu ayrımcılığı tetiklemeye devam etmektedir.

Çocuklar erken yaşlar ile toplumsal cinsiyet algılarını oluşturmaya başlamaktadır. Dolayısıyla cinsiyet rollerine ilişkin algılarının biçimlenmesinde erken çocukluk yılları diğer yıllara oranla daha büyük bir öneme sahiptir. Bu dönemde çocukların okudukları, izledikleri ve duydukları her şey onların düşünceleri üzerinde olumlu ya da olumsuz bir etkiye sahip olmaktadır. Çocukların zihinlerinde toplumsal cinsiyeti inşa etme sürecinde karşılaştıkları edebi yapıtlar dikkat çekici ölçüde etkili olabilmektedir. Çocuklar kitaplar aracılığıyla toplumsal cinsiyet rolleri üzerinde düşüncelerini şekillendirebilmektedirler. Bu yönüyle de çocuk edebiyatı yapıtlarında cinsiyet ayrımcılığına yol açabilecek söylemlerin, çocukların toplumsal cinsiyet algıları üzerinde olumsuz sonuçlar doğurması kaçınılmaz olmaktadır. Yapılan araştırmalar çocuklar için hazırlanmış kitaplarda cinsiyet ayrımcılığını pekiştiren unsurların yer aldığını ortaya koymaktadır. Söz gelimi, resimli çocuk kitaplarında toplumsal cinsiyetin nasıl temsil edildiğini inceleyen bir araştırmada kadınların pasif, edilgen, anne, temizlik yapan rollerine odaklanılırken; erkeklerin aktif, güçlü, ekonomik yönden sorumlu rolleri ön plana çıkartılmış olduğu görülmektedir (Oğuz Rollas, 2017).

Toplumsal cinsiyet konusundaki bakışlar kadınların da erkeklerin de yaşamını etkiler durumdadır. Toplumda kadın ve erkeklere farklı cinsiyet rolleri yüklenmektedir. Söz gelimi erkekler açısından baktığımızda “erkekler ağlamaz, erkekler hep güçlüdür, ailenin reisi erkektir, erkek adam çapkın olur.” gibi kalıp yargılar olabilmektedir. Bu yargılar da erkeğe fazladan yük yüklemekte, bu yükü kaldıramayan bazı erkeklerde ciddi oranda sağlıksal ve psikolojik problemlerine neden olabileceği belirtilmektedir. Erkeklerde olduğu gibi kadınlarda

da bu tarz kalıp yargılar bulunmaktadır. Söz gelimi; “okuyup ne yapacak, kadının asıl görevi anneliktir, kadın dediğin ailenin namusudur, saçı uzun aklı kısa.” gibi kalıp yargılar kadınları etkilemektedir. Bunun sonucunda da psikolojik olarak etkilenen ayrıca okuma hakkı elinden alınan, erken yaşta evlendirilen, namus cinayeti diye adlandırılan durumlarla karşılaşılabilmektedir (Akın, 2007). Toplumsal cinsiyet, insanı sadece fiziksel olarak değil insanın manevi kısmını da içermektedir. Erkeğe güçlü, saygı duyulması gereken, baskın karakter gibi özellikler yakıştırırken kadına ise iyi anne olan, ev işlerinden anlayan kişi olarak bakılabilmektedir (Bingöl, 2014; Kahyaoğlu, 2013). Cinsiyet üzerinden yapılan bu yorumlamalar çocukları zihinsel, psikolojik ve fiziksel olarak farklı düşünmeye itebilmektedir. Erkek çocuklarına, küfretmesinin normal ve gülünecek bir şey gibi aktarılması; kız çocuklarına ise ayıp adı altında bu konuşmalardan uzak tutulması bu duruma örnek olarak gösterilebilmektedir. Devamında da erkeklerde bunu özgüven olarak yorumlamak, kızlarda ise bu durumu bastırmak ileride farklı sonuçlara neden olabilmektedir.

Cinsiyet ayrımcılığı ve bazı kalıp yargıların eskiye göre azaldığı ama tamamen bitmediği hatta yeni şekillerde devam ettiği de söylenmektedir. Kadınların duyarlı olduğu erkeklerin ise daha atılgan ve girişimci olduğu gibi klasik yargılar devam etmektedir. Bu ayrımcılık durumuna baktığımızda doğrudan ve dolaylı ayrımcılık olarak ikiye ayrıldığı belirtilmektedir. Doğrudan ayrımcılık, bir kişinin sadece cinsiyetine bakarak diğer cinsiyete davranacağından daha farklı davranmasıdır. Dolaylı ayrımcılık ise dışarıdan bakıldığında eşitlikçi görünen uygulamaların daha sonra ayrımcı etkiler ortaya çıkarmasıdır (Acar, 2004; Dökmen, 2004). Asan (2006) da, toplumsal cinsiyetin sadece cinsiyet farklılığını değil bununla beraber cinsler arasındaki eşit olmayan güç ilişkilerini kastettiğini belirtmektedir. Cinsiyet ayrımcılığının toplumsal cinsiyet ile ilişkili olduğunu ve kadınlara erkeklerin yaşamından daha farklı bir yaşam oluşturduğunu söylemektedir.

Toplumda erkeklerin daha dışa dönük kadınların daha ise içe dönük olması gerektiği algısı devam etmektedir. Erkeklere etkin bir kimlik, kadınlara ise edilgen kimlik uygun görülmektedir. Buradan yola çıkarak da kadınlar ve erkekler ayrı ayrı bazı geleneksel mesleklere yönlendirilmektedir. Söz gelimi erkekler daha çok iş insanı, doktor, bilim insanı, sürücü, çiftçi; kadınlar ise hemşire, öğretmen, sekreter, bakıcı gibi mesleklere yönlendirilmektedir. Çocuk kitapları ile bu kalıplaşmış yargılar dağıtılabilmekte, hem meslekler hem de cinsiyet ayrımcılığı konusunda çocuklar bilinçlendirilebilmektedir (Galda & Cullinan, 2006; Liben, Bigler & Krogh, 2001; Vatandaş, 2007). Bu durumda kitaplarda bulunan gerek metinler gerek de görseller ile bu algı kırılabilmektedir.

Toplumsallaşma sürecinde özellikle kadınlara yönelik bazen örtük bazen de açıkça cinsiyet ayrımcılığına rastlanmaktadır. Bu ayrımcılık çocuk kitaplarında da kendine yer bulmaktadır. Bazı çocuk kitapları incelendiğinde kadının en büyük rolünün annelik olduğu görülmektedir. Toplumun kadın için uygun bulduğu davranışlar; yemek yapmak, temizlik işlerini halletmek, çocukları uygun şekilde yetiştirmek ve çocukların her şeyleriyle ilgilenmek, kocasına boyun eğmek ve kocasının sözünden çıkmamak gibi davranışlar olduğu görülmektedir (Demirbilek, 2007). Yüksel (2004), çocuğun annesini sürekli ev işi yaparken ve kendisiyle ilgilenirken gördüğünde bu işleri "kadın işi" diye algılayabileceğini belirtmektedir. Çocuklukta bu kalıp yargıları oluşturmak çok daha kolay olmaktadır. Çocuk bu durum içinde yetiştiğinde böyle düşünmesinin önünü almak zor olacaktır. Gander ve Gardiner (2010) ise ev içinde farklı örneklerle ve uygulamalarla karşılaşan çocukların kalıp yargılardan uzak durduklarını belirtmektedir. Sever'e (2013) göre de insanlık onuruna yakışmayan, çocukların zihninde kadın ve erkek algısını oluşturan kalıp yargılardan kaçınmak gerekmektedir. Bu da ancak hassasiyetle yazılmış, duyarlı çocuk kitaplarıyla mümkün olmaktadır. Bu nitelikli kitaplar ile çocuğun karakter gelişimine, toplumsal varlığına ve değerlerine olumlu katkı verilebilmektedir.

Kitaplar ile çocuklar dünyayı tanımakta; insanların hislerini, davranışlarını fark etmekte; kendilerinden neler beklendiğini anlamaktadır. Kitaplarda çocuklara yönelik rol modeller bulunmaktadır. Bu çocuk kitapları ile toplumsal cinsiyet kavramı çocuklarda oturtulmaktadır. Çocuklara kendileri, toplumları ve edinmesi gereken roller ile ilgili bilgiler iletilmektedir (Brooks-Gunn vd., 1979; Lynch, 2016; Weitzman vd., 1972). Çocuk edebiyatı yapıtları, çocuklara cinsiyet kavramı hakkında yeni şeyler aktarmakta, hâlihazırdaki bilgilerini ise geliştirmesini veya dönüştürmesini sağlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında çocuk edebiyatı yapıtları önemli kaynaklar olmaktadır (Stevinson Hillman, 1974; Taylor, 2003). Çocuk edebiyatı yapıtları, erkeklere ve kadınlara ayrımcı yaklaşımdan uzak, eşit roller sağladığında çocuklar da cinsiyet kavramına yönelik olumlu bakış açısı kazanmaktadır. Yapılan araştırmalar sonucu çocuk edebiyatı yapıtları incelendiğinde cinsiyet ayrımcılığının giderek azaldığı ama günümüzde de hala devam ettiği belirtilmektedir (Chick ve Corle, 2012; Diekman ve Murnen 2004; Kolbe ve Voie, 1981).

Çocuk kitaplarında sıkça rastlanan cinsiyetçi söylemler başlangıçta ufak tefek tepkilerle geçiştirilse de zamanla bu yapıtlar yeniden yazılmaya, uyarlanmaya başlanmıştır. Çocuk edebiyatı özellikleri dikkate alınıp cinsiyet ayrımcılığına karşı koyan yapıyla yeniden düzenlenmeye başlamıştır. Bu doğrultuda da kadın karakterler edilgen, itaat eden, savunmasız durumdan çıkarılmış; etkin ve daha güçlü bir karaktere dönüştürülmüştür (Bartholomaeus,

2016; Demirhan, 2022). Gün geçtikçe bu konuda hassasiyet daha da artmakta, uygun olmayan durumlara tepkiler çoğalmaktadır.

Toplumsal cinsiyet konusunda en etkili kurumların başında okul gelmektedir. Cinsiyetlere doğru bakış oluşturması, kültürün kuşaklara aktarılışı, çocukların toplumsallaşması gibi konuları, çocuğa benimsetmede okulların önemli rolleri bulunmaktadır. Bunu yaparken de bazı materyaller kullanılmaktadır. Bu materyallerin de en önemlisi ders kitaplarıdır. Ders kitapları ile bireylere bazen örtük bazen de açık iletiler verilmektedir. Kitaplar aracılığıyla çocuk yaşadığı toplumla iç içe olmakta, bu toplumun yaşam biçimini, kültürünü, inançlarını, gelenek ve göreneklerini tanımaktadır (Bayrakçı, 2005; Tietz, 2007). Okul; idarecisi, öğretmeni, memuru, personeli ile bu durumun farkında olmalı, öncelikle kendi arasındaki iş bölümünü buna göre yapmalı, ardından da çocuklara bunu doğru aktarabilmelidir. Derslerde kullanılan kitaplar da bu duruma uygun seçilmeli, ders kitaplarına da aynı hassasiyetle yaklaşılmalıdır. Çünkü buradaki metinler ve görseller aracılığıyla çocukların yeni ufuklar kazanması, kendi kültürünü tanıması ve evrensel değerlerle tanıştırılması gerçekleştirilmektedir.

Ders kitapları eğitimin temel kaynaklarındandır. Kitaplardaki ve ders programlarındaki iletiler her zaman tarafsız olmamaktadır. Cinsiyet ayrımcılığı konusu da ders kitaplarında kendine yer edinmekte ve çocuklara bu konuyla ilgili aktarımlar yapılmaktadır. Bazı durumlarda ders kitaplarındaki metin ve görseller, cinsiyet ayrımcılığını ve eril yapıyı destekler duruma gelebilmektedir. Bu eğitsel materyaller öğrencileri cinsiyetlerine uygun hareket etmeye yönlendirdiği söylenmektedir (Esen ve Bağlı, 2002; İnal, 2006; Sayılan, 2012). Ders kitapları yalnızca öğrencilere bilgi aktarmakla kalmamakta, kişinin yaşadığı toplum normları hakkında da algı geliştirmesini sağlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında ders kitaplarının erken cinsiyet rolü oluşturmada ne kadar etkili olduğu görülmektedir (Tanrıöver, 2003). Ders kitapları incelendiğinde cinsiyet ayrımcılığı konusunda örtük ya da açık bazı iletiler verdiği görülmektedir. Bu kitaplardaki metinler, etkinlikler ve görseller aracılığıyla çocuklara cinsiyet rollerine göre beklentiler iletilebilmektedir. Öğrencinin gün içinde en çok iç içe olduğu materyal ders kitabı olduğu için de bu iletiler çocukta zamanla düşünceye hatta davranışa dönüşmektedir. Günümüz çağdaş toplumlarına bakıldığında kadın-erkek eşitliğine önem verilmekte her türlü ayrımcılıkla mücadele edilmektedir. Bu mesele de sosyal adalet konusunda kendine önemli bir yer edinmektedir (Tietz, 2007; KSGM, 2008). Sosyal adaleti sağlayabilmek, ayrımcı yaklaşıma karşı çıkabilmek için ders kitaplarının buna uygun hazırlanması gerekmektedir. Ders kitabının tek görevi çocuklara bilgi aktarımı yapmak değil, değerlerine ve fikir dünyasına katkıda bulunmak olmalıdır.

Ders kitaplarına baktığımızda içerik olarak metin ve görsellerden oluşmaktadır. Hem metinlerde hem de görsellerde cinsiyet rollerine yönelik unsurlar bulunmaktadır. Öğrenci ders kitabındaki metinlerden ve görsellerden yola çıkarak buradaki kişilerle özdeşim kurmaktadır. Ders kitaplarında bulunan toplumsal cinsiyet unsurlarına bakarak kendi kişiliğini sorgulamakta ve karşılaştırma yapmaktadır (Kırbaşoğlu ve Eyüp, 2011). Bu karşılaştırma sonucunda kendi fikir dünyasını ve davranışlarını düzenleyebilmektedir. Erkek çocuk metinde ya da görsellerde gördüğü kendi cinslerini güçlü, girişimci, sözü geçen biri olarak gördüğünde kendinde de bu algı oluşabilmektedir. Aynı şekilde kız çocuklar da kendi cinslerini yardıma muhtaç, itaat eden biri olarak gördüğünde aynı kalıba kendini sokmaya çalışabilmektedir.

Ders kitaplarını incelediğimizde cinsiyetçi yaklaşımların olup olmadığını bize aktaran bazı durumlar vardır. Bu durumlar, kadın ve erkeğin kitaptaki görsellerde bulunma sayısı, bu kişilerin bulundukları yerler, yaptıkları işler, yapılan mesleklerdeki farklılaşmalar, metinlerde ya da görsellerde eşitsizliği yansıtan durumlar ön plana çıkmaktadır. Araştırmalara bakıldığında ders kitaplarındaki bazı durumlar kadın ve erkeklerdeki cinsiyetçi yapılaşmayı destekler durumda olduğu görünmektedir. Aslında kadın ve erkeğin eşit olduğu, bu eşitliğin yasal olarak da güvence altına alındığı halde özellikle kadınların sıkıntılar yaşadığı, bu sıkıntıların da onlara fiziksel ve ruhsal olarak olumsuz etkileri olduğu görülmektedir (Asan, 2006; Dökmen, 2004; Esen ve Bağlı, 2002; Eyüp ve Kılıç, 2011; Gümüşoğlu, 2016). Bu durumda ders kitapları tasarlanırken cinsiyetçi yaklaşımlardan uzak durulmalıdır. Kadın ve erkeğin kitaptaki görsellerde bulunma sayısına dikkat edilmeli, bu karakterlerin yaptıkları işler ve bulundukları yerler aktarılırken cinsiyet ayrımcılığından uzak durulmalıdır.

Türkiye'de cinsiyet ayrımcılığı konusunda yapılan bazı çalışmaları inceleyecek olursak Helvacıoğlu (1996) 1945-1950 arası yılların cinsiyet ayrımcılığında ara dönem olduğunu, bu tarihten başlayarak cinsiyetçiliğin artarak ders kitaplarında kendine yer bulduğunu belirtmiştir. Arslan (2000) de yaptığı çalışmasında ders kitaplarındaki kadınların, ailesine daha bağımlı kişiler olduğunu erkeklerin ise kararları veren ve otorite sahibi kişiler olarak aktarıldığını belirtmektedir. Kırbaşoğlu ve Eyüp (2011) de ders kitaplarını incelediklerinde kadın karakterlerin zayıf ve pasif olduklarını, erkek karakterlerin ise güçlü ve zeki olduklarını tespit etmiştir. Bu çalışmalara bakıldığında genel anlamda ders kitaplarında cinsiyet ayrımcılığına yönelik bulgular elde edilmiştir. Ünelöz (2017), 2013-2015 seneleri arasındaki ödüllü çocuk kitaplarını incelemiştir. Bu incelemeler sonucunda kitaplardaki erkek karakterler güçlü, cesur, kadınları koruyucu durumda, otoriter, şiddete eğilimi olan ve etkin durumdadır. Kitaplardaki kadın karakterler ise anaç, yumuşak huylu, şefkatli, yardıma ihtiyacı olan durumdadır. Bunun haricinde klasikleşen Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler, Kırmızı

Başlıklı Kız gibi masallar incelendiğinde de zekânın ve çalışmanın pek önemsenmediği bu nedenle de güzellik baskın olmakta ve kıskançlık ön plana çıkmaktadır. Çer (2015) 100 Temel Eser olarak belirlenmiş öykü ve romanlarda kadınların şiddete maruz kalan, çamaşır-bulaşık yıkayan, yemek pişiren, örgü ören, evde oturan, çalışma yaşamında fazlaca görülmeyen, kitap ve gazete gibi kitle iletişim araçlarından yararlanmayan, daha çok cinsel bir nesne olarak kabul edilen bir cinsiyet rolü ile ilişkilendirildiğini belirlemiştir. 100 Temel Eser'i başka bir araştırmada incelendiğinde de kadın karakterlerin risk almaktan kaçan, edilgen, fedakârlık yapan ve yönetilen durumda olduğu, erkek karakterlerin ise rekabeti seven, koruyan, güçlü ve baskın durumda olduğu belirtilmiştir (Bür, 2019; Ölçer, 2003). Araştırma sonuçlarına bakacak olursak çocuklara hitap eden ders kitapları, öykü kitapları, dünya masalları, 100 Temel Eser gibi çalışmalarda cinsiyet ayrımcılığı konusunda uygun olmayan durumlara rastlanıldığı görülmektedir. Çocuklarla iç içe olan, çoğu zaman çocuğun elinin altında olabilen bu yapıtlar belli başlı konulara daha hassasiyetle yaklaşmalı, bu yapıtlar hazırlanırken kalıplaşmış yargılara karşı koyabilmeli ve her türlü ayrımcılığa engel olmalıdır.

Turhan vd. (2021), alanyazında bulunan ortak sonuçları incelediğinde mevcut çalışmaların belirlenen az sayıda meslek üzerinden ilerlediğini, bu az sayıda meslekten yola çıkarak genelleme yaptığını, bu mesleklerin ilişkilendirilip gruplandırılmadığını ve öznel yargıların baskın olduğunu belirtmektedir. Bu doğrultudan bakıldığında metinlerdeki ve görsellerdeki meslek grupları çeşitlendirilmeli, cinsiyet ayrımcılığını ortadan kaldırıp nesnel yargılarda bulunulmalıdır.

Özetle; çocuk edebiyatı yapıtlarında başaçıkılması gereken durumlardan biri de cinsiyet ayrımcılığıdır. Metinlerde ve görsellerde bulunabilecek cinsiyet ayrımcılığı durumları çocukları olumsuz etkileyebilmektedir. Çocukların olumsuz kişilik özellikleri geliştirmesine neden olabilmektedir. Bu nedenle çocuklara hitap eden yapıtlar ortaya çıkarılırken cinsiyet ayrımcılığı konusuna dikkat edilmeli, metinlerde ve görsellerde uygun içerikler bulundurulmalıdır. Yapıtın nitelikli olmasının etkenlerinden birinin de cinsiyet ayrımcılığı olduğu unutulmamalıdır.

2.4.6. Tozpembe Bir Dünya

Çocuk edebiyatının temeline baktığımızda çocukların ilgilerine, yeteneklerine, beğeni duyduğu şeylere ve beklentilerine göre hazırlanan; çocukların gelişim dönemlerini temel alan, fikir ve duygu dünyalarını önemseyen, yaşamı tüm yönleriyle onlara aktaran edebiyat olarak tanımlanmaktadır (Aslan, 2019; Sever, 2012). Nitelikli çocuk edebiyatı yapıtları çocukların yaşamı tanımasını ve dolaylı da olsa yaşantılar kazanmasını sağlamaktadır. Çocuk

edebiyatının en önemli amaçlarından biri olan "gerçek yaşama hazırlama" da böylece gerçekleşmiş olmaktadır (Aslan, 2006; Gültekin, 2007).

Çocuk edebiyatı yapıtları çocukların yaşamı ve insanın gerçekliğini bir bütün olarak kavramasına yardımcı olmaktadır. Çocuk edebiyatının en önemli işlevlerinden biri çocuğu yaşamın olumlu ve olumsuz yönleriyle yüzleştirmek ve yaşama hazırlamaktır. Çocuk edebiyatı kaynağını yaşamın gerçekliğinden almalı, çocuk okura yaşamın güzel yönlerini gösterirken acı yanlarını da uygun biçimde gösterebilmelidir. Çocuk edebiyatı ürünleri çocukları eğlendirme, onlara resmin ve dilin güzelliklerini fark etmelerini sağlamanın yanı sıra, çocukların kendilerini ve yaşamı tanımalarına, insan doğasını kavramalarına katkı sağlamalıdır. Yazınsal yapıtlar aracılığıyla çocuklar yaşamla ilgili ölüm, ayrılık, acı vb. pek çok olguyla karşılaşmaktadırlar. Yaşamda yer alan tüm gerçeklikler çocuğun gelişimsel özellikleri ve çocuk edebiyatının ilkeleri göz önünde bulundurularak işlenebilmektedir. Benimsenmesi, anlaşılması güç olay ya da olgular dahi çocuğun pedagojik özellikleri dikkate alınarak işlenebilmekte ve bununla beraber gerçek yaşam için ön deneyimler yaratılabilmektedir (Sever, 2013). Nitelikli çocuk edebiyatı yapıtları çocuğa sadece yaşamın iyi yanlarını aktarmakla kalmamakta, yaşamın tozpembe bir dünyadan ibaret olmadığını da sezinletmektedir. Ayrıca çocuğun gelişim özelliklerini dikkate alarak çocuğa görelik kavramı çerçevesinde her türlü konuyu kitaplarına dâhil edebilmektedir.

Aslan (2019) nitelikli yapıtları; çocuklara anadillerinin zenginliğini sezinleten, onların düş gücünü ve ufuklarını geliştiren, onları yaşamın gerçek taraflarıyla buluşturan ve yaşamın kendisine hazırlayan yapıtlar olarak açıklamaktadır. Bu yapıtlar ile çocuklar görmedikleri sorunları ve durumları görmektedir. Bu sorunları nasıl aşacağını sezinlemekte ve kavramaktadır. Böylece günümüzün önemli becerilerinden olan problem çözme becerileri de gelişmiş olmaktadır. Bu yapıtlar ile çocuklar yaşadığı ve gördüğü olaylara farklı açılardan bakabilmekte ve ilerde karşısına çıkan durumlarda daha bilinçli ve sağlıklı kararlar verebilmektedir. Bu da sağlıklı bir çocukluk sürecinden geçip bütünsel gelişimini sağlamış bir yetişkinliğe varılmasını desteklemektedir.

Çocuk edebiyatı yapıtları çocukları hassas konularda bilgilendirmektedir. Bunun sonucunda da çocuk, erken yaşta farkındalık kazanmış olmaktadır. Bu farkındalığı sağlamak için yazar ve yayınevlerinin doğru adımları atmaları gerekmektedir (Bulut, 2018). Çocukların günlük yaşamlarında karşılarına çıkabilecek olumsuz durumların da kitaplarda kendine yer bulması gerekmektedir. Bununla birlikte çocuklar bu olumsuz durumlara karşı kendini daha hazır duruma getirebilecektir. Çocuk kitapla, kitaptaki metinlerle ve kitabın kahramanıyla özdeşim kurabilmekte böylece ele alınan konunun içinde olmaktadır. Son yıllarda bu görece

daha zor olan konulara yönelik çalışmaların arttığı görülmektedir. Bu kitaplarla amaçlanan çocukların çevresinde gördüğü ve yaşadığı durumları kolaylaştırmak onu yaşama hazır hale getirmektir (Ewans, 2013; Ural, 2013). Çocuğa ve çocuk edebiyatına bakış her geçen gün gelişmektedir. Çocuk yetiştirme konusu git gide daha önemli hale gelmektedir. İyi çocuk yetiştirme konusunda da çocuk edebiyatı yapıtları kendine önemli yer edinmektedir. Bu yapıtlar ile çocuk işlenen konuyu fark edebilmekte ve bu konuyu kendi yaşamına aktarabilmektedir.

Çocuk kitaplarında yaşamın gerçeklerinden uzak dünyayı, tozpembe olarak yansıtan söylemlere rastlanabilmektedir. Çocuk kitaplarının yaşamın gerçekliklerine değiniyor olması son derece önemli bir unsurdur. Ölüm, hastalık, sevgi, arkadaşlık, dostluk ya da sakatlık gibi konuların çocukların anlayabileceği ve gelişimlerine uygun olarak bir biçimde ele alınması gerekmektedir. Söz konusu olgular yaşamın gerçeklerinden kopuk olarak işlenmemelidir. Yaşamın gerçekliği çocuklara fark ettirilmelidir (Çer, 2019). Sever (2010), çocuk edebiyatı yapıtlarının işlediği konuları yaşamdan aldığını belirtmektedir. Bu yapıtlarda dikkat edilmesi gereken şey çocuk gerçekliğini unutmamaktır. Bu yapıtlar hazırlanırken çocukların duygusal dünyası önemsenmeli ve çocuklar yıpratılmamalıdır. Bu durum sağlandığında birçok konu edebiyat aracılığıyla çocuklara ulaştırılabilmektedir. Hassas olan bu konularda önemli olan çocuğun gelişim durumunu temel almaktır (Dilidüzgün, 2003). Gün geçtikçe çocuk edebiyatı ilerlemekte ve üretilen yapıtlar sadece gelişimsel beceriler için değil, çocukların yaşamlarında karşılarına çıkma ihtimali olan (yeni doğan kardeş, taşınma, okulun ilk zamanları) konuları temel alarak da yazılmaktadır (Alexander, 2001). Çocuk gerçekliği ile beraber bu konuları ele almak çocuklara iyilik olacaktır. Çocuğa göre hazırlanan bu yapıtlar ile çocuklar zor ve hassas konulara kendini uzak görmeyecek, hayatta bu durumların ve duyguların da olduğunu önceden bilecektir.

Çocuk edebiyatı yapıtları, çocuğun sosyal-duygusal, fiziksel, dilsel ve bilişsel gelişimlerine destek olmak ayrıca olumsuz duygu, düşünce ve yaşantılarla karşılaştığında baş etmesinin kolaylaşması için kullanılmalıdır (Hansen ve Zambo, 2005). İnsanın hayatındaki duygu durumları çocuk edebiyatı yapıtlarıyla karşısına erkenden çıkmaktadır. Sevgi, saygı, güven, şefkat gibi kavramlar, çocuğun duygusal olarak gelişmesinde önemli bir yere sahip olmaktadır. Çocuklar, bu duyguların işlendiği kitaplara ilgi ve gereksinim duyabilmektedir. Ancak çocuk edebiyatı yapıtları sadece olumlu duyguları değil, yaşamda var olan olumsuz duyguları da ele almalıdır (Sever, 2008a). Çocuk edebiyatı yapıtlarının en önemli işlevlerinden biri çocuğu yaşamın sadece olumlu taraflarıyla değil, olumsuz taraflarıyla da yüzleştirmektir. Yani çocuğu gerçek yaşama hazırlamaktır. Bu yapıtlar çocuğu eğlendirmeli,

dilin güzelliklerini çocuğa yansıtmalı ve bunların yanında çocuğun kendisini, yaşamını ve dünyayı tüm yönleriyle tanımasına katkı vermelidir (Sever, 2013). Uzmen (1993) de çocuk kitaplarında cinsellik, engel durumu, din, ölüm, aile problemleri gibi her türlü konunun işlenebileceğini belirtmektedir. Bu konuları ele alan yapıtları da "zor konuları ele alan kitaplar" olarak isimlendirmektedir. Bu yapıtların ortaya çıkmasını da gerçek yaşamın edebiyatta kendine yer bulması olarak açıklamaktadır (Ural, 2013). Zor konuları ele alan kitaplar çocukların hayatlarına olumlu etki etmektedirler. Bu kitaplar ile olumlunun yanında olumsuz durumlar işlenmekte böylece çocuklara gerçek yaşamda bu durumların olabileceği iletisi verilmektedir.

Aslan (2014a) da ölüm, engellilik, şiddet, boşanma gibi gerçek yaşam durumlarının çocuk edebiyatı yapıtlarında bulunması gerektiğini dile getirmektedir. Bu hassas konuların yapıtlarda kendine yer bulmasıyla çocuklar bu sorunlarla karşılaştığında daha rahat başedebilecektir. Bu konular işlenirken dikkat edilmesi gereken nokta, çocukların duygu durumunun örselenmemesi ve konunun gerçeklik sınırlarında kalmasıdır. Çocukların gerçek yaşamdan uzak, düşsel âlemde kalması değil; herkesin başına gelebilecek bu konuları hassas bir şekilde, çocuk gerçekliğini de göz önünde bulundurarak işlemek temel alınmalıdır. Bu durumda Sever'in (2013) "duygusal örseleme" diye tabir ettiği durumdan çocukları uzak tutmuş olmaktayız. Çocuk edebiyatı yapıtlarında işlenen konular gerçek yaşam sınırlarında kaldığında ve bu konuların çocuğa göre işlenmesi durumunda duygusal örselenmeden kaçınılmış olacaktır. Çocukların da duygularının olduğu ve bu yapıtlarla duygularının olumlu ya da olumsuz anlamda etkilenebileceği unutulmamalıdır.

Yazar üreteceği kurgu ile okurun dünyasına hitap edecek, haksızlıklar ve kötülükler üzerine farkındalık sağlayabilecektir. Bu değerleri sanatçı duyarlığı ile işleyecek ve böylece okurun da duyarlık kazanmasına yardımcı olacaktır. Bu konular işlenirken de çocukların yaş gruplarına dikkat edilmeli ve çocuğun ruh sağlığını bozacak iletilerden uzak durulmalıdır. Bu açıdan bakıldığında çocuk gerçekliği ele alınarak ve gerekli hassasiyet gösterilerek özel konular kitaplarda ve metinlerde işlenebilmektedir. Bunu yaparken de umutsuzluk duygusu yerine umut ve güzel gelecek durumları sezinletilmelidir (Aslan, 2013; Lynch ve diğerleri, 2014; Yalçın ve Aytaş, 2014). Zor konular kitaplarda işlenirken çocuklara bu durumların kötü ve umutsuz olduğu aktarılmamalı aksine doğru sözcükler seçerek çocuklara umut dolu yarınlar olduğu sezinletilmelidir.

Çocuk edebiyatı yapıtları, çocukların günlük yaşamlarında karşılaşması muhtemel konuları işlemelidir. Çocukları yaşamdan soyutlamak, baş edemeyecekleri ve gelişim düzeylerinin üzerinde engeller sunmak çocukları yaşama hazırlamaz. Aksine çocukların

sağlıklı gelişimini engeller. Bu nedenle çocuklar yetişkin kontrolünde ve kendi düzeylerini aşmayacak şekilde sıkıntılarla yüzleştirilmelidir. Bunun sonucunda da çocuğun sağlıklı gelişimi desteklenmektedir (Dilidüzgün, 2004a; Lukens ve diğerleri, 2013). Çocuklar cam fanus içinde yetiştirilmemeli, aileler ve öğretmenler çocuklara gerçek dünyanın yüzünü de göstermelidir. Bunu yaparken de çocuk gerçekliğini göz önünde bulundurmalıdır.

Sever (2003a) de çocuk edebiyatı ürünlerinin çocuğa göre olmasını ancak gerçek yaşamla ilgili konuları iletelim derken de çocuğu anlamlandıramayacağı ve çocukların gelişim düzeyine uygun olmayan sorumlulukların onlara yüklenmemesi gerektiğini belirtmektedir. Bu konular zor ve hassas olduğu için çocuklara bu durumları aktarmak niyetindeyken yanlış adımlar atılmamalı, çocuğa görelik ilkesi unutulmamalıdır. Olası atılacak yanlış adımların çocukların hayatında olumsuz etkiler bırakabileceği unutulmamalıdır.

Hastalık ve ölüm konuları, insanların hassas olduğu ve korktuğu durumlardandır. Çocuklar bu olayları yetişkinlere göre daha az anlamlandırabilmektedir. Bu da çocuklarda kaygıya neden olabilmektedir. Bu kaygı durumu da çocuklarda bazı güçlü duyguları etkileyebilmektedir. Bu nedenle çocuk edebiyatı yapıtlarında bu konular işlenirken duyarlı olmak gerekmektedir (Sawyer, 2012). Bildik (2013), ölüm konusunu incelediğinde iki yaşına kadar çocuğun ölüm kavramını anlamadığını, 3-6 yaş aralığında ise geçici bir durum olduğunu düşünebildiğini, ölüm konusunu oyunlarına aktarabileceğini, çevredeki insanların tutumundan olumsuz durum olduğunu fark edebileceğini belirtmektedir. 6-9 yaş civarında ise ölüm sonucunda yaşamın sona erdiğini fark edebilmektedir. Ölüm durumunu kendi suçu olarak görebilmektedir. 10 yaşından sonra da ölümün somut nedeninin olduğunu ve kendisinin de ölebileceğini düşünmeye başlamaktadır. Ergenlikle beraber de ölümün kaçınılmaz olduğunu kavramaktadır. Hastalık ve ölüm temalı yapıtlar hazırlanırken bu araştırmaların farkında olunmalı, çocuğun gelişim düzeyinin dışına çıkılmamalıdır. Hitap edilen yaş düzeyine göre yapıt üretilmeli ve çocuklara doğru zamanda ulaştırılmalıdır.

Bir diğer hassas konu da göçtür. Göç, insanların kültürel, ekonomik, siyasal nedenlerle yaşadıkları yerden ayrılıp başka bir yere gitmesine denmektedir. Geçmişten bugüne pek çok farklı nedenlerle göçler olmuştur. Gidilen yeni yerde de ekonomi, kültür, eğitim, din gibi konularda sıkıntılar yaşanılabilmektedir (Kaştan; 2015; Koçak ve Terzi, 2012). Bu bir süreç haline geldikçe de çocuğun gelişimi sekteye uğramaktadır. Sağlıklı şekilde çocukluğunu yaşayamadığı zaman da bu durum yetişkinliğine yansımaktadır (Altunbay ve Çakır, 2018; Özservet ve Sirkeci, 2016;). Çocuklar göç durumundan en çok etkilenenlerin başında gelmektedir. Çünkü evini, arkadaşlarını, oyuncaklarını bırakıp hiç bilmediği bir yere gitmek çocuğu kaygılandırabilmektedir. Bu kaygı sonucunda da çocuk içine kapanabilmekte, geriye

dönmek isteyebilmektedir. Bu yeni ortamda farklı insanlarla karşılaşmak çocuğu korkutabilmekte ve endişelendirebilmektedir. Bu nedenle göç ve taşınma gibi konular çocuk edebiyatı yapıtlarında işlenirken bu durumlara hassas yaklaşılmalı, olaya çocuk gözünden bakılabilmelidir.

Hassas konulardan biri de engellilik durumudur. Bu konuyu işleyen yapıtlar engelli bireyi çok yönlü ele almalıdır. Engelli karakterin; duyguları uçlarda işlenmemeli, acınacak durumda ya da kahraman olarak gösterilmemelidir (Gürdal Ünal, 2011). Engellilik durumu çocuğa doğru aktarılmalı, o bireylerin de bir hayatının olduğu unutulmamalıdır. Engelli bireylere sürekli yardıma ihtiyacı varmış gibi davranmaması, acınası halde olduğunu düşünmemesi çocuğa sezinletilmelidir.

Bir başka hassas konu da eşlerin birbirinden ayrılması yani boşanma durumudur. Bu konuyu işleyen kitaplar da yaşamda olabilecek bir durumu yansıtmaktadır. Bu konu aktarılırken ders verme amacı güdülmemelidir (Günyüz, 2011). Çocukların bu konuda tedirgin olabileceği ve kaygı duyabileceği unutulmamalıdır.

Bir diğer hassas konu da şiddet olgusudur. Çocukların gelişim düzeylerine göre çocuk edebiyatı yapıtlarında yer alan şiddet durumları, çocukları şiddetle karşılaştığında ne yapması gerektiği hakkında bilinçlendirmekte ve şiddete karşı bir anlayış geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Ortaya çıkan sıkıntıları çözebilmek için iletişimin önemini fark etmesini sağlamaktadır (Sever, 2003a). Bu yapıtlar ile çocuk şiddetle karşılaştığında yapması gerekeni bilecek ve sorunun üzerinden daha rahat gelecektir.

Günümüzdeki çocuklar yetişkinlerden farklı korkular yaşayabilmektedir. Bu devrin çocuğunun yaşamı farklıdır, bu nedenle de yetişkinler bazı durumlarda çocukları tam olarak anlayamamaktadır. Günümüz çocukları savaş, deprem, yangın, sel, göç gibi hassas ve özel konuları televizyonda ya da sosyal medyada görebilmektedir. Bu durumlara sanal ortamda tanık olsa da çocukların duyguları önemsenmelidir (Neydim, 2003). Yaşamın içinde savaş, göç, doğal afet, sakatlık, boşanma, şiddet, ölüm, yoksulluk gibi pek çok acı veren durumlar olabilmektedir. Çocukları bu durumlardan ayrı tutmak mümkün değildir. Çocuk büyümeye başladıkça çevreyle etkileşimi artacak ve bu durumlarla daha çok karşı karşıya gelecektir. Bu durumları önceden bilen ve konuşan çocuklar bu durumlarla başaçıkmada daha başarılı olacaktır. Psikolojik olarak da daha sağlam kalacak ve mücadele gücünün bilincinde olacaktır (Öz ve Yılmaz, 2009). Alfa kuşağı çocuklarının teknolojinin içine doğduğu, bu teknoloji ile her türlü duruma anında ulaşabileceği unutulmamalıdır. Yani çocuklardan bu hassas konuları saklamaktan ziyade onlarla bu konular uygun dille konuşulabilmeli, çocuk bu içeriklerle

karşılaştığında ne yapacağını bilmelidir. Hatta teknolojik aletler bu durumları doğru aktarmada tıpkı çocuk edebiyatı yapıtları gibi yardımcı duruma gelebilmelidir.

Bazı yetişkinler ve yazarlar ölüm, doğal afetler, şiddet, boşanma, madde bağımlılığı, hastalık, açlık gibi hassas konuların çocuklara iletilmesinin uygun olmadığını belirtmektedir. Bunun gerçek yaşam durumlarıyla bağdaşmadığı ortadadır. Çünkü çocuklar tüm bu olguların içinde ve farkındadır. Günlük yaşamda bu durumları yaşayabilmekte, görebilmekte ya da duyabilmektedir. Bu nedenle bu hassas konulara sırt çevirmek yerine çocuk gerçekliğine uygun olarak hassas bir bakış açısıyla bu konular işlenmelidir. Buradan yola çıkarak günlük yaşamda karşımıza çıkabilecek her şey, uygun sözcükler ve çocuğun gelişim düzeyine uygun olarak aktarılabilmelidir (Aslan, 2007; 2011). Güzelyurt (2017) de çocukların yaşamda karşısına çıkabilecek olan hassas konulara çocuk edebiyatı yapıtlarında yer verilmesi gerektiğini, bu durumun da çocuğun kriz anlarında olayın üstesinden gelmesine yardımcı olacağını belirtmektedir. Bu hassas konuların çocuklara aktarılmaması, çocuklardan gizli tutulması durumunda çocuk büyüdüğünde ve çevreyle iletişimi arttığında bu durumlarla karşılaşabilmektedir. Bu durumda da daha olumsuz etkilenebilmektedir. Çünkü öncesinde görmediği, duymadığı ve karşılaşmadığı durumlar sonucunda çocuk ne yapacağını bilememekte bu da onda olumsuz kimlik geliştirmesine neden olmaktadır.

Zor diye bahsettiğimiz bu konulara ders kitapları da değinmektedir. Günümüzde ders kitapları sadece bilgi aktaran değil, bu bilgilerin öğrenciler tarafından yorumlanmasını sağlayan materyallerdir. Bu kitaplar çocukların gelişim dönemlerine uygun, ilgi ve yeteneklerini göz önünde bulunduran, gereksinimlerine yanıt veren, farklı türden zekâ alanlarını geliştiren, bireysel farklılıklara değer veren ve çocuğu düşünmeye yönlendiren nitelikte olmalıdır. Ayrıca bu ders kitapları ile yaşamsal gerçeklik çocuklara aktarılabilmektedir (Gelebek, 2011; Kılıç ve Seven, 2006; Ocak ve Dai, 2010). Ders kitabındaki içerikler öğrencinin ilgisine, yeteneğine ve ihtiyacına göre hazırlanmalıdır. Değişen dünyanın gerisinde kalmadan güncellemeler de yapılmalıdır. Ayrıca öğrencilerin karşılaşma ihtimali olan sorunlarına yönelik içerikler de üretilmelidir (Demirkaya, 2005; Sönmez, 2016). Ders kitabındaki metinler aracılığıyla da çocuklara dünyanın tozpembe olmadığı sezinletilmeli, gerçek yaşam sorunlarına yer verilmeli ve böylece çocukların bu konularda kendini geliştirmesi desteklenmelidir.

Ders kitapları incelendiğinde farklı gruplarla ilgili bilgiler iletildiği, ırkçılığa karşı konulduğu ve diğer kültürlerin değerlerinin paylaşıldığı görülmektedir (Cırık, 2008). Ayrıca ders kitaplarında yer alan metinler ve öyküler seçilirken çocuğun seveceği ve ona hitap eden tarzda seçimler yapılmalıdır. Çünkü ders kitapları çocuklar için kolay ulaşılabilen

kaynaklardandır (Çakır, 2013). Sever (2008a) de, okuma kültürü kazanan, anlama ve anlatma düzeyi ilerlemiş bireyler yetiştirebilmek için ders kitaplarının ve bu kitaplarda yer alan metinlerin önemini vurgulamaktadır. Her an çocuğun elinin altında olabilecek bu kitapları ve içeriğini hassasiyetle hazırlamak önemli hale gelmektedir.

Bölükbaş (2003), kitaplarda seçilen tema ve metinlerin çocuğun gelişim düzeyine uygun olması gerektiğini belirtmektedir. Bu tema çocuğu yanlış durumlara sevk etmemeli, saldırgan hale sokmamalıdır. Bu nedenle de seçilen temalar aile ve yurt sevgisi, dürüstlük, iyilikseverlik, çalışkanlık, Atatürk sevgisi gibi temalar olmalıdır. Çocuklar bu temalar ile gerçek yaşam durumlarını fark ederler. Ayrıca yazar hüzün, özlem, korku, sevgi gibi pek çok gerçek yaşam durumunu bu metinlerle çocuklara sezdirebilmektedir. Tema seçimi kadar konular da çok önemli hale gelmektedir. Bu konular çocukların yaşamından alınmalı, çocuğun ruhsal durumu, ilgileri ve gereksinimleri göz önünde bulundurulmalıdır. Bu konu ile çocuk olumlu dünya görüşü edinmeli, içinde bulunduğu toplumun ahlaki yapısını, gelenek ve göreneklerini dikkate almalıdır.

Özetle; çocuk edebiyatı yapıtları gerçek yaşamda çocuğun karşısına çıkabilecek her şeyi konu edinebilmelidir. Yaşamın sadece tozpembe olmadığı, hassas ve zor konuların da yaşamın içinde olduğu sezinletilmelidir. Bu sezinlemede önemli olan çocuğa zor konuları aktaracağız derken düzeyinin üzerinde ya da onu olumsuz etkileyecek, kaygılandıracak duruma düşürmemektir. Çocuğa görelik ilkesinden yola çıkarak, çocuğun gelişim düzeyine uygun hareket ederek gerçek yaşamla bağı olan her türlü konu çocuk edebiyatı yapıtlarında kendine yer bulabilmelidir.

2.4.7. Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar

Değer kavramı Gömleksiz (2007) tarafından "toplumun ayakta kalmasını sağlayan unsurlar" olarak tanımlanmıştır. Değerler; yaşamın her alanında kendini gösteren, insanların inandığı, kişinin eylemleri için ölçek kabul edilen olgular bütünüdür. Değer sözcüğü, Latince "kıymetli veya güçlü olmak" anlamına gelen "valere" kökünden oluşmuştur. Değer sözcüğünün bir başka tanımı ise "bir şeyin önemi, kıymeti" demektir. Ayrıca "bireylerin iyi olma halini temel alan, onların gereksinim duyduğu şeyleri karşılayan, onları birleştiren, duygu ve heyecanlarına ortak olan güdüler" de değer olarak tanımlanmaktadır (Arslan ve Yaşar, 2007; Özgüven, 1994; Şen, 2008). Değerler oturduğu zaman bireyleri, toplumu hatta giderek tüm insanlığı kuşatmaya başlamaktadır. Bu durumda da toplumlar birbirlerini etkiler duruma gelmektedir (Tozlu, 2003).

Toklu (2002); toplumların ayakta kalmasını, yapılarına uygun olarak konulan kurallar ve milli-manevi değer sistemini oluşturan yaptırımlar ile sağlayacağını dile getirmektedir. Değer olgusu, bireylerin sosyal hayatına yön veren, topluma uyumlarını sağlayan, olaylar karşısında ne karar vereceklerini etkileyen durumlardır. Değerler, bireylerin günlük davranışlarını etkilemekte, karar alınması gereken yerlerde kendini göstermekte ayrıca insanları birleştiren olgular olarak ön plana çıkmaktadır. Bireylerin olayları yorumlamalarını ve davranışlarını ayrıca duygu ve düşüncelerini etkilemektedir. Ayrıca değer; insanın kişiliğini, etik algısını, zihinsel gelişimini, politik bakışını, dinsel görüşünü etkiler durumdadır (Kasapoğlu, 2013). Dönmezer (1990) de bireylerin günlük yaşamındaki tüm davranışlarının değer sistemi ile şekillendiğini dile getirmektedir. Bu değerlere yüklenen anlamlar ile de bireyler, kişisel ve toplumsal hayatta yapacağı şeylere karar vermektedir. Yani davranışların yönünü belirleyen temel etken değerler sistemi olmaktadır. Bu durumda birey ve toplum arasındaki bağı değerler belirlemektedir (Türkdoğan, 1995). Aktan (2003) da yalnızca yazılı kurallar koyarak insanların bir arada huzur içinde yaşamasının mümkün olmadığını, bu huzur ortamı için ahlaki değerlerin de olması gerektiğini söylemektedir. Bu tanımlardan yola çıkarak değer kavramının insanın tüm davranışlarını şekillendirebileceğini, insanlığı ve toplumu etkileyebileceğini görmekteyiz.

Değerler kişiden kişiye değişen kavramlar olabilmektedir. Bazı bireyler için çok önemli olan bir değer, başkası için çok da önemli olmayabilmektedir. Bu değerler zamandan zamana da değişebilmekte, insanların gereksinim durumlarına göre dönüşebilmektedir. Bu da değerlerin değişken yapıda olduğunu göstermektedir (Kağıtçıbaşı ve Kuşdil, 2000). Bu nedenle öğretim programlarında ya da ders kitaplarında değerler kavramı işlenirken ortak değerlere önem verilmeli, o zamanlarda etkili olan değerlerden yola çıkılmalıdır.

Geleneksel olarak çocuk kavramına baktığımızda Doğu ve Batı'da çocuğa farklı anlamlar yüklenmiştir. Doğu'da olan çocukların bir an önce olgunlaşıp, yetişkin olması beklenmektedir. Burada çocuklar daha itaatkâr yetiştirilmektedir. Çocuklara öncelikle manevi değerler aşılanmaktadır. Erkek ve kız çocuklar arasında da bariz farklar görülmektedir. Erkek çocuklar daha güçlü ve yetenekli görülürken kız çocukları bu konularda daha geri kabul edilmektedir. Bu toplumsal bakış ile çocuğun özneleşmesi sekteye uğramaktadır. Doğu ve Batı arasında bazı benzerlikler de söz konusudur. İki geleneğe de bakıldığında çocukların özel çocukluk dönemlerinin bulunmadığı görülmektedir. Her iki gelenekte de kız ve erkek çocuk ayrımı yapılmaktadır. İtaat eden ve büyüklerine saygı gösteren, kurallara uyan çocuk yetiştirmek amaçlanmaktadır. Doğu geleneğinde mistik değerler baskınken Batı geleneğinde ise yararcı değerler ağır basmaktadır (Doğan, 2000). Çocuğun sosyal olarak kabul edilmesi ise

modern aile kavramının ortaya çıkmasıyla meydana gelmiştir. Aileler bilinçlenince ev ortamı bir eğitim kurumuna dönüşmeye başlamış bu durum da matbaanın gelişmesinin yolunu açmıştır. Okuma oranı arttıkça da modern çocukluk başlamış olmakta böylece de çocukla yetişkin arasındaki farklar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu farkların oluşması ile de eğitim çocukların yaşına göre planlanmaya başlanmıştır. Bununla beraber de çocuk kavramı toplumsal gerçek haline gelmiştir (Postman, 1995). Geleneksel değerler gibi çocuk kavramı da zamanla değişmekte ve farklı bakış açılarından görülmektedir. Çocuğu verilen değer arttıkça geleneksel yargılar ve tutumlar kırılmaya başlamış, çocukların birey oldukları kabul görmeye başlanmıştır.

İnal (2004), eğitimin en önemli işlevlerinden birinin toplumdaki değerlerin aktarılmasına verdiği katkı olarak belirtmektedir. Ülkemiz de etnik gruplar ve inanç açısından farklı görüşte insanlara ev sahipliği yapmaktadır. Bu farklı bireylerin bir arada huzur içinde yaşayabilmesinin tek yolu da ortak değerlerin oturmasıdır. Bu ortak değerlerin bireylere kazandırılması için de öğretim programları, ders kitapları ve çocuklara yönelik olan yapıtlar bu doğrultuda hazırlanmalıdır (Şen, 2007). Ortak değerlere hitap eden, bireyleri etkileyen yargılara ve kurallara dokunan öğretim programları ideal toplumun ortaya çıkmasına destek olacaktır.

İlkokul Türkçe ders kitapları değerler bağlamında incelendiğinde genellikle kitaplarda geleneksel değerlere yer verildiği; demokratik değerler, çalışma-iş değerleri ve temel değerlere daha az yer verildiği belirlenmiştir. Oysa kitaplarda değerler bütün boyutlarıyla ele alınarak çocukların gelişim özellikleri dikkate alınarak bütünlük içerisinde aktarılmalıdır (Kaşkaya ve Duran, 2017). Aksi takdirde kitaplarda yer verilen geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar çocukların çok boyutlu düşünmesini engelleyebilmekte ve eleştirel bakış açısı geliştirmesine engel olabilmektedir. Böyle olduğunda da çocuklar yazarın düşüncesini doğrudan benimseyebilmektedir (Dilidüzgün, 2004b). Kendi fikirlerini oluşturabilen, değer dünyasının farkında olan bireyler yetiştirmek için çocukların eleştirel bakış açısına destek olmalı; değerlere, kurallara ve yargılara farklı açılardan bakabilmelerinin önünü açabilmeliyiz.

Günümüz çağdaş çocuk edebiyatı anlayışına göre çocuk edebiyatı yapıtlarında evrensel değerlerin ele alınması beklenmektedir (Sever, 2008a). Çocuk kitaplarında genellikle iyilik, çalışkanlık, yardımlaşma, başkasına özenmeme, elindekilerin kıymetini bilme, kibirli olmama, hayvan sevgisi, söz dinleme ve temizlik gibi değerlerin ele alındığı da görülmektedir. Bunun yanı sıra değerler açısından küçük çocuklara yönelik öykü kitaplarının incelendiği farklı araştırmalarda sevgi, paylaşma, arkadaşlık, nezaket ve mutluluk gibi

değerlerin ele alınmış olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Dirican ve Dağlıoğlu, 2014). Geleneksel değerlerin, yaptırımcı kurallar ve yargıların doğrudan çocuğa didaktik biçimde aktarılmasından kaçınarak evrensel değerlerin nitelikli çocuk edebiyatı yapıtlarıyla erken yaşlarda çocuklara fark ettirilmesi ve değerler hakkında çok boyutlu düşünmelerinin sağlanması gerektiği belirtilmektedir.

Çocuklar bağımsız düşünebilmeli, olaylara farklı açılardan bakıp kendi fikrini geliştirebilmeli, kuralları gözden geçirebilmeli, farklı görüşlere saygılı olabilmeli; okuduklarını, dinlediklerini ve izlediklerini sorgulayabilmelidir (İpşiroğlu, 2009; Sever, 2018). Çocukların tüm bunları sorgulamasına izin vermemek, kurallar koyarak baskı yapmak onların bütüncül gelişimine zarar vermektedir (Cüceloğlu, 2013). Çocukların bağımsız düşünebilmesi, olaylara farklı pencerelerden bakabilmesi, var olan kuralları sorgulayabilmesi, çevresinde kendisiyle aynı fikirde olmayanlara karşı saygı duyabilmesinde çocuk edebiyatı yapıtlarının önemli yeri bulunmaktadır. Çocuklara hitap eden bu yapıtlar ile bu konulara doğrudan ya da dolaylı olarak değinilmektedir. Yapıtlarda bu durumları gören çocuklar kendi hayatına daha rahat aktarmış olmaktadır.

Çocuk edebiyatı yapıtlarında çocuğu sıkacak ve bıktıracak kurallardan kaçınılmalıdır. Kalıp düşünceler, yaptırımcı tutumlar ve kavram aktarma gibi durumlardan da uzak durulmalıdır. Bu yapıtlarda düş gücü, macera ve merak durumları çokça bulunmalıdır. Buradan yola çıkarak çocuk kitapları saygı duyma, söz dinleme, itaat etme, sağlık, eğitim gibi konularda geleneksel tavırlarla çocuklara öğüt vermeyi bırakmalı, kural dayatmamalıdır. Bunların dayatılması çocuğun nesneleşmesi anlamına gelmektedir. Nesneleşen çocuk da yaptırımcı yargıları, kuralları ve geleneksel bazı değerleri sorgulayamaz duruma gelmektedir. Ayrıca nesneleşen çocuk yetişkinler tarafından onaylanmak ve kabul görmek için yetişkin değerlerine uyum sağlama yoluna gitmektedir (Cüceloğlu, 2013; Dayıoğlu, 1997; Kutlu, 1995; Şirin, 2007a). Yetişkinler tarafından onaylanmayı bekleyen çocuklar kendi benliğini oluşturamamaktadır. Kendi benliğini oluşturamayan çocuklar da kalıp düşüncelerden, yaptırımcı tutumlardan ve kurallardan etkilenmektedir. Bu durumları sorgulamamakta ve olduğu gibi kabul edtmektedir. Kendi benliğini oluşturan çocuklara ulaşmak için düş güçlerini besleyen, meraklarını açığa çıkaran yapıtlar ve durumlarla onları karşılaştırmak gerekmektedir. Böylece kalıp yargıları, yaptırımcı tutumları ve kuralları olduğu gibi kabul eden değil, sorgulayan ve kendi fikir evreninden geçiren çocuklar yetiştirebiliriz.

Çocuk edebiyatı yapıtlarında sıklıkla mizah öğelerine de yer vermek gerekmektedir. Bu yapıtlarda bulunan mizah aracılığıyla bazı kurallar, geleneksel değerler ve alışkanlıklar sorgulanabilmektedir. Mizahın meydana getirdiği gerçeklik ile bazı değerler

çatışabilmektedir. Böylece hakkında düşünmeden kabul ettiğimiz kurallara ve alışkanlıklara gülünebilmekte; geleneksel değerlere, yaptırımcı yargılara ve kurallara farklı pencereden bakılabilmektedir (Ak, 1990). Çocuklar sınıf ortamında ve ders materyallerinde karşısına çıkan mizah öğelerinden hoşlanmaktadır. Ayrıca mizahın verdiği gülümseme mutlu öğrenme ortamına destek olmaktadır. Ayrıca mizah ile çocuk olaylara farklı açılardan bakabilmekte, gülmenin yanında olayları, kuralları ve bazı değerleri sorgulayabilmektedir.

Otten (2002), çocukları küçük yaştan başlayarak farklı kültürlere ait klasikler, sözlü ya da yazılı ürünler, efsaneler ve öykülerle buluşturmak gerektiğini dile getirmektedir. Bunun sonucunda çocukların daha küçük yaşta farklı coğrafya ve kültürler ile tanışacağını bununla birlikte de farklı ve benzer değerleri sezinleyeceğini belirtmektedir. Bu yapıtlar aracılığıyla çocuk iyi-kötü, güçlü-zayıf gibi olguları kendi zihin süzgecinden geçirmekte ve kendi yaşamında bu olgularla karşılaştığında hazırlıklı olmaktadır. Ayrıca bu temalar ile kültürel değerler gelecek kuşaklara aktarılmış olmaktadır.

Çocuk hayatındaki bazı gerçekleri çelişkilerle algılamaktadır. Bu durumda da iyi-kötü, sevap-günah, güzel-çirkin, doğru-yanlış gibi değer yargıları geliştirmektedir. Bu yargılar ile de çocuklar kolaylıkla yönlendirilebilmektedir. Bunun sonucunda da saldırganlık, kendini bastırma, kendini üstün görme gibi durumlara kapılabilmektedir (İpşiroğlu, 1991). Küçük yaşta çocukların değerlere karşı daha hassas olduğu bilinmektedir. Bu nedenle de bazı yetişkinler çocuklara dediklerini yaptırabilmek, sözünü geçirebilmek için bu değerleri kullandıkları görülmektedir. Değerler aracılığıyla korkutulan ve kandırılan çocukların değer sistemi doğru şekilde gelişmeyecektir. Bu nedenle çocukları değerlerle korkutmak ya da kandırmak yerine bu değerleri doğru yansıtmalı, iletişime açık olmalı ve çocuk edebiyatı yapıtları aracılığıyla bu değerlerin oturmasına destek olunmalıdır.

İnsanların hayatlarındaki değerlerin farkına varması, bu değerler üzerinden yeni değerler kazanması, kazanılan yeni değerlerin benimsenip kendi hayatına aktarabilmesi eğitim aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu eğitime de "değerler eğitimi" denmektedir (Yeşil ve Aydın, 2007). Çelikten'e (2019) göre değerler eğitiminin oluşmasında aileden sonra Milli Eğitim Bakanlığı gelmektedir. Okul öncesinden başlayarak ilk ve orta öğretim kurumlarında çocuklara aktarılacak değerler belirlenip düzenli bir program eşliğinde bu değerlerin aktarımı yapılmalıdır. Okullarda verilecek bu değerler eğitimi ile öğrenciler bütüncül bir kişilik geliştirecek, iyi insan ve iyi vatandaş olma yolunda ilerleyecek, bu alışkanlıkları edinip ahlak ve değer dünyasını oluşturacaktır.

Eğitim, bireyin yeteneğini, ilgisini ve davranışlarını olumlu yönde değiştiren ve geliştiren süreçlerin toplamı olarak tanımlanmaktadır. Eğitim aracılığıyla bireyleri bir arada

tutabilmek, ortak bir kültür ve dil oluşturabilmek gibi amaçlar da sağlanmaktadır. Ayrıca eğitimle beraber gelecek nesillere bu değerler aktarılmaktadır. Bu değerlerin aktarılmasında okulların önemli bir yeri bulunmaktadır. Okulların görevlerine baktığımızda; iyi vatandaşlar yetiştirmek, kültür aktarımı yapmak, bazı kurallar ile bireyleri disipline etmek, benlik algılarını olumlu yönde geliştirmek ve ahlaki yönden desteklemek böylece de toplumun devamlılığını sağlamak olarak açıklanabilmektedir. Okullar sadece akademik gelişim değil sevgi, saygı, hoşgörü, duyarlılık, yardımseverlik gibi değerleri de geliştirmeyi hedef almalıdır. Bu hedeflerin gerçekleşmesi için en etkili yollardan biri olarak ders kitaplarında bulunan metinler gösterilmektedir (Akbaş, 2004; Bacanlı, 1999; Ercan 2001; Ergün, 1994; Doğan ve Gülüşen, 2011). Ders kitabında bulunan metinler aracılığıyla çocuklara bu değerler aktarılabilmekte, metinlerin görselleri ve çalışmalarıyla da bu değerler desteklenebilmektedir.

Değerleri bireylere aktarabilmek için öğretim programına ve ders kitaplarındaki metinlere bu değerleri yerleştirmek gerekmektedir. Bu değerlerin hangileri olacağı ise üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur. Bu konu sadece okulun değil ailelerin ve diğer kurumların da sorumluluğunda olmalıdır (Dilmaç, 2002; Şen, 2007). Ortak değerler belirlenirken ve çocuğa ulaştırılması sağlanırken aile ve çocukla ilgili tüm kurum ve kuruluşların işin içinde olması gerekmektedir.

Sadece akademik gelişime ağırlık veren bir öğretim programıyla çocukların değer gelişimi desteklenememektedir. Bunun sonucunda da toplumsal bütünlük sağlanamamaktadır. Buradan yola çıkarak okullarda planlı ve sistemli bir şekilde değerler eğitimi verilmelidir. Bunun ilk aşaması da bu değerlerin öğretmenler tarafından özümsenmiş olmasıdır (Yazıcı, 2006). Değerleri özümsemiş öğretmenler bu değerleri öğrencilere aktarmada daha başarılı olacaktır. Kişiliğinde bu değerler bulunan öğretmenler derslerine bu değerleri daha rahat aktarabilecekler ve çocuklara daha iyi yol gösterebileceklerdir.

Çocuk edebiyatı yapıtları ile hâlihazırda bulunan değerler korunmakta ayrıca diğer kuşaklara da aktarılmaktadır. Bu yapıtlar eğitim sisteminde önemli birer araçtır. Bu araçlar doğru ve verimli kullanıldığında değerlerin iletimi daha rahat gerçekleşmektedir. Çocuklara değerleri aktarmada kitaplar ve metinler önemli yer edinmektedir. Bu yapıtlar ile çocukların tutum ve davranışları şekillenebilmekte, değer dünyaları oluşabilmektedir (Atlas, 2003; Campoy, 1997; Court ve Rosental, 2006; Jalongo, 2004). Ders kitapları da değer aktarımında, yargılara ve kurallara bakış açısında önemli bir yere sahiptir. Ders kitaplarının içeriğinde bulunan metinler, görseller ve etkinliklerde değerlere, yargılara ve kurallara yer verilmektedir. Buradan yola çıkarak değerler, yargılar ve kurallar hakkında çocuklarla

konuşulabilinmektedir. Demokratik olarak oluşturulan bir ortam ile çocukların fikri alınabilmekte ve her çocuğun kendi fikirlerini oluşturması desteklenebilmektedir.

Eğitim sistemine baktığımızda aileden sonra okulların rolü büyük önem taşımaktadır. Okullar çocuklara sadece akademik bilgi aktarımı yapmakla kalmamakta onların insani değerlerini geliştirmesini de hedeflemektedir. Sosyal medyanın yayılması ve televizyonların izlenme süresinin de yüksek olması çocuklara şiddet içeren, zararlı alışkanlıklara özendiren durumla karşılaşmalarına neden olmaktadır. Buradan yola çıkarak okulların önemi gözler önüne serilmektedir (Kaplan, 2016). Okullar, çocuğun hem öğretmeniyle hem de arkadaşıyla etkileşim kurmasına destek olmaktadır. Çocuk öğretmeni ve arkadaşlarıyla kurduğu iletişim sonucunda bazı değerleri daha rahat edinmektedir. Derslerin çeşitli şekilde planlanması ayrıca öğretim materyallerinin de derslere dâhil olmasıyla çocuğun ufku genişlemekte çocuk bu sayede kalıp yargı ve kurallara farklı pencereden bakabilmektedir.

Güner (2019) da Türkçe derslerinin ve ders kitaplarının önemini dile getirmektedir. Türkçe derslerinde çocuğun her açıdan aktif olacağını; konuşma, yazma, okuma, dinleme, kendini doğru ve güzel aktarma açısından bu dersin önemli olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle Türkçe dersinde işlenecek konular ve ders kitabındaki metinler bu durumlara uygun olmalıdır. Bu durumların da çocuğun değer sistemini geliştirdiği unutulmamalıdır. Derslerde her açıdan aktif olan çocuk değer sistemini geliştirme imkânı bulabilecek ve bütüncül gelişimi için de fırsatlarla karşılaşabilecektir.

Özetle; çocuk edebiyatı yapıtları geleneksel değerlere, yaptırımcı yargılara ve kurallara körü körüne bağlı olan çocuklar yetiştirmekten ziyade bu değer, yargı ve kuralları sorgulayan, kendi zihin süzgecinden geçiren öğrenciler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Ders kitapları ve kitaptaki metinler de bu doğrultuda hazırlanmalı, çocukların sorgulamasına, farklı pencerelerden bakabilmesine, eleştirel düşünmesine imkân sağlamalıdır.

2.4.8. Tek ve Değişmez Doğrular

Doğru sözcüğü; Gerçek, yalan olmayan; akla, mantığa uygun; hakikat anlamına gelmektedir (TDK, 2022). Çocukluğun özellikle ilk yılları çocuğun kendi doğrularını oluşturamamış olduğu dönemdir. Dolayısıyla bu dönemde çocuğun karşılaşacağı edebi yapıtlarda yer alacak keskin ve değişmez doğrular çocuk tarafından herhangi bir eleştiriye tabi olmadan ya da değerlendirme yapılmadan kabul edilebilir (Dilidüzgün, 2004a; Sever, 2008a). Dışarıdan gelen bu bilgiler çocuk tarafından doğrudan kabul edildiğinde çocuk kendi doğrularını oluşturamamış olmaktadır.

İnsan gelişiminde edebiyatın yeri yadsınamaz. Edebiyat, bireyleri iyiye ve doğruya yöneltmekte, bireylerin estetik algı oluşturmasını sağlamakta, toplumun kendini geliştirmesine destek olmaktadır. Ayrıca edebi yapıtlar aracılığıyla bireylere farklı olaylar sunulmaktadır. Bu olaylar ile okuyucu kitaptaki kahraman ile özdeşim kurmaktadır. Kahramanın fikirlerini, bakış açılarını, davranış biçimini fark etmektedir. Kitabın kahramanıyla empati yapmaktadır. Ayrıca bu yapıtlar ile bireyler gitmediği ve görmediği yerler; duymadığı, fark etmediği, deneyimlemediği şeyler hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Bu da kişinin ufkunun genişlemesine, fikir dünyasının gelişmesine destek olmaktadır. Yazar bu yapıtlarda iyinin yanında kötüyü de dile getirebilmektedir. Bunu da toplumun ya da insanların daha iyiye gidebilmesi için yapmaktadır. Tüm bunları yaparken de ezber bilgi aktararak değil, sezgilerle, yaşantılarla ve duyumsatarak yapmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları da tüm bu gelişimleri erken yaşta başlatmakta, çocuğun özerkleşmesine ve kendi doğrularını oluşturmasında yardımcı olmaktadır (Kavcar, 1999; Yumru, 2012). Çocuk, erken yaşta çocuk edebiyatı yapıtlarıyla karşılaştığında fikirleri gelişmeye ve bakış açısı genişlemeye başlamaktadır. Kitaplar aracılığıyla hayali yolculuklara çıkmakta ve yeni şeyler öğrenmektedir. Bu durumda da fikir dünyasını geliştirmekte ve kendi doğrularını ortaya çıkarabilmektedir.

Çocuklara sunduğumuz çocuk kitapları, tek ve değişmez doğrulara ağırlık vermekten ziyade eleştirel bakış açısıyla doğruların sorgulanmasını sağlamalıdır (Çer, 2019). Eleştirel düşünme, bağımlılıklardan ve saplantılardan uzak bir düşünme biçimidir. Bu açıdan tek doğru olan benim dediğimdir diyen görüşe kuşkuyla bakmaktadır. Eleştirel düşünceye göre doğru tek değildir, birçok doğru bulunmaktadır. Önemli olan ise bağımsız düşünebilerek ve sorunu farklı açılardan inceleyerek kendi görüşünü geliştirmek, ayrıca başkalarının görüşlerine de saygıyla yaklaşmaktır (İpşiroğlu, 1991). Buradan yola çıkarak çocukların tek ve değişmez doğrulara kapılıp gitmesini istemiyorsak eleştirel düşünme becerisini erken yaşta edinmiş çocuklar yetiştirmeliyiz. Bu durum da aile ve okul ortamında çocukların bu becerisini geliştirecek eğitim anlayışıyla mümkün olmaktadır.

Çocuk kitaplarında tek ve değişmez doğrular aktarılıyorsa, bu kitaplar çocuğun kalıplarla düşünmesine neden olmaktadır (İpşiroğlu, 1991). Çocukların çok yönlü düşünmesine olanak sağlamayan, eleştirel bakmasını desteklemeyen çocuk edebiyatı yapıtları çocuğa ancak yazarın bakış açısını aktarabilmektedir. Bununla birlikte çocuk, yazarın bu düşüncelerini olduğu gibi kabul etmekte ve kendi düşünceleri gibi benimsemektedir. Aslında bu düşünceler kendisinin değil yazarın doğruları olmaktadır. Bu durumda da çocuk kendi doğrularını oluşturamamaktadır. Kendi doğrularını oluşturamayan çocuk da yaşamda

başkalarının kendisine aktardığı düşüncelerle var olmaya çalışmaktadır. Buradan yola çıkarak çocuk edebiyatı yapıtlarının erken yaştan başlayarak çocuklara ulaştırılması gerekmektedir. Nitelikli yapıtların çocuklara ulaşmasıyla çocuk kendi doğrularını oluşturabilmekte, olaylara eleştirel bakış açısıyla yaklaşabilmektedir. Bununla beraber de bağımsız düşünme becerisi kazanan çocuk, kendi fikir dünyasını kurmakta, başkalarının fikirlerine ise saygıyla yaklaşmaktadır (Dilidüzgün, 2004a; İpşiroğlu, 1991; Sever, 2008a).

Çocuk edebiyatı yapıtlarının nitelikli olabilmesi için çocuğa onun gözünden bakabilmelidir. Çocuğun ilgi ve gereksinimlerini, gelişim dönemi özelliklerini, merak duyduğu konuları ve onun dünyasını iyi bilmelidir. Çocuğun dünyasına hâkim olmadan üretilen yapıtlar çocuğa hitap etmemektedir. Bu yapıtlar daha çok yazarın çocuklara kendi düşüncelerini aktarmaya çalıştığı yapıtlar olmaktadır. Bu niteliksiz yapıtların çocuğa ulaşması sonucunda da çocuğun kitapları zihninde yanlış kodlaması, okumaya olan merakının azalması gibi olumsuz durumlar gözlenmektedir (Sever, 2008a). Bu nedenle öykülerde verilmek istenen ileti çocuğa mantıksal bir çerçevede hissettirilmeli, olumlu durumların yanında olumsuz durumlar da sunulmalı, buradan da yola çıkarak çocuğun doğru olanı fark etmesi amaçlanmalıdır (Öztürk ve Kayadibi, 2021). Kendi doğrularını oluşturabilmiş çocuklar bütüncül olarak gelişimini sağlayabilmekte, kalıplaşmış yargılara bağlı kalmamaktadır.

Çocuğun bütüncül gelişimi için hem doğru beslenmesi hem de doğru eğitim alması gerekmektedir. Yaşadığı toplum içinde demokratik bir bilinç oluşturabilmesi için çocuğun kişilik gelişimini oturtması gerekmektedir. Tüm bunlar için de çocuğun özerk benlik duygusu oluşturması beklenmektedir. Yani çocuğun kendisine gelen etkileri doğru anlaması, demokratik fikirleriyle tepki verebilmesi gerekmektedir (Yumru, 2012). Bu durum da eğitim sistemini doğru kurgulamakla mümkün olmaktadır. Çocuk, birey olarak kabul edildiği, düşüncelerine saygı duyulduğu bir ortamda bulunduğunda kendini rahatlıkla açıklayabilecek ve fikirlerini geliştirebilecektir.

Çocuk edebiyatı yapıtlarında aktarılması hedeflenen davranışlar, çocuğun sorgulamasına, kendi fikir dünyasından geçirmesine izin vermeyip öğretici bir yol izliyorsa bu durum yazarın kendi yaşam doğrularını çocuğa dayatması olarak görülmektedir (Yumru, 2012). Çocuk kitabında karşımıza çıkabilecek en tehlikeli durumlardan biri yazarın kendi doğrularını ders verme edasıyla çocuğa aktarmaya çalışmasıdır. Günümüz anlayışında bir kişinin doğrularını olduğu gibi kabul etme doğru görülmemektedir. Değişen dünyaya baktığımızda doğruların, mutlak ve tek olmadığını net olarak görmekteyiz (Dilidizgün, 2000). Bu nedenle yazar kendi doğrularını aktarmaktan ziyade mutlak doğrunun olmadığını bilmeli

ve çocukları kendi görüşüne çekmeye çalışmamalıdır. Çocuk, yazarın öykü örgüsünden yola çıkarak öğrenilecek şeyleri kendi fikir süzgecinden geçirmelidir.

Çocuk edebiyatı yapıtları, insanları iyiye ve doğruya yöneltmek için çeşitli örnek olay ve durum sunmaktadır. Bu örnek olay ve durumlar ile çocuk bazı değerleri algılamakta, kendi anlam evreninden geçirmekte ve kendi doğrularını oluşturmaktadır (Karatay, 2011; Kavcar, 1999). Bu yapıtlar ile değerler çocuklara aktarılmış olmakta böylece çocuk erken yaşta değer sistemini oturtmaya başlamaktadır. Kendi değer sistemini oturtmuş olan çocuk da karşısına çıkan durumları doğru analiz edebilmektedir.

Çocuklara olumsuz durumları doğrudan anlatmak yerine onlara bu durumu olumlu haliyle beraber sezdirmek daha anlamlı olmaktadır. Söz gelimi, savaş olumsuz bir durumdur ve sonucunda pek çok kötü durum oluşmaktadır. Çocuklara savaşın bu kötü yanlarını doğrudan aktarmak yerine, barış üzerinden bu konu aktarılmalıdır. Barışın neden önemli olduğu, güzelliklerinin neler olduğu gibi konular konuşularak çocuğun savaş ve barış hakkında düşünce dünyasını oluşturmasını destek olmak gerekmektedir. Buradan yola çıkarak da nitelikli çocuk edebiyatı yapıtlarının asıl amacının çocuklara doğruları öğretmek değil; bu doğruları duyumsatmak ve sezdirmek olduğunu görmekteyiz (Aslan, 2014b).

Edebiyatla çocukluktan beri içli dışlı olan bireyler; fiziksel, duygusal, dilsel, bilişsel, sosyal ve ahlaki açıdan daha bütüncül olarak yetişmektedir. Nitelikli çocuk edebiyatı yapıtlarıya erken yaşta tanışan çocuklar, yazarın yapıtta sunduğu olaylardan yola çıkarak kendi düşüncelerini oluşturmaya başlamaktadır. Ayrıca bu yapıtlar ile çocuk çok yönlü düşünmekte, ruh dünyasını beslemekte, bambaşka fikir ve anlayışlarla karşılaşıp fikir dünyasını zenginleştirmektedir (Aslan, 2007; Dursunoğlu, 2007). Fikir dünyası zengin, olayları farklı açılardan görebilen çocuklar yetiştirmek için çocukları erken yaşta çocuk edebiyatı ürünleriyle karşılaştırmalıyız.

Çocuk edebiyatı yapıtları kaleme alınırken seçilen konular çocuğun yaşamına uzak olmamalıdır. Bu yapıtlar aile, doğa, yurt, insanlık gibi konularla çocuklara sevgi sunmalıdır. Çocukların doğruya ve yanlışa kendi fikir penceresinden bakıp ulaşmasının önünü açmalıdır (Kavcar ve diğerleri, 2004). Çocuğun yaşamından seçilen konular çocuğun ilgisini daha fazla çekecektir. İlgisi çekilen çocuk da gelişime açık olacaktır.

Çocuklarda sadece akademik eğitim değil karakter eğitimi de önemlidir. Çocukluk döneminde ahlaki değerleri bilen, bu değerleri yaşamında uygulamaya çalışan, üretken, adil; gençlik döneminde de kendini tanıyan, yapabileceğinin en iyisini yapmaya gayret eden, doğruları bilip ayırt edebilen ve bunu yaşamına aktaran bireyler yetiştirmek amaçlanmaktadır. Bu nedenle çocukların iyiye ve doğruya ulaşabilmeleri için fikir dünyalarını genişletmek,

karar verme becerilerini geliştirmek önemli duruma gelmektedir. Bu becerileri edinen çocuk akıl yürüterek, olayları kendi fikir süzgecinden geçirerek doğruya ulaşabilmektedir (Battistich, 2005; Ryan ve E. Bohlin, 1999). Karatay (2007) de çocukların meraklarını besleyen, ilgilerini çeken masal, öykü, roman tarzı çocuk edebiyatı yapıtlarının, çocukların karakter eğitiminde etkili olduğunu dile getirmektedir. Bu yapıtlarda bulunan kahramanın başından geçenler, ikilemli olaylar, sosyal sıkıntılar karakter eğitiminde örnek olay durumundadır. Bu örnek olaydan yola çıkarak çocuk iyi-kötü, doğru-yanlış, güçlü-zayıf, güzel-çirkin kavramlarını bir arada görmektedir. Bu durum da çocuğu, çocuk edebiyatı yapıtlarından yola çıkarak gerçekçi bir dünyaya sokmuş olmaktadır Gerçekçi dünyada bulunan çocuk da yaşamı doğru analiz edebilmekte, kararlarını doğru yönde alabilmektedir.

Uçan (2005) nitelikli, kaliteli, estetik, pedagojik olarak da uygun çocuk edebiyatı yapıtları ile okuma alışkanlığı edinmiş, doğruyu sezinleyebilen, doğrunun yanında olabilen, vicdanlı, iradeli, akıl ve ruh sağlığını dengede tutabilen çocuklar yetiştirilebileceğini belirtmektedir. Erken yaşta bu yapıtlarla tanışan çocuk ahlaki açıdan da gelişmekte olup doğru olan durumu fark edebilmekte ve doğrunun yanında kendini gösterebilmektedir.

Çocuk edebiyatı yapıtları, çocuğun gelişiminde bazı boşlukları doldurabilmek için hazırlanmaktadır. Erken yaşta bu kitaplarla karşılaşan çocuklar, kitaplarda karşısına çıkan yaşamlardan ve karakterlerden etkilenmektedir. Böylece daha küçük yaşta kendi yaşam deneyimini artırmış olmaktadır. Ayrıca kişilik ve karakterlerini, doğru ve yanlışlarını erken yaşta oluşturmaya başlamaktadır (Ataseven ve İnandı, 2000). Bu çocuklar yaşama diğer çocuklardan önde başlamaktadır. Çünkü yaşamlarında karşılarına çıkan durumu öncesinde çocuk edebiyatı yapıtları aracılığıyla tecrübe etmiş olmaktadır.

Çocuk edebiyatı yazarı için kendi penceresinden ayrılıp çocukların penceresinden bakabilmek çok önemlidir. Yazar hitap ettiği kuşağın özelliklerini, ilgisini, merakını, tercihlerini iyi bilmelidir. Bu özellikleri bilmeden yetişkin edasıyla çocuğu eğitme, bilgi aktarma, görüşlerini yansıtma durumu çocuklar açısından ters tepebilmektedir. Bu dönem çocuğu doğruyu ve yanlışı tam oturtamamış, soyut kavramları tam algılayamayan durumda olmaktadır. Bu nedenle çocuk edebiyatı yazarları çok hassas davranmalı, yapıtlarına özen göstermelidir (Uludağ, 2009). Çocukların gelişim özelliklerini iyi bilen, meraklarını ve ilgilerini doğru tespit edebilen yazarlar bunu kalemlerine aktardıklarında çocukların yaşamına olumlu anlamda dokunmaktadırlar. Bu dokunuş çocuğun geleceğinde önemli yer edinmektedir.

Çocukların tek ve değişmez görülen doğrulardan ziyade mutlak doğrunun olmadığı, kendi doğrularını oluşturması gerektiği bilinmektedir. Bu durum da olaylara farklı açılardan

bakabilen ve eleştirel düşünme becerisi gelişmiş çocuklar yetiştirmekle mümkün olmaktadır. Eleştirel düşünme; kişinin düşüncelerinin farkında olduğu, bu düşünceleri disipline ettiği bir süreçtir. Bu süreç sıkıntının belirlenmesiyle başlamakta, ardından kişi gereken bilgileri edinmekte, yorumlamakta, kendine göre çözüm ve değerlendirmede bulunmaktadır (Paul ve Elder, 2006). Eleştirel düşünebilen bireyler karşısına çıkan problemler karşısında gerçekçi çözümler bulabilmekte, yeni fikirlere sıcak bakabilmekte, karşılaştığı olayları da farklı açılardan görebilmektedir. Günümüzde hızla yayılan bilgi durumunu gördüğümüzde ise eleştirel düşünme becerisinin ne kadar kıymetli olduğunu anlamaktayız (Akar ve Kara, 2016; Demir ve Baş, 2019). Günümüzde bilgi akışı her türlü kaynaktan sağlanmaktadır. Kitaplar, dergiler, televizyonlar ve sosyal medya araçları bunların en başta gelenleridir. Günümüzde önemli olan bilgiye ulaşmaktan ziyade ulaşılan bilginin doğruluğundan ve kaynağından emin olmaktır. Bu nedenle çocuklar ve yetişkinler bilgiye ulaştıklarında bu bilginin doğru olmama ihtimali bulunduğunu akıllarının bir köşelerinde tutmalıdır ve bu bilginin doğruluğunu araştırabilmelidir. Bu durum da ancak eleştirel düşünme becerisi gelişmiş, olaylara ve durumlara farklı pencereden bakabilen çocuklar yetiştirmekle mümkün olmaktadır.

İşeri (1998) de okunulan metne eleştirel bir gözle bakılması gerektiğini belirtmektedir. Özdemir (2007) okunulanlara eleştirel gözle bakabilmek için önce çocuğun okuduğunu anlamasını ardından da anladıklarını sorgulaması gerektiğini belirtmektedir. Çocuklar ancak bu şekilde bağımlı düşüncelerden kurtulmakta ve kendi doğrularını oluşturabilmektedir. Sever (2003b) de çocuklara eleştirel düşünme becerisinin kazandırılması için en uygun dönemi çocukluk dönemi olarak görmektedir. Çünkü çocuk bu yaşlarda karşılaştığı yeni bilgilerin doğruluğunu keşfetmektedir. Keşfettiği bilgileri de önceki bilgileriyle kıyaslamakta ve doğru olup olmadığını anlamaya çalışmaktadır.

Eleştirel düşünme yaşamda önemli olduğu kadar okulda da önemlidir. Okulda yaşadığı durumlara ve öğrendiği şeylere eleştirel gözle bakamayan öğrenci, iletilen bilgi ve becerileri tam anlamıyla öğrenmiş olmayacaktır (Paul ve Elder, 2005). Çocuk gün içerisinde öğretmeninden, arkadaşlarından, ders materyallerinden pek çok bilgi almaktadır. Bu bilgilerin bazılarının doğru olmama ya da güncelliğini yitirmiş olma ihtimali bulunmaktadır. Çocuklara, aktarılan bilgilerin değişebileceği ve doğru olmayabileceği iletilmelidir. Böylece çocuk aktarılan bilgilere eleştirel gözle bakabilecek ve kendi süzgecinden geçirebilecektir.

Eleştirel düşünme, kişinin kendi düşüncelerinin farkında olup başkalarının da düşünce durumlarını fark ederek olayları ve düşünceleri anlamaya çalıştığı zihinsel bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Cüceloğlu, 1993; Özden, 2003). Eleştirel düşünebilen bireyler mantıksız düşüncelerden sıyrılabilmekte, neden-sonuç ilişkisi kurabilmekte, olaylara farklı açılardan

bakabilmekte ve böylece kendi doğrularını oluşturabilmektedir (Sur, 2020). Ayrıca Özden (2003), çocukların okulda eleştirel düşünme becerisi kazandığı takdirde duydukları, gördükleri ve öğretilmeye çalışılan şeylerde eksik kalan kısımları, yanlış olan durumları ve açıklamaların yeterliliğini fark edebileceklerini belirtmektedir. Türkçe dersinin temel amaçlarından biri de eleştirel düşünebilen öğrenciler yetiştirebilmektir. Öğretmen de bu amaca ulaşabilmek için derslerinde ders kitaplarını kullanmakta ve kitaplarda bulunan metinlerden faydalanmaktadır. Bu nedenle ders kitaplarında bulunan metinler dikkatle seçilmelidir. Bilgiyi doğrudan ileten, belirli düşünce kalıplarına yönlendiren, olaylara karşı ön yargı barındıran metinlerden uzak durulmalıdır. Öğrencinin ufkunu genişleten, meraklarını besleyen, ilgilerine hitap eden, tarafsız kalabilmiş metinler tercih edilmelidir. Ayrıca bu metinler ile anadilin güzellikleri çocuğa sezdirilmeli, bilgiye ulaşma arzusu aktarılabilmelidir (Aytaş, 2001). Kitaptaki metinlerde tek ve değişmez doğrulardan uzak durulmalı; çocuğun eleştirel düşünebileceği, olaylara farklı açılardan bakabileceği, sorgulayabileceği metinler ve etkinliklere yer verilmelidir.

Öğretim programlarından yola çıkarak hazırlanan basılı materyaller çocuklara kalıp bilgileri aktarmaktan ziyade çocukların kendi bilgilerini oluşturmalarını desteklemeli, kavramları dayatmaktan ziyade o kavramları yorumlamalarına ve uygulamalarına izin vermelidir (Baloğlu, 1994). Çocuklar basılı materyaller aracılığıyla olaylara farklı açılardan bakabilmeli, metinler ve etkinlikler ile içerikleri sorgulayabilmelidir.

Ders kitapları hazırlanırken insanları bölecek, kalıplara ya da ön yargılara düşürecek söylemler yerine her kesimi kendine çekecek söylemler kullanılmalıdır. Ders kitapları günceli yakalayabilmeli, çocuğa göreliği korumalıdır. Metin ve görseller kalıp söylemlerden uzak durmalıdır (Pingel, 2003). Kalıp söylemlerden uzak duran metinler ile çocuk kendi doğrularını yakalayabilmekte, olaylara farklı açılardan bakabilmektedir.

Özetle; çocuğa iletilen edebi yapıtlarda tek ve değişmez doğrulara, kalıp yargılara, yazarın kendi doğrularına yer vermek çocuğun fikir dünyasını olumsuz etkilemektedir. Başkasının fikirlerini olduğu gibi kabul eden çocuk kendi fikirlerini oluşturamamakta ve bütüncül gelişimini sağlayamamaktadır. Bu nedenle günümüzde bilginin de hızlı akışını da göz önünde bulundurursak doğruların değişebileceğini, karşılaştığımız bilgilere eleştirel gözle bakmak gerektiğini unutmamak gerekmektedir. Çocuklara yönelik hazırlanan çocuk edebiyatı yapıtlarında, öğretim programlarında ve ders kitaplarında bu noktalara dikkat etmek, çocukların kendi doğrularını oluşturma yolunda onlara destek olmak gerekmektedir.

2.4.9. Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler

Çocuk edebiyatı yapıtları çocukluk ve ergenlik dönemlerinde, çocuğun gelişim düzeyine göre hazırlanan, duygu ve düşüncelerini önemseyen, düş dünyalarını destekleyen, yaşam gerçekliğini ön planda tutan ve sanatsal tarafı da ihmal etmeyen yapıtlardır (Ciravoğlu, 1999). Çocuk edebiyatı yapıtlarında çocuğu kendine çeken en önemli noktalardan biri merak duygusudur.

Merak; çocukların özünde bulunan, çocukları araştırmaya ve öğrenmeye sürükleyen, tüm bilim alanlarının başlangıcı olan güçtür (Vardı ve Demiriz, 2019). Ayrıca alışılanın dışında, yeni ve farklı olanı anlama eğilimine merak denmektedir. Merak kavramı, içinde gizem, araştırma ve sorgulama gibi durumları bulundurmaktadır. Ayrıca merak duygusu ile çocuk sık sık düş kurmakta, ilgisini çeken şeyleri araştırmakta ve macera yaşamak istemektedir (Bacanlı ve Türk Kurtça, 2020; Çer, 2016a; Demirel ve Coşkun, 2009). Çocuk doğası gereği öğrenmek istediği her konu hakkında araştırma yapma eğilimindedir. Bu araştırma sürecinde merak duygusuyla birlikte çocuğun yaptığı ilk iş soru sormak olmaktadır (Fırat, 2020; Tan ve Temiz, 2003). Öğretmenler ve aileler olarak da çocukların bu soruları dikkate alınmalı ve sabırla cevap verilmelidir. Sorularına cevap alan çocuklar merak etmeye devam edecektir. Soruları yanıtsız kalan, geçiştirilen ve önemsenmeyen çocukların ise merak duygusuna ket vurulmuş ve düş dünyaları desteklenmemiş olacaktır.

(Kefeli ve Kara, 2008), insanın en temel iki özelliğinin merak ve şaşırma olduğunu dile getirmektedir. Bu iki özelliği ile insanın düşünme ve sorgulama yeteneği ortaya çıkmaktadır. Düşünme ve sorgulama durumu da insanın bilime ulaşabilmesinin önünü açmaktadır. İnsan merak etme ve keşfettikleri karşısında şaşırma duygusunu kaybetmedikçe düşünmeye ve sorgulamaya devam edecektir. Düşünen ve sorgulayan kişiler de öğrenme hazzını kaybetmeyecektir.

Çocuğun yetişmesinde önemli yeri bulunan öğelerden biri de çocuk edebiyatı yapıtlarıdır. Bu yapıtlar hazırlanırken merak duygusu önemsenmelidir. Çünkü çocuk merak ettiği, sürükleyici bulduğu kitabı okumaya devam etmekte ve bu okuduğu kitap sonradan okuyacakları için bir basamak durumunda olmaktadır. Buradan yola çıkarak çocuğu kitaba bağlayacak unsur meraktır. Kitaplarda bulunan merak öğeleri ile çocuk kitapla arasında olumlu bir bağ kurmakta ve bu bağ da okuma alışkanlığı edinmesinde etkili olmaktadır (Süğümlü ve Eraslan, 2019). Çocuk edebiyatı yapıtları hazırlanırken merak duygusuna özen gösterilmeli, kitabın sürükleyiciliğinin merak öğesiyle gerçekleşeceği unutulmamalıdır.

Ayrıca yapılan her keyifli okumanın bir sonraki kitaba geçişe ve okuma alışkanlığı kazanmaya giden bir yol olduğunun bilincinde olmak gerekmektedir.

Yazar, yapıtında merak öğelerine yer vererek çocuğun merak duygusunu harekete geçirebilmelidir. Nitelikli bir çocuk kitabı bu merak duygusunu canlı tutabilmeli; çocuğun bilmediği, görmediği, dünyaları keşfetmesine destek olabilmelidir. Metinde verilen bazı ipuçları ile bu merak canlı tutulmalıdır. Bu duyguyu yakalayan çocuk okuma eyleminden keyif alacak ve yeni kitaplara da sıcak bakacaktır. Bu devingenlik ile çocuğun yapıta karşı olan ilgisi canlı kalacaktır (Sever, 2008a, 2015; Tekin, 2000).

Çocuk edebiyatı yapıtları çocuğa hitap etmeli ve hazırlanırken çocuğun yaş düzeyine göre hareket edilmelidir. Çocuk bu yapıtları okurken kendi yorumunu katabilmeli ve olaylar çocuğun zihninde merak oluşturmalıdır. Çocuk kitabı açtığında karşısına çıkan metin ve görseller çocukla iletişim kurmaya başlamaktadır. Bu iletişim ile çocuğun dil gelişimin yanında görsel algısı da gelişmektedir. Merak duygusu süren çocuğun düş gücü de gelişime açık olmaktadır. Ayrıca bunlarla beraber çocuğun sanat algısı da gelişmekte ve estetik algısının artmasına destek olunmaktadır (Şirin, 2015). Nitelikli çocuk edebiyatı yapıtları sadece çocuğa okumayı sevdirmekle kalmamakta; bunun yanında çocuğun merakını diri tutmakta, hayal gücünü beslemekte ve estetik algısını desteklemektedir.

Yavuzer (2011) de çocuğun bir başkasından dinleyeceği çocuk edebiyatı yapıtlarının çocukta merak uyandıracağını, uyanan bu merakın da ileride okuma becerisi ve isteği olarak geri döneceğini belirtmektedir. Bu durumda özellikle erken çocukluk dönemlerinde çocuklara masal ve öyküler anlatılmalı, şiirler okunmalıdır. Bu okumalar yapılırken çocukla etkileşimde olunmalı, çocuğun merakı önemsenmelidir.

Lukens (1999), çocuk edebiyatı yapıtlarında iyi yapılandırılan nitelikli bir kurguyu abartılmış merak, aşırı duygusallık ve rastlantısallık gibi durumların bozabileceğini dile getirmektedir. Karagöz (2018) de çocuk edebiyatı yapıtlarının iletisini doğru aktarabilmesi ve estetik düzeyi tamamlayabilmek adına yapıtlarda abartılmış merak, aşırı duygusal öğeler ve rastlantısallık gibi durumlardan uzak durması gerektiğini söylemektedir.

Çocuk edebiyatı yapıtlarda yazarlar zaman zaman akıcı bir kurgu yaratmak ya da okuyucunun duygularını kamçılayarak onu etkileyebilmek gibi gayelerle abartılmış merak söylemlerine yer verebilmektedir. Bu söylemler çocuğun zihninde anlam veremediği duygusal boşluklara neden olabilmektedir. Çocuğun kitabı okurken sürekli yoğunlaşan endişe ve heyecanı dengelenmediği takdirde çocuğun gözünde inandırıcılığını yitirmeye başlamaktadır. Çocuk edebiyatında, okurun endişelerini gidermek için olay dizisine ustaca yerleştirilen ipuçları, çocukları okuma eyleminin ortağı yapmakta; onları, anlatının sonucuna ilişkin

kestirimlerde bulunmaya yönlendirmektedir. Yazarın, yaşam gerçekliğini yapay bir "gerilim" paydasına yerleştiren anlayışı ise, ortaya çıkan ürünü, çocuklara edebiyat zevki ve duyarlığı kazandırma amacından uzaklaştırmaktadır (Sever, 2008a). Buradan yola çıkarak metinlerdeki merak unsurunun dozunu iyi ayarlamalı, abartıya kaçılmamalıdır.

Çocuk edebiyatı yapıtlarda ‘olay örgüsü’ ve ‘çatışma’ konuyu yapılandıran iki öğe olarak görülmektedir. Olay örgüsü kurulurken ve çatışmalar planlanırken çocuğun merak durumu gözetilerek oluşturulmalıdır. Merak duygusu, çocuğu kitap okumaya çeken en önemli etkendir. Ancak bu merak durumunun dozu iyi ayarlanmalıdır. Kitapta abartılmış şekilde kullanılan merak inandırıcılığı kaybetmeye neden olmakta ve mantık sınırları dışına çıkmaktadır. Bu durum da çocukla kitap arasında soğukluk oluşturmaktadır. Merak duygusunun az bulunması ise çocuğu kitaba çekmeyecektir ve kitabın akıcılığına engel olacaktır. Denge sağlanması durumunda da çocuk nitelikli bir yapıtla karşılaşmış olacak ve okuma kültürünün önü açılacaktır (Kaya, 2010).

Çocuk edebiyatı yapıtlarında olay örgüsü doğru planlanmalı, çocukların merakları desteklenmelidir. Ancak çocukların meraklarını desteklemek için kullanılan söylemlere dikkat edilmeli, merak öğesi abartılı duruma gelmemelidir. Öyküde geçen çatışmalar doğru planlanmalı, kurgulanan olayın daha en başlarda okuyucu tarafından çözülmesi merak durumunu zayıflatmakta ve çocukla kitap arasına mesafe koymaktadır. Çocuklar yapıtları okurken yapıtın kahramanıyla özdeşim kurmaktadır. Kahramanın içinde bulunduğu kurguda merak öğesi zayıfsa ya da gereğinden daha abartılıysa bu durum çocukla kitap arasına girmektedir. Ayrıca çocuk kitabın sonunu erkenden fark ettiği durumda kitabı artık okumasının anlamı kalmadığını düşünebilmektedir. Bu nedenle çocuk edebiyatı yapıtları hazırlanırken merak öğesi dengede tutulmalı, öykü sona varana kadar canlılık kaybedilmemelidir (Sever, 2003a). Doğru planlanan bir olay örgüsüyle, aralara serpiştirilen merak öğeleriyle ve kahraman üzerinden kurulan özdeşleşme ile kitap çocuğu kendine çekecek ve çocuğun kitapla bağ kurmasına destek olacaktır.

Çocuk edebiyatı yapıtlarında abartılmış merak söylemleri bulunmamasına dikkat edilmeli, çocukların meraklarını kamçılayacak, düş dünyalarını geliştirecek ve yaratıcılığını destekleyecek kitaplar üretilmelidir. Çocuklarda içerik öğeleri kadar kitabın görsel tarafı da dikkat çekmektedir (Şahin, 2012). Kapak tasarımından, iç çizimlere kadar kitabın her aşamasında çocuğa göre hareket edilmeli, çocuğun merakları ve yaratıcılıkları beslenmelidir. Çocuk kitabı eline aldığında kitabın isminden ve kapak resminden merak duymaya başlamalıdır. İçerikteki merak öğeleriyle çocuğun düş dünyası beslenmeli ve iç çizimlerle de bu merak öğeleri tamamlanmalıdır.

Kitaplarda merak öğesine dikkat edildiği kadar duygu durumlarına da dikkat etmek gerekmektedir. Duygu, kişinin yaşadığı durumlarda anlam oluşturan hızlı tepki mekanizmasıdır (Cole, Martin ve Dennis, 2004). Bir diğer duygu tanımı ise yaşanan çeşitli durumların insanda oluşturduğu, uyarıcıya karşı göstermiş olduğu sevinç, mutluluk, sevgi, coşku, kaygı, öfke, üzüntü gibi olumlu veya olumsuz tepkilerdir (Özbayrak, 2006; Santrock, 2014). Duygular tüm yaşamımızı yönlendiren konumdadır. Duygularımızı doğru tanımaz ve yönetemezsek okul ve aile yaşamını başarılı yönetmek mümkün olmamaktadır (Bridge, 2004). Duygular, bilişsel, biyolojik ve davranışsal özellikleri içermektedir (Langelier, 2006).

Çocuk kitaplarında olması gereken, anlatının duygusal boşluk yaratması değil çocuğun duyguları fark edebilmesi ve değerlendirebilmesini sağlayabilmesidir. Ayrıca kitaplar çocukların duygusal gereksinimlerine yanıt verebilmeli ve duygularını sömürmemelidir (Çer, 2019). Çocuk kitaplarında üzüntü, acıma ve korku gibi duygusal yoğunluğu bulunan olayların, çocukta duygusal sağanak oluşturmasına izin verilmemesi gerekmektedir Sever, 2008a). Çocuk edebiyatı yapıtlarında acı, üzüntü, karamsarlık gibi çocuğu duygusal olarak etkileyen olaylar elbette ele alınabilmekte; ancak bu yapıtlarda çocuk, acıyı, üzüntüyü ve karamsarlığı içselleştirmek yerine bunları görmeyi ve değerlendirmeyi bilmelidir (Çer, 2014). Buradan yola çıkarak kitaplarda duygu durumlarının işlenebileceği, önemli olanın ise yapılan kurgunun ve seçilen sözcüklerin çocuğun dünyasında olumsuz etki bırakmaktan ziyade çocuğun kendi duygularını tanımasının ve yönetebilmesinin önünü açmak olduğu bilinmelidir.

Çocuk edebiyatı yapıtlarında okuyucunun sürekli artan endişe duygusu yaşaması ve bu duyguların uygun şekilde dengelenmediği durumlarda bu yapıtlar okur tarafından inandırıcılığını yitirmeye başlamaktadır. Yaşam gerçekliğinden kopmuş duygu durumları, üretilen yapıtı amacından saptırmakta ve çocuğun kitapla ilişkisini bozmaktadır (Sever, 2013). Bu nedenle çocuk edebiyatı yapıtları hazırlanırken yaşam gerçekliğinden yola çıkılmalı, yaşamda yer alan duygular kitapta işlenmeli ancak aşırıya kaçmamaya özen gösterilmelidir. Bu yapıtlar, çocuğun güzellik duygusunu geliştirmeli, çocuğu hem eğitmeli hem de eğlendirmelidir (Sever, 2003a).

Dilidüzgün (2003), çocuklara yönelik hazırlanan yapıtların, çocukların duygusal dünyasını dikkate alması gerektiğini, yaşanabilecek herhangi bir duygusal yıpranmanın önüne geçebilmesini ve gerçek yaşam durumlarından beslenmesi gerektiğini dile getirmektedir. Bu gerçeklik çocuğun gerçekliğiyle ters düşmemeli ve duygu dünyasını örselememelidir. Çocuk, kendi yaşamından izler gördüğü kitapları daha heyecanla okuyacak, duygu dünyasını besleyen kitaplarla olumlu bir bağ kuracaktır.

Sever (2013) de çocuk edebiyatı yapıtlarıyla çocukların duygusal olarak örselenmemesi gerektiğini dile getirmektedir. Yazarlar kurgu oluştururken, çocuğu duygu durumunu olumsuz etkileyecek, aşırıya kaçan durumlardan uzak durmalıdır. Yazar yapıtında haksızlık, kötülük, adaletsizlik gibi konuları duyarlıkla işlemeli, çocuğun duygusal bakışına zarar vermemelidir (Aslan, 2013). Çocuk edebiyatı yapıtları çocuğun duygusal zekâsını beslemeli, duygu durumunu tanıyan ve bu duyguları yönlendirebilen çocuklar yetiştirmede destek olabilmelidir.

Etkili iletişime sahip çocuk yetiştirmek için duygusal zekâ gelişimine önem vermek gerekmektedir. Duygusal zekâsı yüksek çocuk, çevresindeki kişilerin duygularını doğru anlamakta ve buna uygun tepki vermektedir. Bu da etkili iletişimin olmazsa olmazlarındandır (Dulewicz ve Higgs, 2000).

Yalçın ve Aytaş (2014), çocuk edebiyatı yapıtlarında işlenecek konuların çocukların yaş düzeyine göre düzenlenmesi gerektiğini ve çocukların duygu dünyalarını sarsacak durumlardan uzak durulması gerektiğini dile getirmektedir. Çocuk edebiyatı yapıtlarında her türlü konunun işlenebileceği ancak bu konuları işlerken umutsuzluk değil umut ve güzel bir gelecek iletisi verilmelidir (Lynch vd., 2014). Çocuk edebiyatı yazarları, yapıtlarını oluştururken hedef kitlesini doğru tanımalı, yaş özelliklerini iyi bilmeli ve buna göre yapıtını oluşturmalıdır. Okullarda ders kitapları hazırlanırken, ders kitaplarındaki metinler seçilirken, bu metinlerin etkinlikleri hazırlanırken de aynı şekilde bu özelliklere dikkat edilmeli ve ona göre adımlar atılmalıdır.

Ders kitapları, öğretmene sınıf içinde rehber, öğrencilere de kaynak olmaktadır. Ayrıca eğitim programlarının tamamlayıcısı durumundadır (Tutsak ve Batur, 2011). Bu kitaplar çocukların, sosyal-duygusal, bilişsel, zihinsel ve dil gelişimlerini destekleyen araçlardır. Bu araçlar ile çocuğun duygu ve düşüncelerini yönetebilmesinde, okuma alışkanlığı edinebilmesinde, farklı bakış açıları kazanabilmesinde, kişisel ve grupla çalışabilmesinde etkili araçlar olmaktadır (Al-Mansour ve Al-Shorman, 2011; Yaman ve Süğümlü, 2010).

Ders kitapları hazırlanırken çocukların merak dünyasını geliştiren, yeni sözcükler öğrenmesini sağlayan, hayal dünyasına destek olan metinler ve etkinlikler seçilmelidir (Tulviste ve Tamm, 2021). Bu etkinlikler ile çocukların bütüncül gelişimine destek olunabilmekte ve okuma alışkanlığının önü açılabilmektedir.

Ders kitaplarının etkili bir eğitim aracı olduğunu unutulmamalıdır. Bu kitaplardaki metinler çocuğu duygusal olarak sığlığa düşürmemelidir (Sever, 2010). Ders kitaplarındaki

metinler ve etkinlikler hazırlanılırken duygusal öğelere hassas yaklaşılmalı, çocuğun duygu dünyasını sarsmayacak, onu olumlu anlamda besleyecek durumlara yer verilmelidir.

Çocukları, duygularını kontrol edebilen, olumsuz duygulara esir olmayacakları şekilde yetiştirmek gerekmektedir. Bunun için de okulun, öğretim programlarının, ders kitaplarının buna uygun kurgulanması gerekmektedir. Eğitim-öğretim dönemi planlanırken duygu eğitime önem verilmeli ve planlı bir süreç izlenmelidir (Fersahoğlu ve Demir, 2012). Eğitim-öğretim sürecinde planlı ve programlı olarak verilecek duygu eğitimleri çocukların duygusal zekâsının gelişmesine destek olacaktır. Duygusal olarak da gelişen çocuk kendi duygularının farkında olacak, çevresindeki insanların duygularını tanıyacaktır. Böylece karşısındaki kişiyle empati yapabilecek; düşünürken, konuşurken, karar alırken de bu becerisinin yararını görecektir.

Alpöğe (2003), çocukların farklı kitap ve metinlerle buluşturulması gerektiğini böylece farklı kültürleri ve farklı yaşamları bileceğini dile getirmektedir. Böylece farklı duygu ve düşünce örnekleriyle de karşılaşacaktır. Bu durumda da gerçek yaşama hazırlanmış olacaktır. Ders kitapları hazırlanırken sadece kendi kültürümüzle ilgili değil, diğer kültürleri de kapsayan, çocuğu duygusal olarak besleyen metinler kullanılmalıdır.

Sever (2012b), çocukları üzüntü veren, acıklı olaylarla aşırı duygusallığa çeken, merak öğesinin zayıflatan ya da abartan, olayları basit bir kurguyla şans ya da rastlantıya bağlayan, yapıtın niteliğine zarar veren ve çocuğu okumaktan soğutabilen metinlere yer verilmemesi gerektiğini dile getirmektedir. Bu yapıtlar hazırlanırken merak öğeleri, duygu durumları ve rastlantısallığa dikkat edilmeli, kitabın çocuk tarafından sahiplenilmesinde bu durumların etkili olduğu unutulmamalıdır.

Özetle; çocuk edebiyatında seçilen konular, çocuğun günlük yaşamından yola çıkmalı; çocuğun yaş düzeyine uygun olacak şekilde merak öğeleri bulundurmalıdır (Çer, 2016c). Bu merak öğelerinin dozu iyi ayarlanmalı eksik olan merakın çocuğu kitaba çekemeyeceği, abartılmış olan merakın ise çocuğu kitaptan soğutabileceği unutulmamalıdır. Metinlerde duyguları harekete geçirecek öğeler bulunmalı ancak bu duyguların dozu iyi ayarlanmalıdır. Çocuk gün içinde yaşadığı duygulardan bazılarını kitapta hissedemediği takdirde kitapla bağ kuramayacaktır. Bu duyguları aşırı olarak yaşadığında ise bunu içselleştirebilmekte, duygusal olarak örselenebilmekte ve yıpranabilmektedir. Bu durumda çocukla ilgili metinler hazırlanırken abartılmış merak ve aşırı duygusal öğelerden kaçınılmalıdır.

2.4.10. Şiddet

Şiddet; doğru olmayan kuvvet (Dursun, 2011), karşıdaki kişiye güç uygulayarak isteği olmadan bir şeyler yapmak, yaptırmak ya da yaptırmaya zorlamak (Michaud, 1995), ruhsal

etkileri doğrudan doğruya ölçülemeyen fakat dolaylı olarak hissedilebilen olgu hatta olay (Güneş, 2015), kişiye sözlü, psikolojik, duygusal veya cinsel boyutlarda gösterilen güç (Bridge, 2003) şeklinde tanımlanabilmektedir.

Şiddet denildiği zaman aklımıza karşımızdakine fiziksel anlamda uygulanan şiddet gelse de şiddetin farklı boyutları bulunmaktadır. Bunlara örnek olarak, sözel, duygusal, cinsel ve fiziksel şiddet gösterilebilmektedir (Dindaş, 2008; İldeniz, 2015; Karabağ, 2010; Patır Erkek, 2016; Uçar, 2003). Görüldüğü gibi şiddetin farklı türleri bulunmaktadır. Bu türler de farklı kişi ve kurumlar tarafından farklı şekillerde gruplanmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütüne göre şiddetin dört türü bulunmaktadır:

- İhmal (İstismar) ve Kötüye Kullanma: Kapsamı geniş bir konu olmasına rağmen daha çok fiziksel istismar konuşulmaktadır. Çocuklar fiziksel durumların dışında pek çok konuda ihmal edilebilmektedir. Beslenme ve bakımları, tıbbı müdahalelerin eksikliği, ebeveynlerin görevlerini aksatması, çocuğun yalnız bırakılması ihmal durumlarına örnek gösterilebilmektedir. İstismar durumu ise anne, baba ya da çevresindeki kişiler tarafından çocuğa zarar verilmesi durumuna denmektedir. Buna fiziksel zarar, kötü beslenme durumları, çıkar amacıyla çocuğu kullanma gibi durumlar örnek gösterilebilmektedir. Çocuğun güvenli ortamda olmaması, sevgi ihtiyacını tam anlamıyla gidememesi, gereksinim duyduğu ilgiyi ailesinden ve çevresinden görememesi de duygusal ihmal olmaktadır.
- Fiziksel Şiddet: Can yakmayla, yaralamayla ya da ölümle sonuçlanan kasıtlı davranışlara fiziksel şiddet denmektedir. Günlük yaşamda rastlayabileceğimiz; tokat atma, kafa atma, tekme atma, boğaz sıkma, bir şeyler fırlatma, saç çekme, ısırma gibi durumlar fiziksel şiddete birer örnektir.
- Psikolojik şiddet: Karşıdaki kişinin ruhsal bütünlüğünü etkileyen, kişinin benliğine zarar veren olumsuz yargılardır. Kişiyi korkutmak, kaygılandırmak, hakaret etmek, yoksun bırakmak, küçümsemek, aşağılamak, öz güvenini zedelemek, isim takmak, tehdit etmek gibi durumlar psikolojik şiddete örnek olarak gösterilmektedir.
- Cinsel Şiddet: Karşıdaki kişinin kendi rızası dışında cinsel istekler için kullanılması durumudur. Çocuklara karşı gerçekleşen cinsel şiddet durumu daha çok çocuğun rızası dışında, çocuğu kandırarak ya da tehditlerle gerçekleşmektedir (Gemici, 2008).

Polat (2016) ise şiddet türlerini beşe ayırmıştır. Bunlar:

- Fiziksel Şiddet: Fiziksel şiddet günlük yaşamda en çok karşımıza çıkan şiddet türlerinden biridir. Karşıdaki kişiye fiziksel güç kullanarak ve canını yakarak uygulanmaktadır.

- Duygusal Şiddet: Duygusal şiddetin asıl nedeni insanın yaşamış olduğu psikolojik hasar durumları olmaktadır. Bu psikolojik hasarların etkisiyle kişi duygusal şiddet durumları yaşamaktadır.
- Cinsel Şiddet: Karşıdaki kişiye zorla ve yıkıcı izler bırakarak uygulanan cinsel güç durumuna denmektedir. Saldırgan kişi burada sadece cinsel doyum istememektedir. Bunun yanında karşıdaki kişiyi kontrol etmekte, isteği dışında şeylere zorlamakta ve boyun eğdirmektedir.
- Sözel Şiddet: Karşıdaki kişiyi söz ve hareketler ile korkutma ya da cezalandırma eylemine denmektedir. Karşıdaki kişiyi kırmak amacıyla hakaretler etmek, lakap takmak, alay etmek, olumsuz eleştirmek gibi durumlar sözel şiddet durumlarına örnek gösterilebilmektedir.
- Ekonomik Şiddet: Ekonomik açıdan özgürlüğü olmayan kişiyi, maddi anlamda tehdit, yaptırım ve kontrol etme gibi durumlarla karşı karşıya bırakma durumuna denmektedir.

Şiddet olayları günümüzde artarak devam etmektedir. Bu durum aslında tüm insanlığın ortak sorunu durumundadır. Şiddet uygulanan kişi çocuk olması durumunda da bunun etkileri çok daha büyük olabilmektedir. Çünkü şiddete uğrayan çocukta psikolojik rahatsızlıklar oluşmaktadır. Ayrıca şiddet durumlarıyla küçük yaşlarda karşılaşan çocuklar bu şiddet durumunu model alabilmekte ve uygulayabilmektedir. Bu nedenle şiddet bireysel değil tüm insanlığın sorunu durumundadır (Dönmez, 2010). Çocuklar, yetişkinlere göre daha savunmasız ve daha kırılgandır. Bu nedenle çocukların yaşadığı her durum onların iç dünyasında olumsuz izler bırakabilmektedir. Bu durum da ileriki yaşamını etkileyecek düzeyde çocuğu etkileyebilmektedir (Çaklı, 2003; İlkhan ve Koç, 2003). Şiddete uğrayan çocuk bunun etkilerini yaşamında gösterebilmektedir. Ancak etki bununla sınırlı değildir. Çocuğun kişiliğinin, duygu ve düşüncelerinin oluştuğu bu dönemde uğradığı şiddet durumları onun yetişkinlik dönemine de etki edecek şekilde zihin dünyasına yerleşmektedir. Bu durumlar da yetişkinlik yıllarında çeşitli şekillerde açığa çıkabilmektedir. Bu nedenle çocuklara aktarılan öykülere özen göstermek ve şiddet olgusuna dikkat etmek gerekmektedir.

Çocuklar için en iyi öğrenme yöntemlerinden biri de öykü ile öğrenmedir. Çünkü çocuk bu öykülerdeki kahramanlar ile özdeşim kurabilmekte, onları kendine örnek alabilmekte ve empati kurma becerisini geliştirebilmektedir (Bayar, 2014). Bir çocuğun; yaşam koşullarına, topluma, doğaya, insan sevgisine, akranları ile iletişimine çocuk edebiyatı yapıtlarının etkisi olduğu gerçeğini çocuk kitabı yazarlarının dikkate alması gerekmektedir (Lüle, 2007). Çocuklara hitaben yazılan kitapların çocuğun gelişim ve psikolojisini ön planda

tutarak yazılması beklenmektedir (Aytekin, 2008; Oğuzkan, 2013). Çocuk edebiyatı yapıtlarında dikkat edilmesi gereken durumlardan biri de şiddet öğeleridir.

Yapılan alanyazın çalışmaları sonucunda, çocuk edebiyatı metinlerinde şiddet öğelerinin olup olmaması konusunda farklı fikirler bulunmaktadır. Yalçın ve Aytaş'a (2014) göre çocuk edebiyatı metinlerinin, şiddet ve şiddet içerikli herhangi bir öğe içermemesi gerekmektedir. Çocuk edebiyatı yapıtlarında kullanılan şiddet öğelerinin doğuracağı sonuçlar düşünülerek bu öğelerin çocuğa yönelik yapıtlarda yer almaması gerektiğini dile getirmektedir. Dağlıoğlu ve Çamlıbel Çakmak (2009) da bu görüşe katılmakta, çocuk edebiyatı yapıtlarında çocukları olumsuz etkileme ihtimali bulunan her şeyi risk olarak görmektedir. Bu nedenle de çocukların ruhsal ve sosyal açıdan olumsuz etkilememek için çocuğa yönelik yapıtlarda şiddet öğelerinin bulunmaması gerektiğini söylemektedir.

Bu konuyla ilgili diğer görüş ise çocuğun ruhsal durumunu olumsuz etkilememek şartıyla çocuk edebiyatı yapıtlarında tüm konuların ele alınabileceği görüşüdür. Buradan yola çıkarak da çocuğun yaşamda karşılaşabileceği şiddet unsurunun yok sayılması doğru olmayacaktır (Fırat ve Çeker 2016; Wollman-Bonilla 1998). Çocuk edebiyatı yapıtlarının asıl işlevinin çocuğu gerçek yaşama hazırlamak olduğunu düşünürsek, gerçek yaşamda da şiddet öğeleri bulunduğuna göre bu yapıtlar şiddet öğelerini içerebilmelidir (Erdal 2009; Yılmaz 2016). Sever (2003b) de kitaplarda şiddet faktörüne yer verilmesi gerektiğini dile getirmektedir. Buna açıklama olarak da şiddetin içerisinde yaşanılan yaşamın bir gerçeği olduğu düşüncesidir. Burada dikkat edilmesi gereken durum ise olay kurgulanırken çocukların gelişim özelliklerine dikkat edilmeli, şiddet öğelerine karşı çocuk duyarlı kılınmalıdır. Ayrıca çocuk, şiddet ve kaba kuvvet durumlarını engelleyecek bir anlayışa yöneltilmelidir. Bu görüşe göre şiddet konusunun çocuk edebiyatı yapıtlarında işlenmesinin bir sakıncası bulunmamaktadır. Ancak bunu yaparken çocuğa göre hareket edilmeli, çocuğun gelişim özellikleri iyi anlaşılmalı, çocuğun duygu ve düşünce dünyası olumsuz etkilenmeyecek şekilde nitelikli yapıtlar ortaya konmalıdır. Turhan Ağrelim (2021) de şiddet durumunu, yaşamımızın içinde olan bir durum olarak açıklamaktadır. Bu şiddet durumu da kişiye çatışmalar yaratmaktadır. Günümüzde şiddet durumlarını çocuğun hayatından tamamen çıkarmak olanaksız duruma gelmiştir. Hal böyleyken de önemli olan çocukları başedebilecekleri ölçüde şiddetle karşılaştırmaktır. Çocuk edebiyatı yapıtları kurgulanırken bu durumlara dikkat edilmelidir.

Yapılan araştırmalar çocuklara yönelik hazırlanmış kitaplarda, metinlerde ve resimlerde şiddetle ilişkili öğelerin yer aldığını ortaya koymaktadır (Dağlıoğlu ve Çamlıbel Çakmak, 2009; Fırat, Güleç ve Şahin, 2013). Çocuk edebiyatı yapıtlarında kullanılan

karakterler de kusursuz değillerdir. Bu karakterler çocuğu kimi zaman yanlış yönlendirebilmektedir. Örnek vermek gerekirse şiddet eğilimi olan, karşısına çıkan sorunları şiddet yoluyla çözmeye çalışan karakterler çocuklara kötü örnek olabilmekte, onların da sorunlarını bu şekilde çözebileceğini duyumsatabilmektedir. Buradan yola çıkarak çocuk edebiyatı yapıtları oluşturulurken karakter özenle seçilmeli, çocuğa yanlış ileti verilmemelidir (Turhan Ağrelim, 2021). Bu nedenle çocuk edebiyatı yapıtları hazırlanırken şiddet öğelerine dikkat edilmeli, yapıttaki karakterin sorunlarını şiddet yoluyla çözme yoluna gitmemesine özen gösterilmelidir. Çocuğun metindeki karakterle özdeşim kuracağı unutulmamalı, karakterin karşılaştığı şiddet durumlarına karşı nasıl tepki vereceğinin önemi bilinmelidir.

Çocuk kitaplarında çocuğun şiddet hakkında düşünmesi ya da karakterlerin şiddet karşısında nasıl davrandığı üzerinde muhakeme yapabilmesi için yaşam gerçekliğinin bir sonucu olarak duygusal, fiziksel ya da psikolojik şiddet öğelerine yer verilebileceği ve çocuklara kitaplar aracılığıyla şiddet ile nasıl başaçıkabileceğinin sezinletilmesi gerektiği belirtilmektedir (Çer, 2019; Sever, 2008a). Kitaplarda yer alan şiddet unsurları; çocuğun gelişim özellikleriyle örtüşmeli, çocuk yaşamında şiddetle karşılaştığında nasıl davranması gerektiği hakkında bilinçlendirmeli, şiddete karşı olunan bir anlayış geliştirmesine destek olmalıdır. Bu durumlarda asıl önemli olanın "etkili iletişim" olduğu çocuğa sezdirilmelidir (Sever, 2003a). Çocuk, kuracağı etkili iletişim ve yapıcı konuşmayla şiddete karşı koyabileceğini fark etmeli, yaşamına da bu beceriyi aktarabilmelidir. Çocuğu etkili iletişim kurabilmesi için de aileden başlamak üzere çevresinde ve okulda desteklemeli, okuduğu kitaplarla da bu durum pekiştirilmelidir.

Sever (2002), çocuk edebiyatı yapıtlarında kahramanların şiddet yoluyla amacına ulaşması, kullanılan söylemlerle şiddetin olumlanması, sorun çözerken şiddete başvurulması gibi durumlar çocuğun duygusal dünyasında olumsuz durumlara neden olabileceğini dile getirmektedir. Dağlıoğlu ve Çakmak (2009), çocuk edebiyatı yapıtlarına gereken önem verilmediği takdirde, bu yapıtlardaki olumsuz durumlar çocuğun gelişiminde aksamalar olmasına, kaygı ve korku durumları oluşturmasına, şiddete yönelmesine, özgüveninin zedelenmesine neden olabileceğini belirtmektedir. Fırat (2012), çocuk edebiyatı yapıtlarında bulunan saldırganlık, şiddet, zorbalık, baskı gibi olumsuz durumların çocuğun bilinçaltında çok uzun süre kalabileceğini bu durumun da çocukta saldırganlık, korkma, içe kapanma, özgüven kaybetme gibi durumlara neden olabileceğini dile getirmektedir. Buradan yola çıkarak çocuğun yapıtlardaki kahramanlarla özdeşim kurduğunu bu nedenle de kahramanın şiddeti yeğlemesi ve normalleştirmesi çocuğa kötü örnek olmaktadır. Ayrıca bu şiddet öğeleri çocuğun kişilik geliştirme sürecinde de olumsuz etkilere neden olmaktadır.

Günümüzde teknolojinin hayatımıza yerleşmesiyle birlikte çocuklara yönelik çizgi film, oyun gibi sektörler hızla büyümektedir. Bunlara oyuncak ve kitap sektörleri de dâhil olmaktadır. Çizgi film, oyun, oyuncak, kitap gibi çocuğa doğrudan ulaşan kaynaklarda bazı şiddet öğeleri yer alabilmektedir. Bu şiddet öğelerinin çocukların kişilik gelişimine olumsuz etki edeceği unutulmamalıdır (Sever, 2002). Giderek yükselen bu sektörlerde üretilen her şey çocuğa görelik ilkesine göre düzenlenmelidir. Çocuğun yaş düzeyi, fikir dünyası, duygu durumları dikkate alınmalı ve bu şekilde çocuklara ulaştırılmalıdır.

Çocuk kitaplarının en önemli işlevlerinden biri çocukları ruhsal ve sosyal yönden sağlıklı bir birey olmaları yönünde desteklemektir. Evrensel ilkeleri gözeten nitelikli yapıtlar aracılığıyla çocuk, bilişsel, dilsel ve sosyal-duygusal açıdan bütünsel olarak geliştirilebilecektir. Bu ilkelere dikkat edilmeyen, şiddet ve korku öğelerinin ön plana çıktığı yapıtlar ise çocuğun bütüncül gelişimini aksatacaktır. Bu nedenle öğretim programlarında ve ders kitaplarında da bu ilkelere dikkat edilmesi gerekmektedir.

Şiddet durumu sadece çocuklara kötü örnek olmasından değil ayrıca çocukların bilinçaltlarında olumsuz izler bırakması nedeniyle de ders kitaplarından uzak tutulması gerekmektedir. Kitaplarda bulunan aşırı şiddet öğeleri çocuğun bilinçaltına yerleşebilmekte ve çocuk bu durumları yaşamında hatırlayabilmektedir (Bölükbaş, 2002). Çocuğun bilinçaltına yerleşmiş olumsuz şiddet öğeleri yaşamın herhangi bir zamanında tekrar tetiklenebilmekte, olumsuz dışavurumlar gösterebilmektedir. Bu nedenle ders kitapları hazırlanırken içerikte kullanılan metinlerin çocukların bilinçaltında olumsuz izler bırakılabileceği unutulmamalı, seçilen konular ve içerik buna göre hazırlanmalıdır.

Sever (2002), ülkemizde içeriğinde şiddet bulunan kitapların ve metinlerin ders kitaplarında çocukların önüne gelebileceğini dile getirmektedir. Çocuğun bu şiddet durumlarıyla karşılaşması insan duyarlılığını azaltmaya, çocuktaki saldırganlık ve şiddet durumunu doğallaştırmaya neden olabilmektedir. Bu durumlar da çocukların duygu durumunu örselemektedir. Buradan yola çıkarak çocuklarla buluşturulacak ders kitapları, çocuğa göre hazırlanmalı ve çocuğun duygu durumunu önemsemelidir.

Özetle: şiddet kişinin karşısındaki kişiye fiziksel, duygusal, sözel, cinsel ya da ekonomik açıdan zarar verme durumudur. Çocuk edebiyatı yapıtlarında şiddet durumlarıyla karşılaşabilmekteyiz. Bu yapıtlarda görülen şiddet durumlarına karşı iki farklı görüş vardır. Birinci görüş çocuk edebiyatı yapıtlarında şiddet durumlarının yer almaması gerektiğidir. İkinci görüş ise yaşamda yer alan her türlü konunun çocuk edebiyatı yapıtlarına konu olabileceği, bu nedenle şiddet konusu da yaşamda yer aldığı için çocuk edebiyatı yapıtlarında da kendine yer bulabileceğidir. Ders kitapları da hazırlanırken çocuğa göre hareket edilmeli,

metinlerdeki ve görsellerdeki şiddet öğelerine hassas yaklaşılmalı, çocuğun yaş düzeyi, duygu durumu ve düşünce dünyası belirleyici etkenler olmalıdır.

2.5. Türkçe Ders Kitapları ve Metin

Ders kitabı, öğrenme kazanımları doğrultusunda hazırlanan, eğitim öğretim sürecinde öğretmene kılavuzluk eden, öğrenme ve öğretme faaliyetlerini çeşitlendirerek öğretimin temelinde yer alan basılı ders araçlarıdır (Delice, Aydın ve Kardeş, 2009). Ünsal ve Güneş (2004) de ders kitaplarını, bilgileri sistematik ve planlı olarak çocuklara aktarmak için kullanılan ana materyal olarak tanımlamaktadır. Ceyhan ve Yiğit (2004) ise ders kitaplarını, çocuğa uygunluğu incelenmiş, öğretim programları temel olarak hazırlanmış, öğrencilere göre olan temel kaynak olarak tanımlamaktadır. Richaudeu da ders kitaplarını "çocuklara bilgileri öğretmek için hazırlanan, kolaydan zora ilkesini benimseyen, sistemli metinlerin yer aldığı kitap" olarak açıklamaktadır (Güneş, 2002). Ders kitapları, eğitim öğretim sürecinde öğrencilere temel kaynak durumundadır (Karagöl ve Tarakçı, 2019). Ders kitapları ile öğrencilere bilgi kazandırılmakta ayrıca kazandırılan bilgiler pekiştirilmektedir. (Muradoğlu ve Işık, 2019). Ders kitapları öğrencilerin hazırbulunuşluğuna göre hazırlanmakta, içeriğinde nitelikli metinler bulunmakta ve öğretim programındaki amaçları çocuğa aktarmayı planlamaktadır (Çeçen ve Çiftçi 2007). Nitelikli hazırlanan bir ders kitabı öğretmenin en büyük yardımcısı durumundadır.

Eğitim öğretim sürecinde önemli bir yerde bulunan ders kitaplarının işlevsel olması gerekmektedir (Şahin, 2004). Bu işlevsellik de uzman kişiler tarafından hazırlanmasıyla mümkün olmaktadır. Ders kitapları hazırlanırken öğrencilerin gelişim düzeyleri dikkate alınmalı ve özellikle ilkokul düzeyinde çocuğa aktarılacak bilginin eğlenceli hale getirilmesi gerekmektedir (Kuzu, Yıldırım, 2008; Yige, 2010). Eğitim öğretim sürecinde kullanılacak olan ders kitaplarının belirlenmesi çocuklar açısından önemlidir. Ders kitapları ile eğitim öğretim faaliyetleri sistematik olarak ilerlemektedir. Ayrıca bu kitaplar geçmiş ile günümüz arasında köprü görevi görmektedir (Özmen, 2006). Ders kitapları farklı temalara bölünerek ve bu temaların içine de uygun metinler koyularak hazırlanmaktadır. Kazanımlar hiyerarşiye göre yerleştirilmekte, öğrencilerin sadece dil becerileri değil, bilişsel ve zihinsel becerilerinin de geliştirilmesi önemsenmektedir (MEB, 2019). Bu kitaplar, Türkçe öğretiminin yanında çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı edindirmede de etkili olmaktadır (Sever, 2003b). Türkçe ders kitapları; öğrencilerin bilinçli düzeyde okur olmasını desteklemek, sonraki eğitim kademesine geçişini kolaylaştırmak, öğrencileri nitelikli yazarlarla bir araya getirmek gibi amaçlarla hazırlanmaktadır. Ayrıca bunları yaparken de dili özenle kullanmayı, çocuğun dil

becerilerini desteklemeyi, sözcük dağarcığını artırmayı unutmamalıdır (Çiftçi ve Uzunyol, 2019). Buradan yola çıkarak ders kitapları hazırlanırken uzmanlardan destek alınmalı, çocukların gelişim düzeylerine dikkat edilmeli, merakları, ilgileri ve yetenekleri önemsenmelidir. Ayrıca çocuğun dil becerilerinin yanında sosyal-duygusal, bilişsel ve zihinsel becerilerinin gelişmesi desteklenmelidir. Tüm bunların yanında da geniş pencereden bakıldığında okuma kültürü ve sevgisi oluşturmuş öğrenciler yetiştirmek amaçlanmaktadır.

Ders kitapları eğitim öğretim sürecinde, öğretim programı ve öğretmen kadar etkili durumda olmaktadır. Kullanılan ders kitaplarının dört temel işlevi bulunmaktadır (Ceyhan ve Yiğit, 2004). Bunlardan birincisi bilgi vermedir. Bilgi verme, ders kitapları tarafından eğitim öğretim amaçlarını öğrencilere aktarmak için gerekli bilgilerin iletilmesi durumudur (Toprak, 1993). Ders kitaplarındaki metinler ve etkinlikler aracılığıyla çocuklara o temaya uygun bilgiler iletilmektedir. Çocuk da kendisine sunulan bu bilgileri edinip yaşamında kullanabilmektedir. Ders kitaplarının ikinci işlevi ise bilgiyi sistematikleştirmedir. Bilgiyi sistematikleştirme durumu da öğrencilere iletilen bilgilerin daha düzenli halde sunulması, böylece çocuk tarafından daha anlaşılır olması durumudur (Ünsal, Güneş, 2002). Bilgileri sistematikleştirmek için de belirlenen öğretim programına göre uygun temalar seçilmektedir. Bu temaların içindeki metin ve etkinlikler ile de iletilmesi amaçlanan bilgiler sistematik hale getirilmektedir. Üçüncü işlev de kendi kendine öğrenme durumudur. Kendi kendine öğrenme kavramı, öğrencilerin öğretmen olmayan durumlarda dahi ders kitapları aracılığıyla istediği bilgiyi öğrenebilmesi ya da tekrar edebilmesi olarak açıklanmaktadır (Güzel, Şimşek, 2012). Günümüzün en önemli becerilerinden olan öğrenmeyi öğrenme becerisi bu maddede kendine yer bulmaktadır. Öğrenci, ders kitaplarında yer alan bilgileri başkasına gereksinim duymadan kendisi edinebilmekte ya da edindiği bu bilgileri pekiştirip yaşamına aktarabilmektedir. Burada önemli olan ders kitaplarında bulunan bilgilerin güncelliğini korumasıdır. Dördüncü işlev ise benlik geliştirme durumudur. Ders kitapları, öğrencinin kişiliğini ve algı durumunu düzenlemede etkili olmaktadır (Cemaloğlu, 2003). Nitelikli ders kitapları ile çocukların benlik gelişimine destek olunabilmektedir. Kitapların içinde bulunan metinler ve etkinlikler aracılığıyla çocukların duygu durumları beslenebilmekte, kişilikleri ve algıları da olumlu yönde geliştirilebilmektedir. Böylece çocuğun benlik gelişimi sağlanmaktadır. Erkılıç ve Can (2018) bunlara ek olarak ders kitaplarının ölçme değerlendirme işlevinin de olduğunu dile getirmektedir. Konuların sonunda yer alan etkinlik ve sorular ile çocuğun konuyu ne derecede öğrendiği ölçülebilmekte böylece yanlışlar düzeltilerek yeni öğrenmeler sağlanabilmektedir. Bu işlevlerden yola çıkarak ders kitaplarının hazırlanırken tüm bu aşamaları nitelikli olarak

sağlamış olması gerekmektedir. Bu aşamalar sağlandığı takdirde çocuğun bütüncül gelişimine destek olunacaktır.

Türkçe ders kitapları eğitim öğretim sürecindeki temel kaynaklardandır (Türkben, 2019). Özbay (2003) Türkçe ders kitaplarının çocuklara dil becerilerini kazandırmada etkili olduğunu ve öğretmenler için birincil kaynak olarak kullanıldığını aktarmaktadır. Çocuklara okumayı sevdirmek, okuma alışkanlığı kazandırmak, Türkçe eğitimini etkili hale getirmek için Türkçe ders kitapları önemli konumda bulunmaktadır. Bu durumda Türkçe ders kitaplarını sadece kazanımları aktarmak için bir araç olarak görmemeli, çocukların dil becerisini destekleyen, okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmaya yardımcı olan rolünü de unutmamak gerekmektedir.

Hazırlanan Türkçe ders kitaplarının bazı nitelikleri taşıması gerekmektedir. Bu nitelikler:

- Öğretim programına uygun olmalıdır.
- Öğrencinin gelişimini önemsemelidir.
- Öğrenme sürecine keyif katmalıdır.
- Çağı yakalamış olmalıdır.
- Öğrencin ilgisini çekmelidir.
- Öğrencinin öz becerisini desteklemelidir.
- Toplumsal olarak uygun olmalıdır.
- Dili yalın ve doğru kullanmalıdır.
- Öğretmeni güçlendirmelidir.
- Görsel olarak desteklenmelidir.
- Somuttan soyuta gitmelidir.
- Dilsel becerileri desteklemelidir (Kılıç, 2003; Yanpar Yelken, 2017).

Özdemir (2019) da ders kitaplarında bulunması gereken nitelikleri şöyle sıralamıştır:

- İçerik bilimsel olmalıdır.
- Öğretim programları temel alınmalıdır.
- Sosyolojik değerleri içermelidir.
- Üst düzey düşünmeye yönlendirilmelidir.
- Çocukların ön hazırlığı yoklamalıdır.
- Öğrencinin yaşamından örnekler vermelidir.
- Dil ve anlatım özelliklerine dikkat edilmelidir.
- Görselliği önemsemelidir.
- Görseller metinle uyumlu olmalıdır.

- Kapak görselinden başlayarak tüm görseller öğrencide merak uyandırmalıdır.

- Yazı puntosu çocuğun gelişim düzeyine göre ayarlanmalıdır.

Ders kitapları, çocuklara doğrudan ulaşan materyallerden olduğu için bu kitaplarda nitelik aranmalıdır. Nitelikli bir ders kitabı için de yukarıdaki özelliklerin içerikte yer almasına özen gösterilmeli ve dil becerisini desteklemesinin önü açılmalıdır.

Ders kitapları dört temel dil becerisi temel alınarak hazırlanmaktadır. Bunlar;

1. Dinleme ve İzleme

Dinleme ilk kazanılan dil becerisidir. Bu beceri dil edinimini sağlayan temel durumdur. İşitilen şey zihinde yorumlanmaya başladığı anda dinleme de gerçekleşmiş olmaktadır. İletişimin ve öğrenmenin temelinde dinleme ve izleme etkinlikleri bulunmaktadır (Baş, 2015; Çer, 2016a). Çocuk daha anne karnında dinlemeye başlamaktadır. Doğumdan sonra da hem dinleyerek hem de izleyerek öğrenmeye devam etmektedir. Çocuk, yaşamında dinlediği ve izlediği şeyleri zihninde yorumlayarak kişiliğini oluşturmaktadır. Okulda da ders kitaplarında bulunan dinleme metinleri ile bu beceriyi geliştirmekte ya da öğretmenin öğrencilere anlattığı öykülerle dinleme ve izleme becerisi desteklenmektedir.

2. Okuma

Sözcüklerin duyular ile anlamlandırıldığı sürece okuma denmektedir. Okuma, eğitim ile edinilen bir süreçtir. Türkçe derslerinin de iki önemli hedefi bulunmaktadır. Bunlardan biri okuma alışkanlığını yaşama aktarmak diğeri de yorumlama becerisini artırmaktır (Arıcı, 2016; Sever, 2013). Öğrenciler okulla beraber okumayı öğrenmekte, ders kitapları da buna destek olmaktadır. Ders kitabındaki metinleri, öykü kitaplarını, şiir kitaplarını vs. okuyarak bu beceriyi desteklemektedir.

3. Konuşma

Konuşma, düşüncelerin aktarıldığı ve bu süreçte zihnin kullanıldığı beceridir. Bu beceri ile insanlar iletişim kurmaktadır (Bugay, 1990; Çer, 2016a). Ders kitaplarında bulunan metinler ve etkinlikler çocuğun konuşma becerisini desteklemektedir. Konuşma becerisi desteklenen çocuk da kendini daha rahat anlatmakta, özgüven kazanmaktadır. Düşüncelerinin dinlendiğini gören çocuk, konuşmaktan ve soru sormaktan çekinmeyecektir. Ders kitapları da bu becerilere destek olmaktadır.

4. Yazma

İnsanların duygu ve düşüncelerini yazılı olarak aktarıp iletişim kurdukları bir yoldur (Sever, 2013). Yazma becerisi ders kitaplarında bulunan metinlerle ve etkinliklerle desteklenmektedir. Öğrenciler bu etkinliklerle yazma becerisini geliştirmekte ve kendini aktarmaktadır.

Demirel (2010); Türkçe dersinin en önemli kazanımlarından birinin ana dil eğitimini etkili olarak vermek olduğunu belirtmektedir. Bunun için de ders kitaplarının yeri yadsınamaz durumdadır. Buradan yola çıkarak ders kitabının içinde bulunan metinler önem arz etmektedir.

Türkçe ders kitapları incelendiğinde ağırlıklı olarak metinlere yer verildiği görülmektedir. Türkçe ders kitaplarında bulunan metinler, çocuğun anlama ve anlatma gelişimini sağlamada kullanılan temel araçlardır (Baş, 2003). Metin, TDK (2022) sözlüğüne göre bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan sözcüklerin bütünü, tekst olarak tanımlanmaktadır. Üründü (2011) ise metinleri yazılı yargıların tümü olarak tanımlamış ve derslerde kullanılan ana araç olduğunu dile getirmiştir. Metin, dilin somutlaşması ile iletişim kurma durumudur (Ercantürk, 2015). Hıdıroğlu (2019) ise metni; gerçeklik durumu, amacı ve yazılış şekline göre farklılaşan anlaşma yolu olarak tanımlamaktadır. Yazılı olarak bulunan, belirli incelemelerden geçerek okuyucu ile buluşturulan, anlam bütünlüğü olan edebi yapıtlara metin denmektedir (Karataş, 2004; Keçik ve Uzun, 2003). Bu metinleri dilsel ve görsel metinler olarak ayırabiliriz.

Dilsel metinlerin; çocuklarda davranış değişikliği sağlamak, çocukların bireysel ve toplumsal değerleri içselleştirmelerine destek olmak, anadil ediniminde etkili olmak gibi amaçları bulunmaktadır. Ayrıca bu metinler oluşturulurken dil özenle kullanılmalı ve sanatçı duyarlılığı elden bırakılmamalıdır (Dilidüzgün, 2004b; Hıdıroğlu, 2019). Türkben (2019), dilsel metinlerde görsellik kullanılmadığı takdirde anlaşılmanın daha zor olacağını, ders kitaplarındaki metinlerde kullanılacak görseller ile çocuklar kavrama, karşılaştırma ve algı yetisi konularında daha rahat olabileceklerini belirtmektedir.

Görsel metinlerin de; dilsel metinleri tamamlamak, çocuğun düş dünyasını beslemek gibi amaçları vardır (Yaylı ve Çınar, 2014). Çocuk metinde geçen bir olayı, sanatçı duyarlılığı ile özenle hazırlanmış bir görselle beraber okur ya da dinlerse anlatılanlar zihninde daha rahat anlam kazanmaktadır (Şahin, 2014). Ayrıca Türkçe Dersi Öğretim Programı da resim, karikatür, grafik gibi görsel uyaranlar ile dilsel metinlerin daha etkili olacağını, üst düzey ve görsel düşünme becerisi sağlayacağını belirtmektedir (MEB, 2019). Görsel ve dilsel metinler birbirini tamamlar durumdadır. Ders kitapları hazırlanırken bu metinleri bir arada sunmak çocuğun bütüncül gelişimine destek olacaktır.

Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerin hitap ettiği öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun ve anlaşılır, bunun yanı sıra dil gelişimlerine katkı sağlayacak nitelikte olması gerekmektedir (Sever, 2002). Türkçe ders kitaplarında yer alacak metinlerin çocuğun üst düzey düşünebilmesi, dil bilinci ve duyarlılığı kazanabilmesi, insana yaşama ve doğaya

duyarlı olabilmesi, gizil güçlerini açığa çıkarabilmesi ve okuma kültüründe kendine bir yer edinebilmesinde uyaran olma özelliği taşıması son derece önemli görülmektedir (Türkben, 2019). Buradan yola çıkarak, Türkçe ders kitabında bulunan metinlerin özenle seçilmesi gerektiğini ve çocuğun yaşamına doğrudan etki edebileceğini unutmamak gerekmektedir.

Türkben (2019) metinlerin oluşturulmasında öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerinin, dil ve anlama düzeylerinin temel alınması gerektiğini ve böylece okuma kültürü oluşmuş, düşünen ve sorgulayan, dil becerisi gelişmiş kişiler yetiştirilebileceğini vurgulamaktadır. Kitaptaki metinlerin çocuğun yaşına, merak dünyasına ve hayal gücüne göre seçilmesi gerektiği bilinmektedir. Ayrıca okunan metinlerin sevilmesi okuma alışkanlığı kazanmada çocukta olumlu izlenim oluşturmaktadır. Bu da okumada sürekliliğin yolunu açmaktadır (Payza, 2015). Türkçe ders kitaplarında bulunan metinler çocuğun estetik duygusunu geliştirmeye, okuma alışkanlığı edindirmeye ve sanatsal yönünün gelişmesine destek olmalıdır. Bu doğrultuda da Türkçe ders kitaplarında bulunan metinler çocuğun ilgisine, merakına, doğasına, dil ve anlam evrenine uygun olmalıdır (Çer, 2017; Oryaşın, 2020). Çocuğun anlam evrenine uygun metinler ile okuma kültürü oluşmuş, okumayı seven bireyler yetiştirilecektir.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan Türkçe Öğretim Programı'na (2019) göre ders kitaplarında yer alan metinlerin taşıması gereken özellikler aşağıdaki gibidir:

- Ders kitapların hazırlanırken kabul görmüş yazar ve yapıtlarından, edebî ve kültürel değerleri yansıtan metinler alınmalıdır.

- Seçilen metinler ikincil aktarımlardan değil doğrudan yazarın kendi yapıtından alınmalıdır.

- Ders kitaplarında "Bu kitap için yazılmıştır." ibaresi bulunan metinler kullanılmamalıdır.

- Aynı yayınevi tarafından hazırlanan kitaplarda bir sınıf düzeyi için uygun görülen metin, başka bir sınıf düzeyinde kullanılmamalıdır.

- Öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirmek, düş gücünü beslemek amacıyla aynı yazar veya şairden en fazla iki metin seçilmelidir.

- Dünya edebiyatından seçilen metinler, doğru ve nitelikli olarak dilimize çevrilmelidir.

- Ders kitabında bulunan temaları destekler nitelikte edebî ve estetik değer taşıyan serbest okuma metinleri bulunmalıdır.

- Tamamı ders kitabına alınamayacak kadar uzun olan roman, öykü, tiyatro, destan gibi türlerdeki yapıtlardan yapılan alıntılarda yapıttaki bağlamın bozulmaması için metnin

başında yapıtın seçilen bölümüne kadar olan kısmın kısa özeti verilmelidir. Seçilen metnin yapıtın hangi bölümünden alındığı kısa bir açıklamayla okuyucuya belirtilmelidir.

- Metinlerdeki eğitsel yönden uygun olmayan, çocukları olumsuz etkileyebilecek söylemler (argo ve küfür gibi olumsuz durumlar, cinsellik, şiddet vb. bulunduran unsurlar) metnin bütünlüğünü bozmamak şartıyla çıkarılmalıdır.

- Yazarın söyleyişinden ya da Türkçenin dönemsel söyleniş durumlarından kaynaklı yazım farklılıkları yazım yanlışı olarak nitelendirilip düzeltilmez. Metin içerisinde yer alan dönemsel farklılıklara (yazım ve noktalama) yönelik açıklamalar dipnot şeklinde verilmelidir. Ayrıca bu durumlardan öğretim amaçlı olarak yararlanılabilir.

- Ders kitabında gazete haberi, reklam, dilekçe, tutanak, öz geçmiş gibi yazı türlerinde ders kitabının yazarı tarafından üretilen metinler de kullanılabilir.

- Metinlerde tema ve kazanımlara uygun olarak metnin bütünlüğü ve tutarlılığı korunmak kaydıyla kısaltmaya gidilebilir. Çıkarılan bölümler ise parantez içinde üç nokta kullanılarak gösterilmelidir.

- Çeşitli metinler içinde yer alan, iç bütünlüğü olan anı, fıkra, anekdot vb. bölümler metin olarak kullanılabilir.

- Yazar ve şairlerin biyografileri hazırlanırken sadece edebî yönleri ön plana çıkarılmalıdır (MEB, 2019).

Kolaç (2009) Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin bazı özelliklerinin olması gerektiğini belirtmektedir. Bu özellikler;

- Türkçe dersi öğretim programına uygun olmalıdır.
- Öğrencilerin gelişimlerine göre hazırlanmalıdır.
- Yazıldığı türe uygun olmalıdır.
- Öğrencilerin ilgisini çekmelidir.
- Öğrencileri düşünmeye ve araştırmaya yönlendirmelidir.
- Anlatım açısından uygun olmalıdır.
- Öğrencilerin sözcük dağarcığını beslemelidir.
- Ulusal değerleri aktarmalı ve korumalıdır.
- Öğrencilerin duygu gelişimini desteklemelidir.
- Öğrencilerde okuma sevgisi oluşturmalıdır.
- Anlamsal ve biçimsel bütünlük içinde olmalıdır.
- Anadilin güzelliğini yansıtmalıdır.
- Ana dil sevgisi oluşturmalıdır.

- Yardımsever, duyarlı, dürüst, özgüveni yüksek öğrenciler yetiştirmeyi amaçlamalıdır.

2.6. İlgili Araştırmalar

Erşahin (2009) "Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Çocuk Edebiyatı Metinlerinin Çağdaş Çocuk Edebiyatı İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi ve Eğitsel Öneriler" adlı çalışmasında ilköğretim ikinci kademe sınıfları için hazırlanan Türkçe ders kitaplarında yer alan dört çocuk edebiyatı metnini içerik olarak incelemiştir. Bu çalışmalar sonucunda Türkçe ders kitaplarında hem çağdaş çocuk edebiyatı beklentilerini karşılayabilen hem karşılayamayan metinlerin yer aldığı görülmüştür.

Somuncu (2010) "İlköğretim Türkçe Ders Kitabındaki Edebî Metinlerin İçerdiği Evrensel Değerlere ve Metin Seçimine İlişkin Bazı Tespitler" adlı çalışmasında 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinleri, temel evrensel değerler açısından ve edebî açıdan incelemiştir. Bu inceleme sonucunda 7. sınıf Türkçe ders kitabında bulunan edebî metinlerin, evrensel değerler açısından yeterli düzeyde olduğu fakat metin seçiminde daha iyi bir taramayla öğrencilere, değerleri öğreten değil, bu değerleri içselleştirmelerine yardımcı olan, edebî açıdan daha iyi, daha sanatsal olabileceğini belirtmektedir.

Mert (2012) "İlköğretim 6., 7. ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Öykülerin Çocuk Yazınının Temel İlkeleri Bağlamında İncelenmesi" adlı çalışmasında ilköğretim 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan öykü türündeki metinleri çocuk yazınının temel ilkeleri açısından incelemiştir. Öykülerde, çocuk yazınının temel ilkeleri bağlamında oluşturulan evrensel ilkeler göz önünde bulundurulmuştur. Çocuklarda herhangi bir olumsuzluğa neden olabilecek tutumlar sergilenmemiştir.

Çakır (2013) "Türkçe Ders Kitaplarındaki Öykülerin Çocuğa Görelik İlkesi Açısından İncelenmesi" adlı çalışmasında 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin çocuğa görelik ilkesine uygun olup olmadığını incelemiştir. Sonuç olarak Türkçe ders kitaplarında yer alan bazı öykülerin özensiz yaklaşımlar sebebiyle özellikle dil ve tasarım yönünden hatalı ve çocuğa görelik ilkesine uygun olmadığı söylenebilir sonucu çıkmıştır.

Merdane (2019) "İlkokul 2. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Çocuk Edebiyatı Metinlerinin Nitelikleri Açısından İncelenmesi" adlı çalışmasında ilkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinleri çocuk edebiyatı metinlerinin nitelikleri açısından incelemiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre ders kitabındaki metinlerin çoğunun sayfa düzeni, harflerin özelliği, tema ve konu bakımından belirlenen niteliklere uygun oldukları; ana

düşünce ve kahramanlar açısından bazı eksiklerinin olduğu ve yazım ve imla yönünden belirlenen niteliklere uygun olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Özdemir (2019) "Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarının Toplumsal Cinsiyet Rolleri Göndermeleri Açısından İncelenmesi" adlı çalışmasında 2015–2016, 2016–2017, 2017–2018 eğitim–öğretim yıllarında ortaokulda (5, 6, 7, 8. sınıflar) okutulan Türkçe ders kitaplarında bulunan görsellerdeki kadın ve erkek figürlerinin toplumsal cinsiyet açısından incelemiştir. İnceleme sonucunda, kitaplardaki görsellerde toplam 1300 yetişkin erkek, 400 yetişkin kadın vardır. Kadın ve erkeğin yanında kimler olduğuna bakıldığında, erkeklerin kadınlardan çok kalabalıkla ve tek başına gösterilirken; kadınlar ise daha çok aile, çocuk ve yetişkinler ile gösterilmişlerdir. Çocuk figürlere bakıldığında ise toplam 573 erkek çocuk ve 250 kız çocuk bulunmaktadır. Araştırma sonucunda; yıllara göre inceleme yapıldığında, ders kitaplarındaki metinlerde ve figürlerde bulunan toplumsal cinsiyet göndermelerinde azalma durumu olmamıştır.

Türkben (2019) "Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküleyici Metinlerin Yapısal ve Evrensel İlkeler Açısından İncelenmesi" adlı çalışmasında 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinleri, çocuğa görelik ilkesi açısından incelemiştir. Metinler tasarım, içerik ve evrensel ilkeler doğrultusunda ele alınmıştır. Evrensel ilkeler açısından bakıldığında çocukların cinsel kimlikleri ve kişiliklerini geliştirmelerine engel olabilecek durumlara rastlanılmamıştır.

III. BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, veri toplama araçları, veri toplama süreci, verilerin analizi, geçerlik ve güvenirlik ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Nitel araştırma ise bireyin kendi sırlarını kendi çabasıyla çözebilmek ve toplumsal sistemleri analiz edebilmek için ortaya çıkardığı bilgi üretme şekline denmektedir (Özdemir, 2010). Nitel araştırma, bireyin kendi bakış açısını fark etmesi, saklı düşüncelerini ortaya çıkarması ve sistemleri derinlemesine incelemek için ürettiği bilgi aktarım şeklidir (Baltacı, 2019). Ayrıca nitel araştırmayı, doğal olarak ortaya çıkan olguları kendi içinde incelenmesi olarak tanımlayabilmekteyiz (Fraenkel ve Warren, 2000).

Nitel araştırma ile tasarlama ve gerçekleştirilme aşamalarında araştırmacı esnek davranabilmektedir. Araştırmanın çeşitli aşamalarında gidişata göre farklı yöntemler ve yaklaşımlar kullanabilmekte, kurguda değişikliğe gidilebilmektedir. Araştırma sürecinde keşfetme devam etmekte böylece az araştırılan konuları dahi açıklamada bu durum faydalı olmaktadır (Neuman, 2012).

Nitel araştırmada; gözlem, görüşme, doküman analizi gibi birbirinden farklı veri oluşturma yöntemleri kullanılmakta, araştırılan olaylar ya da olgular doğal akışından kopmadan bütüncül şekilde anlamaya ve araştırılmaya çalışılmaktadır (Fraenkel ve Warren, 2000; Yıldırım, 1999; Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu araştırmada olaylar neden-sonuca bağlanmamakta, sayısal veriler ya da istatistikler değil nitel analizler temel alınmaktadır. Araştırma sürecinde öznellik ön planda olmaktadır (Neuman, 2012). Nitel araştırma kullanan araştırmacı, konusuyla ilgili derinlemesine bilgi edinmekte kâşif gibi farklı yönde sorularla doğrunun peşine düşmektedir (Karataş, 2015).

3.2. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada Milli Eğitim Bakanlığı tarafından salık verilmiş ilkokul 1, 2, 3 ve 4. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler incelenmiştir. Türkçe ders kitaplarıyla ilgili bilgiler şöyledir:

Cem Web Ofset Yayınları ilkokul 1. sınıf Türkçe ders kitabı, tek kitap halinde olup 143 sayfadan oluşmaktadır. Bu kitabın 2018-2019 eğitim öğretim yılından başlayarak 5 yıl süreyle ders kitabı olarak kullanılması kabul edilmiştir. Bu kitapta 12 tanesi okuma metni, 4 dinleme ve 4 serbest okuma metni olmak üzere toplam 20 metin bulunmaktadır.

Koza Yayınları ilkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabı, tek kitap halinde olup 317 sayfadan oluşmaktadır. Bu kitabın 2018-2019 eğitim öğretim yılından başlayarak 5 yıl süreyle ders kitabı olarak kullanılması kabul edilmiştir. Bu kitapta 24 okuma metni, 8 dinleme-izleme metni, 8 serbest okuma metni olmak üzere toplam 40 metin bulunmaktadır.

Sonuç Yayınları 3. sınıf Türkçe ders kitabı, tek kitap halinde olup 300 sayfadan oluşmaktadır. Bu kitabın 2019-2020 eğitim öğretim yılından başlayarak 5 yıl süreyle ders kitabı olarak kullanılması kabul edilmiştir. Bu kitapta 24 okuma metni, 8 dinleme-izleme metni, 8 serbest okuma metni olmak üzere toplam 40 metin bulunmaktadır.

Koza Yayınları 4. sınıf Türkçe ders kitabı, tek kitap halinde olup 272 sayfadan oluşmaktadır. Bu kitabın 2019-2020 eğitim öğretim yılından başlayarak 5 yıl süreyle ders kitabı olarak kullanılması kabul edilmiştir. Bu kitapta 24 okuma metni, 8 dinleme-izleme metni, 8 serbest okuma metni olmak üzere toplam 40 metin bulunmaktadır. Araştırmacı 1., 2., 3. ve 4. sınıf Türkçe ders kitapları içerisinde bulunan metinlerin tamamını incelemiştir. Kitaplarda yer alan metinler Tablo 1, Tablo 2, Tablo 3 ve Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 1.1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinleri

İzlek	Metin Adı	Yazar	Sayfa Numarası
1.Milli Kültürümüz	Padişahın Oğluna Dersi	(Dinleme Metni)	10
2.Milli Kültürümüz	Ailemiz	Rakım ÇALAPALA	18
3. Milli Kültürümüz	Bayramlaşma Bayramı	Ünver ORAL	25
4. Milli Kültürümüz	Müzeler	Atila ÇAKIROĞLU	31
5. Milli Kültürümüz	Dedemle Bir Bayram Günü	Cuma KARATAŞ	36
6. Bilim ve Teknoloji	Yaşasın Bilgisayar	(Dinleme Metni)	40
7. Bilim ve Teknoloji	Minik Gezegen ve Küçük Astronot	Şebnem GÜLER KARACAN	50
8. Bilim ve Teknoloji	Temel Güneş'e Gidiyor	Anonim	59
9. Bilim ve Teknoloji	Uçan Balon	Ercan DİNÇER	64
10. Bilim ve Teknoloji	Efe Deney Yapıyor	Fatma IŞIK	70
11. Milli Mücadele ve Atatürk	Atatürk ve Çocuk	(Dinleme Metni)	74
12. Milli Mücadele ve Atatürk	Dünya Çocuk Bayramı	İ. Hakkı SUNAT	81
13. Milli Mücadele ve Atatürk	Kahraman Şerife Bacı	Altan ÖZYÜREK Hatice İPEK	91
14. Milli Mücadele ve Atatürk	Atatürk Köşesi	Müfit AKSAKAL	97
15. Milli Mücadele ve Atatürk	Allah, Bir Daha Bu Millete İstiklal Marşı Yazdırmasın	Yusuf DURSUN	102
16. Okuma Kültürü	Bilgi Kuşu	(Dinleme Metni)	106
17. Okuma Kültürü	Kitap	İ. Hakkı TALAS	114
18. Okuma Kültürü	Bir Kitap Anlatıyor	Ahmet KAHVECİ	121
19. Okuma Kültürü	Altın, Kılıç ve Kitap	Mehmet SAYDUR Aziz SİVASLIOĞLU	127
20. Okuma Kültürü	Okuma Yazma Bilmeyen Çocuk	Gülnar KANDEYER	133

Tablo 2. 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinleri

İzlek	Metin Adı	Yazar	Sayfa Numarası
1.Çocuk Dünyası	Arkadaşım Papi	Bilgin ADALI	14
2. Çocuk Dünyası	Paraşütle Oynamak Çok Eğlenceli	Kübra SIVIŞOĞLU	28
3. Çocuk Dünyası	Uçurtma Tekerlemesi	Erol BÜYÜKMERİÇ	38
4. Çocuk Dünyası	Aferin!	(Dinleme-İzleme)	47
5. Çocuk Dünyası	Efe Tiyatroya Gidiyor	Seçil GÜVENÇ HEPER	51
6. Milli Mücadele ve Atatürk	Şehit Mehmet Kamil	İsmail BİLGİN	60
7. Milli Mücadele ve Atatürk	Önce Atatürk	Aziz SİVASLIOĞLU	69
8. Milli Mücadele ve Atatürk	Çanakkale'den Sonra	Gökçe ÖZDER	77
9. Milli Mücadele ve Atatürk	Ali ve Ayşe ile İstiklal Marşı	(Dinleme-İzleme)	83
10. Milli Mücadele ve Atatürk	Asker Ağlamaz Arkadaş	A. Ferhan OĞUZKAN	88
11. Erdemler	Cimrinin Kedileri	Üzeyir GÜNDÜZ	96
12. Erdemler	Dostlarımız Varsa	Nuray TÜRKYILMAZ CATİC ve Arkadaşları	106
13. Erdemler	Yaşlı Kadın	Mehmet ATİLLA	114
14. Erdemler	Çocuklar	(Dinleme-İzleme)	119
15. Erdemler	Sarman Kedinin Yavruları	Aziz SİVASLIOĞLU	124
16. Milli Kültürümüz	Yerli Malları Tutum Haftası	Hadi BESLEYİCİ	132
17. Milli Kültürümüz	Kız Kulesi	Adnan ÖZYALÇINER	144
18. Milli Kültürümüz	Biri Var Ki	Bestami YAZGAN	153
19. Milli Kültürümüz	Hoca Nasreddin	(Dinleme-İzleme)	157
20. Milli Kültürümüz	Bayrak	Ülkü DUYSAK	161
21. Doğa ve Evren	Papatya ve Gelincik	Burcu Meltem ARIK	168
22. Doğa ve Evren	Muhteşem Güneş	Araştırmacı Çocuk	174
23. Doğa ve Evren	Küçük Penguen	Aygören DİRİM	181
24. Doğa ve Evren	Ormanlar	(Dinleme-İzleme)	188
25. Doğa ve Evren	Miniktim Minnacıktım	H. Salih ZENGİN	192
26. Vatandaşlık Bilinci	Sepetimdeki Domatesler Nereden Geldi?	Bilge KARAGÖZ	200
27. Vatandaşlık Bilinci	Trafik	Tekin ÖZERTEM	209
28. Vatandaşlık Bilinci	Çiftçiyle Oğulları	La Fantaine Masalları	215
29. Vatandaşlık Bilinci	Para Nedir?	(Dinleme-İzleme)	222
30. Vatandaşlık Bilinci	Kumbara	Nesime AÇILMIŞ	227
31. Sağlık ve Spor	Selim ve Pelin	Derya IŞIK ÖZBAY (Çizen)	234
32. Sağlık ve Spor	Gerçek Bir Meslek	Jean Michel BILLIOUD	242
33. Sağlık ve Spor	Sporcu	Nur İÇÖZÜ	250
34. Sağlık ve Spor	Ne Yemelisiniz?	(Dinleme-İzleme)	255
35. Sağlık ve Spor	Dağınık Karga	Sema MARAŞLI	262
36. Bilim ve Teknoloji	Atakan Televizyon Seyretmek İstiyor	Deredel ROGEON	272
37. Bilim ve Teknoloji	Bardaktan Telefon Yapma	Yeşim COŞKUN Umut YİĞİT	282
38. Bilim ve Teknoloji	Teknoloji	Mustafa ÜNVER	290
39. Bilim ve Teknoloji	Kara Kutu	(Dinleme-İzleme)	298
40. Bilim ve Teknoloji	Taşıtlara Sesleniş	Hasan Latif SARIYÜCE	303

Tablo 3. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinleri

İzlek	Metin Adı	Yazar	Sayfa Numarası
1. Erdemler	Arkadaş	Engin DURAKER	10
2. Erdemler	Annelerin En Güzeli	Hasan Latif SARIYÜCE	23
3. Erdemler	Hediye Seçimi	Enver BAŞARIR	30
4. Erdemler	Ihlamur Ağacının Kokusu	(Dinleme-İzleme)	40
5. Erdemler	Sihirli Sözcükler	Aygören DİRİM	45
6. Çocuk Dünyası	Yeni Kırmızı Topum	Ayla ÇINAROĞLU	52
7. Çocuk Dünyası	Palyaço	Tekin ÖZERTEM	66
8. Çocuk Dünyası	Bir Sınıf Müzesi Kuralım	Özge ASLAN	74
9. Çocuk Dünyası	Aç Kapıyı Bezirganbaşı	(Dinleme-İzleme)	82
10. Çocuk Dünyası	Tahta Kaşıktan Kukla Yapalım	Gamze KAVAK	85
11. Milli Kültürümüz	Türkiye'm	Atila ÇAKIROĞLU	92
12. Milli Kültürümüz	Misafir	Ünver ORAL	100
13. Milli Kültürümüz	Yıldızla Isınmış	Orhan VELİ	108
14. Milli Kültürümüz	Bayrağımın Türküsü	(Dinleme-İzleme)	116
15. Milli Kültürümüz	Ayın Ninnisi	Ali AKBAŞ	120
16. Vatandaşlık	Buğday Masalı	İbrahim ŞİMŞEK	126
17. Vatandaşlık	Büyüyünce Ne Olsam?	Alkan İNAL	134
18. Vatandaşlık	İsraf Etme, Mutlu Ol	TRT Çocuk	141
19. Vatandaşlık	Mor Menekşe	(Dinleme-İzleme)	147
20. Vatandaşlık	Karınca ve Çocuk	Hasan DEMİR	151
21. Sağlık ve Spor	Mikrobun Ettikleri	Serpil URAL	156

22. Sağlık ve Spor	Vole Vole Voleybol	Hüseyin YURTTAŞ	167
23. Sağlık ve Spor	Çiğneme Makinesi	Judy HINDLEY Colin KING	174
24. Sağlık ve Spor	Tavşan ile Kaplumbağa	(Dinleme-İzleme)	180
25. Sağlık ve Spor	Sabunun Öyküsü	Aslı UYSAL	185
26. Doğa ve Evren	Canpatlı Dede'nin Domatesi	Bestami YAZGAN	192
27. Doğa ve Evren	Yeşil İlkbahar	Rıfkı KAYMAZ	203
28. Doğa ve Evren	Uzayda Yaşam	Hande KAYNAK	210
29. Doğa ve Evren	Sahildeki Yumurtalar	(Dinleme-İzleme)	217
30. Doğa ve Evren	Koruyalım Çevreyi	Atilla ÇAKIROĞLU	222
31. Milli Mücadele ve Atatürk	Atatürk'ün Hayatı	Enver Behnan ŞAPOLYO	234
32. Milli Mücadele ve Atatürk	Gülümsedi Kırmızı	Münevver OĞAN	242
33. Milli Mücadele ve Atatürk	Saka Eri Hüseyin	İsmail BİLGİN	250
34. Milli Mücadele ve Atatürk	İstiklal Marşı ve Mehmet Akif	(Dinleme-İzleme)	255
35. Milli Mücadele ve Atatürk	Atatürk	İsmail Hakkı TALAS	262
36. Bilim ve Teknoloji	İletişim	Nesrin KAYABAY	264
37. Bilim ve Teknoloji	Robot Kol	Tuğba CAN	270
38. Bilim ve Teknoloji	Yanlış Adres	Yılmaz ERDOĞAN	276
39. Bilim ve Teknoloji	Bilim Gözlem Yapmakla Başlar	(Dinleme-İzleme)	286
40. Bilim ve Teknoloji	Sıçrat, Fırlat, Akıt, Damlat!	Özge ASLAN	291

Tablo 4. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinleri

İzlek	**Metin Adı**	**Yazar**	**Sayfa Numarası**
1. Çocuk Dünyası	Kuş Çocuk	Engin DURAKER	13
2. Çocuk Dünyası	Arkadaşlık	Hasan Latif SARIYÜCE	21
3. Çocuk Dünyası	Rafadan Tayfa ile Sokak Oyunları	Enver BAŞARIR	29
4. Çocuk Dünyası	Halay	(Dinleme-İzleme)	36
5. Çocuk Dünyası	Gül Ağacı Çay Bahçesi'nden Hacivat Karagöz'e	Aygören DİRİM	40
6. Milli Mücadele ve Atatürk	Müstecip Onbaşı	Ayla ÇINAROĞLU	46
7. Milli Mücadele ve Atatürk	Başkomutan Mustafa Kemal	Tekin ÖZERTEM	54
8. Milli Mücadele ve Atatürk	Beni de Tanık Olarak Göster!	Özge ASLAN	61
9. Milli Mücadele ve Atatürk	Atatürk	(Dinleme-İzleme)	67
10. Milli Mücadele ve Atatürk	Kurtuluş	Gamze KAVAK	72
11. Erdemler	Leylek ile Tilki	Atila ÇAKIROĞLU	78
12. Erdemler	Size Saygı Duyulmasını İstiyorsanız Dürüst Olun	Ünver ORAL	85
13. Erdemler	Sevgi Çelengi	Orhan VELİ	91
14. Erdemler	Beş Kuruşun Ağırlığı	(Dinleme-İzleme)	96
15. Erdemler	Küçük Fare ile Aslan	Ali AKBAŞ	101
16. Milli Kültürümüz	Hepsi Haklı	İbrahim ŞİMŞEK	108
17. Milli Kültürümüz	Tarihi Eserleri ve Mutfağıyla Ünlü Kentimiz Hatay	Alkan İNAL	114
18. Milli Kültürümüz	Bayrak	TRT Çocuk	120
19. Milli Kültürümüz	Genç Osman Destanı	(Dinleme-İzleme)	125
20. Milli Kültürümüz	Selimiye'nin Öyküsü	Hasan DEMİR	129
21. Doğa ve Evren	Yeşilyurt	Serpil URAL	138
22. Doğa ve Evren	Küçük müyüz Büyük mü?	Hüseyin YURTTAŞ	148
23. Doğa ve Evren	Yağmur	Judy HINDLEY/Colin KING	155
24. Doğa ve Evren	Ateş Böceği	(Dinleme-İzleme)	161
25. Doğa ve Evren	Doğanın Sesi	Aslı UYSAL	166
26. Sanat	Çılgın Böcekler Korosu	Bestami YAZGAN	172
27. Sanat	Dört Büyük Şair	Rıfkı KAYMAZ	180
28. Sanat	Sinema	Hande KAYNAK	188
29. Sanat	Fotoğrafın İcadı	(Dinleme-İzleme)	194
30. Sanat	Tiyatroyu da Kim İcat Etti?	Atilla ÇAKIROĞLU	198
31. Birey ve Toplum	Eskiciyle Para Babası	Enver Behnan ŞAPOLYO	204
32. Birey ve Toplum	Ah Heidi Neredesin?	Münevver OĞAN	210
33. Birey ve Toplum	Sözcükler	İsmail BİLGİN	216
34. Birey ve Toplum	İpek Kelebeği	(Dinleme-İzleme)	220
35. Birey ve Toplum	Güler Yüze ve Gülmeye Dair	İsmail Hakkı TALAS	225
36. Bilim ve Teknoloji	Öğrenme ve Marie Curie	Nesrin KAYABAY	232
37. Bilim ve Teknoloji	Beyin Ne İş Yapar?	Tuğba CAN	240
38. Bilim ve Teknoloji	Akıl Aydınlığında	Yılmaz ERDOĞAN	246
39. Bilim ve Teknoloji	İnternet	(Dinleme-İzleme)	252
40. Bilim ve Teknoloji	İbni Sina	Özge ASLAN	257

3.3. Verilerin Toplanması

Nitel araştırmalarda gözlem, görüşme ve doküman incelemesi gibi nitel veri toplama yöntemleri kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu çalışmada veriler doküman incelemesi ile toplanmıştır.

Doküman sözcüğü Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde "belge" olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2022). Bir araştırma hakkında bilgi sunan yazılı her türlü materyal, doküman olarak tanımlanmaktadır (Balcı, 2016). Alanyazın incelendiğinde doküman sözcüğüne karşılık olarak "fiziksel veri" söylemi de kullanılmakta ve bu veriler kişilere, kültürlere ve çalışmalara yönelik önemli bilgiler vermektedir (Baş ve Akturan, 2017).

Doküman incelemesi, yapılan araştırmayla ilgili verilerin taranması, toplanması ve analiz edilmesi sonucu yeni bilgiler elde etme durumu olarak tanımlanabilmektedir (Özkan, 2019). Bu incelemede temalar, kategoriler ve örnekler organize edilmekte böylece araştırmaya konu olan veriler sınıflandırılmaktadır (Labuschagne, 2003). Başka bir tanıma göre de doküman incelemesi, basılı ya da elektronik materyallerin incelenmesi ve değerlendirilmesi durumlarıdır (Bowen, 2009). Dokuman incelemesi ile araştırılan konu hakkındaki yazılı materyaller incelenmekte ve analiz edilmektedir. Bu yöntem araştırmanın geçerliliğini artırmak için gözlem ve görüşme yapılamayan durumlarda uygulanmaktadır. Dokuman incelemesi tek başına ya da destekleyici olarak kullanılabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Doküman incelemesi yapılan çalışmanın amaçlarına yönelik verileri elde etmek için dokümanların incelenmesi yoluyla gerçekleşmektedir (Çepni, 2010). Doküman incelemesi ile sadece yazılı materyaller değil ayrıca görseller, dijital ve fiziksel materyaller de incelenebilmektedir (Merriam, 2009).

İlkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin evrensel ilkelere göre incelenmesi konusunda yeterli araştırma bulunmamaktadır. Bu çalışmada ilkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin evrensel ilkeler bakımından incelenmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Bu çalışmada veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Sosyal bilimlerde ve nitel araştırmalarda veriler sıklıkla içerik analizi ile incelenmektedir. İçerik analizi, belirli kuralları olan kodlamalar aracılığıyla metinde yer alan bazı sözcüklerin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği yenilenebilir bir tekniktir (Büyüköztürk vd. 2013). İçerik analizi, verilerin ve bu verilerde bulunan iletilerin sistemli ve düzenli olarak özetlenip raporlanması sürecine denmektedir (Cohen, Manion ve Morrison, 2007). Ayrıca içerik analizi

uygulanırken temelde yapılan şey, birbiriyle benzer olan verileri öncesinden belirlenen kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun kolay bir şekilde anlayabileceği şekilde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Verilerin analizi sürecinde gerçekleştirilen adımlar aşağıda sunulmuştur:

- Ders kitaplarında yer alan metinlerin içeriğinde başaçıkılması gereken durumlar alanyazında araştırılarak ana ve alt izlekler oluşturulmuştur. (Tablo 5)
- Araştırma sonucunda ortaya çıkan ana izlekler ve alt izlekler MAXQDA nitel çözümleme programına girilmiştir.
- Metin içerikleri seçici kodlamalar ile kodlanmıştır. Oluşturulan kodlar da alanyazından ulaşılan ana tema ve alt temalarla ilişkilendirilmiştir.

Tablo 5. Ders Kitaplarında Bulunan Metinlerin İçeriğinde Başaçıkılması Gereken Durumlar

Metin	Ana İzlek	Alt İzlekler
İncelenen Metinler	Evrensel İlkeler	Tozpembe Bir Dünya Tek ve Değişmez Doğrular Öğüt ve Emir Öğretme ve Belletme Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar Cinsiyet Ayrımcılığı Şiddet Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler İdeolojik Söylemler Korku ve Kaygı

Tablo 5'te aktarılan ana izlek ve alt izlekler Çer'in (2014) çalışmalarında ortaya koyduğu niteliklere göre oluşturulmuştur. Çer (2014) yaptığı çalışmasında "Çocuk edebiyatı yapıtlarında eğitsel olarak olmaması ve başaçıkılması gereken durumlar" olarak "tozpembe bir dünya, tek ve değişmez doğrular, öğüt ve emir, öğretme ve belletme, geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar, cinsiyet ayrımcılığı, şiddet, abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler, ideolojik söylemler, korku ve kaygı" durumlarını ele almaktadır. Bu ana izlek ve alt izleklerin ayrıntılı olarak ortaya konması yapılan araştırmanın kodlama sürecinde etkili etkili olmuştur.

3.5. Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel çalışmalarda geçerlik ve güvenirlik çalışmaları, yapılan araştırma sürecinin değerini ortaya koymakta ve araştırma sonucunun inandırıcılığını artırmaktadır (Daymon ve Holloway, 2003). Geçerlik ve güvenirlik ile şeffaflık artmakta, nitel araştırmaya karşı araştırmacının önyargısı kırılmaktadır (Singh, 2014). Nitel araştırmada geçerlik kavramının iki ayrı stratejisi bulunmaktadır: iç geçerlik ve dış geçerlik. İç geçerlik, elde edilen bulgulara ya da gözlemlenen durumlara ilişkin yorumların gerçeği ne kadar yansıttığı ile ilgilidir. Dış

geçerlik ise, konu ile ilgili daha önceden yapılmış araştırmalarla belli bir dereceye kadar yakın sonuçlar elde edilip edilmediği ile ilgilidir (Ekiz, 2003; Yıldırım ve Şimşek, 2008). Araştırmanın inandırıcılığının artırılması için veriler çeşitli kaynaklardan elde edilmiştir. Ayrıca yürütülen çalışmada elde edilen verilerin inandırıcılığını dolayısı ile de iç geçerliğini artırmak adına belirli aralıklarla uzman görüşüne başvurulmuştur. Uzman incelemesi, yapılan çalışma konusunda bilgisi ve çalışmaları olan kişinin, araştırma deseninden başlayıp toplanan verilere, toplanan bu verilerin analiz sürecine ve elde edilen sonuçlara kadar olan aşamaları eleştirel bir bakışla irdelemesi ve çalışmayı yapan kişiye dönüt vermesi işlemidir. Yapılan çalışmanın aktarılabilirliğini yani dış geçerliğini artırmak için de ayrıntılı betimlemelere ve yöntemsel açıklamalara değinilmiştir. Ayrıntılı betimlemelerde araştırmaya farklı veri kaynaklarından ulaşılan çeşitli bakış açıları, farklı yöntemlerle elde edilen zengin veriler aktarılmaktadır. Elde edilen bu veriler kavram ve temalara göre ayrılmıştır. Bu veriler ayrıntılı bir şekilde ve doğası bozulmadan aktarılmıştır. Verilerin sunulması aşamasında ise doğrudan yapılan çeşitli alıntılara ve betimsel notlara sıklıkla yer verilmiştir. Metindeki uygun söylemler alanyazında belirlenen alt kategorilere göre belirlenmiş ve MAXQDA uygulamasına girişi yapılmıştır.

Güvenirlik kavramı da yapılan araştırmanın tutarlı olduğunu gösteren iç güvenirlik ve yapılan araştırmanın doğrulanabilir olduğunu gösteren dış güvenirlik olarak ikiye ayrılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Yapılan çalışmanın iç güvenirliğini yani tutarlılık boyutunu artırmak için araştırmacı çeşitlendirmesinin etkili olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle verilere ulaşma araçları seçilmesinde ve ulaşılan bu verilerin çözümlenme sürecinde uzman görüşüne başvurulmuştur. Yapılan çalışmanın dış güvenilirliğini yani doğrulanabilirlik boyutunu artırmak için ise elde edilen veriler çeşitli alıntılar ve betimsel açıklamalar ile desteklenmiştir.

IV. BÖLÜM

4. BULGULAR

Bu araştırmada ilkokul 1., 2., 3. ve 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan toplam 140 tane metin evrensel ilkeler bakımından incelenmiş ve aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

4.1. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metin İncelemeleri

Tablo 6. "Padişahın Oğluna Dersi" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	"Sen bana bir şey diyemezsin. Ben padişahın oğluyum."
			Bu şekilde sınıfa giremeyeceğini, izin istemesi gerektiğini söyleyerek
			Padişahın oğlu da olsa öğretmenlerine ve büyüklerine saygılı olması gerektiğini böylece öğrenmiş.
Evrensel İlkeler	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	"Sen bana bir şey diyemezsin. Ben padişahın oğluyum."
			Bu şekilde sınıfa giremeyeceğini, izin istemesi gerektiğini söyleyerek hemen dışarı çıkmasını istemiş.
	Öğüt	Yönlendirme	İzin istemesi gerektiğini söyleyerek hemen dışarı çıkmasını istemiş.
		Uyarıda Bulunma	Bu şekilde sınıfa giremeyeceğini
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
Evrensel İlkeler		Buyruk Verme	"Bu iş olacak."
			Bu şekilde sınıfa giremeyeceğini, izin istemesi gerektiğini söyleyerek hemen dışarı çıkmasını istemiş.
	Korku	Gözdağı Verme	"Sen bana bir şey diyemezsin. Ben padişahın oğluyum."
			Bu şekilde sınıfa giremeyeceğini, izin istemesi gerektiğini söyleyerek
		Korkutma	Sinirlenerek padişaha bağırmış.
	Kaygı	Endişe Duyma	Akşemseddin bu durumdan çok rahatsızmış ama bir o kadar da çaresizmiş.
			Padişaha çocuğunu şikâyet etme düşüncesi ona çok zor geliyormuş.
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	"Sen bana bir şey diyemezsin. Ben padişahın oğluyum."
			Padişaha çocuğunu şikâyet etme düşüncesi ona çok zor geliyormuş.
			Padişahın huzuruna çıkmış.
			Padişahın oğlu da olsa öğretmenlerine ve büyüklerine saygılı olması gerektiğini
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	Ben padişahın oğluyum.
			Padişahın oğlu da olsa
			Güvendiği padişah babası
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	"Sen bana bir şey diyemezsin. Ben padişahın oğluyum."
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	Padişaha çocuğunu şikayet etme düşüncesi ona çok zor geliyormuş.
			padişahın huzuruna çıkmış.
			Güvendiği padişah babası
			öğretmenlerine ve büyüklerine saygılı olması gerektiğini
			Padişahın oğlu da olsa
		Yaptırımcı Yargılar	Bu şekilde sınıfa giremeyeceğini, izin istemesi gerektiğini söyleyerek hemen dışarı çıkmasını istemiş.
		Kural Dayatma	"Sen bana bir şey diyemezsin. Ben padişahın oğluyum."
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	"Sen bana bir şey diyemezsin. Ben padişahın oğluyum."
			Padişahın oğlu da olsa öğretmenlerine ve büyüklerine saygılı olması gerektiğini
		Mutlak Doğrular	Bu şekilde sınıfa giremeyeceğini, izin istemesi gerektiğini
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-

Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	Bağırır, çağırırmış. "Sen bana bir şey diyemezsin. Ben padişahın oğluyum." sinirlenerek padişaha bağırmış. azar işitmiş.
	Fiziksel Şiddet	çocuklara kalem batırır, bağırır, çağırırmış.
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 6 "Padişahın Oğluna Dersi" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Sen bana bir şey diyemezsin. Ben padişahın oğluyum." "Bu şekilde sınıfa giremeyeceğini, izin istemesi gerektiğini söyleyerek" "Padişahın oğlu da olsa öğretmenlerine ve büyüklerine saygılı olması gerektiğini böylece öğrenmiş." söylemleri "öğretme" alt izleğinin "otoriter öğretme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu söylemlerle karakterlerin otoritesini korumak ve sağlamlaştırmak amaçlanmaktadır. Metinlerde asıl amaç çocuklara bilgiyi doğrudan aktarmak değil, bilgilere nasıl daha rahat ulaşabileceğini ve öğrenebileceğini kavratmak olmalıdır (Bilgin ve Bahar, 2008).

Tablo 6 "Padişahın Oğluna Dersi" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Sen bana bir şey diyemezsin. Ben padişahın oğluyum." ve "Bu şekilde sınıfa giremeyeceğini, izin istemesi gerektiğini söyleyerek hemen dışarı çıkmasını istemiş." söylemleri "belletme" alt izleğinin "dayatma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu söylemlerle karakterlere doğru görülen durumları dayatma yoluna gidilmektedir. Çocuk edebiyatında doğruları doğrudan aktarmak yerine, çocuklara bu bilgilere gidiş yollarını açma durumları görülmelidir (Bilgin ve Bahar, 2008).

Tablo 6 "Padişahın Oğluna Dersi" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "izin istemesi gerektiğini söyleyerek hemen dışarı çıkmasını istemiş." söylemi "öğüt" alt izleğinin "yönlendirme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu söylemle karakteri yönlendirmeye kalkışılmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtlarında çocuğun doğrudan ne yapması ya da yapmaması gerektiğini aktaran söylemlerden yani öğütlerden uzak durulmalıdır.

"Bu şekilde sınıfa giremeyeceğini" söylemi de "öğüt" alt izleğinin "uyarıda bulunma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Yazar bu söylemle karakteri uyarmakta ve ne yapacağını söylemektedir. Öğüt, çocuğun kendi düşüncelerinin önemsiz olduğunu ya da bir başkasının düşüncelerinin kendi düşüncesinden daha önemli olduğunu benimsemesine yol açabilmektedir (Sever, 2008a; Yörükoğlu, 2010).

Tablo 6 "Padişahın Oğluna Dersi" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Bu iş olacak." ve "Bu şekilde sınıfa giremeyeceğini, izin istemesi gerektiğini söyleyerek hemen dışarı çıkmasını istemiş." söylemleri de "emir" alt izleğinin "buyruk

verme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Yazar bu söylemlerle metinde emir söylemlerine yer vermektedir. Emir verilen çocuk kendi düşüncelerinin önemsiz olduğunu hissedebilmekte ve bu durum da çocuğun düşüncelerini dile getirmesini bastırabilmektedir (Sever, 2008a; Yörükoğlu, 2010).

Tablo 6 "Padişahın Oğluna Dersi" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Sen bana bir şey diyemezsin. Ben padişahın oğluyum." ve "Bu şekilde sınıfa giremeyeceğini, izin istemesi gerektiğini söyleyerek" söylemleri de "korku" alt izleğinin "gözdağı verme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Padişahın oğlu olduğunu belirtmek ve sınıfa giriş şekline tepki göstermek gözdağı vermeyi yansıtmaktadır.

"sinirlenerek padişaha bağırmış." söylemi "korku" alt izleğinin "korkutma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Karakter burada bağırma söylemiyle beraber karşı tarafı korkutmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları çocuğu korkutacak ve ürkütecek karakterlerle çocuğun ruh halini olumsuz etkilememelidir (Çer, 2019).

Tablo 6 "Padişahın Oğluna Dersi" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Akşemseddin bu durumdan çok rahatsızmış ama bir o kadar da çaresizmiş." ve "Padişaha çocuğunu şikayet etme düşüncesi ona çok zor geliyormuş." söylemleri "kaygı" alt izleğinin "endişe duyma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu söylemlerde bulunan çok rahatsız olup çaresiz kalma ve düşüncenin ona zor gelmesi endişe durumlarını yansıtmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları aşırı dramatik ve yersiz gerilimler barındırıp çocuğu kaygıya sürüklememelidir. Bu kitaplar çocuğa korku ve kaygıyla nasıl baş edilebileceğini duyumsatmalıdır (Çer, 2019).

Tablo 6 "Padişahın Oğluna Dersi" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Sen bana bir şey diyemezsin. Ben padişahın oğluyum.", "Padişaha çocuğunu şikayet etme düşüncesi ona çok zor geliyormuş.", "padişahın huzuruna çıkmış." ve "Padişahın oğlu da olsa öğretmenlerine ve büyüklerine saygılı olması gerektiğini" söylemleri "ideolojik söylem" alt izleğinin "düşünce söylemleri" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu söylemlerde padişahlık, padişah huzuruna çıkmak, padişah oğlu gibi durumlar düşünce söylemlerini yansıtmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları ideolojik söylemlerle biçimlendirilmemeli, çocuğu bir inanca veya düşünceye sevk etmemeli, buna neden olabilecek söylemlerden kaçınılmalıdır (Çer, 2019).

Tablo 6 "Padişahın Oğluna Dersi" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Ben padişahın oğluyum.", "Padişahın oğlu da olsa" ve "Güvendiği padişah babası" söylemleri "cinsiyet ayrımcılığı" alt izleğinin "toplumsal cinsiyet eşitsizliği" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. "Padişah oğlu ve güvendiği padişah babası"

söylemi toplumda padişahın ve padişahın oğlunun ayrımcı bir durumu olduğunu yansıtmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları, toplumsal cinsiyet rollerini ele alırken kadın ve erkeğe eşit bir anlayışla yani cinsiyet ayrımcılığından uzak bir yaklaşımla yaklaşmalıdır (Aslan, 2010).

Tablo 6 "Padişahın Oğluna Dersi" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Sen bana bir şey diyemezsin. Ben padişahın oğluyum." söylemi "tozpembe bir dünya" alt izleğinin "pollyannacılık" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Padişahın oğlu yaşamındaki her şeyi istediği gibi yapabilir durumu iletilmektedir. Güzelyurt (2017) de çocukların yaşamda karşısına çıkabilecek olan hassas konulara çocuk edebiyatı yapıtlarında yer verilmesi gerektiğini, bu durumun da çocuğun kriz anlarında olayın üstesinden gelmesine yardımcı olacağını belirtmektedir. Bu hassas konuların çocuklara aktarılmaması, çocuklardan gizli tutulması durumunda çocuk büyüdüğünde ve çevreyle iletişimi arttığında bu durumlarla karşılaşabilmektedir.

Tablo 6 "Padişahın Oğluna Dersi" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Padişaha çocuğunu şikayet etme düşüncesi ona çok zor geliyormuş." "padişahın huzuruna çıkmış.", "Güvendiği padişah babası", "öğretmenlerine ve büyüklerine saygılı olması gerektiğini" ve "Padişahın oğlu da olsa" söylemleri "geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar" alt izleğinin "gelenek ve görenekler" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Padişahın çocuğunu şikayet etme, padişah huzuruna çıkma, babasının padişah oluşuna duyulan güven, büyüklere saygı, padişahın oğlu söylemleri gelenek ve görenekleri yansıtmaktadır. Günümüzdeki çocuklar bağımsız düşünebilmeli, olaylara farklı açılardan bakıp kendi fikrini geliştirebilmeli, kuralları gözden geçirebilmeli, farklı görüşlere saygılı olabilmeli; okuduklarını, dinlediklerini ve izlediklerini sorgulayabilmelidir (İpşiroğlu, 2009; Sever, 2018). Çocukların tüm bunları sorgulamasına izin vermemek, kurallar koyarak baskı yapmak onların bütüncül gelişimine zarar vermektedir (Cüceloğlu, 2013).

"Bu şekilde sınıfa giremeyeceğini, izin istemesi gerektiğini söyleyerek hemen dışarı çıkmasını istemiş" söylemi "geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar" alt izleğinin "yaptırımcı yargılar" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metinde geçen bu tümce ile yargı üzerinden yaptırımda bulunulmaktadır.

"Sen bana bir şey diyemezsin. Ben padişahın oğluyum." söylemi "geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar" alt izleğinin "kural dayatma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Karşı tarafa kurallaştırılan bir durum dayatılmaktadır. Çocuk edebiyatında dayatılan kural durumları çocuğun bütüncül gelişimini olumsuz etkilemektedir (Cüceloğlu, 2013).

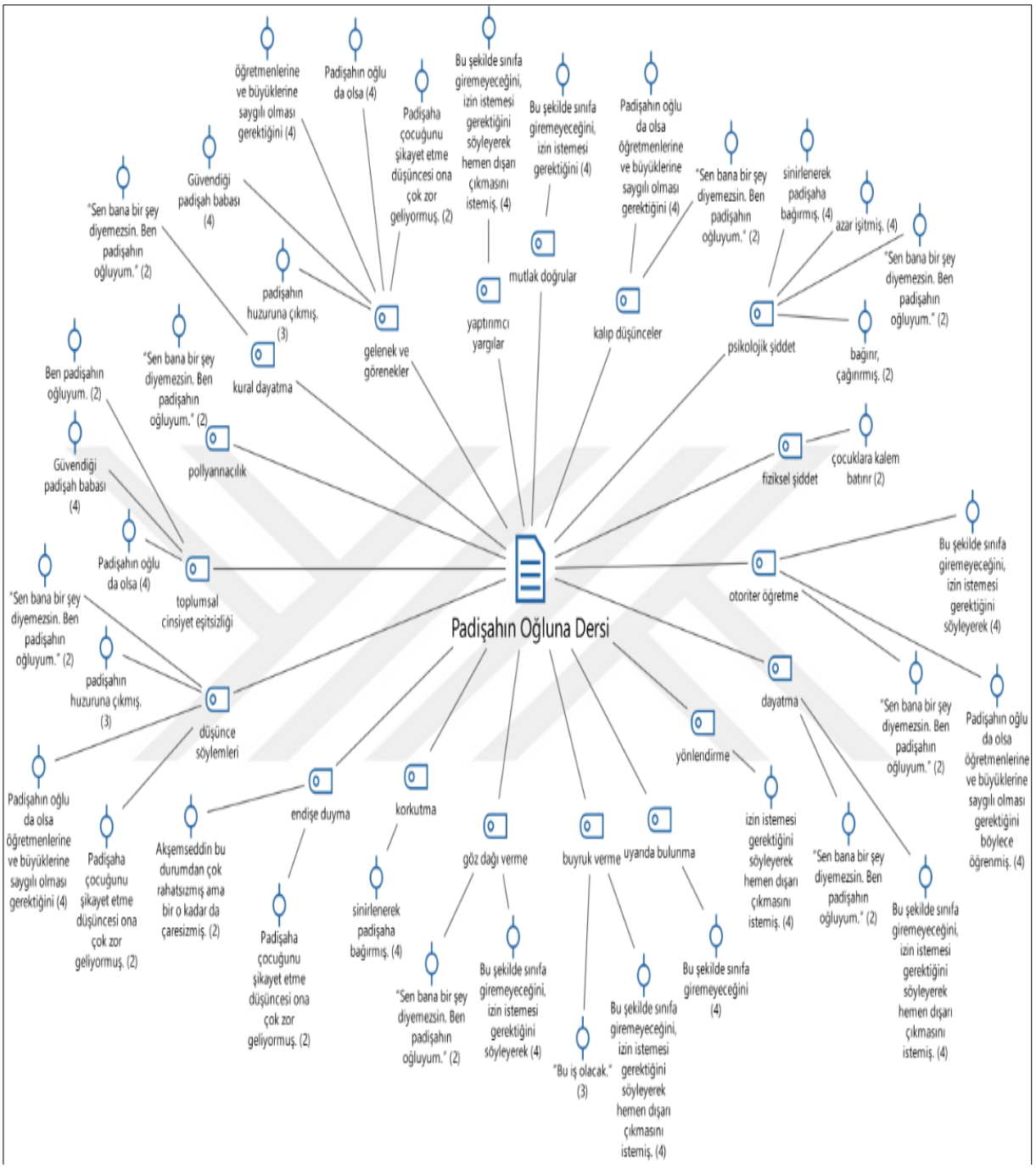
Tablo 6 “Padişahın Oğluna Dersi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Sen bana bir şey diyemezsin. Ben padişahın oğluyum.” ve “Padişahın oğlu da olsa öğretmenlerine ve büyüklerine saygılı olması gerektiğini” söylemi “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “kalıp düşünceler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Öğretmenlere ve büyüklere saygı durumu kalıp düşünce söylemi içermektedir. Değişen dünyaya baktığımızda doğruların, mutlak ve tek olmadığını net olarak görmekteyiz (Dilidizgün, 2000). Bu nedenle yazar kendi doğrularını aktarmak yerine mutlak doğrunun olmadığını bilmeli ve çocukları kendi görüşüne çekmeye çalışmamalıdır.

“Bu şekilde sınıfa giremeyeceğini, izin istemesi gerektiğini” söylemi “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “mutlak doğrular” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu içerikte sınıfa giriş şeklinin mutlak olduğu yansıtılmaktadır.

Tablo 6 “Padişahın Oğluna Dersi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “bağırır, çağırırmış.”, “Sen bana bir şey diyemezsin. Ben padişahın oğluyum.”, “sinirlenerek padişaha bağırmış.” ve “azar işitmiş.” söylemleri “şiddet” alt izleğinin “psikolojik şiddet” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Bağırma, çağırma, azar işitme, bağırma ve padişahın oğlu olma durumları psikolojik şiddeti yansıtmaktadır. Sever (2002), çocuk edebiyatı yapıtlarında kahramanların şiddet yoluyla amacına ulaşması, kullanılan söylemlerle şiddetin olumlanması, sorun çözerken şiddete başvurulması gibi durumlar çocuğun duygusal dünyasında olumsuz durumlara neden olabileceğini aktarmaktadır.

“Çocuklara kalem batırır” söylemi “şiddet” alt izleğinin “fiziksel şiddet” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Kalem batırma eylemi fiziksel sıkıntılara neden olabileceği için fiziksel şiddetin içine girmektedir. Çocuk edebiyatı yapıtlarında karakterin amacına şiddet yoluyla ulaşması doğru bulunmamaktadır.

Şekil 2. “Padişahın Oğluna Dersi” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 2 incelendiğinde, “Padişahın Oğluna Dersi” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında otoriter öğretme (3), dayatma(2), yönlendirme (1), uyarıda bulunma (1), buyruk verme (2), gözdağı verme (2), korkutma (1), endişe duyma (2), düşünce söylemleri (4), toplumsal cinsiyet eşitsizliği (3), pollyannacılık (1), kural dayatma (1), gelenek görenekler (5), yaptırımcı yargılar (1), mutlak doğrular (1), kalıp düşünceler (2), psikolojik şiddet (4), fiziksel şiddet (1) olmak üzere toplam 37 kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en

çok geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar (7) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 7. "Ailemiz" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Her sözünden ders alırız.
	Belletme	Otoriter Öğretme	-
		Belletici Tutum	Anlatır hep geçmişleri
	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	Akşam bizi bir görmeli!
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	herkes sevinç duyar, Birbirini sever, sayar. Ne tatlıdır, ne neşeli, Bir sofrada toplanmamız.
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	Birbirini sever, sayar.
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	Her sözünden ders alırız.
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 7 **"**Ailemiz" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Her sözünden ders alırız." söylemi "öğretme" alt izleğinin "aşırı öğreticilik" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Her iletilen sözün ders niteliğinde olması aşırı öğreticilik durumunu yansıtmaktadır. Ders kitaplarında bulunan metinlerde bilgiler doğrudan iletilmemeli, çocuğun bilgilerin sezinlemesinin yolu açılmalıdır.

Tablo 7 **"**Ailemiz" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Anlatır hep geçmişleri" söylemi "belletme" alt izleğinin "belletici tutum" alt kategorisiyle ilişkili

olduğu görülmektedir. Hep geçmişten bahsedilmesi ve geçmişteki olayların yansıtılması bu durumun belletilmesiyle ilgilidir. Metinlerde asıl amaç çocukların bilgilere nasıl daha rahat ulaşabileceğini ve öğrenebileceğini kavratmak olmalıdır (Bilgin ve Bahar, 2008).

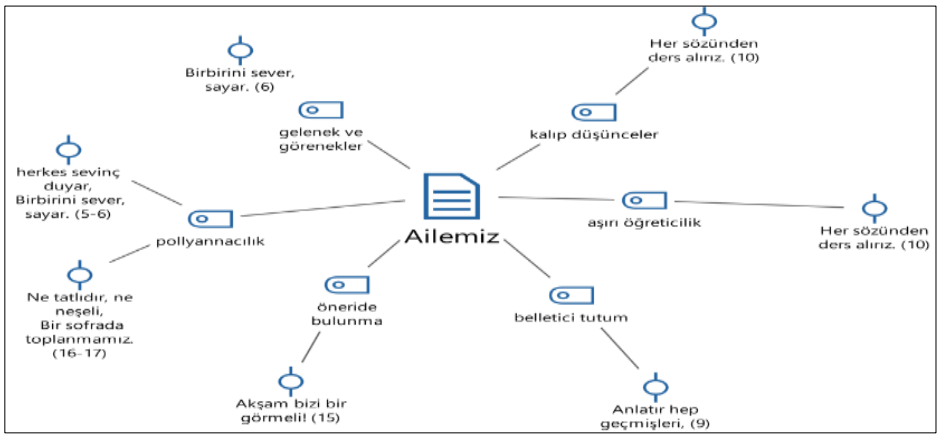
Tablo 7 **"**Ailemiz" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Akşam bizi bir görmeli!" söylemi "öğüt" alt izleğinin "öneride bulunma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Bizi bir görmeli söylemi okuyucuya öneride bulunma durumunu yansıtmaktadır. Ders kitabındaki metinler çocuklara öğüt veren söylemlerden kaçınmalı, kendi düşünce dünyasının önünü açmayı amaçlamalıdır.

Tablo 7 **"**Ailemiz" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "herkes sevinç duyar, Birbirini sever, sayar." ve "Ne tatlıdır, ne neşeli, Bir sofrada toplanmamız." söylemleri "tozpembe bir dünya" alt izleğinin "pollyannacılık" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Herkesin sevinç duyması, sofraların sürekli tatlı ve neşeli olması durumları tozpembe bir dünyayı yansıtmaktadır.

Tablo 7 **"**Ailemiz" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Birbirini sever, sayar." söyleminin "geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar" alt izleğinin "gelenek ve görenekler" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Ailedeki ve dışarıdan gelen kişilerin birbirini sevip sayması gelenek ve görenekleri yansıtmaktadır.

Tablo 7 **"**Ailemiz" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Her sözünden ders alırız." söylemi "tek ve değişmez doğrular" alt izleğinin "kalıp düşünceler" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Söylenen her sözden ders almak kalıp düşünceleri yansıtmaktadır. Ders kitabında bulunan metinler kalıp düşünceler yerine çocuğun kendi düşüncelerini oluşturabileceği bir olay örgüsü sunmalıdır.

Şekil 3. "Ailemiz" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 3 incelendiğinde, "Ailemiz" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1), belletici tutum (1), öneride bulunma (1), pollyannacılık (2), gelenek ve

görenekler (1), kalıp düşünceler (1) olmak üzere toplam 7 kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok tozpembe bir dünya (2) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 8. "Bayramlaşma Bayramı" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	Sen de bize her bayramda el öptükçe bahşiş ver. Ağzını bozma köftehor.
	Korku	Gözdağı Verme	Ses çıkarırsan "Hacivat benimle bayramlaşmıyor, elini öptürmüyor." diye bağırırım.
		Korkutma	
	Kaygı	Endişe Duyma	eşe dosta bayram günü rezil olurum, diye çekiniyorum.
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	Allah sana sabır versin. Allah iyiliğini versin! Allah'ım, sen bana sabır ver!
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	bayramda el öptükçe bahşiş ver. Ver elini öpeyim! bu ne el öpmesi Bayramlaşma el öpmesi bayramlaşma kötü mü? Bayramlaşma çok güzel ama… elini öpmem de hepsinden güzel… Bayram namazından sonra sabah camide bayramlaştık ya. Evet, bayramlaştık. tekrar bayramlaştın! Hacivat benimle bayramlaşmıyor, elini öptürmüyor. Elimi sadece sen öpmüyorsun ki... elimi öpmelerine bir şey dediğim yok Bayram harçlığı sen elimi öperken
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	Hacivat benimle bayramlaşmıyor, elini öptürmüyor.
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	eşe dosta bayram günü rezil olurum
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	Ses çıkarırsan "Hacivat benimle bayramlaşmıyor, elini öptürmüyor." diye bağırırım.
		Fiziksel Şiddet	Pataklarım ha!
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 8'de **"**Bayramlaşma Bayramı" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Sen de bize her bayramda el öptükçe bahşiş ver." ve "Ağzını bozma köftehor." söylemi "emir" alt izleğinin "buyruk verme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Bahşiş ver ve ağzını bozma söylemleri emir içeriklidir. Ders kitaplarında bulunan yapıtlarda emir söylemlerinden uzak durulmalıdır. Çocuk edebiyatı yapıtları yazılırken de bu yargılardan kaçınmalı, çocukların neden-sonuç ilişkisi kurmasına engel olacağı bilinmelidir. Bu durumun çocukları okuma alışkanlığından soğutabileceği göz önünde bulundurulmalıdır (Akbayır, 2008).

"Bayramlaşma Bayramı" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Ses çıkarırsan 'Hacivat benimle bayramlaşmıyor, elini öptürmüyor.' diye bağırırım." söylemi "korku" alt izleğinin "gözdağı verme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metinde ses çıkardığı takdirde bağırma ile gözdağı verilmektedir. Çocuk edebiyatı yazarları ve çizerleri çocuk ruhundan anlamalı, çocukların duygu durumları hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Korku, kaygı, şiddet, öfke gibi duygular işlenirken özenli davranılmalı, çocuğun olumsuz etkilenmemesine dikkat edilmelidir (Sever, 2003a).

"Bayramlaşma Bayramı" adlı metinde "eşe dosta bayram günü rezil olurum, diye çekiniyorum." söylemi "kaygı" alt izleğinin "endişe duyma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Çekindiğini dile getirdiği bölümde duyulan endişeyi yansıtmaktadır. Kitaplardaki metinler çocuğa korku ve kaygıyla nasıl baş edilebileceğini duyumsatmalıdır (Çer, 2019). Korku ve kaygı durumlarıyla nasıl baş edeceğini öğrenen çocuk sosyal ve duygusal olarak da gelişmektedir. Bu gelişime nitelikli çocuk edebiyatı yapıtlarıyla destek olmak, çocuğun hayatına olumlu etki etmek mümkündür.

"Bayramlaşma Bayramı" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Allah sana sabır versin.", "Allah iyiliğini versin!" ve "Allah'ım, sen bana sabır ver!" söylemleri "ideolojik söylemler" alt izleğinin "inanç söylemleri" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metinde geçen bu söylemler inanç söylemleri olduğu için bu kategoriye dâhil edilmiştir. Çocuk edebiyatı yapıtları ideolojik söylemlerle ya da ahlaksal yaklaşımlarla biçimlendirilmemeli, çocuğu bir inanca veya düşünceye sevk etmemeli, buna neden olabilecek söylemlerden kaçınılmalıdır (Çer, 2019).

Tablo 8'de **"**Bayramlaşma Bayramı" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "bayramda el öptükçe bahşiş ver.", "Ver elini öpeyim!", "bu ne el öpmesi", "Bayramlaşma el öpmesi", "bayramlaşma kötü mü?", "Bayramlaşma çok güzel ama…", "elini öpmem de hepsinden güzel…", "Bayram namazından sonra sabah camide bayramlaştık ya.", "Evet, bayramlaştık.", "tekrar bayramlaştın!", "Hacivat benimle bayramlaşmıyor, elini

öptürmüyor.", "Elimi sadece sen öpmüyorsun ki...", "elimi öpmelerine bir şey dediğim yok", "Bayram harçlığı" ve "sen elimi öperken" söylemleri "geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar" alt izleğinin "gelenek ve görenekler" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metinde geçen bayram, bayramlaşma, bayram namazı, el öpme, bahşiş gibi söylemler geleneksel değerleri yansıtmaktadır. Kitaplarda yer verilen geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar çocukların çok boyutlu düşünmesini engelleyebilmekte ve eleştirel bakış açısı geliştirmesine engel olabilmektedir. Böyle olduğunda da çocuklar yazarın düşüncesini doğrudan benimseyebilmektedir (Dilidüzgün, 2004a).

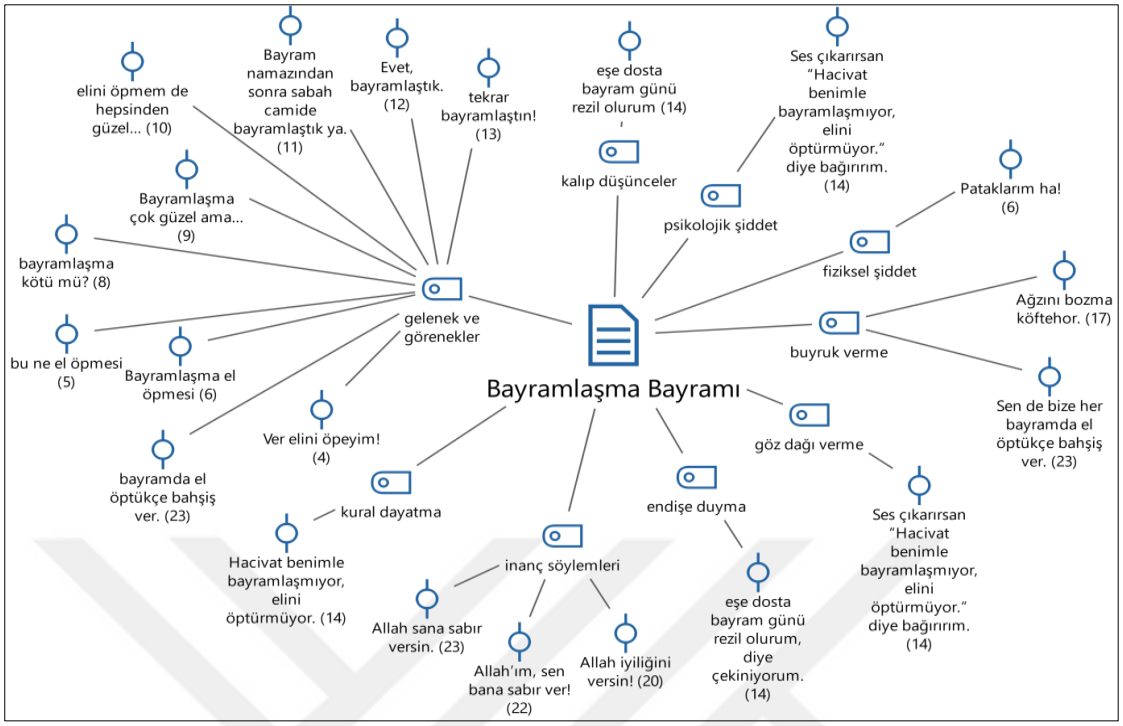
"Hacivat benimle bayramlaşmıyor, elini öptürmüyor." söylemi "geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar" alt izleğinin "kural dayatma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Burada geçen söylemlerin karakter üzerinden dayatıldığı görünmektedir. Çocuk edebiyatı yapıtlarında çocuğu sıkacak ve bıktıracak kurallardan uzak durulmalıdır.

Tablo 8 **"**Bayramlaşma Bayramı" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "eşe dosta bayram günü rezil olurum" söylemi "tek ve değişmez doğrular" alt izleğinin "kalıp düşünceler" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Eşe dosta rezil olma düşüncesi kalıp düşünceleri yansıtmaktadır. Bilgiyi doğrudan ileten, belirli düşünce kalıplarına yönlendiren, olaylara karşı ön yargı barındıran metinlerden uzak durulmalıdır. Öğrencinin ufkunu genişleten, meraklarını besleyen, ilgilerine hitap eden, tarafsız kalabilmiş metinler tercih edilmelidir (Aytaş, 2001).

Tablo 8 **"**Bayramlaşma Bayramı" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Ses çıkarırsan 'Hacivat benimle bayramlaşmıyor, elini öptürmüyor.' diye bağırırım." söylemi "şiddet" alt izleğinin "psikolojik şiddet" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Ses çıkarırsan bağırırım söylemi şiddetin psikolojik şiddet kısmıyla ilgilidir. Çocuk kitaplarında çocuğun şiddet hakkında düşünmesi ya da karakterlerin şiddet karşısında nasıl davrandığı üzerinde muhakeme yapabilmesi için yaşam gerçekliğinin bir sonucu olarak duygusal, fiziksel ya da psikolojik şiddet öğelerine yer verilebileceği ve çocuklara kitaplar aracılığıyla şiddet ile nasıl başaçıkabileceğinin sezinletilmesi gerektiği belirtilmektedir (Çer, 2019; Sever, 2008a).

"Pataklarım ha!" söylemi "şiddet" alt izleğinin "fiziksel şiddet" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Pataklamak söylemi şiddet göstermekle ilgilidir. Ders kitaplarındaki metinlerde karakterin çözüm yolu olarak şiddeti kullanmaması gerekmektedir. İletişim her zaman ön planda tutulmalıdır.

Şekil 4. “Bayramlaşma Bayramı” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 4 incelendiğinde, “Bayramlaşma Bayramı” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında buyruk verme (2), gözdağı verme (1), endişe duyma (1), inanç söylemleri (3), kural dayatma (1), gelenek ve görenekler (16), kalıp düşünceler (1), psikolojik şiddet (1), fiziksel şiddet (1), olmak üzere toplam 26 kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar (16) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 9. “Müzeler” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Resim, heykel, antika, Bütün eski eserler. Tarihi ve kültürü, Sergiler hep müzeler. Müzelerle yaşanır, En eski uygarlıklar. Müzelerde korunur, Tüm tarihi varlıklar.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Sahip çıkmak gerekir, Yurdumuzun malına. Kaçırılmaz o zaman, Eserler yurt dışına. Haber vermek görevdir, Eski eser bulunca. Bil ki ülken kazanır, Müzen zengin olunca.
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Sahip çıkmak gerekir, Yurdumuzun malına. Haber vermek görevdir, Eski eser bulunca.
		Uyarıda Bulunma	-

	Öneride Bulunma	-
Emir	Nutuk Çekme	-
	Buyruk Verme	-
Korku	Gözdağı Verme	-
	Korkutma	-
Kaygı	Endişe Duyma	Kaçırılmaz o zaman, Eserler yurt dışına.
İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Sahip çıkmak gerekir, Yurdumuzun malına. Kaçırılmaz o zaman, Eserler yurt dışına. Müzelerle yaşanır, En eski uygarlıklar. Müzelerde korunur, Tüm tarihi varlıklar. Resim, heykel, antika, Bütün eski eserler. Tarihi ve kültürü, Sergiler hep müzeler.
	İnanç Söylemleri	-
Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
	Psikolojik Ayrımcılık	-
	Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
	Tektipleştirme	-
Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	-
Yaptırımcı Yargılar ve	Yaptırımcı Yargılar	-
Kurallar	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez	Kalıp Düşünceler	-
Doğrular	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve	Abartılmış Merak	-
Aşırı Duygusal Öğeler	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 9 **"**Müzeler" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Resim, heykel, antika, Bütün eski eserler. Tarihi ve kültürü, Sergiler hep müzeler." "Müzelerle yaşanır, En eski uygarlıklar. Müzelerde korunur, Tüm tarihi varlıklar." söylemleri "öğretme" alt izleğinin "aşırı öğreticilik" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Müzeler hakkında verilen ayrıntılı bilgiler aşırı öğreticiliği yansıtmaktadır. Ders kitabında yer alan metinler bilgiyi doğrudan aktarmak yerine çocuğa sezinletmeli ve kendi öğrenmesinin yolunu açabilmelidir.

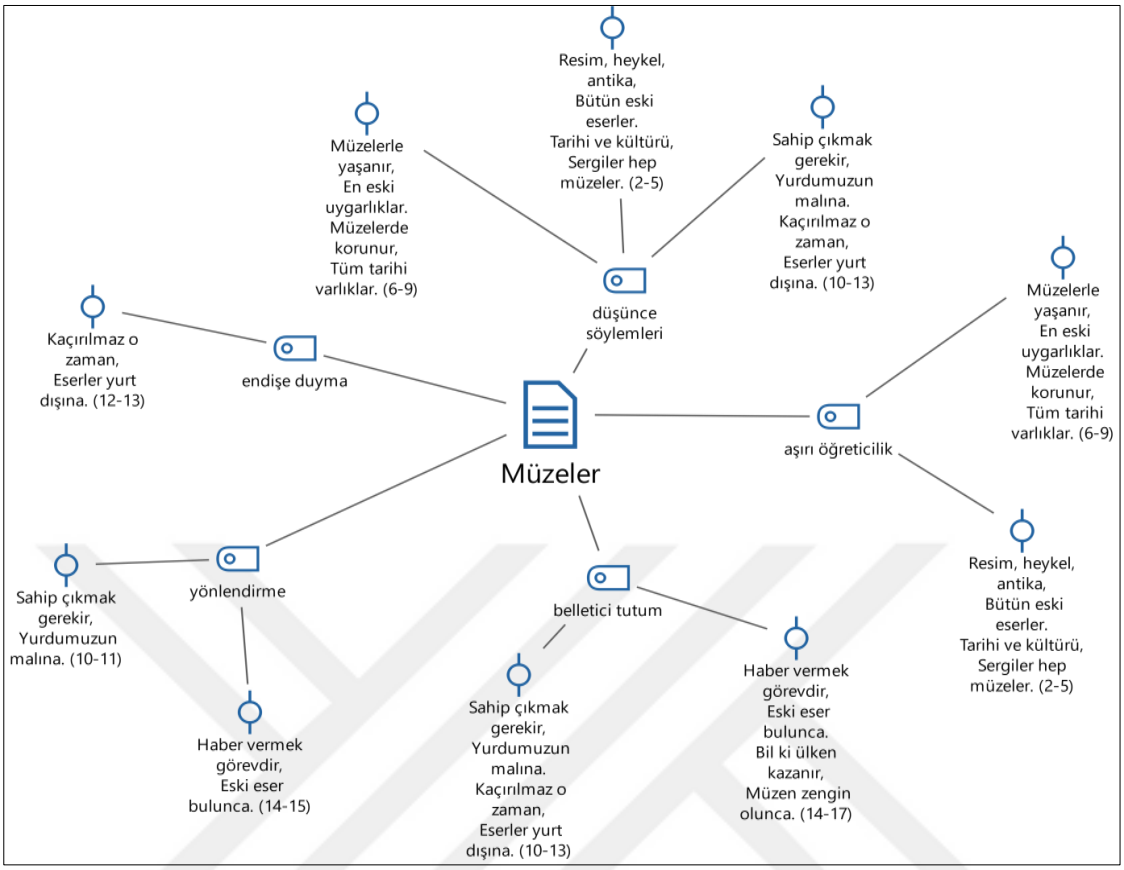
Tablo 9 **"**Müzeler" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Sahip çıkmak gerekir, Yurdumuzun malına. Kaçırılmaz o zaman, Eserler yurt dışına." Haber vermek görevdir, Eski eser bulunca. Bil ki ülken kazanır, Müzen zengin olunca." söylemleri "belletme" alt izleğinin "belletici tutum" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Sahip çıkmak ve böylece eserlerin kaçırılmayacağı söylemleri ayrıca eski eser bulunca haber vermenin böylece ülkenin kazanacağı belletilmeye çalışılmaktadır. Metinler hazırlanırken belletici söylemler yerine çocuğun kendi fikir dünyasını oluşturabileceği söylemlere yer verilmelidir.

Tablo 9 **“**Müzeler” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Sahip çıkmak gerekir, Yurdumuzun malına.” “Haber vermek görevdir, Eski eser bulunca.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Yurdun malına sahip çıkmaya ve eski eser bulunca haber vermeye yönlendiren söylemler bulunmaktadır. Yazar bu eserlerde direkt öğüt verme yoluna gitmemeli, vermek istediklerini yapıtta yer alan olayların içine yedirmelidir. Bu durumda çocuk düşünerek ve akıl yürüterek verilmek istenen mesaja ulaşacaktır. Böylelikle verilmek istenen mesaja ulaşma yolunda çocukların eleştirel düşünme becerileri de gelişecektir (Karakurt İpek, 2019).

Tablo 9 **“**Müzeler” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Kaçırılmaz o zaman, Eserler yurt dışına.” söylemi “kaygı” alt izleğinin “endişe duyma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Eserlerin yurt dışına kaçırılma durumu endişe durumunu yansıtmaktadır. Ders kitabındaki metinlerde çocuğun yaş düzeyine uygun olmayan endişe durumlarından uzak durulmalıdır. Çocuğun düzeyi önemsenmeli ve çocuğa göre yapıtlar hazırlanmalıdır.

Tablo 9 **“**Müzeler” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Sahip çıkmak gerekir, Yurdumuzun malına. Kaçırılmaz o zaman, Eserler yurt dışına.” “Müzelerle yaşanır, En eski uygarlıklar. Müzelerde korunur, Tüm tarihi varlıklar.” “Resim, heykel, antika, Bütün eski eserler. Tarihi ve kültürü, Sergiler hep müzeler.” söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Eserlerin yurt dışına kaçırılması, tarihin ve kültürün müzelerde korunması durumları düşünce söylemlerini yansıtmaktadır. Çocuk edebiyatı ideolojik söylem aktarılan yer değil aksine çocuğa değer veren, çocuğun özelliklerini temel alan, kendi düşüncelerini geliştirebileceği yer olarak görülmelidir (Çağan, 2005).

Şekil 5. “Müzeler” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 5 incelendiğinde, “Müzeler” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (2), belletici tutum (2), yönlendirme (2), endişe duyma (1), düşünce söylemleri (3) olmak üzere toplam 10 kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok ideolojik söylemler (3) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 10. “Dedemle Bir Bayram Günü” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
Evrensel İlkeler	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	polis olan amcam ve hanımı da geldi
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	Dedeniz bayramda bize geliyor

Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar		bayramlarda, tatillerde onu görmeye giderdik arife günü sabah erkenden geldi Bayram sabahı hepimizin yüzünde heyecan ve gülümseme vardı. bayram harçlığı verdi Akrabalarımız bayramlaşmaya geldiler.
	Yaptırımcı Yargılar	-
	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
	Zayıflatılmış Merak	Size güzel bir haberim var. Dedeniz bayramda bize geliyor
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

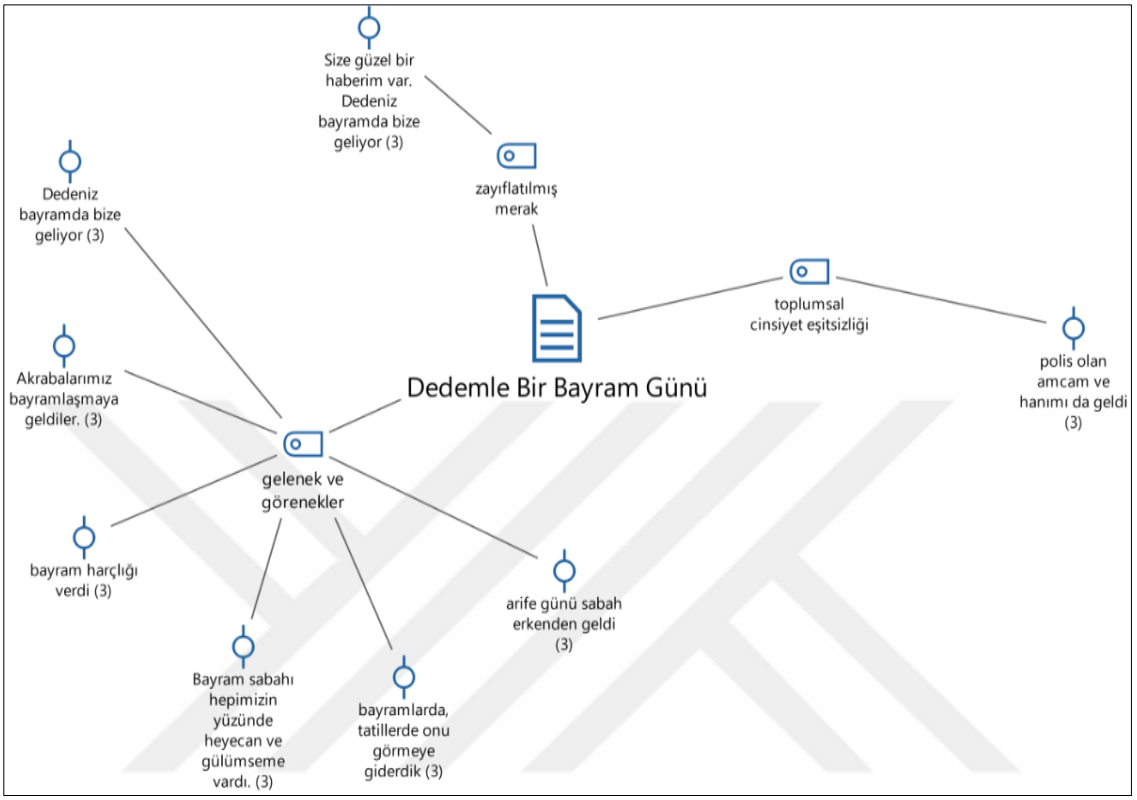
Tablo 10 **"**Dedemle Bir Bayram Günü" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "polis olan amcam ve hanımı da geldi" söylemi "cinsiyet ayrımcılığı" alt izleğinin "toplumsal cinsiyet eşitsizliği" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Polis olan amcam ve hanımı söylemi amcanın mesleğini aktarmış eşini ise yalnızca polis amcanın hanımı olarak göstermiştir. Çocuk kitapları, toplumsal cinsiyet rollerini ele alırken kadın ve erkeğe eşit bir anlayışla yani cinsiyet ayrımcılığından uzak bir yaklaşımla yaklaşmalıdır (Aslan, 2010). Ayrıca çocuk edebiyatı yapıtları çocukların kendi cinsel kimliklerini geliştirmelerini destekleyebilecek kurgusal özellikler taşımalıdır (Sever, 2013).

Tablo 10 **"**Dedemle Bir Bayram Günü" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Dedeniz bayramda bize geliyor", "bayramlarda, tatillerde onu görmeye giderdik", "arife günü sabah erkenden geldi", "Bayram sabahı hepimizin yüzünde heyecan ve gülümseme vardı.", "bayram harçlığı verdi" ve "Akrabalarımız bayramlaşmaya geldiler." söylemleri "geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar" alt izleğinin "gelenek ve görenekler" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. "Bayram, arife günü, bayram harçlığı, bayramlaşma" gibi söylemler gelenekleri yansıtan söylemlerdendir. Kitaplarda yer verilen geleneksel değerler, çocukların çok boyutlu düşünmesini engelleyebilmekte ve eleştirel bakış açısı geliştirmesine engel olabilmektedir. Böyle olduğunda da çocuklar yazarın düşüncesini doğrudan benimseyebilmektedir (Dilidüzgün, 2004a).

Tablo 10 **"**Dedemle Bir Bayram Günü" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Size güzel bir haberim var. Dedeniz bayramda bize geliyor" söylemi "abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler" alt izleğinin "zayıflatılmış merak" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Haber olduğu söylendikten sonra merak duygusunu daha da artırmak yerine hemen sonuca gidip merak zayıflatılmıştır. Ders kitabında yer alan metinlerde merak öğesi önemli yer tutmaktadır. Merak öğesinin abartılmış olması da

zayıflatılmış olması da metin için olumsuz bir durumdur. Metinlerdeki merak öğesi dengeli ayarlanmalıdır.

Şekil 6. "Dedemle Bir Bayram Günü" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 6 incelendiğinde, "Dedemle Bir Bayram Günü" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında toplumsal cinsiyet eşitsizliği (1), gelenek ve görenekler (6), zayıflatılmış merak (1), olmak üzere toplam 8 kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar (6) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 11. "Yaşasın Bilgisayar" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Hepiniz ödevlerinizi en iyi biçimde yaparsanız
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	ASLAN KRAL
		Tektipleştirme	-

Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	-
Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Yaptırımcı Yargılar	Hepiniz ödevlerinizi en iyi biçimde yaparsanız sizlere film izleteceğim Çocuklar ödevlerinizi özenle yaptığınızı görüyorum. Sizi ödüllendirmenin zamanı geldi.
	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
	Mutlak Doğrular	bilgileri bilgisayarda çalıştırıp projeksiyonla perdeye yansıtıyordu. Böylece hepimiz daha iyi öğreniyorduk.
Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	Öğretmenimiz "Çocuklar, haftaya size bir sürprizim var." dedi. Pazartesi gününü iple çektim.
	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 11 **"**Yaşasın Bilgisayar" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Hepiniz ödevlerinizi en iyi biçimde yaparsanız" söylemi "öğüt" alt izleğinin "yönlendirme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Öğretmen, çocukları ödevleri en iyi şekilde yapmaları şeklinde yönlendirmede bulunmaktadır. Çocukları öğüt verip yönlendirmek yerine kendi öğrenme sorumluluğunu almaları sağlanmalı ve kendi düşünceleri önemsenmelidir.

Tablo 11 **"**Yaşasın Bilgisayar" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "ASLAN KRAL" söylemi "cinsiyet ayrımcılığı" alt izleğinin "toplumsal cinsiyet eşitsizliği" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Aslan Kral söylemiyle kralın güçlü olma durumu yansıtılmaktadır. Günümüz çağdaş toplumlarına bakıldığında kadın-erkek eşitliğine önem verilmekte her türlü ayrımcılıkla mücadele edilmektedir. Bu mesele de sosyal adalet konusunda önemli bir yer edinmektedir (KSGM, 2008; Tietz, 2007).

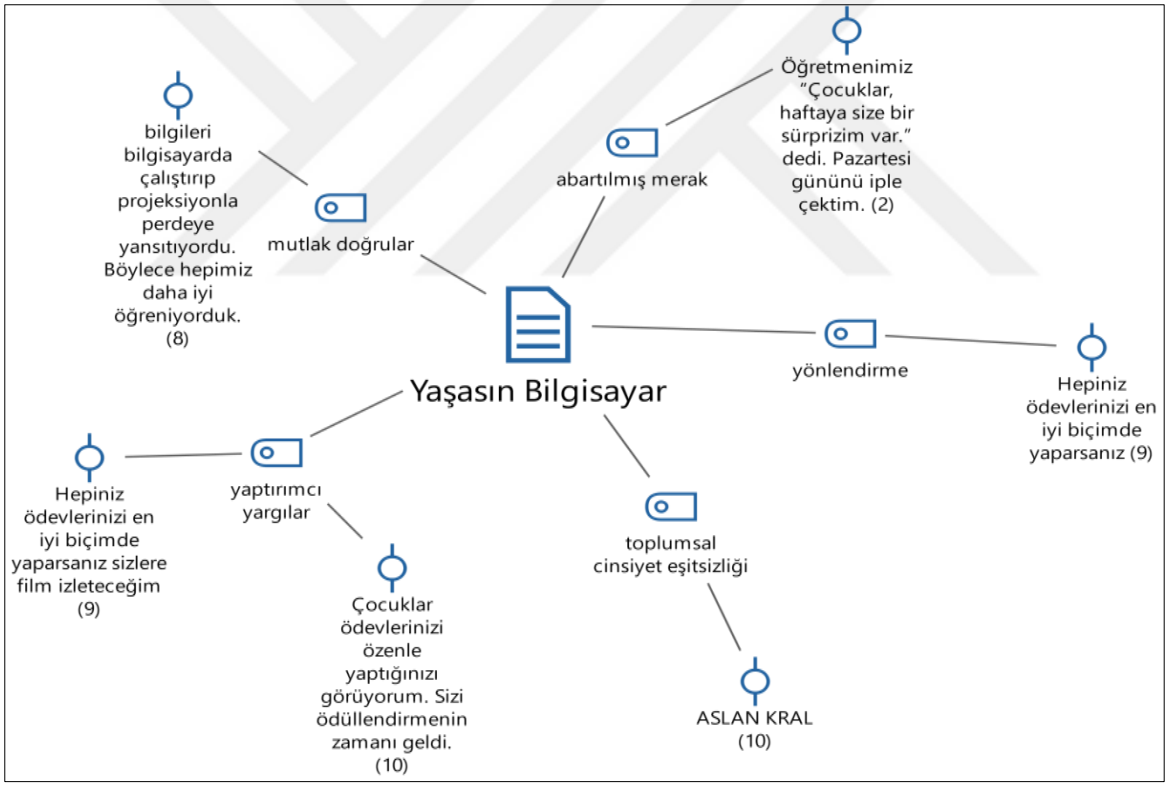
Tablo 11 **"**Yaşasın Bilgisayar" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Hepiniz ödevlerinizi en iyi biçimde yaparsanız sizlere film izleteceğim" ve "Çocuklar ödevlerinizi özenle yaptığınızı görüyorum. Sizi ödüllendirmenin zamanı geldi." söylemleri "geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar" alt izleğinin "yaptırımcı yargılar" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Film izleme durumu ödevin en iyi şekilde yapılmasıyla gerçekleşecektir ve sonucunda da ödüllendirme yapılmaktadır. Film izleme durumunu ödülle eşleştirmek okuyucuda farklı düşünceler oluşturabilir. Çocuktaki ödül beklentisi artabilir ya da çocuklar ödevi gelişimleri için değil sadece film izlemek için yapabilirler. Metinlerde yaptırımcı yargılarda bulunmak yerine yaptırımcı yargılara ve kurallara farklı pencereden bakılabilmelidir (Ak, 1990).

Tablo 11 **"**Yaşasın Bilgisayar" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "bilgileri bilgisayarda çalıştırıp projeksiyonla perdeye yansıtıyordu. Böylece hepimiz daha iyi öğreniyorduk." söylemi "tek ve değişmez doğrular" alt izleğinin "mutlak doğrular" alt

kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Hepimiz daha iyi öğreniyorduk yargısı mutlak bir doğruyu yansıtmaktadır. Sınıftaki tüm çocukların adına söylenmiş bir yargı durumundadır. Çocuklara sunduğumuz çocuk kitapları, tek ve değişmez doğrulara ağırlık vermekten ziyade eleştirel bakış açısıyla doğruların sorgulanmasını sağlamalıdır (Çer, 2019).

Tablo 11 **"**Yaşasın Bilgisayar" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Öğretmenimiz 'Çocuklar, haftaya size bir sürprizim var.' dedi. Pazartesi gününü iple çektim." söylemi "abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler" alt izleğinin "abartılmış merak" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Merak öğesinin birkaç gün sonraya sarkması ve iple çekiyorum söylemi abartılmış merak durumunu yansıtmaktadır. Kitapta abartılmış şekilde kullanılan merak inandırıcılığı kaybetmeye neden olmakta ve mantık sınırları dışına çıkmaktadır. Bu durum da çocukla kitap arasında soğukluk oluşturmaktadır (Kaya, 2010).

Şekil 7. "Yaşasın Bilgisayar" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 7 incelendiğinde, "Yaşasın Bilgisayar" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında yönlendirme (1), toplumsal cinsiyet eşitsizliği (1), yaptırımcı yargılar (2), mutlak doğrular (1), abartılmış merak (1) olmak üzere toplam 6 kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar (2) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 12. “Minik Gezegen ve Küçük Astronot” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	Bu gezegen o kadar küçükmüş ki, diğer gezegenler ona minik gezegen derlermiş.
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	Ben zaten çok küçüğüm. Beni görmezler bile.
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	Ben zaten çok küçüğüm. Beni görmezler bile.
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	Biraz sonra kocaman bir uzay gemisi gelmiş.
		Aşırı Duygusallık	“Ben zaten çok küçüğüm. Beni görmezler bile.” demiş ve üzülmüş.
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	Bu gezegen o kadar küçükmüş ki, diğer gezegenler ona minik gezegen derlermiş.
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 12 **“**Minik Gezegen ve Küçük Astronot” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Bu gezegen o kadar küçükmüş ki, diğer gezegenler ona minik gezegen derlermiş.” söylemi “belletme” alt izleğinin “dayatma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Gezegenin küçük olmasından dolayı minik sıfatı ona dayatılmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtlarında belletme tutumundan kaçınılmalı, çocuğun kendi fikir dünyasını oluşturup doğru düşünceleri bulması amaçlanmalıdır.

Tablo 12 **“**Minik Gezegen ve Küçük Astronot” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Ben zaten çok küçüğüm. Beni görmezler bile.” söylemi “kaygı” alt izleğinin “endişe duyma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Küçük olduğundan dolayı görülmeyeceği söylemi kaygılandığı ve endişe duyduğunu yansıtmaktadır. Çocukları kaygıya düşüren durumlardan biri de ideal birey olması yönünde zorlanmasıdır. Bu baskı ile çocuğun yetenekleri göz ardı edilmiş olmaktadır. Çocuk kendi tabiatını bastırmakta ve toplumsal

beklentiler ile kendi tabiatı arasında çatışma yaşamaktadır. Yaşadığı bu çatışma da çocuğun kaygı düzeyinin artmasına neden olabilmektedir (Kuzgun, 1981).

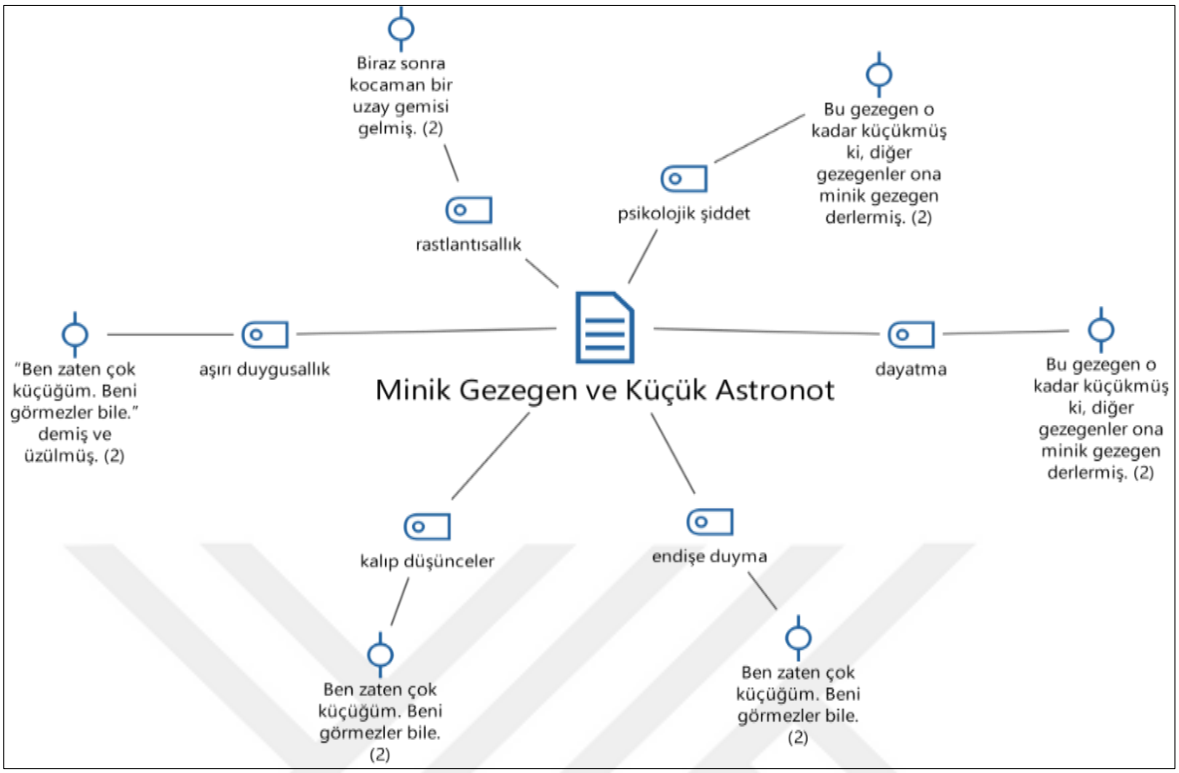
Tablo 12 **"**Minik Gezegen ve Küçük Astronot" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Ben zaten çok küçüğüm. Beni görmezler bile." söylemi "tek ve değişmez doğrular" alt izleğinin "kalıp düşünceler" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Küçük olanların görülmeyeceği söylemi kalıplaşmış bir söylemi yansıtmaktadır. Ders kitaplarındaki metinlerde kalıp düşüncelerden uzak durulmalıdır. Bu yapıtlarda düş gücü, macera ve merak durumları çokça bulunmalıdır.

Tablo 12 **"**Minik Gezegen ve Küçük Astronot" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Biraz sonra kocaman bir uzay gemisi gelmiş." söylemi "abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler" alt izleğinin "rastlantısallık" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Uzay gemisinin diğer gezegenleri atlayıp minik gezegene gitmesi rastlantısallık içermektedir. Lukens (1999), çocuk edebiyatı yapıtlarında iyi yapılandırılan nitelikli bir kurguyu abartılmış merak, aşırı duygusallık ve rastlantısallık gibi durumların bozabileceğini dile getirmektedir.

"Ben zaten çok küçüğüm. Beni görmezler bile demiş ve üzülmüş." söylemi "abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler" alt izleğinin "aşırı duygusallık" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Sever (2012b), çocukları üzüntü veren, acıklı olaylarla aşırı duygusallığa çeken, merak öğesinin zayıflatan ya da abartan, olayları basit bir kurguyla şans ya da rastlantıya bağlayan, yapıtın niteliğine zarar veren ve çocuğu okumaktan soğutabilen metinlere yer verilmemesi gerektiğini dile getirmektedir. Bu yapıtlar hazırlanırken merak öğeleri, duygu durumları ve rastlantısallığa dikkat edilmeli, kitabın çocuk tarafından sahiplenilmesinde bu durumların etkili olduğu unutulmamalıdır.

Tablo 12 **"**Minik Gezegen ve Küçük Astronot" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Bu gezegen o kadar küçükmüş ki, diğer gezegenler ona minik gezegen derlermiş." söylemi "şiddet" alt izleğinin "psikolojik şiddet" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Diğer gezegenlerin fiziksel özelliklerden yola çıkarak sıfat takma durumu pskolojik şiddeti yansıtmaktadır. Psikolojik şiddet: Karşıdaki kişinin ruhsal bütünlüğünü etkileyen, kişinin benliğine zarar veren olumsuz yargılardır. Kişiyi korkutmak, kaygılandırmak, hakaret etmek, yoksun bırakmak, küçümsemek, aşağılamak, öz güvenini zedelemek, isim takmak, tehdit etmek gibi durumlar psikolojik şiddete örnek olarak gösterilmektedir (Gemici, 2008).

Şekil 8. “Minik Gezegen ve Küçük Astronot” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 8 incelendiğinde, “Minik Gezegen ve Küçük Astronot” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında dayatma (1), endişe duyma (1), kalıp düşünceler (1), aşırı duygusallık (1), rastlantısallık (1), psikolojik şiddet (1) olmak üzere toplam 6 kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler (2) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 13. “Temel Güneş’e Gidiyor” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	“Uzaya ilk biz gittik.” “Ay’a ilk ayak basan biziz.”
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-

	Yaptırımcı Yargılar	-
	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 13 **"**Temel Güneş'e Gidiyor" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Uzaya ilk biz gittik." ve "Ay'a ilk ayak basan biziz." söylemleri "öğretme" alt izleğinin "aşırı öğreticilik" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Uzay ve Ay'a ilk giden bilgilerini doğrudan çocuğa ilettiği için öğretme durumu yansıtılmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları çocuğa bilgileri doğrudan aktarmak yerine çocuğun bilgilere ulaşmasının önünü açmalı ve merak duygusunu geliştirmelidir.

Şekil 9. "Temel Güneş'e Gidiyor" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 9 incelendiğinde, "Temel Güneş'e Gidiyor" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (2) olmak üzere toplam 2 kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok öğretme (2) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 14. "Uçan Balon" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

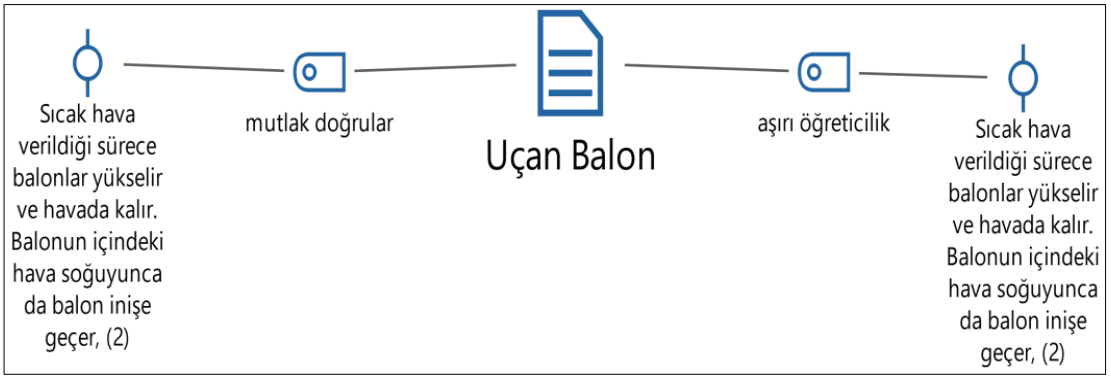
Ana İzlek	**Alt İzlek**	**Alt Kategoriler**	**Kod**
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Sıcak hava verildiği sürece balonlar yükselir ve havada kalır. Balonun içindeki hava soğuyunca da balon inişe geçer
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
Evrensel İlkeler	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-

Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
	Yaptırımcı Yargılar	-
	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
	Mutlak Doğrular	Sıcak hava verildiği sürece balonlar yükselir ve havada kalır. Balonun içindeki hava soğuyunca da balon inişe geçer
Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 14 **"**Uçan Balon" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Sıcak hava verildiği sürece balonlar yükselir ve havada kalır. Balonun içindeki hava soğuyunca da balon inişe geçer" söylemi "öğretme" alt izleğinin "aşırı öğreticilik" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metinde balonun uçuş aşamaları sırasıyla ayrıntılı olarak öğretilmektedir. Ders kitabında yer alan metinlerde çocuğa bilgiyi doğrudan aktarmak yerine çocuğun merak ve keşfetme duygusu desteklenmeli, kendi öğrenmelerinin önü açılmalıdır.

Tablo 14 **"**Uçan Balon" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Sıcak hava verildiği sürece balonlar yükselir ve havada kalır. Balonun içindeki hava soğuyunca da balon inişe geçer" söylemi "tek ve değişmez doğrular" alt izleğinin "mutlak doğrular" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metinde sıcak havanın yükselmesi, havanın soğuması gibi mutlak doğru söylemleri bulunmaktadır. Değişen dünyaya baktığımızda doğruların, mutlak ve tek olmadığını net olarak görmekteyiz (Dilidizgün, 2000). Bu nedenle doğru bilinenleri aktarmaktan ziyade mutlak doğrunun olmadığını bilmeli ve çocukları buna göre yönlendirmeliyiz.

Şekil 10. "Uçan Balon" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 10 incelendiğinde, "Uçan Balon" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1), mutlak doğrular (1) olmak üzere toplam 2 kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok öğretme (1) ve tek ve değişmez doğrular (1) alt izleklerinin kodlarına

rastlanmıştır. Tablo 15'te "Efe Deney Yapıyor" adlı metnin evrensel ilkeler niteliklerine yönelik bulgular yer almaktadır.

Tablo 15. "Efe Deney Yapıyor" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	"Anneciğim, bu sabah iki yumurta yemek istiyorum. Küçük bilim adamı
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	Herkes deney yapmayı seviyordu.
		Mutlak Doğrular	
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	Herkes deney yapmayı seviyordu.
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

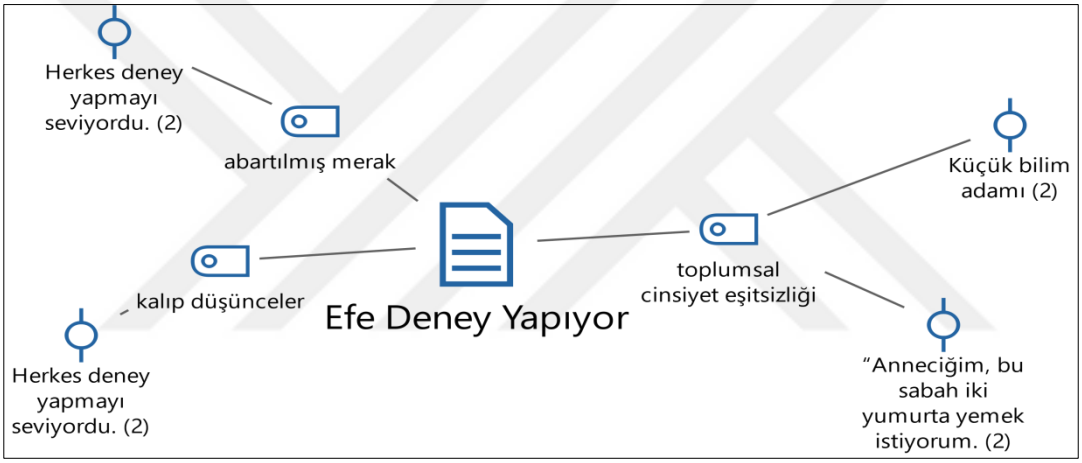
Tablo 15 **"**Efe Deney Yapıyor" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Anneciğim, bu sabah iki yumurta yemek istiyorum." ve "Küçük bilim adamı" söylemleri "cinsiyet ayrımcılığı" alt izleğinin "toplumsal cinsiyet eşitsizliği" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Anneden istenen yumurta kahvaltı hazırlama görevinin evde annenin işi olduğunu yansıtmaktadır. Ayrıca bilim adamı söylemi yerine bilim insanı kullanılarak ayrımcı söylemden kaçınılmalıdır. Çocukta ailede başlayan cinsiyet rollerine olan bakış açısı kitaplarla tanışmasıyla farklı bir boyuta geçmektedir. Çocuk kitaplardaki karakterlerle tanışmakta, özdeşim kurmakta hatta bazı durumları doğrudan hayatına aktarmaktadır. Bu durumda çocuk kitaplarında yer alan metin ve görseller hassasiyetle hazırlanmalı, çocuğun hayatına doğrudan ya da dolaylı olarak etki edeceği unutulmamalıdır.

Tablo 15 **"**Efe Deney Yapıyor" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Herkes deney yapmayı seviyordu." söylemi "tek ve değişmez doğrular" alt izleğinin "kalıp düşünceler" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu söylemle deney yapma

eyleminin herkes tarafından sevildiği kalıplaşmıştır. Ders kitabında yer alan metinlerde kalıplaşmış söylemlerden kaçınılmalı çocuğun düş dünyasını besleyen söylemlere yer verilmelidir.

Tablo 15 **"**Efe Deney Yapıyor" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Herkes deney yapmayı seviyordu." söylemi "abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler" alt izleğinin "abartılmış merak" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Herkesin deney yapmayı sevmesi dile getirilerek abartılmış bir merak yansıtılmaktadır. Karagöz (2018) de çocuk edebiyatı yapıtlarının iletisini doğru aktarabilmesi ve estetik düzeyi tamamlayabilmek adına yapıtlarda abartılmış merak, aşırı duygusal öğeler ve rastlantısallık gibi durumlardan uzak durması gerektiğini söylemektedir.

Şekil 11. "Efe Deney Yapıyor" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 11 incelendiğinde, "Efe Deney Yapıyor" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında toplumsal cinsiyet eşitsizliği (2), kalıp düşünceler (1), abartılmış merak (1), olmak üzere toplam 4 kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok cinsiyet ayrımcılığı (2) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 16. "Atatürk ve Çocuk" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Karıncalar yakın olan yoldan geçmek istiyorlar. Sense yollarını uzatıyorsun. Şurdaki su birikintisini toprakla doldur. Bu çubukları da buraya yerleştir. O zaman karıncalar senin istediğin yerden geçerler
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Karıncalar için zaman ve çalışmak çok önemlidir.
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Şurdaki su birikintisini toprakla doldur. Bu çubukları da buraya yerleştir.
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	Köprüyü şuraya yapsana. Karıncalar daha rahat ve kolay geçerler
	Emir	Nutuk Çekme	Başarılı olabilmek için sen de karıncalar gibi kısa, güvenli ve yararlı yollar seçmelisin.
		Buyruk Verme	-

Korku	Gözdağı Verme	-
	Korkutma	-
Kaygı	Endişe Duyma	Nedense benim köprümden geçmiyorlar.
İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
	İnanç Söylemleri	-
Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
	Psikolojik Ayrımcılık	-
	Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
	Tektipleştirme	-
Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
Geleneksel Değerler, Yaptırımcı	Gelenek ve Görenekler	-
Yargılar ve Kurallar	Yaptırımcı Yargılar	Karıncalar yakın olan yoldan geçmek istiyorlar. Sense yollarını uzatıyorsun. Şurdaki su birikintisini toprakla doldur. Bu çubukları da buraya yerleştir. O zaman karıncalar senin istediğin yerden geçerler.
	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
	Mutlak Doğrular	Karıncalar için zaman ve çalışmak çok önemlidir.
Abartılmış Merak ve Aşırı	Abartılmış Merak	-
Duygusal Öğeler	Zayıflatılmış Merak	O zaman karıncalar senin istediğin yerden geçerler
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 16 **“**Atatürk ve Çocuk” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Karıncalar yakın olan yoldan geçmek istiyorlar. Sense yollarını uzatıyorsun. Şurdaki su birikintisini toprakla doldur. Bu çubukları da buraya yerleştir. O zaman karıncalar senin istediğin yerden geçerler” söylemi “öğretme” alt izleğinin “aşırı öğreticilik” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu söylemlerde çocuğa doğrudan problemin çözümü verilmektedir. Ders kitabındaki metinlerde çocuğa doğrudan çözümü öğretmek yerine çözüm yollarını bulabilmesinin ve uygulayabilmesinin önü açılmalıdır.

Tablo 16 **“**Atatürk ve Çocuk” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Karıncalar için zaman ve çalışmak çok önemlidir.” “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu söylemler karıncaların zaman ve çalışma konusunda belletici tutumunu yansıtmaktadır. Çocuk kitaplarında çocukların okuma kültürünü olumsuz etkileyebilecek unsurlar taşımaması, öğretici ve belletici bir anlayışın bulunmaması gerekmektedir (Çer, 2019).

Tablo 16 **“**Atatürk ve Çocuk” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Şurdaki su birikintisini toprakla doldur. Bu çubukları da buraya yerleştir.” söylemi “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki karakterin problem çözümü konusunda yönlendirildiği görülmektedir. Ders kitabında yer alan metinlerde çocuğun problemini çözmek yerine o problemin çözüm yolları çocuğa sezinletilmeli ve kendi problemini kendi çözmesi konusunda cesaretlendirilmelidir.

“Köprüyü şuraya yapsana. Karıncalar daha rahat ve kolay geçerler” söylemi “öğüt” alt izleğinin “öneride bulunma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki

karaktere problemin çözümü için köprüyü şuraya yapsana diyerek doğrudan öneri verilmektedir. Metindeki söylemler çocuğun problemini doğrudan çözmeyi değil çocuğun kendi problemini kendi çözebileceğinin iletisini vermelidir.

Tablo 16 **"**Atatürk ve Çocuk" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Başarılı olabilmek için sen de karıncalar gibi kısa, güvenli ve yararlı yollar seçmelisin." "emir" alt izleğinin "nutuk çekme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu söylemlerle başarılı olmanın yolu nutuk çekerek belirtilmektedir. Gordon'un (1996), çocuklarla ilişki kurarken karşı çıktığı bazı iletişim engelleri vardır. Bu engeller; emir vermek, öğüt vermek, ahlak dersi vermeye kalkmak, nutuk çekmek, uyarıda bulunmak, yönlendirmek, öğretmeye çalışmak, eleştirmek, yargıda bulunmak, alay etmek, ad takmak, gözdağı vermek gibi durumlardır (Akt. Akyol, K., 2003). Buradan yola çıkarak nutuk çekmenin iletişim engeli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 16 **"**Atatürk ve Çocuk" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Nedense benim köprümden geçmiyorlar." "kaygı" alt izleğinin "endişe duyma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Çocuğun karıncaların kendi yaptığı köprüden geçmemesi durumu endişeyi yansıtmaktadır. Çocuğun kitabı okurken sürekli yoğunlaşan endişe ve heyecanı dengelenmediği takdirde çocuğun gözünde inandırıcılığını yitirmeye başlar. Bu nedenle metinlerde geçen endişe durumları dengelenmelidir (Sever, 2008a).

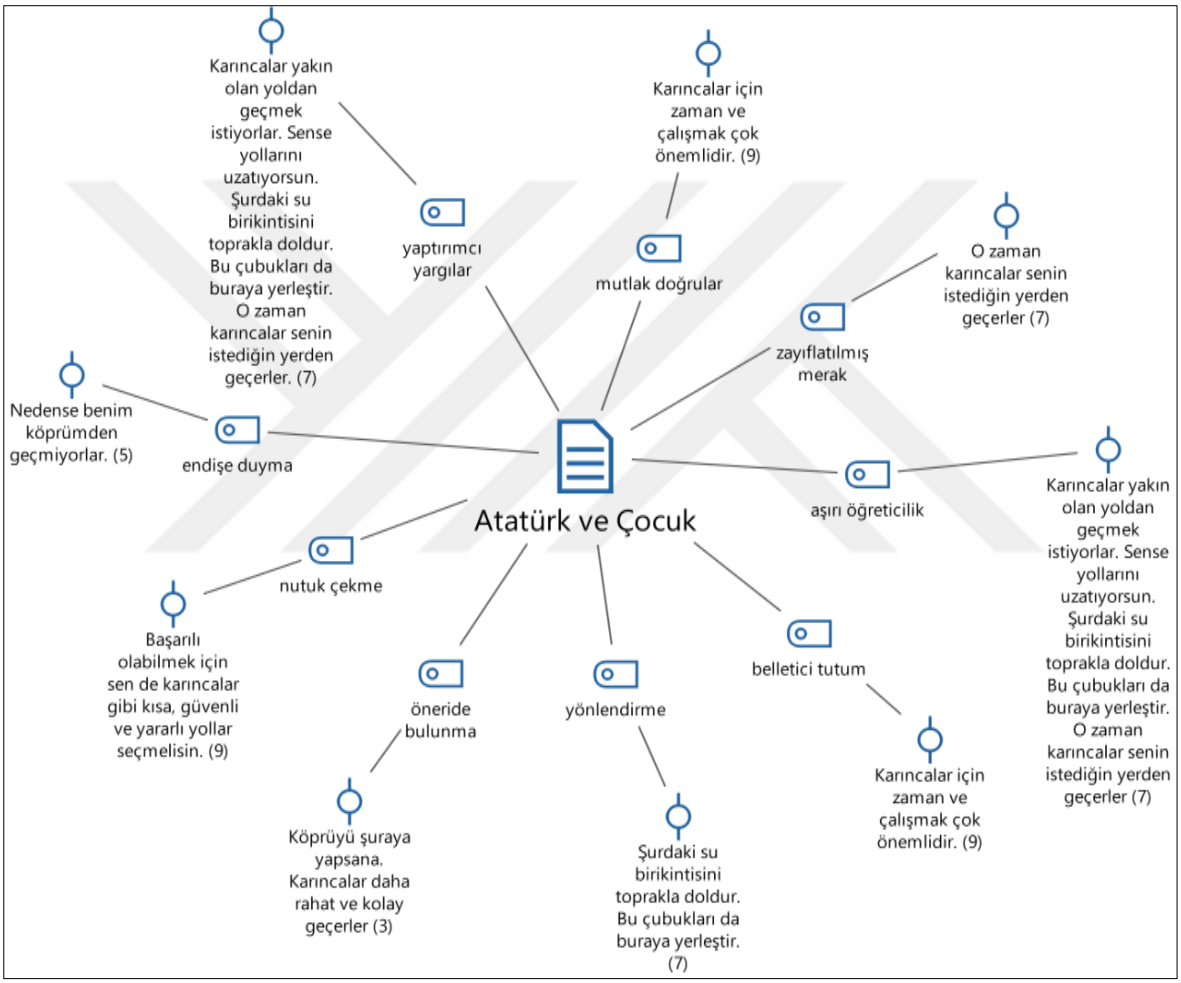
Tablo 16 **"**Atatürk ve Çocuk" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Karıncalar yakın olan yoldan geçmek istiyorlar. Sense yollarını uzatıyorsun. Şurdaki su birikintisini toprakla doldur. Bu çubukları da buraya yerleştir. O zaman karıncalar senin istediğin yerden geçerler." "geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar" alt izleğinin "yaptırımcı yargılar" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu söylemlerle çocuğun izlediği yolun doğru olmadığı ve doğrusunun nasıl olacağı iletilmektedir. Çocuk edebiyatı yapıtları geleneksel değerlere, yaptırımcı yargılara ve kurallara körü körüne bağlı olan çocuklar yetiştirmekten ziyade bu değer, yargı ve kuralları sorgulayan, kendi zihin süzgecinden geçiren öğrenciler yetiştirmeyi amaçlamaktadır.

Tablo 16 **"**Atatürk ve Çocuk" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Karıncalar için zaman ve çalışmak çok önemlidir." söylemi "tek ve değişmez doğrular" alt izleğinin "mutlak doğrular" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Karıncalar için zaman ve çalışmanın önemi mutlak doğru olarak yansıtılmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları mutlak doğrunun olmadığını çocuklara sezinletmelidir.

Tablo 16 **"**Atatürk ve Çocuk" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "O zaman karıncalar senin istediğin yerden geçerler" söylemi "abartılmış merak ve aşırı

duygusal öğeler" alt izleğinin "zayıflatılmış merak" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu söylemde çocuğun merak duygusunu desteklemek ve problemin çözümü için yeni yollar aramaya yönlendirmek yerine problemin çözümü iletilmiş ve metindeki merak öğesi zayıflatılmıştır. Merak duygusunun az bulunması çocuğu kitaba çekmeyecektir ve kitabın akıcılığına engel olacaktır. Denge sağlanması durumunda da çocuk nitelikli bir yapıtla karşılaşmış olacak ve okuma kültürünün önü açılacaktır (Kaya, 2010).

Şekil 12. "Atatürk ve Çocuk" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 12 incelendiğinde, "Atatürk ve Çocuk" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1), belletici tutum (1), yönlendirme (1), öneride bulunma (1), nutuk çekme (1), endişe duyma (1), yaptırımcı yargılar (1), mutlak doğrular (1), zayıflatılmış merak (1) olmak üzere toplam 9 kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok öğüt (2) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 17. "Dünya Çocuk Bayramı" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Buluşma nedenini, Açıklamak çok kolay. Bu kocaman dünyada Ülke sayısı çoktur. Oysaki hiçbirinin Çocuk Bayramı yoktur.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Türkiye konuklarla, Kalpler sevgiyle dolsun.
	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	Türkiye konuklarla, Kalpler sevgiyle dolsun.
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Dünya Çocuk Bayramı Herkese mutlu olsun!
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	Her Yirmi Üç Nisan'da Tekrarlanır bu olay. Her Yirmi Üç Nisan'da Cıvıldaşıp coşuyor.
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	Oysaki hiçbirinin Çocuk Bayramı yoktur.
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 17 **"**Dünya Çocuk Bayramı" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Buluşma nedenini, Açıklamak çok kolay. Bu kocaman dünyada Ülke sayısı çoktur. Oysaki hiçbirinin Çocuk Bayramı yoktur." söylemi "öğretme" alt izleğinin "aşırı öğreticilik" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metinde Dünya Çocuk Bayramı'nın durumu öğretilmektedir. Ders kitaplarındaki metinler çocuklara bir şeyleri açıklamak yerine kendi öğrenmelerinin önünü açmalıdır ve okumaya merak duymalarını desteklemelidir.

Tablo 17 **“**Dünya Çocuk Bayramı” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Türkiye konuklarla, Kalpler sevgiyle dolsun.” söylemi “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metinde bulunan kalpler sevgiyle dolsun söylemi belletici bir tutum yansıtmaktadır. Çocuk kitaplarında çocukların okuma kültürünü olumsuz etkileyebilecek unsurlar taşımaması, öğretici ve belletici bir anlayışın bulunmaması gerekmektedir (Çer, 2019).

Tablo 17 **“**Dünya Çocuk Bayramı” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Türkiye konuklarla, Kalpler sevgiyle dolsun.” söylemi “öğüt” alt izleğinin “öneride bulunma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu söylemlerden yola çıkarak ülkenin konuklarla ve kalplerin sevgiyle dolması önerisinde bulunulmaktadır. Çocuğa bir yetişkinin aktardığı öğütler çocuğun kitapla kurduğu iletişime zarar vererek kendi duygu ve düşüncelerini oluşturmasına engel olmaktadır. Bu nedenle çocuk edebiyatı yapıtlarında çocuğun doğrudan ne yapması ya da yapmaması gerektiğini aktaran söylemlerden yani öğütlerden uzak durulmalıdır (Sever, 2008a; Yörükoğlu, 2010).

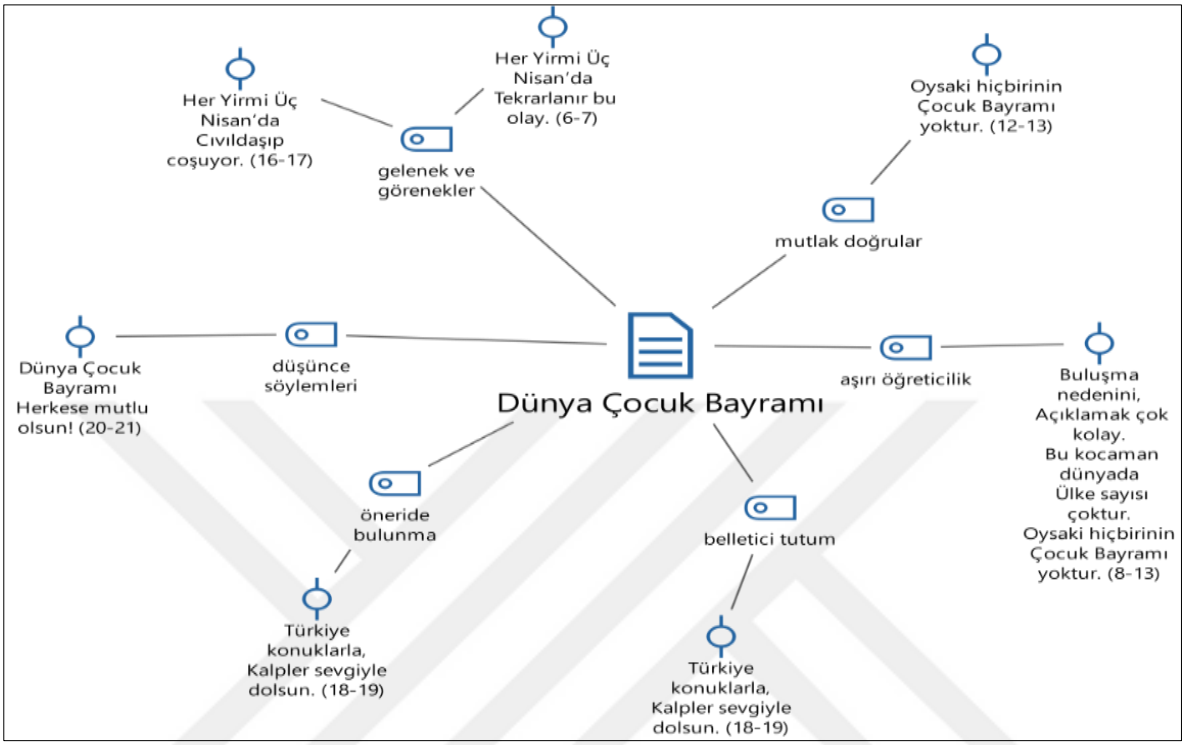
Tablo 17 **“**Dünya Çocuk Bayramı” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Dünya Çocuk Bayramı Herkese mutlu olsun!” söylemi “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Dünya Çocuk Bayramı söylemi ideolojik bir fikri yansıtmaktadır. Edebi yapıtların çocuğu herhangi bir ideolojik görüşe yönlendirmek gibi bir amaç taşımaması, sanatın gerekliliklerini yerine getirmesi ve çocuğa göre olması gerekmektedir.

Tablo 17 **“**Dünya Çocuk Bayramı” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Her Yirmi Üç Nisan’da Tekrarlanır bu olay.” “Her Yirmi Üç Nisan’da Cıvıldaşıp coşuyor.” söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “gelenek ve görenekler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metinde yer alan her 23 Nisan’da tekrarlanması ve çocukların cıvıldaşıyor söylemleri gelenek ve görenek söylemlerini yansıtmaktadır. Kitaplarda yer verilen geleneksel değerler çocukların çok boyutlu düşünmesini engelleyebilmekte ve eleştirel bakış açısı geliştirmesine engel olabilmektedir. Böyle olduğunda da çocuklar yazarın düşüncesini doğrudan benimseyebilmektedir (Dilidüzgün, 2004a).

Tablo 17 **“**Dünya Çocuk Bayramı” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Oysaki hiçbirinin Çocuk Bayramı yoktur.” söylemleri “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “mutlak doğrular” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Hiçbirinin çocuk bayramı yok söylemi mutlak doğruyu yansıtmaktadır. Çocuk edebiyatı

yapıtlarında mutlak doğrular yerine olay ve fikirlere farklı açılardan bakılabileceği yansıtılmalı, çocukların zihin dünyaları geliştirilmelidir.

Şekil 13. "Dünya Çocuk Bayramı" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 13 incelendiğinde, "Dünya Çocuk Bayramı" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1), belletici tutum (1), öneride bulunma (1), düşünce söylemleri (1), gelenek ve görenekler (2), mutlak doğrular (1) olmak üzere toplam 7 kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar (2) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 18. "Kahraman Şerife Bacı" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Şerife Bacı, Kurtuluş Savaşı'ndaki kahramanlarımızdandır. Şerife Bacı, İnebolu'daki cephaneleri Ankara'ya kağnısı ile getirirken ağır kış şartları sebebiyle donarak şehit olmuş, çocuklar. Yanındaki tek korunma aracı olan yorganını top mermilerinin üzerine örtmüş. Onları korumak için kendisini feda etmiş.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Anlaşılan siz Şerife Bacı'yı bilmiyorsunuz.
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	Kısmet olursa hep beraber gezmeye gidelim.
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-

Kaygı	Endişe Duyma	-
İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Şerife Bacı, Kurtuluş Savaşı'ndaki kahramanlarımızdandır. - Nasıl bir kahramanlık! - Nasıl bir vatan sevgisi!
	İnanç Söylemleri	-
Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
	Psikolojik Ayrımcılık	-
	Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
	Tektipleştirme	-
Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	şehit olmuş
	Yaptırımcı Yargılar	-
	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	donarak şehit olmuş Onları korumak için kendisini feda etmiş.
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 18 **"**Kahraman Şerife Bacı" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Şerife Bacı, Kurtuluş Savaşı'ndaki kahramanlarımızdandır. Şerife Bacı, İnebolu'daki cephaneleri Ankara'ya kağnısı ile getirirken ağır kış şartları sebebiyle donarak şehit olmuş, çocuklar." ve "Yanındaki tek korunma aracı olan yorganını top mermilerinin üzerine örtmüş. Onları korumak için kendisini feda etmiş." söylemleri "öğretme" alt izleğinin "aşırı öğreticilik" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Şerife Bacı hakkında verilen bilgiler Şerife Bacı'nın öyküsünü aktarmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtlarında bilgileri doğrudan aktarmak yerine çocukların bilgiye ulaşmalarının önü açılmalı ve merakları beslenmelidir.

Tablo 18 **"**Kahraman Şerife Bacı" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Anlaşılan siz Şerife Bacı'yı bilmiyorsunuz." söylemi "belletme" alt izleğinin "belletici tutum" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu söylem Şerife Bacı hakkında bir şeyler bilmek gerektiğini yansıtmaktadır. Yapıtlar çocuklara insan doğasını aktaran, yaşamı tanıtan estetik araçlardır. Bu araçlar ile çocukların gelişimine olumlu yönde katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Bu katkının olumlu olabilmesi için de yapıtlarda insanın doğasıyla uyuşmayan tutum, durum ve davranışlardan uzak durulmalı; öğretme ve belletme değil duyumsatma ve sezinletme yeğlenmelidir (Sever, 2002).

Tablo 18 **"**Kahraman Şerife Bacı" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Kısmet olursa hep beraber gezmeye gidelim." söylemi "öğüt" alt izleğinin "öneride bulunma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Hep beraber gezme söylemi

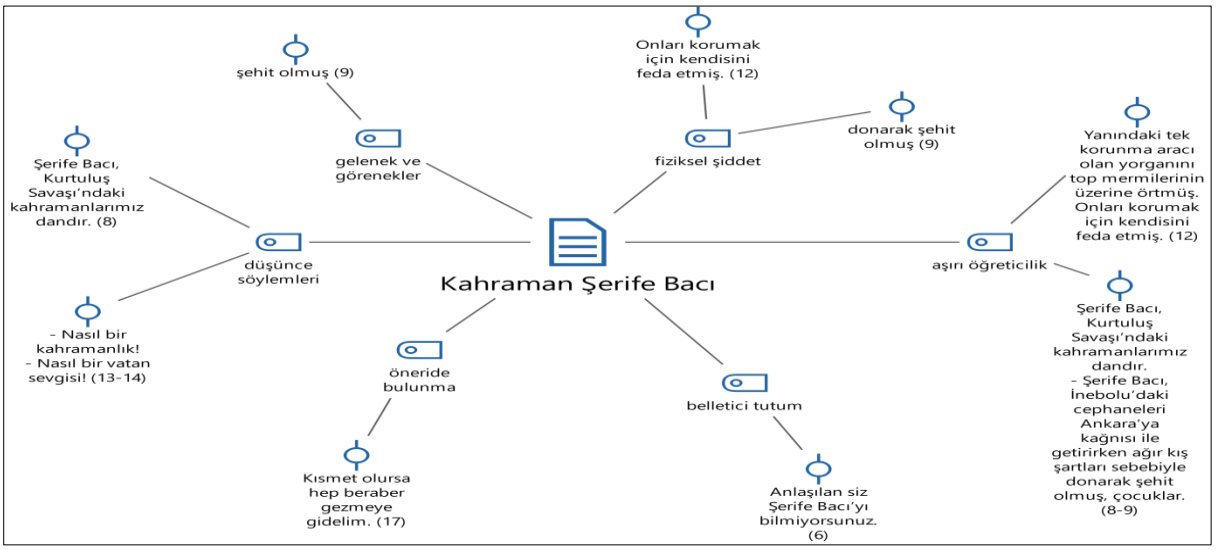
öneri durumunu yansıtmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları çocuğa öğüt vermemeli, çocuğun fikirlerini önemseyen söylemler içermelidir.

Tablo 18 **"**Kahraman Şerife Bacı" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Şerife Bacı, Kurtuluş Savaşı'ndaki kahramanlarımızdandır." ve "Nasıl bir kahramanlık! Nasıl bir vatan sevgisi!" söylemleri "ideolojik söylemler" alt izleğinin "düşünce söylemleri" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Şerife Bacı'nın kahramanlığı ve vatan sevgisi üzerinden düşünce söylemlerinde bulunulmaktadır. Çocuk edebiyatı ideolojik söylem aktarılan yer değil aksine çocuğa değer veren, çocuğun özelliklerini temel alan, kendi düşüncelerini geliştirebileceği yer olarak görülmelidir (Çağan, 2005).

Tablo 18 **"**Kahraman Şerife Bacı" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "şehit olmuş" söylemi "geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar" alt izleğinin "gelenek ve görenekler" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Şehit söylemi bu kategoriye girmektedir. Çocuk edebiyatı yapıtları geleneksel değerler aktarmak yerine çocuğun düş dünyasına ve yaş düzeyine uygun içeriklerle çocuklara ulaşmalıdır. Bu metinlerin çocuğa göre olması gerektiği unutulmamalıdır.

Tablo 18 **"**Kahraman Şerife Bacı" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "donarak şehit olmuş" "Onları korumak için kendisini feda etmiş." söylemleri "şiddet" alt izleğinin "fiziksel şiddet" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Donarak şehit olması ve kendini feda etmesi fiziksel şiddet kapsamında değerlendirilmektedir. Çocukların gelişim düzeylerine göre çocuk edebiyatı yapıtlarında yer alan şiddet durumları, çocukları şiddetle karşılaştığında ne yapması gerektiği hakkında bilinçlendirmeli ve şiddete karşı bir anlayış geliştirmelerine yardımcı olmalıdır (Sever, 2003a).

Şekil 14. "Kahraman Şerife Bacı" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 14 incelendiğinde, "Kahraman Şerife Bacı" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (2), belletici tutum (1), öneride bulunma (1), düşünce söylemleri (2), gelenek ve görenekler (1), fiziksel şiddet (2) olmak üzere toplam 9 kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok öğretme (2), ideolojik söylemler (2), şiddet (2) alt izleklerinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 19. "Atatürk Köşesi" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Atatürk, 10 Kasım 1938 günü İstanbul'da Dolmabahçe Sarayı'nda hayata gözlerini yumdu. Her yıl 10 Kasım'da Atatürk'ü anarız. Ona olan sevgimizi ve saygımızı belirtiriz. Atatürk'ün annesinin adı Zübeyde Hanım, babasının adı Ali Rıza Bey'dir.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	Haydi, Atatürk'ü anma gününden önce Atatürk Köşesi'ni yeniden düzenleyelim. Bunun için yarın köşemizi süsleyecek Atatürk resimleri ve bayraklar getirin
	Öğüt	Yönlendirme	Atatürk Köşesi'ni yeniden düzenleyelim. Bunun için yarın köşemizi süsleyecek Atatürk resimleri ve bayraklar getirin Buraya sığacak büyüklükte resimler getireceksiniz
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	Buraya sığacak büyüklükte resimler getireceksiniz Atatürk resimleri ve bayraklar getirin
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Her yıl 10 Kasım'da Atatürk'ü anarız
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı	Gelenek ve Görenekler	-
	Yargılar ve Kurallar	Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	Her yıl 10 Kasım'da Atatürk'ü anarız.
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal	Abartılmış Merak	-
	Öğeler	Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 19 **"**Atatürk Köşesi" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Atatürk, 10 Kasım 1938 günü İstanbul'da Dolmabahçe Sarayı'nda hayata gözlerini yumdu. Her yıl 10 Kasım'da Atatürk'ü anarız. Ona olan sevgimizi ve saygımızı belirtiriz." "Atatürk'ün annesinin adı Zübeyde Hanım, babasının adı Ali Rıza Bey'dir." söylemleri "öğretme" alt izleğinin "aşırı öğreticilik" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Atatürk'ün ölüm tarihi, mezarının olduğu yer, anne ve baba isimleri çocuklara öğretilmektedir. Çocuk edebiyatı yapıtlarında içeriğin öğretme ve belletme amacından uzak

olması gerekmektedir. Bu yapıtlar içeriğindeki bilgi yığışmacası ile çocuğu baskılamamalıdır. Yazar, çocuklara doğruyu gösterecek ya da her şeyin en doğrusunu bilecek konumda değildir. Yazar sadece ham öyküsü ile ortaya bir tartışma koymalı, gerekli sonuçları okurun çıkarmasını beklemelidir (Dilidüzgün, 2003, 2004).

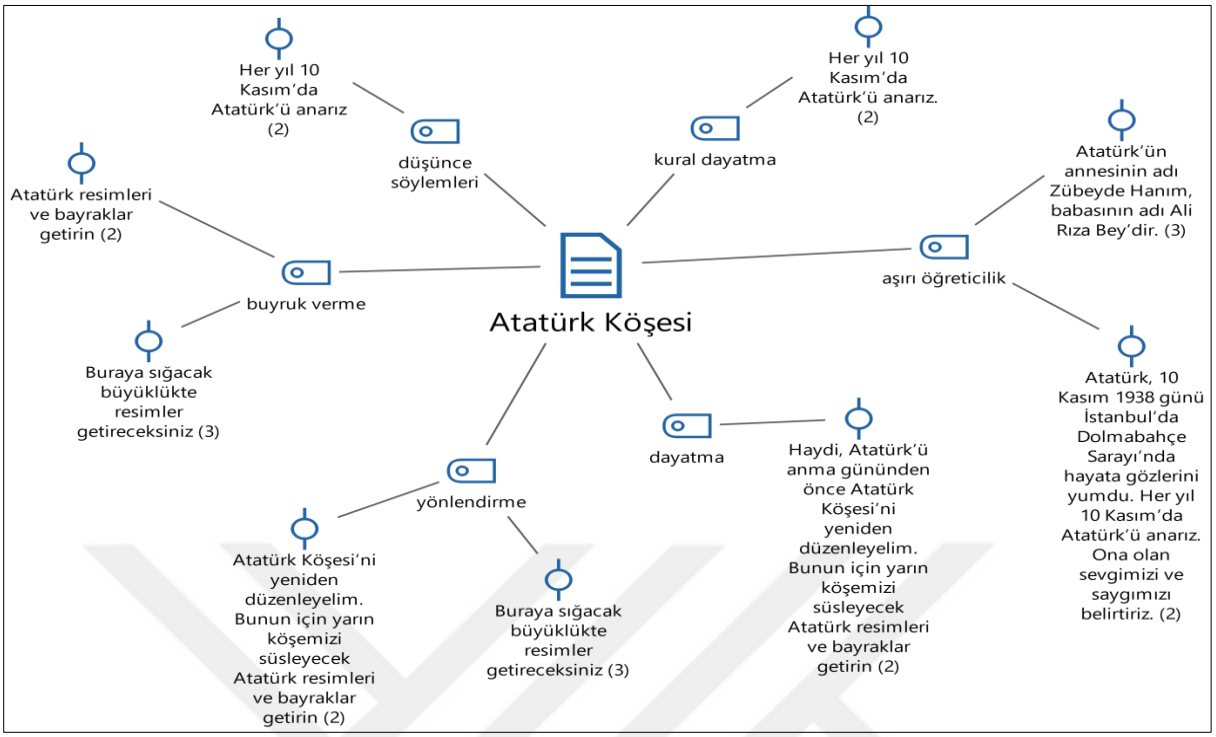
Tablo 19 **"**Atatürk Köşesi" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Haydi, Atatürk'ü anma gününden önce Atatürk Köşesi'ni yeniden düzenleyelim. Bunun için yarın köşemizi süsleyecek Atatürk resimleri ve bayraklar getirin" söylemi "belletme" alt izleğinin "dayatma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Öğretmen çocuklara Atatürk'ü anma günü için yapılacakları belletme yoluna gitmektedir. Çocuk edebiyatı yapıtları çocuğa bilgi ve durumları belletmek yerine kendi fikir dünyasını geliştirecek ve bu fikirlerini söylem edebileceği metinler sunmalıdır.

Tablo 19 **"**Atatürk Köşesi" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Atatürk Köşesi'ni yeniden düzenleyelim. Bunun için yarın köşemizi süsleyecek Atatürk resimleri ve bayraklar getirin" ve "Buraya sığacak büyüklükte resimler getireceksiniz" söylemleri "öğüt" alt izleğinin "yönlendirme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemlerle anma günü için çocuklar yönlendirilmektedir. Metindeki öğüt durumları, çocuğun kendi düşüncelerinin önemsiz olduğunu ya da bir başkasının düşüncelerinin kendi düşüncesinden daha önemli olduğunu benimsemesine yol açabilmektedir (Sever, 2008a; Yörükoğlu, 2010).

Tablo 19 **"**Atatürk Köşesi" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Buraya sığacak büyüklükte resimler getireceksiniz" "Atatürk resimleri ve bayraklar getirin" söylemleri "emir" alt izleğinin "buyruk verme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Resim getireceksiniz ve Atatürk resimleri ve bayraklar getirin söylemleri buyruk vermeyi yansıtmaktadır. Çocuğa 'oku, yap' gibi emir söylemleri çocuğa kitabi sevdirmek yerine kitapla arasına mesafe koymasına neden olabilir. Kitap okuma alışkanlığı için emir söylemlerinden kaçınmalı, çocuğun istek ve fikirlerine değer verilmelidir (Sever, 2012).

Tablo 19 **"**Atatürk Köşesi" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Her yıl 10 Kasım'da Atatürk'ü anarız" söylemi "geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar" alt izleğinin "kural dayatma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Çocuk edebiyatı yapıtlarında çocukların duygu ve düşünceleri bastırılmamalı, kurallar ve yasaklamalardan uzak durulmalıdır. Asıl hedeflenen amacın çocuğa anadilinin zenginliğini keşfettirmek, insan gerçekliğini sanatçı duyarlılığı ile aktarmak ve çocuğun etkili iletişim kurabilmesini sağlamak, okuma kültürü edindirmek olduğu unutulmamalıdır (Varışoğlu ve Tuzcuoğlu Aksin, 2019).

Şekil 15. "Atatürk Köşesi" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 15 incelendiğinde, "Atatürk Köşesi" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (2), dayatma (1), yönlendirme (2), buyruk verme (2), düşünce söylemleri (1), kural dayatma (1) olmak üzere toplam 9 kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok öğretme (2), öğüt (2), emir (2) alt izleklerinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 20. "Allah Bir Daha Bu Millete İstiklal Marşı Yazdırmasın" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	İstiklâl Marşı'na saygım çok büyüktür de ondan.
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
Evrensel İlkeler	Emir	Nutuk Çekme	"Allah, bir daha bu millete İstiklâl Marşı yazdırmasın!"
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	İstiklâl Marşı'na saygım çok büyüktür de ondan.
		İnanç Söylemleri	"Allah, bir daha bu millete İstiklâl Marşı yazdırmasın!"
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	ben İstiklâl Marşı'nı duyduğum her yerde hazır ol vaziyetine geçerim.
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	dedesi elini bırakmıyordu
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal	Abartılmış Merak	-

Öğeler	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	Zeynep, dedesinin yanaklarından iki damla yaş süzüldüğünü fark etti.
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 20 **"**Allah Bir Daha Bu Millete İstiklal Marşı Yazdırmasın" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "İstiklâl Marşı'na saygım çok büyüktür de ondan." söylemi "belletme" alt izleğinin "belletici tutum" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu söylemden yola çıkarak İstiklal Marşı'na olan saygıyı belletme durumu yansımaktadır. Çocuk edebiyatında yer alan metinler çocuklara bilgileri ve durumları belletmekten ziyade onun bakış açısını geliştirmeli ve olaylardan yola çıkarak kendi fikirlerini edinmesini sağlamalıdır. Kendi fikirlerini edinen ve destek gören çocuklar bu fikirleri yaşamına yansıtırken de daha rahat edecektir.

Tablo 20 **"**Allah Bir Daha Bu Millete İstiklal Marşı Yazdırmasın" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Allah, bir daha bu millete İstiklâl Marşı yazdırmasın!" söylemi "emir" alt izleğinin "nutuk çekme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Çocuk edebiyatı yapıtlarında yer alan emir söylemleri içinde sert iletiler barındırmaktadır. Bu sert iletiler çocuğun dünyasına ters olmakla birlikte, bu iletilerle karşılaşan çocuklar bu durumu kendi hayatlarına yansıtabilmektedir (Akbayır, 2008).

Tablo 20 **"**Allah Bir Daha Bu Millete İstiklal Marşı Yazdırmasın" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "İstiklâl Marşı'na saygım çok büyüktür de ondan." söylemi "ideolojik söylemler" alt izleğinin "düşünce söylemi" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. İstiklal Marşı'na duyulan saygının belirtilmesi ideolojik söylemler içermektedir.

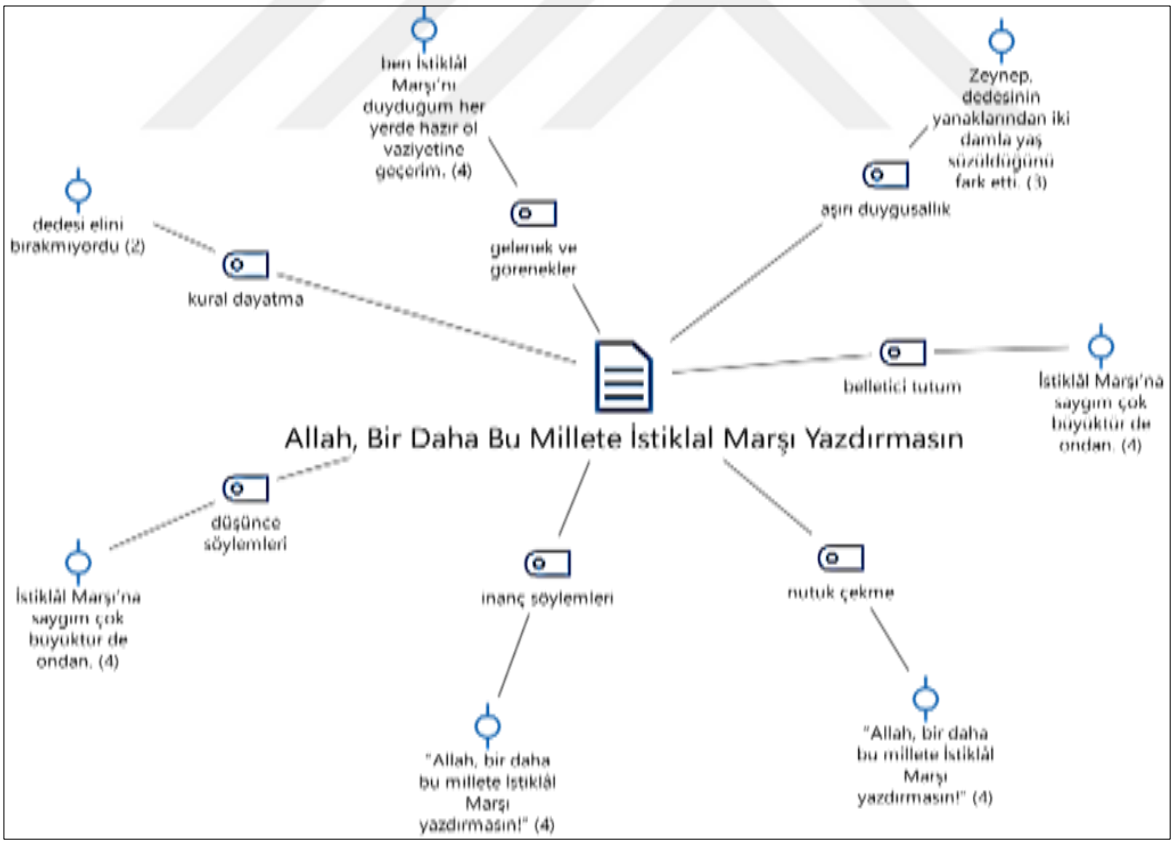
"Allah, bir daha bu millete İstiklâl Marşı yazdırmasın!" söylemi "ideolojik söylemler" alt izleğinin "inanç söylemi" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Çocuk edebiyatı yapıtları ideolojik söylemlerle ya da ahlaksal yaklaşımlarla biçimlendirilmemeli, çocuğu bir inanca veya düşünceye sevk etmemeli, buna neden olabilecek söylemlerden kaçınılmalıdır (Çer, 2019).

Tablo 20 **"**Allah Bir Daha Bu Millete İstiklal Marşı Yazdırmasın" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "ben İstiklâl Marşı'nı duyduğum her yerde hazır ol vaziyetine geçerim." söylemi "geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar" alt izleğinin "gelenek ve görenekler" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. İstiklal Marşı'nı duyduğu her yerde hazır ola geçmesi gelenek ve görenekleri yansıtmaktadır.

"Dedesi elini bırakmıyordu" söylemi "geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar" alt izleğinin "kural dayatma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Dedenin İstiklal Marşı okunurken torununun elini bırakmaması durumu kural dayatmayı yansıtmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları çocuğun yaş düzeyine uygun hazırlanmalı ve çocuğa uygun bu metinlerle çocuğun fikir dünyası desteklenmelidir. Kural ve yargılar çocuğa diretilmemelidir.

Tablo 20 **"**Allah Bir Daha Bu Millete İstiklal Marşı Yazdırmasın" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Zeynep, dedesinin yanaklarından iki damla yaş süzüldüğünü fark etti." söylemi "abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler" alt izleğinin "aşırı duygusallık" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Dedesinin İstiklal Marşı okunurken ağlaması duygusal durumları yansıtmaktadır. Lukens (1999), çocuk edebiyatı yapıtlarında iyi yapılandırılan nitelikli bir kurguyu abartılmış merak, aşırı duygusallık ve rastlantısallık gibi durumların bozabileceğini dile getirmektedir.

Şekil 16. "Allah, Bir Daha Bu Millete İstiklal Marşı Yazdırmasın" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 16 incelendiğinde, "Allah, Bir Daha Bu Millete İstiklal Marşı Yazdırmasın" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında belletici tutum (1), nutuk çekme (1), inanç söylemleri (1),

düşünce söylemleri (1), kural dayatma (1), gelenek ve görenekler (1), aşırı duygusallık (1) olmak üzere toplam 7 kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar (2), ideolojik söylemler (2) alt izleklerinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 21. "Bilgi Kuşu" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Bütün sesler yan yana gelip oldu kelime
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Bundan sonra kitaplar en güzel arkadaşım.
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	Sevgili kitaplarım ben sizden ayrılamam.
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	El ele tutuşunca mutluluk oldu tamam
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	Okula başlayınca göklere erdi başım
			Uçarak sayfalardan bir kuş kondu dilime
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 21 **"**Bilgi Kuşu" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Bütün sesler yan yana gelip oldu kelime" söylemi "öğretme" alt izleğinin "aşırı öğreticilik" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Kelimenin olma şeklini anlatması bu durumu yansıtmaktadır. Yapıtlarda insanın doğasıyla uyuşmayan tutum, durum ve davranışlardan uzak durulmalı; öğretme değil duyumsatma ve sezinletme yeğlenmelidir (Sever, 2002).

Tablo 21 **"**Bilgi Kuşu" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Bundan sonra kitaplar en güzel arkadaşım." söylemi "belletme" alt izleğinin "belletici tutum" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Kitapların en güzel arkadaş olma durumunu belletmek yansıtılmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları belletme amacı değil, duyumsatma amacı edinmelidir.

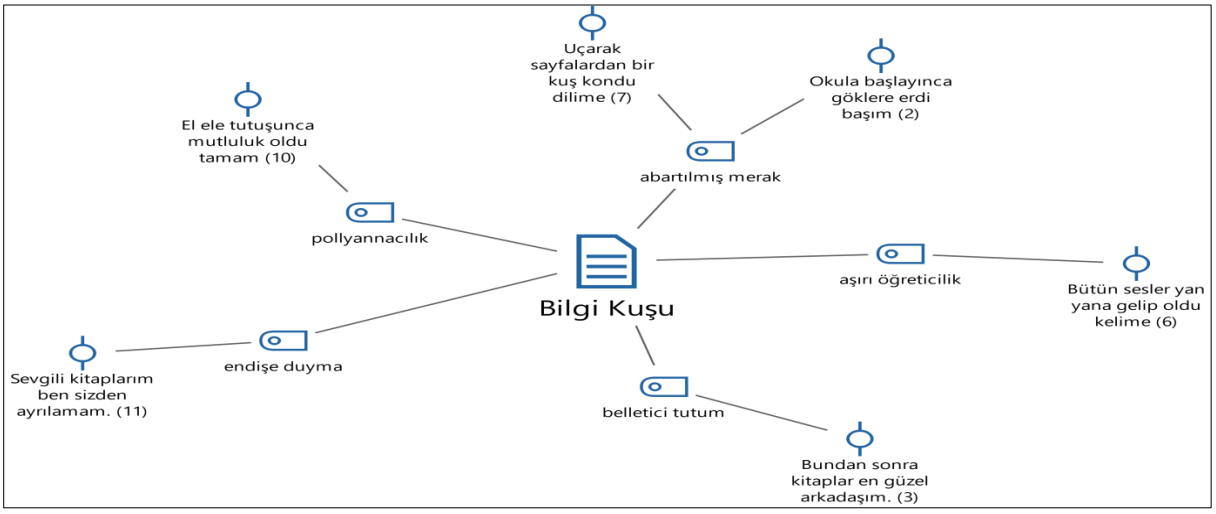
Tablo 21 **"**Bilgi Kuşu" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Sevgili kitaplarım ben sizden ayrılamam." söylemi "kaygı" alt izleğinin "endişe duyma" alt

kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Kitaplardan ayrılma durumu endişeyi yansıtmaktadır. Kaygı gelecekte gerçekleşme ihtimali olan durumlarda ortaya çıkmaktadır. Nasıl gerçekleşeceği belli olmayan bu durumlar kişinin endişe yaşamasına ve tedirgin olmasına neden olmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtlarında bu durumlara dikkat edilmelidir.

Tablo 21 **"**Bilgi Kuşu" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "El ele tutuşunca mutluluk oldu tamam" söylemi "tozpembe bir dünya" alt izleğinin "pollyannacılık" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Nitelikli çocuk edebiyatı yapıtları çocuğa sadece yaşamın iyi yanlarını aktarmakla kalmaz, yaşamın tozpembe bir dünyadan ibaret olmadığını sezinletir.

Tablo 21 **"**Bilgi Kuşu" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Okula başlayınca göklere erdi başım" ve "Uçarak sayfalardan bir kuş kondu dilime" söylemleri "abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler" alt izleğinin "abartılmış merak" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Kitaplardan ayrılma durumu endişeyi yansıtmaktadır. Okula başlayınca başın göğe ermesi durumu ve sayfalardan diline kuş konma durumu merak öğesinin abartıldığını göstermektedir. Karagöz (2018) çocuk edebiyatı yapıtlarının iletisini doğru aktarabilmesi ve estetik düzeyi tamamlayabilmek adına yapıtlarda abartılmış merak durumlarından uzak durması gerektiğini söylemektedir.

Şekil 17. "Bilgi Kuşu" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 17 incelendiğinde, "Bilgi Kuşu" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1), belletici tutum (1), endişe duyma (1), pollyannacılık (1), abartılmış merak (2) olmak üzere toplam 6 kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok geleneksel abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler (2) alt izleklerinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 22. “Kitap” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Okumayı, yazmayı, Gördüm, öğrendim senden. Büyükleri saymayı, Yine öğrendim senden. Bende bilgi, görgü var. Sende bütün gerçekler.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Doğruluk ve güzellik, Senin yolun insana Bize sensin üstelik, Öğretmen, ana, baba.
	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Doğruluk ve güzellik, Senin yolun insana Bize sensin üstelik, Öğretmen, ana, baba.
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	Büyükleri saymayı
			Doğruluk ve güzellik
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	Bende bilgi, görgü var. Sende bütün gerçekler.
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	Doğruluk ve güzellik, Senin yolun insana Sende bütün gerçekler. Usanmam okumaktan.
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 22 **“**Kitap” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Okumayı, yazmayı, Gördüm, öğrendim senden. Büyükleri saymayı, Yine öğrendim senden.” “Bende bilgi, görgü var. Sende bütün gerçekler.” söylemleri “öğretme” alt izleğinin “aşırı öğreticilik” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metinde okuma yazma, büyükleri sayma ve bütün gerçeklerin olması gibi aşırı öğreticilik durumları bulunmaktadır. Yapıtlarda öğretme değil duyumsatma ve sezinletme yeğlenmelidir (Sever, 2002).

Tablo 22 **“**Kitap” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Doğruluk ve güzellik, Senin yolun insana Bize sensin üstelik, Öğretmen, ana, baba.” söylemi “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Doğruluk ve

güzellik, insanlık, öğretmen, anne, baba olma durumları belletici tutumları yansıtmaktadır. Bu yapıtlar belletici tutum yerine sezinletme yoluna gitmelidir.

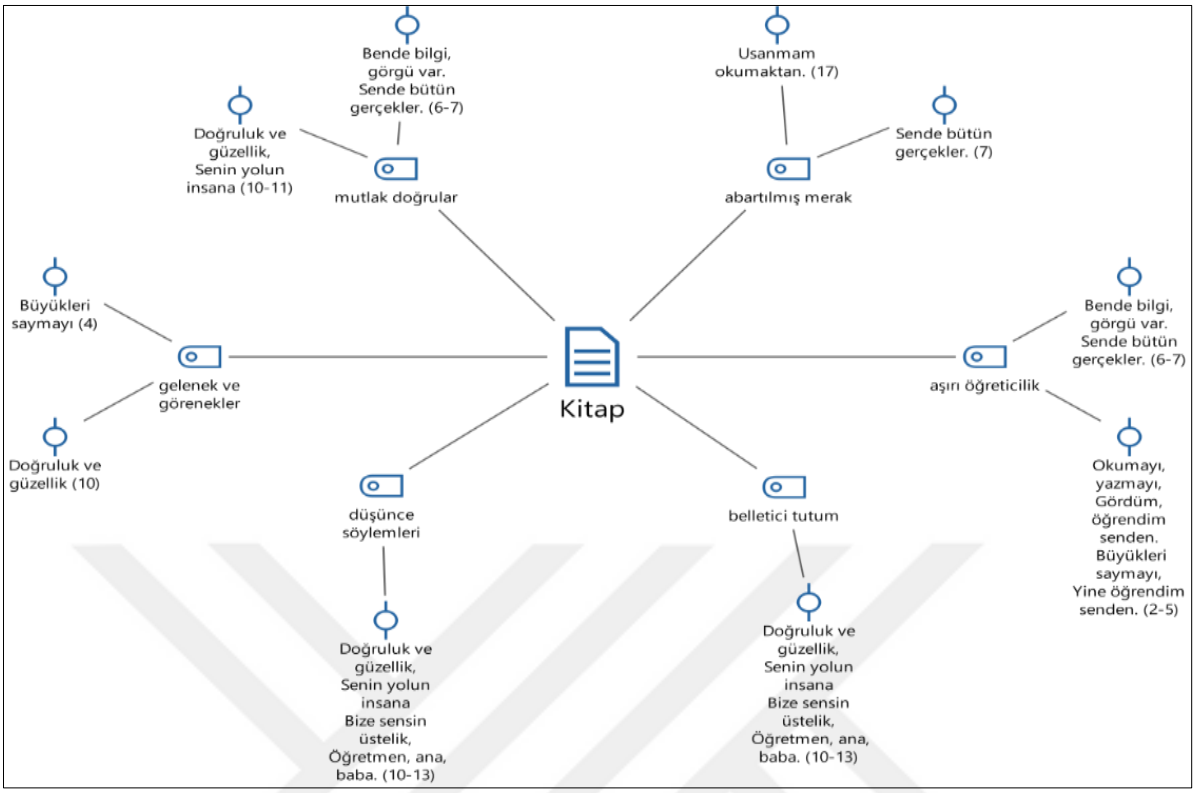
Tablo 22 **"**Kitap" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Doğruluk ve güzellik, Senin yolun insana Bize sensin üstelik, Öğretmen, ana, baba." söylemi "ideolojik söylemler" alt izleğinin "düşünce söylemleri" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Kitapların doğruluk ve güzellik yaydığı, yolunun insana dönük olduğu, öğretmen, anne, baba konumunda olması düşünce söylemlerini yansıtmaktadır. Çocuk kitaplarının çocukların okuma kültürünü olumsuz etkileyebilecek unsurlar taşımaması, ideolojik söylemler içermemesi gerekmektedir. Bu doğrultuda çocuklara sunulacak edebi metinlerin evrensel ilkeler bakımından mutlaka gözden geçirilmesi ve doğru seçimlerin yapılması önem arz etmektedir (Çer, 2019; 2020).

Tablo 22 **"**Kitap" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Büyükleri saymayı" ve "Doğruluk ve güzellik" söylemleri "geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar" alt izleğinin "gelenek ve görenekler" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Büyükleri sayma, doğruluk ve güzellik barındırma söylemleri gelenek ve görenekleri yansıtmaktadır. Kendi fikirlerini oluşturabilen, değer dünyasının farkında olan bireyler yetiştirmek için çocukların eleştirel bakış açısına destek olmalı; gelenek ve göreneklere farklı açılardan bakabilmelerinin önünü açabilmeliyiz.

Tablo 22 **"**Kitap" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Bende bilgi, görgü var. Sende bütün gerçekler." "Doğruluk ve güzellik, Senin yolun insana" söylemleri "tek ve değişmez doğrular" alt izleğinin "mutlak doğrular" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Sende bütün gerçekler var söylemi ve doğruluk, güzellik, senin yolun insana söylemleri mutlak doğruları yansıtmaktadır. Metinlerde mutlak doğrular yerine çocuklara doğru kabul edilen durumlara farklı açılardan bakabilmelerinin ve eleştirel gözle bakabilmelerinin önü açılmalıdır.

Tablo 22 **"**Kitap" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Sende bütün gerçekler." ve "Usanmam okumaktan." söylemleri "abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler" alt izleğinin "abartılmış merak" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Bütün gerçeklerin kitapta bulunması ve okumaktan usanmama durumları abartılmış merak öğelerini yansıtmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtlarında abartılmış merak söylemi bulunmamasına dikkat edilmeli, çocukların meraklarını kamçılayacak, düş dünyalarını geliştirecek ve yaratıcılığını destekleyecek kitaplar üretilmelidir. Çocuklarda içerik öğeleri kadar kitabın görsel tarafı da dikkat çekmektedir (Şahin, 2012).

Şekil 18. “Kitap” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 18 incelendiğinde, “Kitap” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (2), belletici tutum (1), düşünce söylemleri (1), gelenek ve görenekler (2), mutlak doğrular (2), abartılmış merak (2) olmak üzere toplam 10 kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar (2), abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler (2), öğretme (2), tek ve değişmez doğrular (2) alt izleklerinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 23. “Bir Kitap Anlatıyor” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	iri gövdemle yere yıkıldım. İşçiler beni bir arabaya koydular. Kâğıt fabrikasına götürdüler. Makinelerin kocaman ağızlarında beni ezdiler. Hamur yaptılar. Sonra ince ince açtılar. Kuruttular. Kâğıt oluverdim. Sonra parçalara bölündüm. Defter oldum.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	Ben dağlarda unutulmuş bir ağaçtım.
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-

Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	-
Yaptırımcı Yargılar ve	Yaptırımcı Yargılar	-
Kurallar	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez	Kalıp Düşünceler	-
Doğrular	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı	Abartılmış Merak	-
Duygusal Öğeler	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	Günün birinde bir adam, beni alıp evine götürdü.
	Aşırı Duygusallık	"Artık hayatım sona erdi." dedim.
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	ağır bir balta vuruyordu.
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 23 "Bir Kitap Anlatıyor" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "iri gövdemle yere yıkıldım. İşçiler beni bir arabaya koydular. Kâğıt fabrikasına götürdüler. Makinelerin kocaman ağızlarında beni ezdiler. Hamur yaptılar. Sonra ince ince açtılar. Kuruttular. Kâğıt oluverdim. Sonra parçalara bölündüm. Defter oldum." söylemi "öğretme" alt izleğinin "aşırı öğreticilik" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metinde kağıdın yapılma aşamaları sırasıyla ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. Ders kitabında yer alan metinler bilgileri doğrudan aktarmamalı, çocuğun merak etmesine, bilgiye ulaşmasına yol göstermelidir.

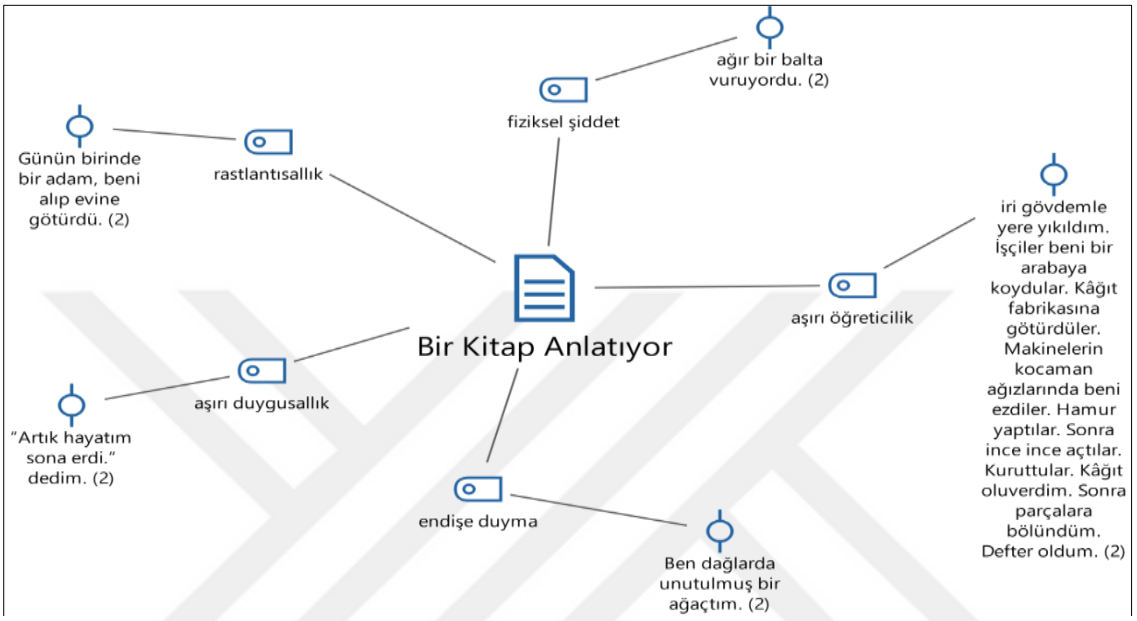
Tablo 23 "Bir Kitap Anlatıyor" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Ben dağlarda unutulmuş bir ağaçtım." söylemi "kaygı" alt izleğinin "endişe duyma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Dağlarda unutulan ağaç söylemiyle endişe durumu yansıtılmaktadır. Bu yapıtlara aşırı dramatik öğelere ve yersiz duygusal gerilimler yaratan durumlara yer vermekten kaçınılmalıdır. Aksi takdirde çocuk heyecan duymaktan öte kaygıya sürüklenmektedir (Sever, 2008a).

Tablo 23 "Bir Kitap Anlatıyor" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Günün birinde bir adam, beni alıp evine götürdü." söylemi "abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler" alt izleğinin "rastlantısallık" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metinlerde bulunan rastlantı durumları çocuğu öyküden uzaklaştırabilmekte ve bağlamdan koparabilmektedir.

"Artık hayatım sona erdi." söylemi "abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler" alt izleğinin "aşırı duygusallık" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Sever (2012b), çocukları üzüntü veren, acıklı olaylarla aşırı duygusallığa çeken, merak öğesinin zayıflatan ya da abartan, olayları basit bir kurguyla şans ya da rastlantıya bağlayan, yapıtın niteliğine zarar veren ve çocuğu okumaktan soğutabilen metinlere yer verilmemesi gerektiğini dile getirmektedir.

Tablo 23 “Bir Kitap Anlatıyor” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “ağır bir balta vuruyordu.” söylemi “şiddet” alt izleğinin “fiziksel şiddet” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Balta ile vurma söylemi fiziksel şiddet durumunu yansıtmaktadır.

Şekil 19. “Bir Kitap Anlatıyor” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 19 incelendiğinde, “Bir Kitap Anlatıyor” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1), endişe duyma (1), aşırı duygusallık (1), rastlantısallık (1), fiziksel şiddet (1) olmak üzere toplam 5 kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler (2) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 24. “Altın, Kılıç ve Kitap” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	Benden sonra iyi birer insan olacağınıza dair bana söz vermenizi istiyorum.
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	Benden sonra iyi birer insan olacağınıza dair bana söz vermenizi istiyorum.
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	Gözüm arkada kalmasın.
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	büyük oğlu el koydu. Ortanca ise babasının kılıcına sahip oldu. En küçük çocuğa da bir oda dolusu tozlu kitap kaldı.
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-

Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	Çocuklar babalarına iyi birer insan olacaklarına dair söz verdiler
Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	-
Yaptırımcı Yargılar ve	Yaptırımcı Yargılar	-
Kurallar	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	alın teriyle kazanmadığı için Su testisi su yolunda kırılırmış.
	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı	Abartılmış Merak	Güneş Ülkesi'nin en sevilen, sayılan insanı oldu
Duygusal Öğeler		kılıcı eline aldığı gün kendini dev aynasında görmeye başladı.
	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	Çocuklarım, artık bu dünyadan göçüyorum
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	Asıp kesti. Soygunlar yaptı. Onu hakladı.
	İhmal ve Kötüye Kullanma	En küçük çocuğa da bir oda dolusu tozlu kitap kaldı
	Ekonomik Şiddet	altınlarına büyük oğlu el koydu

Tablo 24 "Altın, Kılıç ve Kitap" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Benden sonra iyi birer insan olacağınıza dair bana söz vermenizi istiyorum." söylemi "belletme" alt izleğinin "dayatma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Baba ölmeden önce çocuklarına iyi birer insan olmaları için düşüncelerini dayatma yoluna gitmektedir. Çocuğun karşılaştığı yapıtlar öğretme ve belletme kaygısı gütmemeli çocuğun olay, öykü ve durumlardan kendi çıkarımlarını yapmasını, kendi süzgecinden geçirmesini sağlamalıdır.

Tablo 24 "Altın, Kılıç ve Kitap" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Benden sonra iyi birer insan olacağınıza dair bana söz vermenizi istiyorum." söylemi "emir" alt izleğinin "buyruk verme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Baba burada çocuklarına iyi insan olmalarına dair buyruk vermektedir. Çocuğun merkeze alındığı, düşüncelerine değer verildiği, öğüt ve emir söylemlerinden kaçınan, ön yargıdan uzak duran metinler ile çocuklara kitaplar sevdirilmeli ve okuma kültürüne adım atılmalıdır.

Tablo 24 "Altın, Kılıç ve Kitap" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Gözüm arkada kalmasın." söylemi "kaygı" alt izleğinin "endişe duyma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Baba çocuklarına gözüm arkada kalmasın diyerek endişe durumunu yansıtmaktadır. Kaygı soyut bir kavram olduğundan çocuklarda yaratılan etki fark edilmeyebilmekte, bu bastırılan ve fark edilmeyen kaygılar da çocuğun olumsuz kişilik geliştirmesine neden olabilmektedir.

Tablo 24 "Altın, Kılıç ve Kitap" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "büyük oğlu el koydu. Ortanca ise babasının kılıcına sahip oldu. En küçük çocuğa da bir oda dolusu tozlu kitap kaldı." söylemi "cinsiyet ayrımcılığı" alt izleğinin "fiziksel ayrımcılık" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Büyük olan en değerli gördüğüne kendi el koymuştur. Bu durum da fiziksel ayrımcılığı yansıtmaktadır. Çocuk

edebiyatı yapıtları çocukların kendi cinsel kimliklerini geliştirmelerini destekleyebilecek kurgusal özellikler taşımalıdır (Sever, 2013).

Tablo 24 "Altın, Kılıç ve Kitap" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Çocuklar babalarına iyi birer insan olacaklarına dair söz verdiler" söylemi "tozpembe bir dünya" alt izleğinin "pollyannacılık" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Çocukların söz vermeyle iyi birer insana dönüşmeleri durumu pollyannacılığı yansıtmaktadır. Nitelikli çocuk edebiyatı yapıtları çocuğa sadece yaşamın iyi yanlarını aktarmakla kalmaz, yaşamın tozpembe bir dünyadan ibaret olmadığını sezinletmektedir.

Tablo 24 "Altın, Kılıç ve Kitap" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "alın teriyle kazanmadığı için" "Su testisi su yolunda kırılırmış." söylemleri "tek ve değişmez doğrular" alt izleğinin "kalıp düşünceler" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Alın teriyle para kazanmadığın zaman gideceği ve su testisinin su yolunda kırılacağı söylemleri kalıp düşünceleri yansıtmaktadır. İpşiroğlu (1991) çocuk kitaplarında tek ve değişmez doğrular aktarılıyorsa, bu kitaplar çocuğun kalıplarla düşünmesine neden olacağını belirtmektedir.

Tablo 24 "Altın, Kılıç ve Kitap" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Güneş Ülkesi'nin en sevilen, sayılan insanı oldu" "kılıcı eline aldığı gün kendini dev aynasında görmeye başladı." söylemleri "abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler" alt izleğinin "abartılmış merak" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Güneş ülkesinde en sevilen, en sayılan insan durumu ve kendini kılıçla beraber dev aynasında görme durumu abartılmış merak öğeleri yansıtmaktadır. Karagöz (2018) çocuk edebiyatı yapıtlarının iletisini doğru aktarabilmesi ve estetik düzeyi tamamlayabilmek adına yapıtlarda abartılmış merak söylemlerinden uzak durması gerektiğini söylemektedir.

"Çocuklarım, artık bu dünyadan göçüyorum" söylemi "abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler" alt izleğinin "aşırı duygusallık" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Çocukları etrafına toplayıp ben bu dünyadan göçüyorum söylemi aşırı duygusallık öğeleri içermektedir. Sever (2012b), çocukları üzüntü veren, acıklı olaylarla aşırı duygusallığa çeken, merak öğesinin zayıflatan ya da abartan, olayları basit bir kurguyla şans ya da rastlantıya bağlayan, yapıtın niteliğine zarar veren ve çocuğu okumaktan soğutabilen metinlere yer verilmemesi gerektiğini dile getirmektedir.

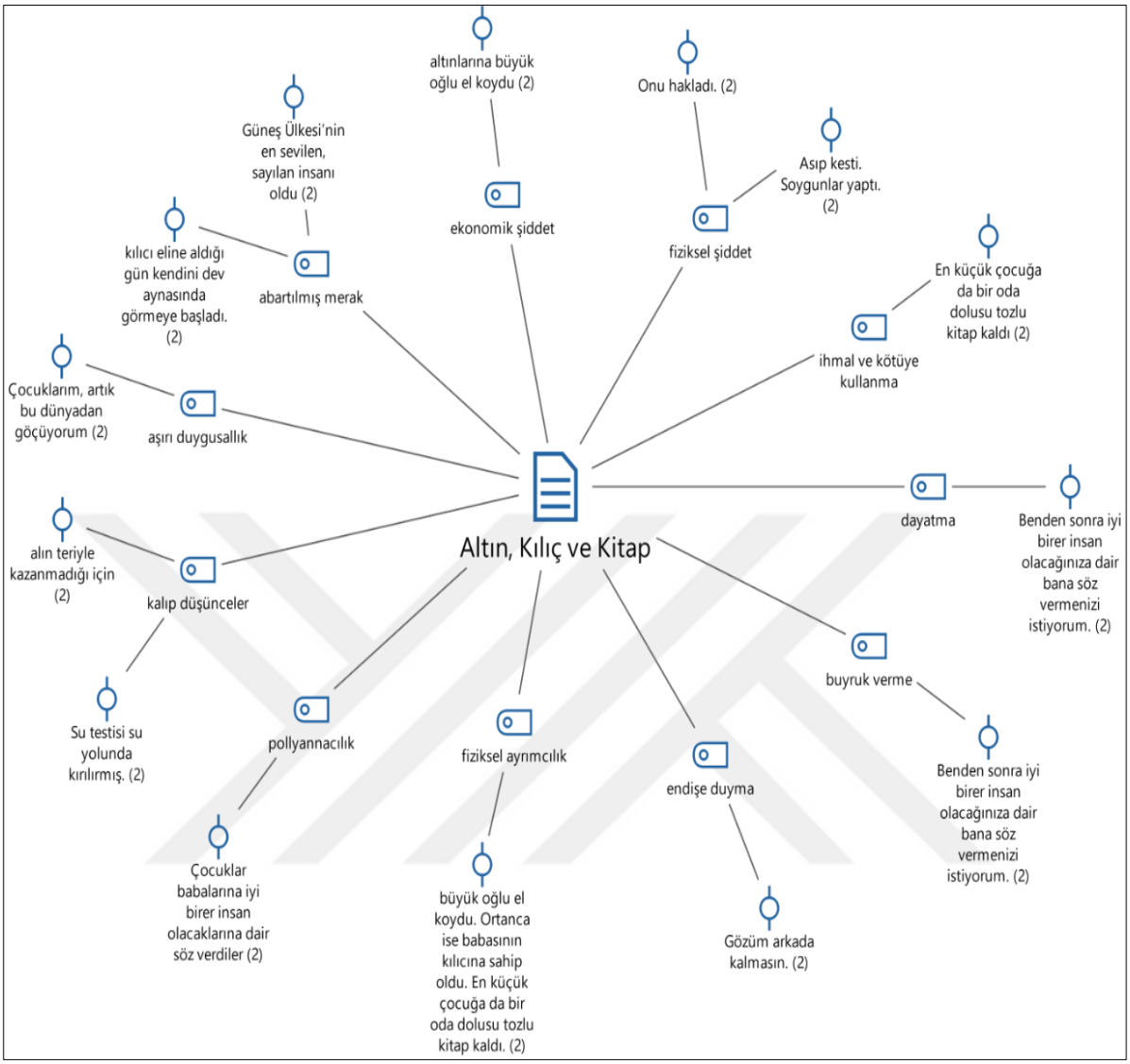
Tablo 24 "Altın, Kılıç ve Kitap" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Asıp kesti. Soygunlar yaptı." ve "Onu hakladı." söylemleri "şiddet" alt izleğinin "fiziksel şiddet" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Asıp kesme ve haklama söylemleri fiziksel şiddet öğeleri içermektedir. Çocuk edebiyatı yapıtları

hazırlanırken şiddet öğelerine dikkat edilmeli, yapıttaki karakterin sorunlarını şiddet yoluyla çözme yoluna gitmemesine özen gösterilmelidir. Çocuğun metindeki karakterle özdeşim kuracağı unutulmamalı, karakterin karşılaştığı şiddet durumlarına karşı nasıl tepki vereceğinin önemi unutulmamalıdır.

"En küçük çocuğa da bir oda dolusu tozlu kitap kaldı" söylemi "şiddet" alt izleğinin "ihmal ve kötüye kullanma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Burada küçük çocuğu ihmal edip en değersiz görülen şeylerin ona bırakılması ihmal durumunu göstermektedir.

"altınlarına büyük oğlu el koydu" söylemi de "şiddet alt izleğinin "ekonomik şiddet" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Altınlara büyük olanın el koyması diğerlerini zor durumda bırakacağından ekonomik şiddet olmaktadır. Ekonomik Şiddet: Ekonomik açıdan özgürlüğü olmayan kişiyi, maddi anlamda tehdit, yaptırım ve kontrol etme gibi durumlarla karşı karşıya bırakma durumuna denmektedir (Polat, 2016).

Şekil 20. “Altın, Kılıç ve Kitap” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 20 incelendiğinde, “Altın, Kılıç ve Kitap” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında dayatma (1), buyruk verme (1), endişe duyma (1), fiziksel ayrımcılık (1), pollyannacılık (1), kalıp düşünceler (2), aşırı duygusallık (1), abartılmış merak (2), ekonomik şiddet (1), fiziksel şiddet (2), ihmal ve kötüye kullanma (1) olmak üzere toplam 14 kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler (3) ve şiddet (3) alt izleklerinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 25. “Okuma Yazma Bilmeyen Çocuk” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	“Okuman yazman yok mu? İşte burası.”
			“Okuma yazman yok mu? Üç numaralı

			salonda.”
Evrensel İlkeler	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	Ancak bunu kimseye söyleyememiş.
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	-
	Yaptırımcı Yargılar ve	Yaptırımcı Yargılar	-
	Kurallar	Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı	Abartılmış Merak	-
	Duygusal Öğeler	Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	Çok utanmış. Bütün yaz kitap okumuş.
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 25 “Kitaplardan Korkan Çocuk” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Okuman yazman yok mu? İşte burası.” ve “Okuma yazman yok mu? Üç numaralı salonda.” söylemleri “belletme” alt izleğinin “dayatma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu söylemlerde çocuğa okuma yazma durumu dayatılmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları dayatmayla değil çocuğun fikir dünyasından yola çıkarak iletisini iletmelidir.

Tablo 25 “Kitaplardan Korkan Çocuk” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Ancak bunu kimseye söyleyememiş.” söylemi “kaygı” alt izleğinin “endişe duyma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Çocuğun okuma yazma sürecinde kimseyle durumunu paylaşamaması endişe durumunu yansıtmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları aşırı dramatik ve yersiz gerilimler barındırıp çocuğu kaygıya sürüklememelidir. Bu kitaplar çocuğa korku ve kaygıyla nasıl baş edilebileceğini duyumsatmalıdır (Çer, 2019).

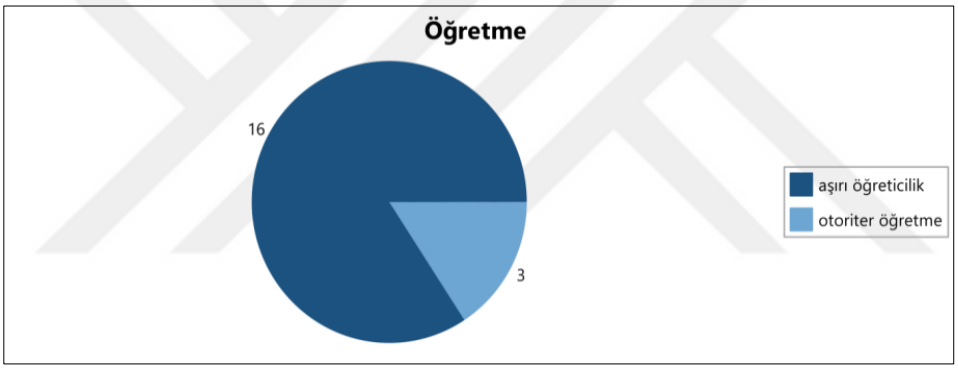
Tablo 25 “Kitaplardan Korkan Çocuk” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Çok utanmış. Bütün yaz kitap okumuş.” söylemi “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “aşırı duygusallık” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Çocuk içinde bulunduğu durumdan çok utanıp bütün yaz bu durumu telafi edebilmek adına kitap okuma durumu aşırı duygusallık öğelerini yansıtmaktadır. Lukens (1999), çocuk edebiyatı yapıtlarında iyi yapılandırılan nitelikli bir kurguyu abartılmış merak, aşırı duygusallık ve rastlantısallık gibi durumların bozabileceğini dile getirmektedir.

Şekil 21. “Okuma Yazma Bilmeyen Çocuk” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

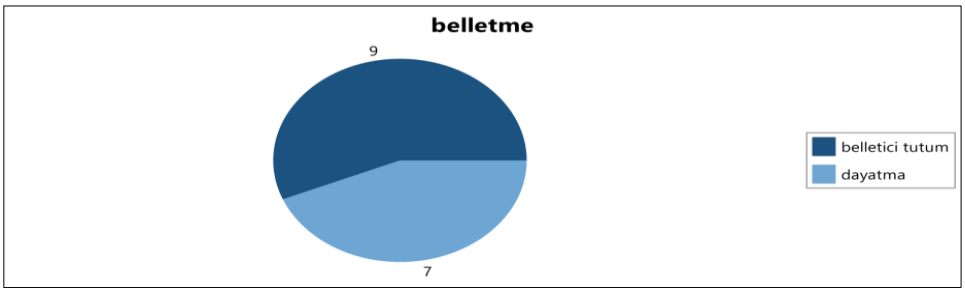
Şekil 21 incelendiğinde, “Okuma Yazma Bilmeyen Çocuk” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında dayatma (2), endişe duyma (1), aşırı duygusallık (1) olmak üzere toplam 4 kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok belletme (2) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Grafik 1. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Öğretme Alt İzleği Grafiği

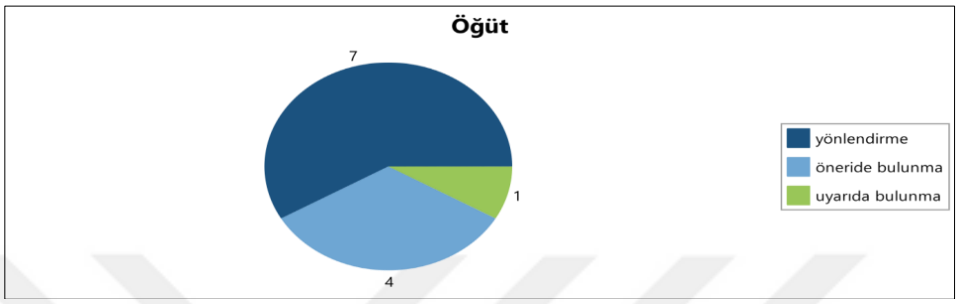
Grafik 1’e göre 1. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 16 “aşırı öğreticilik”, 3 “otoriter öğretme” alt kategorisi bulunmaktadır. “Aşırı öğreticilik” kodları en çok “Atatürk Köşesi” (2), “Kahraman Şerife Bacı” (2), “Kitap” (2), “Müzeler” (2), “Temel Güneş’e Gidiyor” (2), metinlerinde yer almaktadır. “Otoriter öğretme” kodları ise en çok “Padişah’ın Oğluna Dersi” (3) metninde yer almaktadır.

Grafik 2. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Belletme Alt İzleği Grafiği

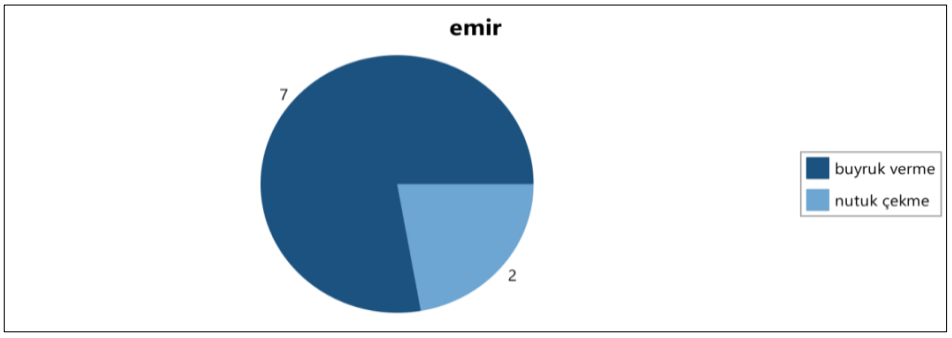
Grafik 2'ye göre 1. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 9 "belletici tutum", 7 "dayatma" alt kategorisi bulunmaktadır. "Belletici tutum" kodları en çok "Müzeler" (2) metninde yer almaktadır. "Dayatma" kodları ise en çok Padişah'ın Oğluna Dersi (2) ve "Okuma Yazma Bilmeyen Çocuk" metinlerinde yer almaktadır.

Grafik 3. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Öğüt Alt İzleği Grafiği

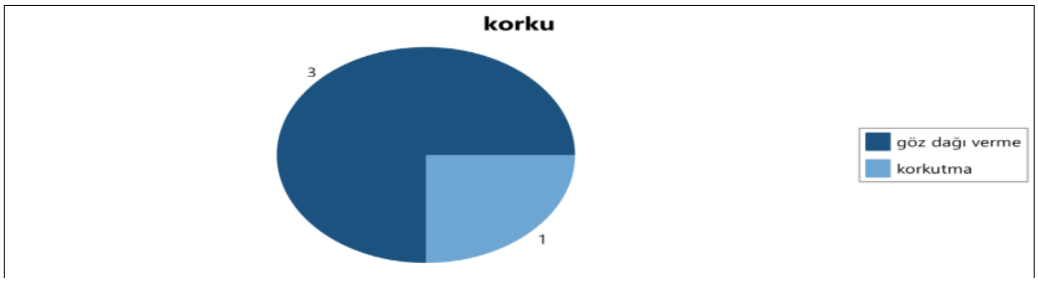
Grafik 3'e göre 1. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 7 "yönlendirme", 4 "öneride bulunma" ve 1 "uyarıda bulunma" alt kategorisi bulunmaktadır. "Yönlendirme" kodları en çok "Atatürk Köşesi" (2) ve "Müzeler" (2) adlı metinlerde yer almaktadır. "Öneride bulunma" kodları en çok "Ailemiz" (1), "Atatürk ve Çocuk" (1), "Dünya Çocuk Bayramı" (1) ve "Kahraman Şerife Bacı" (1) metinlerinde yer almaktadır. "Uyarıda bulunma" kodları ise en çok "Padişah'ın Oğluna Dersi" (1) metninde yer almaktadır.

Grafik 4. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Emir Alt İzleği Grafiği

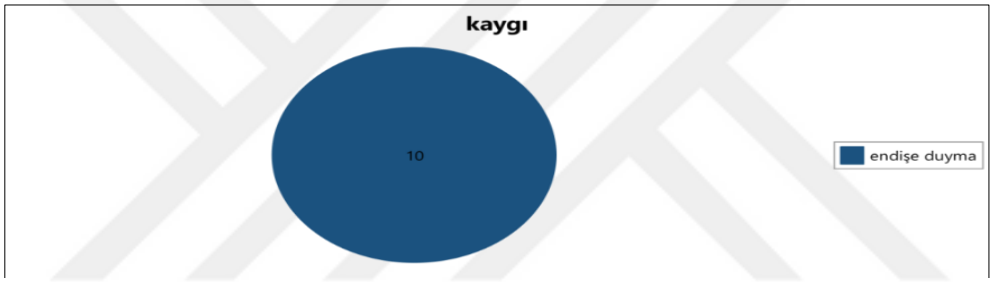
Grafik 4'e göre 1. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 7 "yönlendirme", 4 "öneride bulunma" ve 1 "uyarıda bulunma" alt kategorisi bulunmaktadır. "Buyruk verme" kodları en çok "Atatürk Köşesi" (2) "Bayramlaşma Bayramı" (2) ve "Padişahın Oğluna Dersi" (2) adlı metinlerde yer almaktadır. "Nutuk çekme" kodları en çok "Allah Bir Daha Bu Millete İstiklal Marşı Yazdırmasın" (1) ve "Atatürk ve Çocuk" (1) adlı metinlerde yer almaktadır.

Grafik 5. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Korku Alt İzleği Grafiği

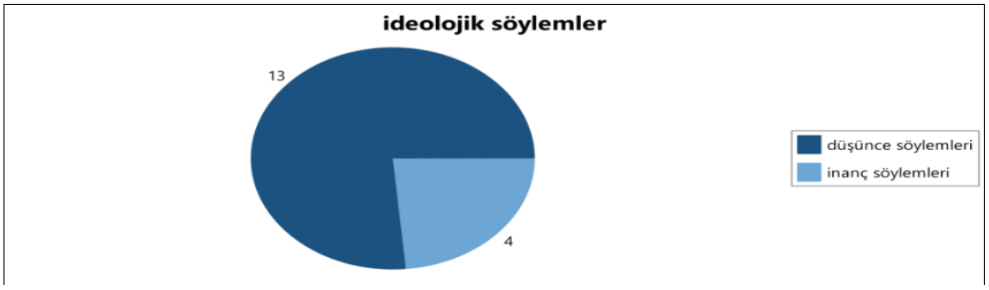
Grafik 5'e göre 1. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 3 "gözdağı verme" ve 1 "korkutma" alt kategorisi bulunmaktadır. "Gözdağı verme" kodları en çok "Padişahın Oğluna Dersi" (2) adlı metinde yer almaktadır. "Korkutma" kodları en çok "Padişahın Oğluna Dersi" (1) adlı metinde yer almaktadır.

Grafik 6. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Kaygı Alt İzleği Grafiği

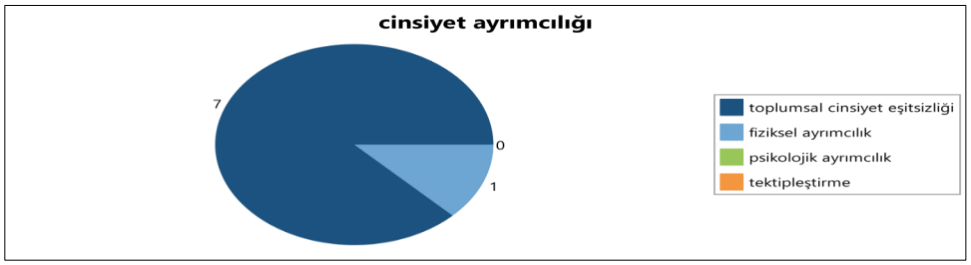
Grafik 6'ya göre 1. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 10 "endişe duyma" alt kategorisi bulunmaktadır. "Endişe duyma" kodları en çok "Padişahın Oğluna Dersi" (2) adlı metinde yer almaktadır.

Grafik 7. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı İdeolojik Söylemler Alt İzleği Grafiği

Grafik 7'ye göre 1. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 13 "düşünce söylemleri" ve 4 "inanç söylemleri" alt kategorisi bulunmaktadır. "Düşünce söylemleri" kodları en çok "Müzeler" (3) adlı metinde yer almaktadır. "İnanç söylemleri" kodları en çok "Bayramlaşma Bayramı" (3) adlı metinde yer almaktadır.

Grafik 8. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Cinsiyet Ayrımcılığı Alt İzleği Grafiği

Grafik 8'e göre 1. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 7 "toplumsal cinsiyet eşitsizliği" ve 1 "fiziksel ayrımcılık" alt kategorisi bulunmaktadır. "Toplumsal cinsiyet eşitsizliği" kodları en çok "Padişahın Oğluna Dersi" (3) adlı metinde yer almaktadır. "Fiziksel ayrımcılık" kodları en çok "Altın, Kılıç ve Kitap" (1) adlı metinde yer almaktadır.

Grafik 9. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Tozpembe Bir Dünya Alt İzleği Grafiği

Grafik 9'a göre 1. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 5 "pollyannacılık" alt kategorisi bulunmaktadır. "Pollyannacılık" kodları en çok "Ailemiz" (2) adlı metinde yer almaktadır.

Grafik 10. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar Alt İzleği Grafiği

Grafik 10'a göre 1. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 33 "gelenek ve görenekler", 4 "yaptırımcı yargılar" ve 4 "kural dayatma" alt kategorisi bulunmaktadır. "Gelenek görenekler" kodları en çok "Bayramlaşma Bayramı" (15) adlı metinde yer almaktadır. "Yaptırımcı yargılar" kodları en çok "Yaşasın Bilgisayar" (2) adlı metinde yer almaktadır. "Kural dayatma" kodları en çok "Allah Bir Daha Bu Millete İstiklal Marşı

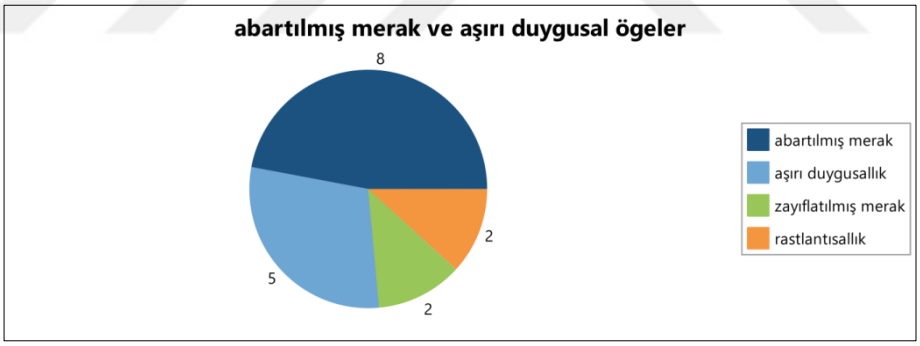
Yazdırmasın” (1), “Atatürk Köşesi” (1), “Bayramlaşma Bayramı” (1), “Padişahın Oğluna Dersi” (1) adlı metinlerde yer almaktadır.

Grafik 11. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Tek ve Değişmez Doğrular Alt İzleği Grafiği

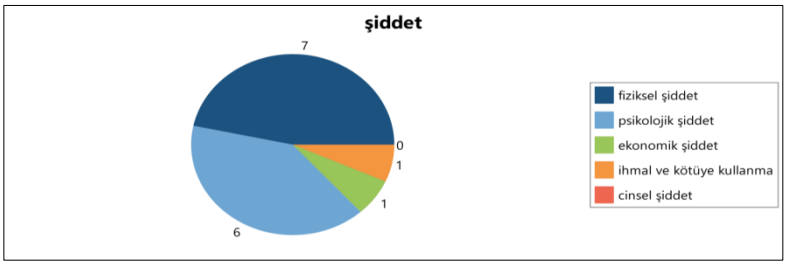
Grafik 11’e göre 1. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 8 “kalıp düşünceler”, 7 “mutlak doğrular” alt kategorisi bulunmaktadır. “Kalıp düşünceler” kodları en çok “Altın, Kılıç ve Kitap” (2) ve “Padişahın Oğluna Dersi” (2) adlı metinde yer almaktadır. “Mutlak doğrular” kodları en çok “Kitap” (2) adlı metinde yer almaktadır.

Grafik 12. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler Alt İzleği Grafiği

Grafik 12’ye göre 1. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 8 “abartılmış merak”, 5 “aşırı duygusallık” 2 “zayıflatılmış merak, 2 “rastlantısallık” alt kategorisi bulunmaktadır. “Abartılmış merak” kodları en çok “Altın, Kılıç ve Kitap” (2), “Bilgi Kuşu” (2) ve “Kitap” (2) adlı metinlerde yer almaktadır. “Aşırı duygusallık” kodları en çok “Allah Bir Daha Bu Millete İstiklal Marşı Yazdırmasın” (1), “Altın, Kılıç ve Kitap” (1), “Bir Kitap Anlatıyor” (1), “Minik Gezegen ve Küçük Astronot” (1), “Okuma Yazma Bilmeyen Çocuk” (1) adlı metinde yer almaktadır. “Zayıflatılmış Merak” kodları en çok “Atatürk ve Çocuk (1) ve “Dedemle Bir Bayram Günü” (1) adlı metinlerde yer almaktadır. “Rastlantısallık” kodları en çok “Bir Kitap Anlatıyor” (1), “Minik Gezegen ve Küçük Astronot” (1) adlı metinlerde yer almaktadır.

Grafik 13. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Şiddet Alt İzleği Grafiği

Grafik 13'e göre 1. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 7 "fiziksel şiddet", 6 "psikolojik şiddet" 1 "ekonomik şiddet ve 1 "ihmal ve kötüye kullanma" alt kategorisi bulunmaktadır. "Fiziksel şiddet" kodları en çok "Altın, Kılıç ve Kitap" (2) ve "Kahraman Şerife Bacı" (2) adlı metinlerde yer almaktadır. "Psikolojik şiddet" kodları en çok "Padişahın Oğluna Dersi" (4) adlı metinde yer almaktadır. "Ekonomik şiddet" kodları en çok "Altın, Kılıç ve Kitap (1) adlı metinde yer almaktadır. "İhmal ve kötüye kullanma" kodları en çok "Altın, Kılıç ve Kitap (1) adlı metinde yer almaktadır.

4.2. 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metin İncelemeleri

Tablo 26. "Arkadaşım Papi" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	"Öyle olmaz." dedi babam. "Tek tek sözcükleri, sık sık yineleyeceksin. Öyle öğrenir konuşmayı papağan. Konuşmayı da öğrenemez zaten. Senden öğrendiği sözcükleri yineler yalnızca." "Ginaydin" demeyi öğrendi. Yani, "Günaydın." Odaya başka birileri geldiğinde, "Hoş gildiniz" yani "Hoş geldiniz." demeyi öğrendi.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	"Öyle olmaz." dedi babam. "Tek tek sözcükleri, sık sık yineleyeceksin.
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	"Öyle olmaz." dedi babam. "Tek tek sözcükleri, sık sık yineleyeceksin. "Yakalamana gerek yok ki. Kafes onun yuvası. Canı istediği zaman yeniden girer içeri. Bu sayede kanatlarını da çalıştırmış olur. Neşelenir."
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	"Ya sonra yakalayıp yeniden kafesine koyamazsam?"
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	-
	Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Yaptırımcı Yargılar	"Merhaba…" dedim Papi'ye. Sonra en sevdiği yemlerden verdim ağzına. "Merhaba…" Tık, bir yem. Hemen yanına koşup bir sürü yemle ödüllendirdim onu.
		Kural Dayatma	"Tek tek sözcükleri, sık sık yineleyeceksin. Öyle öğrenir konuşmayı papağan.
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve	Abartılmış Merak	-
	Aşırı Duygusal Öğeler	Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-

	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 26 “Arkadaşım Papi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Öyle olmaz.” dedi babam. “Tek tek sözcükleri, sık sık yineleyeceksin. Öyle öğrenir konuşmayı papağan. Konuşmayı da öğrenemez zaten. Senden öğrendiği sözcükleri yineler yalnızca.” ve “Ginaydin demeyi öğrendi. Yani, “Günaydın.” Odaya başka birileri geldiğinde, “Hoş gildiniz” yani “Hoş geldiniz.” demeyi öğrendi.” söylemleri “öğretme” alt izleğinin “aşırı öğreticilik” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu söylemlerde çocuğa papağanın nasıl konuşacağı ayrıntılı olarak öğretilmektedir. Ayrıca papağanın cevapları sürekli açıklanmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları çocuğa bilgileri doğrudan aktarmak yerine çocuğun bilgileri keşfetmesinin önünü açmalıdır.

Tablo 26 “Arkadaşım Papi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Öyle olmaz. dedi babam. “Tek tek sözcükleri, sık sık yineleyeceksin.” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu söylemlerde çocuğa papağanın nasıl konuşacağı belletilme yoluna gidilmektedir. Çocuk edebiyatı yapıtları çocuğa bilgileri belletmeyi değil kendi anlam evreninden yola çıkarak keşfetmesini sağlamalıdır.

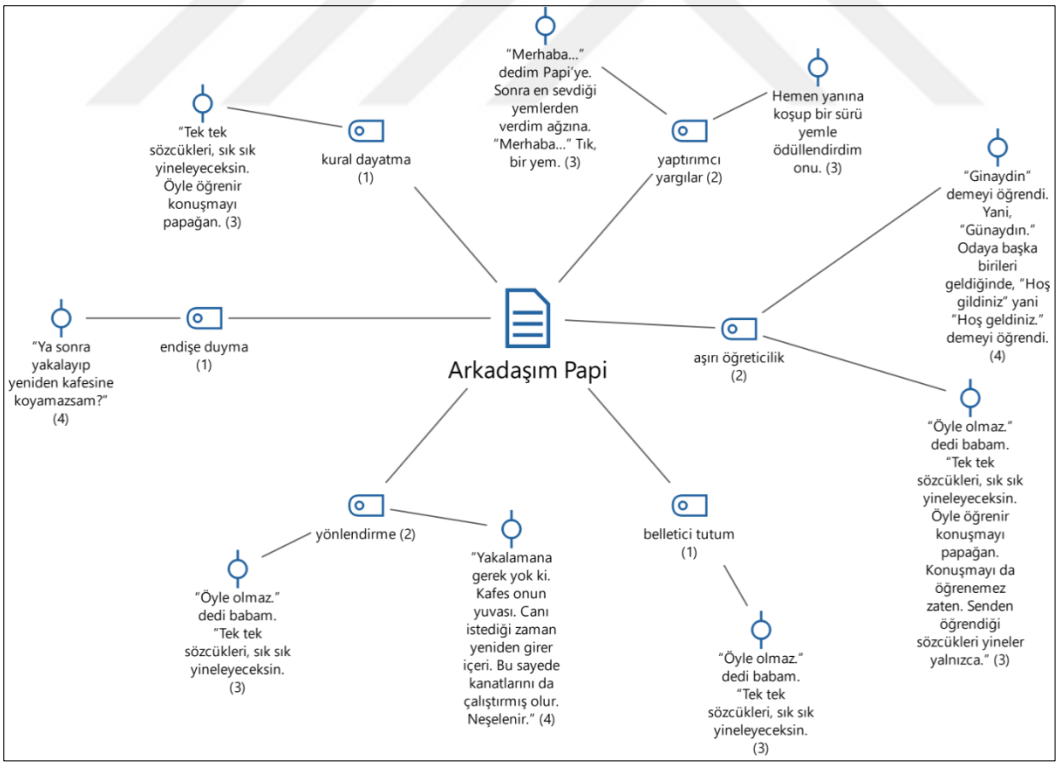
Tablo 26 “Arkadaşım Papi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Öyle olmaz. dedi babam. “Tek tek sözcükleri, sık sık yineleyeceksin.” ve “Yakalamana gerek yok ki. Kafes onun yuvası. Canı istediği zaman yeniden girer içeri. Bu sayede kanatlarını da çalıştırmış olur. Neşelenir.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu söylemlerde çocuğun kuş bakımı konusunda öğütlerle yönlendirildiği görülmektedir. Öğüt, çocuğun kendi düşüncelerinin önemsiz olduğunu ya da bir başkasının düşüncelerinin kendi düşüncesinden daha önemli olduğunu benimsemesine yol açabilmektedir (Sever, 2008a; Yörükoğlu, 2010).

Tablo 26 “Arkadaşım Papi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Ya sonra yakalayıp yeniden kafesine koyamazsam?” söylemleri “kaygı” alt izleğinin “endişe duyma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu söylemlerde çocuğun kuşu yakalayamama endişesi yansıtılmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtlarında korku, kaygı, şiddet, öfke gibi duygular işlenirken özenli davranılmalı, çocuğun olumsuz etkilenmemesine dikkat edilmelidir (Sever, 2003a).

Tablo 26 “Arkadaşım Papi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Merhaba… dedim Papi’ye. Sonra en sevdiği yemlerden verdim ağzına. “Merhaba…” Tık, bir yem.” ve “Hemen yanına koşup bir sürü yemle ödüllendirdim onu.” söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “yaptırımcı yargılar” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Papağanın konuşması için verilen ödüller yaptırımcı yargıyı yansıtmaktadır. Kitaplarda yer verilen geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar çocukların çok boyutlu düşünmesini engelleyebilir ve eleştirel bakış açısı geliştirmesine engel olabilmektedir. Böyle olduğunda da çocuklar yazarın düşüncesini doğrudan benimseyebilmektedir (Dilidüzgün, 2004a).

“Tek tek sözcükleri, sık sık yineleyeceksin. Öyle öğrenir konuşmayı papağan.” söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “kural dayatma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Papağanın nasıl konuşacağı kural olarak yansıtılmaktadır. Ders kitabında yer alan metinlerde kuralları yansıtmak yerine çocukların çıkarımlarda bulunması desteklenmelidir.

Şekil 22. “Arkadaşım Papi” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 22 incelendiğinde, “Arkadaşım Papi” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (2), belletici tutum (1), yönlendirme (2), endişe duyma (1), kural dayatma (1), yaptırımcı yargılar (2) olmak üzere toplam 9 kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin

en çok öğretme (2), öğüt (2), geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar (2) alt izleklerinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 27. "Paraşütle Oynamak Çok Eğlenceli" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

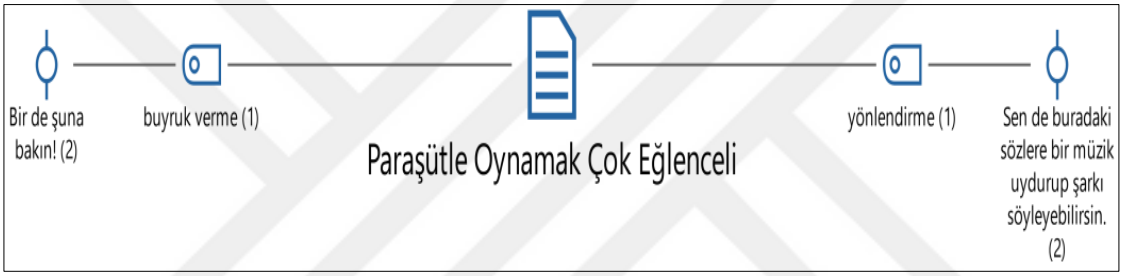
Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	Sen de buradaki sözlere bir müzik uydurup şarkı söyleyebilirsin.
	Emir	Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
		Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	Bir de şuna bakın!
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 27 **"**Paraşütle Oynamak Çok Eğlenceli" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Sen de buradaki sözlere bir müzik uydurup şarkı söyleyebilirsin." söylemleri "öğüt" alt izleğinin "yönlendirme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler çocukların ne yapması gerektiği konusunda yönlendirmektedir. Ders kitabındaki metinlerde yazar, direkt öğüt verme yoluna gitmemeli, vermek istediklerini yapıtta yer alan olayların içine yedirmelidir. Bu durumda çocuk düşünerek ve akıl yürüterek verilmek istenen

mesaja ulaşacaktır. Böylelikle verilmek istenen mesaja ulaşma yolunda çocukların eleştirel düşünme becerileri de gelişecektir (Karakurt İpek, 2019).

Tablo 27 **"**Paraşütle Oynamak Çok Eğlenceli" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Bir de şuna bakın!" söylemleri "emir" alt izleğinin "buyruk verme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki bu söylemler emir durumunu yansıtmaktadır. Gordon'un (1996), çocuklarla ilişki kurarken karşı çıktığı bazı iletişim engelleri vardır. Bu engeller; emir vermek, öğüt vermek, ahlak dersi vermeye kalkmak, nutuk çekmek, uyarıda bulunmak, yönlendirmek, öğretmeye çalışmak, eleştirmek, yargıda bulunmak, alay etmek, ad takmak, gözdağı vermek gibi durumlardır (Akt. Akyol, K., 2003). Buradan yola çıkarak buyruk vermenin iletişim engeli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Şekil 23. "Paraşütle Oynamak Çok Eğlenceli" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 23 incelendiğinde, "Paraşütle Oynamak Çok Eğlenceli" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında yönlendirme (1), buyruk verme (1) olmak üzere toplam 2 kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok emir (1) ve öğüt (1) alt izleklerinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 28. "Uçurtma Tekerlemesi" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	İpim kopsun gideyim, Gökyüzünde gezeyim.
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	Beni göğe sal
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	Bildiğim ne az imiş, Oysa ne çok var imiş.
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Bildiğim ne az imiş, Oysa ne çok var imiş. Daha yükselsem eğer, Görürdüm neler neler…
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-

	Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
	Tektipleştirme	-
Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
Geleneksel Değerler, Yaptırımcı	Gelenek ve Görenekler	-
Yargılar ve Kurallar	Yaptırımcı Yargılar	-
	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	Daha yükselsem eğer, Görürdüm neler neler…
	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 28 **“**Uçurtma Tekerlemesi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “İpim kopsun gideyim, Gökyüzünde gezeyim” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki bu söylemler öğüt durumunu yansıtmaktadır.

Tablo 28 **“**Uçurtma Tekerlemesi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Beni göğe sal” söylemleri “emir” alt izleğinin “buyruk verme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki beni göğse sal söylemi emir durumunu yansıtmaktadır.

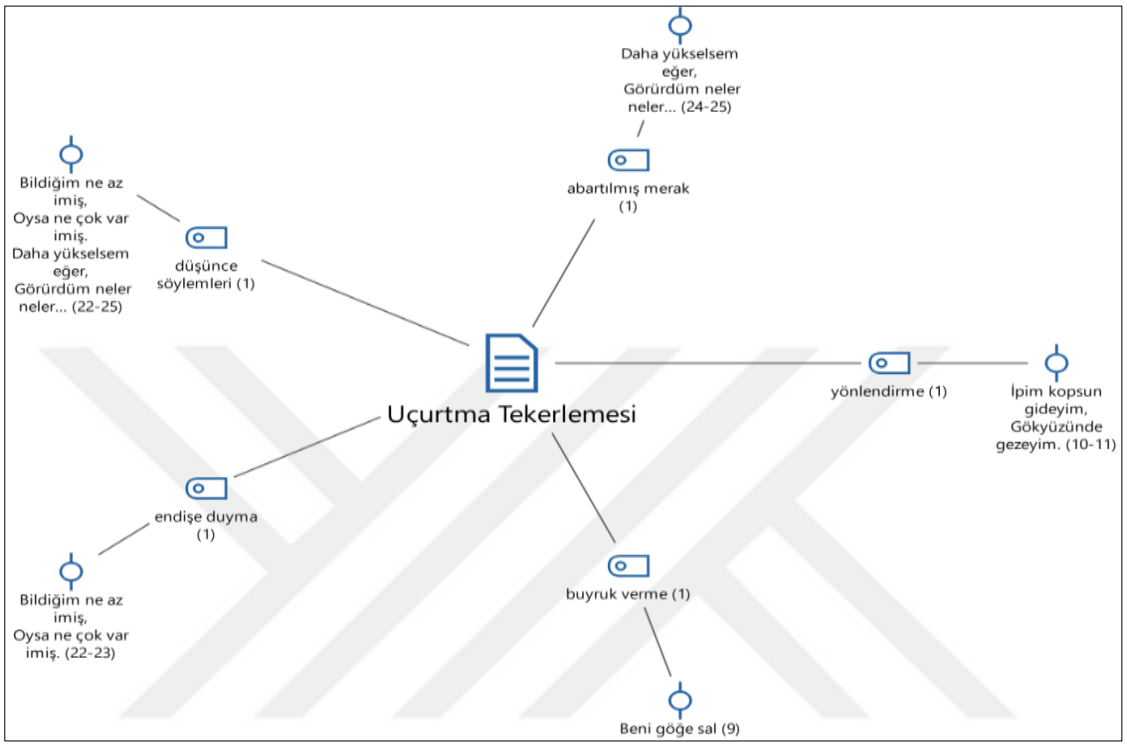
Tablo 28 **“**Uçurtma Tekerlemesi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Bildiğim ne az imiş, Oysa ne çok var imiş.” söylemleri “kaygı” alt izleğinin “endişe duyma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki bilinmeyenlerin çokluğu durumu kaygıyı yansıtmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları aşırı dramatik ve yersiz gerilimler barındırıp çocuğu kaygıya sürüklememelidir. Bu kitaplar çocuğa korku ve kaygıyla nasıl baş edilebileceğini duyumsatmalıdır (Çer, 2019).

Tablo 28 **“**Uçurtma Tekerlemesi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Bildiğim ne az imiş, Oysa ne çok var imiş. Daha yükselsem eğer, Görürdüm neler neler…” söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler düşünce söylemlerini yansıtmaktadır. Çocuk edebiyatı ideolojik söylem aktarılan yer değil aksine çocuğa değer veren, çocuğun özelliklerini temel alan, kendi düşüncelerini geliştirebileceği yer olarak görülmelidir (Çağan, 2005).

Tablo 28 **“**Uçurtma Tekerlemesi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Daha yükselsem eğer, Görürdüm neler neler…” söylemleri “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “abartılmış merak” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler abartılı söylemleri yansıtmaktadır. Kitapta

abartılmış şekilde kullanılan merak inandırıcılığı kaybetmeye neden olmakta ve mantık sınırları dışına çıkmaktadır. Bu durum da çocukla kitap arasında soğukluk oluşturmaktadır (Kaya, 2010).

Şekil 24. "Uçurtma Tekerlemesi" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 24 incelendiğinde, "Uçurtma Tekerlemesi" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında yönlendirme (1), buyruk verme (1), endişe duyma (1), düşünce söylemleri (1), abartılmış merak (1) olmak üzere toplam 2 kod belirlenmiştir.

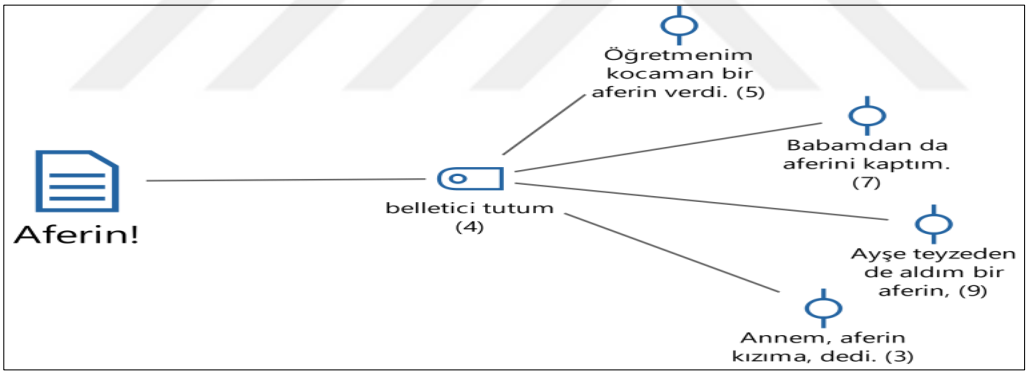
Tablo 29. "Aferin!" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Annem, aferin kızıma, dedi. Öğretmenim kocaman bir aferin verdi. Babamdan da aferini kaptım. Ayşe teyzeden de aldım bir aferin
	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-

Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
	Yaptırımcı Yargılar	-
	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 29 **"**Aferin!" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Annem, aferin kızıma, dedi.", "Öğretmenim kocaman bir aferin verdi.", "Babamdan da aferini kaptım.", "Ayşe teyzeden de aldım bir aferin" söylemleri "belletme" alt izleğinin "belletici tutum" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki aferin, aferin kapma, aferin alma söylemleri belletme durumunu yansıtmaktadır. Çocuk kitaplarında çocukların okuma kültürünü olumsuz etkileyebilecek unsurlar taşımaması, öğretici ve belletici bir anlayışın bulunmaması gerekmektedir (Çer, 2019).

Şekil 25. "Aferin" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 25 incelendiğinde, "Aferin" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında belletici tutum (4) olmak üzere toplam 4 kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok belletme (4) alt izleklerinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 30. "Efe Tiyatroya Gidiyor" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-

	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 30 **“**Efe Tiyatroya Gidiyor” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde başaçıkılması gereken bir durumla karşılaşılmamıştır.

Tablo 31. “Şehit Mehmet Kamil” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	**Alt İzlek**	**Alt Kategoriler**	**Kod**
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Mehmet Kâmil, Antep şehrinin ilk şehididir. Bu yüzden Gaziantep’teki bir ilçemizin adı “Şehit Kamil”dir.)
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Bu bayrak yere düşmez! Göklerden inmez!
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	Bu bayrak yere düşmez! Göklerden inmez!
		Buyruk Verme	Kaç!
	Korku	Gözdağı Verme	Bu bayrak yere düşmez! Göklerden inmez!
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	Ne demekti bu? Vatanımızda Fransızlar bizim bayrağımızı nasıl indirebilirlerdi? Bu nasıl bir cesaretti? Onlara hiç karşı konulmayacak mıydı?
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	işgal etmişler Fransız askerlerinin geldiğini gördü. Askerlerden biri, çantasından Fransız bayrağını çıkardı. Okulun önündeki direkte üzgün üzgün dalgalanan Türk bayrağını indirdi. Arkadaşlarının alkışları arasında Fransız bayrağını göndere çekti. Vatanımızda Fransızlar bizim bayrağımızı nasıl indirebilirlerdi? Türk bayrağını yere doğru atan askerin yanından hızla geçti. Bayrağı yere düşmeden yakaladı. Bu bayrak yere düşmez! Göklerden inmez! bayrağı indiren Fransız askerleri önlerini keser. Mehmet Kâmil, Antep şehrinin ilk şehididir.
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	Türk bayrağını yere doğru atan askerin yanından hızla geçti. Bayrağı yere düşmeden yakaladı. Kızgınlıkla ve hiçbir şey düşünmeden bağırdı: -Bu bayrak yere düşmez! Göklerden inmez! Mehmet Kâmil, annesinin üstünü aramaya kalkan askere cebinde sakladığı büyük bir taşla vurur. Ardından cebindeki bütün taşları

		askerlere atar. Yere düşen asker, Mehmet Kâmil'in üzerine atılır ve silahıyla onu vurur.
	Kural Dayatma	
Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	Bu bayrak yere düşmez! Göklerden inmez!
	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı	Abartılmış Merak	-
Duygusal Öğeler	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	Askerler çok gururluydular. Kendisine âdeta acıyarak ve küçümseyerek baktılar. Mehmet Kâmil de onlara kızgınlıkla ve öfkeyle baktı.
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	Vatanımızda Fransızlar bizim bayrağımızı nasıl indirebilirlerdi? Bu nasıl bir cesaretti?
		önlerini keser. Mehmet Kâmil ve annesiyle dalga geçerler.
	Fiziksel Şiddet	Antep ve civarını işgal etmişler, hızla Anadolu'nun içlerine doğru ilerlemeye başlamışlardı.
		"Şunların kafalarına birer taş atsam mı?"
		askere cebinde sakladığı büyük bir taşla vurur. Ardından cebindeki bütün taşları askerlere atar. Yere düşen asker, Mehmet Kâmil'in üzerine atılır ve silahıyla onu vurur.
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 31 **"**Şehit Mehmet Kamil" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Mehmet Kâmil, Antep şehrinin ilk şehididir. Bu yüzden Gaziantep'teki bir ilçemizin adı "Şehit Kamil"dir." söylemleri "öğretme" alt izleğinin "aşırı öğreticilik" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki ilçe adının nereden geldiği söylemleri aşırı öğreticilik durumunu yansıtmaktadır. Çocuk kitaplarında çocukların okuma kültürünü olumsuz etkileyebilecek unsurlar taşımaması, öğretici ve belletici bir anlayışın bulunmaması gerekmektedir (Çer, 2019).

Tablo 31 **"**Şehit Mehmet Kamil" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Bu bayrak yere düşmez! Göklerden inmez!" söylemleri "belletme" alt izleğinin "belletici tutum" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletici tutum durumunu yansıtmaktadır.

Tablo 31 **"**Şehit Mehmet Kamil" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Bu bayrak yere düşmez! Göklerden inmez!" söylemleri "emir" alt izleğinin "nutuk çekme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler nutuk çekme durumunu yansıtmaktadır.

"Kaç!" söylemleri "emir" alt izleğinin "buyruk verme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki kaç söylemi buyruk verme durumunu yansıtmaktadır. Kitap okuma alışkanlığı için emir söylemlerinden kaçınmalı, çocuğun istek ve fikirlerine değer verilmelidir (Sever, 2012).

Tablo 31 **"**Şehit Mehmet Kamil" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Bu bayrak yere düşmez! Göklerden inmez!" söylemleri "korku" alt izleğinin "gözdağı verme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler gözdağı

verme durumunu yansıtmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları çocuğu korkutacak ve ürkütecek karakterlerle çocuğun ruh halini olumsuz etkilememelidir (Çer, 2019).

Tablo 31 **"**Şehit Mehmet Kamil" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Ne demekti bu? Vatanımızda Fransızlar bizim bayrağımızı nasıl indirebilirlerdi? Bu nasıl bir cesaretti? Onlara hiç karşı konulmayacak mıydı?" söylemleri "kaygı" alt izleğinin "endişe duyma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki sorulan sorular endişe durumunu yansıtmaktadır.

Tablo 31 **"**Şehit Mehmet Kamil" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "işgal etmişler", "Fransız askerlerinin geldiğini gördü.", "Askerlerden biri, çantasından Fransız bayrağını çıkardı. Okulun önündeki direkte üzgün üzgün dalgalanan Türk bayrağını indirdi. Arkadaşlarının alkışları arasında Fransız bayrağını göndere çekti.", "Vatanımızda Fransızlar bizim bayrağımızı nasıl indirebilirlerdi?", "Türk bayrağını yere doğru atan askerin yanından hızla geçti. Bayrağı yere düşmeden yakaladı.", "Bu bayrak yere düşmez! Göklerden inmez!", "bayrağı indiren Fransız askerleri önlerini keser.", "Mehmet Kâmil, Antep şehrinin ilk şehididir." söylemleri "ideolojik söylemler" alt izleğinin "düşünce söylemleri" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler düşünce söylemleri durumunu yansıtmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları ideolojik söylemlerle biçimlendirilmemeli, çocuğu bir inanca veya düşünceye sevk etmemeli, buna neden olabilecek söylemlerden kaçınılmalıdır (Çer, 2019).

Tablo 31 **"**Şehit Mehmet Kamil" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Türk bayrağını yere doğru atan askerin yanından hızla geçti. Bayrağı yere düşmeden yakaladı. Kızgınlıkla ve hiçbir şey düşünmeden bağırdı: -Bu bayrak yere düşmez! Göklerden inmez!", "Mehmet Kâmil, annesinin üstünü aramaya kalkan askere cebinde sakladığı büyük bir taşla vurur. Ardından cebindeki bütün taşları askerlere atar. Yere düşen asker, Mehmet Kâmil'in üzerine atılır ve silahıyla onu vurur." söylemleri "geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar" alt izleğinin "yaptırımcı yargılar" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yaptırımcı yargı durumunu yansıtmaktadır.

Tablo 31 **"**Şehit Mehmet Kamil" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Bu bayrak yere düşmez! Göklerden inmez! söylemleri "tek ve değişmez doğrular" alt izleğinin "kalıp düşünceler" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kalıp düşünce durumunu yansıtmaktadır.

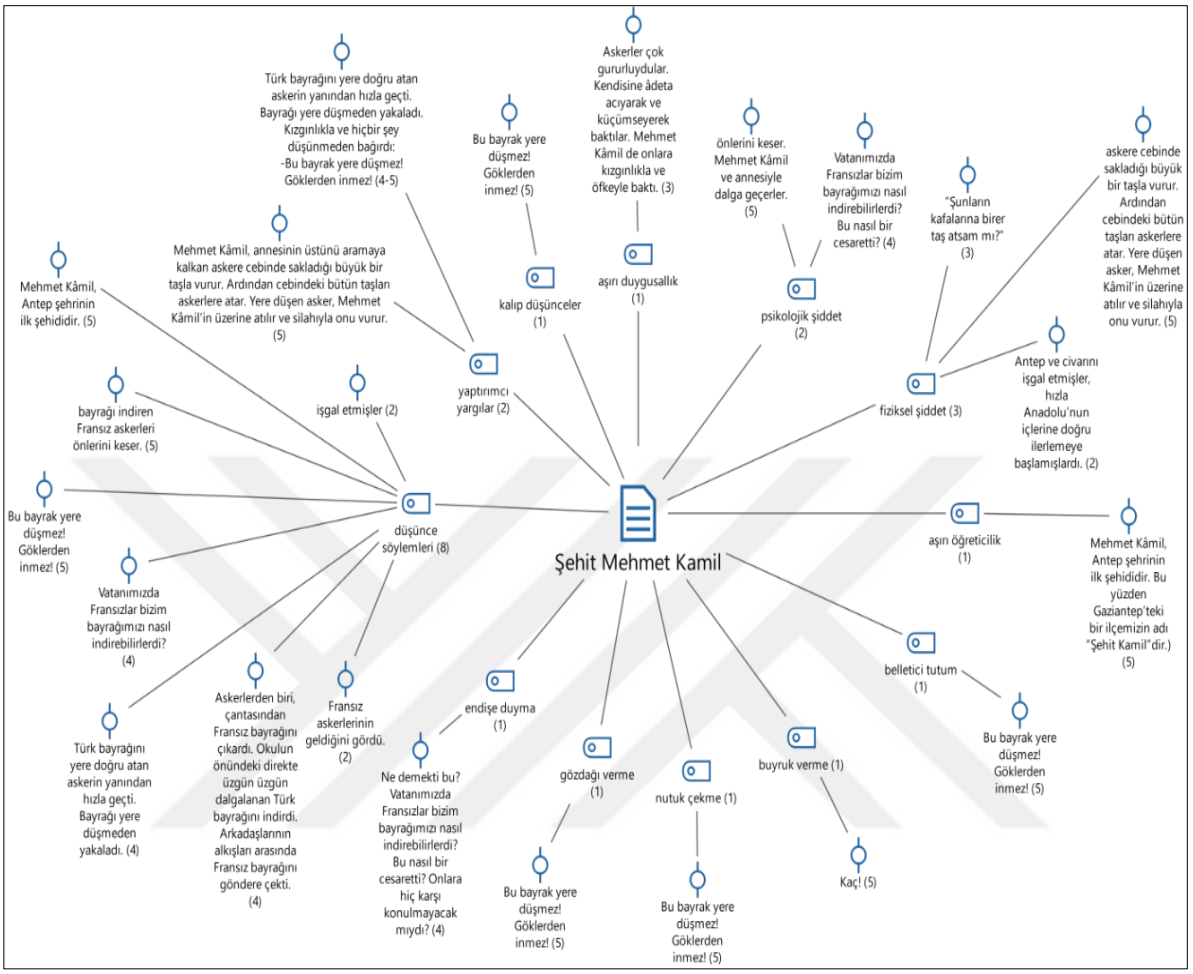
Tablo 31 **"**Şehit Mehmet Kamil" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Askerler çok gururluydular. Kendisine âdeta acıyarak ve küçümseyerek baktılar. Mehmet Kâmil de onlara kızgınlıkla ve öfkeyle baktı." söylemleri "abartılmış merak

ve aşırı duygusal öğeler" alt izleğinin "aşırı duygusallık" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki gurur, acıma, küçümseme, kızgınlık ve öfke söylemleri aşırı duygusallık durumunu yansıtmaktadır. Sever (2012b), çocukları üzüntü veren, acıklı olaylarla aşırı duygusallığa çeken, merak öğesinin zayıflatan ya da abartan, olayları basit bir kurguyla şans ya da rastlantıya bağlayan, yapıtın niteliğine zarar veren ve çocuğu okumaktan soğutabilen metinlere yer verilmemesi gerektiğini dile getirmektedir. Bu yapıtlar hazırlanırken merak öğeleri, duygu durumları ve rastlantısallığa dikkat edilmeli, kitabın çocuk tarafından sahiplenilmesinde bu durumların etkili olduğu unutulmamalıdır.

Tablo 31 **"**Şehit Mehmet Kamil" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Vatanımızda Fransızlar bizim bayrağımızı nasıl indirebilirlerdi? Bu nasıl bir cesaretti?", "önlerini keser. Mehmet Kâmil ve annesiyle dalga geçerler." söylemleri "şiddet" alt izleğinin "psikolojik şiddet" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler psikolojik şiddet durumunu yansıtmaktadır.

"Antep ve civarını işgal etmişler, hızla Anadolu'nun içlerine doğru ilerlemeye başlamışlardı.", "Şunların kafalarına birer taş atsam mı?" ve "askere cebinde sakladığı büyük bir taşla vurur. Ardından cebindeki bütün taşları askerlere atar. Yere düşen asker, Mehmet Kâmil'in üzerine atılır ve silahıyla onu vurur." söylemleri "şiddet" alt izleğinin "fiziksel şiddet" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki işgal etme, taş atma, silahıyla vurma gibi söylemler fiziksel şiddet durumunu yansıtmaktadır. Çocuk kitaplarında çocuğun şiddet hakkında düşünmesi ya da karakterlerin şiddet karşısında nasıl davrandığı üzerinde muhakeme yapabilmesi için yaşam gerçekliğinin bir sonucu olarak duygusal, fiziksel ya da psikolojik şiddet öğelerine yer verilebileceği ve çocuklara kitaplar aracılığıyla şiddet ile nasıl başaçıkabileceğinin sezinletilmesi gerektiği belirtilmektedir (Çer, 2019; Sever, 2008a).

Şekil 26. “Şehit Mehmet Kamil” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 26 incelendiğinde, “Şehit Mehmet Kamil” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında yaptırımcı yargılar (2), buyruk verme (1), nutuk çekme (1), kalıp düşünceler (1), aşırı duygusallık (1), psikolojik şiddet (2), aşırı öğreticilik (1), fiziksel şiddet (3), endişe duyma (1), düşünce söylemleri (8), gözdağı verme (1), belletici tutum (1) olmak üzere toplam 23 kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok ideolojik söylemler (8) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 32. “Önce Atatürk” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Yurdumuzdan önce, Bayrağımızdan önce Atatürk'ü öğreniriz. Acaba niye? Çünkü Ne bayrağımız olurdu, Ne yurdumuz kalırdı Atatürk olmasaydı.

		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
Evrensel İlkeler	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Yurdumuzdan önce, Bayrağımızdan önce Atatürk'ü öğreniriz. Çünkü Ne bayrağımız olurdu, Ne yurdumuz kalırdı Atatürk olmasaydı.
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	Çünkü Ne bayrağımız olurdu, Ne yurdumuz kalırdı Atatürk olmasaydı.
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 32 **"**Önce Atatürk" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Yurdumuzdan önce,

Bayrağımızdan önce

Atatürk'ü öğreniriz.

Acaba niye?

Çünkü Ne bayrağımız olurdu,

Ne yurdumuz kalırdı

Atatürk olmasaydı." söylemleri "belletme" alt izleğinin "belletici tutum" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme durumunu yansıtmaktadır.

Tablo 32 **"**Önce Atatürk" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Yurdumuzdan önce,

Bayrağımızdan önce

Atatürk'ü öğreniriz." ve

"Çünkü Ne bayrağımız olurdu,

Ne yurdumuz kalırdı

Atatürk olmasaydı.”

söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler düşünce söylemleri durumunu yansıtmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları ideolojik söylemlerle ya da ahlaksal yaklaşımlarla biçimlendirilmemeli, çocuğu bir inanca veya düşünceye sevk etmemeli, buna neden olabilecek söylemlerden kaçınılmalıdır (Çer, 2019).

Tablo 32 **“**Önce Atatürk” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

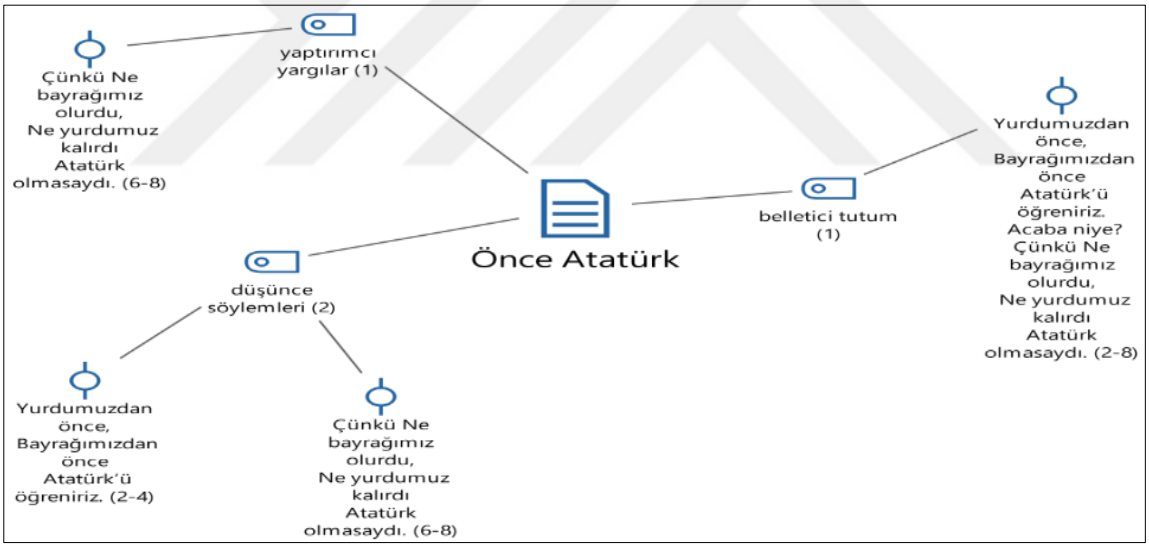
“Çünkü Ne bayrağımız olurdu,

Ne yurdumuz kalırdı

Atatürk olmasaydı.”

söylemleri “Geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “yaptırımcı yargılar” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yaptırımcı yargı durumunu yansıtmaktadır.

Şekil 27. “Önce Atatürk” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 27 incelendiğinde, “Önce Atatürk” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında belletici tutum (1), düşünce söylemleri (2), yaptırımcı yargılar (1) olmak üzere toplam 4 kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok ideolojik söylemler (2) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 33. “Çanakkale’den Sonra” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Birinci Dünya Savaşı’nın en önemli cephesi Çanakkale’de, milletimiz büyük bir zafer kazandı. Bu zafer öyle önemliydi ki hemen herkese yepyeni bir umut kaynağı oldu. Hem de Türk devletinin kurulmasına

			zemin hazırladı. Bu önemli zaferde verdiğimiz şanlı şehitlerimizi her yıl 18 Mart gününde anıyoruz.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Bu kutlu zaferi anlatmak için şairlerimiz nice şiir yazdı, nice hikaye, roman kaleme alındı. Ömer Seyfettin de "Çanakkale'den Sonra" isimli hikayesiyle, bu zaferin verdiği umut duygusunu en güzel şekilde anlatan yazarlardan biri oldu.
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
Evrensel İlkeler	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	Bu düzen, bu millet birdenbire nereden doğuvermişti, anlamıyordu. Çanakkale'de bir milyonluk düşman ordusu denize sürüldü, büyük zırhlılar battı.
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Birinci Dünya Savaşı'nın en önemli cephesi Çanakkale'de Türk devletinin kurulmasına zemin hazırladı. Bu önemli zaferde verdiğimiz şanlı şehitlerimizi her yıl 18 Mart gününde anıyoruz. "Çanakkale'den Sonra" isimli hikayesiyle Türklerin arasında da bir iş birliği fikri doğuyordu.
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	Bu zafer öyle önemliydi ki hemen herkese yepyeni bir umut kaynağı oldu.
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	düşman ordusu denize sürüldü, büyük zırhlılar battı.
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 33 **"**Çanakkale'den Sonra" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Birinci Dünya Savaşı'nın en önemli cephesi Çanakkale'de, milletimiz büyük bir zafer kazandı. Bu zafer öyle önemliydi ki hemen herkese yepyeni bir umut kaynağı oldu. Hem de Türk devletinin kurulmasına zemin hazırladı. Bu önemli zaferde verdiğimiz şanlı şehitlerimizi her yıl 18 Mart gününde anıyoruz." söylemleri "öğretme" alt izleğinin "aşırı öğreticilik" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğreticilik durumunu yansıtmaktadır. Metinlerde asıl amaç çocuklara bilgiyi doğrudan aktarmak değil, bilgilere nasıl daha rahat ulaşabileceğini ve öğrenebileceğini kavratmak olmalıdır (Bilgin ve Bahar, 2008).

Tablo 33 **"**Çanakkale'den Sonra" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Bu kutlu zaferi anlatmak için şairlerimiz nice şiir yazdı, nice öykü, roman kaleme alındı. Ömer Seyfettin de "Çanakkale'den Sonra" isimli öyküsüyle, bu zaferin verdiği umut duygusunu en güzel şekilde anlatan yazarlardan biri oldu." söylemleri "belletme" alt

izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletici tutum durumunu yansıtmaktadır.

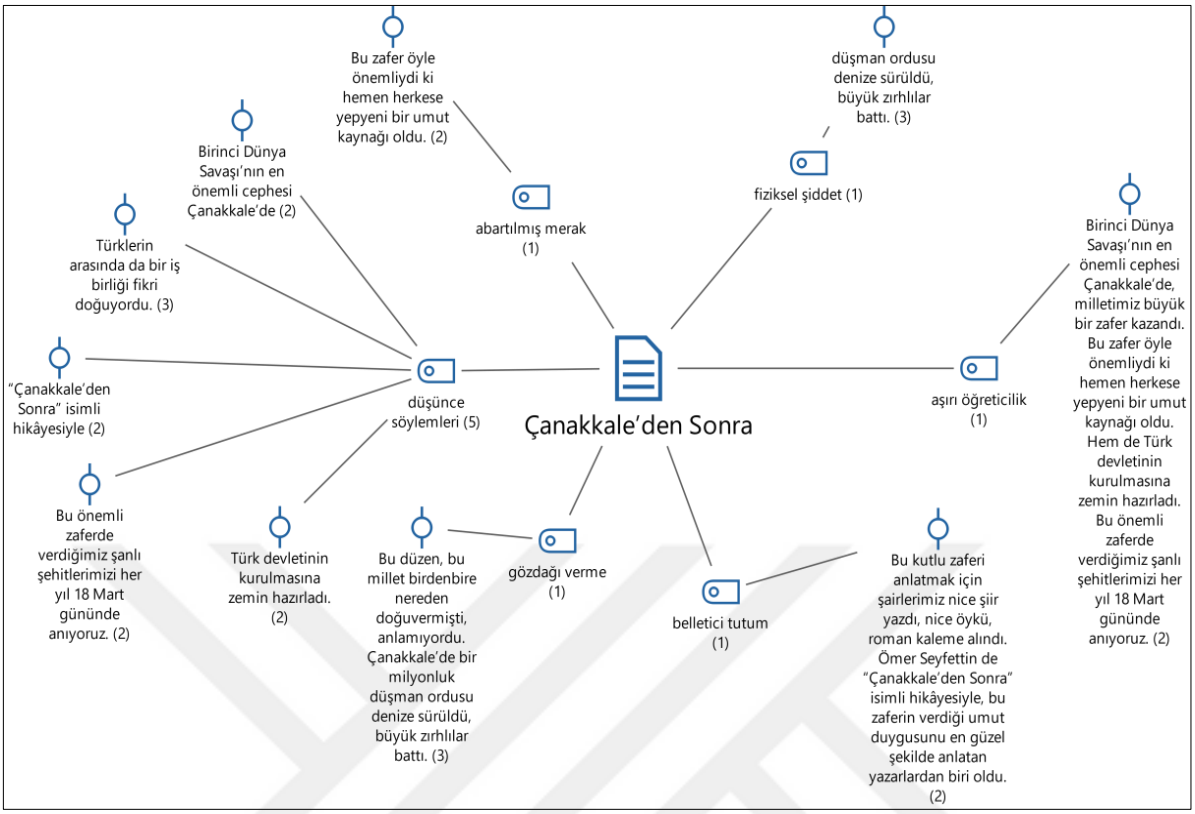
Tablo 33 **“**Çanakkale’den Sonra” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Birinci Dünya Savaşı’nın en önemli cephesi Çanakkale’de”, söylemleri “korku” alt izleğinin “gözdağı verme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler gözdağı verme durumunu yansıtmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları aşırı dramatik ve yersiz gerilimler barındırıp çocuğu kaygıya sürüklememelidir. Bu kitaplar çocuğa korku ve kaygıyla nasıl baş edilebileceğini duyumsatmalıdır (Çer, 2019).

Tablo 33 **“**Çanakkale’den Sonra” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Bu düzen, bu millet birdenbire nereden doğuvermişti, anlamıyordu. Çanakkale’de bir milyonluk düşman ordusu denize sürüldü, büyük zırhlılar battı.”, “Türk devletinin kurulmasına zemin hazırladı.”, “Bu önemli zaferde verdiğimiz şanlı şehitlerimizi her yıl 18 Mart gününde anıyoruz.”, “Çanakkale’den Sonra isimli öyküsüyle” ve “Türklerin arasında da bir iş birliği fikri doğuyordu.” söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler düşünce söylemleri durumunu yansıtmaktadır.

Tablo 33 **“**Çanakkale’den Sonra” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Bu zafer öyle önemliydi ki hemen herkese yepyeni bir umut kaynağı oldu.” söylemleri “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “abartılmış merak” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler abartılmış merak durumunu yansıtmaktadır.

Tablo 33 **“**Çanakkale’den Sonra” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “düşman ordusu denize sürüldü, büyük zırhlılar battı.” söylemleri “şiddet” alt izleğinin “fiziksel şiddet” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki denize sürüldü ve battı söylemleri fiziksel şiddet durumunu yansıtmaktadır.

Şekil 28. “Çanakkale’den Sonra” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 28 incelendiğinde, “Çanakkale’den Sonra” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1), fiziksel şiddet (1), düşünce söylemleri (5), gözdağı verme (1), belletici tutum (1), abartılmış merak (1) olmak üzere toplam 11 kod belirlenmiştir. . Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok ideolojik söylemler (5) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 34. “Ali ve Ayşe ile İstiklal Marşı” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	İstiklal Marşı’mız 1924’ten 1930’a kadar Ali Rıfat Çağatay’ın bestesiyle 1930’dan günümüze kadar da Osman Zeki Üngör’ün bestesiyle çalındı, söylendi.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	Korkma sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak
	Korku	Gözdağı Verme	Korkma sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak Türk Milleti Allah’tan başka hiçbir güçten korkmaz.
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	Ben çok heyecanlandım. Bir türlü ezberleyemiyorum şiirimi. Karanlıktan, savaştan, düşmanlardan korkmamış mıdır?
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	İstiklal Marşı’nın İstiklal Marşı’nı tam anlamıyla öğrenmeniz ve anlamanız için İstiklal Marşı’nın yazıldığı yere geldik. İstiklal Marşı’mızın şairi 1. Dünya Savaşı’ndan sonra Türkiye Büyük Millet Meclisine

		1. meclise
		İstiklal Marşı'nı
		Türk Milleti
		Büyük Millet Meclisi kurulduktan sonra
		Kurtuluş Savaşı'nda
		İstiklal Marşı
		mecliste
		Çünkü Ali vatan sevgisi hiçbir şeyle ölçülemez. Mehmet Akif bu şiiri
		milleti için yazmış para için değil.
		ben de bir İstiklal Marşı yazabilir miyim?
		İstiklal marşı
		İstiklal Marşı'nı söylemeyi çok seviyorum.
		İstiklal Marşı'mız
		Kurtuluş Savaşı'nı kazanan ecdadımız sayesinde
		-Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyet
		-Hakkıdır Hakka tapan Milletimin İstiklal.
		Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
		Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
		O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
		O benimdir, o benim milletimindir ancak.
		Çatma, kurban olayım çehreni ey nazlı hilâl!
		Kahraman ırkıma bir gül… ne bu şiddet bu celâl?
		Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl,
		Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl.
		Korkma sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak
		eşsiz güzellikteki marşımızı
		Allah'tan başka hiçbir güçten korkmaz.
	İnanç Söylemleri	"Allah bu millete bir daha İstiklal Marşı yazdırmasın!"
Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
	Psikolojik Ayrımcılık	-
	Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
	Tektipleştirme	-
Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	El öpenlerin çok olsun Ali.
Yaptırımcı Yargılar ve		Taceddin Dergahı'nda
Kurallar		Taceddin Dergahı imamı
	Yaptırımcı Yargılar	-
	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez	Kalıp Düşünceler	-
Doğrular	Mutlak Doğrular	Elbette biliyorum Ayşe.
Abartılmış Merak ve	Abartılmış Merak	Demek merak ettin Ali. O halde baştan anlatayım.
Aşırı Duygusal Öğeler	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 34 **"**Ali ve Ayşe ile İstiklal Marşı" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "İstiklal Marşı'mız 1924'ten 1930'a kadar Ali Rıfat Çağatay'ın bestesiyle 1930'dan günümüze kadar da Osman Zeki Üngör'ün bestesiyle çalındı, söylendi." söylemleri "öğretme" alt izleğinin "aşırı öğreticilik" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğreticilik durumunu yansıtmaktadır. Metinlerde asıl amaç çocuklara bilgiyi doğrudan aktarmak değil, bilgilere nasıl daha rahat ulaşabileceğini ve öğrenebileceğini kavratmak olmalıdır (Bilgin ve Bahar, 2008).

Tablo 34 **"**Ali ve Ayşe ile İstiklal Marşı" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Korkma sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak" söylemleri "emir" alt izleğinin "buyruk verme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler buyruk verme durumunu yansıtmaktadır.

Tablo 34 **“**Ali ve Ayşe ile İstiklal Marşı” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Korkma sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak” ve “Türk Milleti Allah’tan başka hiçbir güçten korkmaz.” söylemleri “korku” alt izleğinin “gözdağı verme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler gözdağı verme durumunu yansıtmaktadır.

Tablo 34 **“**Ali ve Ayşe ile İstiklal Marşı” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Ben çok heyecanlandım. Bir türlü ezberleyemiyorum şiirimi.” ve “Karanlıktan, savaştan, düşmanlardan korkmamış mıdır?” söylemleri “kaygı” alt izleğinin “endişe duyma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler endişe durumunu yansıtmaktadır.

Tablo 34 **“**Ali ve Ayşe ile İstiklal Marşı” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “İstiklal Marşı’nın”, “İstiklal Marşı’nı tam anlamıyla öğrenmeniz ve anlamanız için”, “İstiklal Marşı’nın yazıldığı yere geldik.”, “İstiklal Marşı’mızın şairi”, “1. Dünya Savaşı’ndan sonra”, “Türkiye Büyük Millet Meclisine”, “1. meclise”, “İstiklal Marşı’nı”, “Türk Milleti”, “Büyük Millet Meclisi kurulduktan sonra”, “Kurtuluş Savaşı’nda”, “İstiklal Marşı”, “mecliste”, “Çünkü Ali vatan sevgisi hiçbir şeyle ölçülemez. “Mehmet Akif bu şiiri milleti için yazmış para için değil.”, “ben de bir İstiklal Marşı yazabilir miyim?”, “İstiklal marşı”, “İstiklal Marşı’nı söylemeyi çok seviyorum.” “İstiklal Marşı’mız”, “Kurtuluş Savaşı’nı kazanan ecdadımız sayesinde”,

“Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyet.
Hakkıdır Hakka tapan Milletimin İstiklal.”,
“eşsiz güzellikteki marşımızı”,
“Korkma sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak”,
“Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.”,
“O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.
Çatma, kurban olayım çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül… ne bu şiddet bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl,
Hakkıdır, Hakk’a tapan, milletimin istiklâl.”

söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler düşünce söylemleri durumunu yansıtmaktadır. Çocuk edebiyatı ideolojik söylem aktarılan yer değil aksine çocuğa değer

veren, çocuğun özelliklerini temel alan, kendi düşüncelerini geliştirebileceği yer olarak görülmelidir (Çağan, 2005).

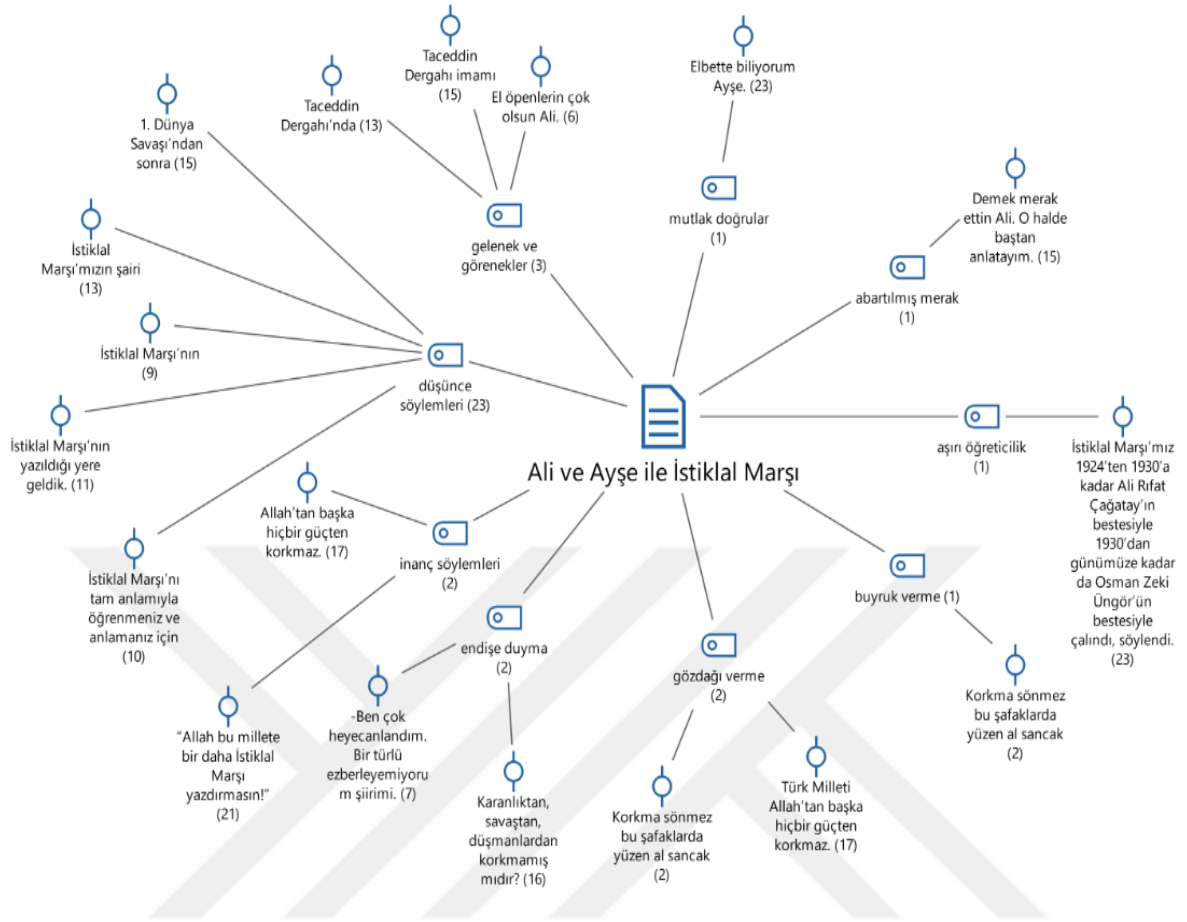
"Allah'tan başka hiçbir güçten korkmaz." ve "Allah bu millete bir daha İstiklal Marşı yazdırmasın!" söylemleri "ideolojik söylemler" alt izleğinin "inanç söylemleri" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler inanç söylemleri durumunu yansıtmaktadır.

Tablo 34 **"**Ali ve Ayşe ile İstiklal Marşı" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "El öpenlerin çok olsun Ali.", "Taceddin Dergahı'nda" ve "Taceddin Dergahı imamı" söylemleri "geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar" alt izleğinin "gelenek ve görenekler" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler gelenek ve görenekler durumunu yansıtmaktadır.

Tablo 34 **"**Ali ve Ayşe ile İstiklal Marşı" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Elbette biliyorum Ayşe." söylemleri "tek ve değişmez doğrular" alt izleğinin "mutlak doğrular" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki elbette biliyorum söylemi mutlak doğru durumunu yansıtmaktadır. Değişen dünyaya baktığımızda doğruların, mutlak ve tek olmadığını net olarak görmekteyiz (Dilidizgün, 2000).

Tablo 34 **"**Ali ve Ayşe ile İstiklal Marşı" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Demek merak ettin Ali. O halde baştan anlatayım." söylemleri "abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler" alt izleğinin "abartılmış merak" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler abartılmış merak durumunu yansıtmaktadır. Kitapta abartılmış şekilde kullanılan merak inandırıcılığı kaybetmeye neden olmakta ve mantık sınırları dışına çıkmaktadır. Bu durum da çocukla kitap arasında soğukluk oluşturmaktadır (Kaya, 2010).

Şekil 29. “Ali ve Ayşe ile İstiklal Marşı” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 29 incelendiğinde, “Ali ve Ayşe ile İstiklal Marşı” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında inanç söylemleri (2), buyruk verme (1), mutlak doğrular (1), aşırı öğreticilik (1), endişe duyma (2), gelenek ve görenekler (3), düşünce söylemleri (23), gözdağı verme (2), abartılmış merak (1) olmak üzere toplam 36 kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok ideolojik söylemler (25) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 35. “Asker Ağlamaz Arkadaş” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Asker ağlamaz arkadaş!
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	Asker ağlamaz arkadaş!
		Buyruk Verme	Üzülme çocuğum, der, gel benimle!
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	Yurdumu nasıl savunacağım, düşmana nasıl haddini bildireceğim?
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Asker ağlamaz arkadaş! Çanakkale'de kendilerine komutanlık yapmış olan Düşman, ülkemizin her köşesine girdi. Böyle bir zamanda hükûmet beni terhis etti, koyuverdi. Silahımı elimden aldı. Yurdumu nasıl savunacağım, düşmana nasıl haddini bildireceğim?

		yanına aldığı ilk er de bu Mehmetçik olur.
	İnanç Söylemleri	-
Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
	Psikolojik Ayrımcılık	-
	Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
	Tektipleştirme	-
Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	Hemen toparlanır, yay gibi selam durumuna geçer.
Yaptırımcı Yargılar ve	Yaptırımcı Yargılar	-
Kurallar	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	Asker ağlamaz arkadaş!
	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı	Abartılmış Merak	-
Duygusal Öğeler	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	Erin içini çeke çeke ağladığını görür.
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	hükûmet beni terhis etti, koyuverdi. Silahımı elimden aldı.
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 35 **“**Asker Ağlamaz Arkadaş” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Asker ağlamaz arkadaş!” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme durumunu yansıtmaktadır.

Tablo 35 **“**Asker Ağlamaz Arkadaş” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Asker ağlamaz arkadaş!” söylemi “emir” alt izleğinin “nutuk çekme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler nutuk çekme durumunu yansıtmaktadır.

“Üzülme çocuğum, der, gel benimle!” söylemi “emir” alt izleğinin “buyruk verme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki üzülme, gel benimle söylemleri buyruk verme durumunu yansıtmaktadır. Çocuğa ‘oku, yap’ gibi emir söylemleri çocuğa kitabi sevdirmek yerine kitapla arasına mesafe koymasına neden olabilir. Kitap okuma alışkanlığı için emir söylemlerinden kaçınmalı, çocuğun istek ve fikirlerine değer verilmelidir (Sever, 2012).

Tablo 35 **“**Asker Ağlamaz Arkadaş” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Yurdumu nasıl savunacağım, düşmana nasıl haddini bildireceğim?” söylemi “kaygı” alt izleğinin “endişe duyma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler endişe durumunu yansıtmaktadır.

Tablo 35 **“**Asker Ağlamaz Arkadaş” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Asker ağlamaz arkadaş!”, “Çanakkale’de kendilerine komutanlık yapmış olan”, “Düşman, ülkemizin her köşesine girdi. Böyle bir zamanda hükûmet beni terhis etti, koyuverdi. Silahımı elimden aldı. Yurdumu nasıl savunacağım, düşmana nasıl haddini bildireceğim?” ve “yanına aldığı ilk er de bu Mehmetçik olur.” söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir.

Metindeki söylemler ideolojik söylem durumunu yansıtmaktadır. Çocuk kitaplarının çocukların okuma kültürünü olumsuz etkileyebilecek unsurlar taşımaması, ideolojik söylemler içermemesi gerekmektedir. Bu doğrultuda çocuklara sunulacak edebi metinlerin evrensel ilkeler bakımından mutlaka gözden geçirilmesi ve doğru seçimlerin yapılması önem arz etmektedir (Çer, 2019; 2020).

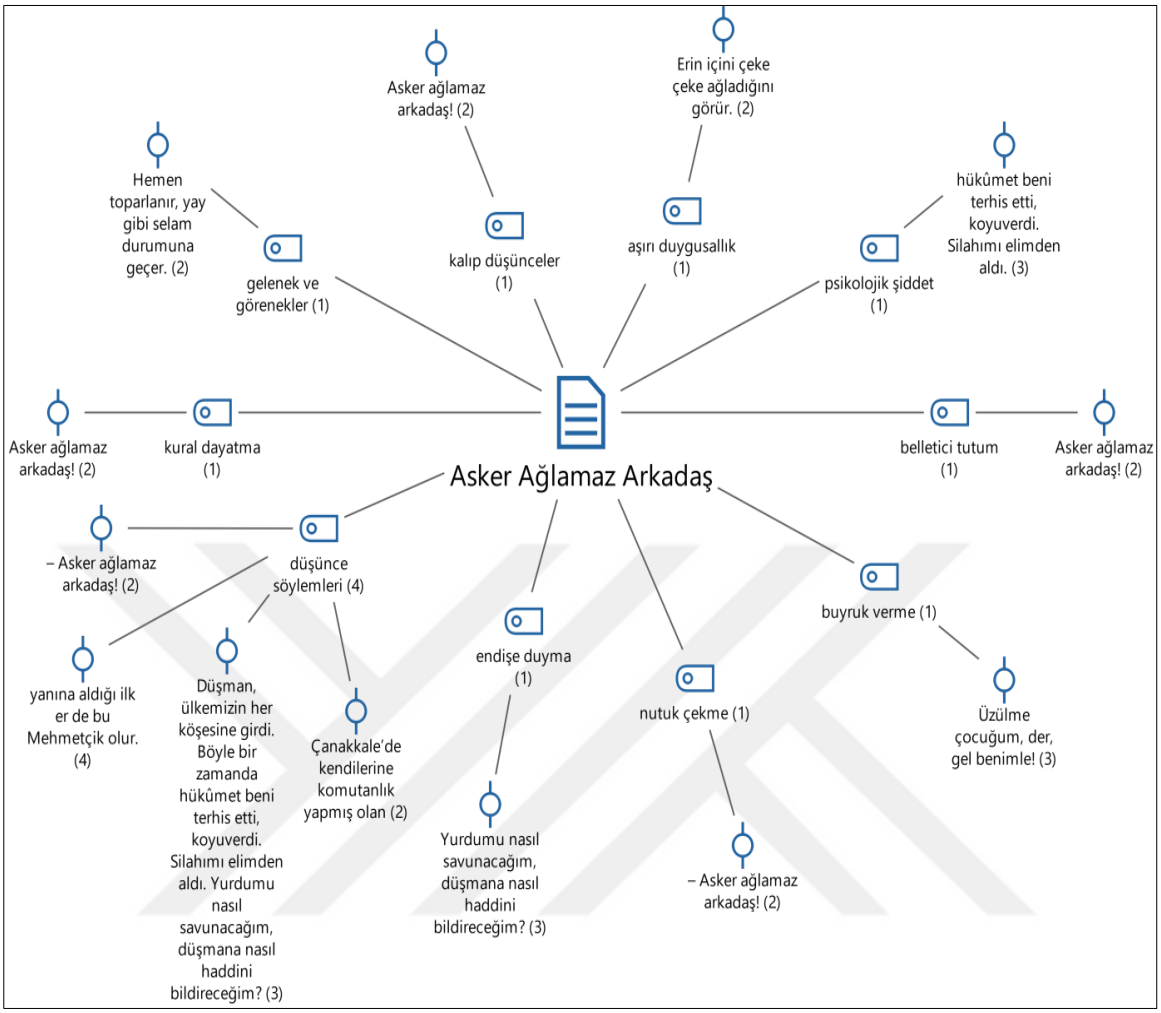
Tablo 35 **"**Asker Ağlamaz Arkadaş" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Hemen toparlanır, yay gibi selam durumuna geçer." söylemi "geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar" alt izleğinin "gelenek ve görenekler" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki yay gibi selam durumuna geçmek söylemi gelenek ve görenekler durumunu yansıtmaktadır.

Tablo 35 **"**Asker Ağlamaz Arkadaş" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Asker ağlamaz arkadaş!" söylemi "tek ve değişmez doğrular" alt izleğinin "kalıp düşünceler" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki asker ağlamaz söylemi kalıp düşünce durumunu yansıtmaktadır. Bilgiyi doğrudan ileten, belirli düşünce kalıplarına yönlendiren, olaylara karşı ön yargı barındıran metinlerden uzak durulmalıdır. Öğrencinin ufkunu genişleten, meraklarını besleyen, ilgilerine hitap eden, tarafsız kalabilmiş metinler tercih edilmelidir (Aytaş, 2001).

Tablo 35 **"**Asker Ağlamaz Arkadaş" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Erin içini çeke çeke ağladığını görür." söylemi "abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler" alt izleğinin "aşırı duygusallık" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki içini çeke çeke söylemi aşırı duygusallık durumunu yansıtmaktadır.

Tablo 35 **"**Asker Ağlamaz Arkadaş" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "hükûmet beni terhis etti, koyuverdi. Silahımı elimden aldı." söylemi "şiddet" alt izleğinin "psikolojik şiddet" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki hükümetin terhis etmesi ve koyuvermesi söylemi psikolojik şiddet durumunu yansıtmaktadır.

Şekil 30. “Asker Ağlamaz Arkadaş” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 30 incelendiğinde, “Asker Ağlamaz Arkadaş” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında nutuk çekme (1), buyruk verme (1), kalıp düşünceler (1), aşırı duygusallık (1), psikolojik şiddet (1), endişe duyma (1), kural dayatma (1), gelenek ve görenekler (1), düşünce söylemleri (4), belletici tutum (1) olmak üzere toplam 13 kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok ideolojik söylemler (4) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 36. “Cimrinin Kedileri” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Görevinize dikkat edin. Emek olmadan yemek olmaz. (...) Efendimize karşı saygısızlık yapmayın. Bizim zenginlerin malında fakirin, fukaranın hakkı vardır. Biz onlara verdikçe onlar da bizim hakkımızda hayır duaları ederler. Duaların içerisinde bereket vardır. Malımızı artırır. Vermeyip cimrilik yapacak olursak bu bereket kaybolur ve günün birinde her şeyimizi yitirmiş oluruz. Sonra da hıncımızı zavallı kedilerden almaya kalkarız.
	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	Görevinize dikkat edin. Efendimize karşı saygısızlık yapmayın.

			Bizim zenginlerin malında fakirin, fukaranın hakkı vardır. Biz onlara verdikçe onlar da bizim hakkımızda hayır duaları ederler. Duaların içerisinde bereket vardır. Malımızı artırır. Vermeyip cimrilik yapacak olursak bu bereket kaybolur ve günün birinde her şeyimizi yitirmiş oluruz. Sonra da hıncımızı zavallı kedilerden almaya kalkarız.
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
Evrensel İlkeler		Buyruk Verme	Bana bak Topla yavrularını ve defol başımdan. beni dinle arkadaş
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	Fareler, onların korkusuyla bıyıklarının ucunu bile göremezlermiş.
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	Sen zekât veriyor musun dostum? cinler cirit oynarken eski hamam içinde
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	Fakire, fukaraya yardım edip sadaka dağıtıyor musun? Efendimize karşı saygısızlık yapmayın. hayır duaları ederler. Duaların içerisinde bereket vardır.
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	Emek olmadan yemek olmaz.
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, cinler cirit oynarken eski hamam içinde
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	Her nasılsa o yılın sonlarında cimri adamın gelirinde bir azalma görülmüş.
		Aşırı Duygusallık	Kedicik, iki gözü iki çeşme, ağlaya ağlaya yavrularının yanına gitmiş.
	Şiddet	Cinsel Şiddet	--
		Psikolojik Şiddet	Bıktım senden de yavrularından da… Her yerde ayağıma dolaşıp duruyorsunuz. hıncımızı zavallı kedilerden almaya kalkarız.
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	Sizin masraflarınız yüzünden yıllık gelirim altüst oldu.

Tablo 36 **"**Cimrinin Kedileri" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Görevinize dikkat edin. Emek olmadan yemek olmaz. (...) Efendimize karşı saygısızlık yapmayın." ve "Bizim zenginlerin malında fakirin, fukaranın hakkı vardır. Biz onlara verdikçe onlar da bizim hakkımızda hayır duaları ederler. Duaların içerisinde bereket vardır. Malımızı artırır. Vermeyip cimrilik yapacak olursak bu bereket kaybolur ve günün birinde her şeyimizi yitirmiş oluruz. Sonra da hıncımızı zavallı kedilerden almaya kalkarız." söylemi "belletme" alt izleğinin "belletici tutum" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme durumunu yansıtmaktadır.

Tablo 36 **"**Cimrinin Kedileri" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Görevinize dikkat edin.", "Efendimize karşı saygısızlık yapmayın." ve "Bizim zenginlerin malında fakirin, fukaranın hakkı vardır. Biz onlara verdikçe onlar da bizim hakkımızda hayır duaları ederler. Duaların içerisinde bereket vardır. Malımızı artırır. Vermeyip cimrilik yapacak olursak bu bereket kaybolur ve günün birinde her şeyimizi yitirmiş oluruz. Sonra da hıncımızı zavallı kedilerden almaya kalkarız." söylemi "öğüt" alt izleğinin "uyarıda bulunma"

alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler uyarıda bulunma durumunu yansıtmaktadır. Öğüt, çocuğun kendi düşüncelerinin önemsiz olduğunu ya da bir başkasının düşüncelerinin kendi düşüncesinden daha önemli olduğunu benimsemesine yol açabilmektedir (Sever, 2008a; Yörükoğlu, 2010).

Tablo 36 **"**Cimrinin Kedileri" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Bana bak", "Topla yavrularını ve defol başımdan." ve "beni dinle arkadaş" söylemi "emir" alt izleğinin "buyruk verme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki bana bak, topla yavrularını, defol, beni dinle gibi söylemler buyruk verme durumunu yansıtmaktadır.

Tablo 36 **"**Cimrinin Kedileri" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Fareler, onların korkusuyla bıyıklarının ucunu bile göremezlermiş." söylemi "korku" alt izleğinin "korkutma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler korkutma durumunu yansıtmaktadır.

Tablo 36 **"**Cimrinin Kedileri" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Sen zekât veriyor musun dostum?" ve "cinler cirit oynarken eski hamam içinde" söylemi "ideolojik söylemler" alt izleğinin "inanç söylemi" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki zekat ve cin söylemleri inanç durumunu yansıtmaktadır.

Tablo 36 **"**Cimrinin Kedileri" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Fakire, fukaraya yardım edip sadaka dağıtıyor musun?" ve "Efendimize karşı saygısızlık yapmayın." ve "hayır duaları ederler. Dualaların içerisinde bereket vardır." söylemi "geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar" alt izleğinin "gelenek ve görenekler" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler gelenek ve görenek durumunu yansıtmaktadır.

Tablo 36 **"**Cimrinin Kedileri" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Emek olmadan yemek olmaz." söylemi "tek ve değişmez doğrular" alt izleğinin "kalıp düşünceler" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki emek olmadan yemek olmayacağı söylemi kalıp düşünce durumunu yansıtmaktadır. Değişen dünyaya baktığımızda doğruların, mutlak ve tek olmadığını net olarak görmekteyiz (Dilidizgün, 2000). Bu nedenle yazar kendi doğrularını aktarmaktan ziyade mutlak doğrunun olmadığını bilmeli ve çocukları kendi görüşüne çekmeye çalışmamalıdır.

Tablo 36 **"**Cimrinin Kedileri" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, cinler cirit oynarken eski hamam içinde" söylemi "abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler" alt izleğinin "abartılmış

merak" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler abartılmış merak durumunu yansıtmaktadır.

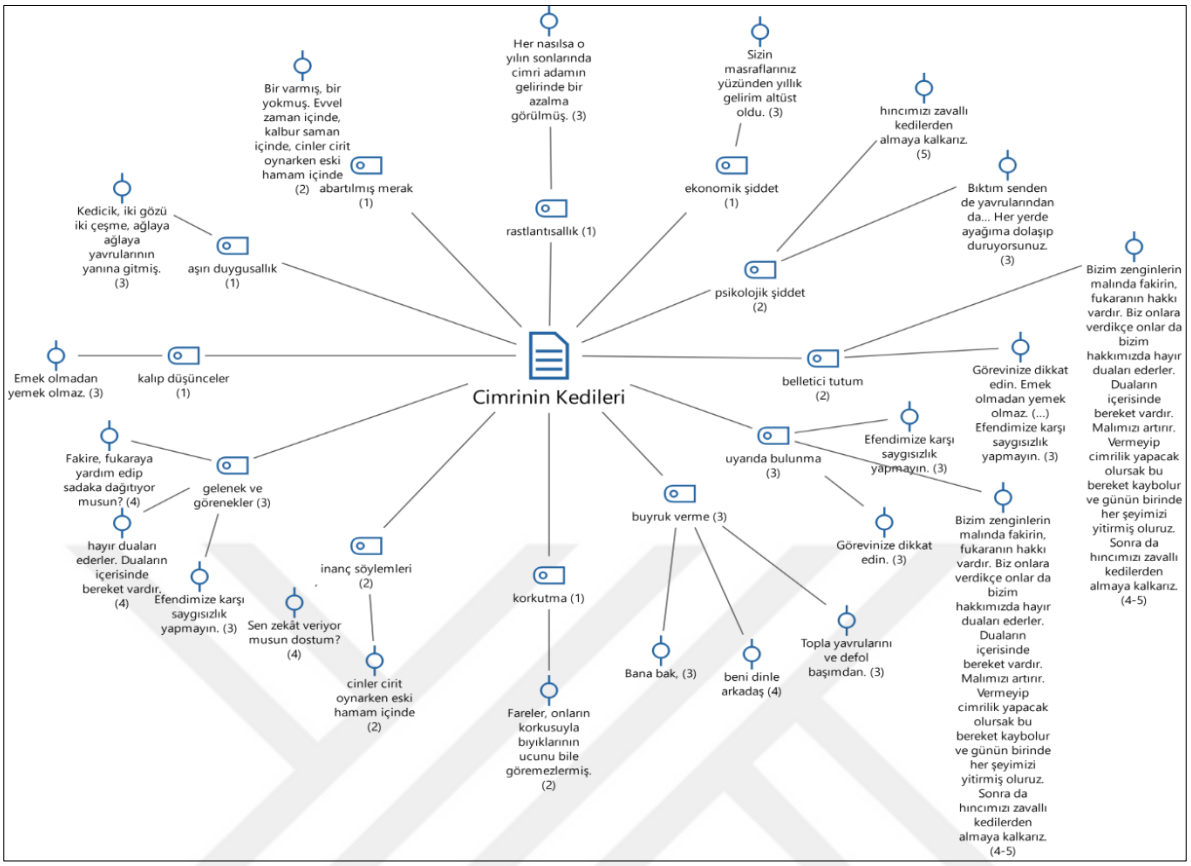
"Her nasılsa o yılın sonlarında cimri adamın gelirinde bir azalma görülmüş." söylemi "abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler" alt izleğinin "rastlantısallık" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler rastlantı durumunu yansıtmaktadır.

"Kedicik, iki gözü iki çeşme, ağlaya ağlaya yavrularının yanına gitmiş." söylemi "abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler" alt izleğinin "aşırı duygusallık" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı duygu durumunu yansıtmaktadır. Kitapta abartılmış şekilde kullanılan merak inandırıcılığı kaybetmeye neden olmakta ve mantık sınırları dışına çıkmaktadır. Bu durum da çocukla kitap arasında soğukluk oluşturmaktadır (Kaya, 2010).

Tablo 36 **"**Cimrinin Kedileri" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Bıktım senden de yavrularından da… Her yerde ayağıma dolaşıp duruyorsunuz." ve "hıncımızı zavallı kedilerden almaya kalkarız." söylemi "şiddet" alt izleğinin "psikolojik şiddet" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler şiddet durumunu yansıtmaktadır.

"Sizin masraflarınız yüzünden yıllık gelirim altüst oldu." söylemi "şiddet" alt izleğinin "ekonomik şiddet" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler şiddet durumunu yansıtmaktadır. Çocuk kitaplarında çocuğun şiddet hakkında düşünmesi ya da karakterlerin şiddet karşısında nasıl davrandığı üzerinde muhakeme yapabilmesi için yaşam gerçekliğinin bir sonucu olarak duygusal, fiziksel ya da psikolojik şiddet öğelerine yer verilebileceği ve çocuklara kitaplar aracılığıyla şiddet ile nasıl başaçıkabileceğinin sezinletilmesi gerektiği belirtilmektedir (Çer, 2019; Sever, 2008a).

Şekil 31. “Cimrinin Kedileri” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 31 incelendiğinde, “Cimrinin Kedileri” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında ekonomik şiddet (1), inanç söylemleri (2), buyruk verme (3), kalıp düşünceler (1), aşırı duygusallık (1), psikolojik şiddet (2), rastlantısallık (1), uyarıda bulunma (3), gelenek ve görenekler (3), korkutma (1), belletici tutum (2), abartılmış merak (1) olmak üzere toplam 21 kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok emir (3), öğüt (3), geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar (3) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 37. “Dostlarımız Varsa” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	**DOSTLARIMIZ VARSA...** Dostlarımız varsa çevremizde güvenebileceğimiz insanlarımız olur. Bir şeyi emanet etmek istediğimizde dostumuza güvenebiliriz. Dostlarımızın verdiği sözü tutacağını biliriz. Onlarla planlar yapabilir, bizi yarı yolda bırakmayacaklarını biliriz. Dostlarımız varsa kendimizi yalnız hissetmeyiz. Dostlarımız iyi ve kötü günümüzde yanımızdadır. Dostlarımız varsa hayatımız daha neşeli ve mutlu olur. (...) Dostlarımız bizi incitmez. O yüzden onların yanında kendimizi rahat hissederiz. İhtiyaç anımızda dostlarımız yanımızdadır. Yapabilecekleri ne varsa bizim için yaparlar. Dostlarımız bizim arkamızdan konuşmaz, biz de onların arkasından konuşmayız. Halletmemiz gereken bir sorun olursa bunu dostumuzla yüz yüze konuşuruz. Bizim sahip olduklarımızla ve başarılarımızla gururlanan dostlarımız olur. Bizi kıskanmazlar, bizim daha da iyi durumda olmamızı isterler.
		Dayatma	-

	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
Evrensel İlkeler	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	**DOSTLARIMIZ VARSA...** Dostlarımız varsa çevremizde güvenebileceğimiz insanlarımız olur. Bir şeyi emanet etmek istediğimizde dostumuza güvenebiliriz. Dostlarımızın verdiği sözü tutacağını biliriz. Onlarla planlar yapabilir, bizi yarı yolda bırakmayacaklarını biliriz. Dostlarımız varsa kendimizi yalnız hissetmeyiz. Dostlarımız iyi ve kötü günümüzde yanımızdadır. Dostlarımız varsa hayatımız daha neşeli ve mutlu olur. (...) Dostlarımız bizi incitmez. O yüzden onların yanında kendimizi rahat hissederiz. İhtiyaç anımızda dostlarımız yanımızdadır. Yapabilecekleri ne varsa bizim için yaparlar. Dostlarımız bizim arkamızdan konuşmaz, biz de onların arkasından konuşmayız. Halletmemiz gereken bir sorun olursa bunu dostumuzla yüz yüze konuşuruz. Bizim sahip olduklarımızla ve başarılarımızla gururlanan dostlarımız olur. Bizi kıskanmazlar, bizim daha da iyi durumda olmamızı isterler.
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	**DOSTLARIMIZ VARSA...** Dostlarımız varsa çevremizde güvenebileceğimiz insanlarımız olur. Bir şeyi emanet etmek istediğimizde dostumuza güvenebiliriz. Dostlarımızın verdiği sözü tutacağını biliriz. Onlarla planlar yapabilir, bizi yarı yolda bırakmayacaklarını biliriz. Dostlarımız varsa kendimizi yalnız hissetmeyiz. Dostlarımız iyi ve kötü günümüzde yanımızdadır. Dostlarımız varsa hayatımız daha neşeli ve mutlu olur. (...) Dostlarımız bizi incitmez. O yüzden onların yanında kendimizi rahat hissederiz. İhtiyaç anımızda dostlarımız yanımızdadır. Yapabilecekleri ne varsa bizim için yaparlar. Dostlarımız bizim arkamızdan konuşmaz, biz de onların arkasından konuşmayız. Halletmemiz gereken bir sorun olursa bunu dostumuzla yüz yüze konuşuruz. Bizim sahip olduklarımızla ve başarılarımızla gururlanan dostlarımız olur. Bizi kıskanmazlar, bizim daha da iyi durumda olmamızı isterler.
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 37 **“**Dostlarımız Varsa” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“**DOSTLARIMIZ VARSA...**

Dostlarımız varsa çevremizde güvenebileceğimiz insanlarımız olur. Bir şeyi emanet etmek istediğimizde dostumuza güvenebiliriz.

Dostlarımızın verdiği sözü tutacağını biliriz. Onlarla planlar yapabilir, bizi yarı yolda bırakmayacaklarını biliriz.

Dostlarımız varsa kendimizi yalnız hissetmeyiz. Dostlarımız iyi ve kötü günümüzde yanımızdadır.

Dostlarımız varsa hayatımız daha neşeli ve mutlu olur. (...)

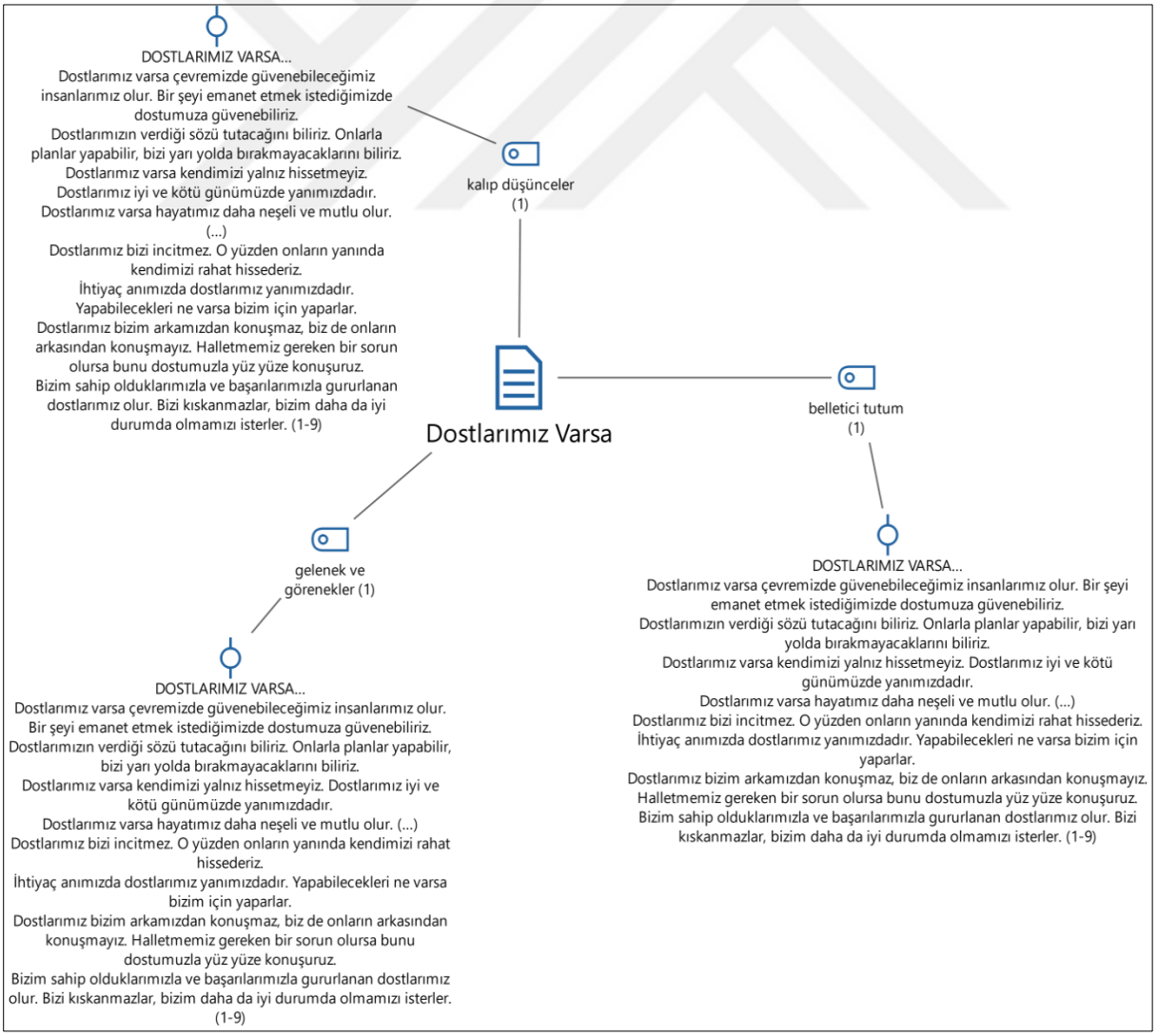
Dostlarımız bizi incitmez. O yüzden onların yanında kendimizi rahat hissederiz.

İhtiyaç anımızda dostlarımız yanımızdadır. Yapabilecekleri ne varsa bizim için yaparlar.

Dostlarımız bizim arkamızdan konuşmaz, biz de onların arkasından konuşmayız. Halletmemiz gereken bir sorun olursa bunu dostumuzla yüz yüze konuşuruz.

Bizim sahip olduklarımızla ve başarılarımızla gururlanan dostlarımız olur. Bizi kıskanmazlar, bizim daha da iyi durumda olmamızı isterler." söylemi "belletme" alt izleğinin "belletici tutum" alt kategorisiyle, "geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve tutumlar" alt izleğinin "gelenek ve görenekler" alt kategorisiyle ve "tek ve değişmez doğrular" alt izleğinin "kalıp düşünceler" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir.

Şekil 32. "Dostlarımız Varsa" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 32 incelendiğinde, “Dostlarımız Varsa” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında gelenek ve görenekler (1), belletici tutum (1), kalıp düşünceler (1) olmak üzere toplam 3 kod belirlenmiştir.

Tablo 38. “Yaşlı Kadın” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	Eski bir evde Yapayalnız. Issız bir sokağa, Bakıyor pencereden. Ne gelen var, Ne giden. Tek arkadaşı, Az sonra sönecek olan Yıldız.
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	-
	Yaptırımcı Yargılar ve	Yaptırımcı Yargılar	-
	Kurallar	Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez	Kalıp Düşünceler	-
	Doğrular	Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı	Abartılmış Merak	-
	Duygusal Öğeler	Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	Hiç dışarı çıkmamış evden. Mangalının başında Bekliyor geceyi. Eski bir evde Yapayalnız. Ne gelen var, Ne giden. Tek arkadaşı, Az sonra sönecek olan Yıldız.
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 38 **“**Yaşlı Kadın” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Eski bir evde

Yapayalnız.

Issız bir sokağa,

Bakıyor pencereden.

Ne gelen var,

Ne giden.

Tek arkadaşı,

Az sonra sönecek olan

Yıldız.”

söylemi “kaygı” alt izleğinin “endişe duyma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kaygı durumunu yansıtmaktadır.

Tablo 38 **“**Yaşlı Kadın” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Hiç dışarı çıkmamış evden.

Mangalının başında

Bekliyor geceyi.

Eski bir evde

Yapayalnız.” ve

“Ne gelen var,

Ne giden.

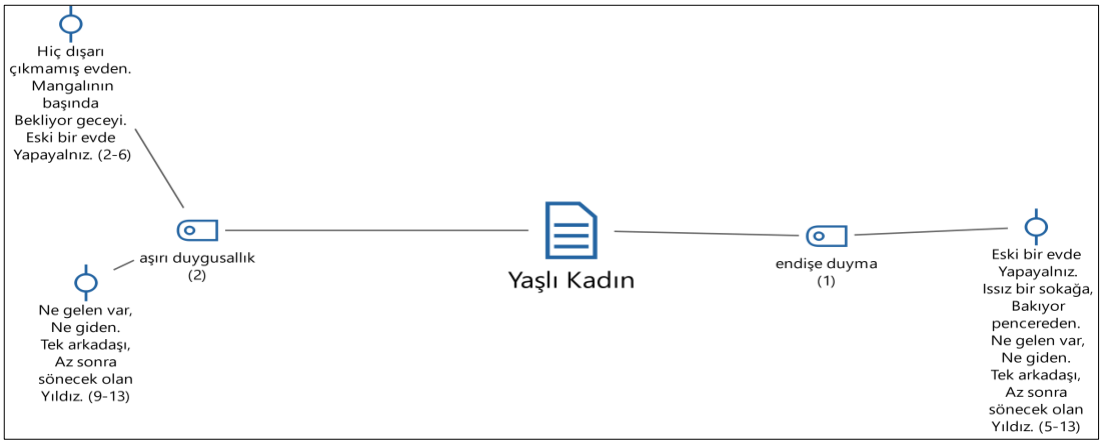
Tek arkadaşı,

Az sonra sönecek olan

Yıldız.”

söylemi “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “aşırı duygusallık” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı duygu durumunu yansıtmaktadır. Karagöz (2018) de çocuk edebiyatı yapıtlarının iletisini doğru aktarabilmesi ve estetik düzeyi tamamlayabilmek adına yapıtlarda abartılmış merak, aşırı duygusal öğeler ve rastlantısallık gibi durumlardan uzak durması gerektiğini söylemektedir.

Şekil 33. “Yaşlı Kadın” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 33 incelendiğinde, “Yaşlı Kadın” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında endişe duyma (1), aşırı duygusallık (2) olmak üzere toplam 3 kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler (2) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 39. “Çocuklar” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Bir dünya özlerim, Sen ben kavgası yok. İşte böyle bir dünya Bir barış tarlasıdır, Büyüyelim çocuklar! Yeryüzüne sevgi sevgi Akalım çocuklar!
	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	Büyüyelim çocuklar! Oynayalım çocuklar! Akalım çocuklar!
	Emir	Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
		Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Bir dünya özlerim, Sen ben kavgası yok. İşte böyle bir dünya Bir barış tarlasıdır, Büyüyelim çocuklar! Yaşamak yıldızların altında, Yaşamak güzel şey.
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı	Gelenek ve Görenekler	-
	Yargılar ve Kurallar	Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	Bir dünya özlerim, Sen ben kavgası yok. Yaşamak yıldızların altında, Yaşamak güzel şey.
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı	Abartılmış Merak	-
	Duygusal Öğeler	Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 39 **“**Çocuklar” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Bir dünya özlerim,

Sen ben kavgası yok.

İşte böyle bir dünya

Bir barış tarlasıdır,

Büyüyelim çocuklar!" ve

"Yeryüzüne sevgi sevgi

Akalım çocuklar!"

söylemi "belletme" alt izleğinin "belletici tutum" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme durumunu yansıtmaktadır.

Tablo 39 **"**Çocuklar" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Büyüyelim çocuklar!", "Oynayalım çocuklar!" ve "Akalım çocuklar!" söylemi "öğüt" alt izleğinin "yönlendirme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt durumunu yansıtmaktadır.

Tablo 39 **"**Çocuklar" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Bir dünya özlerim

Sen ben kavgası yok.

İşte böyle bir dünya

Bir barış tarlasıdır,

Büyüyelim çocuklar!" ve

"Yaşamak yıldızların altında,

Yaşamak güzel şey." söylemi "ideolojik söylemler" alt izleğinin "düşünce söylemleri" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler düşünce söylemleri durumunu yansıtmaktadır.

Tablo 39 **"**Çocuklar" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Bir dünya özlerim,

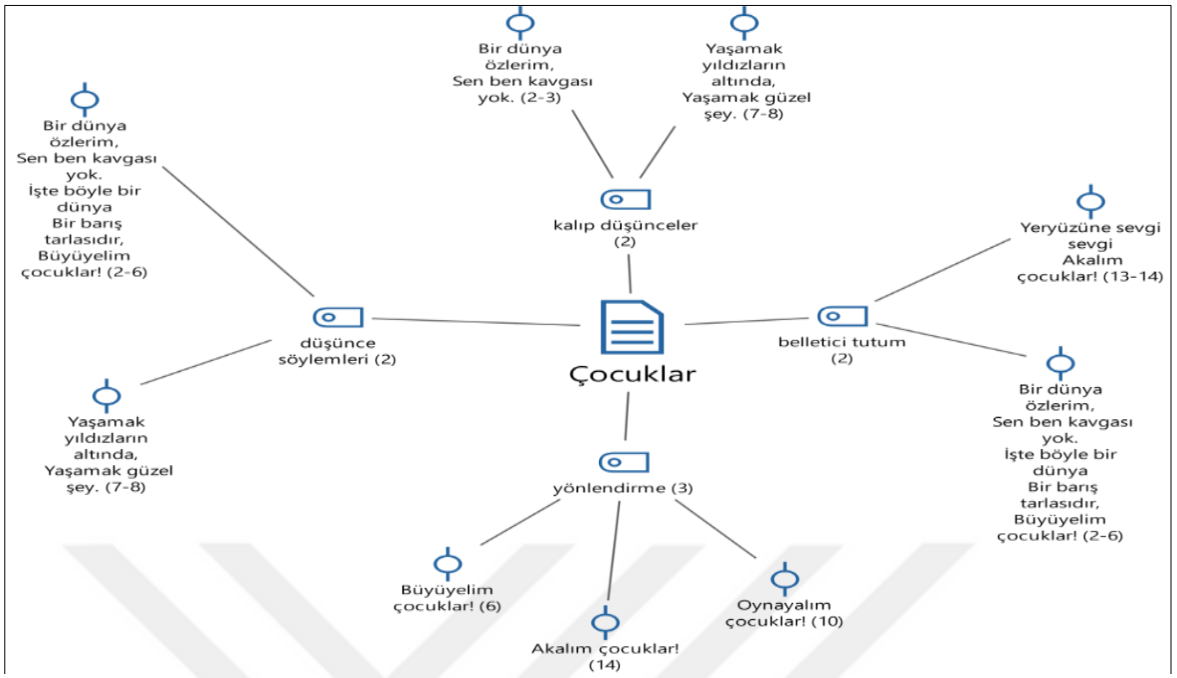
Sen ben kavgası yok." ve

"Yaşamak yıldızların altında,

Yaşamak güzel şey."

söylemi "tek ve değişmez doğrular" alt izleğinin "kalıp düşünceler" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kalıp düşünce söylemleri durumunu yansıtmaktadır.

Şekil 34. “Çocuklar” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 34 incelendiğinde, “Çocuklar” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında belletici tutum (2), yönlendirme (3), düşünce söylemleri (2), kalıp düşünceler (2) olmak üzere toplam 9 kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok öğüt (3) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 40. “Sarman Kedinin Yavruları” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	
		Otoriter Öğretme	
	Belletme	Belletici Tutum	
		Dayatma	
	Öğüt	Yönlendirme	
		Uyarıda Bulunma	
		Öneride Bulunma	
Evrensel İlkeler	Emir	Nutuk Çekme	
		Buyruk Verme	
	Korku	Gözdağı Verme	
		Korkutma	Dişlerini gösterip, “Fıff” diye ses çıkardı.
	Kaygı	Endişe Duyma	Dilerim, o dört yavruyu kedi sevenler götürmüştür. Kalan iki yavruya ne olur, bilemem.
			Onlar ne ilk ne de son sokak kedisi olacaklar.
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	
		İnanç Söylemleri	
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	
		Psikolojik Ayrımcılık	
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	
		Tektipleştirme	
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	Dilerim, o dört yavruyu kedi sevenler götürmüştür.
	Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	
	Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Yaptırımcı Yargılar	O bir sokak kedisiydi. Ama onu yine de çok sevdim.
		Kural Dayatma	
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	
		Mutlak Doğrular	
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	
		Zayıflatılmış Merak	

Şiddet	Rastlantısallık Aşırı Duygusallık Cinsel Şiddet Psikolojik Şiddet Fiziksel Şiddet İhmal ve Kötüye Kullanma Ekonomik Şiddet	Dişlerini gösterip, "Fıff" diye ses çıkardı.

Tablo 40 **"**Sarman Kedinin Yavruları" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Dişlerini gösterip, "Fıff" diye ses çıkardı." söylemi "korku" alt izleğinin "korkutma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler korku durumunu yansıtmaktadır.

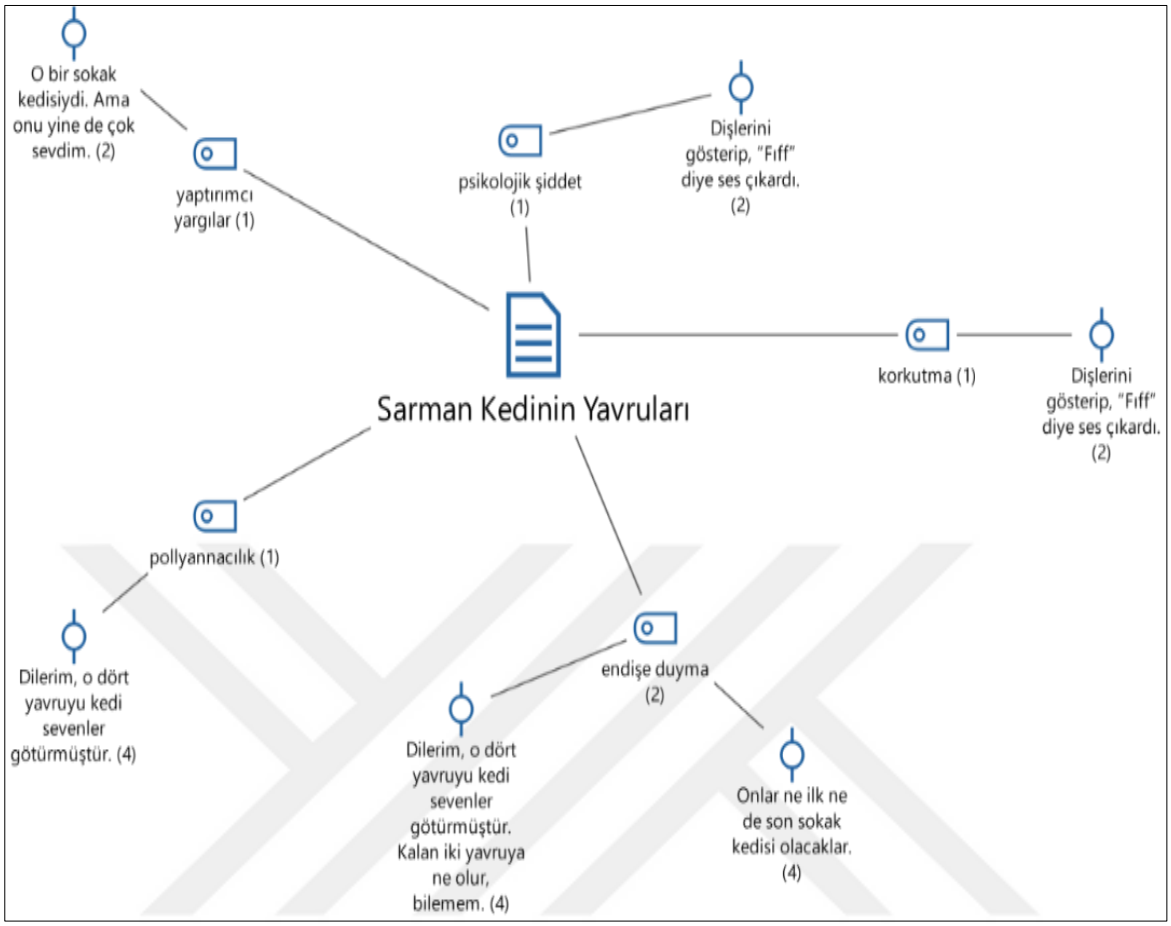
Tablo 40 **"**Sarman Kedinin Yavruları" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Dilerim, o dört yavruyu kedi sevenler götürmüştür. Kalan iki yavruya ne olur, bilemem." ve "Onlar ne ilk ne de son sokak kedisi olacaklar." söylemi "kaygı" alt izleğinin "endişe duyma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler korku durumunu yansıtmaktadır. Kitaplardaki metinler çocuğa korku ve kaygıyla nasıl baş edilebileceğini duyumsatmalıdır (Çer, 2019). Korku ve kaygı durumlarıyla nasıl baş edeceğini öğrenen çocuk sosyal ve duygusal olarak da gelişmektedir. Bu gelişime nitelikli çocuk edebiyatı yapıtlarıyla destek olmak, çocuğun hayatına olumlu etki etmek mümkündür.

Tablo 40 **"**Sarman Kedinin Yavruları" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Dilerim, o dört yavruyu kedi sevenler götürmüştür." söylemi "tozpembe bir dünya" alt izleğinin "pollyannacılık" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler tozpembe bir dünya durumunu yansıtmaktadır.

Tablo 40 **"**Sarman Kedinin Yavruları" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "O bir sokak kedisiydi. Ama onu yine de çok sevdim." söylemi "geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar" alt izleğinin "yaptırımcı yargılar" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yaptırımcı yargı durumunu yansıtmaktadır.

Tablo 40 **"**Sarman Kedinin Yavruları" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Dişlerini gösterip, "Fıff" diye ses çıkardı." söylemi "şiddet" alt izleğinin "psikolojik şiddet" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler şiddet durumunu yansıtmaktadır. Çocuk kitaplarında çocuğun şiddet hakkında düşünmesi ya da karakterlerin şiddet karşısında nasıl davrandığı üzerinde muhakeme yapabilmesi için yaşam gerçekliğinin bir sonucu olarak duygusal, fiziksel ya da psikolojik şiddet öğelerine yer verilebileceği ve çocuklara kitaplar aracılığıyla şiddet ile nasıl başaçıkabileceğinin sezinletilmesi gerektiği belirtilmektedir (Çer, 2019; Sever, 2008a).

Şekil 35. “Çocuklar” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 35 incelendiğinde, “Çocuklar” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında korkutma (1), endişe duyma (2), pollyannacılık (1), yaptırımcı yargılar (1), psikolojik şiddet (1) olmak üzere toplam 6 kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok kaygı (2) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 41. “Yerli Malları ve Tutum Haftası” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Perde, tiyatroda büyük bölümlerin her birine verilen isimdir. Gördüğünüz bu meyveler, bu yemişler birer besin kaynağı olduğu gibi milletimiz, memleketimiz için de önemli bir gelir kaynağıdır. İzmir’de sarı kızım, Antep’te kara üzüm. Kurusu, tazesi var, Ye de doy iki gözüm. Zile’nin pekmeziyim, Ankara’nın şırası,
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Yerli malı tüketmenin önemi üzerinde dururlar. Güzel yurdumuzun bereketli topraklarında yetişen, birbirinden tatlı, birbirinden güzel yemişlerimizi tanımak için düzenlediğimiz yemiş günümüz Yanağı al al olur, Beni yiyen çocuğun. Damağı bal bal olur, Ben yurdun öz malıyım. Ağızların balıyım.

			Hastalara sağlık, şifa Ağza tat veririm. Yurdun öz meyvesiyim. Yeşil Bursa deyince Akla gelir kestane. Yiyenler asla görmez Ne hastalık ne hastane. Beni yiyen çocuklar Tombul tombul olmalı Bol yağlı, nişastalı, Yerli malıyım malı. Benim yurdum baştan başa Anadolu yaylası Ağızların tadıyım, Baklavanın çeyizi. Bize sağlık verdiniz. Soframıza afiyet, Vücudumuza sıhhat. Ağzımıza tatsınız, Hem de başımızda taç. Sizler varken biz neden Olalım ele muhtaç. Yerli yemiş yiyerek gülelim, eğlenelim, Yurdumuz bir cennettir, kıymetini bilelim.
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Aman gitme, burada kal! Uzun kış geceleri Kestane kavurarak Dumanlar savurarak Haydi bakalım Ergun! Yerli yemiş yiyerek gülelim, eğlenelim, Yurdumuz bir cennettir, kıymetini bilelim. (...)
		Uyarıda Bulunma	Yerli malı deyince Unutmayın cevizi.
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
Evrensel İlkeler		Buyruk Verme	Şimdi yemişlerimizi, meyvelerimizi temsil edecek olan arkadaşlarınız gelsinler. Bize kendilerini tanıtsınlar bakalım. Hangisi sorun bakın Reçelin en iyisi?
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Yerli Malı ve Tutum Haftası Yerli malı tüketmenin önemi Güzel yurdumuzun bereketli topraklarında milletimiz, memleketimiz için de önemli bir gelir kaynağıdır. Ben yurdun öz malıyım. Yurdun öz meyvesiyim. Ben de yerli malıyım. Yerli malıyım malı Yerli malı deyince Sizler varken biz neden Olalım ele muhtaç. Yerli yemiş yiyerek gülelim, eğlenelim, Yurdumuz bir cennettir, kıymetini bilelim.
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	Yerli Malı ve Tutum Haftası yemiş günümüz Yemiş günümüzü tekrar kutlar, hepinize iyi eğlenceler dilerim.
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	Hangisi sorun bakın Reçelin en iyisi? Şaşmadan diyecekler, Elbetteki kayısı.
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-

Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	Sizler varken biz neden Olalım ele muhtaç.

Tablo 41 **“**Yerli Malları ve Tutum Haftası” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Perde, tiyatroda büyük bölümlerin her birine verilen isimdir.”, “Gördüğünüz bu meyveler, bu yemişler birer besin kaynağı olduğu gibi milletimiz, memleketimiz için de önemli bir gelir kaynağıdır.” ve

“İzmir’de sarı kızım,

Antep’te kara üzüm.

Kurusu, tazesi var,

Ye de doy iki gözüm.

Zile’nin pekmeziyim,

Ankara’nın şırası” söylemleri “öğretme” alt izleğinin “aşırı öğreticilik” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme yansıtmaktadır. Çocuk kitaplarında bilgiler doğrudan iletilmek yerine çocuğun merakı beslenmeli ve çocuğun kendi öğrenmelerinin önü açılmalıdır.

Tablo 41 **“**Yerli Malları ve Tutum Haftası” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Yerli malı tüketmenin önemi üzerinde dururlar.”, “Güzel yurdumuzun bereketli topraklarında yetişen, birbirinden tatlı, birbirinden güzel yemişlerimizi tanımak için düzenlediğimiz yemiş günümüz”,

“Yanağı al al olur,

Beni yiyen çocuğun.

Damağı bal bal olur,

Ben yurdun öz malıyım.

Ağızların balıyım”,

“Hastalara sağlık, şifa

Ağza tat veririm.

Yurdun öz meyvesiyim.”,

Yeşil Bursa deyince

Akla gelir kestane.

Yiyenler asla görmez

Ne hastalık ne hastane.”,

“Beni yiyen çocuklar

Tombul tombul olmalı

Bol yağlı, nişastalı,

Yerli malıyım malı.”,

“Benim yurdum baştan başa

Anadolu yaylası

Ağızların tadıyım,

Baklavanın çeyizi”,

“Bize sağlık verdiniz.

Soframıza afiyet,

Vücudumuza sıhhat.

Ağzımıza tatsınız,

Hem de başımızda taç.

Sizler varken biz neden

Olalım ele muhtaç.

Yerli yemiş yiyerek gülelim, eğlenelim,

Yurdumuz bir cennettir, kıymetini bilelim.” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletici tutum söylemleri yansıtmaktadır.

Tablo 41 **“**Yerli Malları ve Tutum Haftası” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Aman gitme, burada kal!”,

“Uzun kış geceleri

Kestane kavurarak

Dumanlar savurarak”,

“Haydi bakalım Ergun!”,

“Yerli yemiş yiyerek gülelim, eğlenelim,

Yurdumuz bir cennettir, kıymetini bilelim.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yönlendirme söylemleri yansıtmaktadır. Öğüt, çocuğun kendi düşüncelerinin önemsiz olduğunu ya da bir başkasının düşüncelerinin kendi düşüncesinden daha önemli olduğunu benimsemesine yol açabilmektedir (Sever, 2008a; Yörükoğlu, 2010).

“Yerli malı deyince

Unutmayın cevizi.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “uyarıda bulunma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki unutmayın söylemi uyarı söylemlerini yansıtmaktadır.

Tablo 41 **“**Yerli Malları ve Tutum Haftası” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Hangisi sorun bakın

Reçelin en iyisi?”,

“Şimdi yemişlerimizi, meyvelerimizi temsil edecek olan arkadaşlarınız gelsinler. Bize kendilerini tanıtsınlar bakalım.” söylemleri “emir” alt izleğinin “buyruk verme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki sorun bakın, gelsinler, kendilerini tanıtsınlar söylemleri buyruk verme söylemleri yansıtmaktadır.

Tablo 41 **“**Yerli Malları ve Tutum Haftası” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Yerli Malı ve Tutum Haftası”,

“Yerli malı tüketmenin önemi”,

“Güzel yurdumuzun bereketli topraklarında”,

“milletimiz, memleketimiz için de önemli bir gelir kaynağıdır.”,

“Ben yurdun öz malıyım.”,

“Yurdun öz meyvesiyim.”,

“Ben de yerli malıyım.”,

“Yerli malıyım malı”,

“Yerli malı deyince”,

“Sizler varken biz neden

Olalım ele muhtaç.”,

“Yerli yemiş yiyerek gülelim, eğlenelim,

Yurdumuz bir cennettir, kıymetini bilelim.” söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler düşünce söylemlerini yansıtmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları ideolojik söylemlerle biçimlendirilmemeli, çocuğu bir inanca veya düşünceye sevk etmemeli, buna neden olabilecek söylemlerden kaçınılmalıdır (Çer, 2019).

Tablo 41 **“**Yerli Malları ve Tutum Haftası” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Yerli Malı ve Tutum Haftası”, “yemiş günümüz”, “Yemiş günümüzü tekrar kutlar, hepinize iyi eğlenceler dilerim.” söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “gelenek ve görenekler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki yerli malı ve yemiş günü söylemleri gelenek ve görenek söylemlerini yansıtmaktadır.

Tablo 41 **“**Yerli Malları ve Tutum Haftası” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Hangisi sorun bakın

Reçelin en iyisi?

Şaşmadan diyecekler,

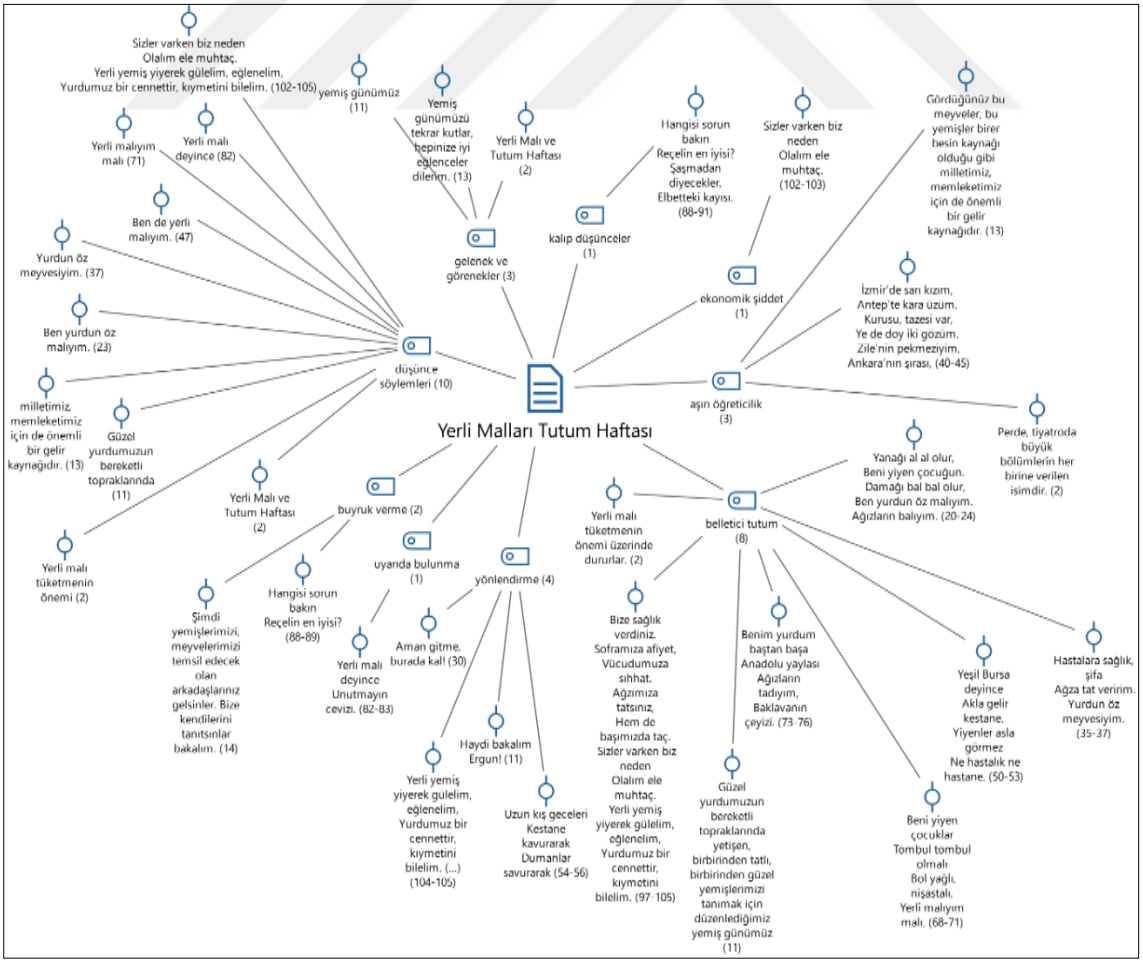
Elbetteki kayısı.” söylemleri “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “kalıp düşünceler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki yerli malı ve yemiş günü söylemleri kalıp düşünce söylemlerini yansıtmaktadır.

Tablo 41 **“**Yerli Malları ve Tutum Haftası” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Sizler varken biz neden

Olalım ele muhtaç.” söylemleri “şiddet” alt izleğinin “ekonomik şiddet” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki ele muhtaç olma söylemi ekonomik şiddet söylemlerini yansıtmaktadır.

Şekil 36. “Yerli Malları ve Tutum Haftası” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 36 incelendiğinde, "Yerli Malları ve Tutum Haftası" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında ekonomik şiddet (1), buyruk verme (2), kalıp düşünceler (1), aşırı öğreticilik (3), yönlendirme (4), uyarıda bulunma (1), gelenek ve görenekler (3), düşünce söylemleri (10), belletici tutum (8) olmak üzere toplam (33) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok ideolojik söylemler (10) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

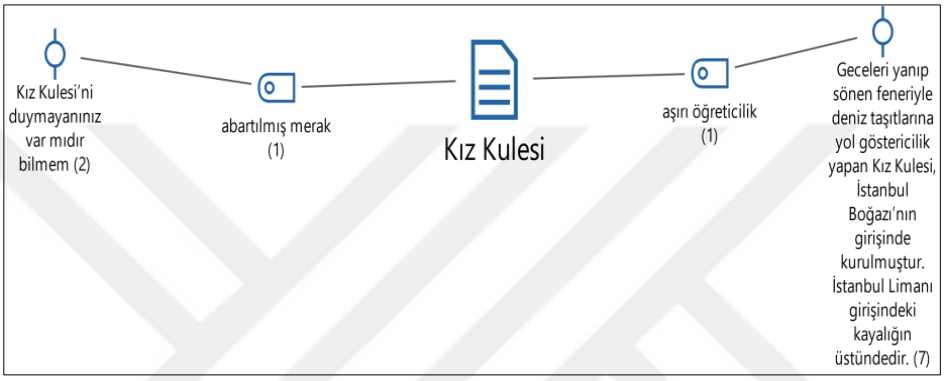
Tablo 42. "Kız Kulesi" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Geceleri yanıp sönen feneriyle deniz taşıtlarına yol göstericilik yapan Kız Kulesi, İstanbul Boğazı'nın girişinde kurulmuştur. İstanbul Limanı girişindeki kayalığın üstündedir.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	Kız Kulesi'ni duymayanınız var mıdır bilmem
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 42 **"**Kız Kulesi" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Geceleri yanıp sönen feneriyle deniz taşıtlarına yol göstericilik yapan Kız Kulesi, İstanbul Boğazı'nın girişinde kurulmuştur. İstanbul Limanı girişindeki kayalığın üstündedir." söylemleri "öğretme" alt izleğinin "aşırı öğreticilik" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki Kız Kulesi'ni tarif eden söylemler aşırı öğreticilik söylemlerini yansıtmaktadır. Metinlerde asıl amaç çocuklara bilgiyi doğrudan aktarmak değil, bilgilere nasıl daha rahat ulaşabileceğini ve öğrenebileceğini kavratmak olmalıdır (Bilgin ve Bahar, 2008).

Tablo 42 **"**Kız Kulesi" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Kız Kulesi'ni duymayanınız var mıdır bilmem" söylemleri "abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler" alt izleğinin "abartılmış merak" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki Kız Kulesi'ni merak ettiren söylemler abartılmış merak söylemlerini yansıtmaktadır. Ders kitabında yer alan metinlerde merak öğesi önemli yer tutmaktadır. Merak öğesinin abartılmış olması da zayıflatılmış olması da metin için olumsuz bir durumdur. Metinlerdeki merak öğesi dengeli ayarlanmalıdır.

Şekil 37. "Kız Kulesi" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 37 incelendiğinde, "Kız Kulesi" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1), abartılmış merak (1) olmak üzere toplam (2) kod belirlenmiştir.

Tablo 43. "Biri Var Ki" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Mavi balon uçar gider, Kuşlar kanat açar gider
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	Aydede güler, gel eder
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	Canım ne zaman istese Koşarım kucağına, Tatlı tatlı okşar beni. O mutludur, ben bahtiyar.
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	Şükür
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-

Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 43 **"**Biri Var Ki" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Mavi balon uçar gider, Kuşlar kanat açar gider" söylemleri "öğretme" alt izleğinin "aşırı öğreticilik" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme söylemlerini yansıtmaktadır.

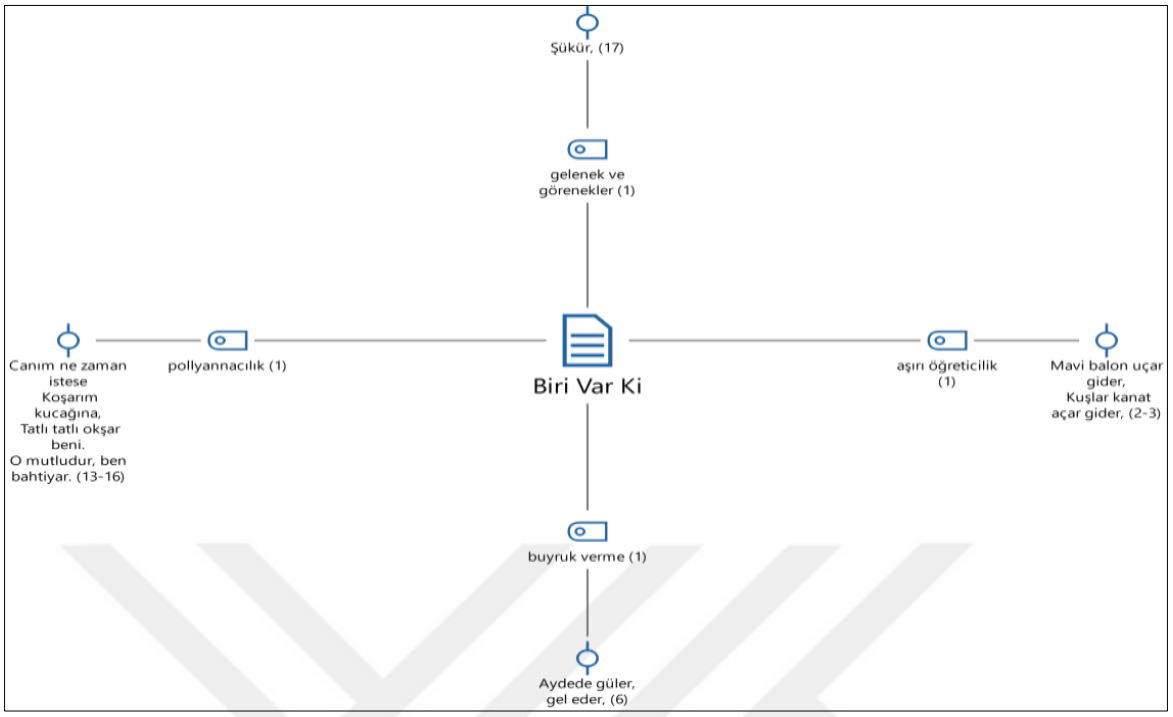
Tablo 43 **"**Biri Var Ki" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Aydede güler, gel eder" söylemleri "emir" alt izleğinin "buyruk verme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki gel eder söylemi buyruk verme söylemini yansıtmaktadır. Gordon'un (1996), çocuklarla ilişki kurarken karşı çıktığı bazı iletişim engelleri vardır. Bu engeller; emir vermek, öğüt vermek, ahlak dersi vermeye kalkmak, nutuk çekmek, uyarıda bulunmak, yönlendirmek, öğretmeye çalışmak, eleştirmek, yargıda bulunmak, alay etmek, ad takmak, gözdağı vermek gibi durumlardır (Akt. Akyol, K., 2003).

Tablo 43 **"**Biri Var Ki" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Canım ne zaman istese
Koşarım kucağına,
Tatlı tatlı okşar beni.
O mutludur, ben bahtiyar." söylemleri "tozpembe bir dünya" alt izleğinin "pollyannacılık" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler pollyannacılık söylemini yansıtmaktadır.

Tablo 43 **"**Biri Var Ki" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Şükür" söylemleri "geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar" alt izleğinin "gelenek ve görenekler" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki şükür söylemi gelenek ve görenek söylemini yansıtmaktadır.

Şekil 38. “Biri Var Ki” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 38 incelendiğinde, “Biri Var Ki” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1), buyruk verme (1), gelenek ve görenekler (1), pollyannacılık (1) olmak üzere toplam (4) kod belirlenmiştir.

Tablo 44. “Hoca Nasreddin” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	Hoca kuyuya kovayı indirmek için eğildiğinde bir de ne görsün. Geceyi süsleyen adeta içini aydınlatan o güzelim koskoca ay kuyunun içinde değil mi? Birden üzülen ve telaşlanan Hoca hemen halatın ucundaki kovayı çıkarıp onun yerine irice bir kanca bağlamış ve Ay’ı kurtarmak için atmış kuyunun içine.
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	Eh belki düştük falan ama sonunda da Ay’ı düştüğü kuyudan çıkardık.
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-

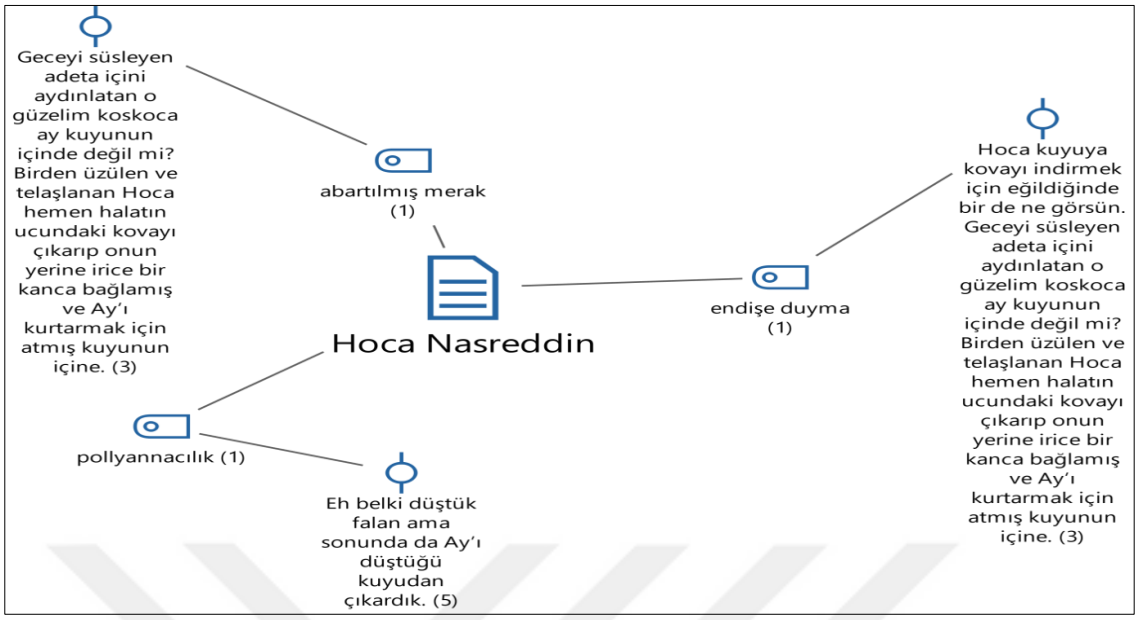
Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	Geceyi süsleyen adeta içini aydınlatan o güzelim koskoca ay kuyunun içinde değil mi? Birden üzülen ve telaşlanan Hoca hemen halatın ucundaki kovayı çıkarıp onun yerine irice bir kanca bağlamış ve Ay'ı kurtarmak için atmış kuyunun içine.
	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 44 **"**Hoca Nasreddin" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Hoca kuyuya kovayı indirmek için eğildiğinde bir de ne görsün. Geceyi süsleyen adeta içini aydınlatan o güzelim koskoca ay kuyunun içinde değil mi? Birden üzülen ve telaşlanan Hoca hemen halatın ucundaki kovayı çıkarıp onun yerine irice bir kanca bağlamış ve Ay'ı kurtarmak için atmış kuyunun içine." söylemleri "kaygı" alt izleğinin "endişe duyma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemleri endişe durumunu yansıtmaktadır.

Tablo 44 **"**Hoca Nasreddin" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Eh belki düştük falan ama sonunda da Ay'ı düştüğü kuyudan çıkardık." söylemleri "tozpembe bir dünya" alt izleğinin "pollyannacılık" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler pollyanna durumunu yansıtmaktadır. Nitelikli çocuk edebiyatı yapıtları çocuğa sadece yaşamın iyi yanlarını aktarmakla kalmaz, yaşamın tozpembe bir dünyadan ibaret olmadığını sezinletir.

Tablo 44 **"**Hoca Nasreddin" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Geceyi süsleyen adeta içini aydınlatan o güzelim koskoca ay kuyunun içinde değil mi? Birden üzülen ve telaşlanan Hoca hemen halatın ucundaki kovayı çıkarıp onun yerine irice bir kanca bağlamış ve Ay'ı kurtarmak için atmış kuyunun içine." söylemleri "abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler" alt izleğinin "abartılmış merak" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Kitapta abartılmış şekilde kullanılan merak inandırıcılığı kaybetmeye neden olmakta ve mantık sınırları dışına çıkmaktadır. Bu durum da çocukla kitap arasında soğukluk oluşturmaktadır (Kaya, 2010).

Şekil 39. “Hoca Nasreddin” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 39 incelendiğinde, “Hoca Nasreddin” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında abartılmış merak (1), endişe duyma (1), pollyannacılık (1) olmak üzere toplam (3) kod belirlenmiştir.

Tablo 45. “Bayrak” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Övün, sevin, mutlu ol, Türk çocuğu olarak. İyi koru, sev onu. Çiğnetme hiç kimseye. Dalgalandır göklerde, Göğsünü gere gere.
	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	Övün, sevin, mutlu ol, Türk çocuğu olarak. İyi koru, sev onu. Çiğnetme hiç kimseye. Dalgalandır göklerde, Göğsünü gere gere.
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Ne de yakışmış bayrak. Övün, sevin, mutlu ol, Türk çocuğu olarak. İyi koru, sev onu. Çiğnetme hiç kimseye. Dalgalandır göklerde, Göğsünü gere gere.
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-

	Tektipleştirme	-
Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	-
Yaptırımcı Yargılar ve	Yaptırımcı Yargılar	-
Kurallar	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı	Abartılmış Merak	-
Duygusal Öğeler	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 45 **“**Bayrak” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Övün, sevin, mutlu ol,

Türk çocuğu olarak.”,

“İyi koru, sev onu.

Çiğnetme hiç kimseye.

Dalgalandır göklerde,

Göğsünü gere gere.” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ve “emir” alt izleğinin “buyruk verme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme ve emir durumlarını yansıtmaktadır.

Tablo 45 **“**Bayrak” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Ne de yakışmış bayrak.”,

“Övün, sevin, mutlu ol,

Türk çocuğu olarak.”,

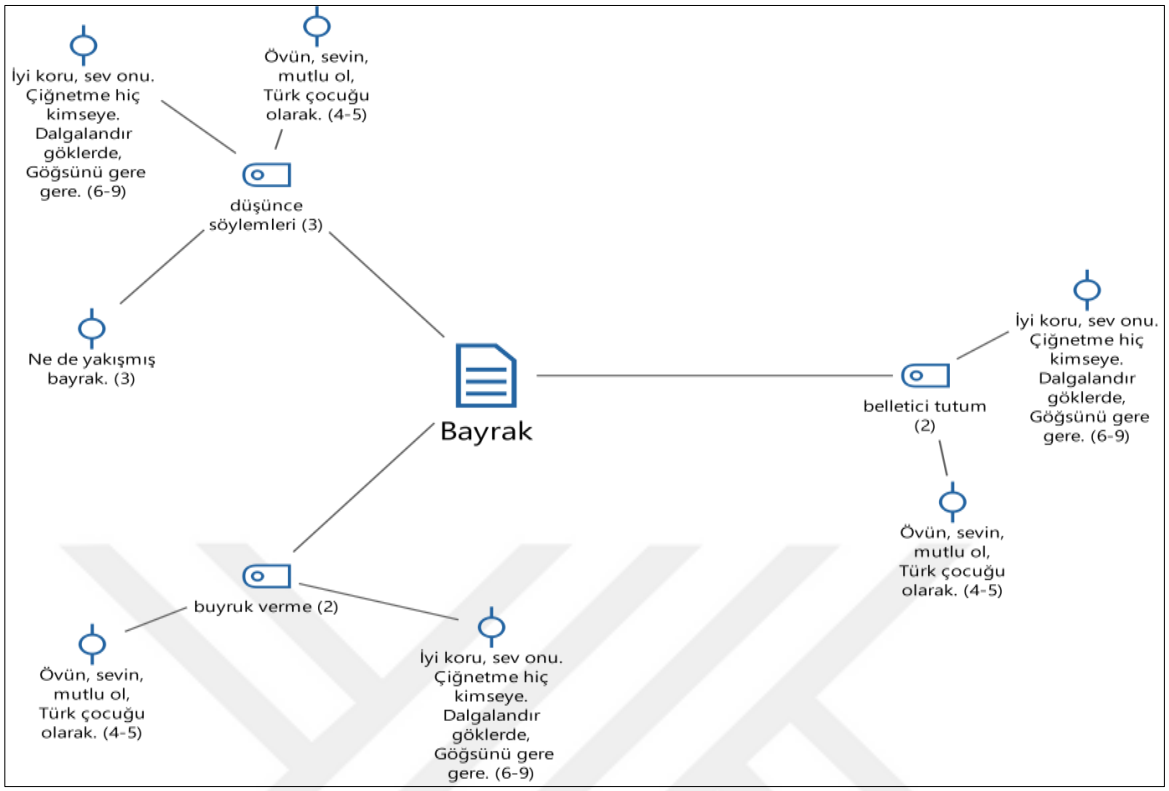
“İyi koru, sev onu.

Çiğnetme hiç kimseye.

Dalgalandır göklerde,

Göğsünü gere gere.” söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler ideoloji durumunu yansıtmaktadır.

Şekil 40. “Bayrak” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 40 incelendiğinde, “Bayrak” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında belletici tutum (2), buyruk verme (2), düşünce söylemleri (3) olmak üzere toplam (7) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok ideolojik söylemler (3) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

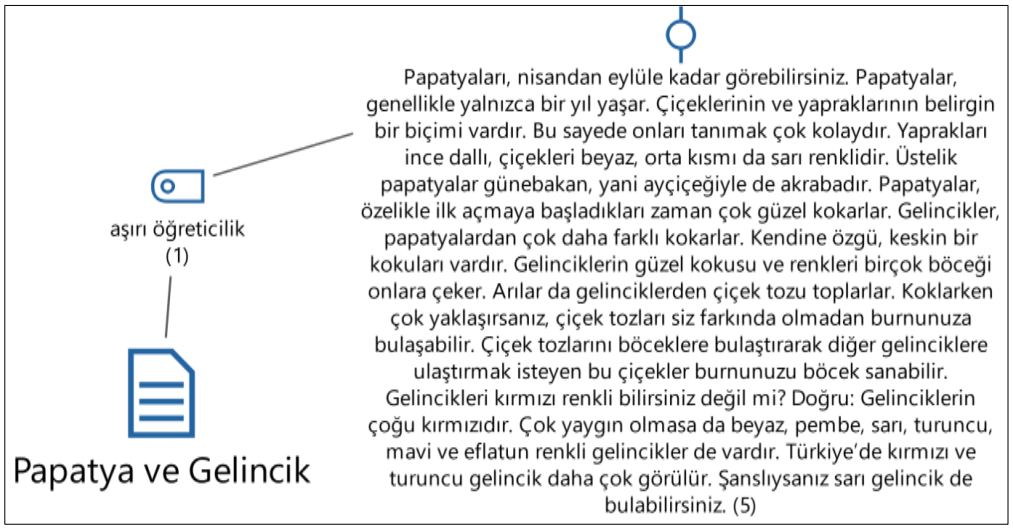
Tablo 46. “Papatya ve Gelincik” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Papatyaları, nisandan eylüle kadar görebilirsiniz. Papatyalar, genellikle yalnızca bir yıl yaşar. Çiçeklerinin ve yapraklarının belirgin bir biçimi vardır. Bu sayede onları tanımak çok kolaydır. Yaprakları ince dallı, çiçekleri beyaz, orta kısmı da sarı renklidir. Üstelik papatyalar günebakan, yani ayçiçeğiyle de akrabadır. Papatyalar, özelikle ilk açmaya başladıkları zaman çok güzel kokarlar. Gelincikler, papatyalardan çok daha farklı kokarlar. Kendine özgü, keskin bir kokuları vardır. Gelinciklerin güzel kokusu ve renkleri birçok böceği onlara çeker. Arılar da gelinciklerden çiçek tozu toplarlar. Koklarken çok yaklaşırsanız, çiçek tozları siz farkında olmadan burnunuza bulaşabilir. Çiçek tozlarını böceklere bulaştırarak diğer gelinciklere ulaştırmak isteyen bu çiçekler burnunuzu böcek sanabilir. Gelincikleri kırmızı renkli bilirsiniz değil mi? Doğru: Gelinciklerin çoğu kırmızıdır. Çok yaygın olmasa da beyaz, pembe, sarı, turuncu, mavi ve eflatun renkli gelincikler de vardır. Türkiye’de kırmızı ve turuncu gelincik daha çok görülür. Şanslıysanız sarı gelincik de bulabilirsiniz.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik	Düşünce Söylemleri	-

Söylemler	İnanç Söylemleri	-
Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
	Psikolojik Ayrımcılık	-
	Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
	Tektipleştirme	-
Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
	Yaptırımcı Yargılar	-
	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 46 **“**Papatya ve Gelincik” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Papatyaları, nisandan eylüle kadar görebilirsiniz. Papatyalar, genellikle yalnızca bir yıl yaşar. Çiçeklerinin ve yapraklarının belirgin bir biçimi vardır. Bu sayede onları tanımak çok kolaydır. Yaprakları ince dallı, çiçekleri beyaz, orta kısmı da sarı renklidir. Üstelik papatyalar günebakan, yani ayçiçeğiyle de akrabadır. Papatyalar, özelikle ilk açmaya başladıkları zaman çok güzel kokarlar. Gelincikler, papatyalardan çok daha farklı kokarlar. Kendine özgü, keskin bir kokuları vardır. Gelinciklerin güzel kokusu ve renkleri birçok böceği onlara çeker. Arılar da gelinciklerden çiçek tozu toplarlar. Koklarken çok yaklaşırsanız, çiçek tozları siz farkında olmadan burnunuza bulaşabilir. Çiçek tozlarını böceklere bulaştırarak diğer gelinciklere ulaştırmak isteyen bu çiçekler burnunuzu böcek sanabilir. Gelincikleri kırmızı renkli bilirsiniz değil mi? Doğru: Gelinciklerin çoğu kırmızıdır. Çok yaygın olmasa da beyaz, pembe, sarı, turuncu, mavi ve eflatun renkli gelincikler de vardır. Türkiye’de kırmızı ve turuncu gelincik daha çok görülür. Şanslıysanız sarı gelincik de bulabilirsiniz.” söylemleri “öğretme” alt izleğinin “aşırı öğreticilik” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme durumunu yansıtmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları çocuğa bilgileri doğrudan aktarmak yerine çocuğun bilgilere ulaşmasının önünü açmalı ve merak duygusunu geliştirmelidir.

Şekil 41. “Papatya ve Gelincik” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 41 incelendiğinde, “Papatya ve Gelincik” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1) olmak üzere toplam (1) kod belirlenmiştir.

Tablo 47. “Muhteşem Güneş” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Aydınlık bir sabahta başınızı gökyüzüne kaldırın. İşte orada! Tanıdığınız en yaşlı kişiden daha yaşlı ve gittiğiniz en uzak yerden çok daha uzak. Doğrudan bakamayacağınız kadar parlak ve sizi ısıtacak kadar sıcak. Eğer Güneş olmasaydı, Dünya'mız uzayda başıboş dolaşan karanlık ve donmuş bir gezegene dönüşürdü. Aslında Güneş de bir yıldız. Evet evet, o da tıpkı gece gökyüzünde gördüğümüz diğer yıldızlar gibi. Güneş onlara göre çok daha yakın olduğu için hepsinden daha parlak görünüyor.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Aydınlık bir sabahta başınızı gökyüzüne kaldırın.
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	Tanıdığınız en yaşlı kişiden daha yaşlı ve gittiğiniz en uzak yerden çok daha uzak. Doğrudan bakamayacağınız kadar parlak ve sizi ısıtacak kadar sıcak.
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	Bu kadar çok yaklaştığında çok farklı görünüyor değil mi? Şüphesiz binlerce yıl önce hiç kimse Güneş'e bu kadar yakından bakmayı hayal bile edemezmiş.
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-

Fiziksel Şiddet	-
İhmal ve Kötüye Kullanma	-
Ekonomik Şiddet	-

Tablo 47 **“**Muhteşem Güneş” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

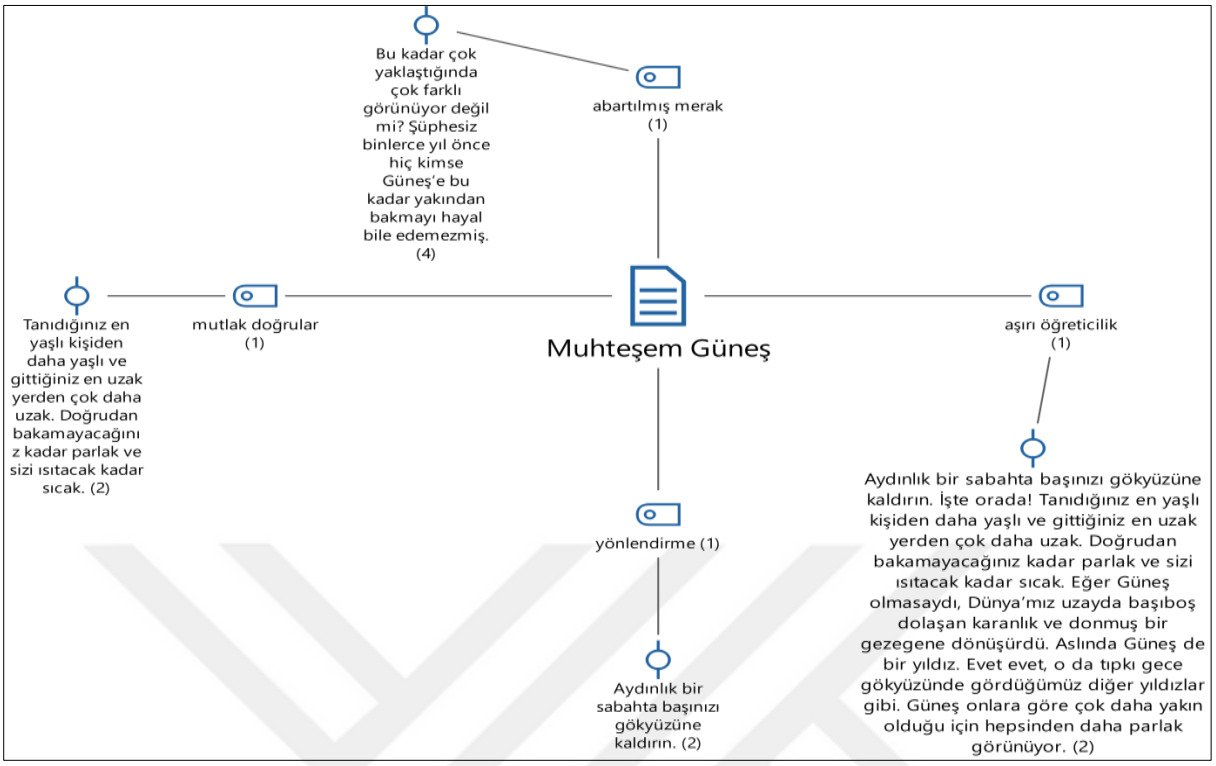
“Aydınlık bir sabahta başınızı gökyüzüne kaldırın. İşte orada! Tanıdığınız en yaşlı kişiden daha yaşlı ve gittiğiniz en uzak yerden çok daha uzak. Doğrudan bakamayacağınız kadar parlak ve sizi ısıtacak kadar sıcak. Eğer Güneş olmasaydı, Dünya’mız uzayda başıboş dolaşan karanlık ve donmuş bir gezegene dönüşürdü. Aslında Güneş de bir yıldız. Evet evet, o da tıpkı gece gökyüzünde gördüğümüz diğer yıldızlar gibi. Güneş onlara göre çok daha yakın olduğu için hepsinden daha parlak görünüyor.” söylemleri “öğretme” alt izleğinin “aşırı öğreticilik” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme durumunu yansıtmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları çocuğa bilgileri doğrudan aktarmak yerine çocuğun bilgilere ulaşmasının önünü açmalı ve merak duygusunu geliştirmelidir.

Tablo 47 **“**Muhteşem Güneş” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Aydınlık bir sabahta başınızı gökyüzüne kaldırın.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt durumunu yansıtmaktadır.

Tablo 47 **“**Muhteşem Güneş” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Tanıdığınız en yaşlı kişiden daha yaşlı ve gittiğiniz en uzak yerden çok daha uzak. Doğrudan bakamayacağınız kadar parlak ve sizi ısıtacak kadar sıcak.” söylemleri “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “mutlak doğrular” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler mutlak doğru durumunu yansıtmaktadır.

Tablo 47 **“**Muhteşem Güneş” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Bu kadar çok yaklaştığında çok farklı görünüyor değil mi? Şüphesiz binlerce yıl önce hiç kimse Güneş’e bu kadar yakından bakmayı hayal bile edemezmiş.” söylemleri “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “abartılmış merak” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler abartılan merak durumunu yansıtmaktadır. Kitapta abartılmış şekilde kullanılan merak inandırıcılığı kaybetmeye neden olmakta ve mantık sınırları dışına çıkmaktadır. Bu durum da çocukla kitap arasında soğukluk oluşturmaktadır (Kaya, 2010).

Şekil 42. “Muhteşem Güneş” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 42 incelendiğinde, “Muhteşem Güneş” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1), yönlendirme (1), mutlak doğrular (1), abartılmış merak (1) olmak üzere toplam (4) kod belirlenmiştir.

Tablo 48. “Küçük Penguen” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-

		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 48 **"**Küçük Penguen" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde başaçıkılması gereken bir durumla karşılaşılmamıştır.

Tablo 49. "Ormanlar" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	**Alt İzlek**	**Alt Kategoriler**	**Kod**
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Tohumlar fidana
			Fidanlar ağaca
			Ağaçlar ormana
			Dönmeli yurdumda.
			Bir tek dal kırmadan
			Ormansız kalmadan
			Her insan bir fidan
			Dikmeli yurdumda
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Tohumlar fidana
			Fidanlar ağaca
			Ağaçlar ormana
			Dönmeli yurdumda
			Bir tek dal kırmadan
			Ormansız kalmadan
			Her insan bir fidan
			Dikmeli yurdumda
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
Evrensel İlkeler	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Tohumlar fidana
			Fidanlar ağaca
			Ağaçlar ormana
			Dönmeli yurdumda
			Bir tek dal kırmadan
			Ormansız kalmadan
			Her insan bir fidan
			Dikmeli yurdumda
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	Yuvadır kuşlara
			Örtüdür toprağa
			Can verir doğaya
			Ormanlar yurdumda
			Yuvadır kuşlara
			Örtüdür toprağa
			Can verir doğaya
			Ormanlar yurdumda
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-

Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 49 **“**Ormanlar” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Tohumlar fidana

Fidanlar ağaca

Ağaçlar ormana

Dönmeli yurdumda”

söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle, “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle, “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yönlendirme, düşünce söylemleri ve belletme durumunu yansıtmaktadır.

Tablo 49 **“**Ormanlar” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Yuvadır kuşlara

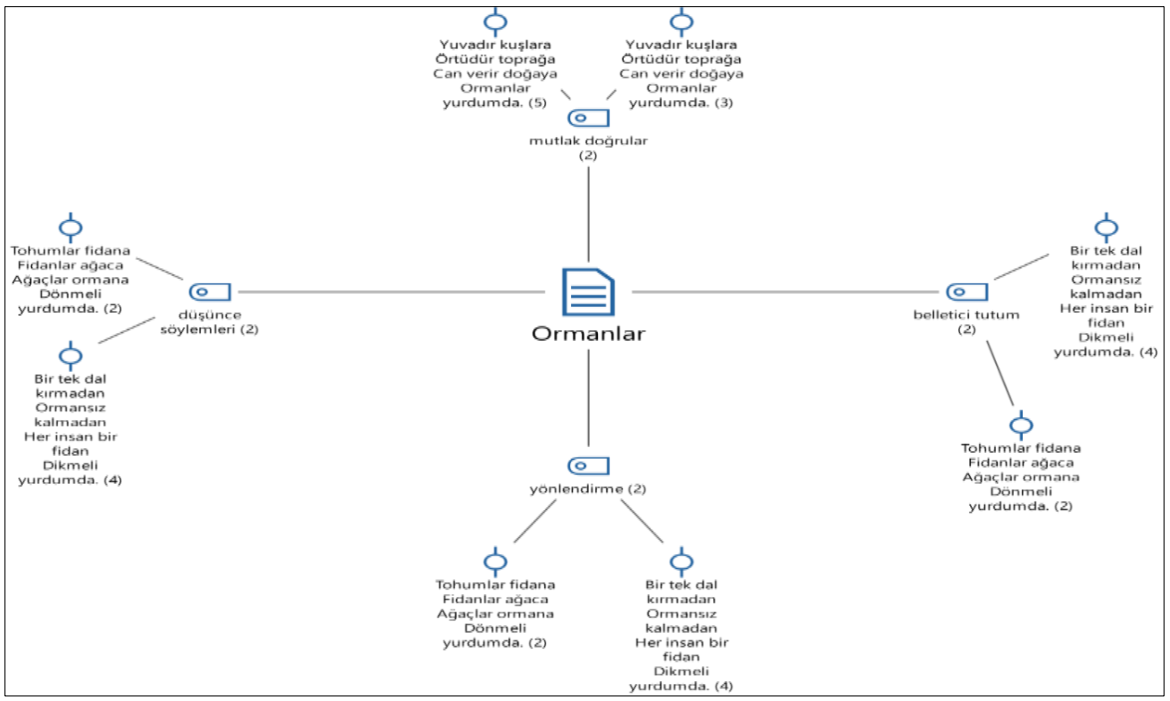
Örtüdür toprağa

Can verir doğaya

Ormanlar yurdumda”

söylemleri “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “mutlak doğrular” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler mutlak doğru durumunu yansıtmaktadır.

Şekil 43. “Ormanlar” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 43 incelendiğinde, “Ormanlar” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında belletici tutum (2), yönlendirme (2), düşünce söylemleri (2), mutlak doğrular (2) olmak üzere toplam (8) kod belirlenmiştir.

Tablo 50. “Miniktim Minnacıktım” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Çünkü gökte belirince kara bulutlar Çok gecikmez, hemen gelir yağmurlar.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Annem dedi: “Doğaya, insana, hayvana şifa. Çok ihtiyacımız var bu yağmura.”
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Korunmak için açmalısın bir şemsiye. Minik’im haydi eve, bu kadar oyun yeter
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı	Gelenek ve Görenekler	-
	Yargılar ve Kurallar	Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	“Doğaya, insana, hayvana şifa. Çok ihtiyacımız var bu yağmura.”
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 50 **“**Miniktim Minnacıktım” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Çünkü gökte belirince kara bulutlar

Çok gecikmez, hemen gelir yağmurlar.”

söylemleri “öğretme” alt izleğinin “aşırı öğreticilik” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme durumunu yansıtmaktadır.

Tablo 50 **“**Miniktim Minnacıktım” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Annem dedi: “Doğaya, insana, hayvana şifa.

Çok ihtiyacımız var bu yağmura.”

söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu

görülmektedir. Metindeki söylemler belletme durumunu yansıtmaktadır.

Tablo 50 **“**Miniktim Minnacıktım” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

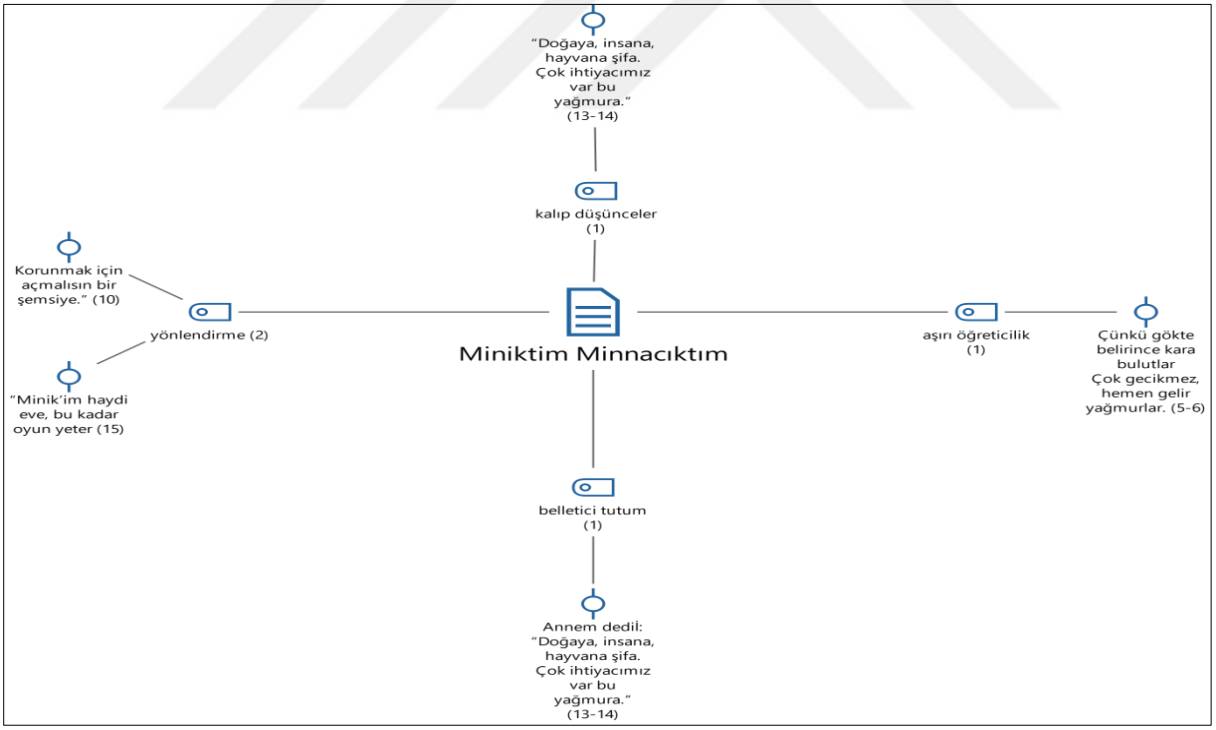
“Korunmak için açmalısın bir şemsiye.”, “Minik’im haydi eve, bu kadar oyun yeter.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt durumunu yansıtmaktadır. Öğüt, çocuğun kendi düşüncelerinin önemsiz olduğunu ya da bir başkasının düşüncelerinin kendi düşüncesinden daha önemli olduğunu benimsemesine yol açabilmektedir (Sever, 2008a; Yörükoğlu, 2010).

Tablo 50 **“**Miniktim Minnacıktım” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Doğaya, insana, hayvana şifa.

Çok ihtiyacımız var bu yağmura.” söylemleri “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “kalıp düşünceler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kalıp düşünce durumunu yansıtmaktadır.

Şekil 44. “Miniktim Minnacıktım” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 44 incelendiğinde, “Miniktim Minnacıktım” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1), belletici tutum (1), yönlendirme (2), kalıp düşünceler (1) olmak üzere toplam (5) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok öğüt (2) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 51. “Sepetimdeki Domatesler Nereden Geldi?” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Onları ben yetiştirdim. Hem de bir saksıda! Nasıl mı? İşte anlatıyorum. 1 İlkbaharın ilk günleriydi. Küçük domates tohumlarını saksıdaki toprağa ektim. 2 Saksıyı balkonda bol güneş alan bir yere koydum. Her gün azar azar su vermeyi de unutmadım. Bir süre sonra saksıdan küçük yeşil bitkiler çıktı. İşte bunlar domates filizleriydi. 3 Domates filizlerinden birini çekip aldım. Böylece saksıda kalan filiz daha iyi gelişti. Her gün biraz daha büyüdü. Gövdesi kalınlaşıp uzadı. Yapraklarının sayısı arttı. 4 Derken bir gün sarı çiçekler açtı. 5 Bir süre sonra çiçekler kurudu ve döküldü. Çiçeklerin yerinde küçücük yeşil domatesler oluşmaya başladı. 6 Domatesler giderek büyüdüler ve kızarmaya başladılar. Onlara her gün su vermeye devam ettim. 7 Kıpkırmızı domatesleri dalından koparıp sepetime koydum. Sen de lezzetli domatesler yetiştirmek istersen şimdi tam zamanı. Çiçekçilerden domates tohumu, toprak ve bir saksı alarak işe başlayabilirsin.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Çiçekçilerden domates tohumu, toprak ve bir saksı alarak işe başlayabilirsin.
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 51 **“**Sepetimdeki Domatesler Nereden Geldi?” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Onları ben yetiştirdim. Hem de bir saksıda! Nasıl mı? İşte anlatıyorum.

1 İlkbaharın ilk günleriydi. Küçük domates tohumlarını saksıdaki toprağa ektim.

2 Saksıyı balkonda bol güneş alan bir yere koydum. Her gün azar azar su vermeyi de unutmadım. Bir süre sonra saksıdan küçük yeşil bitkiler çıktı. İşte bunlar domates filizleriydi.

3 Domates filizlerinden birini çekip aldım. Böylece saksıda kalan filiz daha iyi gelişti. Her gün biraz daha büyüdü. Gövdesi kalınlaşıp uzadı. Yapraklarının sayısı arttı.

4 Derken bir gün sarı çiçekler açtı.

5 Bir süre sonra çiçekler kurudu ve döküldü. Çiçeklerin yerinde küçücük yeşil domatesler oluşmaya başladı.

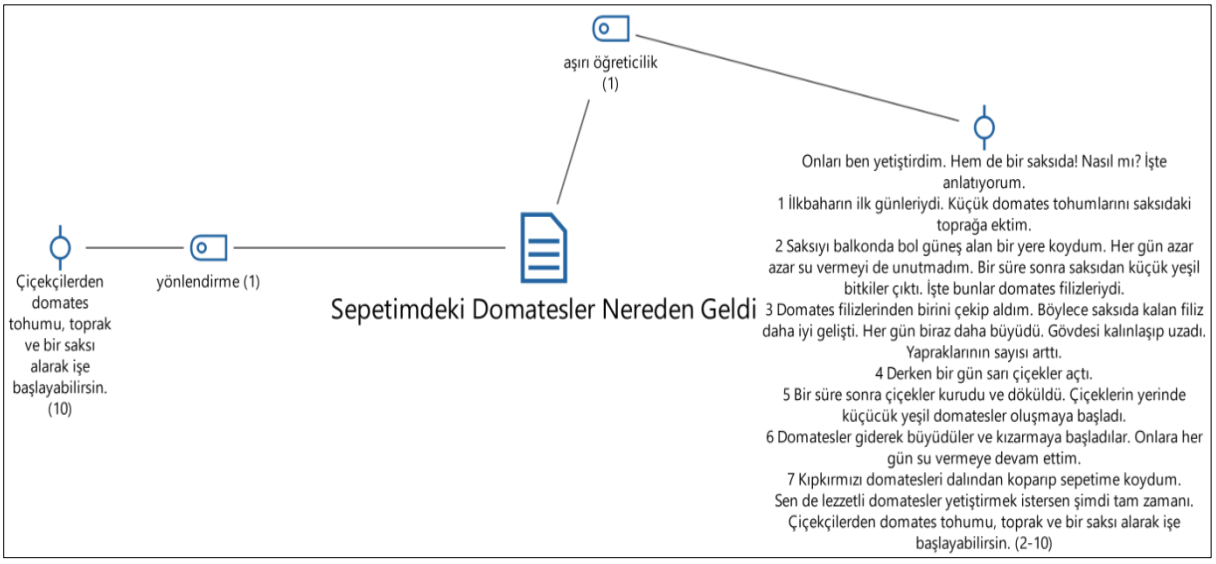
6 Domatesler giderek büyüdüler ve kızarmaya başladılar. Onlara her gün su vermeye devam ettim.

7 Kıpkırmızı domatesleri dalından koparıp sepetime koydum.

Sen de lezzetli domatesler yetiştirmek istersen şimdi tam zamanı. Çiçekçilerden domates tohumu, toprak ve bir saksı alarak işe başlayabilirsin.” söylemleri “öğretme” alt izleğinin “aşırı öğreticilik” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme durumunu yansıtmaktadır. Ders kitabında yer alan metinler bilgiyi doğrudan aktarmak yerine çocuğa sezinletmeli ve kendi öğrenmesinin yolunu açabilmelidir.

Tablo 51 **“**Sepetimdeki Domatesler Nereden Geldi?” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Çiçekçilerden domates tohumu, toprak ve bir saksı alarak işe başlayabilirsin.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yönlendirme durumunu yansıtmaktadır. Çocuğa bir yetişkinin aktardığı öğütler çocuğun kitapla kurduğu iletişime zarar vererek kendi duygu ve düşüncelerini oluşturmasına engel olmaktadır. Bu nedenle çocuk edebiyatı yapıtlarında çocuğun doğrudan ne yapması ya da yapmaması gerektiğini aktaran söylemlerden yani öğütlerden uzak durulmalıdır (Sever, 2008a; Yörükoğlu, 2010).

Şekil 45. “Sepetimdeki Domatesler Nereden Geldi?” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 45 incelendiğinde, “Sepetimdeki Domatesler Nereden Geldi?” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1), yönlendirme (1) olmak üzere toplam (2) kod belirlenmiştir.

Tablo 52. “Trafik” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Kırmızıda duralım, Sarıda bekleyelim, Yeşil yanmadan sakın Hareket etmeyelim.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Kurallara uyalım, Uygarca yaşayalım. Boş verip, aldırmayıp, Aman pişman olmayalım.
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Kırmızıda duralım, Sarıda bekleyelim
		Uyarıda Bulunma	Yeşil yanmadan sakın Hareket etmeyelim. Boş verip, aldırmayıp, Aman pişman olmayalım.
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	Boş verip, aldırmayıp, Aman pişman olmayalım.
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Kurallara uyalım, Uygarca yaşayalım.
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	Kırmızıda duralım, Sarıda bekleyelim, Yeşil yanmadan sakın Hareket etmeyelim. Kurallara uyalım, Uygarca yaşayalım.
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	Kırmızıda duralım, Sarıda bekleyelim, Yeşil yanmadan sakın Hareket etmeyelim.
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 52 **“**Trafik” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Kırmızıda duralım,

Sarıda bekleyelim,

Yeşil yanmadan sakın

Hareket etmeyelim.” söylemleri “öğretme” alt izleğinin “aşırı öğreticilik” alt kategorisiyle ve “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “mutlak doğrular” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme ve mutlak doğru durumlarını yansıtmaktadır.

Tablo 52 **“**Trafik” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Kurallara uyalım,

Uygarca yaşayalım.

Boş verip, aldırmayıp” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletici tutum durumlarını yansıtmaktadır.

Tablo 52 **“**Trafik” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Kırmızıda duralım,

Sarıda bekleyelim” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yönlendirme durumlarını yansıtmaktadır.

“Boş verip, aldırmayıp,

Aman pişman olmayalım.”

“Yeşil yanmadan sakın

Hareket etmeyelim.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “uyarıda bulunma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yönlendirme durumlarını yansıtmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtlarında çocuğun doğrudan ne yapması ya da yapmaması gerektiğini aktaran söylemlerden yani öğütlerden uzak durulmalıdır.

Tablo 52 **“**Trafik” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Boş verip, aldırmayıp,

Aman pişman olmayalım.” söylemleri “korku” alt izleğinin “gözdağı verme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler gözdağı verme durumlarını yansıtmaktadır.

Tablo 52 **“**Trafik” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Kurallara uyalım,

Uygarca yaşayalım.” söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler ideolojik söylem durumlarını yansıtmaktadır.

Tablo 52 **“**Trafik” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Kırmızıda duralım,

Sarıda bekleyelim,

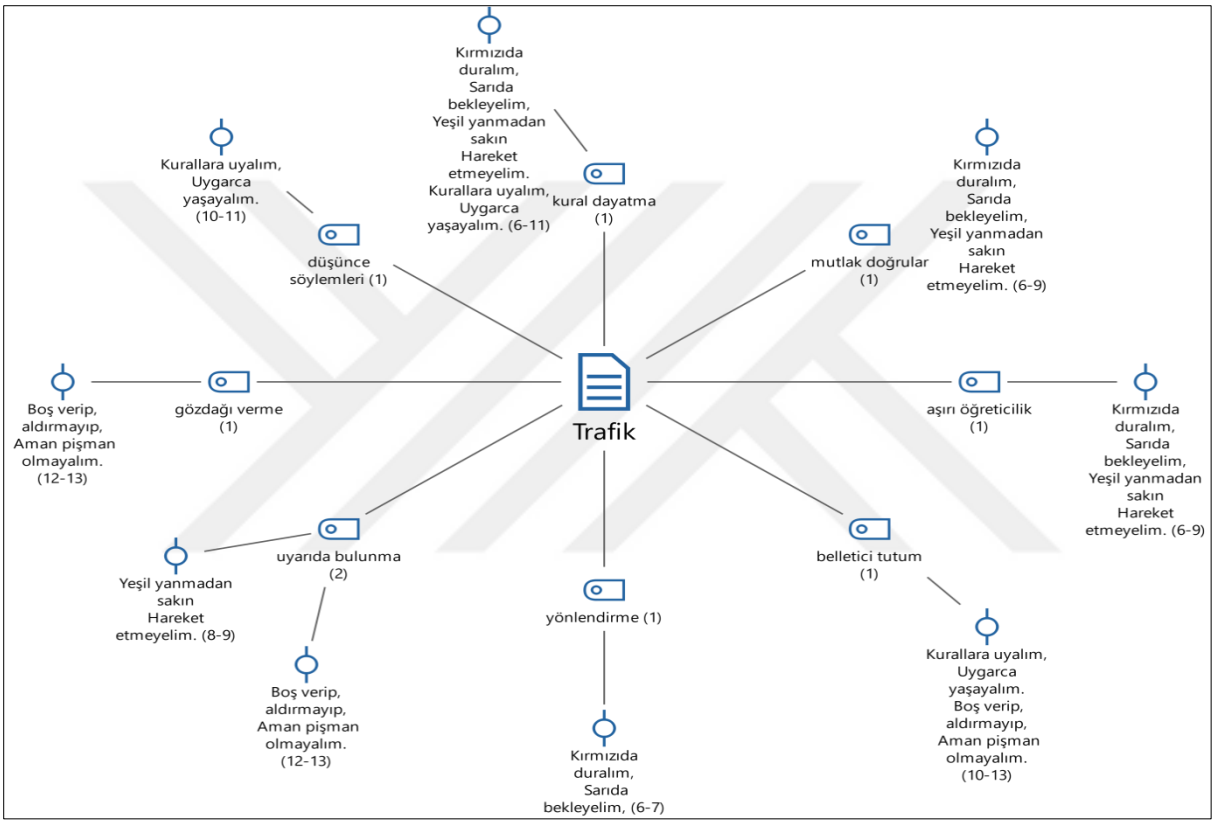
Yeşil yanmadan sakın

Hareket etmeyelim.

Kurallara uyalım,

Uygarca yaşayalım.” söylemleri “Geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “kural dayatma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kural dayatma durumlarını yansıtmaktadır.

Şekil 46. “Trafik” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 46 incelendiğinde, “Trafik” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1), yönlendirme (1), belletici tutum (1), uyarıda bulunma (2), gözdağı verme (1), düşünce söylemleri (1), kural dayatma (1), mutlak doğrular (1) olmak üzere toplam (9) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok öğüt (3) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 53. “Çiftçiyle Oğulları” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Oğullarına çalışmanın da gömü olduğunu anlatmak istemiş.
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Harmanı kaldırır kaldırmaz sürün tarlanızı, kazın, belleyin, elinizin üç kez, beş kez dokunmadığı tek yer bırakmayın. Tamam mı?”
		Uyarıda Bulunma	Sevgili çocuklarım, bize atalarımızdan kalan topraklarımızı sakın

			satmayın.
Evrensel İlkeler	Emir	Öneride Bulunma	-
		Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	ölümünün iyice yaklaşmakta olduğunu anlamış.
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Oğullarına çalışmanın da gömü olduğunu anlatmak istemiş.
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	-
	Yaptırımcı Yargılar ve	Yaptırımcı Yargılar	-
	Kurallar	Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez	Kalıp Düşünceler	çalışmanın da gömü olduğunu
	Doğrular	Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı	Abartılmış Merak	-
	Duygusal Öğeler	Zayıflatılmış Merak	Bu topraklarda bir gömü saklı. Gömünün yerini bilmiyorum.
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	Zengin ve yaşlı bir çiftçi, ölümünün iyice yaklaşmakta olduğunu anlamış.
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 53 **“**Çiftçiyle Oğulları” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Oğullarına çalışmanın da gömü olduğunu anlatmak istemiş.” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme durumlarını yansıtmaktadır.

Tablo 53 **“**Çiftçiyle Oğulları” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Harmanı kaldırır kaldırmaz sürün tarlanızı, kazın, belleyin, elinizin üç kez, beş kez dokunmadığı tek yer bırakmayın. Tamam mı?” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yönlendirme durumlarını yansıtmaktadır.

“Sevgili çocuklarım, bize atalarımızdan kalan topraklarımızı sakın satmayın.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “uyarıda bulunma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler uyarıda bulunma durumlarını yansıtmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtlarında çocuğun doğrudan ne yapması ya da yapmaması gerektiğini aktaran söylemlerden yani öğütlerden uzak durulmalıdır.

Tablo 53 **“**Çiftçiyle Oğulları” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “ölümünün iyice yaklaşmakta olduğunu anlamış.” söylemleri “kaygı” alt izleğinin “endişe duyma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler endişe duyma durumlarını yansıtmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları aşırı dramatik ve yersiz gerilimler barındırıp çocuğu kaygıya sürüklememelidir. Bu kitaplar çocuğa korku ve kaygıyla nasıl baş edilebileceğini duyumsatmalıdır (Çer, 2019).

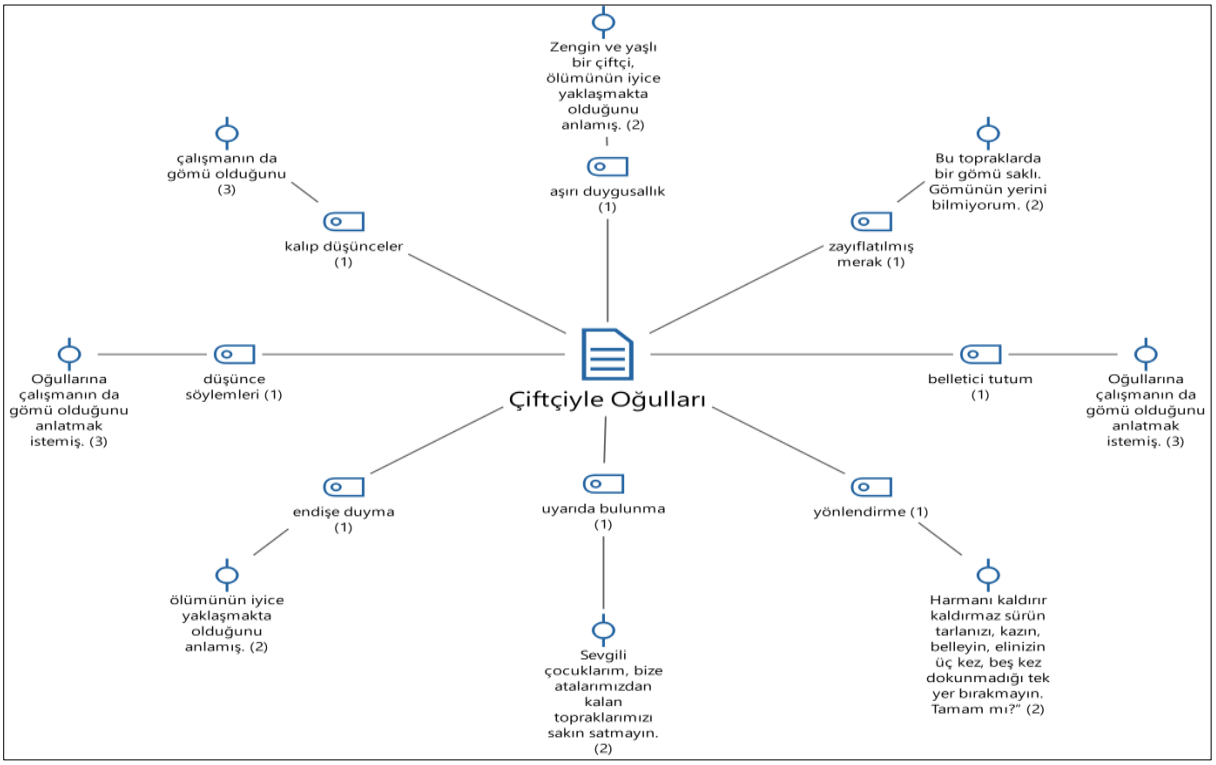
Tablo 53 **“**Çiftçiyle Oğulları” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Oğullarına çalışmanın da gömü olduğunu anlatmak istemiş.” söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler ideolojik durumları yansıtmaktadır.

Tablo 53 **“**Çiftçiyle Oğulları” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “çalışmanın da gömü olduğunu” söylemleri “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “kalıp düşünceler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kalıp düşünceler yansıtmaktadır.

Tablo 53 **“**Çiftçiyle Oğulları” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Bu topraklarda bir gömü saklı. Gömünün yerini bilmiyorum.” “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “zayıflatılmış merak” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler zayıflatılmış merak öğeleri yansıtmaktadır.

“Zengin ve yaşlı bir çiftçi, ölümünün iyice yaklaşmakta olduğunu anlamış.” “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “aşırı duygusallık” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı duygusallık öğeleri yansıtmaktadır. Lukens (1999), çocuk edebiyatı yapıtlarında iyi yapılandırılan nitelikli bir kurguyu abartılmış merak, aşırı duygusallık ve rastlantısallık gibi durumların bozabileceğini dile getirmektedir.

Şekil 47. “Çiftçiyle Oğulları” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 47 incelendiğinde, "Çiftçiyle Oğulları" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında belletici tutum (1), yönlendirme (1), endişe duyma (1), uyarıda bulunma (1), kalıp düşünceler (1), düşünce söylemleri (1), aşırı duygusallık (1), zayıflatılmış merak (1) olmak üzere toplam (8) kod belirlenmiştir.

Tablo 54. "Para Nedir" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Madeni ve kağıt para olarak iki türde para vardır. Bunlar farklı renklerde, şekillerde ve boyutlarda olurlar. Üstlerinde de sayılar vardır.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Parana her zaman dikkat etmen gerekir. bizi mutlu eden şey eşyalar değildir.
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Sabredip paranı biriktirirsen paran azar azar artacaktır.
		Uyarıda Bulunma	Parana her zaman dikkat etmen gerekir. paranı her zaman güvenli bir yerde sakla. Para harcamadan önce ne istediğini iyi düşün. Ama unutma bizi mutlu eden şey eşyalar değildir.
		Öneride Bulunma	Paranı yanında taşıman gerekiyorsa bir cüzdana koy. Bir büyüğünden senin için parana göz kulak olmasını iste.
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	paranı her zaman güvenli bir yerde sakla. Paranı yanında taşıman gerekiyorsa bir cüzdana koy. Bir büyüğünden senin için parana göz kulak olmasını iste. Para harcamadan önce ne istediğini iyi düşün.
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	Parana her zaman dikkat etmen gerekir. Çünkü parayı kaybetmek çok kolaydır. Kaybettiğin zaman bir daha bulamazsın.
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	bizi mutlu eden şey eşyalar değildir.
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-

	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	Parana her zaman dikkat etmen gerekir. Çünkü parayı kaybetmek çok kolaydır. Kaybettiğin zaman bir daha bulamazsın.

Tablo 54 **“**Para Nedir?” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Madeni ve kağıt para olarak iki türde para vardır. Bunlar farklı renklerde, şekillerde ve boyutlarda olurlar. Üstlerinde de sayılar vardır.” söylemleri “öğretme” alt izleğinin “aşırı öğreticilik” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki para söylemleri aşırı öğreticilik öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 54 **“**Para Nedir?” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Parana her zaman dikkat etmen gerekir.” ve “bizi mutlu eden şey eşyalar değildir.” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki para söylemleri belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 54 **“**Para Nedir?” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Sabredip paranı biriktirirsen paran azar azar artacaktır.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yönlendirme öğeleri yansıtmaktadır.

“Parana her zaman dikkat etmen gerekir.”, “paranı her zaman güvenli bir yerde sakla.”, “Para harcamadan önce ne istediğini iyi düşün.”, “Ama unutma bizi mutlu eden şey eşyalar değildir.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “uyarıda bulunma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler uyarı öğeleri yansıtmaktadır.

“Paranı yanında taşıman gerekiyorsa bir cüzdana koy. Bir büyüğünden senin için parana göz kulak olmasını iste.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “öneride bulunma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öneri öğeleri yansıtmaktadır.

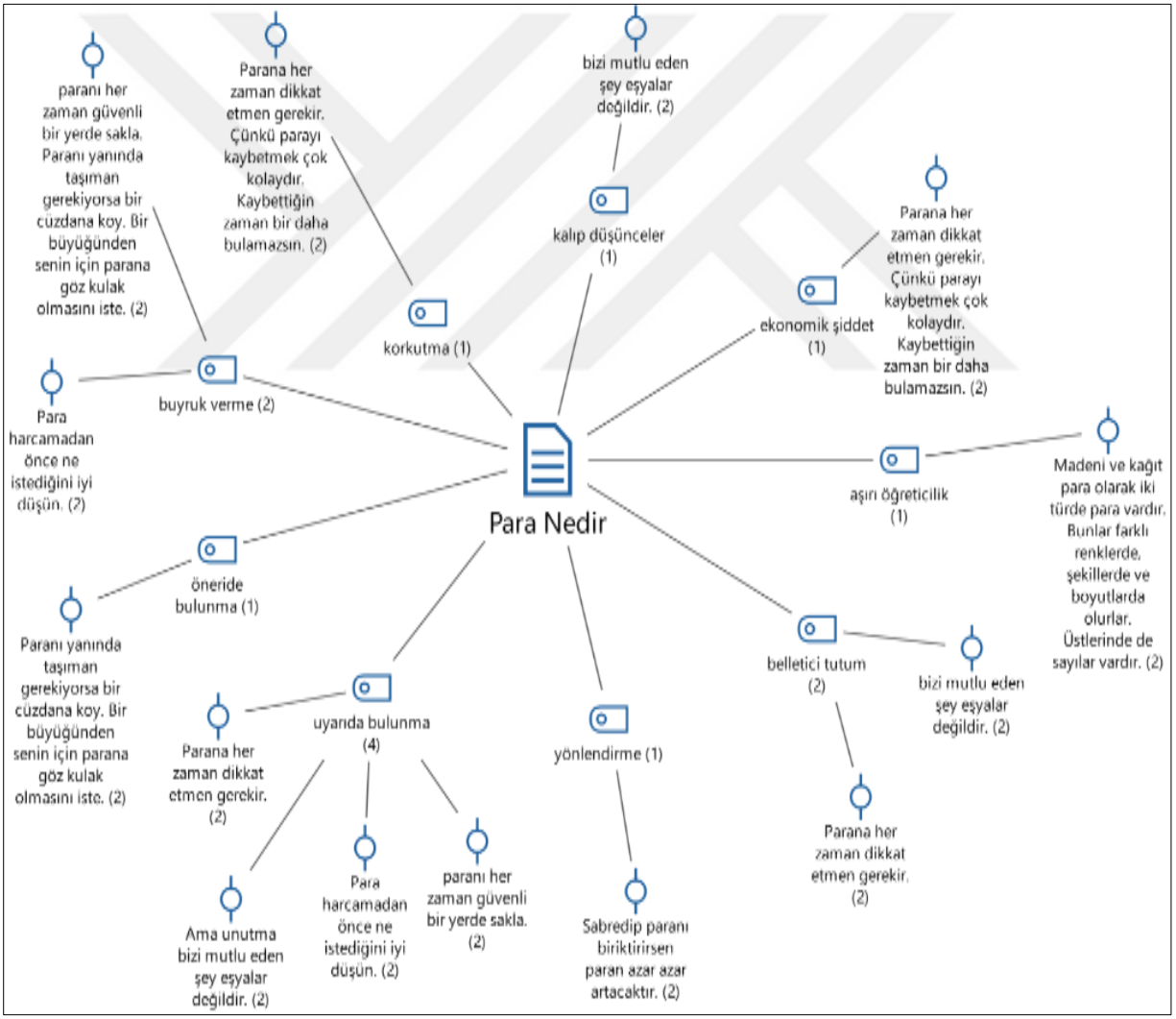
Tablo 54 **“**Para Nedir?” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Para harcamadan önce ne istediğini iyi düşün.” ve “paranı her zaman güvenli bir yerde sakla. Paranı yanında taşıman gerekiyorsa bir cüzdana koy. Bir büyüğünden senin için parana göz kulak olmasını iste.” söylemleri “emir” alt izleğinin “buyruk verme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler emir öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 54 **“**Para Nedir?” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Parana her zaman dikkat etmen gerekir. Çünkü parayı kaybetmek çok kolaydır. Kaybettiğin zaman bir daha bulamazsın.” söylemleri “korku” alt izleğinin “korkutma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler korku öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 54 **“**Para Nedir?” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “bizi mutlu eden şey eşyalar değildir.” söylemleri “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “kalıp düşünceler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kalıp düşünce öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 54 **“**Para Nedir?” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Parana her zaman dikkat etmen gerekir. Çünkü parayı kaybetmek çok kolaydır. Kaybettiğin zaman bir daha bulamazsın.” söylemleri “şiddet” alt izleğinin “ekonomik şiddet” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler ekonomik şiddet öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 48. “Para Nedir?” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 48 incelendiğinde, “Para Nedir?” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında ekonomik şiddet (1), buyruk verme (2), kalıp düşünceler (1), aşırı öğreticilik (1), yönlendirme (1), uyarıda bulunma (4), öneride bulunma (1), korkutma (1), belletici tutum (2) olmak üzere

toplam (14) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok öğüt (6) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 55. "Kumbara" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Bir kumbaram olmalı.
			İçi para dolmalı.
			Büyükler ne demişler;
			Göl olurmuş damlalar.
			Azar azar artmalı,
			Çoğalmalı paralar.
			Bir kumbara almalı,
			Dikkatli harcamalı.
			Harçlıklardan artırıp
			Ona para atmalı.
			Cimrilikten uzakta
			Boşa harcanmaz para.
			Tutumu bilmeyenler,
			Düşerler bir gün dara.
	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	Azar azar artmalı,
			Çoğalmalı paralar.
			Bir kumbara almalı,
			Dikkatli harcamalı.
			Harçlıklardan artırıp
			Ona para atmalı.
		Uyarıda Bulunma	Cimrilikten uzakta
			Boşa harcanmaz para.
			Tutumu bilmeyenler,
			Düşerler bir gün dara.
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	Tutumu bilmeyenler,
			Düşerler bir gün dara.
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Göl olurmuş damlalar.
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	Büyükler ne demişler;
			Göl olurmuş damlalar.
		Yaptırımcı Yargılar	Cimrilikten uzakta
			Boşa harcanmaz para.
			Tutumu bilmeyenler,
			Düşerler bir gün dara.
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	Tutumu bilmeyenler,
			Düşerler bir gün dara.
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	Cimrilikten uzakta
			Boşa harcanmaz para.
			Tutumu bilmeyenler,
			Düşerler bir gün dara.

Tablo 55 **“**Kumbara” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Bir kumbaram olmalı.

İçi para dolmalı.”,

“Büyükler ne demişler;

Göl olurmuş damlalar.

Azar azar artmalı,

Çoğalmalı paralar.”,

“Bir kumbara almalı,

Dikkatli harcamalı.

Harçlıklardan artırıp

Ona para atmalı.”,

“Cimrilikten uzakta

Boşa harcanmaz para.

Tutumu bilmeyenler,

Düşerler bir gün dara.” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 55 **“**Kumbara” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Azar azar artmalı,

Çoğalmalı paralar”,

“Bir kumbara almalı,

Dikkatli harcamalı.

Harçlıklardan artırıp

Ona para atmalı.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yönlendirme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 55 **“**Kumbara” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Cimrilikten uzakta

Boşa harcanmaz para.

Tutumu bilmeyenler,

Düşerler bir gün dara.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “uyarıda bulunma” alt kategorisiyle, “şiddet” alt izleğinin “ekonomik şiddet” alt kategorisiyle, “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “yaptırımcı yargılar” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler uyarı, ekonomik şiddet ve yaptırım öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 55 **“**Kumbara” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Tutumu bilmeyenler,

Düşerler bir gün dara.” söylemleri “korku” alt izleğinin “korkutma” alt kategorisiyle ve “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “kalıp düşünceler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler korkutma ve kalıp düşünce öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 55 **“**Kumbara” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Göl olurmuş damlalar.” söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler ideolojik öğeleri yansıtmaktadır.

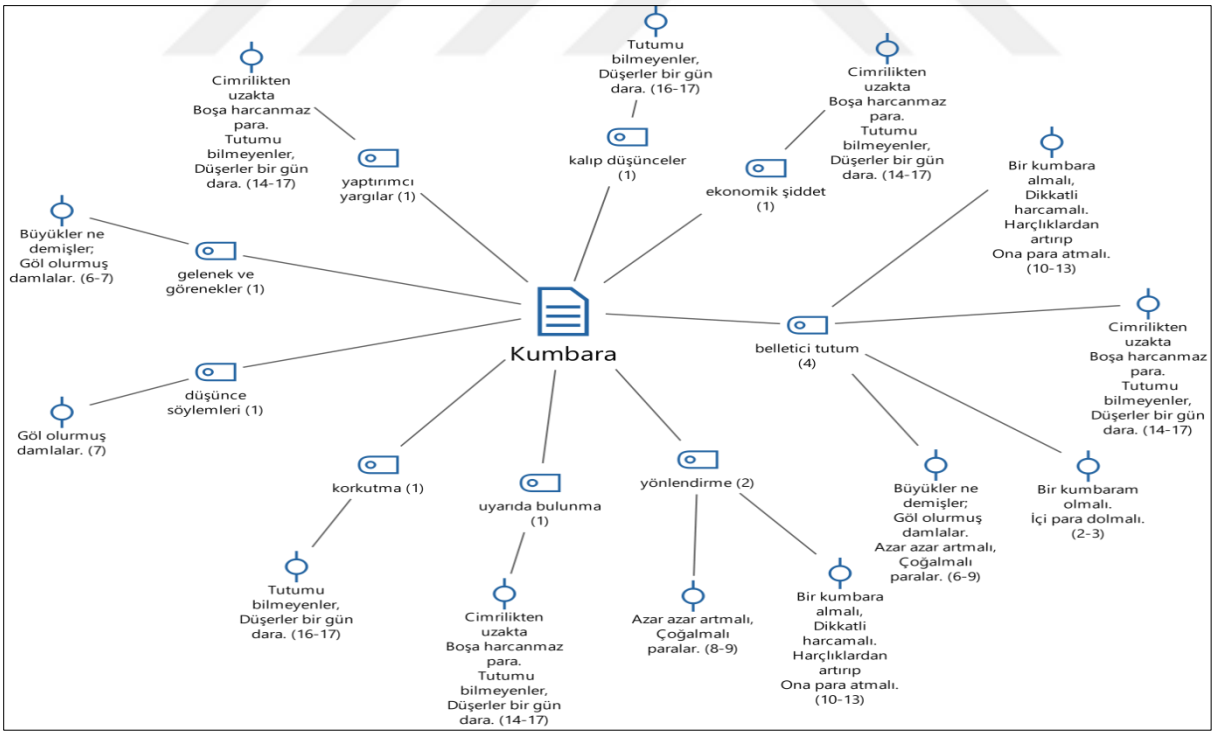
Tablo 55 **“**Kumbara” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Büyükler ne demişler;

Göl olurmuş damlalar.”

söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “gelenek ve görenek” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler gelenek ve görenek öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 49. “Kumbara” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 49 incelendiğinde, “Kumbara” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında ekonomik şiddet (1), yaptırımcı yargılar (1), kalıp düşünceler (1), gelenek ve görenekler (1), yönlendirme (2), uyarıda bulunma (1), düşünce söylemleri (1), korkutma (1), belletici tutum

(4) olmak üzere toplam (13) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok belletme (4) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 56. “Selim ve Pelin” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Yemeğini yer misin Pelin? Sen kahvaltını yapar mısın Selim?
		Uyarıda Bulunma	Ufff Selim, şimdi sırası değil!
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	Çekmek mi? Babaaaa!
	Kaygı	Endişe Duyma	İğne yapacak mısınız?
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	-
	Yaptırımcı Yargılar ve	Yaptırımcı Yargılar	Pelin, çok cesurdun. Bu diş fırçası da cesaretinin hediyesi.
	Kurallar	Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez	Kalıp Düşünceler	-
	Doğrular	Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı	Abartılmış Merak	-
	Duygusal Öğeler	Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	Çikolata yediğin için. Acıkmamıştır ki. Yatmadan önce atıştırmalık yedi. O kadar çikolata, bisküvi yemenin sonu. Diş ağrısına hiç şaşırmadım.
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 56 **“**Selim ve Pelin” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Yemeğini yer misin Pelin?”, “Sen kahvaltını yapar mısın Selim?” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki yemeğini yer misin ve kahvaltını yapar mısın söylemleri yönlendirme öğeleri yansıtmaktadır.

“Ufff Selim, şimdi sırası değil!” söylemi “öğüt” alt izleğinin “uyarıda bulunma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki şimdi sırası değil söylemleri uyarı öğeleri yansıtmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtlarında çocuğun doğrudan ne yapması ya da yapmaması gerektiğini aktaran söylemlerden yani öğütlerden uzak durulmalıdır.

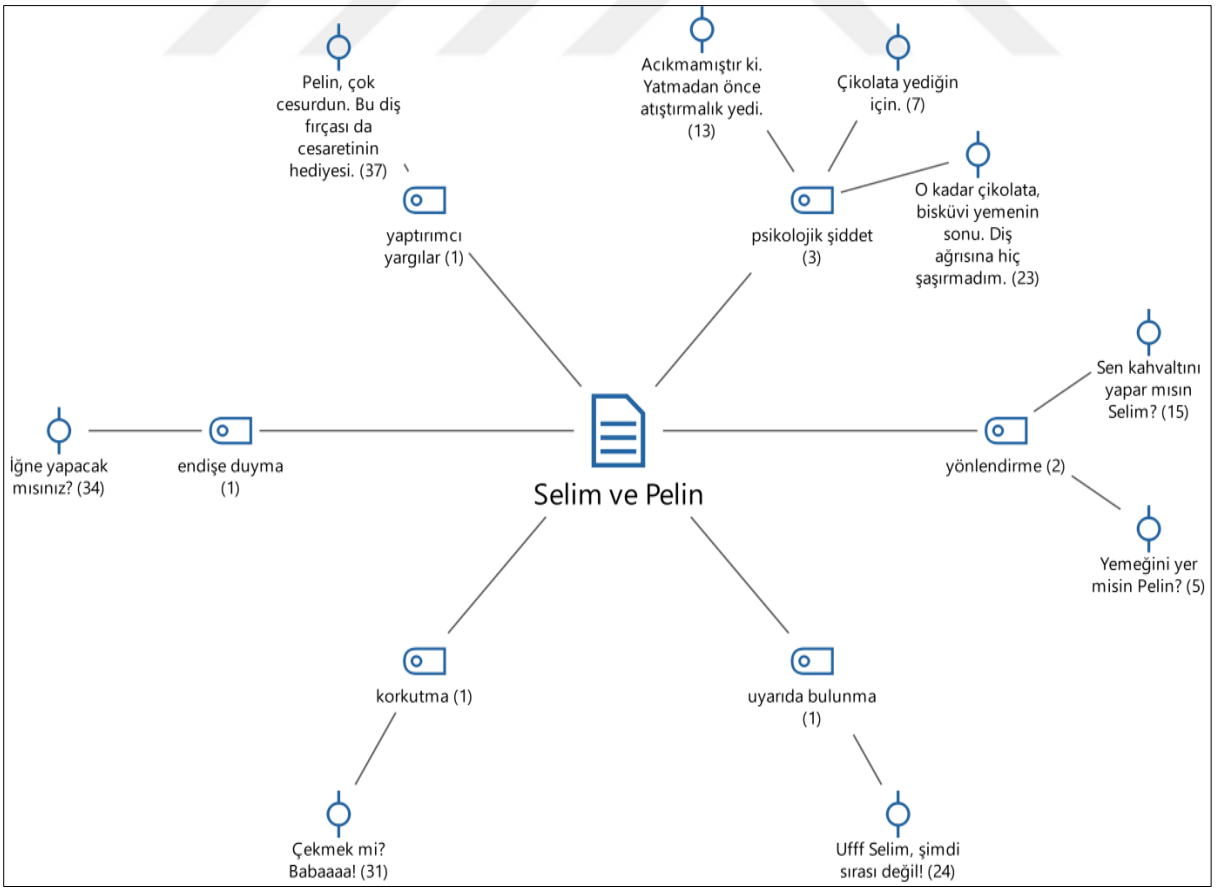
Tablo 56 **“**Selim ve Pelin” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Çekmek mi? Babaaaa!” söylemleri “korku” alt izleğinin “korkutma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler korku öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 56 **“**Selim ve Pelin” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “İğne yapacak mısınız?” söylemleri “kaygı” alt izleğinin “endişe duyma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kaygı öğeleri yansıtmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları aşırı dramatik ve yersiz gerilimler barındırıp çocuğu kaygıya sürüklememelidir. Bu kitaplar çocuğa korku ve kaygıyla nasıl baş edilebileceğini duyumsatmalıdır (Çer, 2019).

Tablo 56 **“**Selim ve Pelin” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Pelin, çok cesurdun. Bu diş fırçası da cesaretinin hediyesi.” söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “yaptırımcı yargılar” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yaptırımcı yargı öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 56 **“**Selim ve Pelin” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Çikolata yediğin için.”, “Acıkmamıştır ki. Yatmadan önce atıştırmalık yedi.”, “O kadar çikolata, bisküvi yemenin sonu. Diş ağrısına hiç şaşırmadım.” söylemleri “şiddet” alt izleğinin “psikolojik şiddet” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler psikolojik şiddet öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 50. “Selim ve Pelin” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 50 incelendiğinde, “Selim ve Pelin” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında yönlendirme (2), uyarıda bulunma (1), korkutma (1), endişe duyma (1), yaptırımcı yargılar (1), psikolojik şiddet (3), olmak üzere toplam (9) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok öğüt ve şiddet (3) alt izleklerinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 57. “Gerçek Bir Meslek” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Futbolcu olmak da gerçek bir meslek sahibi olmak demektir. İyi bir futbolcu olmak için düzenli olarak antrenman yapmak gerekir. Futbolcular nasıl antrenman yapar? Futbolcular paslaşarak, şut çekerek ve çalım hareketlerine çalışarak antrenman yaparlar. Futbolcular para kazanır mı? Futbolcular para kazanır. Hatta iyi futbolcular çok para kazanır. Futbol kulüpleri, iyi futbolcuları takımlarında oynatmak için çok yüksek ücretler öder. Bir futbol takımının kaç antrenörü vardır? Bir futbol takımının bir antrenörü ve birkaç yardımcı antrenörü vardır. Kaleciler için ise özel bir kaleci antrenörü bulunur. Antrenman yapmak önemli bir iş midir? Evet, hem de çok! Futbol, oyuncular için bir tutkudur. Fakat aynı zamanda bir meslektir. Futbolcular, mesleklerine çok önem verirler. Antrenörün görevi nedir? Futbolcuların antrenmanlarda nasıl çalışacaklarını ve maçlarda hangi taktikleri uygulayacaklarını antrenör belirler. Ayrıca her maçta sahaya çıkacak futbolcuyu antrenör seçer.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 57 **“**Gerçek Bir Meslek” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Futbolcu olmak da gerçek bir meslek sahibi olmak demektir. İyi bir futbolcu olmak için düzenli olarak antrenman yapmak gerekir.

Futbolcular nasıl antrenman yapar?

Futbolcular paslaşarak, şut çekerek ve çalım hareketlerine çalışarak antrenman yaparlar.

Futbolcular para kazanır mı?

Futbolcular para kazanır. Hatta iyi futbolcular çok para kazanır. Futbol kulüpleri, iyi futbolcuları takımlarında oynatmak için çok yüksek ücretler öder.

Bir futbol takımının kaç antrenörü vardır?

Bir futbol takımının bir antrenörü ve birkaç yardımcı antrenörü vardır. Kaleciler için ise özel bir kaleci antrenörü bulunur.

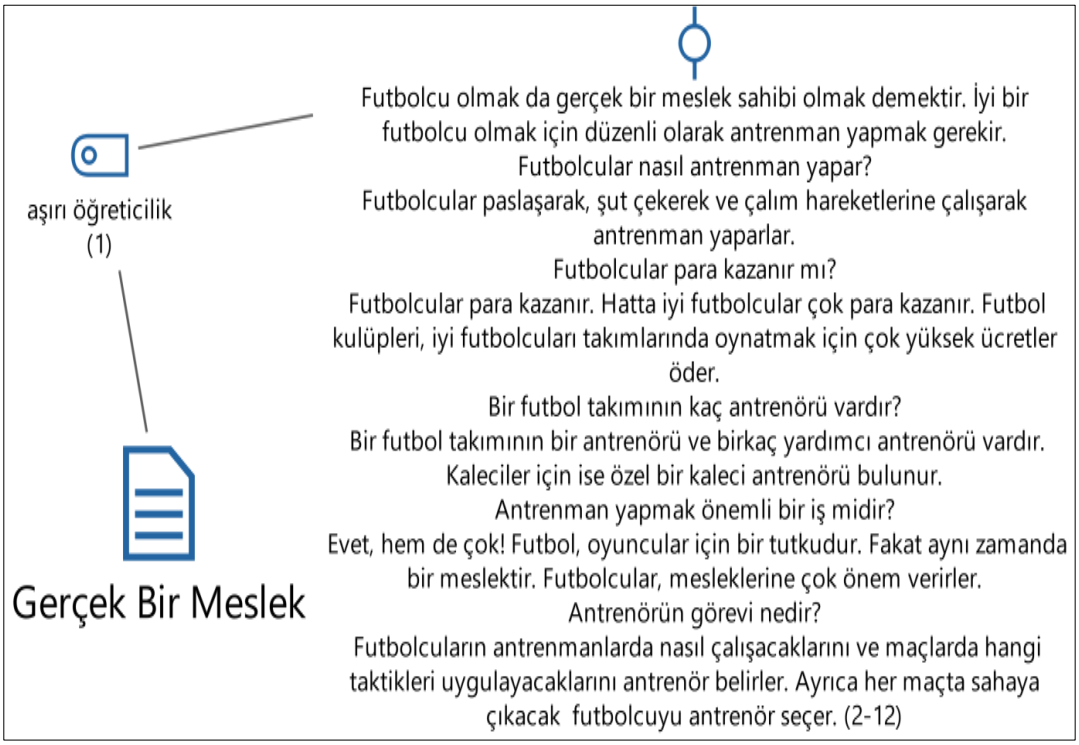
Antrenman yapmak önemli bir iş midir?

Evet, hem de çok! Futbol, oyuncular için bir tutkudur. Fakat aynı zamanda bir meslektir. Futbolcular, mesleklerine çok önem verirler.

Antrenörün görevi nedir?

Futbolcuların antrenmanlarda nasıl çalışacaklarını ve maçlarda hangi taktikleri uygulayacaklarını antrenör belirler. Ayrıca her maçta sahaya çıkacak futbolcuyu antrenör seçer." söylemleri "öğretme" alt izleğinin "aşırı öğreticilik" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme öğeleri yansıtmaktadır. Metinlerde asıl amaç çocuklara bilgiyi doğrudan aktarmak değil, bilgilere nasıl daha rahat ulaşabileceğini ve öğrenebileceğini kavratmak olmalıdır (Bilgin ve Bahar, 2008).

Şekil 51. "Gerçek Bir Meslek" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 51 incelendiğinde, “Gerçek Bir Meslek” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1) olmak üzere toplam (1) kod belirlenmiştir.

Tablo 58. “Sporcu” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Benim adım sporcu, Hiç duramam yerimde. Sağlıklı beden için, Haydi gelin sizler de!
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Sağlıklı beden için, Haydi gelin sizler de!
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Sağlıklı beden için, Haydi gelin sizler de!
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	Benim adım sporcu, Hiç duramam yerimde. Sağlıklı beden için, Haydi gelin sizler de!
		Mutlak Doğrular	--
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 58 **“**Sporcu” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Benim adım sporcu,

Hiç duramam yerimde.

Sağlıklı beden için,

Haydi gelin sizler de!”

söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle, “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “kalıp düşünceler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme ve kalıp düşünce öğeleri yansıtmaktadır.

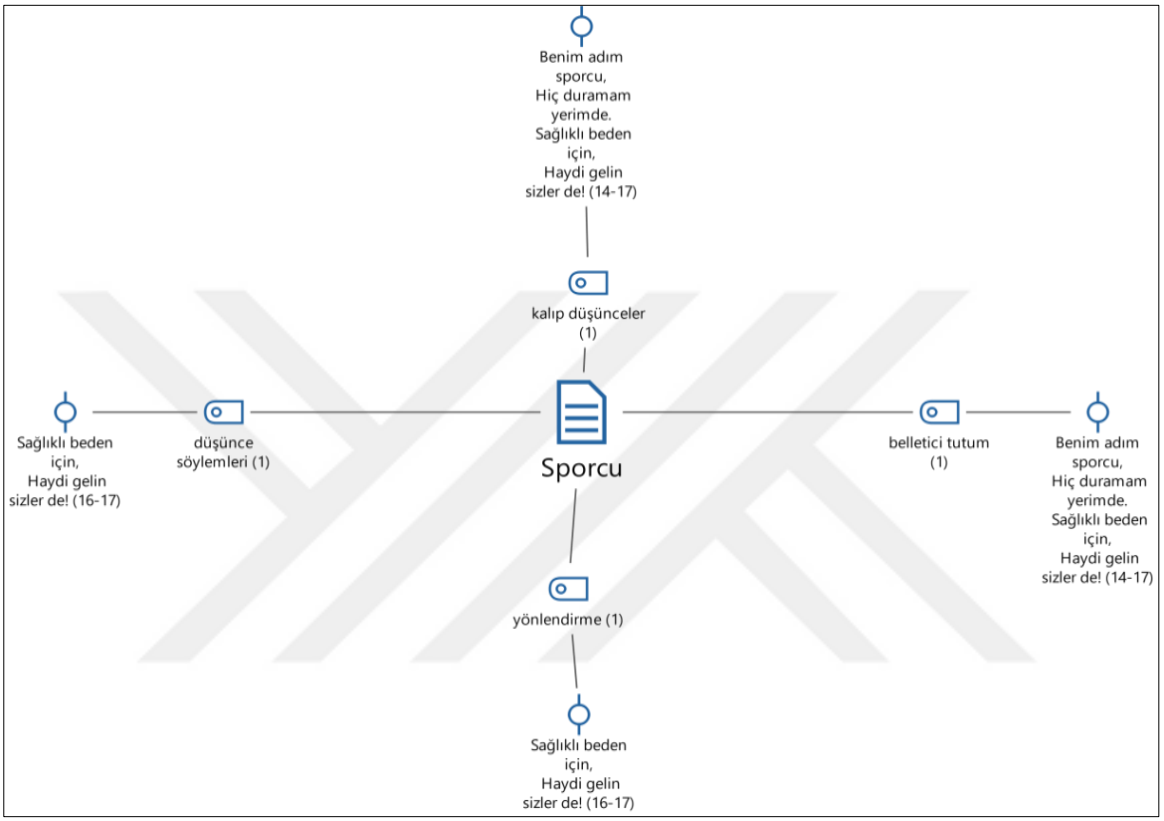
Tablo 58 **“**Sporcu” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Sağlıklı beden için,

Haydi gelin sizler de!”

söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle, “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt ve ideoloji öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 52. “Sporcu” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 52 incelendiğinde, “Sporcu” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında belletici tutum (1), yönlendirme (1), düşünce söylemleri (1), kalıp düşünceler (1) olmak üzere toplam (4) kod belirlenmiştir.

Tablo 59. “Ne Yemelisiniz?” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Vücudumuzun sağlıklı kalması için değişik yiyecekler yemeniz gerekir. Bazı yiyecekler büyümenize yardımcı olur. Yara ve kesiklerin iyileşmesini de hızlandırır. İşte bazıları: Peynir, süt, balık, yumurta. Vücudumuzun vitamin ve minarelerle ihtiyacı vardır. Bu yiyecekler bizi sağlıklı tutar. Meyve ve sebzelerde bol bol vitamin ve mineral vardır. Bazı yiyecekler enerji kaynağıdır. Çürümüş yiyecekleri yememelisiniz. Yiyecekler bekledikleriniz çürür. Yiyeceklerdeki mikroplara da dikkat etmelisiniz. Mikroplar minicik yaratıklardır. O kadar küçüklerdir ki çıplak gözle onları göremezsiniz. Bazı mikroplar bizi hasta eder. Mikroplar aşırı sıcakta ölür. Bundan dolayı da tavuğu, eti ve balığı pişirip yemek gerekir. Mikroplardan kurtulmak için meyve sebzeleri pişirmeye gerek yoktur. Yemeden önce yıkamak yeterlidir.
		Otoriter Öğretme	-

	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Vücudumuzun sağlıklı kalması için değişik yiyecekler yemeniz gerekir. tavuğu, eti ve balığı pişirip yemek gerekir. Yemeden önce yıkamak yeterlidir.
		Uyarıda Bulunma	Çürümüş yiyecekleri yememelisiniz. Yiyeceklerdeki mikroplara da dikkat etmelisiniz.
		Öneride Bulunma	-
Evrensel İlkeler	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	Bazı mikroplar bizi hasta eder.
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	-
	Yaptırımcı Yargılar ve	Yaptırımcı Yargılar	-
	Kurallar	Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez	Kalıp Düşünceler	-
	Doğrular	Mutlak Doğrular	Vücudumuzun sağlıklı kalması için değişik yiyecekler yemeniz gerekir. Vücudumuzun vitamin ve minarelerle ihtiyacı vardır. Meyve ve sebzelerde bol bol vitamin ve mineral vardır. Yiyecekler beklediklerinde çürür.
	Abartılmış Merak ve Aşırı	Abartılmış Merak	-
	Duygusal Öğeler	Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 59 **“**Ne Yemelisiniz?” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Vücudumuzun sağlıklı kalması için değişik yiyecekler yemeniz gerekir. Bazı yiyecekler büyümenize yardımcı olur. Yara ve kesiklerin iyileşmesini de hızlandırır. İşte bazıları: Peynir, süt, balık, yumurta. Vücudumuzun vitamin ve minarelerle ihtiyacı vardır. Bu yiyecekler bizi sağlıklı tutar. Meyve ve sebzelerde bol bol vitamin ve mineral vardır. Bazı yiyecekler enerji kaynağıdır. Çürümüş yiyecekleri yememelisiniz. Yiyecekler beklediklerinde çürür. Yiyeceklerdeki mikroplara da dikkat etmelisiniz. Mikroplar minicik yaratıklardır. O kadar küçüklerdir ki çıplak gözle onları göremezsiniz. Bazı mikroplar bizi hasta eder. Mikroplar aşırı sıcakta ölür. Bundan dolayı da tavuğu, eti ve balığı pişirip yemek gerekir. Mikroplardan kurtulmak için meyve sebzeleri pişirmeye gerek yoktur. Yemeden önce yıkamak yeterlidir.” söylemleri “öğretme” alt izleğinin “aşırı öğreticilik” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 59 **“**Ne Yemelisiniz?” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Yemeden önce yıkamak yeterlidir.”, “tavuğu, eti ve balığı pişirip yemek gerekir.”, “Vücudumuzun sağlıklı kalması için değişik yiyecekler yemeniz gerekir.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki

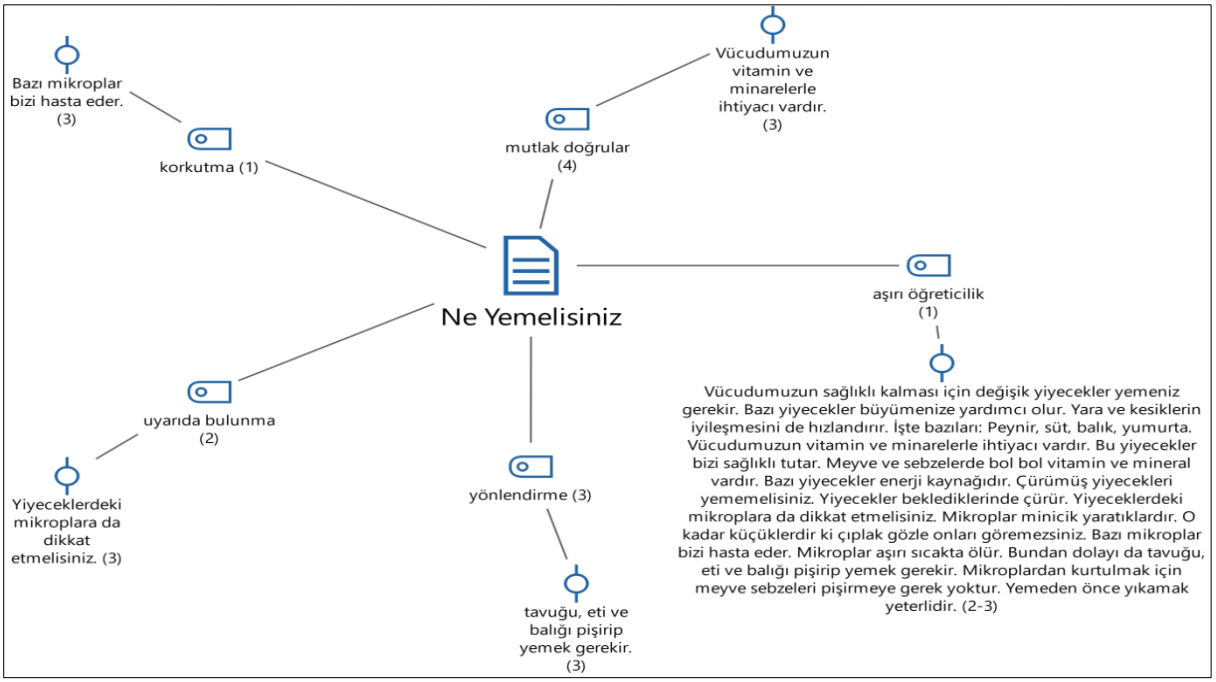
söylemler yönlendirme öğeleri yansıtmaktadır.

"Çürümüş yiyecekleri yememelisiniz." ve "Yiyeceklerdeki mikroplara da dikkat etmelisiniz." söylemleri "öğüt" alt izleğinin "uyarıda bulunma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler uyarma öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 59 **"**Ne Yemelisiniz?" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Bazı mikroplar bizi hasta eder." söylemleri "korku" alt izleğinin "korkutma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler korku öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 59 **"**Ne Yemelisiniz?" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Vücudumuzun sağlıklı kalması için değişik yiyecekler yemeniz gerekir.", "Vücudumuzun vitamin ve minarelerle ihtiyacı vardır.", "Yiyecekler beklediklerinde çürür.", "Meyve ve sebzelerde bol bol vitamin ve mineral vardır." söylemleri "tek ve değişmez doğrular" alt izleğinin "mutlak doğrular" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler mutlak doğru öğeleri yansıtmaktadır. Değişen dünyaya baktığımızda doğruların, mutlak ve tek olmadığını net olarak görmekteyiz (Dilidizgün, 2000). Bu nedenle yazar kendi doğrularını aktarmaktan ziyade mutlak doğrunun olmadığını bilmeli ve çocukları kendi görüşüne çekmeye çalışmamalıdır.

Şekil 53. "Ne Yemelisiniz?" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 53 incelendiğinde, "Ne Yemelisiniz?" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1), yönlendirme (1), uyarıda bulunma (1), korkutma (1), mutlak doğrular (1) olmak üzere toplam (5) kod belirlenmiştir.

Tablo 60. “Dağınık Karga” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Tembel karga, tembel karga! Bunu sakın unutma. Kendi evini temizlerken çevreyi kirletmeye hakkın yok. Bir daha ormanı kirlettiğini görmeyeyim.”
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Çöpleri götürüp uçurumdan aşağı atacaksın.
		Uyarıda Bulunma	Tembel karga, tembel karga! Bunu sakın unutma. Bir daha ormanı kirlettiğini görmeyeyim
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	Kendi evini temizlerken çevreyi kirletmeye hakkın yok.
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	Kendi evini temizlerken çevreyi kirletmeye hakkın yok. Bir daha ormanı kirlettiğini görmeyeyim.
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde, bir şey duydum. Kulağıma koydum. Kulağımdan çıkardım, Oooooooo… Cebime koydum. Cebim delik, durmaz. Bu masal aklımdan çıkmaz.
		Yaptırımcı Yargılar	Hiçbir zaman yuvalarını temiz tutmaz, yediklerinin artıklarını hep yuvasına atarmış. Annesi de ona kızarmış. Yuvayı ona temizlettirirmiş. Ay, ne kadar pis bir ev, ben burada oturamam
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde, bir şey duydum. Kulağıma koydum. Kulağımdan çıkardım, Oooooooo… Cebime koydum. Cebim delik, durmaz. Bu masal aklımdan çıkmaz.
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	Annesi de ona kızarmış Leylek: “Ay, ne kadar pis bir ev, ben burada oturamam.” demiş. Kırlangıç, karganın yuvasına bakıp yüzünü buruşturarak: “Biz başka bir zaman gelelim.” demiş. Güvercinse “Çöpleri götürüp uçurumdan aşağı atacaksın. Tembel karga, tembel karga! Bunu sakın unutma. Kendi evini temizlerken çevreyi kirletmeye hakkın yok. Bir daha ormanı kirlettiğini görmeyeyim.” diye tıslamış
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 60 **“**Dağınık Karga” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Tembel karga, tembel karga! Bunu sakın unutma. Kendi evini temizlerken çevreyi kirletmeye hakkın yok. Bir daha ormanı kirlettiğini görmeyeyim.” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 60 **“**Dağınık Karga” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Çöpleri götürüp uçurumdan aşağı atacaksın.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt öğeleri yansıtmaktadır.

“Tembel karga, tembel karga! Bunu sakın unutma.” ve “Bir daha ormanı kirlettiğini görmeyeyim” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “uyarıda bulunma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler uyarı öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 60 **“**Dağınık Karga” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Kendi evini temizlerken çevreyi kirletmeye hakkın yok.” söylemleri “emir” alt izleğinin “nutuk çekme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler emir öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 60 **“**Dağınık Karga” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Kendi evini temizlerken çevreyi kirletmeye hakkın yok. Bir daha ormanı kirlettiğini görmeyeyim.” söylemleri “korku” alt izleğinin “gözdağı verme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler korku öğeleri yansıtmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları çocuğu korkutacak ve ürkütecek karakterlerle çocuğun ruh halini olumsuz etkilememelidir (Çer, 2019).

Tablo 60 **“**Dağınık Karga” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde, bir şey duydum. Kulağıma koydum. Kulağımdan çıkardım, Ooooooo… Cebime koydum. Cebim delik, durmaz. Bu masal aklımdan çıkmaz.” söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “gelenek ve görenekler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler gelenek ve görenek öğeleri yansıtmaktadır.

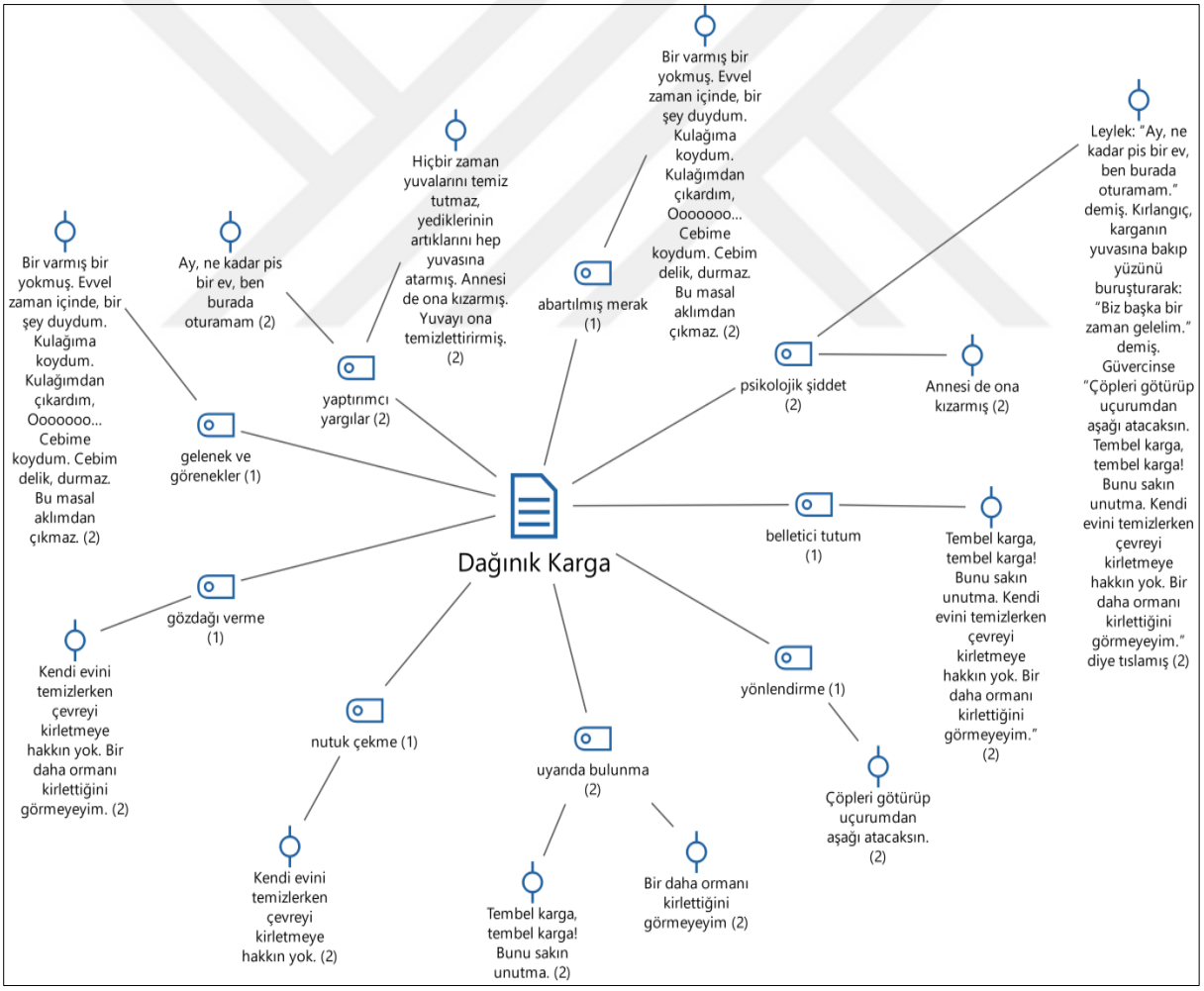
“Hiçbir zaman yuvalarını temiz tutmaz, yediklerinin artıklarını hep yuvasına atarmış. Annesi de ona kızarmış. Yuvayı ona temizlettirirmiş.”, “Ay, ne kadar pis bir ev, ben burada oturamam” söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “yaptırımcı yargılar” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yaptırımcı yargı öğeleri yansıtmaktadır. Günümüzdeki çocuklar bağımsız düşünebilmeli, olaylara farklı açılardan bakıp kendi fikrini geliştirebilmeli, kuralları gözden geçirebilmeli, farklı görüşlere saygılı olabilmeli; okuduklarını, dinlediklerini ve izlediklerini sorgulayabilmelidir (İpşiroğlu, 2009; Sever, 2018). Çocukların tüm bunları sorgulamasına izin vermemek, kurallar koyarak baskı yapmak onların bütüncül gelişimine zarar vermektedir (Cüceloğlu, 2013).

Tablo 60 **“**Dağınık Karga” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde, bir şey duydum. Kulağıma koydum. Kulağımdan çıkardım, Ooooooo… Cebime koydum. Cebim delik, durmaz. Bu masal aklımdan çıkmaz.” söylemleri “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin

“abartılmış merak” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler abartılmış merak öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 60 **“**Dağınık Karga” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Annesi de ona kızarmış” ve “Leylek: “Ay, ne kadar pis bir ev, ben burada oturamam.” demiş. Kırlangıç, karganın yuvasına bakıp yüzünü buruşturarak: “Biz başka bir zaman gelelim.” demiş. Güvercinse “Çöpleri götürüp uçurumdan aşağı atacaksın. Tembel karga, tembel karga! Bunu sakın unutma. Kendi evini temizlerken çevreyi kirletmeye hakkın yok. Bir daha ormanı kirlettiğini görmeyeyim.” diye tıslamış” söylemleri “şiddet” alt izleğinin “psikolojik şiddet” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler psikolojik şiddet öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 54. “Dağınık Karga” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 54 incelendiğinde, “Dağınık Karga” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında yaptırımcı yargılar (2), nutuk çekme (1), psikolojik şiddet (2), yönlendirme (1), uyarıda bulunma (2), gelenek ve görenekler (1), gözdağı verme (1), belletici tutum (1), abartılmış

merak (1) olmak üzere toplam (12) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok öğüt ve geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar (3) alt izleklerinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 61. "Atakan Televizyon Seyretmek İstiyor" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Sen de bana yardım eder misin, diye sordu. Bir yandan da hızla odasına doğru yürüyordu.
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Hadi bakalım, şu televizyonu kapat da beraber şöyle güzel bir kahvaltı hazırlayalım, olur mu bir tanem? Bu arada siz de Çomar'ı bahçeye çıkarın bakalım.
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	Televizyonda bir çizgi film izlemeye ne dersin?
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	Televizyonunun kendisi yüzünden bozulduğunu düşünüyordu.
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	-
	Yaptırımcı Yargılar ve	Yaptırımcı Yargılar	-
	Kurallar	Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez	Kalıp Düşünceler	-
	Doğrular	Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı	Abartılmış Merak	-
	Duygusal Öğeler	Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	Fakat birdenbire televizyondan garip bir ses geldi ve ÇIT! Ekran kararıverdi…
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 61 **"**Atakan Televizyon Seyretmek İstiyor" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Sen de bana yardım eder misin, diye sordu. Bir yandan da hızla odasına doğru yürüyordu." söylemi "belletme" alt izleğinin "belletici tutum" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 61 **"**Atakan Televizyon Seyretmek İstiyor" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Hadi bakalım, şu televizyonu kapat da beraber şöyle güzel bir kahvaltı hazırlayalım, olur mu bir tanem?" ve "Bu arada siz de Çomar'ı bahçeye çıkarın bakalım." söylemi "öğüt" alt izleğinin "yönlendirme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yönlendirme öğeleri yansıtmaktadır.

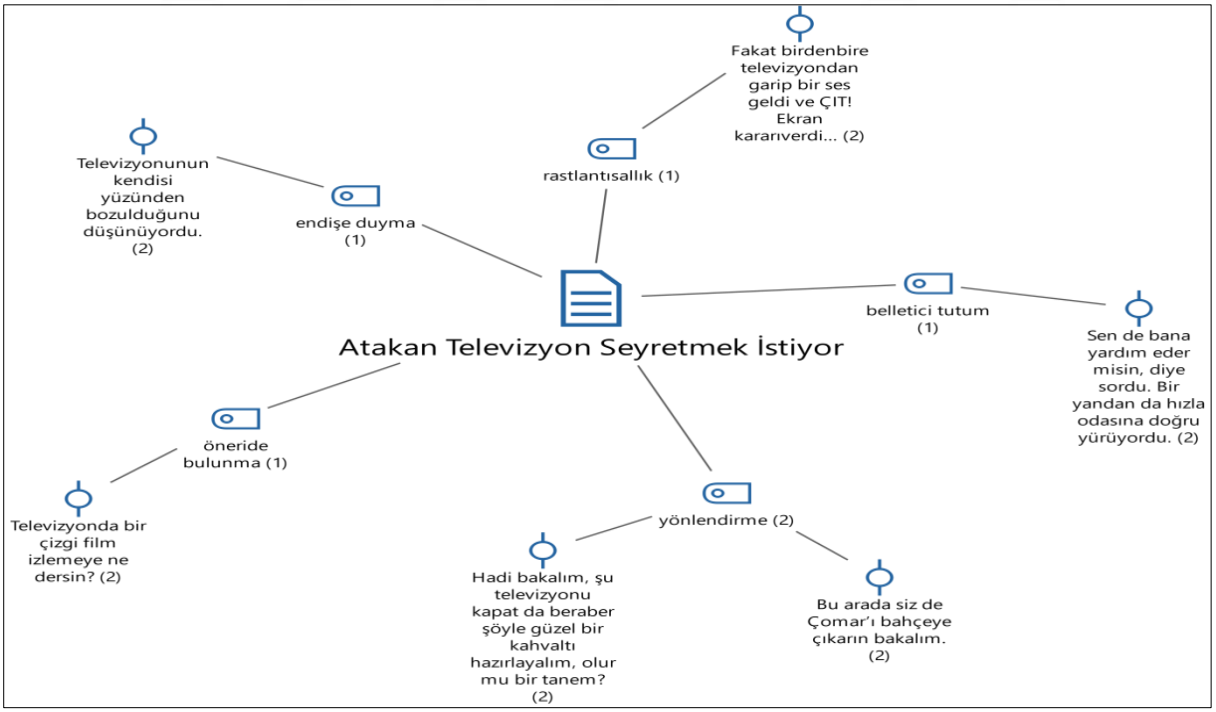
"Televizyonda bir çizgi film izlemeye ne dersin?" söylemi "öğüt" alt izleğinin "öneride bulunma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öneri

öğeleri yansıtmaktadır. Çocuğa bir yetişkinin aktardığı öğütler çocuğun kitapla kurduğu iletişime zarar vererek kendi duygu ve düşüncelerini oluşturmasına engel olmaktadır. Bu nedenle çocuk edebiyatı yapıtlarında çocuğun doğrudan ne yapması ya da yapmaması gerektiğini aktaran söylemlerden yani öğütlerden uzak durulmalıdır (Sever, 2008a; Yörükoğlu, 2010).

Tablo 61 **"**Atakan Televizyon Seyretmek İstiyor" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Televizyonunun kendisi yüzünden bozulduğunu düşünüyordu." söylemi "kaygı" alt izleğinin "endişe duyma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler endişe öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 61 **"**Atakan Televizyon Seyretmek İstiyor" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Fakat birdenbire televizyondan garip bir ses geldi ve ÇIT! Ekran kararıverdi…" söylemi "abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler" alt izleğinin "rastlantısallık" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler rastlantı öğeleri yansıtmaktadır. Lukens (1999), çocuk edebiyatı yapıtlarında iyi yapılandırılan nitelikli bir kurguyu abartılmış merak, aşırı duygusallık ve rastlantısallık gibi durumların bozabileceğini dile getirmektedir.

Şekil 55. "Atakan Televizyon Seyretmek İstiyor" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 55 incelendiğinde, "Atakan Televizyon Seyretmek İstiyor" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında belletici tutum (1), yönlendirme (2), öneride bulunma (1), endişe duyma

(1), rastlantısallık (1) olmak üzere toplam (6) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok öğüt (3) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 62. "Bardaktan Telefon Yapma" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Yapımı: Karton bardaklarınızın etrafını istediğiniz renkte el işi kâğıtlarıyla sarın, yapıştırıcı yardımıyla yapıştırın. Daha sonra oynar gözleri karton bardaklara yapıştırın. Kırmızı kartona dudak şekli çizerek kesin ve dudakları oynar gözlerin altına yapıştırın. Şimdi sıra bardaklar arasına ip geçirmekte. Karton bardaklarınızı ters çevirin, iğne yardımıyla altlarında delikler açın. İpin uzunluğunu, evin odalarındaki mesafelere göre ayarlayın (Telefonunuz nereden nereye kadar uzansın istiyorsanız ona göre ayarlayabilirsiniz.). Açtığınız deliklerden iplerin ucunu geçirin, bardakların içinden iplere düğüm atın. Evet, bardaktan telefonunuz hazır.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Bardağı konuşurken ağzınıza, dinlerken kulağınıza götürmeyi unutmayın.
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	Bardağı istediğiniz başka şekillerde de süsleyebilir ya da hiç süslemeden kullanabilirsiniz.
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

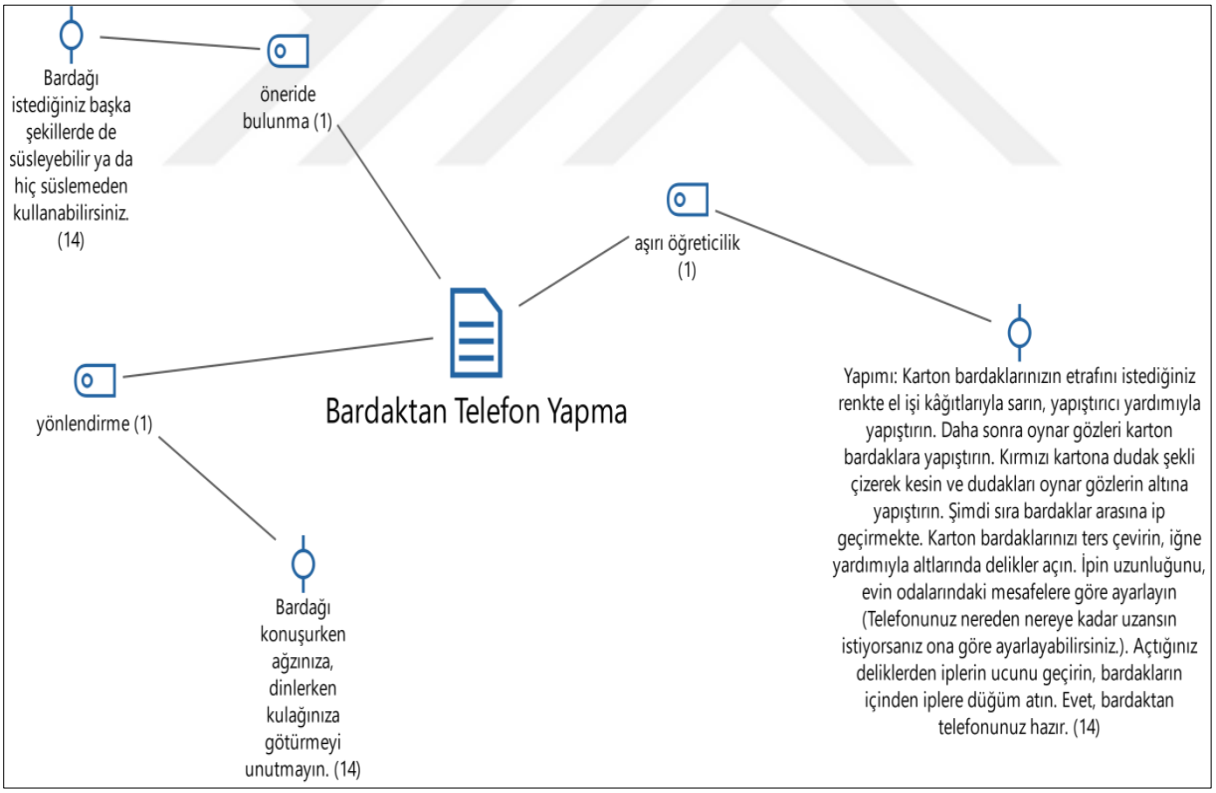
Tablo 62 **"**Bardaktan Telefon Yapma" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Yapımı: Karton bardaklarınızın etrafını istediğiniz renkte el işi kâğıtlarıyla sarın, yapıştırıcı yardımıyla yapıştırın. Daha sonra oynar gözleri karton bardaklara yapıştırın. Kırmızı kartona dudak şekli çizerek kesin ve dudakları oynar gözlerin altına yapıştırın. Şimdi sıra bardaklar arasına ip geçirmekte. Karton bardaklarınızı ters çevirin, iğne yardımıyla altlarında delikler açın. İpin uzunluğunu, evin odalarındaki mesafelere göre ayarlayın (Telefonunuz nereden nereye kadar uzansın istiyorsanız ona göre ayarlayabilirsiniz.). Açtığınız deliklerden iplerin ucunu geçirin, bardakların içinden iplere düğüm atın. Evet,

bardaktan telefonunuz hazır.” söylemi “öğretme” alt izleğinin “aşırı öğreticilik” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 62 **“**Bardaktan Telefon Yapma” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Bardağı konuşurken ağzınıza, dinlerken kulağınıza götürmeyi unutmayın.” söylemi “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yönlendirme öğeleri yansıtmaktadır.

“Bardağı istediğiniz başka şekillerde de süsleyebilir ya da hiç süslemeden kullanabilirsiniz.” söylemi “öğüt” alt izleğinin “öneride bulunma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öneri öğeleri yansıtmaktadır. Öğüt, çocuğun kendi düşüncelerinin önemsiz olduğunu ya da bir başkasının düşüncelerinin kendi düşüncesinden daha önemli olduğunu benimsemesine yol açabilmektedir (Sever, 2008a; Yörükoğlu, 2010).

Şekil 56. “Bardaktan Telefon Yapma” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 56 incelendiğinde, “Bardaktan Telefon Yapma” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1), yönlendirme (1), öneride bulunma (1) olmak üzere toplam (3) kod belirlenmiştir.

Tablo 63. “Teknoloji” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	**TEKNOLOJİ** Teknoloji olmasaydı eğer, Nasıl çıkardı insan Ay’a. Ateşler yakıp Dumanla haberleşirdi hâlâ. Televizyon olmazdı, Çalmazdı telefonlar. Atla giderdik her yere. Belki de yaya. Teknoloji olmasaydı eğer, Gelişmezdi tıp ve bilim. Aşı olamazdı mesela bebekler. Hastaneler olmazdı, Yapılmazdı modern okullar, Gelmezdi bile aklımıza İnternet ve bilgisayar. Teknoloji olmasaydı eğer, Tarım ilkel kalırdı, Gelişmezdi tekerlek. Uçmayı kuşlarda görür, Denizi, balıkların sanırdık. Teknoloji olmasaydı eğer, Madenler yer altında beklerdi. Enerjiyi bilmezdik. Hâlâ ateşle aydınlanır, Yağmurlardan korkar, Nehirleri aşamazdık.
	Belletme	Otoriter Öğretme	-
		Belletici Tutum	-
	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	**TEKNOLOJİ** Teknoloji olmasaydı eğer, Nasıl çıkardı insan Ay’a. Ateşler yakıp Dumanla haberleşirdi hâlâ. Televizyon olmazdı, Çalmazdı telefonlar. Atla giderdik her yere. Belki de yaya. Teknoloji olmasaydı eğer, Gelişmezdi tıp ve bilim. Aşı olamazdı mesela bebekler. Hastaneler olmazdı, Yapılmazdı modern okullar, Gelmezdi bile aklımıza İnternet ve bilgisayar. Teknoloji olmasaydı eğer, Tarım ilkel kalırdı, Gelişmezdi tekerlek. Uçmayı kuşlarda görür, Denizi, balıkların sanırdık. Teknoloji olmasaydı eğer, Madenler yer altında beklerdi. Enerjiyi bilmezdik. Hâlâ ateşle aydınlanır,

		Yağmurlardan korkar, Nehirleri aşamazdık.
	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler Mutlak Doğrular	- **TEKNOLOJİ** Teknoloji olmasaydı eğer, Nasıl çıkardı insan Ay'a. Ateşler yakıp Dumanla haberleşirdi hâlâ. Televizyon olmazdı, Çalmazdı telefonlar. Atla giderdik her yere. Belki de yaya. Teknoloji olmasaydı eğer, Gelişmezdi tıp ve bilim. Aşı olamazdı mesela bebekler. Hastaneler olmazdı, Yapılmazdı modern okullar, Gelmezdi bile aklımıza İnternet ve bilgisayar. Teknoloji olmasaydı eğer, Tarım ilkel kalırdı, Gelişmezdi tekerlek. Uçmayı kuşlarda görür, Denizi, balıkların sanırdık. Teknoloji olmasaydı eğer, Madenler yer altında beklerdi. Enerjiyi bilmezdik. Hâlâ ateşle aydınlanır, Yağmurlardan korkar, Nehirleri aşamazdık.
Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak Zayıflatılmış Merak Rastlantısallık Aşırı Duygusallık	- - - -
Şiddet	Cinsel Şiddet Psikolojik Şiddet Fiziksel Şiddet İhmal ve Kötüye Kullanma Ekonomik Şiddet	- - - - -

Tablo 63 **"**Teknoloji" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"TEKNOLOJİ

Teknoloji olmasaydı eğer,

Nasıl çıkardı insan Ay'a.

Ateşler yakıp

Dumanla haberleşirdi hâlâ.

Televizyon olmazdı,

Çalmazdı telefonlar.

Atla giderdik her yere.

Belki de yaya.

Teknoloji olmasaydı eğer,

Gelişmezdi tıp ve bilim.

Aşı olamazdı mesela bebekler.

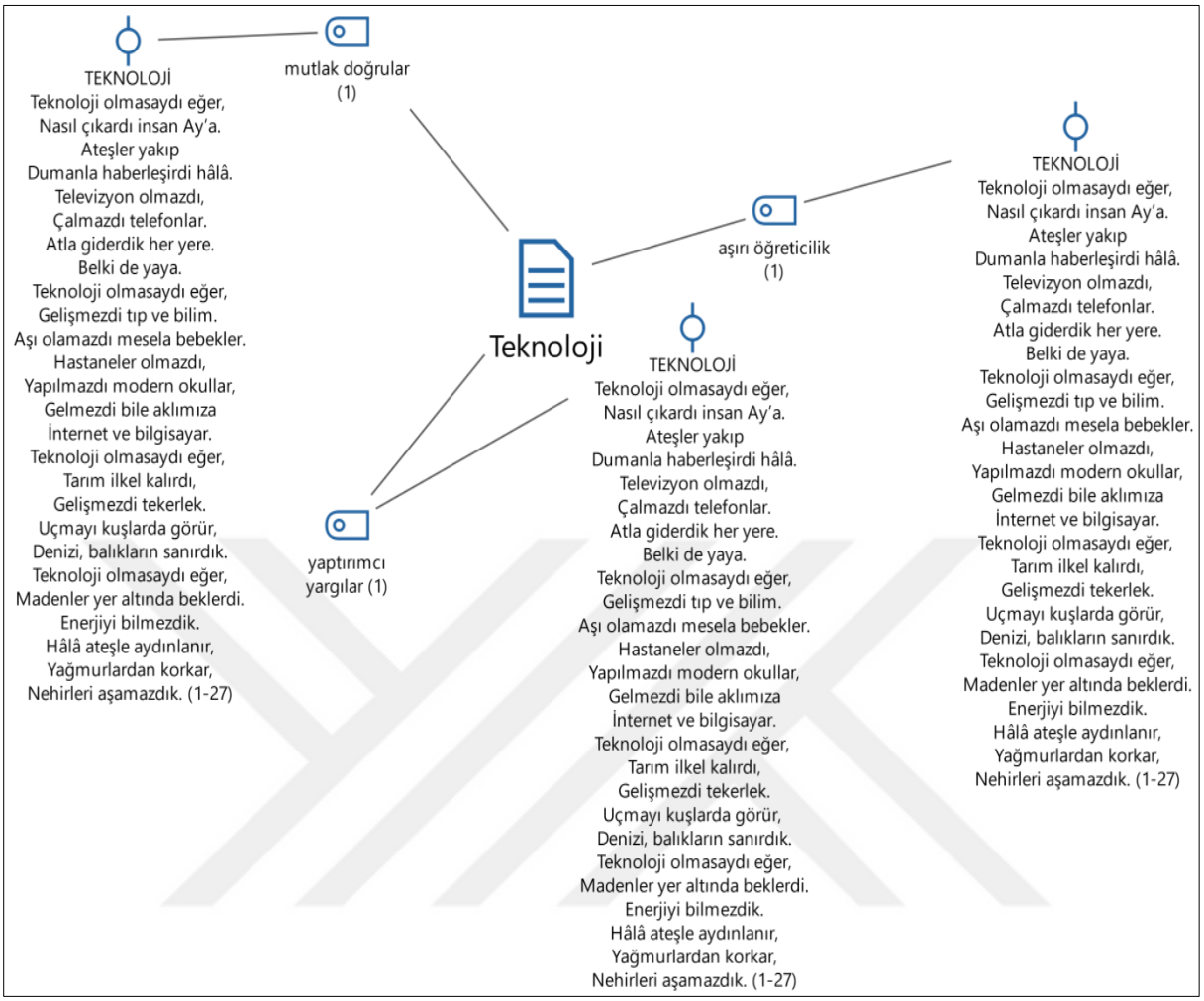
Hastaneler olmazdı,

Yapılmazdı modern okullar,

Gelmezdi bile aklımıza
İnternet ve bilgisayar.
Teknoloji olmasaydı eğer,
Tarım ilkel kalırdı,
Gelişmezdi tekerlek.
Uçmayı kuşlarda görür,
Denizi, balıkların sanırdık.
Teknoloji olmasaydı eğer,
Madenler yer altında beklerdi.
Enerjiyi bilmezdik.
Hâlâ ateşle aydınlanır,
Yağmurlardan korkar,
Nehirleri aşamazdık."

söylemi "öğretme" alt izleğinin "aşırı öğreticilik" alt kategorisiyle, "geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar" alt izleğinin "yaptırımcı yargılar" alt kategorisiyle, "tek ve değişmez doğrular" alt izleğinin "mutlak doğrular" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler mutlak doğru, aşırı öğretme ve yaptırımcı yargı öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 57. “Bardaktan Telefon Yapma” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 57 incelendiğinde, “Teknoloji” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1), mutlak doğrular (1), yaptırımcı yargılar (1) olmak üzere toplam (3) kod belirlenmiştir.

Tablo 64. “Kara Kutu” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Saklanın çabuk yaklaşıyor.
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	Çabuk saklan
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	Sincap hızla ağaca tırmandı. Tarla faresi taşların arasına gizlendi. Kaplumbağa başını kabuğunun içine çekti.
	Kaygı	Endişe Duyma	Ne oluyor böyle nedir bu gürültü? diye seslendi.
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-

	Psikolojik Ayrımcılık	-
	Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
	Tektipleştirme	-
Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	-
Yaptırımcı Yargılar ve	Yaptırımcı Yargılar	-
Kurallar	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez	Kalıp Düşünceler	-
Doğrular	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı	Abartılmış Merak	Hiç böylesini duymamıştım.
Duygusal Öğeler	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	Adamın geçip gitmesini, bu gürültünün de sona ermesini beklediler. Tüm hayvanlar kulaklarını tırmalayan bu sesten uzaklaşmak için yuvalarından biraz daha derine çekildiler biraz daha büzüldüler.
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 64 **“**Kara Kutu” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Saklanın çabuk yaklaşıyor.” söylemi “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 64 **“**Kara Kutu” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Çabuk saklan” söylemi “emir” alt izleğinin “buyruk verme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki çabuk saklan söylemi buyruk öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 64 **“**Kara Kutu” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Sincap hızla ağaca tırmandı. Tarla faresi taşların arasına gizlendi. Kaplumbağa başını kabuğunun içine çekti.” söylemi “korku” alt izleğinin “korkutma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler korku öğeleri yansıtmaktadır.

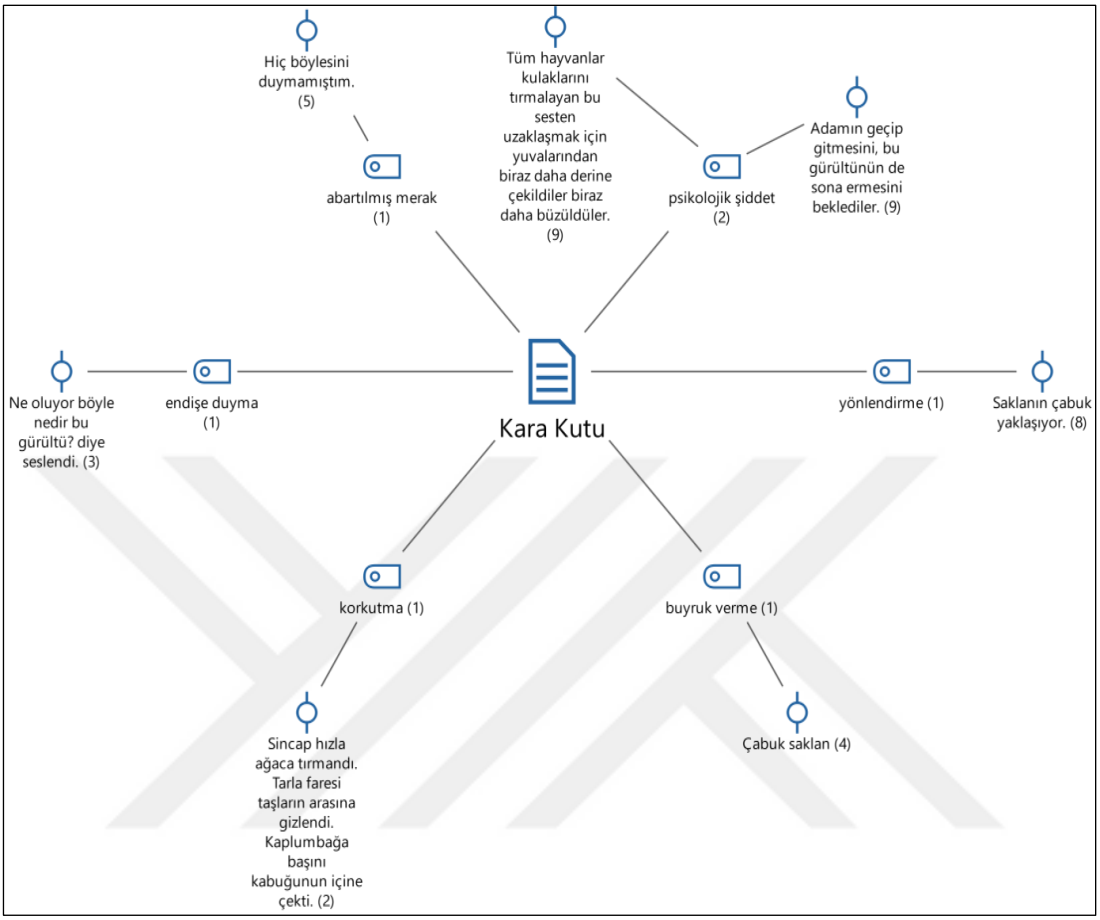
Tablo 64 **“**Kara Kutu” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Ne oluyor böyle nedir bu gürültü? diye seslendi.” söylemi “kaygı” alt izleğinin “endişe duyma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler endişe öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 64 **“**Kara Kutu” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Hiç böylesini duymamıştım.” söylemi “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “abartılmış merak” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler abartılmış merak öğeleri yansıtmaktadır. Ders kitabında yer alan metinlerde merak öğesi önemli yer tutmaktadır. Merak öğesinin abartılmış olması da zayıflatılmış olması da metin için olumsuz bir durumdur. Metinlerdeki merak öğesi dengeli ayarlanmalıdır.

Tablo 64 **“**Kara Kutu” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Adamın geçip gitmesini, bu gürültünün de sona ermesini beklediler.” ve “Tüm hayvanlar kulaklarını tırmalayan bu sesten uzaklaşmak için yuvalarından biraz daha derine çekildiler biraz daha büzüldüler.” söylemleri “şiddet” alt izleğinin “psikolojik şiddet” alt kategorisiyle

ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler psikolojik şiddet öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 58. “Kara Kutu” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 58 incelendiğinde, “Kara Kutu” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında yönlendirme (1), buyruk verme (1), endişe duyma (1), abartılmış merak (1), psikolojik şiddet (2) olmak üzere toplam (6) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok şiddet (2) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 65. “Taşıtlara Sesleniş” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Beni de götür ne olur. Ben de geleyim seninle. Bir küçük yolcun olayım. Götürün beni ne olur.
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	Kanadına beni de al!
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	Kötü bir çocuk değilim, Bir zararım olmaz size. Annem bekler uzaklarda,

		Götürün beni ne olur.
İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
	İnanç Söylemleri	-
Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
	Psikolojik Ayrımcılık	-
	Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
	Tektipleştirme	-
Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
Geleneksel Değerler, Yaptırımcı	Gelenek ve Görenekler	-
Yargılar ve Kurallar	Yaptırımcı Yargılar	-
	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı	Abartılmış Merak	-
Duygusal Öğeler	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 65 **“**Taşıtlara Sesleniş” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Beni de götür ne olur.”, “Ben de geleyim seninle.”, “Bir küçük yolcun olayım.”, “Götürün beni ne olur” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendime” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 65 **“**Taşıtlara Sesleniş” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Kanadına beni de al!” söylemleri “emir” alt izleğinin “buyruk verme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler emir öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 65**“**Taşıtlara Sesleniş” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Kötü bir çocuk değilim,

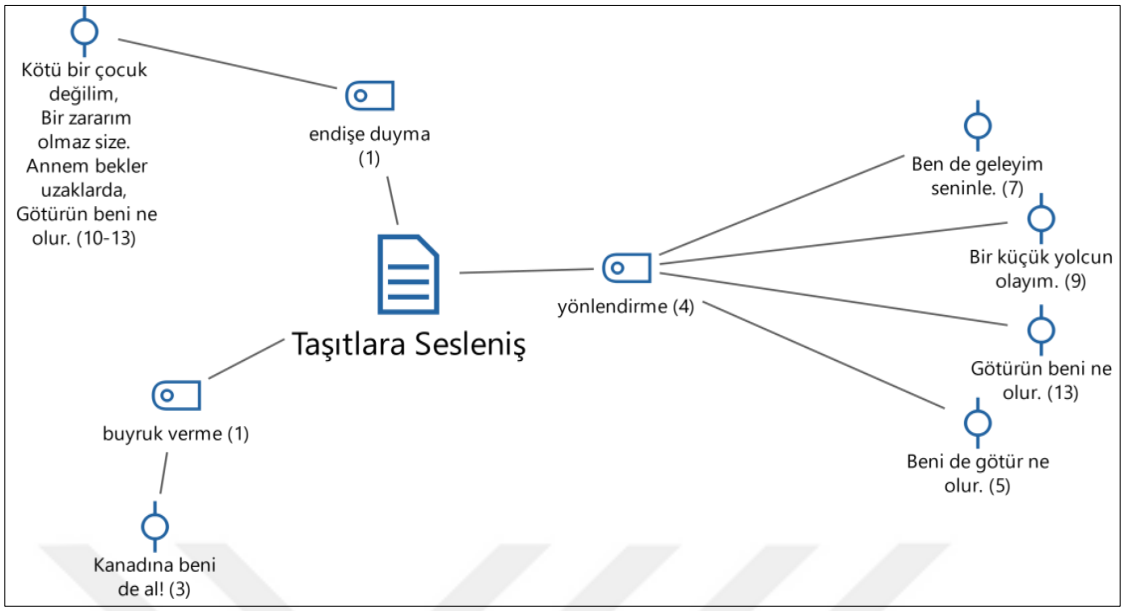
Bir zararım olmaz size.

Annem bekler uzaklarda,

Götürün beni ne olur.”

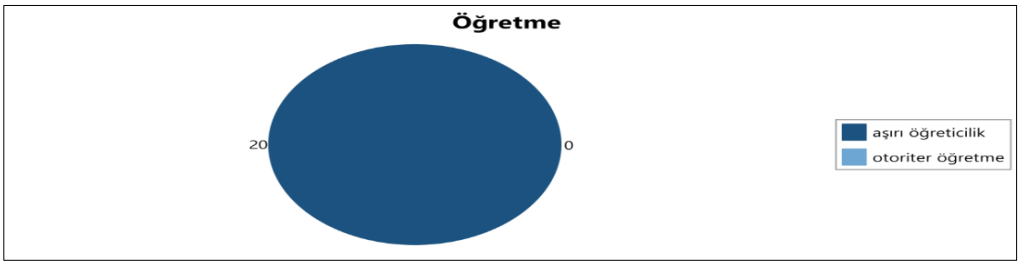
söylemleri “kaygı” alt izleğinin “endişe duyma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler endişe öğeleri yansıtmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları aşırı dramatik ve yersiz gerilimler barındırıp çocuğu kaygıya sürüklememelidir. Bu kitaplar çocuğa korku ve kaygıyla nasıl baş edilebileceğini duyumsatmalıdır (Çer, 2019).

Şekil 59. “Taşıtlara Sesleniş” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

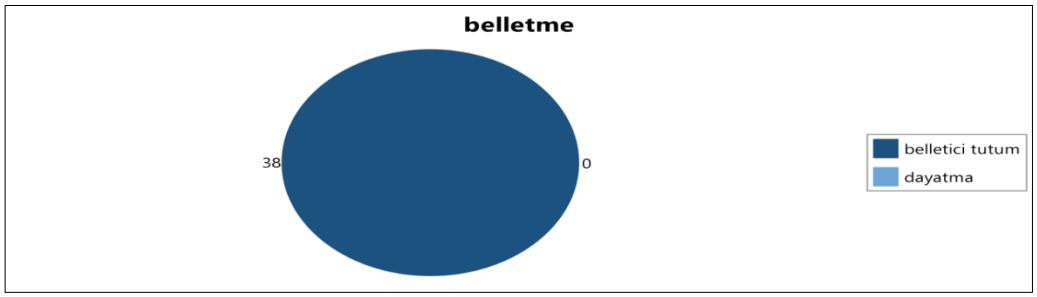
Şekil 59 incelendiğinde, “Taşıtlara Sesleniş” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında yönlendirme (4), buyruk verme (1), endişe duyma (1) olmak üzere toplam (6) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok öğüt (4) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Grafik 14. 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Öğretme Alt İzleği Grafiği

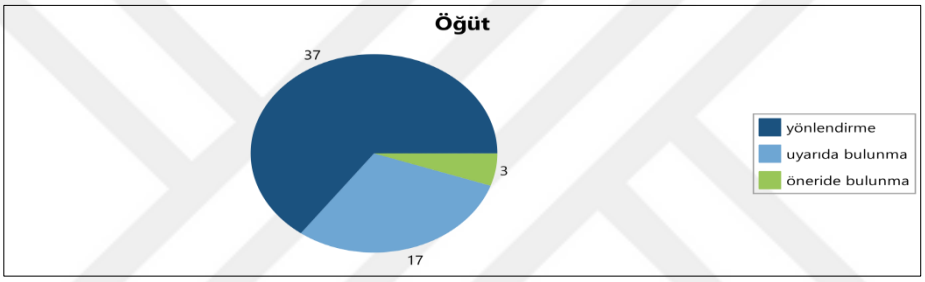
Grafik 14’e göre 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 20 “aşırı öğreticilik”, 0 “otoriter öğretme” alt kategorisi bulunmaktadır. “Aşırı öğreticilik” kodları en çok “Yerli Malları ve Tutum Haftası” (3), metninde yer almaktadır.

Grafik 15. 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Belletme Alt İzleği Grafiği

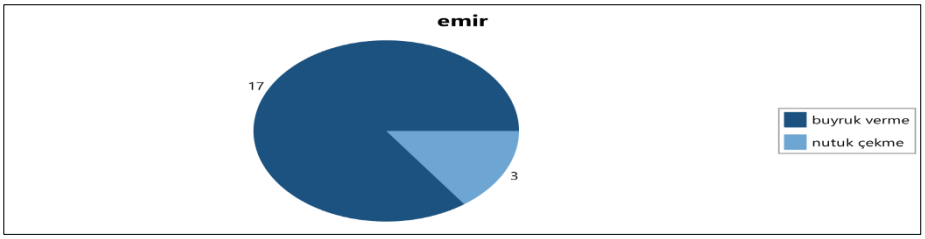
Grafik 15'e göre 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 38 "belletici tutum", 0 "dayatma" alt kategorisi bulunmaktadır. "Belletici tutum" kodları en çok "Yerli Malları ve Tutum Haftası" (8), metninde yer almaktadır.

Grafik 16. 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Öğüt Alt İzleği Grafiği

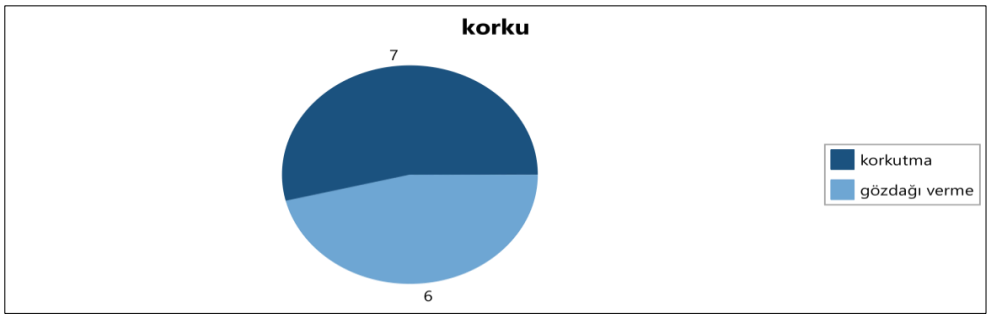
Grafik 16'ya göre 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 37 "yönlendirme", 17 "uyarıda bulunma" ve 3 "öneride bulunma" alt kategorisi bulunmaktadır. "Yönlendirme" kodları en çok "Yerli Malları ve Tutum Haftası" ve "Taşıtlara Sesleniş" (4) metinlerinde yer almaktadır. "Uyarıda bulunma" kodları en çok "Para Nedir?" (4) metninde yer almaktadır.

Grafik 17. 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Emir Alt İzleği Grafiği

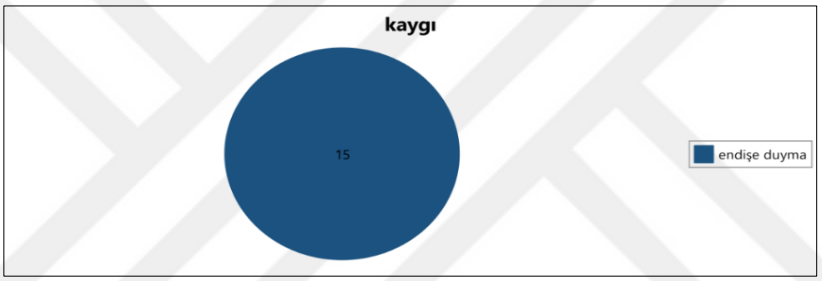
Grafik 17'ye göre 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 17 "buyruk verme", 3 "nutuk çekme" alt kategorisi bulunmaktadır. "Buyruk verme" kodları en çok "Cimrin Kedileri" (3) metninde yer almaktadır.

Grafik 18. 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Korku Alt İzleği Grafiği

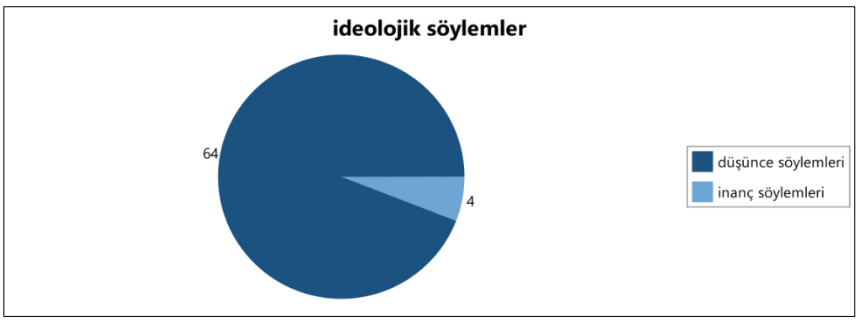
Grafik 18'ye göre 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 7 "korkutma", 6 "gözdağı verme" alt kategorisi bulunmaktadır. "Gözdağı verme" kodları en çok "Ali ve Ayşe ile İstiklal Marşı" (2) metninde yer almaktadır.

Grafik 19. 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Kaygı Alt İzleği Grafiği

Grafik 19'a göre 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 15 "endişe duyma" alt kategorisi bulunmaktadır. "Endişe duyma" kodları en çok "Ali ve Ayşe ile İstiklal Marşı" ve Sarman Kedinin Yavruları (2) metinlerinde yer almaktadır.

Grafik 20. 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı İdeolojik Söylemler Alt İzleği Grafiği

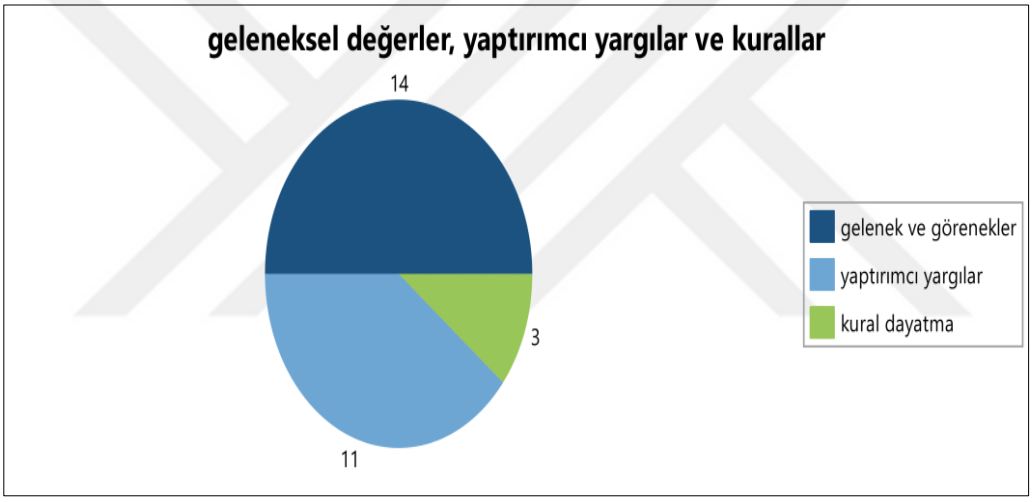
Grafik 20'ye göre 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 64 "düşünce söylemleri" ve 4 "inanç söylemleri" alt kategorisi bulunmaktadır. "Düşünce söylemleri" kodları en çok "Ali ve Ayşe ile İstiklal Marşı" (23) metninde yer almaktadır.

Grafik 21. 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Tozpembe Bir Dünya Alt İzleği Grafiği

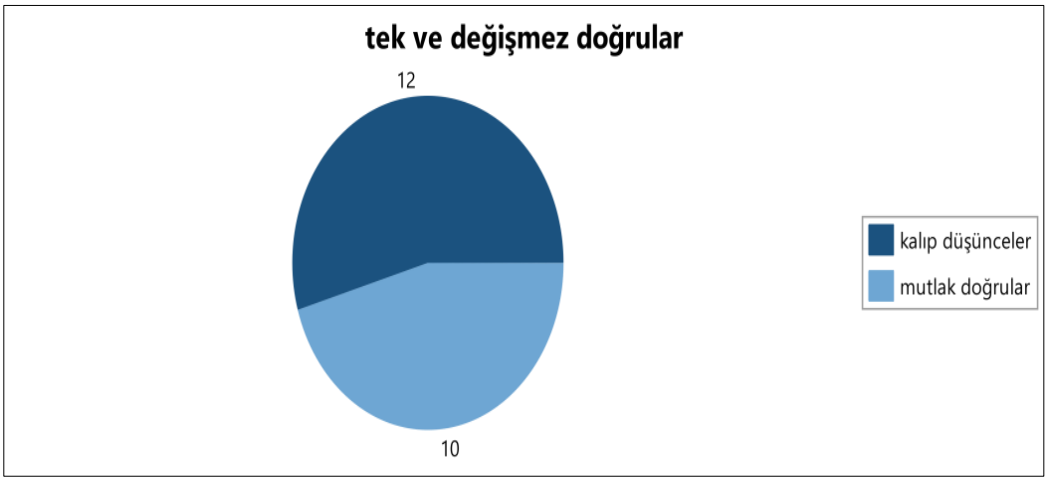
Grafik 21'e göre 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 3 "pollyannacılık" alt kategorisi bulunmaktadır.

Grafik 22. 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar Alt İzleği Grafiği

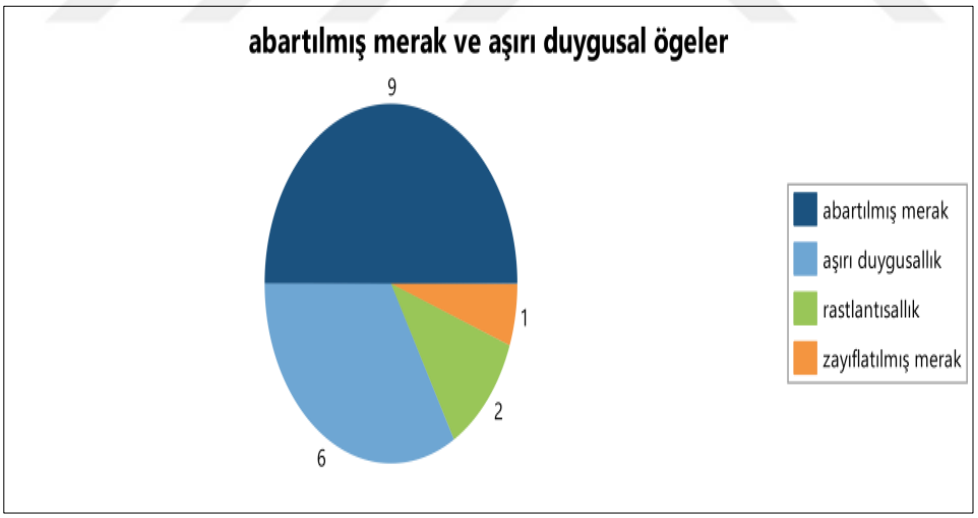
Grafik 22'ye göre 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 14 "gelenek ve görenekler" ve 11 "yaptırımcı yargılar" ve 3 "kural dayatma" alt kategorisi bulunmaktadır. "Gelenek ve görenekler" kodları en çok "Ali ve Ayşe ile İstiklal Marşı" (3), Cimrinin Kedileri (3) ve Yerli Malları Tutum Haftası (3) metinlerinde yer almaktadır. "Yaptırımcı yargılar" kodları en çok "Arkadaşım Papi" (2), Dağınık Karga (2) ve Şehir Mehmet Kamil (2) metinlerinde yer almaktadır.

Grafik 23. 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Tek ve Değişmez Doğrular Alt İzleği Grafiği

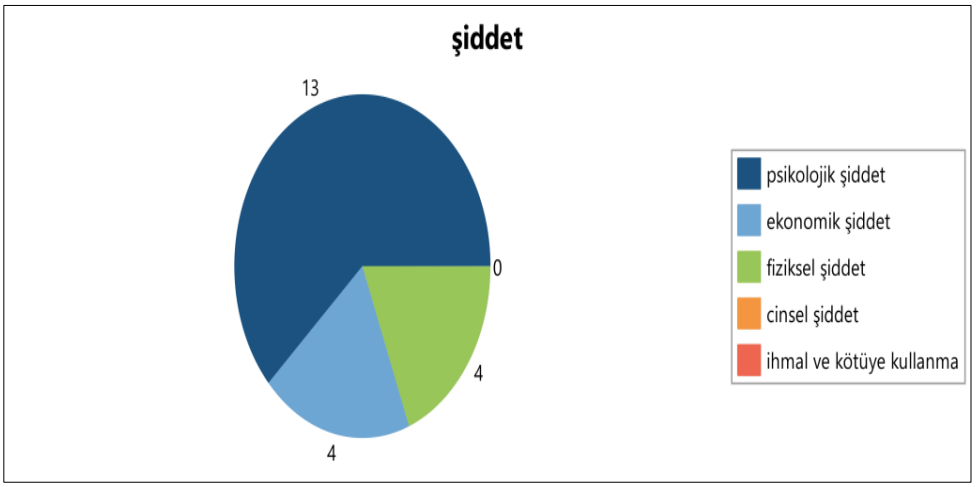
Grafik 23'e göre 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 12 "kalıp düşünceler" ve 10 "mutlak doğrular" alt kategorisi bulunmaktadır. "Kalıp düşünceler" kodları en çok "Çocuklar" (2) metninde yer almaktadır. "Mutlak doğrular" kodları en çok "Ne Yemelisiniz?" (4) metninde yer almaktadır.

Grafik 24. 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler Alt İzleği Grafiği

Grafik 24'e göre 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 9 "abartılmış merak", 6 "aşırı duygusallık", 2 "rastlantısallık" ve 1 "zayıflatılmış merak" alt kategorisi bulunmaktadır. "Aşırı duygusallık" kodları en çok "Yaşlı Kadın" (2) metninde yer almaktadır.

Grafik 25. 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Şiddet Alt İzleği Grafiği

Grafik 25'e göre 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 13 "psikolojik şiddet", 4 "ekonomik şiddet", 4 "fiziksel şiddet" alt kategorisi bulunmaktadır. "Psikolojik şiddet" kodları en çok "Selim ve Pelin" (3) metninde yer almaktadır. "Fiziksel şiddet" kodları en çok "Şehit Mehmet Kamil" (3) metninde yer almaktadır.

4.3. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metin İncelemeleri

Tablo 66. "Arkadaş" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Çocuklar, Zerrin arkadaşımıza elimizden gelen yardımı yapalım. Ona engelli olmanın utanılacak bir şey olmadığını sezdirelim. Davranışlarımızla da destek olalım, dedi.
			Birçok şeyi paylaşmanın, yardımlaşmanın, dayanışmanın anlatılmaz bir duygu olduğunu hepimiz artık çok iyi biliyorduk.
		Dayatma	Öğretmenimiz üsteledi.
	Öğüt	Yönlendirme	Çocuklar, Zerrin arkadaşımıza elimizden gelen yardımı yapalım. Ona engelli olmanın utanılacak bir şey olmadığını sezdirelim. Davranışlarımızla da destek olalım, dedi.
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	Zerrin, gel bakalım
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	Öğretmenim, çözümü tahta yerine defterime yapsam olmaz mı, dedi.
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Birçok şeyi paylaşmanın, yardımlaşmanın, dayanışmanın anlatılmaz bir duygu olduğunu hepimiz artık çok iyi biliyorduk.
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	Birçok şeyi paylaşmanın, yardımlaşmanın, dayanışmanın anlatılmaz bir duygu olduğunu
		Mutlak Doğrular	-

Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	Zerrin çok şaşırmış ve duygulanmıştı. Gözlerinden birkaç damla yaş indi. Bu kez utanıp sıkılmadan daha rahat bir şekilde yerine oturdu. Yüzünde tatlı bir gülümseme vardı.
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 66 **“**Arkadaş” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Çocuklar, Zerrin arkadaşımıza elimizden gelen yardımı yapalım. Ona engelli olmanın utanılacak bir şey olmadığını sezdirelim. Davranışlarımızla da destek olalım, dedi.” ve “Birçok şeyi paylaşmanın, yardımlaşmanın, dayanışmanın anlatılmaz bir duygu olduğunu hepimiz artık çok iyi biliyorduk.” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

“Öğretmenimiz üsteledi.” söylemleri “belletme” alt izleğinin “dayatma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki üsteleme söylemi dayatma öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 66 **“**Arkadaş” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Çocuklar, Zerrin arkadaşımıza elimizden gelen yardımı yapalım. Ona engelli olmanın utanılacak bir şey olmadığını sezdirelim. Davranışlarımızla da destek olalım, dedi.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yönlendirme öğeleri yansıtmaktadır.

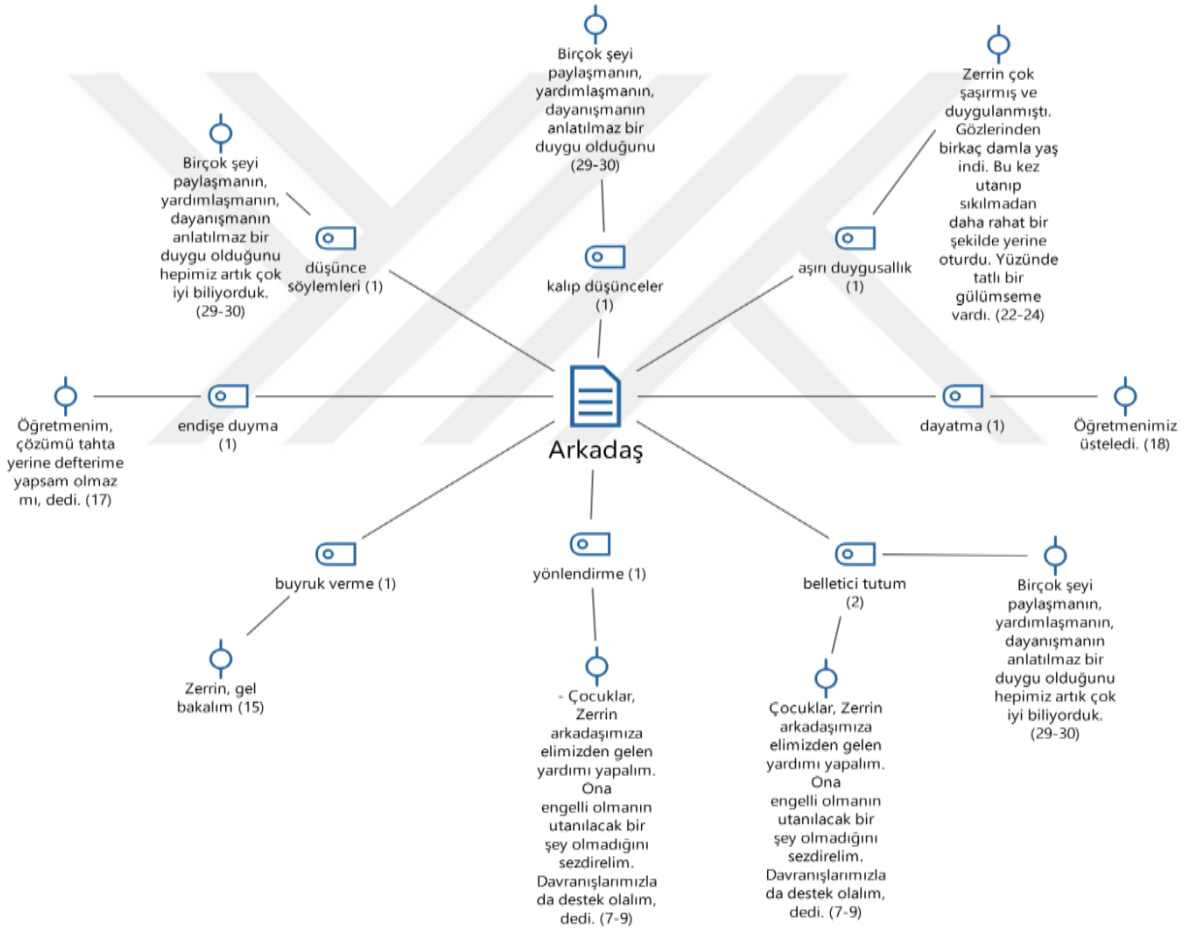
Tablo 66 **“**Arkadaş” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Zerrin, gel bakalım” söylemleri “emir” alt izleğinin “buyruk verme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler buyruk öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 66 **“**Arkadaş” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Öğretmenim, çözümü tahta yerine defterime yapsam olmaz mı, dedi.” söylemleri “kaygı” alt izleğinin “endişe duyma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler endişe öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 66 **“**Arkadaş” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Birçok şeyi paylaşmanın, yardımlaşmanın, dayanışmanın anlatılmaz bir duygu olduğunu hepimiz artık çok iyi biliyorduk.” söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler düşünce söylemleri yansıtmaktadır.

Tablo 66 **“**Arkadaş” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Zerrin çok şaşırmış ve duygulanmıştı. Gözlerinden birkaç damla yaş indi. Bu kez utanıp sıkılmadan daha rahat bir şekilde yerine oturdu. Yüzünde tatlı bir gülümseme vardı.” söylemleri “abartılmış merak, aşırı duygusal öğeler ve kurallar” alt izleğinin “aşırı duygusallık” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler düşünce söylemleri yansıtmaktadır. Lukens (1999), çocuk edebiyatı yapıtlarında iyi yapılandırılan nitelikli bir kurguyu abartılmış merak, aşırı duygusallık ve rastlantısallık gibi durumların bozabileceğini dile getirmektedir.

Şekil 60. “Arkadaş” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 60 incelendiğinde, “Arkadaş” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında dayatma (1), belletici tutum (2), yönlendirme (1), buyruk verme (1), endişe duyma (1), düşünce söylemleri (1), kalıp düşünceler (1), aşırı duygusallık (1) olmak üzere toplam (9) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok belletme (3) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 67. “Annelerin En Güzeli” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	Annelerin en güzeli Sensin, benim güzel annem. llık esen bahar yeli Sensin, benim güzel annem. Işık, rüya, bahar, sevgi, Güneş yüzlü, altın kalpli, Meleklerin eşi sanki Sensin, benim güzel annem. Açan çiçek, çağlayan su, Gülümseyen engin duygu, Evimizin mutluluğu Sensin, benim güzel annem.
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	Gülümseyen engin duygu, Evimizin mutluluğu
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 67 “Annelerin En Güzeli” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Annelerin en güzeli

Sensin, benim güzel annem.

llık esen bahar yeli

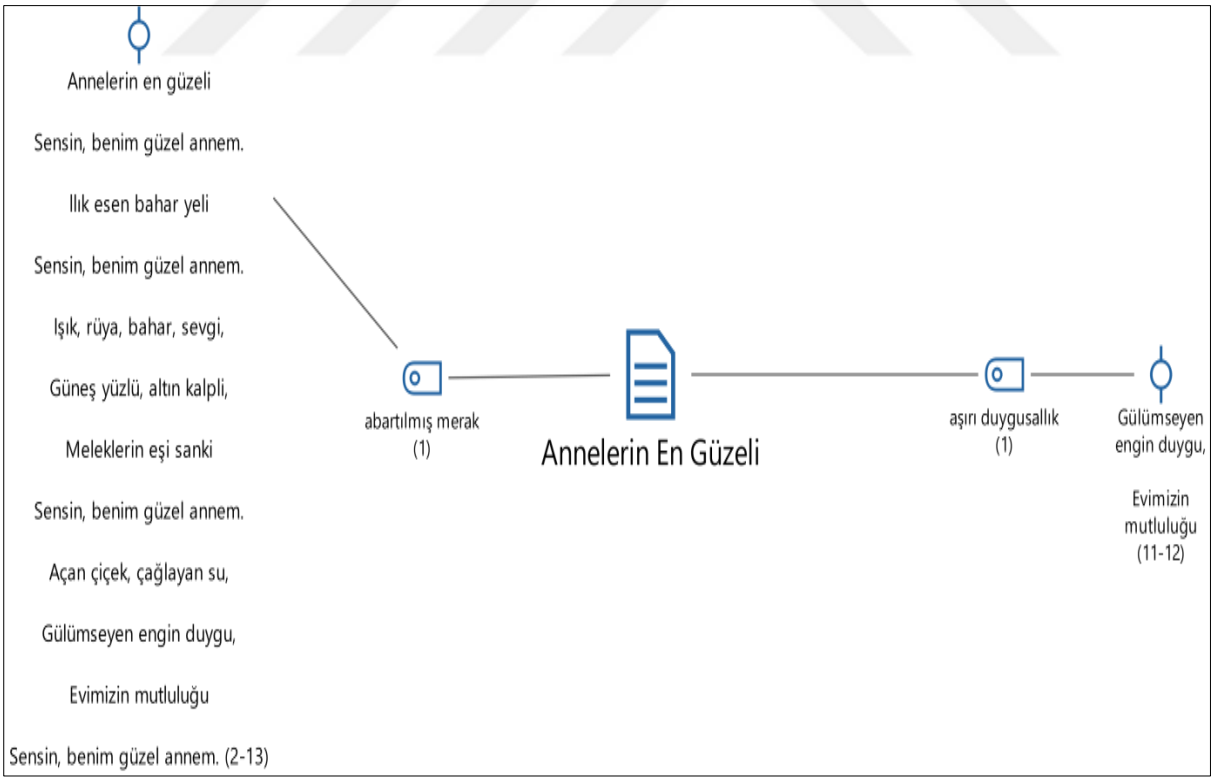
Sensin, benim güzel annem.

Işık, rüya, bahar, sevgi,
Güneş yüzlü, altın kalpli,
Meleklerin eşi sanki
Sensin, benim güzel annem.
Açan çiçek, çağlayan su,
Gülümseyen engin duygu,
Evimizin mutluluğu

Sensin, benim güzel annem.” söylemleri “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “abartılmış merak” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler abartılmış merak öğeleri yansıtmaktadır. Karagöz (2018) çocuk edebiyatı yapıtlarının iletisini doğru aktarabilmesi ve estetik düzeyi tamamlayabilmek adına yapıtlarda abartılmış merak durumlarından uzak durması gerektiğini söylemektedir.

“Gülümseyen engin duygu, Evimizin mutluluğu” söylemleri “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “aşırı duygusallık” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı duygusallık öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 61. “Annelerin En Güzeli” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 61 incelendiğinde, “Annelerin En Güzeli” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı duygusallık (1), abartılmış merak (1) olmak üzere toplam (2) kod belirlenmiştir.

Tablo 68. “Hediye Seçimi” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Hediye vermenin anlamı, arkadaşımızı, kardeşimizi, anne-babamızı sevdiğimizi ve onları düşündüğümüzü göstermek değil midir? Peki, hediye seçerken nelere dikkat etmemiz gerekir? Seçtiğimiz hediye, öncelikle bütçemize uygun olmalıdır. Hediye alacağımız kişinin önce ihtiyaçlarını sonra da nelerden hoşlandığını düşünmeliyiz.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Hediyenin, sevdiğimiz kişiyle aramızda sadece bir iletişim aracı olduğunu unutmamalıyız. Arkadaşımızı, anne-babamızı, kardeşlerimizi, kısacası sevdiklerimizi düşündüğümüzü göstermemiz yeterlidir.
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Doğum günü, Anneler Günü, Babalar Günü gibi özel günlerde, onlara duygularımızı anlatan mektuplar yazabilir, kartlar atabiliriz. Sevdiklerimizin yanağına bir öpücük kondurarak sevdiğimizi gösterebiliriz. Çiçek alabiliriz, daha önce okuduğumuz ve beğendiğimiz bir kitabı hediye edebiliriz. Kendimiz hediyeler yapabiliriz.
		Uyarıda Bulunma	Peki, hediye seçerken nelere dikkat etmemiz gerekir? Seçtiğimiz hediye, öncelikle bütçemize uygun olmalıdır. Hediye alacağımız kişinin önce ihtiyaçlarını sonra da nelerden hoşlandığını düşünmeliyiz. Hediyenin, sevdiğimiz kişiyle aramızda sadece bir iletişim aracı olduğunu unutmamalıyız.
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	Sevdiklerimize, beğenecekleri ve ihtiyaç duyacakları hediyeyi almak, aynı zamanda bütçemize uygun olmasını sağlamak bazen zor olabilir. Özel günlerde hediye seçmek daha da zordur.
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	Doğum günü, Anneler Günü, Babalar Günü
	Yaptırımcı Yargılar ve	Yaptırımcı Yargılar	-
	Kurallar	Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez	Kalıp Düşünceler	Hediye vermek her zaman zevkli bir iştir.
	Doğrular	Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı	Abartılmış Merak	-
	Duygusal Öğeler	Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 68 **“**Hediye Seçimi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Hediye vermenin anlamı, arkadaşımızı, kardeşimizi, anne-babamızı sevdiğimizi ve onları düşündüğümüzü göstermek değil midir? Peki, hediye seçerken nelere dikkat etmemiz gerekir? Seçtiğimiz hediye, öncelikle bütçemize uygun olmalıdır. Hediye alacağımız kişinin önce gereksinimlerini sonra da nelerden hoşlandığını düşünmeliyiz.” söylemleri “öğretme” alt izleğinin “aşırı öğreticilik” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 68 **“**Hediye Seçimi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Hediyenin, sevdiğimiz kişiyle aramızda sadece bir iletişim aracı olduğunu unutmamalıyız.” ve “Arkadaşımızı, anne-babamızı, kardeşlerimizi, kısacası sevdiklerimizi düşündüğümüzü göstermemiz yeterlidir.” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 68 **“**Hediye Seçimi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Doğum günü, Anneler Günü, Babalar Günü gibi özel günlerde, onlara duygularımızı anlatan mektuplar yazabilir, kartlar atabiliriz. Sevdiklerimizin yanağına bir öpücük kondurarak sevdiğimizi gösterebiliriz. Çiçek alabiliriz, daha önce okuduğumuz ve beğendiğimiz bir kitabı hediye edebiliriz. Kendimiz hediyeler yapabiliriz.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yönlendirme öğeleri yansıtmaktadır.

“Peki, hediye seçerken nelere dikkat etmemiz gerekir? Seçtiğimiz hediye, öncelikle bütçemize uygun olmalıdır.” Hediye alacağımız kişinin önce ihtiyaçlarını sonra da nelerden hoşlandığını düşünmeliyiz.” ve “Hediyenin, sevdiğimiz kişiyle aramızda sadece bir iletişim aracı olduğunu unutmamalıyız.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “uyarıda bulunma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler uyarı öğeleri yansıtmaktadır. Metindeki öğüt durumları, çocuğun kendi düşüncelerinin önemsiz olduğunu ya da bir başkasının düşüncelerinin kendi düşüncesinden daha önemli olduğunu benimsemesine yol açabilmektedir (Sever, 2008a; Yörükoğlu, 2010).

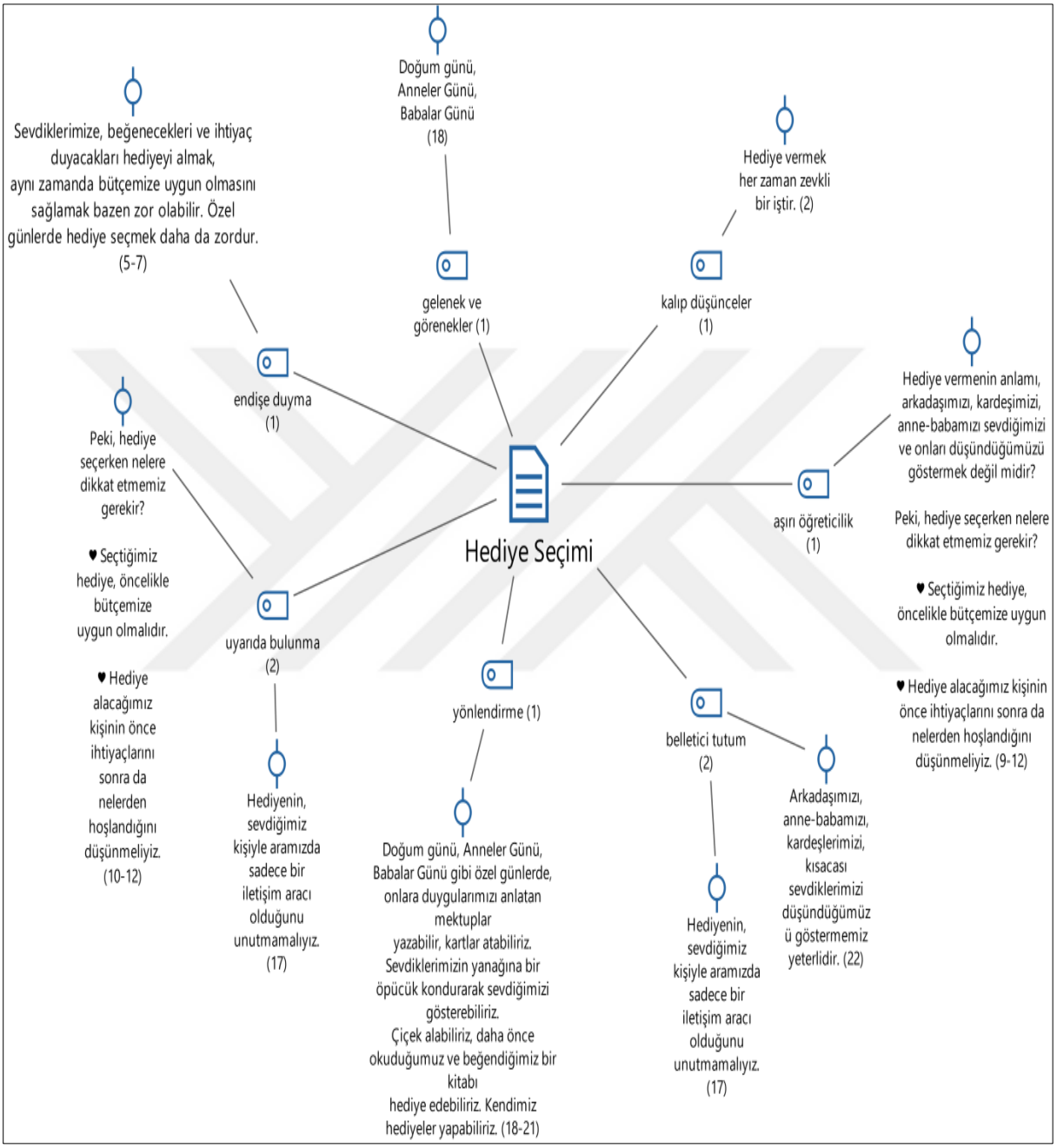
Tablo 68 **“**Hediye Seçimi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Sevdiklerimize, beğenecekleri ve ihtiyaç duyacakları hediyeyi almak, aynı zamanda bütçemize uygun olmasını sağlamak bazen zor olabilir. Özel günlerde hediye seçmek daha da zordur.” söylemleri “kaygı” alt izleğinin “endişe” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler endişe öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 68 **“**Hediye Seçimi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Doğum günü, Anneler Günü, Babalar Günü” söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “gelenek ve görenekler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler gelenek ve görenek öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 68 **“**Hediye Seçimi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Hediye vermek her zaman zevkli bir iştir.” söylemleri “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “kalıp düşünceler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kalıp düşünce öğeleri yansıtmaktadır. Değişen dünyaya baktığımızda doğruların, mutlak ve tek olmadığını net olarak görmekteyiz (Dilidizgün, 2000). Bu nedenle yazar kendi

doğrularını aktarmaktan ziyade mutlak doğrunun olmadığını bilmeli ve çocukları kendi görüşüne çekmeye çalışmamalıdır.

Şekil 62. “Hediye Seçimi” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 62 incelendiğinde, “Hediye Seçimi” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1), belletici tutum (2), yönlendirme (1), uyarıda bulunma (2), endişe duyma (1), gelenek görenekler (1), kalıp düşünceler (1) olmak üzere toplam (9) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok öğüt (3) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 69. “Ihlamur Ağacının Kokusu” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	O gün Zerka gerçek zenginliğin insanın içindeki sevgi olduğunu anlamış.
	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	Sen ıhlamur ağacını incittin, kokusunu duymak için ondan özür dilemelisin.
			Ihlamur ağacına git.
	Emir	Uyarıda Bulunma	Siz sakın üzülmeyin, ben sizi hep seveceğim.
		Öneride Bulunma	-
		Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	Ihlamur ağacına git.
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	Zerka ‘Ama bu ıhlamur çiçekleri hiç kokmuyor ki.’ demiş hayretle. Arkadaşları ‘Nasıl kokmuyor, bütün bahçe ıhlamur kokusu kaplamış.’ diye karşılık vermişler. Zerka o gün bir daha konuşmamış, aklı ıhlamur ağacının kokusuna takılı kalmış. Ihlamur kokusunu neden alamadığını bir türlü anlayamamış.
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	gerçek zenginliğin insanın içindeki sevgi olduğunu anlamış.
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	Onu böyle incittiği için pişman olduğunu söyleyip üzüntüsünden ağlamaya başlamış. Toprağa düşen her damla gözyaşı ıhlamur ağacındaki bir çiçeğin kokusunu uyandırmış.
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	gerçek zenginliğin insanın içindeki sevgi olduğunu anlamış.
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	Zerka bütün gününü ‘Zengin olsam şunları alırdım.’ diye hayal kurarak geçirirmiş.
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	Dede çok üzülmüş. Sepetindeki ıhlamurları okşayıp ‘Siz sakın üzülmeyin, ben sizi hep seveceğim.’ diye mırıldanmış.
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	‘İstemem.’ diyerek kapıyı hızlıca kapatmış.
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	Zerka bütün gününü ‘Zengin olsam şunları alırdım.’ diye hayal kurarak geçirirmiş. Bir gün Zerka’nın kapısı çalınmış. Kapıda kolunda çiçeklerle dolu sepetiyle sakallı bir dede varmış. Zerka dedeye, ‘Ne istiyorsun?’ diye sormuş. Dede gülümseyerek ‘Ihlamur satıyorum. Sen de almak istemez misin?’ demiş. Zerka dedeye ters ters bakıp ‘İstemem.’ diyerek kapıyı hızlıca kapatmış. Dede çok üzülmüş. Sepetindeki ıhlamurları okşayıp ‘Siz sakın üzülmeyin, ben sizi hep seveceğim.’ diye mırıldanmış. Zerka odasında yeniden zenginlik hayalleri kurmaya başlamış.

Tablo 69 **“**Ihlamur Ağacının Kokusu” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**O gün Zerka gerçek zenginliğin insanın içindeki sevgi olduğunu anlamış.” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 69 **“**Ihlamur Ağacının Kokusu” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Sen ıhlamur ağacını incittin, kokusunu duymak için ondan özür dilemelisin.”

ve “Ihlamur ağacına git.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yönlendirme öğeleri yansıtmaktadır.

“Siz sakın üzülmeyin, ben sizi hep seveceğim.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “uyarıda bulunma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler uyarı öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 69 **“**Ihlamur Ağacının Kokusu” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Ihlamur ağacına git.” söylemleri “emir” alt izleğinin “buyruk verme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler emir öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 69 **“**Ihlamur Ağacının Kokusu” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Zerka ‘Ama bu ıhlamur çiçekleri hiç kokmuyor ki.’ demiş hayretle. Arkadaşları ‘Nasıl kokmuyor, bütün bahçe ıhlamur kokusu kaplamış.’ diye karşılık vermişler. Zerka o gün bir daha konuşmamış, aklı ıhlamur ağacının kokusuna takılı kalmış. Ihlamur kokusunu neden alamadığını bir türlü anlayamamış.” söylemleri “kaygı” alt izleğinin “endişe duyma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler endişe öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 69 **“**Ihlamur Ağacının Kokusu” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**gerçek zenginliğin insanın içindeki sevgi olduğunu anlamış.” söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler ideoloji öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 69 **“**Ihlamur Ağacının Kokusu” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Onu böyle incittiği için pişman olduğunu söyleyip üzüntüsünden ağlamaya başlamış. Toprağa düşen her damla gözyaşı ıhlamur ağacındaki bir çiçeğin kokusunu uyandırmış.” söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “yaptırımcı yargılar” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yaptırımcı yargı öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 69 **“**Ihlamur Ağacının Kokusu” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**gerçek zenginliğin insanın içindeki sevgi olduğunu anlamış.” söylemleri “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “kalıp düşünceler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kalıp düşünce öğeleri yansıtmaktadır.

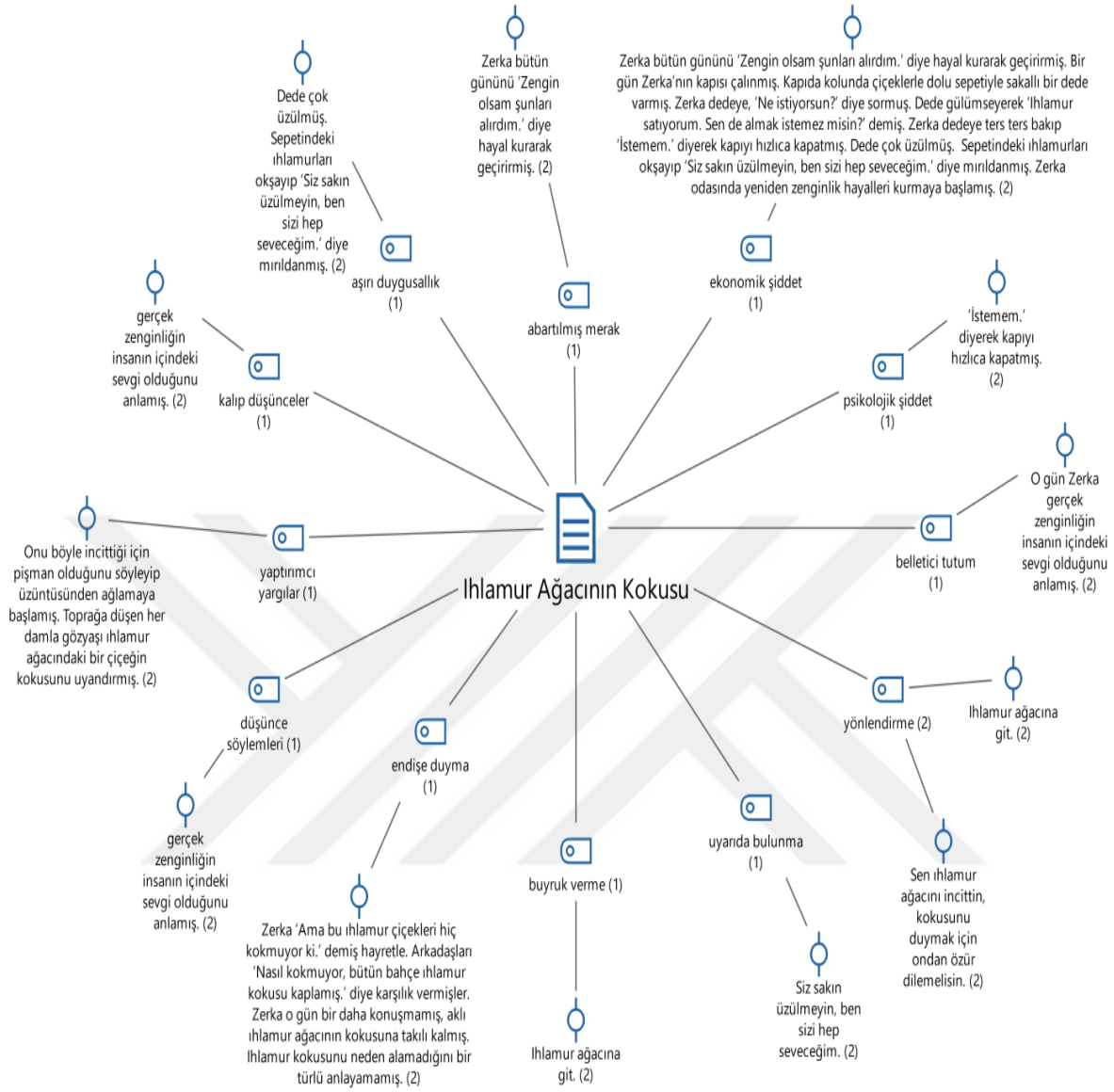
Tablo 69 **“**Ihlamur Ağacının Kokusu” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Zerka bütün gününü ‘Zengin olsam şunları alırdım.’ diye hayal kurarak geçirirmiş.” söylemleri “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “abartılmış merak” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler abartılmış merak öğeleri yansıtmaktadır.

“Dede çok üzülmüş. Sepetindeki ıhlamurları okşayıp ‘Siz sakın üzülmeyin, ben sizi hep seveceğim.’ diye mırıldanmış.” söylemleri “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “aşırı duygusallık” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı duygusallık öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 69 **“**Ihlamur Ağacının Kokusu” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**‘İstemem.’ diyerek kapıyı hızlıca kapatmış.” söylemleri “şiddet” alt izleğinin “psikolojik şiddet” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler şiddet öğeleri yansıtmaktadır.

“Zerka bütün gününü ‘Zengin olsam şunları alırdım.’ diye hayal kurarak geçirirmiş. Bir gün Zerka’nın kapısı çalınmış. Kapıda kolunda çiçeklerle dolu sepetiyle sakallı bir dede varmış. Zerka dedeye, ‘Ne istiyorsun?’ diye sormuş. Dede gülümseyerek ‘Ihlamur satıyorum. Sen de almak istemez misin?’ demiş. Zerka dedeye ters ters bakıp ‘İstemem.’ diyerek kapıyı hızlıca kapatmış. Dede çok üzülmüş. Sepetindeki ıhlamurları okşayıp ‘Siz sakın üzülmeyin, ben sizi hep seveceğim.’ diye mırıldanmış. Zerka odasında yeniden zenginlik hayalleri kurmaya başlamış.” söylemleri “şiddet” alt izleğinin “ekonomik şiddet” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler ekonomik şiddet öğeleri yansıtmaktadır. Sever (2002), çocuk edebiyatı yapıtlarında kahramanların şiddet yoluyla amacına ulaşması, kullanılan söylemlerle şiddetin olumlanması, sorun çözerken şiddete başvurulması gibi durumlar çocuğun duygusal dünyasında olumsuz durumlara neden olabileceğini söylem etmektedir.

Şekil 63. “Ihlamur Ağacının Kokusu” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 63 incelendiğinde, “Ihlamur Ağacının Kokusu” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında buyruk verme (1), belletici tutum (1), yönlendirme (2), uyarıda bulunma (1), endişe duyma (1), düşünce söylemleri (1), yaptırımcı yargılar (1), kalıp düşünceler (1), aşırı duygusallık (1), abartılmış merak (1), ekonomik şiddet (1), psikolojik şiddet (1) olmak üzere toplam (13) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok öğüt (3) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 70. “Sihirli Sözcükler” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Sabahleyin karşılaştığınız kişileri "Günaydın." diyerek selamlayın. Gece yatmaya giderken de "İyi geceler." demeyi unutmayın. Birinden yardım istediğinizde "lütfen" kelimesini kullanırsanız size severek yardım edecektir. Ona "Teşekkür ederim." demeyi de unutmamalısınız. Hediye verildiği zaman memnun olduğunuzu söyleyin. Hediyeyi beğenmemiş olsanız bile sizi düşündükleri için kibarca teşekkür

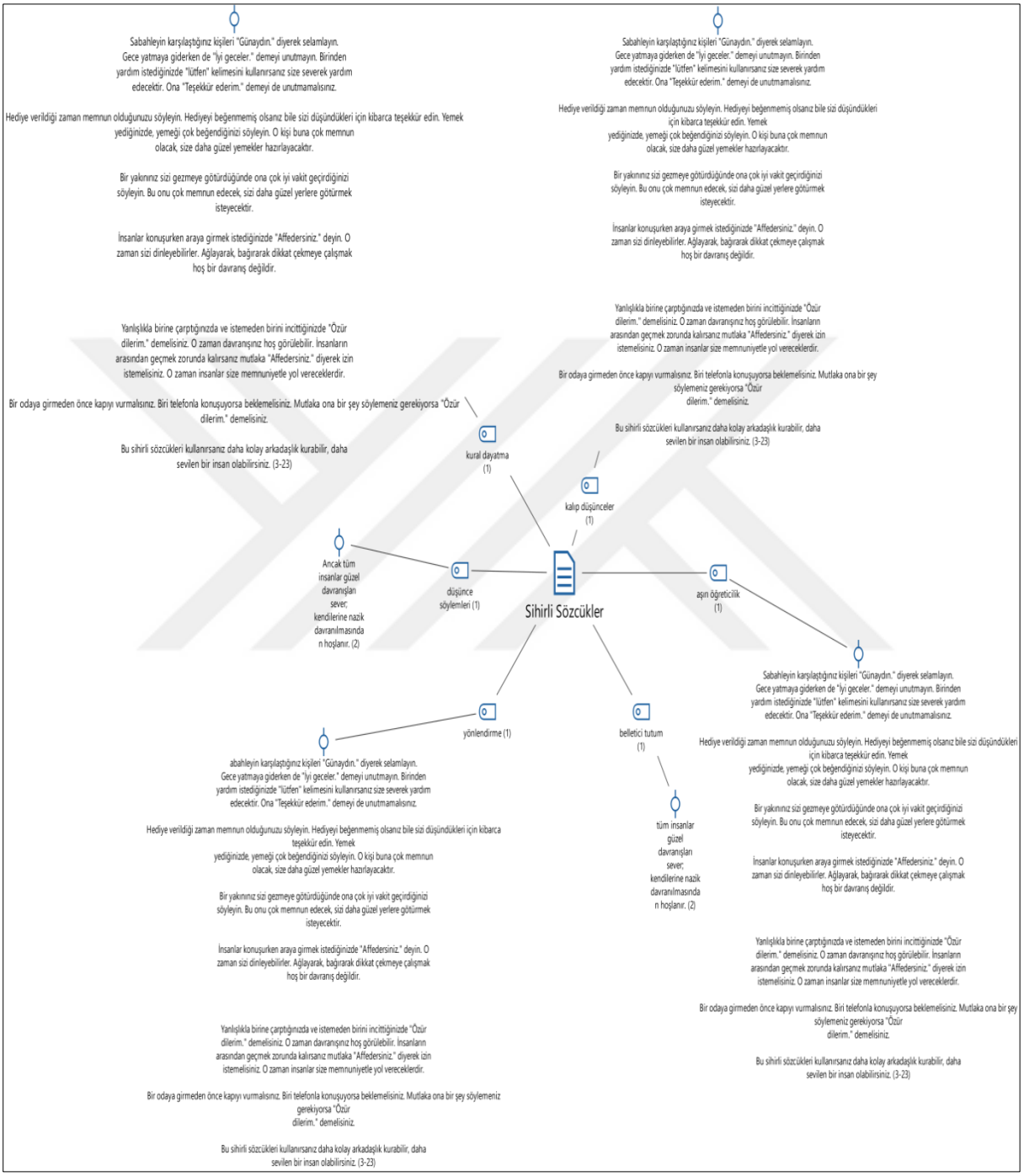
			edin. Yemek yediğinizde, yemeği çok beğendiğinizi söyleyin. O kişi buna çok memnun olacak, size daha güzel yemekler hazırlayacaktır. Bir yakınınız sizi gezmeye götürdüğünde ona çok iyi vakit geçirdiğinizi söyleyin. Bu onu çok memnun edecek, sizi daha güzel yerlere götürmek isteyecektir. İnsanlar konuşurken araya girmek istediğinizde "Affedersiniz." deyin. O zaman sizi dinleyebilirler. Ağlayarak, bağırarak dikkat çekmeye çalışmak hoş bir davranış değildir. Yanlışlıkla birine çarptığınızda ve istemeden birini incittiğinizde "Özür dilerim." demelisiniz. O zaman davranışınız hoş görülebilir. İnsanların arasından geçmek zorunda kalırsanız mutlaka "Affedersiniz." diyerek izin istemelisiniz. O zaman insanlar size memnuniyetle yol vereceklerdir. Bir odaya girmeden önce kapıyı vurmalısınız. Biri telefonla konuşuyorsa beklemelisiniz. Mutlaka ona bir şey söylemeniz gerekiyorsa "Özür dilerim." demelisiniz. Bu sihirli sözcükleri kullanırsanız daha kolay arkadaşlık kurabilir, daha sevilen bir insan olabilirsiniz.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Sabahleyin karşılaştığınız kişileri "Günaydın." diyerek selamlayın. Gece yatmaya giderken de "İyi geceler." demeyi unutmayın. Birinden yardım istediğinizde "lütfen" kelimesini kullanırsanız size severek yardım edecektir. Ona "Teşekkür ederim." demeyi de unutmamalısınız. Hediye verildiği zaman memnun olduğunuzu söyleyin. Hediyeyi beğenmemiş olsanız bile sizi düşündükleri için kibarca teşekkür edin. Yemek yediğinizde, yemeği çok beğendiğinizi söyleyin. O kişi buna çok memnun olacak, size daha güzel yemekler hazırlayacaktır. Bir yakınınız sizi gezmeye götürdüğünde ona çok iyi vakit geçirdiğinizi söyleyin. Bu onu çok memnun edecek, sizi daha güzel yerlere götürmek isteyecektir. İnsanlar konuşurken araya girmek istediğinizde "Affedersiniz." deyin. O zaman sizi dinleyebilirler. Ağlayarak, bağırarak dikkat çekmeye çalışmak hoş bir davranış değildir. Yanlışlıkla birine çarptığınızda ve istemeden birini incittiğinizde "Özür dilerim." demelisiniz. O zaman davranışınız hoş görülebilir. İnsanların arasından geçmek zorunda kalırsanız mutlaka "Affedersiniz." diyerek izin istemelisiniz. O zaman insanlar size memnuniyetle yol vereceklerdir. Bir odaya girmeden önce kapıyı vurmalısınız. Biri telefonla konuşuyorsa beklemelisiniz. Mutlaka ona bir şey söylemeniz gerekiyorsa "Özür dilerim." demelisiniz. Bu sihirli sözcükleri kullanırsanız daha kolay arkadaşlık kurabilir, daha sevilen bir insan olabilirsiniz.
		Uyarıda Bulunma	
		Öneride Bulunma	-
Evrensel İlkeler	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	Sabahleyin karşılaştığınız kişileri "Günaydın." diyerek selamlayın. Gece yatmaya giderken de "İyi geceler." demeyi unutmayın. Birinden yardım istediğinizde "lütfen" kelimesini kullanırsanız size severek yardım edecektir. Ona "Teşekkür ederim." demeyi de unutmamalısınız. Hediye verildiği zaman memnun olduğunuzu söyleyin. Hediyeyi beğenmemiş olsanız bile sizi düşündükleri için kibarca teşekkür edin. Yemek yediğinizde, yemeği çok beğendiğinizi söyleyin. O kişi buna çok memnun olacak, size daha güzel yemekler hazırlayacaktır. Bir yakınınız sizi gezmeye götürdüğünde ona çok iyi vakit geçirdiğinizi söyleyin. Bu onu çok memnun edecek, sizi daha güzel yerlere götürmek isteyecektir. İnsanlar konuşurken araya girmek istediğinizde "Affedersiniz." deyin. O zaman sizi dinleyebilirler. Ağlayarak, bağırarak dikkat çekmeye çalışmak hoş bir davranış değildir. Yanlışlıkla birine çarptığınızda ve istemeden birini incittiğinizde "Özür dilerim." demelisiniz. O zaman davranışınız hoş görülebilir. İnsanların arasından geçmek zorunda kalırsanız mutlaka "Affedersiniz." diyerek izin istemelisiniz. O zaman insanlar size memnuniyetle yol vereceklerdir. Bir odaya girmeden önce kapıyı vurmalısınız. Biri telefonla konuşuyorsa beklemelisiniz. Mutlaka ona bir şey söylemeniz gerekiyorsa "Özür dilerim." demelisiniz. Bu sihirli sözcükleri kullanırsanız daha kolay arkadaşlık kurabilir, daha sevilen bir insan olabilirsiniz.
	Tek ve	Kalıp Düşünceler	Sabahleyin karşılaştığınız kişileri "Günaydın." diyerek selamlayın. Gece yatmaya

Değişmez Doğrular		giderken de "İyi geceler." demeyi unutmayın. Birinden yardım istediğinizde "lütfen" kelimesini kullanırsanız size severek yardım edecektir. Ona "Teşekkür ederim." demeyi de unutmamalısınız. Hediye verildiği zaman memnun olduğunuzu söyleyin. Hediyeyi beğenmemiş olsanız bile sizi düşündükleri için kibarca teşekkür edin. Yemek yediğinizde, yemeği çok beğendiğinizi söyleyin. O kişi buna çok memnun olacak, size daha güzel yemekler hazırlayacaktır. Bir yakınınız sizi gezmeye götürdüğünde ona çok iyi vakit geçirdiğinizi söyleyin. Bu onu çok memnun edecek, sizi daha güzel yerlere götürmek isteyecektir. İnsanlar konuşurken araya girmek istediğinizde "Affedersiniz." deyin. O zaman sizi dinleyebilirler. Ağlayarak, bağırarak dikkat çekmeye çalışmak hoş bir davranış değildir. Yanlışlıkla birine çarptığınızda ve istemeden birini incittiğinizde "Özür dilerim." demelisiniz. O zaman davranışınız hoş görülebilir. İnsanların arasından geçmek zorunda kalırsanız mutlaka "Affedersiniz." diyerek izin istemelisiniz. O zaman insanlar size memnuniyetle yol vereceklerdir. Bir odaya girmeden önce kapıyı vurmalısınız. Biri telefonla konuşuyorsa beklemelisiniz. Mutlaka ona bir şey söylemeniz gerekiyorsa "Özür dilerim." demelisiniz. Bu sihirli sözcükleri kullanırsanız daha kolay arkadaşlık kurabilir, daha sevilen bir insan olabilirsiniz.
	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 70 **“**Sihirli Sözcükler” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Sabahleyin karşılaştığınız kişileri "Günaydın." diyerek selamlayın. Gece yatmaya giderken de "İyi geceler." demeyi unutmayın. Birinden yardım istediğinizde "lütfen" kelimesini kullanırsanız size severek yardım edecektir. Ona "Teşekkür ederim." demeyi de unutmamalısınız. Hediye verildiği zaman memnun olduğunuzu söyleyin. Hediyeyi beğenmemiş olsanız bile sizi düşündükleri için kibarca teşekkür edin. Yemek yediğinizde, yemeği çok beğendiğinizi söyleyin. O kişi buna çok memnun olacak, size daha güzel yemekler hazırlayacaktır. Bir yakınınız sizi gezmeye götürdüğünde ona çok iyi vakit geçirdiğinizi söyleyin. Bu onu çok memnun edecek, sizi daha güzel yerlere götürmek isteyecektir. İnsanlar konuşurken araya girmek istediğinizde "Affedersiniz." deyin. O zaman sizi dinleyebilirler. Ağlayarak, bağırarak dikkat çekmeye çalışmak hoş bir davranış değildir. Yanlışlıkla birine çarptığınızda ve istemeden birini incittiğinizde "Özür dilerim." demelisiniz. O zaman davranışınız hoş görülebilir. İnsanların arasından geçmek zorunda kalırsanız mutlaka "Affedersiniz." diyerek izin istemelisiniz. O zaman insanlar size memnuniyetle yol vereceklerdir. Bir odaya girmeden önce kapıyı vurmalısınız. Biri telefonla konuşuyorsa beklemelisiniz. Mutlaka ona bir şey söylemeniz gerekiyorsa "Özür dilerim." demelisiniz. Bu sihirli sözcükleri kullanırsanız daha kolay arkadaşlık kurabilir, daha sevilen bir insan olabilirsiniz.” söylemleri “öğretme” alt izleğinin “aşırı öğreticilik” alt kategorisiyle, “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle, “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve

kurallar” alt izleğinin “yaptırımcı yargılar” alt kategorisiyle, “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “kalıp düşünceler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir.

Şekil 64. “Sihirli Sözcükler” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 64 incelendiğinde, “Sihirli Sözcükler” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1), belletici tutum (1), yönlendirme (1), düşünce söylemleri (1), kural dayatma (1), kalıp düşünceler (1) olmak üzere toplam (6) kod belirlenmiştir.

Tablo 71. “Yeni Kırmızı Topum” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Aaa, dedi annem, baksana ne güzel duruyor. Yersek şekli bozulur. Sonra da biter gider.
	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	Haydi, gel oynayalım, dedi Pelin. Haydi, at onu bana, dedi Orkun. Gelin, dedi, biz gene eski topumuzla oynayalım. Haydi arkadaşlar, diye bağırdım, gelin, oynayalım.
		Uyarıda Bulunma	İyi öyleyse, dedi Tayfun. Sen yeni topunu kendine sakla.
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	İstiyorum ama atarsam yerlere düşer, kirlenir sonra, dedim. Ya patlarsa, diye çıkıştım! Baksanıza gıcır gıcır, yepyeni daha. - İyi ama ya çamurların içine düşerse? Ya tekme atarlarsa? Ya patlarsa?
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	Haydi bakalım, şimdi doğru öğle uykusuna.
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	Sen yeni topunu kendine sakla. Sonra da arkadaşlara döndü: Gelin, dedi, biz gene eski topumuzla oynayalım. Aaa, dedi annem, baksana ne güzel duruyor. Yersek şekli bozulur. Sonra da biter gider.
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 71 **“**Yeni Kırmızı Topum” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Aaa, dedi annem, baksana ne güzel duruyor. Yersek şekli bozulur. Sonra da biter gider diyerek kapıyı hızlıca kapatmış.” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 71 **“**Yeni Kırmızı Topum” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Haydi, gel oynayalım, dedi Pelin.”, “Haydi, at onu bana, dedi Orkun.” ve “Gelin, dedi, biz gene eski topumuzla oynayalım. Haydi arkadaşlar, diye bağırdım, gelin, oynayalım.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt öğeleri yansıtmaktadır.

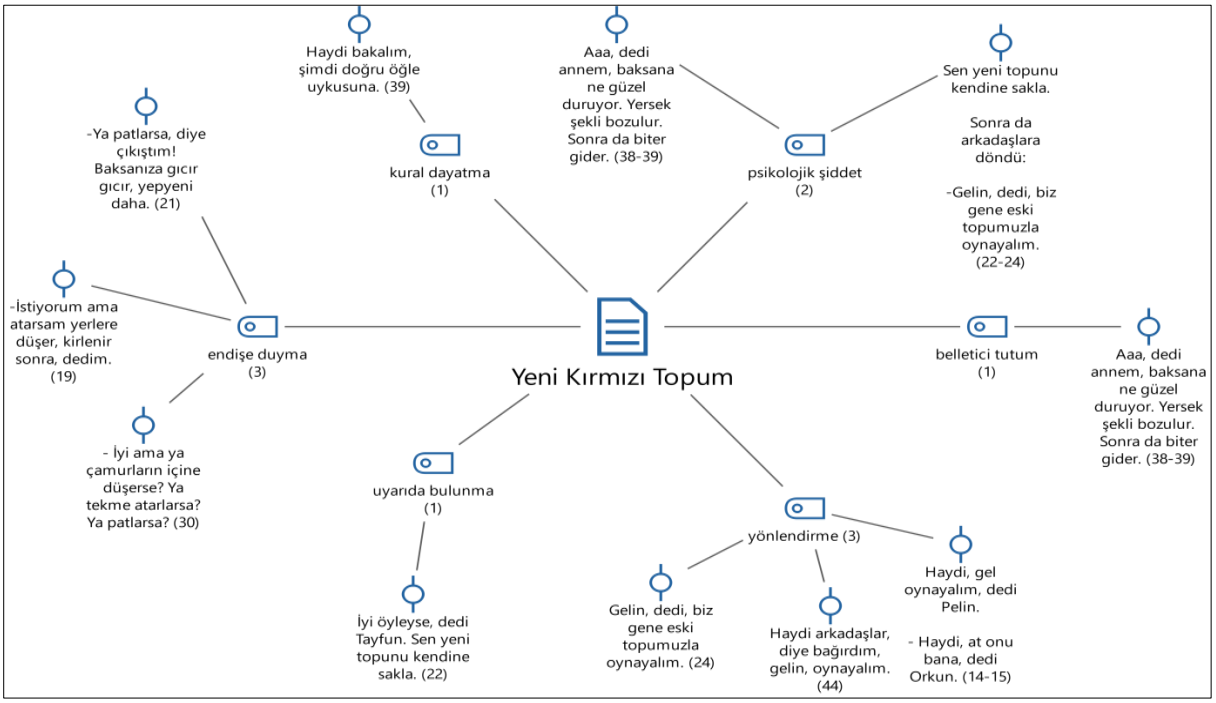
“İyi öyleyse, dedi Tayfun. Sen yeni topunu kendine sakla.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “uyarıda bulunma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 71 “Yeni Kırmızı Topum” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “İstiyorum ama atarsam yerlere düşer, kirlenir sonra, dedim.”, “Ya patlarsa, diye çıkıştım! Baksanıza gıcır gıcır, yepyeni daha.” ve “- İyi ama ya çamurların içine düşerse? Ya tekme atarlarsa? Ya patlarsa?” söylemleri “kaygı” alt izleğinin “endişe duyma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kaygı öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 71 “Yeni Kırmızı Topum” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Haydi bakalım, şimdi doğru öğle uykusuna” söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “kural dayatma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kural dayatma öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 71 “Yeni Kırmızı Topum” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Sen yeni topunu kendine sakla. Sonra da arkadaşlara döndü: Gelin, dedi, biz gene eski topumuzla oynayalım.” ve “Aaa, dedi annem, baksana ne güzel duruyor. Yersek şekli bozulur. Sonra da biter gider.” söylemleri “şiddet” alt izleğinin “psikolojik şiddet” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler şiddet öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 65. “Yeni Kırmızı Topum” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 65 incelendiğinde, “Yeni Kırmızı Topum” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında belletici tutum (1), yönlendirme (3), uyarıda bulunma (1), endişe duyma (3), kural dayatma (1), psikolojik şiddet (2) olmak üzere toplam (11) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok öğüt (4) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 72. “Palyaço” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Güldürmeye sevdalı.
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Hep gülsün yüzleriniz, Işısın gözleriniz; Mutlulukla dolsun, Minik yürekleriniz. Haydi gelin dostlar, Sizi bir güldüreyim.
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	Haydi gelin dostlar
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	-
	Yaptırımcı Yargılar ve	Yaptırımcı Yargılar	-
	Kurallar	Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı	Abartılmış Merak	-
	Duygusal Öğeler	Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 72 **“**Palyaço” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Güldürmeye sevdalı.” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 72 **“**Palyaço” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Hep gülsün yüzleriniz,

Işısın gözleriniz;

Mutlulukla dolsun,

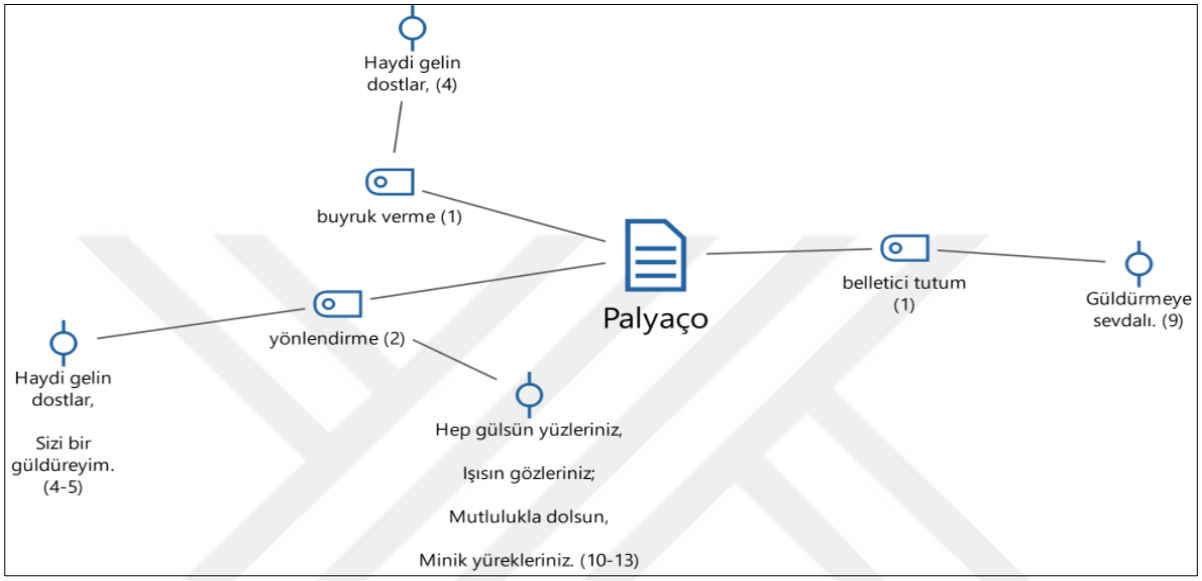
Minik yürekleriniz.” ve

“Haydi gelin dostlar,

Sizi bir güldüreyim.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 72 **“**Palyaço” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Haydi gelin dostlar” söylemleri “emir” alt izleğinin “buyruk verme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler emir öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 66. “Palyaço” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 66 incelendiğinde, “Palyaço” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında belletici tutum (1), yönlendirme (2), buyruk verme (1) olmak üzere toplam (4) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok öğüt (2) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 73. “Bir Sınıf Müzesi Kuralım” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Hiç müzeye gittiniz mi? Gitmediyseniz çok şey kaçırmış olabilirsiniz! Müzede yeni şeyler öğrenirken aynı zamanda geçmişe yolculuk yaparsınız. Burada çeşitli eserler korumaya alınır ve sergilenir.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Siz de sınıfınızda öğretmeninizle ve arkadaşlarınızla bir müze oluşturabilirsiniz. İşte bir sınıf müzesi kurmanın ipuçları: Sınıf müzesi kurmak için önce öğretmeninizle ve arkadaşlarınızla bir müzeye gidin. Müzeyi dikkatlice inceleyin. Müzedeki uzmanlardan da bilgi alabilirsiniz. Bu bilgileri ve gördüklerinizi not edin. Daha sonra sınıf müzesi için ele alacağınız konuyu belirleyin. Bunun için birbirinize sorular sorun ve neler öğrenmek istediğinizi düşünün. Eski şapkalar, giysiler, fotoğraflar, takvimler, oyuncaklar... Bunların her biri üzerinde tek tek konuşun. Konuyu sınıfta oylama yaparak belirleyebilirsiniz. Sonra konuyla ilgili bilgi toplayın. Kitap, ansiklopedi, genel ağ ve dergi gibi kaynaklardan yararlanabilirsiniz. Müzenizde sergileyeceğiniz eserleri, büyüklerinizden izin alarak evlerinizden getirebilirsiniz. Bu eserleri kendiniz de yapabilirsiniz.

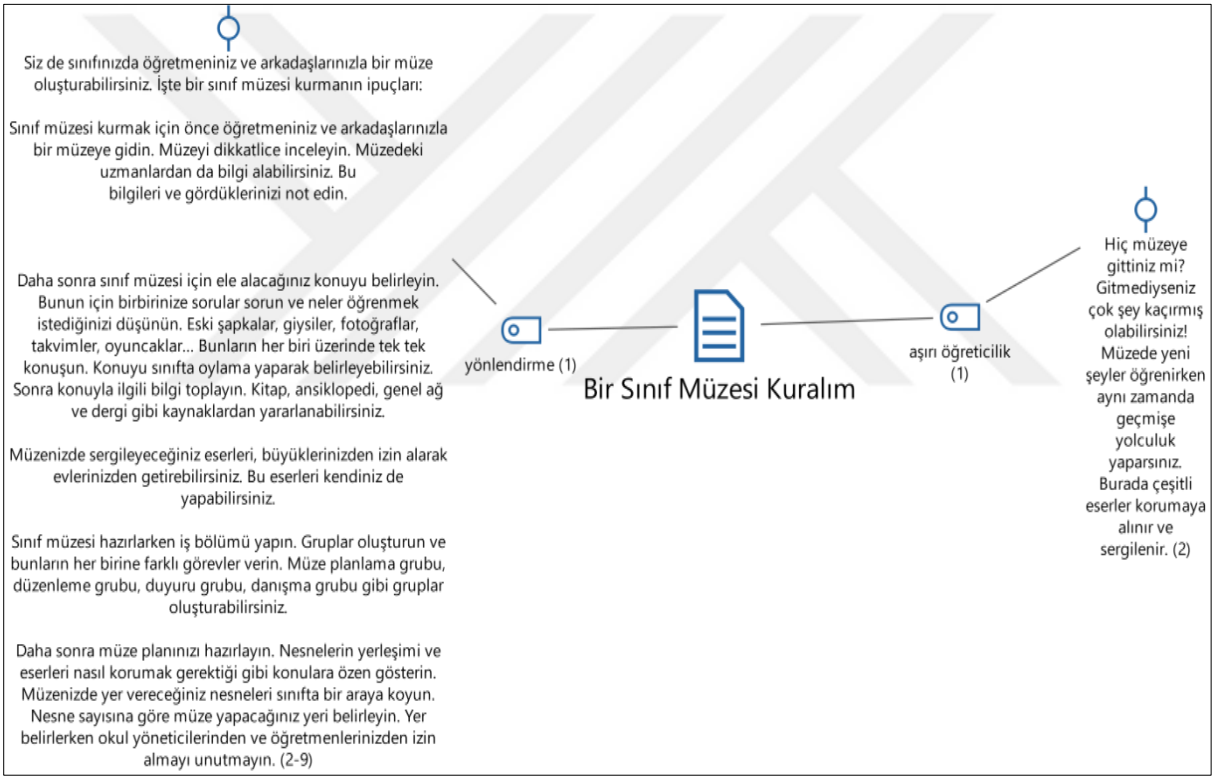
			Sınıf müzesi hazırlarken iş bölümü yapın. Gruplar oluşturun ve bunların her birine farklı görevler verin. Müze planlama grubu, düzenleme grubu, duyuru grubu, danışma grubu gibi gruplar oluşturabilirsiniz. Daha sonra müze planınızı hazırlayın. Nesnelerin yerleşimi ve eserleri nasıl korumak gerektiği gibi konulara özen gösterin. Müzenizde yer vereceğiniz nesneleri sınıfta bir araya koyun. Nesne sayısına göre müze yapacağınız yeri belirleyin. Yer belirlerken okul yöneticilerinden ve öğretmenlerinizden izin almayı unutmayın.
Evrensel İlkeler	Emir	Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
		Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 73 **“**Bir Sınıf Müzesi Kuralım” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Hiç müzeye gittiniz mi? Gitmediyseniz çok şey kaçırmış olabilirsiniz! Müzede yeni şeyler öğrenirken aynı zamanda geçmişe yolculuk yaparsınız. Burada çeşitli eserler korumaya alınır ve sergilenir.” söylemleri “öğretme” alt izleğinin “aşırı öğreticilik” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 73 **“**Bir Sınıf Müzesi Kuralım” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Siz de sınıfınızda öğretmeniniz ve arkadaşlarınızla bir müze oluşturabilirsiniz. İşte bir sınıf müzesi kurmanın ipuçları: Sınıf müzesi kurmak için önce öğretmeniniz ve arkadaşlarınızla bir müzeye gidin. Müzeyi dikkatlice inceleyin. Müzedeki uzmanlardan da bilgi alabilirsiniz. Bu bilgileri ve gördüklerinizi not edin. Daha sonra sınıf müzesi için ele alacağınız konuyu belirleyin. Bunun için birbirinize sorular sorun ve neler öğrenmek istediğinizi düşünün. Eski şapkalar, giysiler, fotoğraflar, takvimler, oyuncaklar... Bunların her biri üzerinde tek tek konuşun. Konuyu sınıfta oylama yaparak belirleyebilirsiniz. Sonra konuyla ilgili bilgi toplayın. Kitap, ansiklopedi, genel ağ ve dergi gibi kaynaklardan yararlanabilirsiniz. Müzenizde sergileyeceğiniz eserleri, büyüklerinizden izin alarak

evlerinizden getirebilirsiniz. Bu eserleri kendiniz de yapabilirsiniz. Sınıf müzesi hazırlarken iş bölümü yapın. Gruplar oluşturun ve bunların her birine farklı görevler verin. Müze planlama grubu, düzenleme grubu, duyuru grubu, danışma grubu gibi gruplar oluşturabilirsiniz. Daha sonra müze planınızı hazırlayın. Nesnelerin yerleşimi ve eserleri nasıl korumak gerektiği gibi konulara özen gösterin. Müzenizde yer vereceğiniz nesneleri sınıfta bir araya koyun. Nesne sayısına göre müze yapacağınız yeri belirleyin. Yer belirlerken okul yöneticilerinden ve öğretmenlerinizden izin almayı unutmayın.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yönlendirme öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 67. “Bir Sınıf Müzesi Kuralım” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 67 incelendiğinde, “Bir Sınıf Müzesi Kuralım” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1), yönlendirme (1) olmak üzere toplam (2) kod belirlenmiştir.

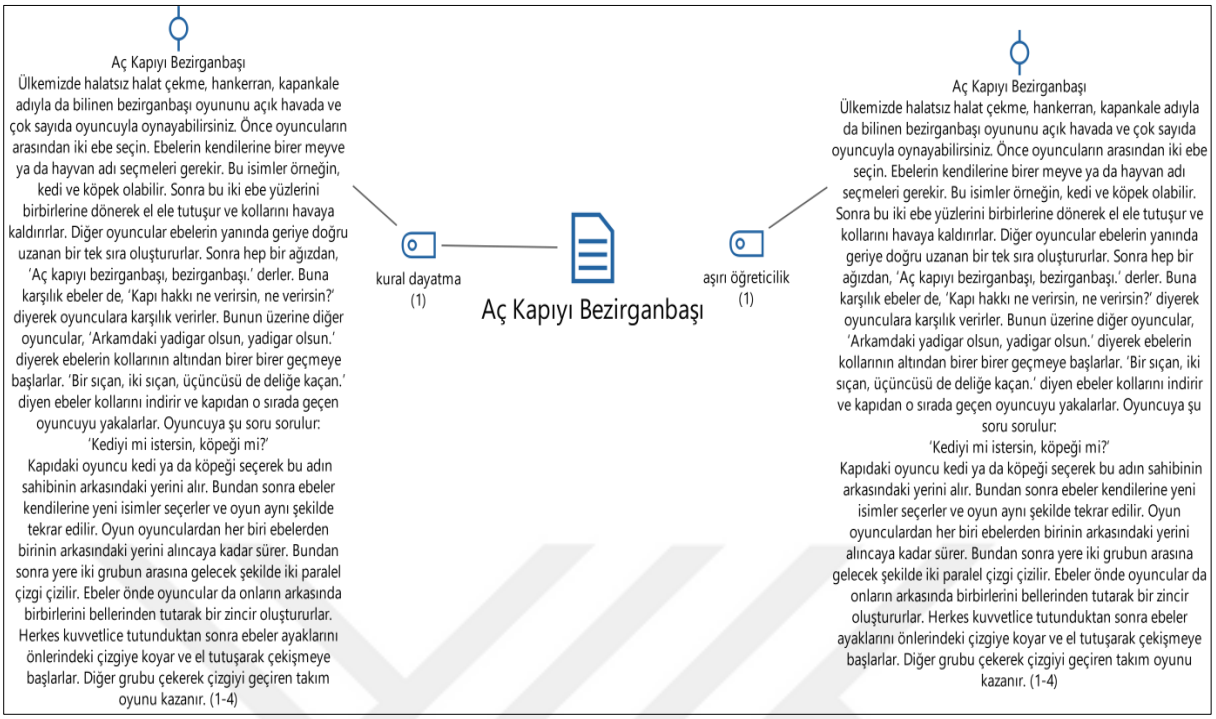
Tablo 74. “Aç Kapıyı Bezirgan Başı” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	**Aç Kapıyı Bezirganbaşı** Ülkemizde halatsız halat çekme, hankerran, kapankale adıyla da bilinen bezirganbaşı oyununu açık havada ve çok sayıda oyuncuyla oynayabilirsiniz. Önce oyuncuların arasından iki ebe seçin. Ebelerin kendilerine birer meyve ya da hayvan adı seçmeleri gerekir. Bu isimler örneğin, kedi ve köpek olabilir. Sonra bu iki ebe yüzlerini birbirlerine dönerek el ele tutuşur ve kollarını havaya kaldırırlar. Diğer oyuncular ebelerin yanında geriye doğru uzanan bir tek sıra oluştururlar. Sonra hep bir ağızdan, ‘Aç kapıyı

			bezirganbaşı, bezirganbaşı.' derler. Buna karşılık ebeler de, 'Kapı hakkı ne verirsin, ne verirsin?' diyerek oyunculara karşılık verirler. Bunun üzerine diğer oyuncular, 'Arkamdaki yadigar olsun, yadigar olsun.' diyerek ebelerin kollarının altından birer birer geçmeye başlarlar. 'Bir sıçan, iki sıçan, üçüncüsü de deliğe kaçan.' diyen ebeler kollarını indirir ve kapıdan o sırada geçen oyuncuyu yakalarlar. Oyuncuya şu soru sorulur: 'Kediyi mi istersin, köpeği mi?' Kapıdaki oyuncu kedi ya da köpeği seçerek bu adın sahibinin arkasındaki yerini alır. Bundan sonra ebeler kendilerine yeni isimler seçerler ve oyun aynı şekilde tekrar edilir. Oyun oyunculardan her biri ebelerden birinin arkasındaki yerini alıncaya kadar sürer. Bundan sonra yere iki grubun arasına gelecek şekilde iki paralel çizgi çizilir. Ebeler önde oyuncular da onların arkasında birbirlerini bellerinden tutarak bir zincir oluştururlar. Herkes kuvvetlice tutunduktan sonra ebeler ayaklarını önlerindeki çizgiye koyar ve el tutuşarak çekişmeye başlarlar. Diğer grubu çekerek çizgiyi geçiren takım oyunu kazanır.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
Evrensel İlkeler	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	**Aç Kapıyı Bezirganbaşı** Ülkemizde halatsız halat çekme, hankerran, kapankale adıyla da bilinen bezirganbaşı oyununu açık havada ve çok sayıda oyuncuyla oynayabilirsiniz. Önce oyuncuların arasından iki ebe seçin. Ebelerin kendilerine birer meyve ya da hayvan adı seçmeleri gerekir. Bu isimler örneğin, kedi ve köpek olabilir. Sonra bu iki ebe yüzlerini birbirlerine dönerek el ele tutuşur ve kollarını havaya kaldırırlar. Diğer oyuncular ebelerin yanında geriye doğru uzanan bir tek sıra oluştururlar. Sonra hep bir ağızdan, 'Aç kapıyı bezirganbaşı, bezirganbaşı.' derler. Buna karşılık ebeler de, 'Kapı hakkı ne verirsin, ne verirsin?' diyerek oyunculara karşılık verirler. Bunun üzerine diğer oyuncular, 'Arkamdaki yadigar olsun, yadigar olsun.' diyerek ebelerin kollarının altından birer birer geçmeye başlarlar. 'Bir sıçan, iki sıçan, üçüncüsü de deliğe kaçan.' diyen ebeler kollarını indirir ve kapıdan o sırada geçen oyuncuyu yakalarlar. Oyuncuya şu soru sorulur: 'Kediyi mi istersin, köpeği mi?' Kapıdaki oyuncu kedi ya da köpeği seçerek bu adın sahibinin arkasındaki yerini alır. Bundan sonra ebeler kendilerine yeni isimler seçerler ve oyun aynı şekilde tekrar edilir. Oyun oyunculardan her biri ebelerden birinin arkasındaki yerini alıncaya kadar sürer. Bundan sonra yere iki grubun arasına gelecek şekilde iki paralel çizgi çizilir. Ebeler önde oyuncular da onların arkasında birbirlerini bellerinden tutarak bir zincir oluştururlar. Herkes kuvvetlice tutunduktan sonra ebeler ayaklarını önlerindeki çizgiye koyar ve el tutuşarak çekişmeye başlarlar. Diğer grubu çekerek çizgiyi geçiren takım oyunu kazanır.
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 74 **“**Aç Kapıyı Bezirgan Başı” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Ülkemizde halatsız halat çekme, hankerran, kapankale adıyla da bilinen bezirganbaşı oyununu açık havada ve çok sayıda oyuncuyla oynayabilirsiniz. Önce oyuncuların arasından iki ebe seçin. Ebelerin kendilerine birer meyve ya da hayvan adı seçmeleri gerekir. Bu isimler örneğin, kedi ve köpek olabilir. Sonra bu iki ebe yüzlerini birbirlerine dönerek el ele tutuşur ve kollarını havaya kaldırırlar. Diğer oyuncular ebelerin yanında geriye doğru uzanan bir tek sıra oluştururlar. Sonra hep bir ağızdan, ‘Aç kapıyı bezirganbaşı, bezirganbaşı.’ derler. Buna karşılık ebeler de, ‘Kapı hakkı ne verirsin, ne verirsin?’ diyerek oyunculara karşılık verirler. Bunun üzerine diğer oyuncular, ‘Arkamdaki yadigar olsun, yadigar olsun.’ diyerek ebelerin kollarının altından birer birer geçmeye başlarlar. ‘Bir sıçan, iki sıçan, üçüncüsü de deliğe kaçan.’ diyen ebeler kollarını indirir ve kapıdan o sırada geçen oyuncuyu yakalarlar. Oyuncuya şu soru sorulur: ‘Kediyi mi istersin, köpeği mi?’ Kapıdaki oyuncu kedi ya da köpeği seçerek bu adın sahibinin arkasındaki yerini alır. Bundan sonra ebeler kendilerine yeni isimler seçerler ve oyun aynı şekilde tekrar edilir. Oyun oyunculardan her biri ebelerden birinin arkasındaki yerini alıncaya kadar sürer. Bundan sonra yere iki grubun arasına gelecek şekilde iki paralel çizgi çizilir. Ebeler önde oyuncular da onların arkasında birbirlerini bellerinden tutarak bir zincir oluştururlar. Herkes kuvvetlice tutunduktan sonra ebeler ayaklarını önlerindeki çizgiye koyar ve el tutuşarak çekişmeye başlarlar. Diğer grubu çekerek çizgiyi geçiren takım oyunu kazanır.” söylemleri “öğretme” alt izleğinin “aşırı öğreticilik” alt kategorisiyle ve “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “kural dayatma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir.

Şekil 68. “Aç Kapıyı Bezirgan Başı” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 68 incelendiğinde, “Aç Kapıyı Bezirgan Başı” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1), kural dayatma (1) olmak üzere toplam (2) kod belirlenmiştir.

Tablo 75. “Tahta Kaşıktan Kukla Yapalım” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Onlarca kukla çeşidi vardır. Su kuklası, ip kuklası, gölge kuklasi, el kuklası, parmak kuklası bunlardan yalnızca birkaçıdır. Bu kuklaların her biri farklı malzemelerle yapılır ve farklı yöntemlerle sergilenir. 1. Tahta kaşığın çukur ya da tümsek kısmının üzerine kuklanın yüzünü çizin. 2. Pipetleri kullanarak kuklanın el ve ayaklarını yapın. Pipet parçalarından hazırladığınız el ve ayakları kuklanın gövdesine yapıştırın. Pipetleri bükerek dirsek, diz, eller ve ayaklar gibi vücut bölümlerini de oluşturabilirsiniz. 3. Sıra geldi kukla yapmanın en eğlenceli bölümüne, kuklayı süslemeye! Krepon kâğıtları, kumaş parçaları ve kartonları kullanarak kuklanıza istediğiniz giysileri yapabilirsiniz. Burada düş gücünüzü tümüyle harekete geçirmeye çalışın. Malzemeleriniz de tamamsa haydi iş başına! 4. İsterseniz kuklalarınızın yüzüne farklı söylemler çizebilirsiniz. Kuklanız şaşkın mı, mutlu mu, kızgın mı? Onları insanlara, hayvanlara ya da başka canlılara da benzetebilirsiniz. Daha sonra kuklalarınız için bir öykü ya da senaryo yazıp kendi kukla gösterinizi bile yapabilirsiniz.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Siz de basit malzemeler kullanarak kuklalar yapabilir ve bunlarla gösteriler hazırlayabilirsiniz. 1. Tahta kaşığın çukur ya da tümsek kısmının üzerine kuklanın yüzünü çizin. 2. Pipetleri kullanarak kuklanın el ve ayaklarını yapın. Pipet parçalarından hazırladığınız el ve ayakları kuklanın gövdesine yapıştırın. Pipetleri bükerek dirsek, diz, eller ve ayaklar gibi vücut bölümlerini de oluşturabilirsiniz.

			3. Sıra geldi kukla yapmanın en eğlenceli bölümüne, kuklayı süslemeye! Krepon kâğıtları, kumaş parçaları ve kartonları kullanarak kuklanıza istediğiniz giysileri yapabilirsiniz. Burada düş gücünüzü tümüyle harekete geçirmeye çalışın. Malzemeleriniz de tamamsa haydi iş başına! 4. İsterseniz kuklalarınızın yüzüne farklı söylemler çizebilirsiniz. Kuklanız şaşkın mı, mutlu mu, kızgın mı? Onları insanlara, hayvanlara ya da başka canlılara da benzetebilirsiniz. Daha sonra kuklalarınız için bir öykü ya da senaryo yazıp kendi kukla gösterinizi bile yapabilirsiniz.
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
Evrensel İlkeler			
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	Kuklalar, düş dünyamızı zenginleştirir, bize bambaşka dünyaların kapılarını açar.
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	1. Tahta kaşığın çukur ya da tümsek kısmının üzerine kuklanın yüzünü çizin. 2. Pipetleri kullanarak kuklanın el ve ayaklarını yapın. Pipet parçalarından hazırladığınız el ve ayakları kuklanın gövdesine yapıştırın. Pipetleri bükerek dirsek, diz, eller ve ayaklar gibi vücut bölümlerini de oluşturabilirsiniz. 3. Sıra geldi kukla yapmanın en eğlenceli bölümüne, kuklayı süslemeye! Krepon kâğıtları, kumaş parçaları ve kartonları kullanarak kuklanıza istediğiniz giysileri yapabilirsiniz. Burada düş gücünüzü tümüyle harekete geçirmeye çalışın. Malzemeleriniz de tamamsa haydi iş başına! 4. İsterseniz kuklalarınızın yüzüne farklı söylemler çizebilirsiniz. Kuklanız şaşkın mı, mutlu mu, kızgın mı? Onları insanlara, hayvanlara ya da başka canlılara da benzetebilirsiniz. Daha sonra kuklalarınız için bir öykü ya da senaryo yazıp kendi kukla gösterinizi bile yapabilirsiniz.
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	Kuklalar, düş dünyamızı zenginleştirir, bize bambaşka dünyaların kapılarını açar.
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 75 **“**Tahta Kaşıktan Kukla Yapalım” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Onlarca kukla çeşidi vardır. Su kuklası, ip kuklası, gölge kuklasi, el kuklası,

parmak kuklası bunlardan yalnızca birkaçıdır. Bu kuklaların her biri farklı malzemelerle yapılır ve farklı yöntemlerle sergilenir." ve "1. Tahta kaşığın çukur ya da tümsek kısmının üzerine kuklanın yüzünü çizin. 2. Pipetleri kullanarak kuklanın el ve ayaklarını yapın. Pipet parçalarından hazırladığınız el ve ayakları kuklanın gövdesine yapıştırın. Pipetleri bükerek dirsek, diz, eller ve ayaklar gibi vücut bölümlerini de oluşturabilirsiniz. 3. Sıra geldi kukla yapmanın en eğlenceli bölümüne, kuklayı süslemeye! Krepon kâğıtları, kumaş parçaları ve kartonları kullanarak kuklanıza istediğiniz giysileri yapabilirsiniz. Burada düş gücünüzü tümüyle harekete geçirmeye çalışın. Malzemeleriniz de tamamsa haydi iş başına! 4. İsterseniz kuklalarınızın yüzüne farklı söylemler çizebilirsiniz. Kuklanız şaşkın mı, mutlu mu, kızgın mı? Onları insanlara, hayvanlara ya da başka canlılara da benzetebilirsiniz. Daha sonra kuklalarınız için bir öykü ya da senaryo yazıp kendi kukla gösterinizi bile yapabilirsiniz." söylemleri "öğretme" alt izleğinin "aşırı öğreticilik" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 75 **"**Tahta Kaşıktan Kukla Yapalım" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "1. Tahta kaşığın çukur ya da tümsek kısmının üzerine kuklanın yüzünü çizin. 2. Pipetleri kullanarak kuklanın el ve ayaklarını yapın. Pipet parçalarından hazırladığınız el ve ayakları kuklanın gövdesine yapıştırın. Pipetleri bükerek dirsek, diz, eller ve ayaklar gibi vücut bölümlerini de oluşturabilirsiniz. 3. Sıra geldi kukla yapmanın en eğlenceli bölümüne, kuklayı süslemeye! Krepon kâğıtları, kumaş parçaları ve kartonları kullanarak kuklanıza istediğiniz giysileri yapabilirsiniz. Burada düş gücünüzü tümüyle harekete geçirmeye çalışın. Malzemeleriniz de tamamsa haydi iş başına! 4. İsterseniz kuklalarınızın yüzüne farklı söylemler çizebilirsiniz. Kuklanız şaşkın mı, mutlu mu, kızgın mı? Onları insanlara, hayvanlara ya da başka canlılara da benzetebilirsiniz. Daha sonra kuklalarınız için bir öykü ya da senaryo yazıp kendi kukla gösterinizi bile yapabilirsiniz." ve "Siz de basit malzemeler kullanarak kuklalar yapabilir ve bunlarla gösteriler hazırlayabilirsiniz." söylemleri "öğüt" alt izleğinin "yönlendirme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yönlendirme öğeleri yansıtmaktadır.

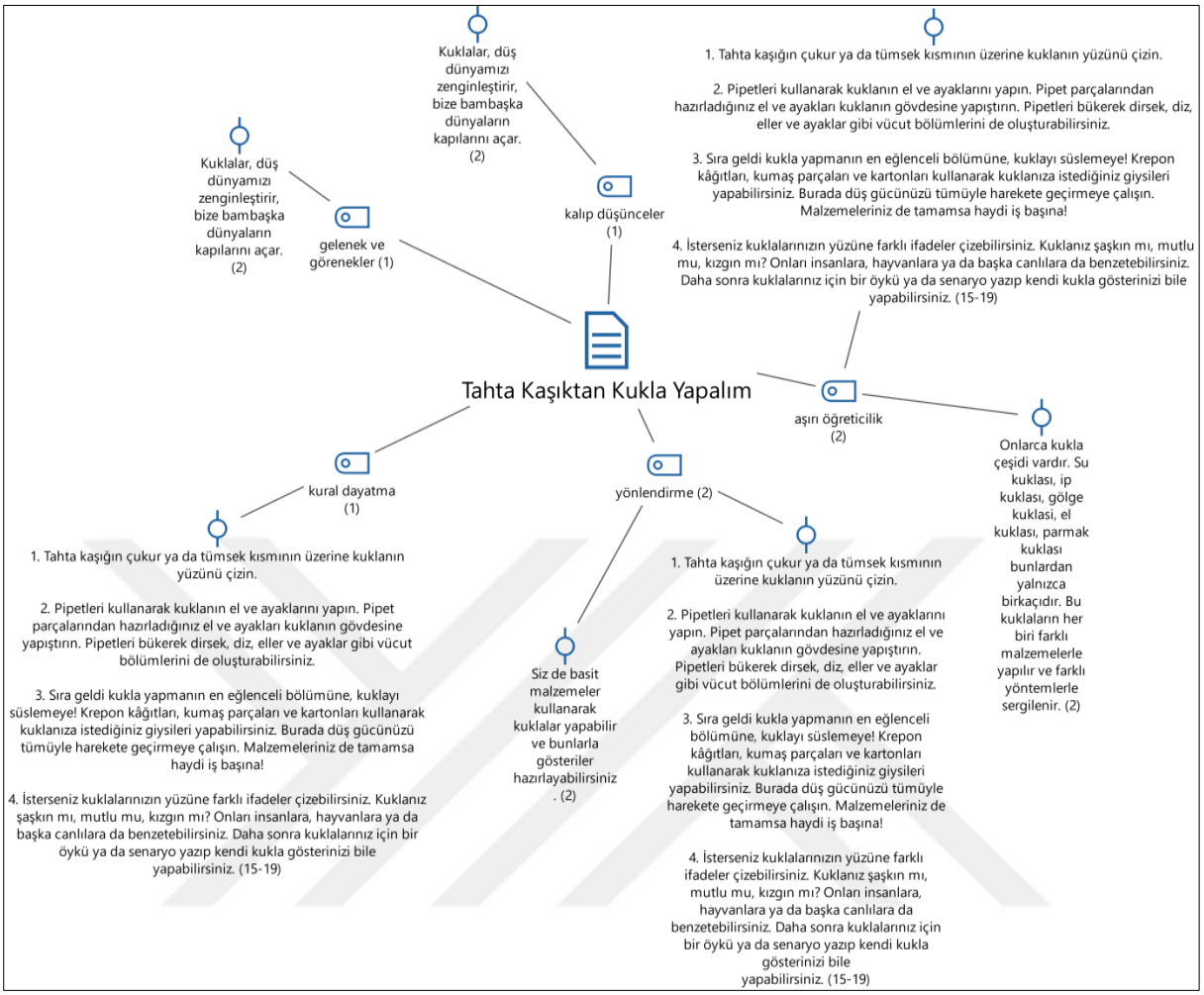
Tablo 75 **"**Tahta Kaşıktan Kukla Yapalım" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Kuklalar, düş dünyamızı zenginleştirir, bize bambaşka dünyaların kapılarını açar." söylemleri "geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar" alt izleğinin "gelenek ve görenekler" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler gelenek görenek öğeleri yansıtmaktadır.

"1. Tahta kaşığın çukur ya da tümsek kısmının üzerine kuklanın yüzünü çizin. 2. Pipetleri kullanarak kuklanın el ve ayaklarını yapın. Pipet parçalarından hazırladığınız el ve

ayakları kuklanın gövdesine yapıştırın. Pipetleri bükerek dirsek, diz, eller ve ayaklar gibi vücut bölümlerini de oluşturabilirsiniz. 3. Sıra geldi kukla yapmanın en eğlenceli bölümüne, kuklayı süslemeye! Krepon kâğıtları, kumaş parçaları ve kartonları kullanarak kuklanıza istediğiniz giysileri yapabilirsiniz. Burada düş gücünüzü tümüyle harekete geçirmeye çalışın. Malzemeleriniz de tamamsa haydi iş başına! 4. İsterseniz kuklalarınızın yüzüne farklı söylemler çizebilirsiniz. Kuklanız şaşkın mı, mutlu mu, kızgın mı? Onları insanlara, hayvanlara ya da başka canlılara da benzetebilirsiniz. Daha sonra kuklalarınız için bir öykü ya da senaryo yazıp kendi kukla gösterinizi bile yapabilirsiniz." söylemleri "geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar" alt izleğinin "kural dayatma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kural dayatma öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 75 **"**Tahta Kaşıktan Kukla Yapalım" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Kuklalar, düş dünyamızı zenginleştirir, bize bambaşka dünyaların kapılarını açar." söylemleri "tek ve değişmez doğrular" alt izleğinin "kalıp düşünceler" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kalıp düşünce öğeleri yansıtmaktadır. Değişen dünyaya baktığımızda doğruların, mutlak ve tek olmadığını net olarak görmekteyiz (Dilidizgün, 2000). Bu nedenle yazar kendi doğrularını aktarmaktan ziyade mutlak doğrunun olmadığını bilmeli ve çocukları kendi görüşüne çekmeye çalışmamalıdır.

Şekil 69. “Tahta Kaşıktan Kukla Yapalım” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 69 incelendiğinde, “Tahta Kaşıktan Kukla Yapalım” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (2), yönlendirme (2), kural dayatma (1), gelenek ve görenekler (1), kalıp düşünceler (1) olmak üzere toplam (7) kod belirlenmiştir.

Tablo 76. “Türkiye’m” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Tabiatta, tarihte Eşi yoktur ülkemin, Aşığıyım doğuştan Güzelim Türkiye'min Antalya, Samsun, Mersin Ne güzeldir Marmaris, Fethiye, Kemer, Bodrum Masmavidir Akdeniz. Medeniyet fışkırır Toprağından taşından, Selçuk, Efes, Bergama Sanki müze doğuştan. İncisidir İstanbul

			Her yönüyle dünyanın, Hayranıyım Bursa'nın, Edirne'nin, Konya'nın. Diyarbakır, Ankara Hepsi başka güzeldir. Pamukkale bembeyaz, Ihlara şaheserdir. Dört mevsim yaşarsın Aynı günün içinde, Erzurum'da kar yağar, Güneş açar Mersin'de.
Evrensel İlkeler	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Tabiatta, tarihte Eşi yoktur ülkemin, Aşığıyım doğuştan Güzelim Türkiye'min Medeniyet fışkırır Toprağından taşından İncisidir İstanbul Her yönüyle dünyanın Ihlara şaheserdir.
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	Tabiatta, tarihte Eşi yoktur ülkemin Medeniyet fışkırır Toprağından taşından
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	Tabiatta, tarihte Eşi yoktur ülkemin
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 76 **“**Türkiye’m” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Tabiatta, tarihte

Eşi yoktur ülkemin,

Aşığıyım doğuştan

Güzelim Türkiye'min

Antalya, Samsun, Mersin

Ne güzeldir Marmaris,

Fethiye, Kemer, Bodrum

Masmavidir Akdeniz.
Medeniyet fışkırır
Toprağından taşından,
Selçuk, Efes, Bergama
Sanki müze doğuştan.
İncisidir İstanbul
Her yönüyle dünyanın,
Hayranıyım Bursa'nın,
Edirne'nin, Konya'nın.
Diyarbakır, Ankara
Hepsi başka güzeldir.
Pamukkale bembeyaz,
Ihlara şaheserdir.
Dört mevsim yaşarsın
Aynı günün içinde,
Erzurum'da kar yağar,
Güneş açar Mersin'de.” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 76 **“**Türkiye’m” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Ihlara şaheserdir.”,
“İncisidir İstanbul
Her yönüyle dünyanın”,
“Medeniyet fışkırır
Toprağından taşından”,
“Tabiatta, tarihte
Eşi yoktur ülkemin,
Aşığıyım doğuştan
Güzelim Türkiye'min”

söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler düşünce öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 76 **“**Türkiye’m” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Tabiatta, tarihte
Eşi yoktur ülkemin” ve

“Medeniyet fışkırır

Toprağından taşından”

söylemleri “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “kalıp düşünceler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kalıp düşünce öğeleri yansıtmaktadır.

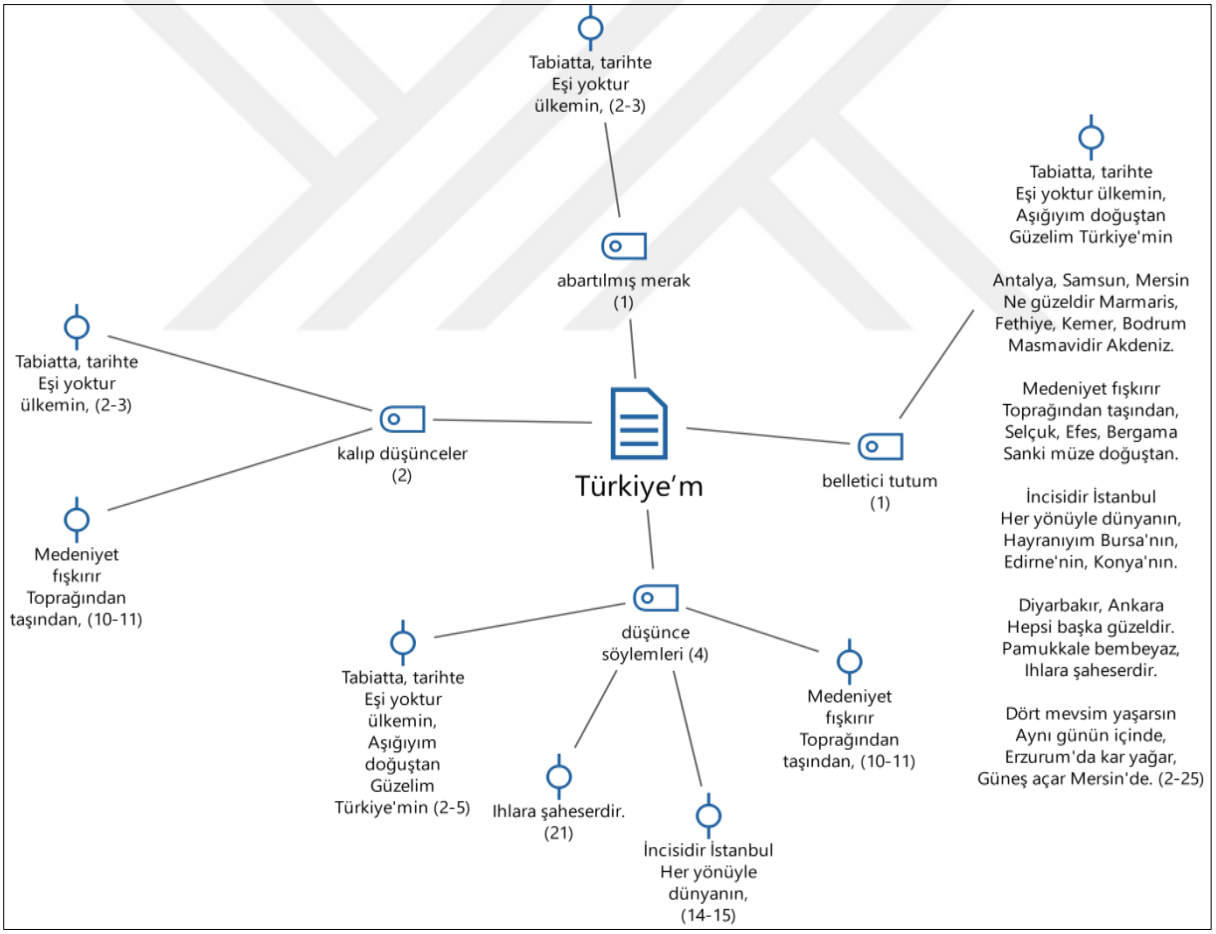
Tablo 76 **“**Türkiye’m” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Tabiatta, tarihte

Eşi yoktur ülkemin”

söylemleri “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “abartılmış merak” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler abartılmış merak öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 70. “Türkiye’m” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 70 incelendiğinde, “Türkiye’m” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında belletici tutum (1), düşünce söylemleri (4), kalıp düşünceler (2), abartılmış merak (1) olmak üzere toplam (8) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok ideolojik söylemler (4) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 77. “Misafir” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	sevinmelisin!
			Efendim ne lazimsa dolaşır alırız.
			Aman sevgili yavrular, güzel yemekleriniz olursa siz de bana haber gönderin.
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	Düğün çorbası yerine şehriye çorbası da olabilir.
			İlk yemek olarak güzel bir kâğıt kebabı olabilir.
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	Mahalleye alarm versin, herkes bize yemek getirsin!
			Dinle!
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	Misafirlere karşı çok ayıp olur efendim!
			Sonra düğümler boğazlarında kalır da çorbayla adam öldürüyorlar diye beni hapse atarlar.
			Ya pireler kebabı bizden önce yerse?
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	Akşama bana misafirler geliyormuş.
			Bak o misafir sofrasına nasıl yetişirim.
		Yaptırımcı Yargılar	"Bilmeyene yemek yok."
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	Komşu yemeği ile mi onları ağırlayacaksın?
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	Gelenler beni mi pişirip yiyecekler?
			Sonra düğümler boğazlarında kalır da çorbayla adam öldürüyorlar diye beni hapse atarlar.
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	pirinç almaya para yok.

Tablo 77 **“**Misafir” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “sevinmelisin!”, “Efendim ne lazimsa dolaşır alırız.”, “Aman sevgili yavrular, güzel yemekleriniz olursa siz de bana haber gönderin.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yönlendirme öğeleri yansıtmaktadır.

“Düğün çorbası yerine şehriye çorbası da olabilir.” ve “İlk yemek olarak güzel bir kâğıt kebabı olabilir.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “öneride bulunma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öneri öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 77 **“**Misafir” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Mahalleye alarm versin, herkes bize yemek getirsin!” ve “Dinle!” söylemleri “emir” alt izleğinin “buyruk verme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler buyruk öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 77 **“**Misafir” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Ya pireler kebabı bizden önce yerse?”, “Sonra düğümler boğazlarında kalır da çorbayla adam öldürüyorlar diye beni hapse atarlar.” ve “Misafirlere karşı çok ayıp olur efendim!” söylemleri “kaygı” alt izleğinin “endişe duyma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kaygı öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 77 **“**Misafir” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Akşama bana misafirler geliyormuş.” ve “Bak o misafir sofrasına nasıl yetişirim.” söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “gelenek ve görenekler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler gelenek ve görenek öğeleri yansıtmaktadır.

"Bilmeyene yemek yok." söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “yaptırımcı yargılar” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yaptırımcı yargı öğeleri yansıtmaktadır.

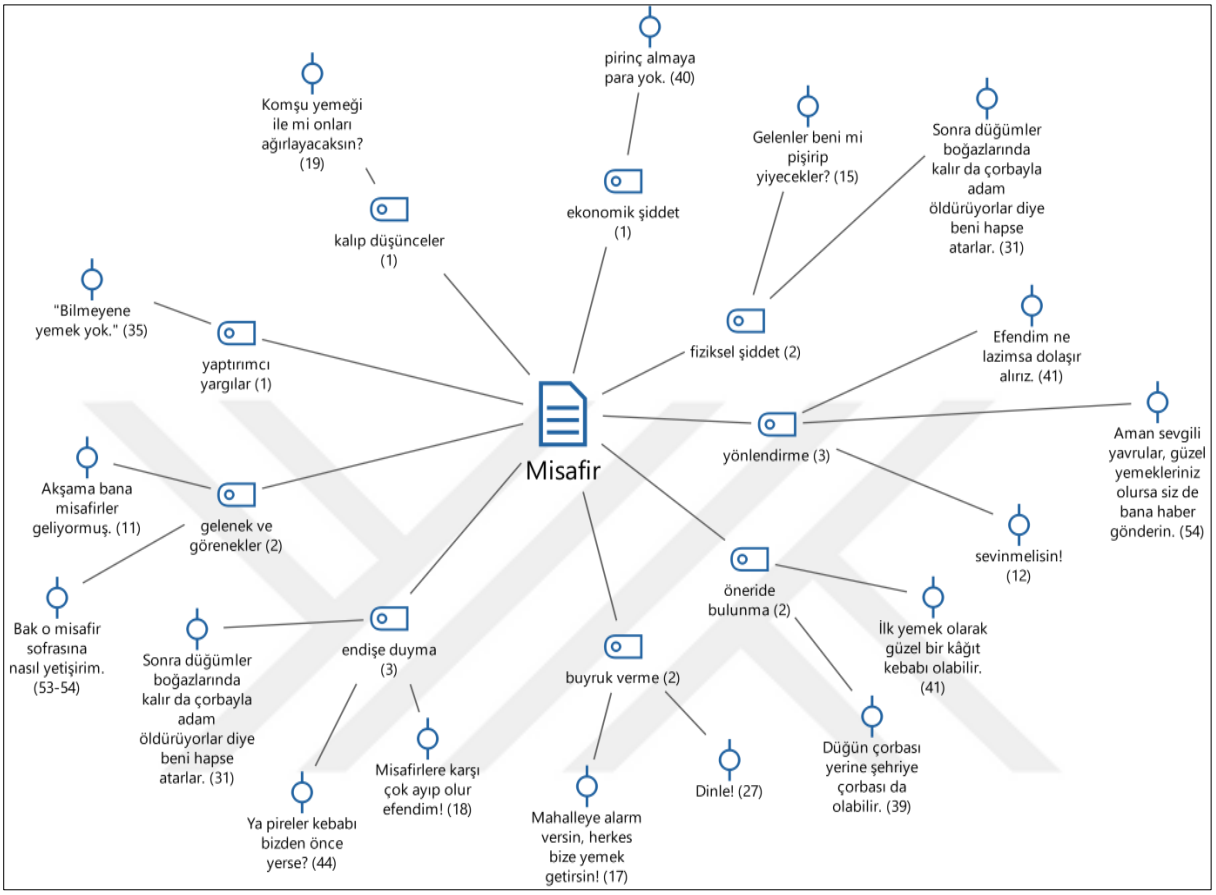
Tablo 77 **“**Misafir” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Komşu yemeği ile mi onları ağırlayacaksın?” söylemleri “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “kalıp düşünceler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kalıp düşünce öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 77 **“**Misafir” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Gelenler beni mi pişirip yiyecekler?” ve “Sonra düğümler boğazlarında kalır da çorbayla adam öldürüyorlar diye beni hapse atarlar.” söylemleri “şiddet” alt izleğinin “fiziksel şiddet” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler şiddet öğeleri yansıtmaktadır.

“pirinç almaya para yok.” söylemleri “şiddet” alt izleğinin “ekonomik şiddet” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler şiddet öğeleri yansıtmaktadır. Çocukların gelişim düzeylerine göre çocuk edebiyatı yapıtlarında yer alan şiddet durumları, çocukları şiddetle karşılaştığında ne yapması gerektiği hakkında

bilinçlendirmeli ve şiddete karşı bir anlayış geliştirmelerine yardımcı olmalıdır (Sever, 2003a).

Şekil 71. “Misafir” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 71 incelendiğinde, “Misafir” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında yönlendirme (3), öneride bulunma (2), buyruk verme (2), endişe duyma (3), gelenek görenekler (2), yaptırımcı yargılar (1), kalıp düşünceler (1), ekonomik şiddet (1), fiziksel şiddet (2) olmak üzere toplam (17) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok öğüt (5) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 78. “Yıldızla Isınmış” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Yerine getirmedin bize verdiğin sözü. Isındın, yıldız doluydu gökyüzü." "Yıldızla mı ısındık?" "Yıldızla ısındın ya!" Akşama geliyoruz, fazla bekletme bizi, Başla güneş batmadan kuzuyu kızartmaya. "Yıldızla ısınılan bu memlekette Bu mum kuzuyu yakar kavurur elbette."
	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-

Evrensel İlkeler	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	Akşama geliyoruz, fazla bekletme bizi, Başla güneş batmadan kuzuyu kızartmaya.!
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	Hoca çıkar kıra, gün batar batmaz. Hava da, aksine, ayaz mı ayaz. "Ne zaman yemek yiyeceğiz? derler. Galiba balik kavağa çıkınca!"
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	"Yıldızla ısınılan bu memlekette Bu mum kuzuyu yakar kavurur elbette."
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	"Yıldızla ısınılan bu memlekette Bu mum kuzuyu yakar kavurur elbette."
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	Ölü gözü gibi, kurban olduğum.
		Yaptırımcı Yargılar	Eşi dostu zorlayıp bir bahse tutuşurlar. Derler ki: "Bu geceyi kırda geçireceksin. Yapabilirsen sana büyük bir ziyafet var. Üşür eve dönersen ziyafet sana düşer, Yarın akşam damlarız kapına üçer beşer."
		Kural Dayatma	"Yıldızla ısındın ya!" Akşama geliyoruz, fazla bekletme bizi, Başla güneş batmadan kuzuyu kızartmaya.!
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 78 **“**Yıldızla Isınmış” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Yıldızla ısınılan bu memlekette

Bu mum kuzuyu yakar kavurur elbette." ve

“Yerine getirmedin bize verdiğin sözü.

Isındın, yıldız doluydu gökyüzü."

"Yıldızla mı ısındık?" "Yıldızla ısındın ya!"

Akşama geliyoruz, fazla bekletme bizi,

Başla güneş batmadan kuzuyu kızartmaya.” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 78 **“**Yıldızla Isınmış” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

" Akşama geliyoruz, fazla bekletme bizi,

Başla güneş batmadan kuzuyu kızartmaya.” söylemleri “emir” alt izleğinin “buyruk verme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler buyruk verme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 78 **“**Yıldızla Isınmış” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

" Hoca çıkar kıra, gün batar batmaz.

Hava da, aksine, ayaz mı ayaz.” ve

"Ne zaman yemek yiyeceğiz? derler.

Galiba balik kavağa çıkınca!” söylemleri “kaygı” alt izleğinin “endişe duyma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler endişe öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 78 **“**Yıldızla Isınmış” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Yıldızla ısınılan bu memlekette

Bu mum kuzuyu yakar kavurur elbette."

söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” ve “tozpembe bir dünya” alt izleğinin “pollyannacılık” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler düşünce ve tozpembe bir dünya öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 78 **“**Yıldızla Isınmış” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

" Ölü gözü gibi, kurban olduğum. "

söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “gelenek ve görenekler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler gelenek ve görenek öğeleri yansıtmaktadır.

“Eşi dostu zorlayıp bir bahse tutuşurlar.

Derler ki: "Bu geceyi kırda geçireceksin.

Yapabilirsen sana büyük bir ziyafet var.

Üşür eve dönersen ziyafet sana düşer,

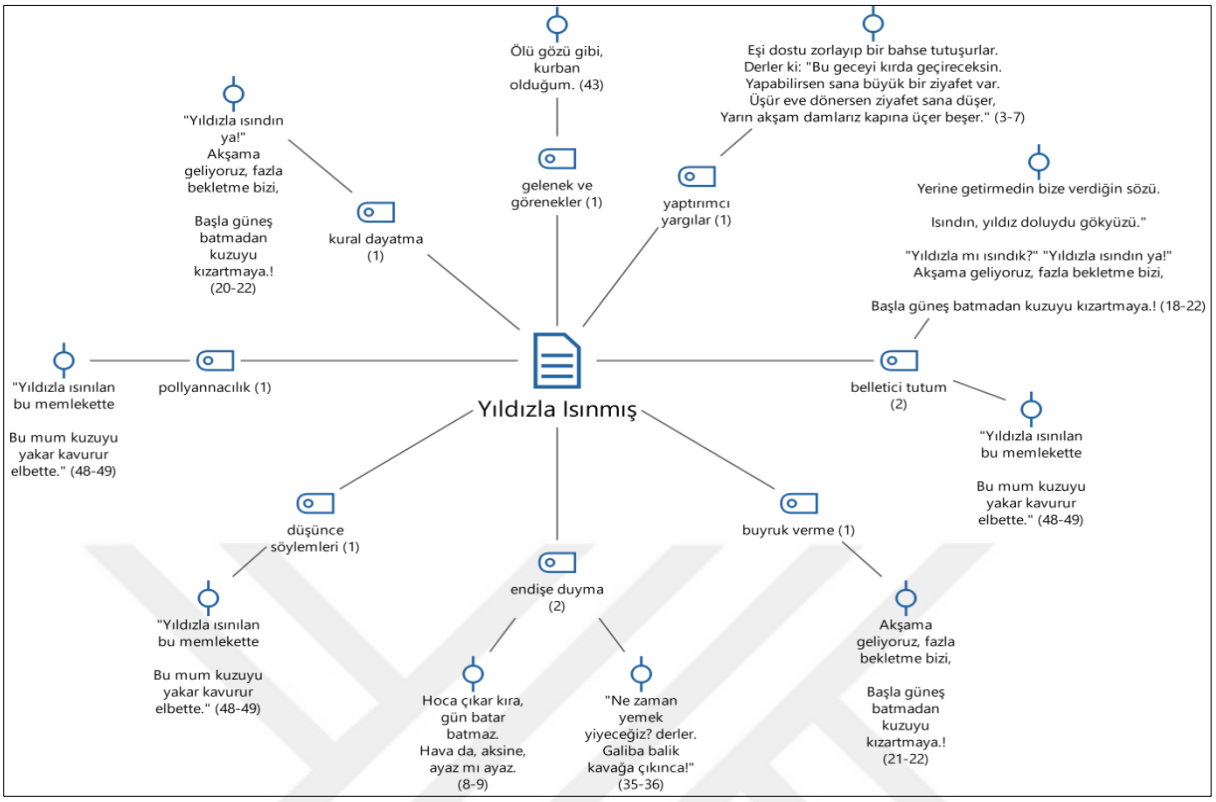
Yarın akşam damlarız kapına üçer beşer." söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “yaptırımcı yargılar” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yaptırımcı yargı öğeleri yansıtmaktadır.

"Yıldızla ısındın ya!"

Akşama geliyoruz, fazla bekletme bizi,

Başla güneş batmadan kuzuyu kızartmaya.!” söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “kural dayatma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kural dayatma öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 72. “Yıldızla Isınmış” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 72 incelendiğinde, “Yıldızla Isınmış” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında belletici tutum (2), buyruk verme (1), düşünce söylemleri (1), endişe duyma (2), pollyannacılık (1), kural dayatma (1), gelenek ve görenekler (1), yaptırımcı yargılar (1) olmak üzere toplam (10) kod belirlenmiştir.

Tablo 79. “Bayrağımın Türküsü” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	Adını yazacağım
			Tarihi duya duya
			Resmini çizeceğim
			Dalgasız durgun suya
			Üstündeki ay yıldız
			Zaferlerin gök süsü
			Durmadan söylenecek
			Bayrağımın türküsü
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	Durmadan söylenecek
			Bayrağımın türküsü
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	Adını yazacağım
			Tarihi duya duya
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Kundak olmuş al rengin
			Ayına yıldızına
			Gökler selam duruyor
			Nazlı rüya kızına

		Adını yazacağım Tarihi duya duya Resmini çizeceğim Dalgasız durgun suya Üstündeki ay yıldız Zaferlerin gök süsü Durmadan söylenecek Bayrağımın türküsü
Cinsiyet Ayrımcılığı	İnanç Söylemleri	-
	Fiziksel Ayrımcılık	-
	Psikolojik Ayrımcılık	-
	Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
	Tektipleştirme	-
Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
	Yaptırımcı Yargılar	-
	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	Gökler selam duruyor Nazlı rüya kızına Resmini çizeceğim Dalgasız durgun suya
	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 79 **“**Bayrağımın Türküsü” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

" Adını yazacağım

Tarihi duya duya

Resmini çizeceğim

Dalgasız durgun suya

Üstündeki ay yıldız

Zaferlerin gök süsü

Durmadan söylenecek

Bayrağımın türküsü "

söylemleri “belletme” alt izleğinin “dayatma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler dayatma öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 79 **“**Bayrağımın Türküsü” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Durmadan söylenecek

Bayrağımın türküsü"

söylemleri “emir” alt izleğinin “nutuk çekme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler nutuk çekme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 79 **“**Bayrağımın Türküsü” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

" Adını yazacağım
Tarihi duya duya"

söylemleri “korku” alt izleğinin “gözdağı verme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler gözdağı verme öğeleri yansıtmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları çocuğu korkutacak ve ürkütecek karakterlerle çocuğun ruh halini olumsuz etkilememelidir (Çer, 2019).

Tablo 79 **“**Bayrağımın Türküsü” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

" Kundak olmuş al rengin
Ayına yıldızına
Gökler selam duruyor
Nazlı rüya kızına
Adını yazacağım
Tarihi duya duya
Resmini çizeceğim
Dalgasız durgun suya
Üstündeki ay yıldız
Zaferlerin gök süsü
Durmadan söylenecek
Bayrağımın türküsü"

söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler düşünce öğeleri yansıtmaktadır.

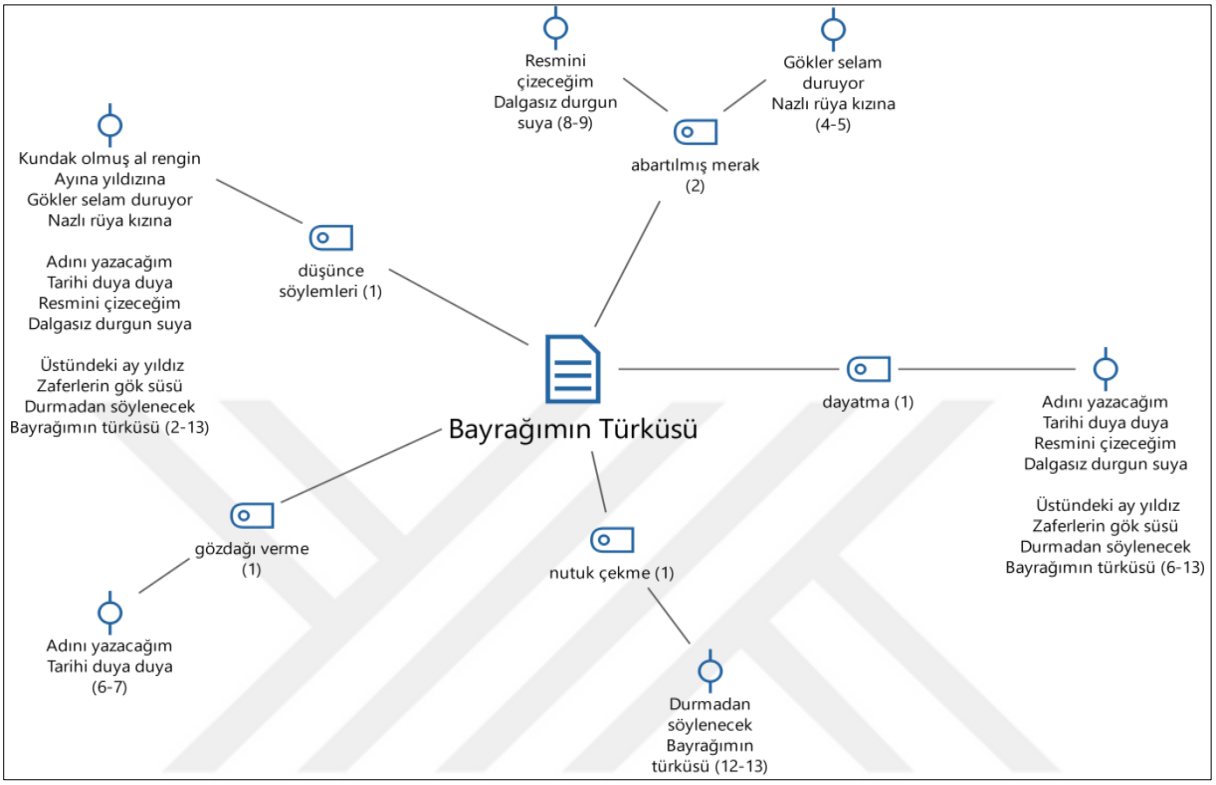
Tablo 79 **“**Bayrağımın Türküsü” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

" Resmini çizeceğim
Dalgasız durgun suya” ve “Gökler selam duruyor
Nazlı rüya kızına"

söylemleri “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “abartılmış merak” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler abartılmış merak öğeleri yansıtmaktadır. Kitapta abartılmış şekilde kullanılan merak inandırıcılığı kaybetmeye neden

olmakta ve mantık sınırları dışına çıkmaktadır. Bu durum da çocukla kitap arasında soğukluk oluşturmaktadır (Kaya, 2010).

Şekil 73. "Bayrağımın Türküsü" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 73 incelendiğinde, "Bayrağımın Türküsü" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında dayatma (1), nutuk çekme (1), gözdağı verme (1), düşünce söylemleri (1), abartılmış merak (2) olmak üzere toplam (6) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler (2) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 80. "Ayın Ninnisi" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Ninni iyiye, güzele, Ninni dünyamız düzele. Ninni iyiye, güzele, Ninni dünyamız düzele. Ninni iyiye, güzele, Ninni dünyamız düzele.
	Emir	Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
		Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	Uçun uçun alay alay Derilin, başlasın halay.
	Korku	Gözdağı Verme	-

	Korkutma	-
Kaygı	Endişe Duyma	-
İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Ninni iyiye, güzele, Ninni dünyamız düzele.
		Ay yıldızın gölgesinde Ninni iyiye, güzele, Ninni dünyamız düzele.
		Ninni iyiye, güzele, Ninni dünyamız düzele.
	İnanç Söylemleri	-
Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
	Psikolojik Ayrımcılık	-
	Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
	Tektipleştirme	-
Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	Ninni iyiye, güzele, Ninni dünyamız düzele.
		Ninni iyiye, güzele, Ninni dünyamız düzele.
		Ninni iyiye, güzele, Ninni dünyamız düzele.
	Yaptırımcı Yargılar	Ağlarsanız üzülürüm
	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	Ninni iyiye, güzele, Ninni dünyamız düzele.
		Ninni iyiye, güzele, Ninni dünyamız düzele.
		Ay bulutun ardındadır, Masal, uyku tadındadır, Şimdi çocuklar rüyada, Bir kuşun kanadındadır.
		Ninni iyiye, güzele, Ninni dünyamız düzele.
	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	Pencereden süzülürüm Ağlarsanız üzülürüm Süt sağarım bebeklere Ben çobanım, bulut sürüm.
	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 80 **“**Ayın Ninnisi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Ağlarsanız üzülürüm” söylemleri “yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “yaptırımcı yargılar” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yaptırımcı yargı öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 80 **“**Ayın Ninnisi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

" Pencereden süzülürüm

Ağlarsanız üzülürüm

Süt sağarım bebeklere

Ben çobanım, bulut sürüm.”

söylemleri “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “abartılmış merak” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler abartılmış merak öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 80 **“**Ayın Ninnisi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Derilin, başlasın halay.” ve

“Uçun uçun alay alay”

söylemleri “emir” alt izleğinin “buyruk verme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler buyruk verme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 80 **“**Ayın Ninnisi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Ay yıldızın gölgesinde” söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler düşünce öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 80 **“**Ayın Ninnisi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Ay bulutun ardındadır,
Masal, uyku tadındadır,
Şimdi çocuklar rüyada,
Bir kuşun kanadındadır.”

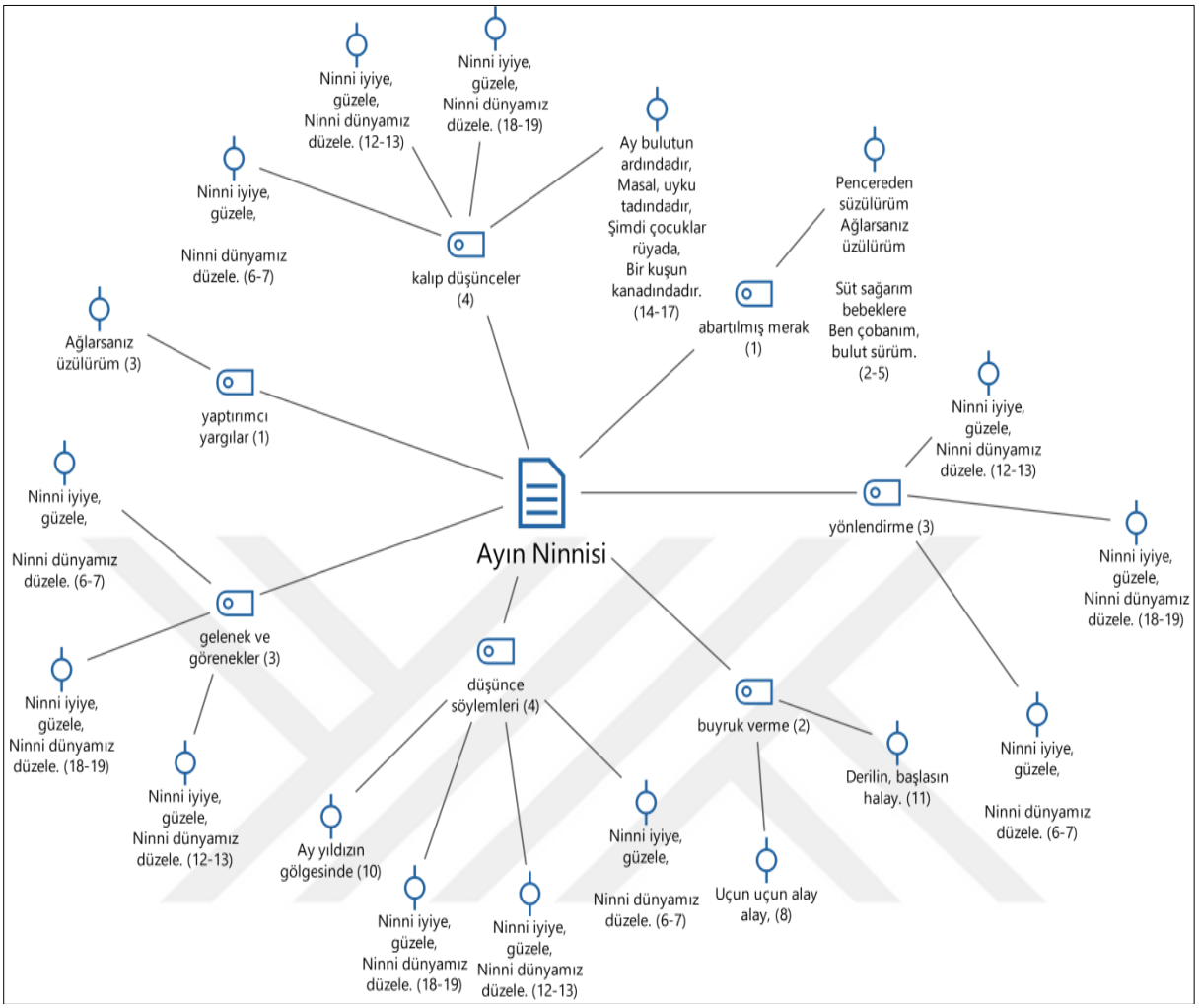
söylemleri “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “kalıp düşünce” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kalıp düşünce öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 80 **“**Ayın Ninnisi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

" Ninni iyiye, güzele,
Ninni dünyamız düzele.”

söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle, “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle, “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “gelenek ve görenekler” alt kategorisiyle, “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “kalıp düşünceler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kalıp düşünce, gelenek ve görenek, düşünce ve yönlendirme öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 74. “Ayın Ninnisi” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 74 incelendiğinde, “Ayın Ninnisi” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında yönlendirme (3), buyruk verme (2), düşünce söylemleri (4), gelenek ve görenekler (3), yaptırımcı yargılar (1), kalıp düşünceler (4), abartılmış merak (1) olmak üzere toplam (18) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok ideolojik söylemler, tek ve değişmez doğrular (4) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 81. “Buğday Masalı” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Rüzgâr vursa sola, sağa, Gece gündüz sallanırım. Kök salarım bozoprağa, Yaprak verir dallanırım. Biraz çıksın başaklarım, Buğdayı onda saklarım. Sakın beni erken biçme, Sararsın bir yanaklarım. Sonra götürün harmana, Karışırım sap, samana. Rüzgâr essin, savur beni, Hemen doldur çuvallara. Artık geldim değirmene.

			Un yapsınlar döne döne. Su da katın bir yoğurun, Pide yapın, siz buyurun. Simit, börek benden olur, Dükkânda masa kurulur. Cok fazla da yeme sakin, Sonra miden çok yorulur. Ramazanda beyaz pide, Yiyemedim, yazık deme. Fırınlardan çok taze al, Sen, ikram yap misafire. Masalımız burada bitsin, Çiftçi beni tekrar eksin. Gübre atın, su verin de Dünya açlıktan ölmesin
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Simit, börek benden olur
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Sonra götürün harmana Rüzgâr essin, savur beni, Hemen doldur çuvallara. Un yapsınlar döne döne. Su da katın bir yoğurun, Pide yapın, siz buyurun. Ramazanda beyaz pide, Yiyemedim, yazık deme. Fırınlardan çok taze al, Sen, ikram yap misafire. Çiftçi beni tekrar eksin. Gübre atın, su verin de
		Uyarıda Bulunma	Sakın beni erken biçme Cok fazla da yeme sakin Dünya açlıktan ölmesin.
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
Evrensel İlkeler		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	Dünya açlıktan ölmesin.
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Dünya açlıktan ölmesin.
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	–
		Aşırı Duygusallık	-

Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 81 **“**Buğday Masalı” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

" Rüzgâr vursa sola, sağa,
Gece gündüz sallanırım.
Kök salarım bozoprağa,
Yaprak verir dallanırım.
Biraz çıksın başaklarım,
Buğdayı onda saklarım.
Sakın beni erken biçme,
Sararsın bir yanaklarım.
Sonra götürün harmana,
Karışırım sap, samana.
Rüzgâr essin, savur beni,
Hemen doldur çuvallara.
Artık geldim değirmene.
Un yapsınlar döne döne.
Su da katın bir yoğurun,
Pide yapın, siz buyurun.
Simit, börek benden olur,
Dükkânda masa kurulur.
Cok fazla da yeme sakin,
Sonra miden çok yorulur.
Ramazanda beyaz pide,
Yiyemedim, yazık deme.
Fırınlardan çok taze al,
Sen, ikram yap misafire.
Masalımız burada bitsin,
Çiftçi beni tekrar eksin.
Gübre atın, su verin de
Dünya açlıktan ölmesin”

söylemleri “öğretme” alt izleğinin “aşırı öğreticilik” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 81 **“**Buğday Masalı” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Simit, börek benden olur” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 81 **“**Buğday Masalı” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

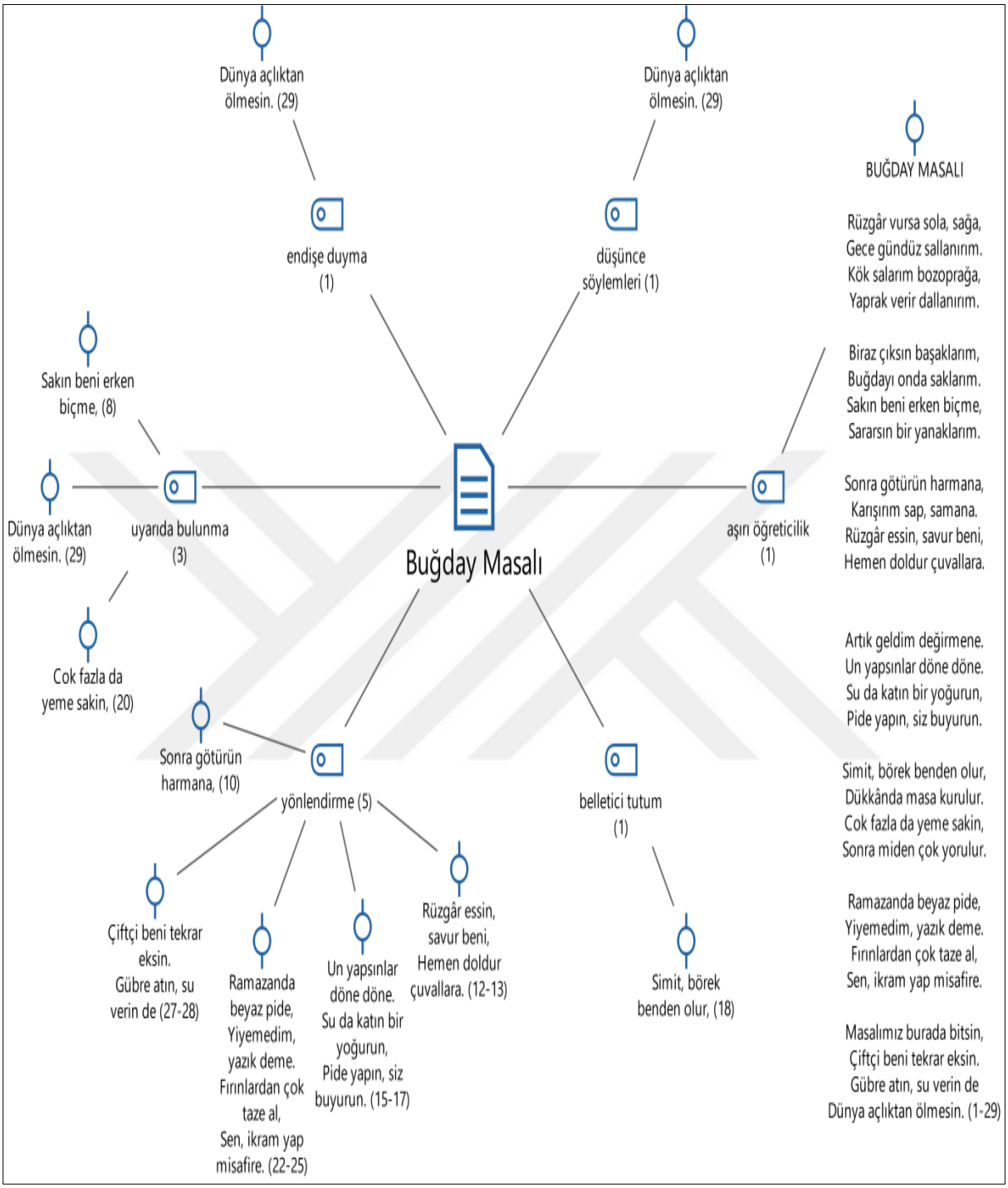
" Sonra götürün harmana
Rüzgâr essin, savur beni,
Hemen doldur çuvallara.”,
“Un yapsınlar döne döne.
Su da katın bir yoğurun,
Pide yapın, siz buyurun.”,
“Çiftçi beni tekrar eksin.
Gübre atın, su verin de”,
“Ramazanda beyaz pide,
Yiyemedim, yazık deme.
Fırınlardan çok taze al,
Sen, ikram yap misafire.”

söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt öğeleri yansıtmaktadır.

“Dünya açlıktan ölmesin.”, “Cok fazla da yeme sakin” ve “Sakın beni erken biçme” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “uyarıda bulunma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler uyarı öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 81 **“**Buğday Masalı” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Dünya açlıktan ölmesin.” söylemleri “kaygı” alt izleğinin “endişe duyma” alt kategorisiyle ve “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kaygı ve ideoloji öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 75. “Buğday Masalı” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 75 incelendiğinde, “Buğday Masalı” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1), belletici tutum (1), yönlendirme (5), uyarıda bulunma (3), endişe duyma (1), düşünce söylemleri (1) olmak üzere toplam (12) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok öğüt (8) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 82. “Büyüyünce Ne Olsam?” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Her sabah öğrencileri okula götüren servisi bir sürücü yani şoför kullanır. O, işini iyi bilir. Sadece sürücü sınavını kazanıp sürücü belgesi alan kişiler araç kullanabilir. Her iş böyledir. Çalışmak, uğraşıp işi öğrenmek gerekir. Her meslek için önce eğitim görmek şarttır. Öğrenciler okula giderken birçok insan da işlerine gider. Her iş önemlidir. Herkesin ayrı bir mesleği vardır. Bir insanın para kazanmak, evini geçindirmek için her gün yaptığı işe meslek denir. Ayakkabıcı olmak isteyen önce bir ustanın yanında çırak olarak çalışır. Berber ve terzi olmak için de önce çırak olmak gerekir. Bir çiftçinin ustası, babasıdır. Ama ziraat mühendisi olmak isteyen üniversite okumak zorundadır. Mimar, doktor, subay, avukat, kaptan, öğretmen ve pilot olmak için de okullar vardır. Okula giderken önünden geçtiğiniz bir inşaat var mı? Sakın inşaata girmeyin ama dikkatle bakın. Bir yapıyı mimar tasarlar. Kâğıtlara çizer. İnşaat mühendisi hesaplar yapar, ölçer ve yapılan işi denetler. Bir binayı yapmak için birçok insan çalışır. Duvarcılar, duvarları yapar. Elektrikçi, su tesisatçısı, boyacı ve camcı olmasa yapı nasıl tamamlanır? Bazı mesleklerin kendine özel giysileri vardır. Bu giysileri terzi diker. Bazı terzilerin kendi dükkânları vardır. Bazı terziler ise hazır giyim fabrikasında çalışır. Doktorlarla hemşireler beyaz önlük giyerler. Doktorlar hastalara bakar, ilac verir, iyileştirir. Doktorların yardımcısı hemşirelerdir. Çocuklar okulda önce okuma-yazma ve sayıları öğrenir. Öğretmenler çocuklara her gün yeni bir konuyu öğretir. Bir öğretmen bütün öğrencilerini sever. Onlara temizliği ve düzeni de öğretir. Bazen birinin saçını okşar ve berbere gitme zamanı gelmiş, diyebilir. Berberlik de bir meslektir. Berber uzayan saçı keser, güzel bir şekil verir. Bazı işler gökyüzünde yapılır. Pilotlar uçakları uçurur. Ülkeden ülkeye, kentten kente yolcu taşır. Pilot olmak için hem okumak hem de uzun süre eğitim görmek gerekir. Bazı işler de yer altında yapılır. Bu işleri yapanlar madencilerdir. Maden işçileri, maden ocağında çalışır. Bu işi üniversitede öğrenenler maden mühendisi olur. Her sabah öğrenciler okula giderken birçok insan da işine gider. Kimi fırıncı, elektrikçi, yazar, marangozdur... Kimi tüccar, futbolcu, matbaacıdır. Daha birçok meslek var. Mühendis, dalgıç, fotoğrafçı, itfaiyeci her gün işinin başına koşar. İşini yapan insanların hepsi saygıyı hak eder. Her meslek saygındır. Çünkü yaşamı sürdürmek için bütün insanların birbirine ihtiyacı vardır.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Çalışmak, uğraşıp işi öğrenmek gerekir. Her meslek için önce eğitim görmek şarttır. Her iş önemlidir. Bir öğretmen bütün öğrencilerini sever. İşini yapan insanların hepsi saygıyı hak eder. Her meslek saygındır. Çünkü yaşamı sürdürmek için bütün insanların birbirine ihtiyacı vardır.
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Bazen birinin saçını okşar ve berbere gitme zamanı gelmiş, diyebilir.
		Uyarıda Bulunma	Sakın inşaata girmeyin ama dikkatle bakın.
		Öneride Bulunma	-
Evrensel İlkeler	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	İşini yapan insanların hepsi saygıyı hak eder. Her meslek saygındır. Çünkü yaşamı sürdürmek için bütün insanların birbirine ihtiyacı vardır.
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	Bir çiftçinin ustası, babasıdır.
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	Ayakkabıcı olmak isteyen önce bir ustanın yanında çırak olarak çalışır. Berber ve terzi olmak için de önce çırak olmak gerekir. Bir çiftçinin ustası, babasıdır.
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	Doktorlarla hemşireler beyaz önlük giyerler. İşini yapan insanların hepsi saygıyı hak eder. Her meslek saygındır. Çünkü yaşamı sürdürmek için bütün insanların birbirine ihtiyacı vardır.
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 82 **“**Büyüyünce Ne Olsam?” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: " Her sabah öğrencileri okula götüren servisi bir sürücü yani şoför kullanır. O, işini iyi bilir. Sadece sürücü sınavını kazanıp sürücü belgesi alan kişiler araç kullanabilir. Her iş böyledir. Çalışmak, uğraşıp işi öğrenmek gerekir. Her meslek için önce eğitim görmek şarttır. Öğrenciler okula giderken birçok insan da işlerine gider. Her iş önemlidir. Herkesin ayrı bir mesleği vardır. Bir insanın para kazanmak, evini geçindirmek için her gün yaptığı işe meslek denir. Ayakkabıcı olmak isteyen önce bir ustanın yanında çırak olarak çalışır. Berber ve terzi olmak için de önce çırak olmak gerekir. Bir çiftçinin ustası, babasıdır. Ama ziraat mühendisi olmak isteyen üniversite okumak zorundadır. Mimar, doktor, subay, avukat, kaptan, öğretmen ve pilot olmak için de okullar vardır. Okula giderken önünden geçtiğiniz bir inşaat var mı? Sakın inşaata girmeyin ama dikkatle bakın. Bir yapıyı mimar tasarlar. Kâğıtlara çizer. İnşaat mühendisi hesaplar yapar, ölçer ve yapılan işi denetler. Bir binayı yapmak için birçok insan çalışır. Duvarcılar, duvarları yapar. Elektrikçi, su tesisatçısı, boyacı ve camcı olmasa yapı nasıl tamamlanır? Bazı mesleklerin kendine özel giysileri vardır. Bu giysileri terzi diker. Bazı terzilerin kendi dükkânları vardır. Bazı terziler ise hazır giyim fabrikasında çalışır. Doktorlarla hemşireler beyaz önlük giyerler. Doktorlar hastalara bakar, ilac verir, iyileştirir. Doktorların yardımcısı hemşirelerdir. Çocuklar okulda önce okuma-yazma ve sayıları öğrenir. Öğretmenler çocuklara her gün yeni bir konuyu öğretir. Bir öğretmen bütün öğrencilerini sever. Onlara temizliği ve düzeni de öğretir. Bazen birinin saçını okşar ve berbere gitme zamanı gelmiş, diyebilir. Berberlik de bir meslektir. Berber uzayan saçı keser, güzel bir şekil verir. Bazı işler gökyüzünde yapılır. Pilotlar uçakları uçurur. Ülkeden ülkeye, kentten kente yolcu taşır. Pilot olmak için hem okumak hem de uzun süre eğitim görmek gerekir. Bazı işler de yer altında yapılır. Bu işleri yapanlar madencilerdir. Maden işçileri, maden ocağında çalışır. Bu işi üniversitede öğrenenler maden mühendisi olur. Her sabah öğrenciler okula giderken birçok insan da işine gider. Kimi fırıncı, elektrikçi, yazar, marangozdur... Kimi tüccar, futbolcu, matbaacıdır. Daha birçok meslek var. Mühendis, dalgıç, fotoğrafçı, itfaiyeci her gün işinin başına koşar. İşini yapan insanların hepsi saygıyı hak eder. Her meslek saygındır. Çünkü yaşamı sürdürmek için bütün insanların birbirine ihtiyacı vardır.” söylemleri “öğretme” alt izleğinin “aşırı öğreticilik” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 82 **“**Büyüyünce Ne Olsam?” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

" Çalışmak, uğraşıp işi öğrenmek gerekir.”

“Her meslek için önce eğitim görmek şarttır.”

“Her iş önemlidir.”

“Bir öğretmen bütün öğrencilerini sever.”

“İşini yapan insanların hepsi saygıyı hak eder. Her meslek saygındır. Çünkü yaşamı sürdürmek için bütün insanların birbirine ihtiyacı vardır.” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 82 **“**Büyüyünce Ne Olsam?” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Bazen birinin saçını okşar ve berbere gitme zamanı gelmiş, diyebilir.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yönlendirme öğeleri yansıtmaktadır.

“Sakın inşaata girmeyin ama dikkatle bakın.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “uyarıda bulunma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler uyarı öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 82 **“**Büyüyünce Ne Olsam?” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: " İşini yapan insanların hepsi saygıyı hak eder. Her meslek saygındır. Çünkü yaşamı sürdürmek için bütün insanların birbirine ihtiyacı vardır.” söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler düşünce öğeleri yansıtmaktadır.

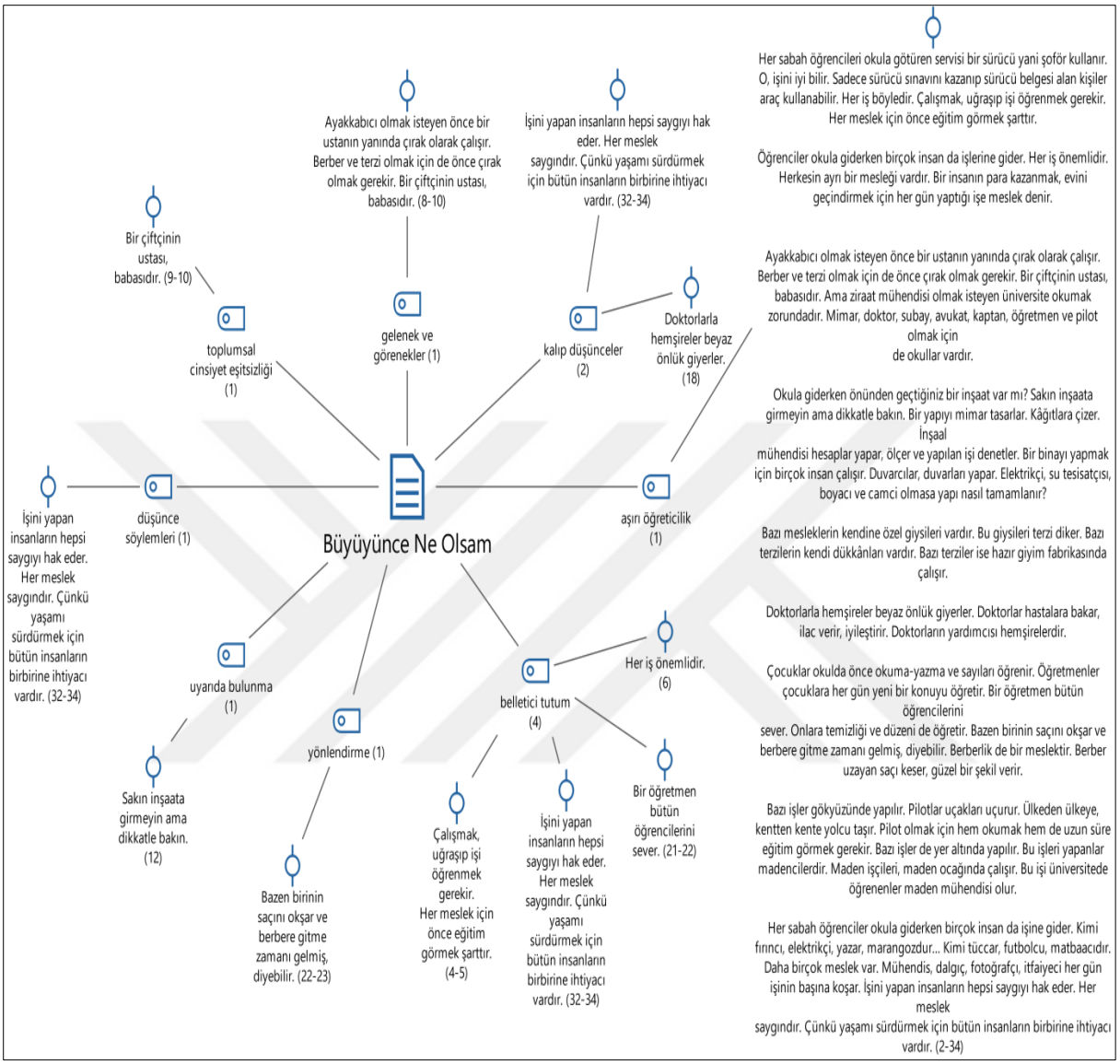
Tablo 82 **“**Büyüyünce Ne Olsam?” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Bir çiftçinin ustası, babasıdır.” söylemleri “cinsiyet ayrımcılığı” alt izleğinin “toplumsal cinsiyet eşitsizliği” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler toplumsal cinsiyet eşitsizliği öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 82 **“**Büyüyünce Ne Olsam?” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Ayakkabıcı olmak isteyen önce bir ustanın yanında çırak olarak çalışır. Berber ve terzi olmak için de önce çırak olmak gerekir. Bir çiftçinin ustası, babasıdır.” söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “gelenek ve görenekler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler gelenek ve görenek öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 82 **“**Büyüyünce Ne Olsam?” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Doktorlarla hemşireler beyaz önlük giyerler.” ve “İşini yapan insanların hepsi saygıyı hak eder. Her meslek saygındır. Çünkü yaşamı sürdürmek için bütün insanların birbirine ihtiyacı vardır.” söylemleri “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “kalıp düşünceler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kalıp düşünce

öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 76. “Büyüyünce Ne Olsam?” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 76 incelendiğinde, “Büyüyünce Ne Olsam?” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1), belletici tutum (4), yönlendirme (1), uyarıda bulunma (1), toplumsal cinsiyet eşitsizliği (1), düşünce söylemleri (1), gelenek ve görenekler (1), kalıp düşünceler (2) olmak üzere toplam (12) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok belletme (4) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 83. “İsraf Etme, Mutlu Ol” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Taş, başkalarına zarar vermesin diye Yeşilcan onu kenara koyar.

			Bizim evde artık yemekler var. Çope gideceğine hayvanlara verelim. Ece'nin evden getirdiği yemekleri kaplara doldururlar. Tutumlu olan mutlu, huzurlu olur. Yiyelim, içelim ama israf etmeyelim!
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	Havuzu doldurmak için çok su harcamak gerekir. Yiyelim, içelim ama israf etmeyelim!
		Öneride Bulunma	-
Evrensel İlkeler	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	Şunlara baksanıza, sıcak ve susuzluktan bayılmak üzereler. Belki de açlıktan öyledirler.
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Tutumlu olan mutlu, huzurlu olur. Yiyelim, içelim ama israf etmeyelim!
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	-
	Yaptırımcı Yargılar ve	Yaptırımcı Yargılar	-
	Kurallar	Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez	Kalıp Düşünceler	-
	Doğrular	Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı	Abartılmış Merak	-
	Duygusal Öğeler	Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	Şunlara baksanıza, sıcak ve susuzluktan bayılmak üzereler. Belki de açlıktan öyledirler.
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 83 **"**İsraf Etme, Mutlu Ol" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Taş, başkalarına zarar vermesin diye Yeşilcan onu kenara koyar.", "Bizim evde artık yemekler var. Çope gideceğine hayvanlara verelim.", "Ece'nin evden getirdiği yemekleri kaplara doldururlar.", "Tutumlu olan mutlu, huzurlu olur. Yiyelim, içelim ama israf etmeyelim!" söylemleri "belletme" alt izleğinin "belletici tutum" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

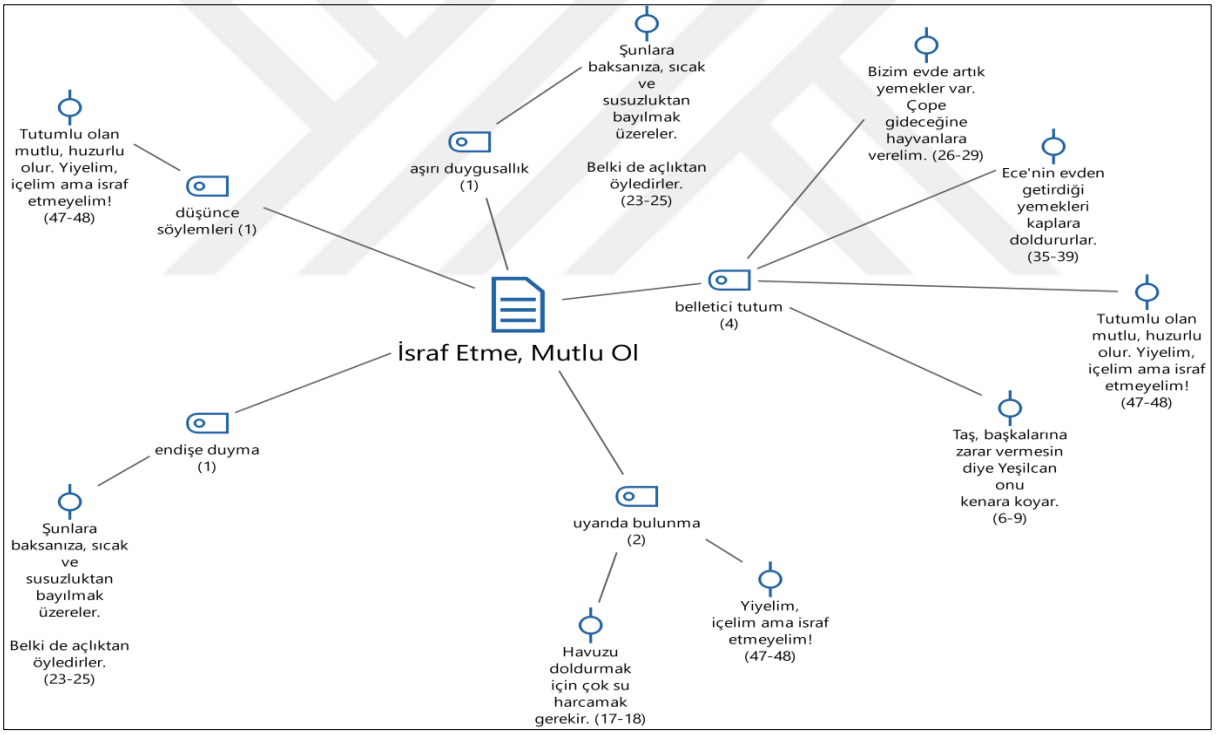
Tablo 83 **"**İsraf Etme, Mutlu Ol" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Yiyelim, içelim ama israf etmeyelim!" ve "Havuzu doldurmak için çok su harcamak gerekir." söylemleri "öğüt" alt izleğinin "uyarıda bulunma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler uyarı öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 83 **"**İsraf Etme, Mutlu Ol" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Şunlara baksanıza, sıcak ve susuzluktan bayılmak üzereler. Belki de açlıktan öyledirler." söylemleri "kaygı" alt izleğinin "endişe duyma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler endişe öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 83 **“**İsraf Etme, Mutlu Ol” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Tutumlu olan mutlu, huzurlu olur. Yiyelim, içelim ama israf etmeyelim!” söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler ideoloji öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 83 **“**İsraf Etme, Mutlu Ol” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Şunlara baksanıza, sıcak ve susuzluktan bayılmak üzereler. Belki de açlıktan öyledirler.” söylemleri “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “aşırı duygusallık” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler ideoloji öğeleri yansıtmaktadır. Lukens (1999), çocuk edebiyatı yapıtlarında iyi yapılandırılan nitelikli bir kurguyu abartılmış merak, aşırı duygusallık ve rastlantısallık gibi durumların bozabileceğini dile getirmektedir.

Şekil 77. “İsraf Etme, Mutlu Ol” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 77 incelendiğinde, “İsraf Etme, Mutlu Ol” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında belletici tutum (4), uyarıda bulunma (2), endişe duyma (1), düşünce söylemleri (1), aşırı duygusallık (1) olmak üzere toplam (9) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok belletme (4) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 84. “Mor Menekşe” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Benim güzel kızım, elbette çiçekler de hayat sahibi. Ama bir insan

			ya da bir hayvan gibi değil. Topraktan besleniyorlar, güneş ışığını seviyorlar ve su içiyorlar.' Sema: 'Peki susadığını nasıl anlayabilirim?' diye sordu. Babası: 'Bunu anlamak için parmağınla toprağına dokunmalısın. Toprağı kuruysa dibine biraz su dökmen iyi olur.' diye cevap verdi.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	'Evet, o senin. Sorumluluğu da senin.' yeter ki sen onunla ilgilen. Bir de güzel şeyler söyle. Her söylediğini anlar. Sevgi gösterirsen daha çok çiçek açar.
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Toprağı kuruysa dibine biraz su dökmen iyi olur.' pembe ve beyazından da alır mısın babacığım? Arkadaşsız kalmasın. yeter ki sen onunla ilgilen. Bir de güzel şeyler söyle. Her söylediğini anlar. Sevgi gösterirsen daha çok çiçek açar. Anlaştık mı?
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
Evrensel İlkeler	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	Pekiii, ona iyi bakarsam, pembe ve beyazından da alır mısın babacığım? Arkadaşsız kalmasın. diyen Sema'nın başını okşadı babası. Alırım tabii, yeter ki sen onunla ilgilen.
		Kural Dayatma	yeter ki sen onunla ilgilen. Bir de güzel şeyler söyle. Her söylediğini anlar. Sevgi gösterirsen daha çok çiçek açar. Anlaştık mı?
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	Her söylediğini anlar. Sevgi gösterirsen daha çok çiçek açar.
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 84 **"**Mor Menekşe" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Benim güzel kızım, elbette çiçekler de hayat sahibi. Ama bir insan ya da bir hayvan gibi değil. Topraktan besleniyorlar, güneş ışığını seviyorlar ve su içiyorlar.' Sema: 'Peki susadığını nasıl anlayabilirim?' diye sordu. Babası: 'Bunu anlamak için parmağınla toprağına dokunmalısın. Toprağı kuruysa dibine biraz su dökmen iyi olur.' diye cevap verdi." söylemleri "öğretme" alt izleğinin "aşırı öğreticilik" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 84 **"**Mor Menekşe" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Evet, o senin. Sorumluluğu da senin yeter ki sen onunla ilgilen. Bir de güzel şeyler söyle. Her söylediğini anlar. Sevgi gösterirsen daha çok çiçek açar." söylemleri "belletme" alt izleğinin "belletici tutum" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler

belletme öğeleri yansıtmaktadır.

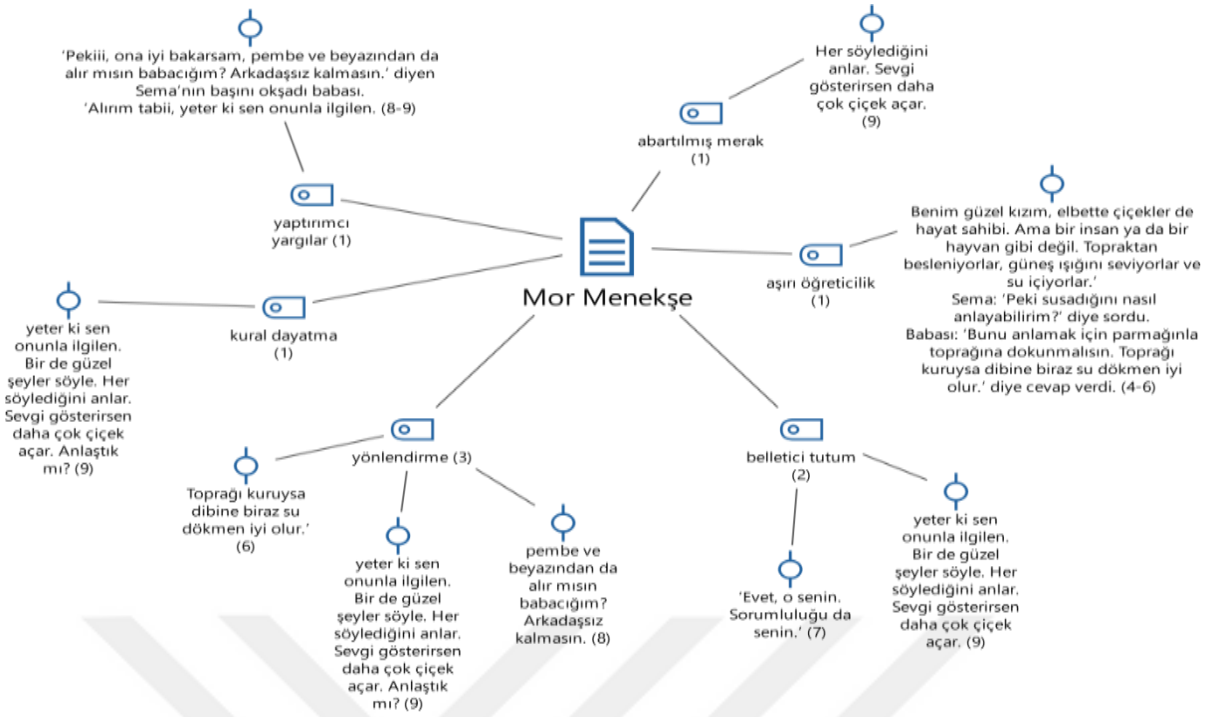
Tablo 84 **“**Mor Menekşe” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Toprağı kuruysa dibine biraz su dökmen iyi olur”, “yeter ki sen onunla ilgilen. Bir de güzel şeyler söyle. Her söylediğini anlar. Sevgi gösterirsen daha çok çiçek açar. Anlaştık mı?” ve “Pembe ve beyazından da alır mısın babacığım? Arkadaşsız kalmasın.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yönlendirme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 84 **“**Mor Menekşe” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Pekiii, ona iyi bakarsam, pembe ve beyazından da alır mısın babacığım? Arkadaşsız kalmasın.” diyen Sema’nın başını okşadı babası. Alırım tabii, yeter ki sen onunla ilgilen.” söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “yaptırımcı yargılar” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yargı öğeleri yansıtmaktadır.

“yeter ki sen onunla ilgilen. Bir de güzel şeyler söyle. Her söylediğini anlar. Sevgi gösterirsen daha çok çiçek açar. Anlaştık mı?” söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “kural dayatma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kural öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 84 **“**Mor Menekşe” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Her söylediğini anlar. Sevgi gösterirsen daha çok çiçek açar.” söylemleri “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “abartılmış merak” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler abartılmış merak öğeleri yansıtmaktadır. Kitapta abartılmış şekilde kullanılan merak inandırıcılığı kaybetmeye neden olmakta ve mantık sınırları dışına çıkmaktadır. Bu durum da çocukla kitap arasında soğukluk oluşturmaktadır (Kaya, 2010).

Şekil 78. “Mor Menekşe” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 78 incelendiğinde, "Mor Menekşe" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1), belletici tutum (2), yönlendirme (3), kural dayatma (1), yaptırımcı yargılar (1), abartılmış merak (1) olmak üzere toplam (9) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok öğüt (3) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 85. "Karınca ve Çocuk" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Milletim için and olsun Seni örnek alacağım.
	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	Yel kopmasın, sel almasın Dikkat et, ne olursun
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	Yel kopmasın, sel almasın Dikkat et, ne olursun.
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Senin azmin Benim boyumdan büyük. Milletim için and olsun Seni örnek alacağım.
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	Ne zaman görsem seni Sırtında kocaman bir yük
		Mutlak Doğrular	-

Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	Ne zaman görsem seni Sırtında kocaman bir yük Senin azmin Benim boyumdan büyük.
	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	Ne başıma güneş geçer, diyorsun Ne de kırılır bacağım.
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 85 **"**Karınca ve Çocuk" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Milletim için and olsun

Seni örnek alacağım." söylemleri "belletme" alt izleğinin "belletici tutum" alt kategorisiyle, "ideolojik söylemler" alt izleğinin "düşünce söylemleri" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme ve ideoloji öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 85 **"**Karınca ve Çocuk" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Yel kopmasın, sel almasın

Dikkat et, ne olursun" söylemleri "öğüt" alt izleğinin "uyarıda bulunma" alt kategorisiyle, "kaygı" alt izleğinin "endişe duyma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kaygı ve endişe öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 85 **"**Karınca ve Çocuk" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Senin azmin

Benim boyumdan büyük." söylemleri "ideolojik söylemler" alt izleğinin "düşünce söylemleri" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler düşünce öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 85 **"**Karınca ve Çocuk" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Ne zaman görsem seni

Sırtında kocaman bir yük" söylemleri "tek ve değişmez doğrular" alt izleğinin "kalıp düşünceler" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kalıplaşmış öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 85 **"**Karınca ve Çocuk" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Ne zaman görsem seni

Sırtında kocaman bir yük

Senin azmin

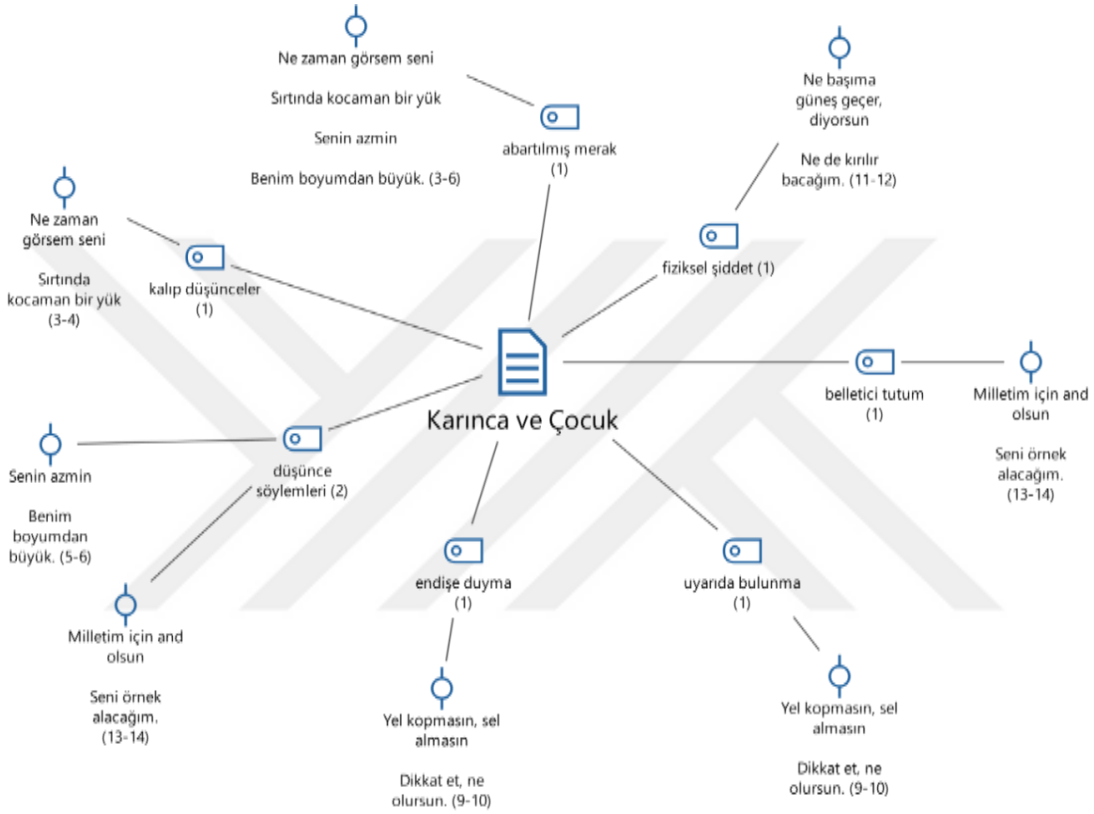
Benim boyumdan büyük." söylemleri "abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler" alt izleğinin "abartılmış merak" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler abartılmış merak öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 85 **“**Karınca ve Çocuk” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Ne başıma güneş geçer, diyorsun

Ne de kırılır bacağım.” söylemleri “şiddet” alt izleğinin “fiziksel şiddet” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler şiddet öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 79. “Karınca ve Çocuk” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 79 incelendiğinde, “Karınca ve Çocuk” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında belletici tutum (1), uyarıda bulunma (1), endişe duyma (1), düşünce söylemleri (2), kalıp düşünceler (1), abartılmış merak (1), fiziksel şiddet (1) olmak üzere toplam (8) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok ideolojik söylemler (2) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 86. “Mikrobun Ettikleri” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	O da her mikrop gibi başkalarına kötülük etmek, onları hasta etmek

			istiyordu. mikrop gözle görülemeyecek kadar küçük olduğundan onu göremedi. "Aşısız olduğun için de kolayca mikrop kapmışsın. aşı olunca kanımıza katılan "antikor" isimli küçük yaratıklardı. Mikropları yok ettikleri için de aşı olan kimse kolay kolay hasta olmuyordu.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	Bir iğneden kurtulayım derken iyileşmen için on iki iğne gerekecek. Ayrıca şu ilaçları da içeceksin."
	Öğüt	Yönlendirme	Haydi, metni noktalama işaretlerine dikkat ederek okuyalım. Okurken tahminlerde bulunalım.
		Uyarıda Bulunma	Gene de siz çok dikkatli olun.
		Öneride Bulunma	-
Evrensel İlkeler	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	Ayrıca şu ilaçları da içeceksin.
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	"Doktor amca, ben aşı olmadım. Çünkü iğneden çok korkuyordum."
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	-
	Yaptırımcı Yargılar ve	Yaptırımcı Yargılar	-
	Kurallar	Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez	Kalıp Düşünceler	-
	Doğrular	Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı	Abartılmış Merak	-
	Duygusal Öğeler	Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	Mikrop neye uğradığını anlayamadan ona saldırdılar. Az sonra mikrop paramparça olmuş, her bir parçasını da bu kızgın yaratıklar yemiş, yutmuştu.
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 86 **“**Mikrobun Ettikleri” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“O da her mikrop gibi başkalarına kötülük etmek, onları hasta etmek istiyordu.”

“mikrop gözle görülemeyecek kadar küçük olduğundan onu göremedi.”

"Aşısız olduğun için de kolayca mikrop kapmışsın.”

“aşı olunca kanımıza katılan "antikor" isimli küçük yaratıklardı. Mikropları yok ettikleri için de aşı olan kimse kolay kolay hasta olmuyordu.” söylemleri “öğretme” alt izleğinin “aşırı öğreticilik” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 86 **“**Mikrobun Ettikleri” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Bir iğneden kurtulayım derken iyileşmen için on iki iğne gerekecek. Ayrıca şu ilaçları da içeceksin.” söylemleri “belletme” alt izleğinin “dayatma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler dayatma öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 86 **“**Mikrobun Ettikleri” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Haydi, metni noktalama işaretlerine dikkat ederek okuyalım. Okurken tahminlerde bulunalım.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt öğeleri yansıtmaktadır.

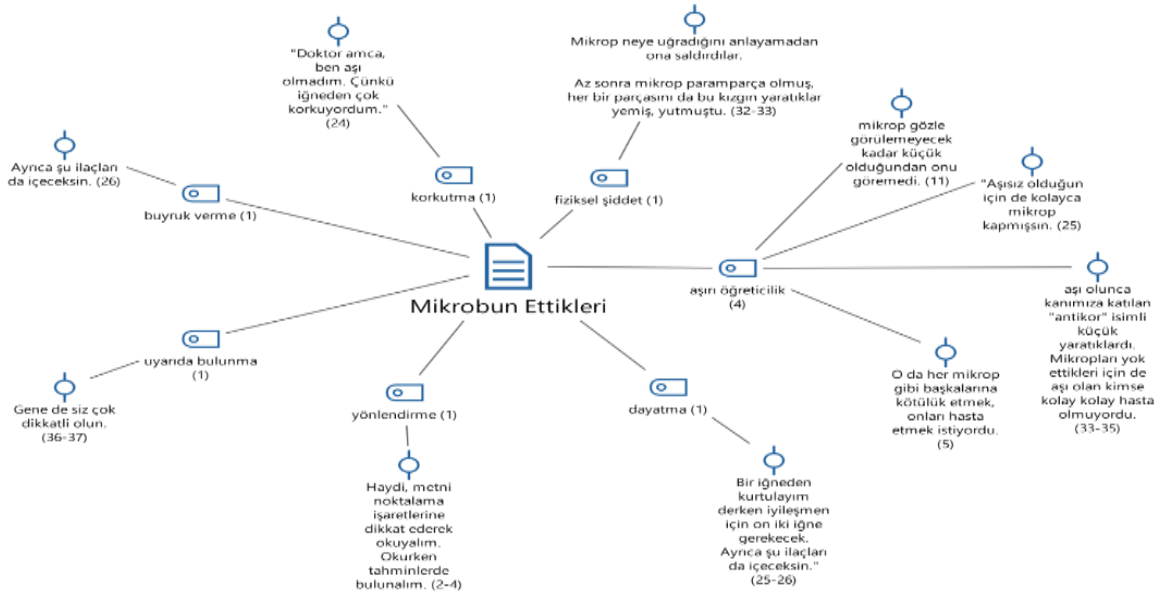
“Gene de siz çok dikkatli olun.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “uyarıda bulunma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 86 **“**Mikrobun Ettikleri” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Ayrıca şu ilaçları da içeceksin.” söylemleri “emir” alt izleğinin “buyruk verme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler emir öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 86 **“**Mikrobun Ettikleri” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Doktor amca, ben aşı olmadım. Çünkü iğneden çok korkuyordum.” söylemleri “korku” alt izleğinin “korkutma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler korku öğeleri yansıtmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları çocuğu korkutacak ve ürkütecek karakterlerle çocuğun ruh halini olumsuz etkilememelidir (Çer, 2019).

Tablo 86 **“**Mikrobun Ettikleri” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Mikrop neye uğradığını anlayamadan ona saldırdılar. Az sonra mikrop paramparça olmuş, her bir parçasını da bu kızgın yaratıklar yemiş, yutmuştu.” söylemleri “şiddet” alt izleğinin “fiziksel şiddet” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler fiziksel şiddet öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 80. “Mikrobun Ettikleri” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 80 incelendiğinde, “Mikrobun Ettikleri” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (4), dayatma (1), yönlendirme (1), uyarıda bulunma (1), buyruk verme (1), korkutma (1), fiziksel şiddet (1) olmak üzere toplam (10) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok öğretme (4) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 87. “Vole Vole Voleybol” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Başvurma hileye, El değmez fileye.
	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	Karşılayalım onu, Alçala yüksele! Kendini topla, Dik topu havaya, Neşe gelsin sahaya, Zıp deme zıpla, Hop deme hopla, Ağın ötesine, Bir selam yolla Haydi uzat elini, Karşıla geleni Yükselip ativer, Topa uzan yativer Eğlenip gülerek, Doyasıya oyna, Şenlensin dünya!
		Uyarıda Bulunma	Başvurma hileye, El değmez fileye.
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	Bir bayan, bir bay, Sayıları iyi say
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	-
	Yaptırımcı Yargılar ve	Yaptırımcı Yargılar	-
	Kurallar	Kural Dayatma	Başvurma hileye, El değmez fileye. Yükselip ativer, Topa uzan yativer, Bunun adı voleybol
	Tek ve Değişmez	Kalıp Düşünceler	-
	Doğrular	Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı	Abartılmış Merak	-
	Duygusal Öğeler	Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 87 **“**Vole Vole Voleybol” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Başvurma hileye,

El değmez fileye.” Söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” ve “öğüt” alt izleğinin “uyarıda bulunma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt ve belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 87 **“**Vole Vole Voleybol” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Karşılayalım onu,

Alçala yüksele!

Kendini topla,

Dik topu havaya,

Neşe gelsin sahaya,

Zıp deme zıpla,

Hop deme 317oopla,

Ağın ötesine,

Bir selam yolla”,

“Haydi uzat elini,

Karşıla geleni”,

“Yükselip ativer,

Topa uzan yativer”,

“Eğlenip gülerek,

Doyasıya oyna,

Şenlensin dünya!” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 87 **“**Vole Vole Voleybol” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Bir bayan, bir bay,

Sayıları iyi say” söylemleri “emir” alt izleğinin “buyruk verme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler emir öğeleri yansıtmaktadır. Emir verilen çocuk kendi düşüncelerinin önemsiz olduğunu hissedebilmekte ve bu durum da çocuğun düşüncelerini dile getirmesini bastırabilmektedir (Sever, 2008a; Yörükoğlu, 2010).

Tablo 87 **“**Vole Vole Voleybol” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Başvurma hileye,

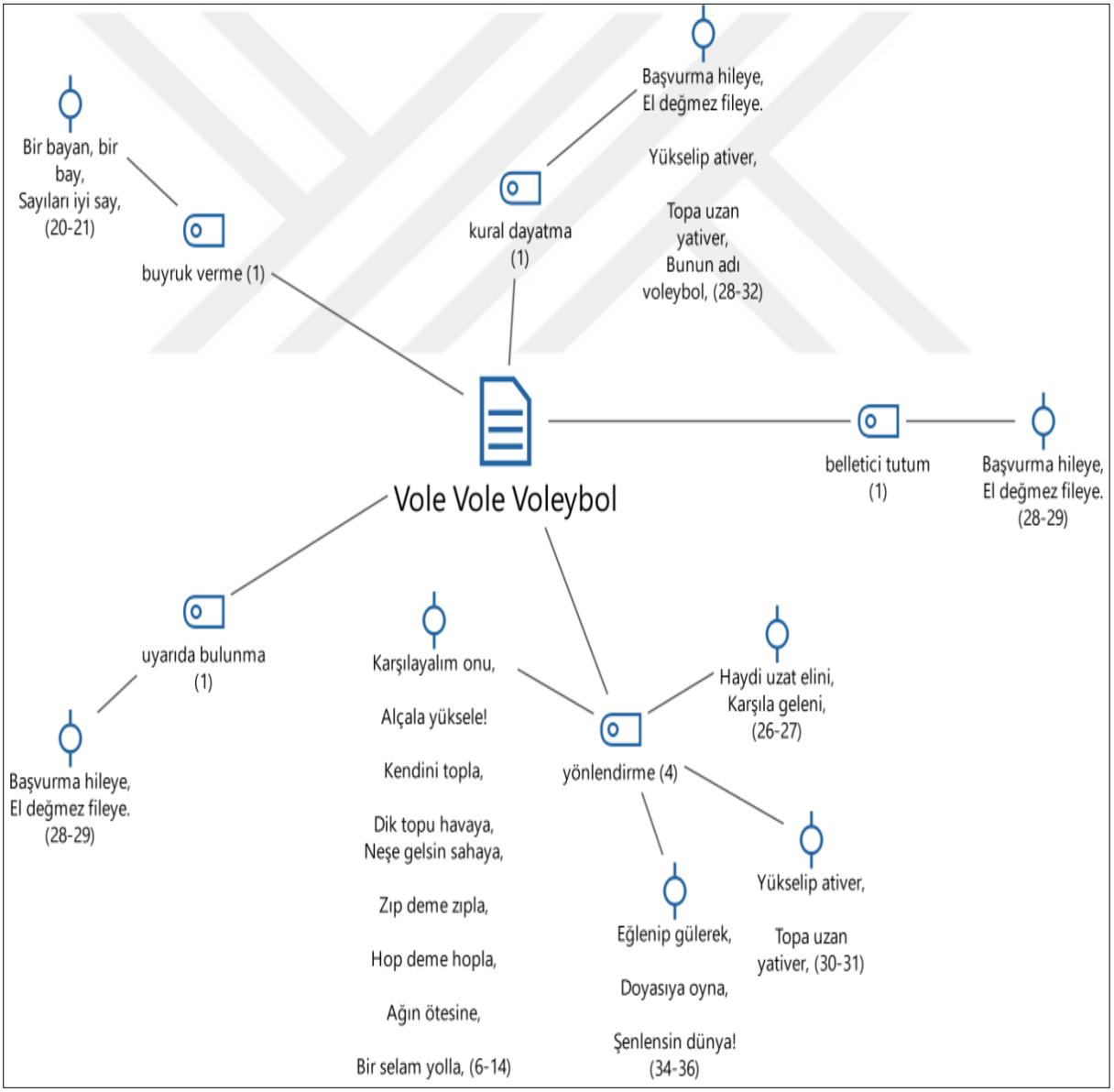
El değmez fileye.

Yükselip ativer,

Topa uzan yativer,

Bunun adı voleybol” söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “kural dayatma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kural dayatma öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 81. “Vole Vole Voleybol” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 81 incelendiğinde, “Vole Vole Voleybol” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında belletici tutum (1), yönlendirme (4), uyarıda bulunma (1), buyruk verme (1), kural dayatma (1) olmak üzere toplam (8) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok öğüt (5) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

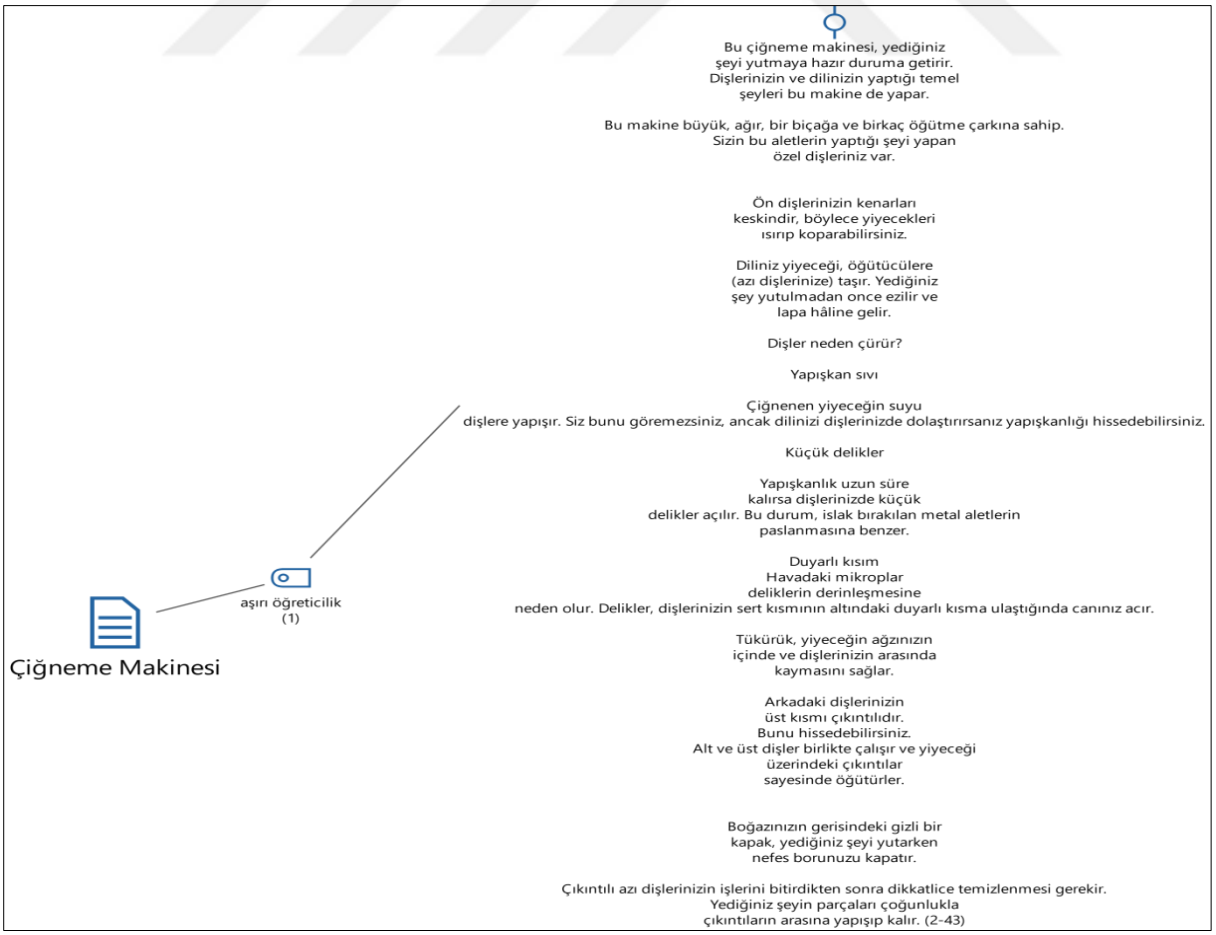
Tablo 88. “Çiğneme Makinesi” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Bu çiğneme makinesi, yediğiniz şeyi yutmaya hazır duruma getirir. Dişlerinizin ve dilinizin yaptığı temel şeyleri bu makine de yapar. Bu makine büyük, ağır, bir biçağa ve birkaç öğütme çarkına sahip. Sizin bu aletlerin yaptığı şeyi yapan özel dişleriniz var. Ön dişlerinizin kenarları keskindir, böylece yiyecekleri ısırıp koparabilirsiniz. Diliniz yiyeceği, öğütücülere (azı dişlerinize) taşır. Yediğiniz şey yutulmadan once ezilir ve lapa hâline gelir. Dişler neden çürür? Yapışkan sıvı Çiğnenen yiyeceğin suyu dişlere yapışır. Siz bunu göremezsiniz, ancak dilinizi dişlerinizde dolaştırırsanız yapışkanlığı hissedebilirsiniz. Küçük delikler Yapışkanlık uzun süre kalırsa dişlerinizde küçük delikler açılır. Bu durum, islak bırakılan metal aletlerin paslanmasına benzer. Duyarlı kısım Havadaki mikroplar deliklerin derinleşmesine neden olur. Delikler, dişlerinizin sert kısmının altındaki duyarlı kısma ulaştığında canınız acır. Tükürük, yiyeceğin ağzınızın içinde ve dişlerinizin arasında kaymasını sağlar. Arkadaki dişlerinizin üst kısmı çıkıntılıdır. Bunu hissedebilirsiniz. Alt ve üst dişler birlikte çalışır ve yiyeceği üzerindeki çıkıntılar sayesinde öğütürler. Boğazınızın gerisindeki gizli bir kapak, yediğiniz şeyi yutarken nefes borunuzu kapatır. Çıkıntılı azı dişlerinizin işlerini bitirdikten sonra dikkatlice temizlenmesi gerekir. Yediğiniz şeyin parçaları çoğunlukla çıkıntıların arasına yapışıp kalır.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 88 **“**Çiğneme Makinesi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Bu çiğneme makinesi, yediğiniz şeyi yutmaya hazır duruma getirir. Dişlerinizin ve dilinizin yaptığı temel şeyleri bu makine de yapar. Bu makine büyük, ağır, bir biçağa ve birkaç öğütme

çarkına sahip. Sizin bu aletlerin yaptığı şeyi yapan özel dişleriniz var. Ön dişlerinizin kenarları keskindir, böylece yiyecekleri ısırıp koparabilirsiniz. Diliniz yiyeceği, öğütücülere (azı dişlerinize) taşır. Yediğiniz şey yutulmadan once ezilir ve lapa hâline gelir. Dişler neden çürür? Yapışkan sıvı Çiğnenen yiyeceğin suyu dişlere yapışır. Siz bunu göremezsiniz, ancak dilinizi dişlerinizde dolaştırırsanız yapışkanlığı hissedebilirsiniz. Küçük delikler Yapışkanlık uzun süre kalırsa dişlerinizde küçük delikler açılır. Bu durum, islak bırakılan metal aletlerin paslanmasına benzer. Duyarlı kısım Havadaki mikroplar deliklerin derinleşmesine neden olur. Delikler, dişlerinizin sert kısmının altındaki duyarlı kısma ulaştığında canınız acır. Tükürük, yiyeceğin ağzınızın içinde ve dişlerinizin arasında kaymasını sağlar. Arkadaki dişlerinizin üst kısmı çıkıntılıdır. Bunu hissedebilirsiniz. Alt ve üst dişler birlikte çalışır ve yiyeceği üzerindeki çıkıntılar sayesinde öğütürler. Boğazınızın gerisindeki gizli bir kapak, yediğiniz şeyi yutarken nefes borunuzu kapatır. Çıkıntılı azı dişlerinizin işlerini bitirdikten sonra dikkatlice temizlenmesi gerekir. Yediğiniz şeyin parçaları çoğunlukla çıkıntıların arasına yapışıp kalır.” söylemleri “öğretme” alt izleğinin “aşırı öğreticilik” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 82. “Çiğneme Makinesi” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 82 incelendiğinde, “Çiğneme Makinesi” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1) olmak üzere toplam (1) kod belirlenmiştir.

Tablo 89. “Tavşan ile Kaplumbağa” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	Şimdi övünmeyi bırak
	Korku	Gözdağı Verme	Kiminle yarışırsa yarışsın kesinlikle kazanacağına emin bir şekilde ‘Eğer kuşkusu olan varsa istediği yarışa hazırım.’ diyormuş. Tavşan bunu duyunca kahkahalarla gülüp, ‘Bu güzel bir şaka. Bütün yol boyunca senin çevrende dans edeceğim, yine de yarışı kazanacağım.’ demiş.
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	‘Nasılmış, senin hızlı koşman neye yararmış? İşte gör bak.’
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	Koşmaktan nefes nefese kalan ve utançtan kimseye bakacak yüzü olmayan tavşan yarışın bitiş yerinde perişan olmuş. Ona güzel bir ders veren kaplumbağa bağırmış: ‘Nasılmış, senin hızlı koşman neye yararmış? İşte gör bak.’
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	Tavşan hızlı koşmasıyla övünmeye başlamış. Kiminle yarışırsa yarışsın kesinlikle kazanacağına emin bir şekilde ‘Eğer kuşkusu olan varsa istediği yarışa hazırım.’ diyormuş.
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	Yarış sonrası alay etmek için biraz yatıp uyumuş.
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	Tavşan bunu duyunca kahkahalarla gülüp, ‘Bu güzel bir şaka. Bütün yol boyunca senin çevrende dans edeceğim, yine de yarışı kazanacağım.’ demiş.
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 89 **“**Tavşan ile Kaplumbağa” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Şimdi övünmeyi bırak” söylemleri “emir” alt izleğinin “buyruk verme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler emir öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 89 **“**Tavşan ile Kaplumbağa” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Kiminle yarışırsa yarışsın kesinlikle kazanacağına emin bir şekilde ‘Eğer kuşkusu olan varsa istediği yarışa hazırım.’ diyormuş.” ve “Tavşan bunu duyunca kahkahalarla gülüp, ‘Bu güzel bir şaka. Bütün yol boyunca senin çevrende dans edeceğim, yine de yarışı kazanacağım.’ demiş.” söylemleri “korku” alt izleğinin “gözdağı verme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler korku öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 89 **“**Tavşan ile Kaplumbağa” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “‘Nasılmış, senin hızlı koşman neye yararmış? İşte gör bak.” söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler düşünce öğeleri yansıtmaktadır.

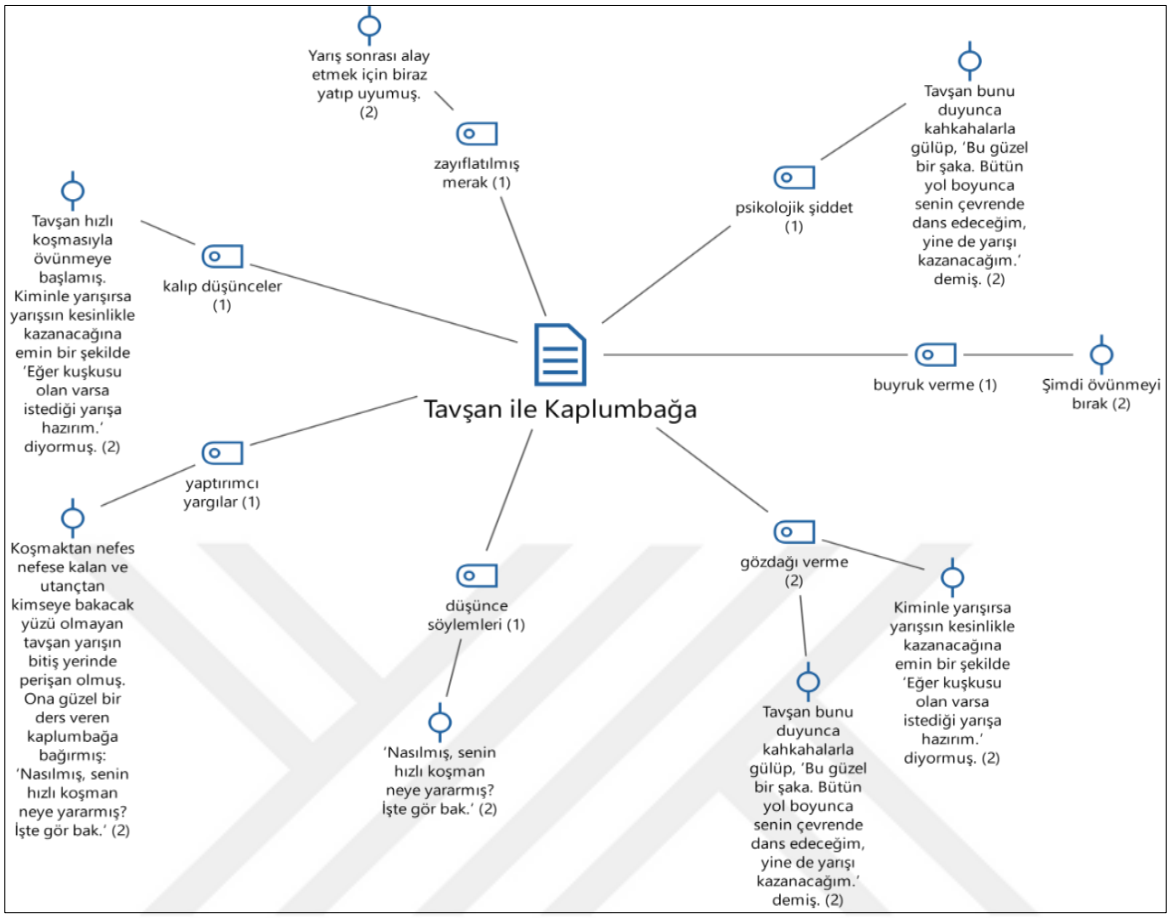
Tablo 89 **“**Tavşan ile Kaplumbağa” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Koşmaktan nefes nefese kalan ve utançtan kimseye bakacak yüzü olmayan tavşan yarışın bitiş yerinde perişan olmuş. Ona güzel bir ders veren kaplumbağa bağırmış: ‘Nasılmış, senin hızlı koşman neye yararmış? İşte gör bak.” söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “yaptırımcı yargılar” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yaptırımcı yargı öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 89 **“**Tavşan ile Kaplumbağa” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Tavşan hızlı koşmasıyla övünmeye başlamış. Kiminle yarışırsa yarışsın kesinlikle kazanacağına emin bir şekilde ‘Eğer kuşkusu olan varsa istediği yarışa hazırım.’ diyormuş.” söylemleri “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “kalıp düşünceler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kalıp düşünce öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 89 **“**Tavşan ile Kaplumbağa” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Yarış sonrası alay etmek için biraz yatıp uyumuş.” söylemleri “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “zayıflatılmış merak” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler zayıflatılmış merak öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 89 **“**Tavşan ile Kaplumbağa” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Tavşan bunu duyunca kahkahalarla gülüp, ‘Bu güzel bir şaka. Bütün yol boyunca senin çevrende dans edeceğim, yine de yarışı kazanacağım.’ demiş.” söylemleri “şiddet” alt izleğinin “psikolojik şiddet” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler şiddet öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 83. “Tavşan ile Kaplumbağa” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 83 incelendiğinde, “Tavşan ile Kaplumbağa” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında buyruk verme (1), gözdağı verme (2), düşünce söylemleri (1), yaptırımcı yargılar (1), kalıp düşünceler (1), zayıflatılmış merak (1), kalıp düşünceler (1) olmak üzere toplam (8) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok korku (2) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 90. “Sabunun Öyküsü” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Yağ ve kiri ustalıkla temizleyen sabunun kendisinin de yağlardan yapıldığını biliyor muydunuz? Bu eşsiz maddeyle ilgili öğrenecek başka şeyler de var... Sabunun yaklaşık üç bin yıl önce Romalılarca keşfedildiği söylenir. "Sabun" adı da Roma'da bulunan SapoDağı'ndan gelir. O dönemlerde Sapo Dağı'nda yemek pişirilirken açığa çıkan yağlar ve odun külleri nehre karışırmış. Nehirde çamaşırlarını yıkayan Romalı kadınlar, bu kül ve yağ karışımını içeren suyun çamaşırları daha iyi temizlediğini fark etmişler. Sabundan önce, temizlik malzemesi olarak kül ve kil kullanılırmış. Elimizi yalnızca suyla yıkadığımızda, derimizin üzerindeki yağ katmanı, suyun doğrudan derimize değmesini engeller. Bu yüzden yalnızca suyla yıkadığımızda elimiz temizlenmez. Ancak sabun, yağları ve kirleri elimizden uzaklaştırarak temizlenmemizi sağlar. İlk sabunlar insanların derisini tahriş edermiş. Bu nedenle o dönemlerde sabun yalnızca giysileri yıkamak amacıyla kullanılırmış. Vücudu temizlemek için de süt, kum, yağ ve bazı bitkiler kullanılırmış. Şampuan, diş macunu ve deterjanlar da sabun

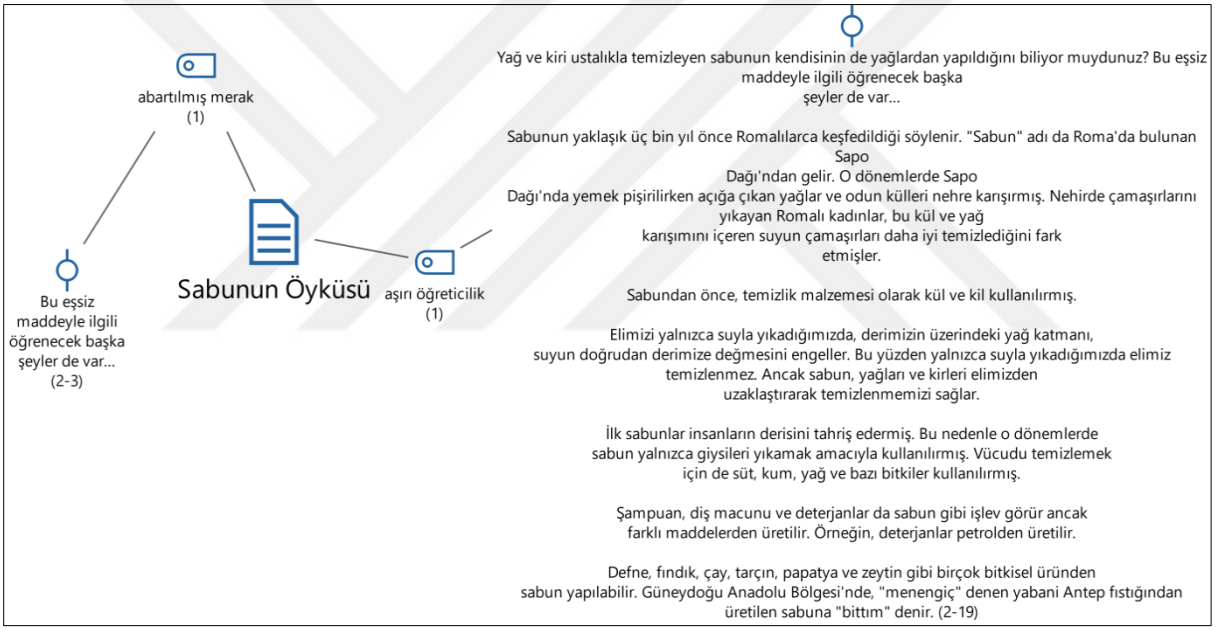
			gibi işlev görür ancak farklı maddelerden üretilir. örneğin, deterjanlar petrolden üretilir. Defne, fındık, çay, tarçın, papatya ve zeytin gibi birçok bitkisel üründen sabun yapılabilir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, "menengiç" denen yabani Antep fıstığından üretilen sabuna "bittım" denir.
Evrensel İlkeler	Belletme	Otoriter Öğretme	-
		Belletici Tutum	-
	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	-
	Emir	Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
		Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	Bu eşsiz maddeyle ilgili öğrenecek başka şeyler de var...
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 90 **“**Sabunun Öyküsü” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Yağ ve kiri ustalıkla temizleyen sabunun kendisinin de yağlardan yapıldığını biliyor muydunuz? Bu eşsiz maddeyle ilgili öğrenecek başka şeyler de var... Sabunun yaklaşık üç bin yıl önce Romalılarca keşfedildiği söylenir. "Sabun" adı da Roma'da bulunan SapoDağı'ndan gelir. O dönemlerde Sapo Dağı'nda yemek pişirilirken açığa çıkan yağlar ve odun külleri nehre karışırmış. Nehirde çamaşırlarını yıkayan Romalı kadınlar, bu kül ve yağ karışımını içeren suyun çamaşırları daha iyi temizlediğini fark etmişler. Sabundan önce, temizlik malzemesi olarak kül ve kil kullanılırmış. Elimizi yalnızca suyla yıkadığımızda, derimizin üzerindeki yağ katmanı, suyun doğrudan derimize değmesini engeller. Bu yüzden yalnızca suyla yıkadığımızda elimiz temizlenmez. Ancak sabun, yağları ve kirleri elimizden uzaklaştırarak temizlenmemizi sağlar. İlk sabunlar insanların derisini tahriş edermiş. Bu nedenle o dönemlerde sabun yalnızca giysileri yıkamak amacıyla kullanılırmış. Vücudu temizlemek için de süt, kum, yağ ve bazı bitkiler kullanılırmış. Şampuan, diş macunu ve deterjanlar da sabun gibi işlev görür ancak farklı maddelerden üretilir. Örneğin, deterjanlar petrolden üretilir. Defne, fındık, çay, tarçın, papatya ve zeytin gibi birçok bitkisel üründen sabun yapılabilir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, "menengiç" denen yabani Antep

fıstığından üretilen sabuna "bittım" denir.” söylemleri “öğretme” alt izleğinin “aşırı öğreticilik” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 90 **“**Sabunun Öyküsü” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Bu eşsiz maddeyle ilgili öğrenecek başka şeyler de var...” söylemleri “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “abartılmış merak” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler abartılmış merak öğeleri yansıtmaktadır. Kitapta abartılmış şekilde kullanılan merak inandırıcılığı kaybetmeye neden olmakta ve mantık sınırları dışına çıkmaktadır. Bu durum da çocukla kitap arasında soğukluk oluşturmaktadır (Kaya, 2010).

Şekil 84. “Sabunun Öyküsü” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 84 incelendiğinde, “Sabunun Öyküsü” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1), abartılmış merak (1) olmak üzere toplam (2) kod belirlenmiştir.

Tablo 91. “Canpatlı Dede’nin Domatesi” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	Götür bunları tavukların önüne at
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-

Kaygı	Endişe Duyma	Neyin nesi olduğunu bilmediğimiz bu tohumları tarlamıza ekemeyiz!
İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
	İnanç Söylemleri	-
Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
	Psikolojik Ayrımcılık	-
	Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
	Tektipleştirme	-
Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
	Yaptırımcı Yargılar	Neyin nesi olduğunu bilmediğimiz bu tohumları tarlamıza ekemeyiz! Anlı şanlı patlıcan bizim neyimize yetmiyor, demiş.
	Kural Dayatma	
Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde.
	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde. "Mor renkli patlıcanım, Uğruna feda canım. Seni yediğim zaman, Damarda coşar kanım. Mor renkli patlıcanım, Yedikçe artar şanım
	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 91 **“**Canpatlı Dede’nin Domatesi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Götür bunları tavukların önüne at” söylemleri “emir” alt izleğinin “buyruk verme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler buyruk öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 91 **“**Canpatlı Dede’nin Domatesi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Neyin nesi olduğunu bilmediğimiz bu tohumları tarlamıza ekemeyiz!” söylemleri “kaygı” alt izleğinin “endişe duyma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kaygı öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 91 **“**Canpatlı Dede’nin Domatesi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Neyin nesi olduğunu bilmediğimiz bu tohumları tarlamıza ekemeyiz! Anlı şanlı patlıcan bizim neyimize yetmiyor, demiş.” söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “yaptırımcı yargılar” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yaptırımcı yargı öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 91 **“**Canpatlı Dede’nin Domatesi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde.” söylemleri “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “kalıp düşünceler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kalıp düşünce öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 91 **“**Canpatlı Dede’nin Domatesi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Mor renkli patlıcanım,

Uğruna feda canım.

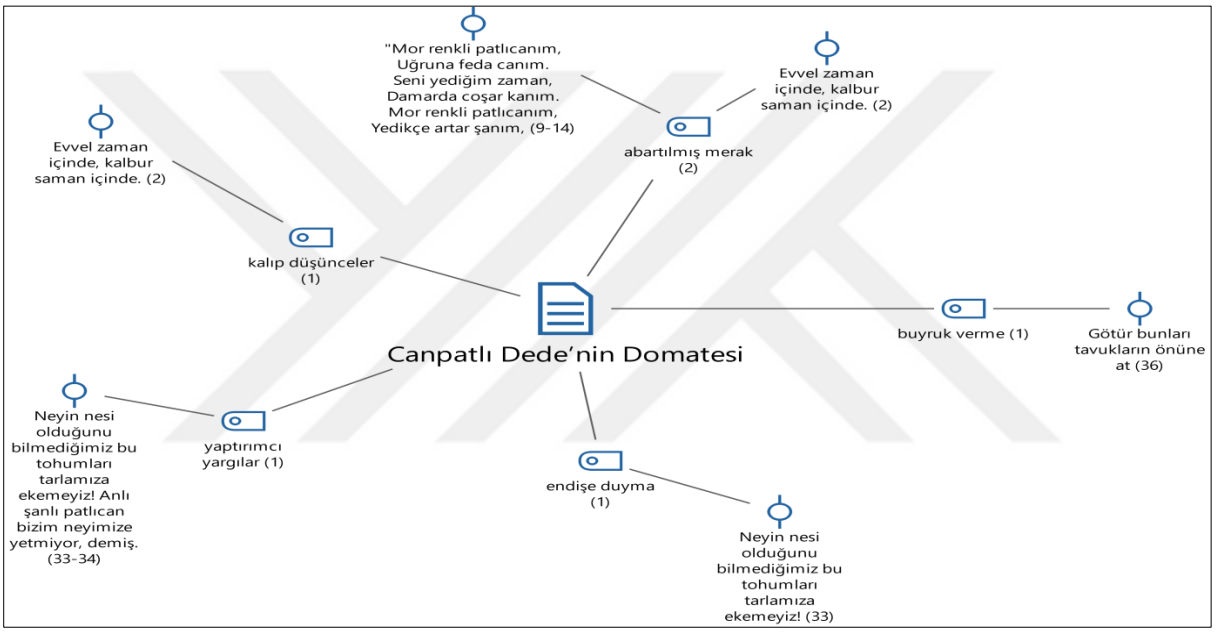
Seni yediğim zaman,

Damarda coşar kanım.

Mor renkli patlıcanım,

Yedikçe artar şanım" söylemleri "abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler" alt izleğinin "abartılmış merak" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler abartılmış merak öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 85. "Canpatlı Dede'nin Domatesi" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 85 incelendiğinde, "Canpatlı Dede'nin Domatesi" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında buyruk verme (1), endişe duyma (1), kalıp düşünceler (1), yaptırımcı yargılar (1), abartılmış merak (2) olmak üzere toplam (6) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler (2) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 92. "Yeşil İlkbahar" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Soğuk gitti, kar gitti, Gelen yeşil ilkbahar. Kuru rüzgârlar gitti, Gelen yeşil ilkbahar. Gül gül olup açılan, Mis kokular saçılan, Şen duygular saçılan, Gelen yeşil ilkbahar. Kanat sesi, kuş sesi, Doğan günün neşesi. Mutluluğun bestesi, Gelen yeşil ilkbahar.

			Ağaçlara kan gelir. Dal dal göğe yükselir, Ve toprağa can gelir... Gelen yeşil ilkbahar.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
Evrensel İlkeler		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	-
	Yaptırımcı Yargılar ve	Yaptırımcı Yargılar	-
	Kurallar	Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez	Kalıp Düşünceler	-
	Doğrular	Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı	Abartılmış Merak	-
	Duygusal Öğeler	Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	Doğan günün neşesi. Mutluluğun bestesi,
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 92 **“**Yeşil İlkbahar” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

" Soğuk gitti, kar gitti,

Gelen yeşil ilkbahar.

Kuru rüzgârlar gitti,

Gelen yeşil ilkbahar.

Gül gül olup açılan,

Mis kokular saçılan,

Şen duygular saçılan,

Gelen yeşil ilkbahar.

Kanat sesi, kuş sesi,

Doğan günün neşesi.

Mutluluğun bestesi,

Gelen yeşil ilkbahar.

Ağaçlara kan gelir.

Dal dal göğe yükselir,

Ve toprağa can gelir...

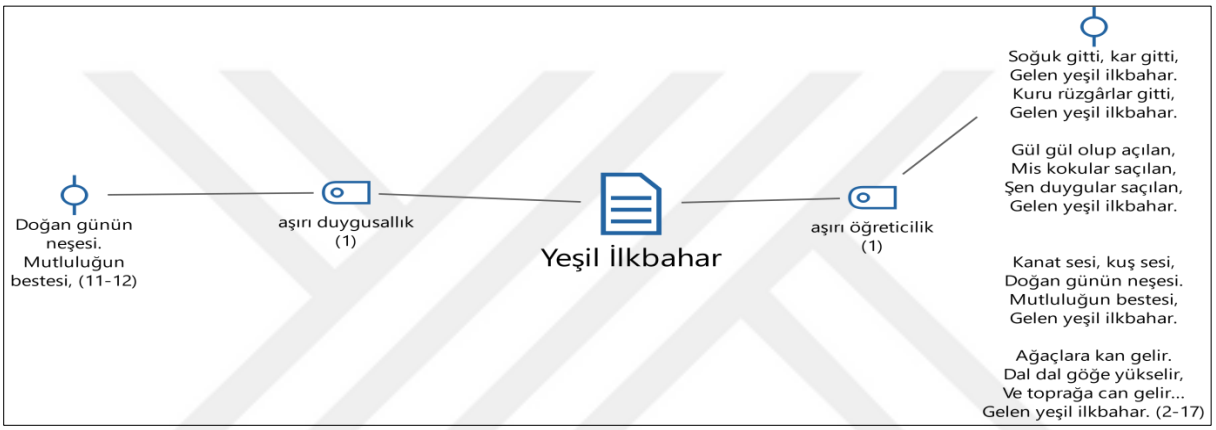
Gelen yeşil ilkbahar.” söylemleri “öğretme” alt izleğinin “aşırı öğreticilik” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 92 **“**Yeşil İlkbahar” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

" Doğan günün neşesi.

Mutluluğun bestesi,” söylemleri “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “aşırı duygusallık” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı duygusallık öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 86. “Yeşil İlkbahar” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 86 incelendiğinde, “Yeşil İlkbahar” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1), aşırı duygusallık (1) olmak üzere toplam (2) kod belirlenmiştir.

Tablo 93. “Uzayda Yaşam” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Astronot, kısaca "uzay adamı" demektir. Astronotlar uzaya gitmek üzere özel olarak yetiştirilirler. Uzay araştırmalarında görev yaparlar. Gök cisimlerini incelemek ve onlara ulaşmak için çalışmalar yürütürler. Uzay adamları göreve genellikle birkaç kişi birlikte giderler. Bazen haftalar boyunca uzayda çalışırlar. Uzayda yaşam, Dünya'dakinden farklıdır. Başka bir deyişle normalde her gün yaptığımız işleri uzayda yapmak biraz zordur. Bu nedenle astronotlar uzaya gitmeden önce eğitim alırlar. Birlikte yaşamanın ve çalışmanın zorluklarını yenmek zorundadırlar. Peki bu insanlar uzayda nasıl yaşarlar? İnsanın en önemli gereksinimlerinden biri beslenmektir. Uzak bir yere kamp yapmaya gittiğinizi düşünün. Yanınızda size yetecek kadar yiyecek almanız, bu yiyecekleri de en uygun şekilde saklamanız gerekir. Üstelik gittiğiniz kamptan dönerken çöplerinizi de eve getirirsiniz. Kampçılığın en önemli kurallarından biri geride çöp bırakmamaktır! İşte astronotlar da buna dikkat etmek zorundadırlar. Astronotlar uzayda yemek yapmazlar. Yenilecek yemekler önceden seçilir. Uzay araçlarında bu yiyecekleri ısıtmak için bir fırın bulunur. Uzayda tuz ve şeker sıvı hâlde tüketilir. Uzay adamları tıpkı evlerindeki gibi üç öğün yemek yerler. Öğün aralarında çay, kahve, portakal suyu vb. içer hatta istedikleri meyveleri de yerler. Astronotlar için uzun ve yorucu bir günden sonra uyumak gibisi yoktur. Bir uzay aracında uyumak nasıldır dersiniz? Merak etmeyin? Astronotlar, uzay aracında evlerindeki gibi rahat uyurlar. Ama uyuma biçimleri Dünya'dakinden biraz farklıdır. Uzayda her şey hafifler. Astronotlar da hafifler. Yani, istedikleri şekilde hareket edip istedikleri şekilde uyuyabilirler. İster ayakta ister havada. Uyurken de istemeden uçabilirler. Bu nedenten uyurken bir yere çarpmamak için kendilerini emniyet kemeriyle uzay aracına bağlarlar. Astronotlar günde ortalama sekiz saat uyurlar.

			Astronotlar uzayda yalnızca birkaç gün ya da birkaç hafta kalırlar. Elbette özel görevleri olduğu zaman uzayda daha uzun süre kalabilirler. Astronotlar uzaydayken yaptıkları her iş için farklı giysiler giyerler. Uzaya fırlatılırken, uzay aracının içinde çalışırken, uzay yürüyüşü yaparken... Giysilerinin en önemli özelliği rahat ve koruyucu olmalarıdır. Özellikle uzay yürüyüşü sırasında kullanılan giysiler, zararlı güneş ışınlarına karşı koruyucu özelliktedir. Astronotlar, uzay aracının içindeyken genellikle çok cepli kıyafetleri tercih ederler. Böylelikle çalışırken gereksinimleri olan her türlü malzemeyi yanlarında taşıyabilirler. Uzay araçlarında çamaşır makinesi yoktur. Bu nedenle yanlarında yeterince kıyafet götürürler. Kirli giysilerini Dünya'ya geri getirirler. Peki astronotlar uzayda bulundukları süre boyunca hep çalışırlar mı? Hep araştırma mı yaparlar? Hiç eğlenmezler mi? Elbette dinlenir ve eğlenirler. Tıpkı dünyada olduğu gibi kitap okurlar, film seyrederler, spor yaparlar, çeşitli oyunlar oynarlar. Ama herhâlde en çok tercih ettikleri dinlenme şekli, uzay aracının penceresinden dışarı bakmak. Doğrusu oturduğunuz yerden Dünya'yı ve uçsuz bucaksız uzayı seyretmek ilginç olsa gerek!..
		Otoriter	-	
		Öğretme		
	Belletme	Belletici Tutum	gittiğiniz kamptan dönerken çöplerinizi de eve getirirsiniz. Kampçılığın en önemli kurallarından biri geride çöp bırakmamaktır! İşte astronotlar da buna dikkat etmek zorundadırlar.	
		Dayatma	-	
	Öğüt	Yönlendirme	-	
		Uyarıda Bulunma	-	
		Öneride Bulunma	-	
Evrensel İlkeler	Emir	Nutuk Çekme	-	
		Buyruk Verme	-	
	Korku	Gözdağı Verme	-	
		Korkutma	-	
	Kaygı	Endişe Duyma		-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri		-
		İnanç Söylemleri		-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık		-
		Psikolojik Ayrımcılık		-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği		uzay adamı
		Tektipleştirme		-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık		-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler		-
		Yaptırımcı Yargılar		-
		Kural Dayatma		-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler		-
		Mutlak Doğrular		-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak		-
		Zayıflatılmış Merak		-
		Rastlantısallık		-
		Aşırı Duygusallık		-
	Şiddet	Cinsel Şiddet		-
		Psikolojik Şiddet		-
		Fiziksel Şiddet		-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-	
		Ekonomik Şiddet	-	

Tablo 93 **“**Uzayda Yaşam” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Astronot, kısaca "uzay adamı" demektir. Astronotlar uzaya gitmek üzere özel olarak yetiştirilirler. Uzay araştırmalarında görev yaparlar. Gök cisimlerini incelemek ve onlara ulaşmak için çalışmalar yürütürler.

Uzay adamları göreve genellikle birkaç kişi birlikte giderler.

Bazen haftalar boyunca uzayda çalışırlar. Uzayda yaşam, Dünya'dakinden farklıdır. Başka bir deyişle normalde her gün yaptığımız işleri uzayda yapmak biraz zordur. Bu nedenle

astronotlar uzaya gitmeden önce eğitim alırlar. Birlikte yaşamanın ve çalışmanın zorluklarını yenmek zorundadırlar.

Peki bu insanlar uzayda nasıl yaşarlar?

İnsanın en önemli gereksinimlerinden biri beslenmektir. Uzak bir yere kamp yapmaya gittiğinizi düşünün. Yanınızda size yetecek kadar yiyecek almanız, bu yiyecekleri de en uygun şekilde saklamanız gerekir. Üstelik gittiğiniz kamptan dönerken çöplerinizi de eve getirirsiniz. Kampçılığın en önemli kurallarından biri geride çöp bırakmamaktır! İşte astronotlar da buna dikkat etmek zorundadırlar. Astronotlar uzayda yemek yapmazlar. Yenilecek yemekler önceden seçilir. Uzay araçlarında bu yiyecekleri ısıtmak için bir fırın bulunur. Uzayda tuz ve şeker sıvı hâlde tüketilir. Uzay adamları tıpkı evlerindeki gibi üç öğün yemek yerler. Öğün aralarında çay, kahve, portakal suyu vb. içer hatta istedikleri meyveleri de yerler.

Astronotlar için uzun ve yorucu bir günden sonra uyumak gibisi yoktur. Bir uzay aracında uyumak nasıldır dersiniz? Merak etmeyin? Astronotlar, uzay aracında evlerindeki gibi rahat uyurlar. Ama uyuma biçimleri Dünya'dakinden biraz farklıdır. Uzayda her şey hafifler. Astronotlar da hafifler.

Yani, istedikleri şekilde hareket edip istedikleri şekilde uyuyabilirler. İster ayakta ister havada. Uyurken de istemeden uçabilirler. Bu nedenten uyurken bir yere çarpmamak için kendilerini emniyet kemeriyle uzay aracına bağlarlar. Astronotlar günde ortalama sekiz saat uyurlar.

Astronotlar uzayda yalnızca birkaç gün ya da birkaç hafta kalırlar. Elbette özel görevleri olduğu zaman uzayda daha uzun süre kalabilirler. Astronotlar uzaydayken yaptıkları her iş için farklı giysiler giyerler. Uzaya fırlatılırken, uzay aracının içinde çalışırken, uzay yürüyüşü yaparken... Giysilerinin en önemli özelliği rahat ve koruyucu olmalarıdır. Özellikle uzay yürüyüşü sırasında kullanılan giysiler, zararlı güneş ışınlarına karşı koruyucu özelliktedir.

Astronotlar, uzay aracının içindeyken genellikle çok cepli kıyafetleri tercih ederler. Böylelikle çalışırken gereksinimleri olan her türlü malzemeyi yanlarında taşıyabilirler. Uzay araçlarında çamaşır makinesi yoktur. Bu nedenle yanlarında yeterince kıyafet götürürler. Kirli giysilerini Dünya'ya geri getirirler.

Peki astronotlar uzayda bulundukları süre boyunca hep çalışırlar mı? Hep araştırma mı yaparlar? Hiç eğlenmezler mi? Elbette dinlenir ve eğlenirler.

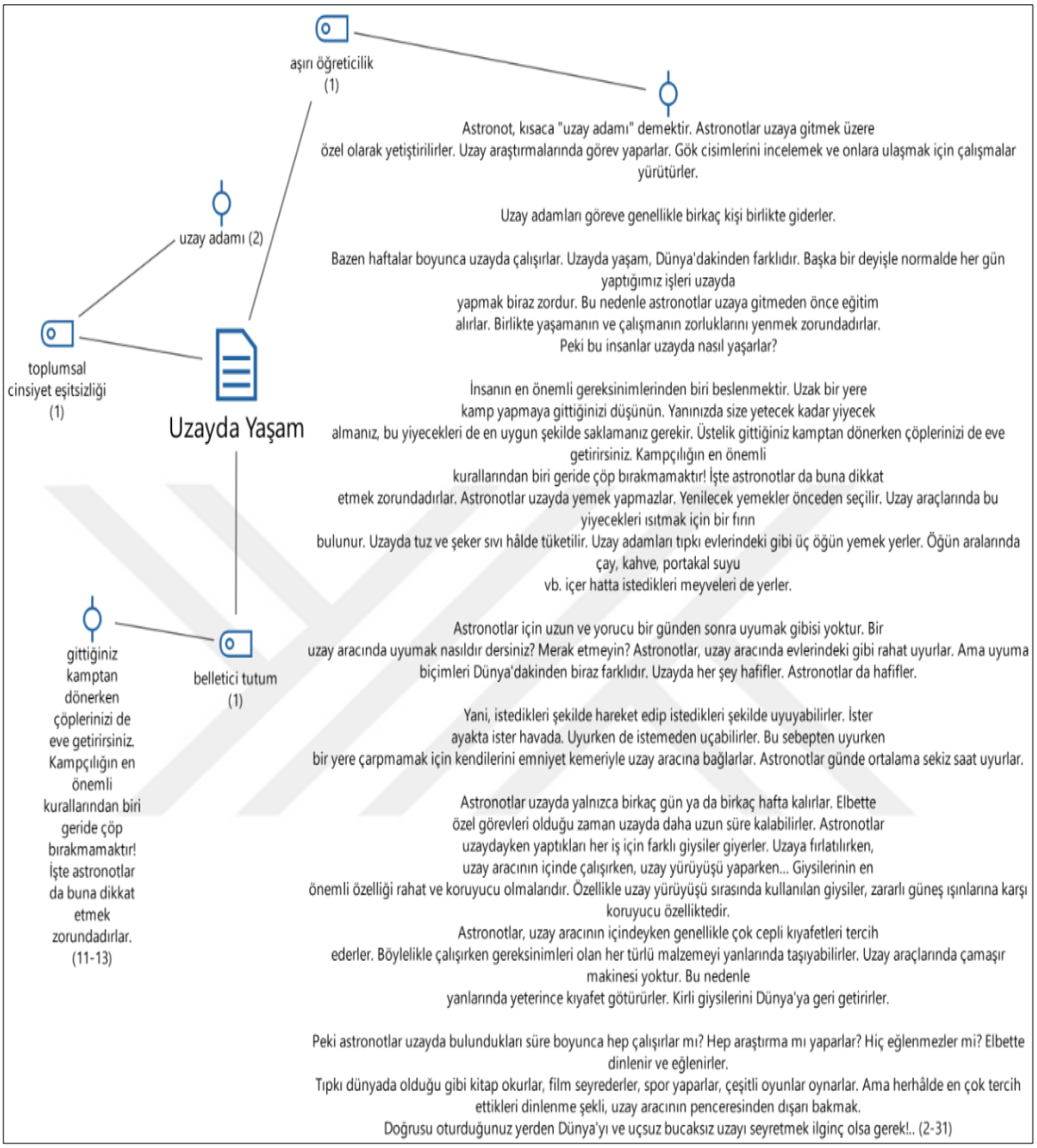
Tıpkı dünyada olduğu gibi kitap okurlar, film seyrederler, spor yaparlar, çeşitli oyunlar oynarlar. Ama herhâlde en çok tercih ettikleri dinlenme şekli, uzay aracının penceresinden dışarı bakmak. Doğrusu oturduğunuz yerden Dünya'yı ve uçsuz bucaksız uzayı seyretmek

ilginç olsa gerek!..” söylemleri “öğretme” alt izleğinin “aşırı öğreticilik” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 93 **“**Uzayda Yaşam” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "gittiğiniz kamptan dönerken çöplerinizi de eve getirirsiniz. Kampçılığın en önemli kurallarından biri geride çöp bırakmamaktır! İşte astronotlar da buna dikkat etmek zorundadırlar.” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 93 **“**Uzayda Yaşam” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: " uzay adamı” söylemleri “cinsiyet ayrımcılığı” alt izleğinin “toplumsal cinsiyet eşitsizliği” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler cinsiyet eşitsizliği öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 87. “Uzayda Yaşam” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 87 incelendiğinde, “Uzayda Yaşam” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1), belletici tutum (1), toplumsal cinsiyet eşitsizliği (1) olmak üzere toplam (3) kod belirlenmiştir.

Tablo 94. “Sahildeki Yumurtalar” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	‘Beni denize doğru itebilirsen dalgaların yardımıyla dönebilirim.’ dedi.
			N’olur onları kurtarın.’

Evrensel İlkeler	Emir	Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
		Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	Demek balıklarımı alan sizdiniz, fakat yumurtaları alamayacaksınız.
		Korkutma	Hadi şimdi gidelim. Hava çok sıcak. Akşam gelip yumurtalarla top oynarız.’ Yavruları korkutmak istediler. Kırlangıçlar buna çok sinirlendiler.
	Kaygı	Endişe Duyma	Kaplumbağa çaresiz çırpınıp durdu. Sonunda yorgun düştü. Akşama doğru tekrar gelecekler. Şurada kumlara gömdüğüm yumurtalarla top oynayacaklar. N’olur onları kurtarın.’
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	‘Teşekkür ederim. Size borcumu nasıl ödeyebilirim?’ diye sordu. ‘Ne borcu, benim yerimde kim olsa aynı şeyi yapardı.’ dedi çocuk. ‘Keşke herkes sizin gibi iyi kalpli olsa. (
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	Sansarla çakal ona bakıp gülüştüler. Sonra, ‘Hadi şimdi gidelim. Hava çok sıcak. Akşam gelip yumurtalarla top oynarız.’ diyerek oradan ayrıldılar.
		Fiziksel Şiddet	Yavruları korkutmak istediler. Kırlangıçlar buna çok sinirlendiler. Sansar kaplumbağanın önüne geçti ve ona bir çelme taktı. Kabuğunun üzerine düşen kaplumbağa bir süre debelendi. Çakalla sansar eğlence olsun diye beni ters çevirdiler. Akşama doğru tekrar gelecekler. Şurada kumlara gömdüğüm yumurtalarla top oynayacaklar. Hep birlikte çakalla sansarı gagalamaya başladılar. Neye uğradıklarını bilemeyen iki arkadaş tüyleri yolunmuş tavuklara benzediler.
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 94 **“**Sahildeki Yumurtalar” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "N’olur onları kurtarın.” ve “Beni denize doğru itebilirsen dalgaların yardımıyla dönebilirim.’ dedi.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yönlendirme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 94 **“**Sahildeki Yumurtalar” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: " Demek balıklarımı alan sizdiniz, fakat yumurtaları alamayacaksınız.” söylemleri “korku” alt izleğinin “gözdağı verme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler korku öğeleri yansıtmaktadır.

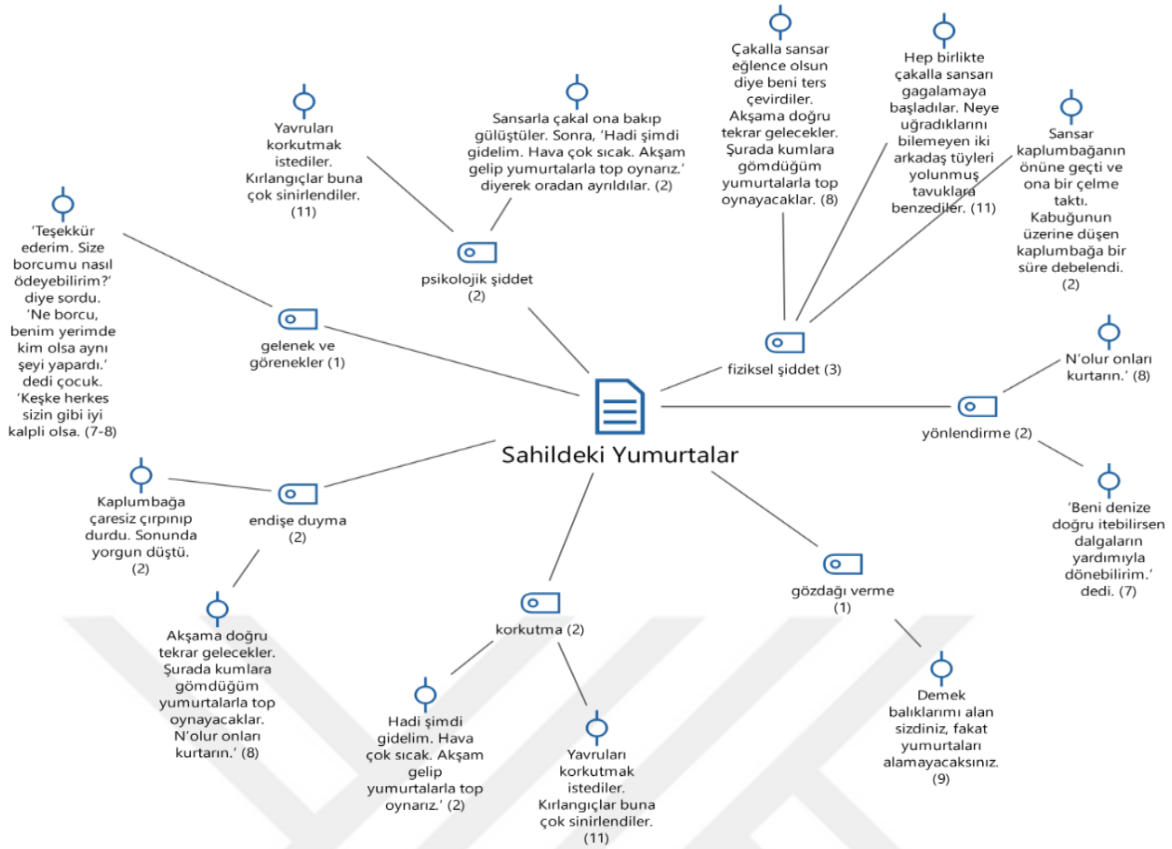
“Yavruları korkutmak istediler. Kırlangıçlar buna çok sinirlendiler.” ve “Hadi şimdi gidelim. Hava çok sıcak. Akşam gelip yumurtalarla top oynarız.” söylemleri “korku” alt izleğinin “korkutma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler korku öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 94 **“**Sahildeki Yumurtalar” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Kaplumbağa çaresiz çırpınıp durdu. Sonunda yorgun düştü.” ve “Akşama doğru tekrar gelecekler. Şurada kumlara gömdüğüm yumurtalarla top oynayacaklar. N’olur onları kurtarın.” söylemleri “kaygı” alt izleğinin “endişe duyma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kaygı öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 94 **“**Sahildeki Yumurtalar” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Teşekkür ederim. Size borcumu nasıl ödeyebilirim?’ diye sordu. Ne borcu, benim yerimde kim olsa aynı şeyi yapardı. dedi çocuk. ‘Keşke herkes sizin gibi iyi kalpli olsa.” söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “gelenek ve görenekler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler gelenek ve görenek öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 94 **“**Sahildeki Yumurtalar” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Yavruları korkutmak istediler. Kırlangıçlar buna çok sinirlendiler.” ve “Sansarla çakal ona bakıp gülüştüler. Sonra, ‘Hadi şimdi gidelim. Hava çok sıcak. Akşam gelip yumurtalarla top oynarız.’ diyerek oradan ayrıldılar.” söylemleri “şiddet” alt izleğinin “psikolojik şiddet” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler şiddet öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 88. “Sahildeki Yumurtalar” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 88 incelendiğinde, "Sahildeki Yumurtalar" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında yönlendirme (2), gözdağı verme (1), korkutma (2), endişe duyma (2), gelenek ve görenekler (1), psikolojik şiddet (2), fiziksel şiddet (3) olmak üzere toplam (13) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok şiddet (5) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 95. "Koruyalım Çevreyi" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Gelin her şey bitmeden Verelim hep el ele, Sahip çıkalım birlikte Gelecek için çevreye.
	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	Gelin her şey bitmeden Verelim hep el ele, Sahip çıkalım birlikte Gelecek için çevreye.
	Emir	Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
		Nutuk Çekme	"Nedir çektiğim Bilinçsizliğinizden?"
	Korku	Buyruk Verme	-
		Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-

Kaygı	Endişe Duyma	Gelin her şey bitmeden Verelim hep el ele, Sahip çıkalım birlikte Gelecek için çevreye.
İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	"Nedir çektiğim Bilinçsizliğinizden?" Sahip çıkalım birlikte Gelecek için çevreye.
	İnanç Söylemleri	-
Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
	Psikolojik Ayrımcılık	-
	Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
	Tektipleştirme	-
Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
	Yaptırımcı Yargılar	Sanki sözleşmiş gibi, Kirlettik hep çevreyi, Acımadık doğaya, Bozduk bütün dengeyi. Hesap soruyor şimdi, Hava, su, toprak bizden, Diyor: "Nedir çektiğim Bilinçsizliğinizden?"
	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 95 **“**Koruyalım Çevreyi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Gelin her şey bitmeden

Verelim hep el ele,

Sahip çıkalım birlikte

Gelecek için çevreye.” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum”, “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme”, “kaygı” alt izleğinin “endişe duyma” alt kategorileriyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme, yönlendirme ve endişe öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 95 **“**Koruyalım Çevreyi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Nedir çektiğim

Bilinçsizliğinizden?" söylemleri “emir” alt izleğinin “nutuk çekme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler nutuk çekme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 95 **“**Koruyalım Çevreyi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Sahip çıkalım birlikte

Gelecek için çevreye” ve "Nedir çektiğim

Bilinçsizliğinizden?" söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler düşünme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 95 **“**Koruyalım Çevreyi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Hesap soruyor şimdi,

Hava, su, toprak bizden,

Diyor: "Nedir çektiğim

Bilinçsizliğinizden?" ve

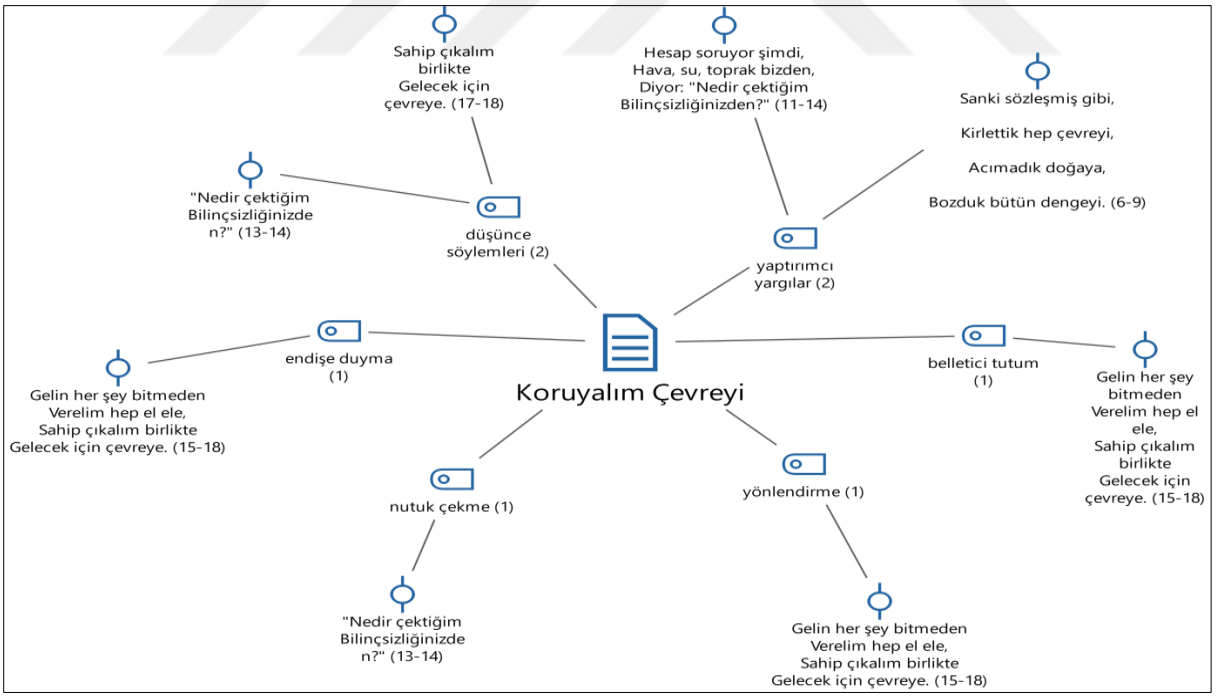
“Sanki sözleşmiş gibi,

Kirlettik hep çevreyi,

Acımadık doğaya,

Bozduk bütün dengeyi." söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “yaptırımcı yargılar” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yaptırımcı yargı öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 89. “Koruyalım Çevreyi” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 89 incelendiğinde, “Koruyalım Çevreyi” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında yönlendirme (1), belletici tutum (1), nutuk çekme (1), endişe duyma (1), düşünce söylemleri (2), yaptırımcı yargılar (2) olmak üzere toplam (8) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana

izleğinin en çok ideolojik söylemler ve geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar (2) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 96. “Atatürk’ün Hayatı” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Ali Rıza Efendi ile Zübeyde Hanım'ın Selanik'te bir çocukları oldu. Yıl, bin sekiz yüz seksen birdi. Çocuğa Mustafa adını verdiler. Mustafa'nın daha sonra, bir kız kardeşi dünyaya geldi. Ona da Makbule adını verdiler. Mustafa, ilkokuldan sonra Selânik Askerî Ortaokulunda okudu. Bu okulda, kısa sürede, çalışkanlığı ile tanındı. Matematik öğretmeni Yüzbaşı Mustafa, ona Kemal adını verdi. Mustafa Kemal, daha sonra, Manastır Askerî Lisesinde ve İstanbul Harp Okulunda okudu. Bin dokuz yüz dört yılında, kurmay yüzbaşı olarak orduya katıldı. O, her zaman ulusunun özgürlüğü için çalıştı. Çanakkale Savaşı'nda üstün başarılar gösterdi. Yurdumuza giren düşmanlara karşı Kurtuluş Savaşı'nı başlattı. Başkomutanlığını yaptığı bu savaş, zaferle sonuçlandı. Türkiye Cumhuriyeti'ni kurdu. Ülkemizin gelişmesini sağlayacak yenilikleri gerçekleştirdi. Türkiye Büyük Millet Meclisi ona "Atatürk" soyadını verdi. Atatürk, 10 Kasım bin dokuz yüz otuz sekizde, Dolmabahçe Sarayı'nda öldü. Şimdi Ankara'da Anıtkabir'de yatıyor.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	O, her zaman ulusunun özgürlüğü için çalıştı.
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Mustafa, ilkokuldan sonra Selânik Askerî Ortaokulunda okudu. Bu okulda, kısa sürede, çalışkanlığı ile tanındı. Matematik öğretmeni Yüzbaşı Mustafa, ona Kemal adını verdi. Mustafa Kemal, daha sonra, Manastır Askerî Lisesinde ve İstanbul Harp Okulunda okudu. Bin dokuz yüz dört yılında, kurmay yüzbaşı olarak orduya katıldı. O, her zaman ulusunun özgürlüğü için çalıştı. Çanakkale Savaşı'nda üstün başarılar gösterdi. Yurdumuza giren düşmanlara karşı Kurtuluş Savaşı'nı başlattı. Başkomutanlığını yaptığı bu savaş, zaferle sonuçlandı. Türkiye Cumhuriyeti'ni kurdu. Ülkemizin gelişmesini sağlayacak yenilikleri gerçekleştirdi. Türkiye Büyük Millet Meclisi ona "Atatürk" soyadını verdi. Atatürk, 10 Kasım bin dokuz yüz otuz sekizde, Dolmabahçe Sarayı'nda öldü. Şimdi Ankara'da Anıtkabir'de yatıyor.
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 96 **“**Atatürk’ün Hayatı” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Ali Rıza Efendi ile Zübeyde Hanım'ın Selanik'te bir çocukları oldu. Yıl, bin sekiz yüz seksen birdi. Çocuğa Mustafa adını verdiler.

Mustafa'nın daha sonra, bir kız kardeşi dünyaya geldi. Ona da Makbule adını verdiler.

Mustafa, ilkokuldan sonra Selânik Askerî Ortaokulunda okudu. Bu okulda, kısa sürede, çalışkanlığı ile tanındı. Matematik öğretmeni Yüzbaşı Mustafa, ona Kemal adını verdi.

Mustafa Kemal, daha sonra, Manastır Askerî Lisesinde ve İstanbul Harp Okulunda okudu. Bin dokuz yüz dört yılında, kurmay yüzbaşı olarak orduya katıldı.

O, her zaman ulusunun özgürlüğü için çalıştı. Çanakkale Savaşı'nda üstün başarılar gösterdi.

Yurdumuza giren düşmanlara karşı Kurtuluş Savaşı'nı başlattı.

Başkomutanlığını yaptığı bu savaş, zaferle sonuçlandı. Türkiye Cumhuriyeti'ni kurdu. Ülkemizin gelişmesini sağlayacak yenilikleri gerçekleştirdi.

Türkiye Büyük Millet Meclisi ona "Atatürk" soyadını verdi.

Atatürk, 10 Kasım bin dokuz yüz otuz sekizde, Dolmabahçe Sarayı'nda öldü. Şimdi Ankara'da Anıtkabir'de yatıyor." söylemleri “öğretme” alt izleğinin “aşırı öğreticilik” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme öğeleri yansıtmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtlarında içeriğin öğretme ve belletme amacından uzak olması gerekmektedir. Bu yapıtlar içeriğindeki bilgi yığışmacası ile çocuğu baskılamamalıdır. Yazar, çocuklara doğruyu gösterecek ya da her şeyin en doğrusunu bilecek konumda değildir. Yazar sadece ham öyküsü ile ortaya bir tartışma koymalı, gerekli sonuçları okurun çıkarmasını beklemelidir (Dilidüzgün, 2003, 2004).

Tablo 96 **“**Atatürk’ün Hayatı” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “O, her zaman ulusunun özgürlüğü için çalıştı. " söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 96 **“**Atatürk’ün Hayatı” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Mustafa, ilkokuldan sonra Selânik Askerî Ortaokulunda okudu. Bu okulda, kısa sürede, çalışkanlığı ile tanındı. Matematik öğretmeni Yüzbaşı Mustafa, ona Kemal adını verdi.

Mustafa Kemal, daha sonra, Manastır Askerî Lisesinde ve İstanbul Harp Okulunda okudu. Bin dokuz yüz dört yılında, kurmay yüzbaşı olarak orduya katıldı.

O, her zaman ulusunun özgürlüğü için çalıştı. Çanakkale Savaşı'nda üstün başarılar gösterdi.

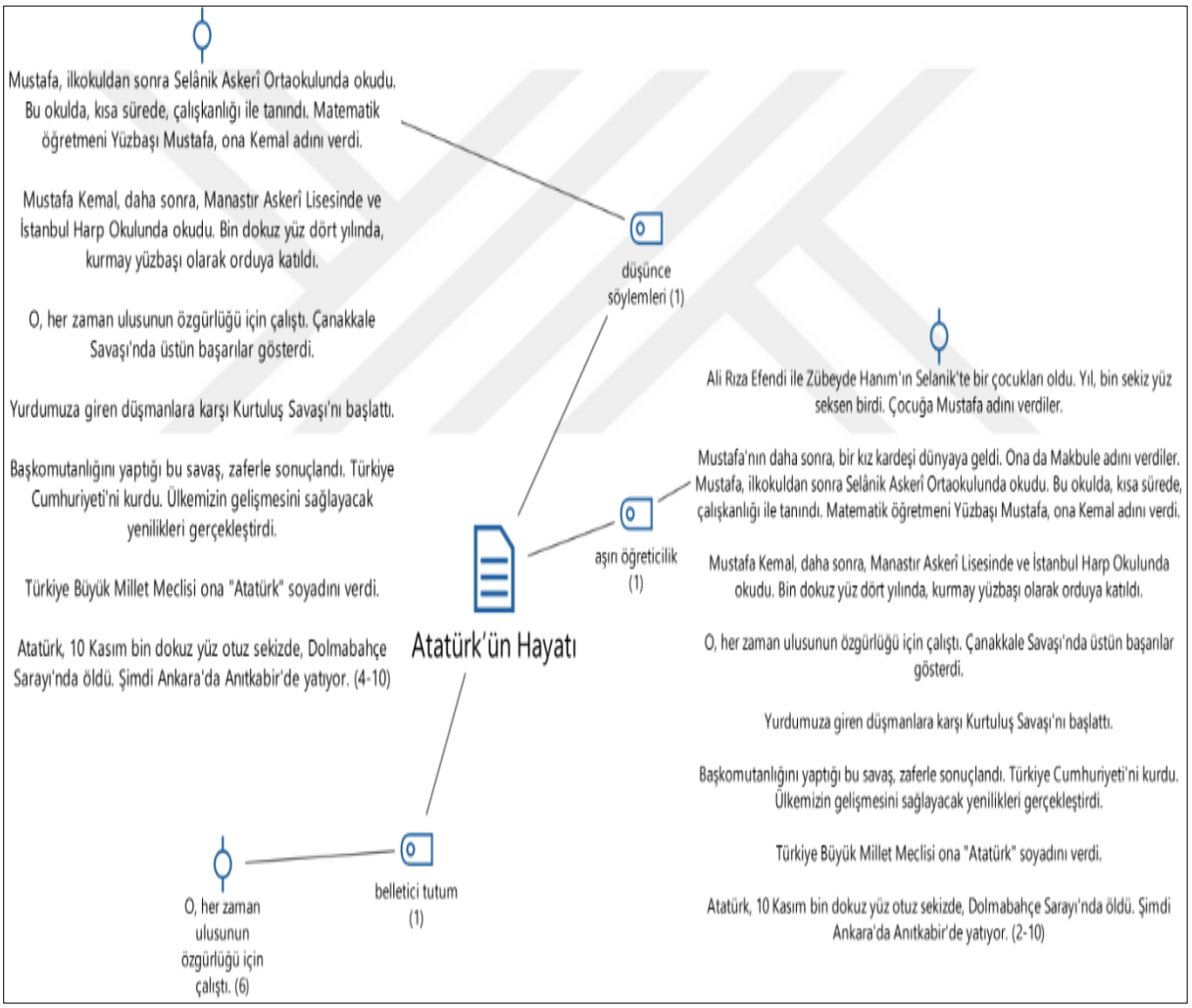
Yurdumuza giren düşmanlara karşı Kurtuluş Savaşı'nı başlattı.

Başkomutanlığını yaptığı bu savaş, zaferle sonuçlandı. Türkiye Cumhuriyeti'ni kurdu. Ülkemizin gelişmesini sağlayacak yenilikleri gerçekleştirdi.

Türkiye Büyük Millet Meclisi ona "Atatürk" soyadını verdi.

Atatürk, 10 Kasım bin dokuz yüz otuz sekizde, Dolmabahçe Sarayı'nda öldü. Şimdi Ankara'da Anıtkabir'de yatıyor." söylemleri "ideolojik söylemler alt izleğinin "düşünce söylemleri" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler düşünce öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 90. "Atatürk'ün Hayatı" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 90 incelendiğinde, "Atatürk'ün Hayatı" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1), belletici tutum (1), düşünce söylemleri (1) olmak üzere toplam (3) kod belirlenmiştir.

Tablo 97. “Gülümsedi Kırmızı” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	“Özgürlüğüm” dedi. Bayrak dalgalanıverdi. "Çok yaşa!" diye seslendi. Ay yıldız parlayıverdi. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Barışın Öteki adı. Haydi çocuklar haydi, Büyük bayramı kutlamaya!
	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	Haydi çocuklar haydi, Büyük bayramı kutlamaya!
	Emir	Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
		Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Çocuklarla geldi bahar: Asyalı, Afrikalı, Avrupalı çocuklarla. Ender, Türkiye'yi, Baharı, Dünya çocuklarını, Bir de kırmızıyı sever. Kırmızı, o gün Gün, karanfil gibi koktu. Beyazı da aldı yanına Bayrak oldu. Ender, “Özgürlüğüm” dedi. Bayrak dalgalanıverdi. "Çok yaşa!" diye seslendi. Ay yıldız parlayıverdi. (...) 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Barışın Öteki adı. Geldi bayram Oyunla neşeyle. Minik eller kenetlendi Sevgiyle özlemle Gülümsedi kırmızı... (...) Gülümseyince kırmızı Ay yıldızlı, ay yıldızlı. Dağlar neşelendi, Taşlar dile geldi. İşte güzel bir dünya, Bezenmiş balonlarla. Sevgiymiş, sevinçmiş papatya Haydi çocuklar haydi, Büyük bayramı kutlamaya! (...) Kırmızı gülümsedi. Çocuklara ve Ender'e, Bir de Kalplerindeki büyük önder Mustafa Kemal Atatürk'e.
	Cinsiyet Ayrımcılığı	İnanç Söylemleri	-
		Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Barışın

		Öteki adı. Geldi bayram Oyunla neşeyle. Minik eller kenetlendi Sevgiyle özlemle. Haydi çocuklar haydi, Büyük bayramı kutlamaya!
	Yaptırımcı Yargılar	-
	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 97 **“**Gülümsedi Kırmızı” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Özgürlüğüm dedi.

Bayrak dalgalanıverdi.

"Çok yaşa!" diye seslendi.

Ay yıldız parlayıverdi.”,

“Haydi çocuklar haydi,

Büyük bayramı kutlamaya!” ve

“23 Nisan

Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı

Barışın

Öteki adı." söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 97 **“**Gülümsedi Kırmızı” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Haydi çocuklar haydi,

Büyük bayramı kutlamaya!" söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yönlendirme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 97 **“**Gülümsedi Kırmızı” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Çocuklarla geldi bahar:

Asyalı, Afrikalı, Avrupalı çocuklarla.

Ender, Türkiye'yi,

Baharı,

Dünya çocuklarını,

Bir de kırmızıyı sever.

Kırmızı, o gün
Gün, karanfil gibi koktu.
Beyazı da aldı yanına
Bayrak oldu.
Ender,
“Özgürlüğüm” dedi.
Bayrak dalgalanıverdi.
"Çok yaşa!" diye seslendi.
Ay yıldız parlayıverdi.
(...)
23 Nisan
Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı
Barışın
Öteki adı.
Geldi bayram
Oyunla neşeyle.
Minik eller kenetlendi
Sevgiyle özlemle
Gülümsedi kırmızı...
(...)
Gülümseyince kırmızı
Ay yıldızlı, ay yıldızlı.
Dağlar neşelendi,
Taşlar dile geldi.
İşte güzel bir dünya,
Bezenmiş balonlarla.
Sevgiymiş, sevinçmiş papatya
Haydi çocuklar haydi,
Büyük bayramı kutlamaya!
(...)
Kırmızı gülümsedi.
Çocuklara ve Ender'e,
Bir de
Kalplerindeki büyük önder

Mustafa Kemal Atatürk'e." söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler düşünce öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 97 **“**Gülümsedi Kırmızı” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Haydi çocuklar haydi,

Büyük bayramı kutlamaya!”

“23 Nisan

Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı

Barışın

Öteki adı.

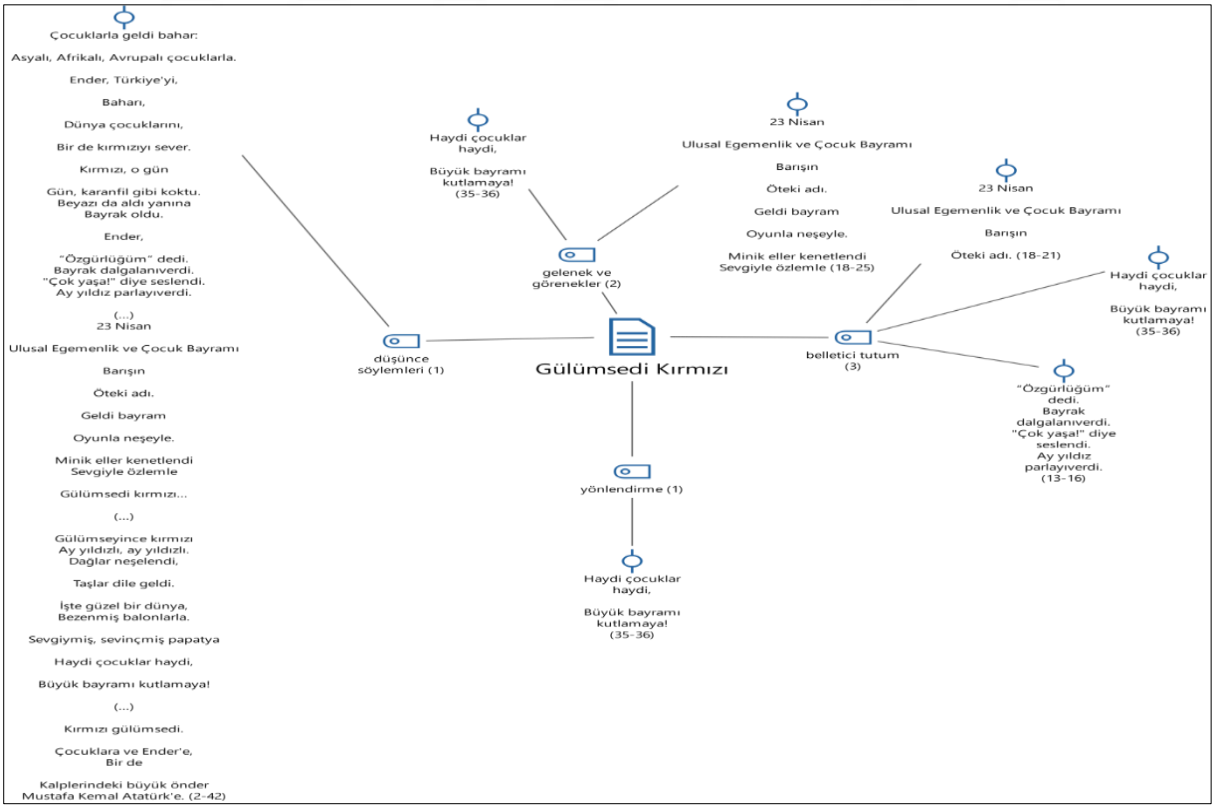
Geldi bayram

Oyunla neşeyle.

Minik eller kenetlendi

Sevgiyle özlemle" söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “gelenek ve görenekler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler gelenek ve görenek öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 91. “Gülümsedi Kırmızı” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 91 incelendiğinde, “Gülümsedi Kırmızı” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında yönlendirme (1), belletici tutum (3), düşünce söylemleri (1), gelenek ve görenekler (2) olmak üzere toplam (7) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok belletme (3) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 98. “Saka Eri Hüseyin” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	(1) Saka: Askerlere, çeşmeden su taşıyan kimse.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	"Bak Komutan, Türkler mert insanlardır. Öyle düşman için hain plan yapmazlar. Mertçe dövüşürler. Kahramanca dövüşürler. Hainlik nedir bilmezler!"
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Biz de size karşılık olarak bu hediyeleri gönderiyoruz. Kabul etsin." dedi Lütfen kabul ediniz. Haydi bakalım Karakaçan. Askerimiz bizden su bekler. Vatan hizmet bekler... Gidelim...
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	Derhâl bana tercümanı çağırın. "Onu götürün biraz dinlensin. Karnını iyice doyurun. Eşeğini doyurmayı da unutmayın." Yiyecekleri erlere dağıtın. Hüseyin, sana da bir gün izin. İyice dinlen."
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	İki düşman askeri, silahını doğrultmuş bir şekilde kendi dillerince bir şeyler sordular
	Kaygı	Endişe Duyma	"Geç kaldık Karakaçan. Vakit ikindiyi çoktan geçti. Çeşmede sıra olursa epey bekleriz. Daha geri dönüp su dağıtacağız." "Bu bir tuzak olmalı! Bunda bir hain plan gizli. Su, ya zehirli ise!.." Ya su götüremediğim askerler ne yapar?"
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	uzaktan top atışları duyuluyordu. Hüseyin bir an evvel suyunu doldurup çarpışan askerlere dağıtmak niyetindeydi. Ağustos ayının yakıcı güneşi çarpışan askerleri susatıyordu. Mataradaki su hemen bitiyor, dili damağı kuruyan asker ise sakaların yolunu gözlüyordu. Patikada ilerlerken karşısına iki asker çıktı. Bunlar düşman askeriydi. İki düşman askeri, silahını doğrultmuş bir şekilde kendi dillerince bir şeyler sordular ama Hüseyin anlamadı. Silahı da yoktu. Efendim bir Türk eri yakaladık. Türk askeri mi? "Komutan'ım dedi ki, bizim sularımız çok bol. Ancak, işitiyoruz ki düşmanlarımız bu sıcakta susuzluk çekiyormuş. Onlara su yollayalım da karşımızda susuz savaşmasınlar. Bu suyu hediye olarak size gönderdi." Düşman komutanı şaşırmıştı: "Bak Komutan, Türkler mert insanlardır. Öyle düşman için hain plan yapmazlar. Mertçe dövüşürler. Kahramanca dövüşürler. Hainlik nedir bilmezler!" Mert düşmanımız size teşekkür ederiz. Öğleye doğru Komutan geldi. Tercüman aracılığıyla Hüseyin'e: "Komutanınıza bu asil davranışından dolayı çok teşekkür ederiz. İki saat boyunca Hüseyin hızla yürüdü. Türk siperlerine vardı. Az sonra Bölük Komutanı'na olan biteni anlatan Hüseyin mektubu uzattı. Komutan gülmeye başladı ve mektubu açtı. Mektupta şunlar yazıyordu: Saygıdeğer Türk Komutanı, Susuz kaldığımızı düşünerek bize yolladığınız sular için teşekkür ederiz. Keşke sizi savaşta değil de normal bir zamanda tanısaydım. Daha mutlu olurdum. Size, suyunuza karşılık yiyecek yolluyorum. Lütfen kabul ediniz. Umarım savaş bitince karşılaşırız. Allah sizi korusun. Eriniz çok cesur biri. Asil Türk Komutanı'na selamlar... Komutan gülerek: "Yahu Hüseyin ne kadar akıllıca davranmışsın. Esir olmaktan böylece kurtuldun demek..." "Elbette, Komutan'ım." Askerimiz bizden su bekler. Vatan hizmet bekler...
		İnanç Söylemleri	Allah sizi korusun.
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	Patikada ilerlerken karşısına iki asker çıktı. Bunlar düşman askeriydi. İki düşman askeri, silahını doğrultmuş bir şekilde kendi dillerince bir şeyler sordular ama Hüseyin

		anlamadı. Silahı da yoktu. Şimdi ne yapacaktı? Hüseyin'in aklına bir fikir geldi. Askerlere su tenekelerini gösterdi. Karşısındaki anlamayınca su içer gibi yaptı. "Size getirdim. Su getirdim yahu. Daha ne istiyorsunuz?"
Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	Komutan'ım dedi ki, bizim sularımız çok bol. Ancak, işitiyoruz ki düşmanlarımız bu sıcakta susuzluk çekiyormuş. Onlara su yollayalım da karşımızda susuz savaşmasınlar. Bu suyu hediye olarak size gönderdi."
	Yaptırımcı Yargılar	"Bak Komutan, Türkler mert insanlardır. Öyle düşman için hain plan yapmazlar. Mertçe dövüşürler. Kahramanca dövüşürler. Hainlik nedir bilmezler!" Bu bir tuzak olmalı! Bunda bir hain plan gizli. Su, ya zehirli ise!.." Hüseyin, bunun üzerine tenekenin birinden matarasını doldurdu. Kana kana içti. Sonra Komutan'a döndü: "Bak Komutan, Türkler mert insanlardır. Öyle düşman için hain plan yapmazlar. Mertçe dövüşürler. Kahramanca dövüşürler. Hainlik nedir bilmezler!"
	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	"Bak Komutan, Türkler mert insanlardır. Öyle düşman için hain plan yapmazlar. Mertçe dövüşürler. Kahramanca dövüşürler. Hainlik nedir bilmezler!"
	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	Mertçe dövüşürler. Kahramanca dövüşürler.
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 98 **“**Saka Eri Hüseyin” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “(1) Saka: Askerlere, çeşmeden su taşıyan kimse." söylemleri “öğretme” alt izleğinin “aşırı öğreticilik” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 98 **“**Saka Eri Hüseyin” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Bak Komutan, Türkler mert insanlardır. Öyle düşman için hain plan yapmazlar. Mertçe dövüşürler. Kahramanca dövüşürler. Hainlik nedir bilmezler!" söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” ve “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “kalıp düşünceler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kalıp düşünce ve belletici tutum öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 98 **“**Saka Eri Hüseyin” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “(Biz de size karşılık olarak bu hediyeleri gönderiyoruz. Kabul etsin." dedi”, “Lütfen kabul ediniz.” ve “Haydi bakalım Karakaçan. Askerimiz bizden su bekler. Vatan hizmet bekler... Gidelim...” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yönlendirme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 98 **“**Saka Eri Hüseyin” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Onu götürün biraz dinlensin. Karnını iyice doyurun. Eşeğini doyurmayı da unutmayın.", “Derhâl bana tercümanı çağırın.” ve “Yiyecekleri erlere dağıtın. Hüseyin, sana da bir gün izin. İyice dinlen.” söylemleri “emir” alt izleğinin “buyruk verme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler buyruk öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 98 **“**Saka Eri Hüseyin” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: " İki düşman askeri, silahını doğrultmuş bir şekilde kendi dillerince bir şeyler sordular” söylemleri “korku” alt izleğinin “korkutma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler korku öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 98 **“**Saka Eri Hüseyin” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Ya su götüremediğim askerler ne yapar?", “Bu bir tuzak olmalı! Bunda bir hain plan gizli. Su, ya zehirli ise!.." ve "Geç kaldık Karakaçan. Vakit ikindiyi çoktan geçti. Çeşmede sıra olursa epey bekleriz. Daha geri dönüp su dağıtacağız." söylemleri “kaygı” alt izleğinin “endişe duyma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler endişe öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 98 **“**Saka Eri Hüseyin” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "uzaktan top atışları duyuluyordu.” “Hüseyin bir an evvel suyunu doldurup çarpışan askerlere dağıtmak niyetindeydi. Ağustos ayının yakıcı güneşi çarpışan askerleri susatıyordu. Mataradaki su hemen bitiyor, dili damağı kuruyan asker ise sakaların yolunu gözlüyordu.”, “Patikada ilerlerken karşısına iki asker çıktı. Bunlar düşman askeriydi. İki düşman askeri, silahını doğrultmuş bir şekilde kendi dillerince bir şeyler sordular ama Hüseyin anlamadı. Silahı da yoktu.”, “Efendim bir Türk eri yakaladık.”, “Türk askeri mi?”, "Komutan'ım dedi ki, bizim sularımız çok bol. Ancak, işitiyoruz ki düşmanlarımız bu sıcakta susuzluk çekiyormuş. Onlara su yollayalım da karşımızda susuz savaşmasınlar. Bu suyu hediye olarak size gönderdi." Düşman komutanı şaşırmıştı:”, “Bak Komutan, Türkler mert insanlardır. Öyle düşman için hain plan yapmazlar. Mertçe dövüşürler. Kahramanca dövüşürler. Hainlik nedir bilmezler!", “Mert düşmanımız size teşekkür ederiz.”, “Öğleye doğru Komutan geldi. Tercüman aracılığıyla Hüseyin'e: "Komutanınıza bu asil davranışından dolayı çok teşekkür ederiz.”, “İki saat boyunca Hüseyin hızla yürüdü. Türk siperlerine vardı. Az sonra Bölük Komutanı'na olan biteni anlatan Hüseyin mektubu uzattı. Komutan gülmeye başladı ve mektubu açtı. Mektupta şunlar yazıyordu:”, “Askerimiz bizden su bekler. Vatan hizmet bekler...”, “Saygıdeğer Türk Komutanı, Susuz kaldığımızı düşünerek bize yolladığınız sular için teşekkür ederiz. Keşke sizi savaşta değil de normal bir zamanda tanısaydım. Daha mutlu olurdum. Size, suyunuza karşılık yiyecek yolluyorum. Lütfen kabul ediniz. Umarım savaş bitince karşılaşırız. Allah sizi korusun. Eriniz çok cesur biri. Asil Türk Komutanı'na selamlar...”, “Komutan gülerek: "Yahu Hüseyin ne kadar akıllıca davranmışsın. Esir olmaktan böylece kurtuldun demek...", "Elbette, Komutan'ım." söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler ideoloji öğeleri yansıtmaktadır.

“Allah sizi korusun.” söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “inanç söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler ideoloji öğeleri yansıtmaktadır.

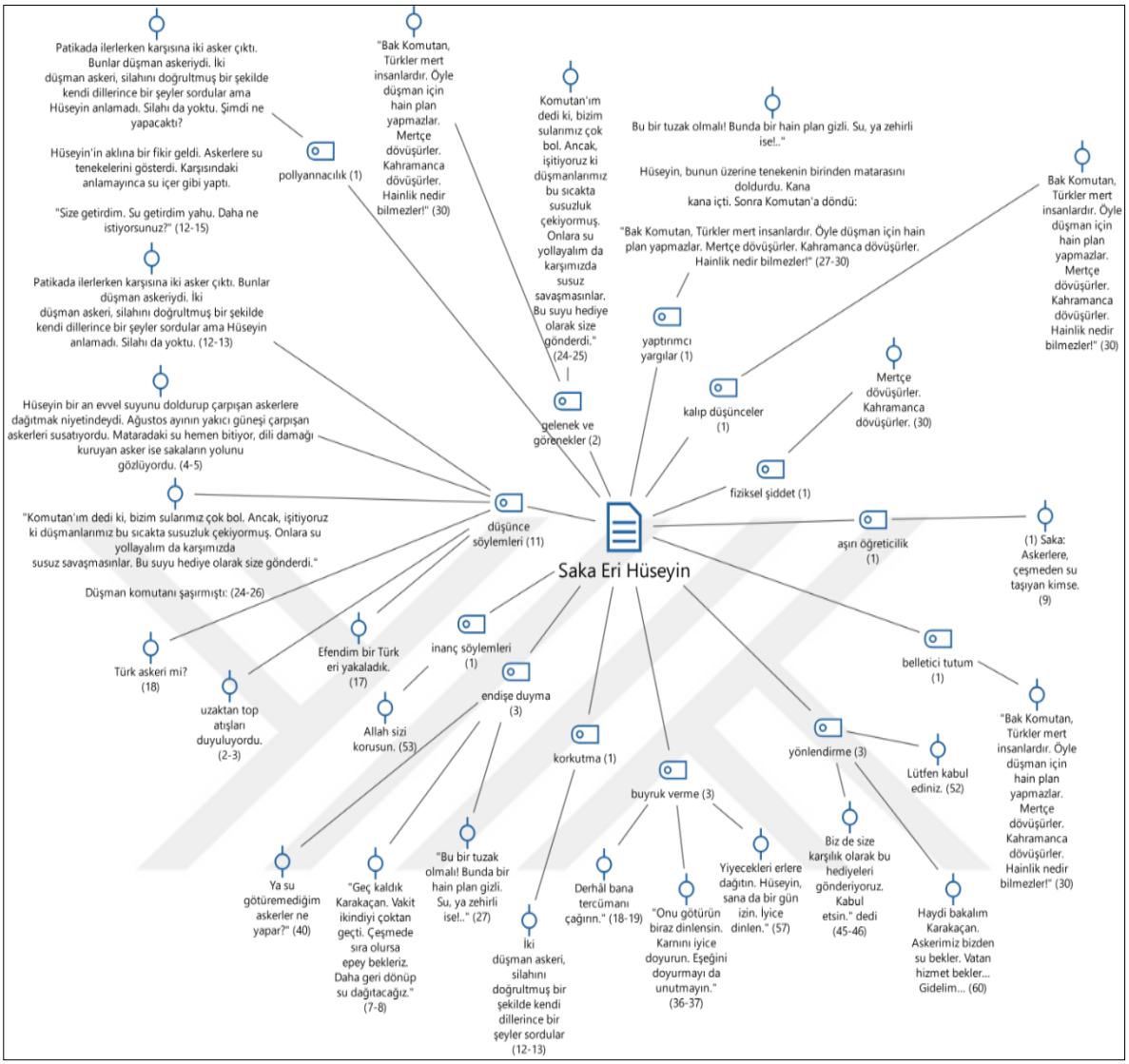
Tablo 98 **“**Saka Eri Hüseyin” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: " Patikada ilerlerken karşısına iki asker çıktı. Bunlar düşman askeriydi. İki düşman askeri, silahını doğrultmuş bir şekilde kendi dillerince bir şeyler sordular ama Hüseyin anlamadı. Silahı da yoktu. Şimdi ne yapacaktı? Hüseyin'in aklına bir fikir geldi. Askerlere su tenekelerini gösterdi. Karşısındaki anlamayınca su içer gibi yaptı."Size getirdim. Su getirdim yahu. Daha ne istiyorsunuz?" " söylemleri “tozpembe bir dünya” alt izleğinin “pollyannacılık” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler pollyanna öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 98 **“**Saka Eri Hüseyin” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Bak Komutan, Türkler mert insanlardır. Öyle düşman için hain plan yapmazlar. Mertçe dövüşürler. Kahramanca dövüşürler. Hainlik nedir bilmezler!" ve “Komutan'ım dedi ki, bizim sularımız çok bol. Ancak, işitiyoruz ki düşmanlarımız bu sıcakta susuzluk çekiyormuş. Onlara su yollayalım da karşımızda susuz savaşmasınlar. Bu suyu hediye olarak size gönderdi." söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “gelenek ve görenek” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler gelenek ve görenek öğeleri yansıtmaktadır.

“Bu bir tuzak olmalı! Bunda bir hain plan gizli. Su, ya zehirli ise!.."Hüseyin, bunun üzerine tenekenin birinden matarasını doldurdu. Kana kana içti. Sonra Komutan'a döndü: "Bak Komutan, Türkler mert insanlardır. Öyle düşman için hain plan yapmazlar. Mertçe dövüşürler. Kahramanca dövüşürler. Hainlik nedir bilmezler!" söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “yaptırımcı yargılar” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yaptırımcı yargı öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 98 **“**Saka Eri Hüseyin” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: " Mertçe dövüşürler. Kahramanca dövüşürler." söylemleri “şiddet” alt izleğinin “fiziksel şiddet” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler şiddet öğeleri yansıtmaktadır. Sever (2002), çocuk edebiyatı yapıtlarında kahramanların şiddet yoluyla amacına ulaşması, kullanılan söylemlerle şiddetin olumlanması, sorun çözerken şiddete başvurulması gibi durumlar çocuğun duygusal dünyasında olumsuz durumlara neden olabileceğini söylem etmektedir.

Şekil 92. “Saka Eri Hüseyin” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 92 incelendiğinde, “Saka Eri Hüseyin” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1), belletici tutum (1), yönlendirme (3), buyruk verme (3), korkutma (1), endişe duyma (3), inanç söylemleri (1), düşünce söylemleri (11), pollyannacılık (1), gelenek ve görenekler (2), yaptırımcı yargılar (1), kalıp düşünceler (1), fiziksel şiddet (1) olmak üzere toplam (7) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok ideolojik söylemler (12) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 99. “İstiklal Marşı ve Mehmet Akif” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Türkiye Büyük Millet Meclisi 1920 yılında bir milli marş yazdırılmasına karar vermişti. Bu marş Kurtuluş Savaşı’nın heyecanını gelecek kuşaklara duyuracaktı. Yeni kurulacak olan bağımsız Türk devletinin milli marşı olacaktı. Bunun için Kasım ayında şairlerimize bir yarışma yapılacağı, kazanana 500 lira ödül verileceği duyuruldu. Mehmet Akif bu yarışmaya katılmadı. Bunun sebebi verilecek ödüldü. Çünkü O

			milletine gönülden bağlıydı. Ne kadar ihtiyacı olursa olsun Kurtuluş Savaşı'nın acılarını ve Türk Milletinin kahramanlığını parayla anlatamazdı. Yarışmaya 700'den fazla şiir gönderilmişti. Fakat zamanın Milli Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi Tanrıöver herkesi etkileyebilecek ve o günlerin heyecanını anlatabilmiş bir şiire rastlamadık diyordu. Bunun üzerine Mehmet Akif'in de yarışmaya katılmasını sağlamak için çareler arandı. Hamdullah Suphi Akif'e bir mektup yazdı. Yarışmaya katılırsa kendisine para ödenmeyeceğini söyledi. Türk Milleti'ne etkileyici bir marş yazmasını kendisinden rica etti. Onun yazacağı marşın çok güzel olacağından herkes emindi. Kendisine para ödenmeyeceği söylenince Akif Ankara'daki evinde marşı yazmaya başladı. Kısa bir zamanda bitirdi. 12 Mart 1921'de Akif'in şiiri Türkiye Büyük Millet Meclisinde defalarca okundu ve alkışlandı. Sevinç gözyaşları içinde milli marş olarak kabul edildi. Marşın kabulünden sonra kendisine ödül olarak belirlenen para teklif edildi. Mehmet Akif bunu kabul etmedi. Parayı ihtiyacı olan kimselere bağışladı.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Ne kadar ihtiyacı olursa olsun Kurtuluş Savaşı'nın acılarını ve Türk Milletinin kahramanlığını parayla anlatamazdı.
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
Evrensel İlkeler		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Türkiye Büyük Millet Meclisi 1920 yılında bir milli marş yazdırılmasına karar vermişti. Bu marş Kurtuluş Savaşı'nın heyecanını gelecek kuşaklara duyuracaktı. Yeni kurulacak olan bağımsız Türk devletinin milli marşı olacaktı. Ne kadar ihtiyacı olursa olsun Kurtuluş Savaşı'nın acılarını ve Türk Milletinin kahramanlığını parayla anlatamazdı. Türk Milleti'ne etkileyici bir marş yazmasını kendisinden rica etti. 12 Mart 1921'de Akif'in şiiri Türkiye Büyük Millet Meclisinde defalarca okundu ve alkışlandı. Sevinç gözyaşları içinde milli marş olarak kabul edildi. Marşın kabulünden sonra kendisine ödül olarak belirlenen para teklif edildi.
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	Ne kadar ihtiyacı olursa olsun Kurtuluş Savaşı'nın acılarını ve Türk Milletinin kahramanlığını parayla anlatamazdı.
	Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 99 **"**İstiklal Marşı ve Mehmet Akif" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Türkiye Büyük Millet Meclisi 1920 yılında bir milli marş yazdırılmasına karar vermişti. Bu marş Kurtuluş Savaşı'nın heyecanını gelecek kuşaklara duyuracaktı. Yeni

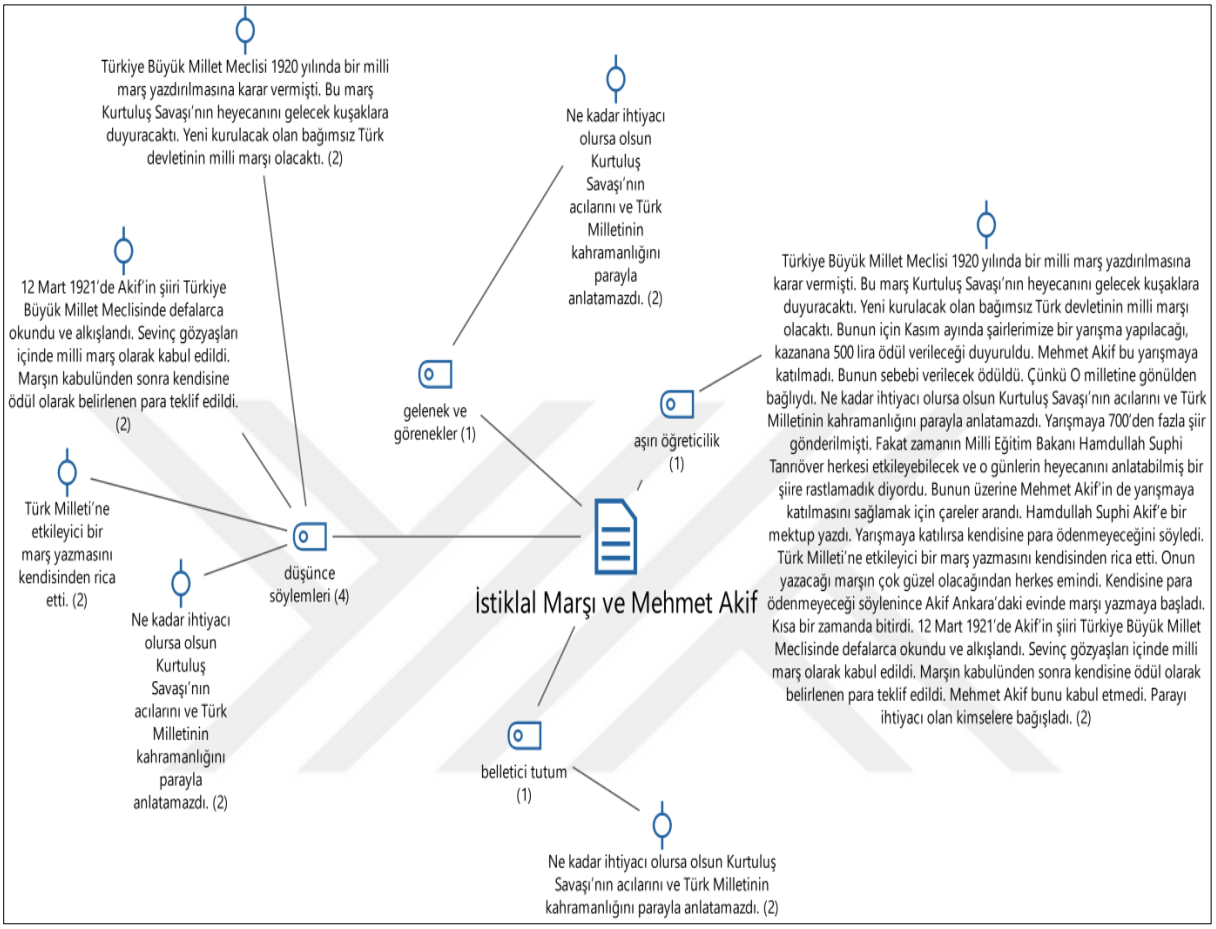
kurulacak olan bağımsız Türk devletinin milli marşı olacaktı. Bunun için Kasım ayında şairlerimize bir yarışma yapılacağı, kazanana 500 lira ödül verileceği duyuruldu. Mehmet Akif bu yarışmaya katılmadı. Bunun sebebi verilecek ödüldü. Çünkü O milletine gönülden bağlıydı. Ne kadar ihtiyacı olursa olsun Kurtuluş Savaşı'nın acılarını ve Türk Milletinin kahramanlığını parayla anlatamazdı. Yarışmaya 700'den fazla şiir gönderilmişti. Fakat zamanın Milli Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi Tanrıöver herkesi etkileyebilecek ve o günlerin heyecanını anlatabilmiş bir şiire rastlamadık diyordu. Bunun üzerine Mehmet Akif'in de yarışmaya katılmasını sağlamak için çareler arandı. Hamdullah Suphi Akif'e bir mektup yazdı. Yarışmaya katılırsa kendisine para ödenmeyeceğini söyledi. Türk Milleti'ne etkileyici bir marş yazmasını kendisinden rica etti. Onun yazacağı marşın çok güzel olacağından herkes emindi. Kendisine para ödenmeyeceği söylenince Akif Ankara'daki evinde marşı yazmaya başladı. Kısa bir zamanda bitirdi. 12 Mart 1921'de Akif'in şiiri Türkiye Büyük Millet Meclisinde defalarca okundu ve alkışlandı. Sevinç gözyaşları içinde milli marş olarak kabul edildi. Marşın kabulünden sonra kendisine ödül olarak belirlenen para teklif edildi. Mehmet Akif bunu kabul etmedi. Parayı ihtiyacı olan kimselere bağışladı." söylemleri "öğretme" alt izleğinin "aşırı öğreticilik" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 99 **"**İstiklal Marşı ve Mehmet Akif" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Ne kadar ihtiyacı olursa olsun Kurtuluş Savaşı'nın acılarını ve Türk Milletinin kahramanlığını parayla anlatamazdı." söylemleri "belletme" alt izleğinin "belletici tutum" alt kategorisiyle ve "geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar" alt izleğinin "gelenek ve görenekler" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler gelenek, görenek ve belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 99 **"**İstiklal Marşı ve Mehmet Akif" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Türk Milleti'ne etkileyici bir marş yazmasını kendisinden rica etti.", "Ne kadar ihtiyacı olursa olsun Kurtuluş Savaşı'nın acılarını ve Türk Milletinin kahramanlığını parayla anlatamazdı.", "Türkiye Büyük Millet Meclisi 1920 yılında bir milli marş yazdırılmasına karar vermişti. Bu marş Kurtuluş Savaşı'nın heyecanını gelecek kuşaklara duyuracaktı. Yeni kurulacak olan bağımsız Türk devletinin milli marşı olacaktı." ve "12 Mart 1921'de Akif'in şiiri Türkiye Büyük Millet Meclisinde defalarca okundu ve alkışlandı. Sevinç gözyaşları içinde milli marş olarak kabul edildi. Marşın kabulünden sonra kendisine ödül olarak belirlenen para teklif edildi." söylemleri "ideolojik söylemler" alt izleğinin "düşünce söylemleri" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler ideoloji öğeleri yansıtmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları ideolojik söylemlerle biçimlendirilmemeli,

çocuğu bir inanca veya düşünceye sevk etmemeli, buna neden olabilecek söylemlerden kaçınılmalıdır (Çer, 2019).

Şekil 93. "İstiklal Marşı ve Mehmet Akif" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 93 incelendiğinde, "İstiklal Marşı ve Mehmet Akif" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1), belletici tutum (1), düşünce söylemleri (4), gelenek ve görenekler (1) olmak üzere toplam (7) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok ideolojik söylemler (4) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 100. "Atatürk" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Bir gün sordum babama, Atatürk neden büyük? Çocuğum, dedi bana, Onu seviyor her Türk. Çok kötü bir zamandı, Uçurumdaydı vatan. O büyük kahramandı, Yurdumuzu kurtaran. Onu biz değil yalnız Üstün tanır her millet En büyük eseridir,

			Kurduğu Cumhuriyet. Kalbimiz sevgi dolu, Yol gösteren o, Türk'e. Yolumuz onun yolu, Bağlıyız Atatürk'e.
Evrensel İlkeler	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	Çok kötü bir zamandı, Uçurumdaydı vatan.
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Bir gün sordum babama, Atatürk neden büyük? Çocuğum, dedi bana, Onu seviyor her Türk. Çok kötü bir zamandı, Uçurumdaydı vatan. O büyük kahramandı, Yurdumuzu kurtaran. Onu biz değil yalnız Üstün tanır her millet En büyük eseridir, Kurduğu Cumhuriyet. Kalbimiz sevgi dolu, Yol gösteren o, Türk'e. Yolumuz onun yolu, Bağlıyız Atatürk'e.
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	-
	Yaptırımcı Yargılar ve	Yaptırımcı Yargılar	-
	Kurallar	Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez	Kalıp Düşünceler	-
	Doğrular	Mutlak Doğrular	Çocuğum, dedi bana, Onu seviyor her Türk.
	Abartılmış Merak ve Aşırı	Abartılmış Merak	-
	Duygusal Öğeler	Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 100 **“**Atatürk” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Bir gün sordum babama,

Atatürk neden büyük?

Çocuğum, dedi bana,

Onu seviyor her Türk.

Çok kötü bir zamandı,

Uçurumdaydı vatan.

O büyük kahramandı,

Yurdumuzu kurtaran.

Onu biz değil yalnız

Üstün tanır her millet
En büyük eseridir,
Kurduğu Cumhuriyet.
Kalbimiz sevgi dolu,
Yol gösteren o, Türk'e.
Yolumuz onun yolu,
Bağlıyız Atatürk'e.” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme yansıtmaktadır. Çocuk kitaplarında çocukların okuma kültürünü olumsuz etkileyebilecek unsurlar taşımaması, öğretici ve belletici bir anlayışın bulunmaması gerekmektedir (Çer, 2019).

Tablo 100 **“**Atatürk” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Çok kötü bir zamandı,
Uçurumdaydı vatan.” söylemleri “kaygı” alt izleğinin “endişe duyma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler endişe öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 100 **“**Atatürk” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

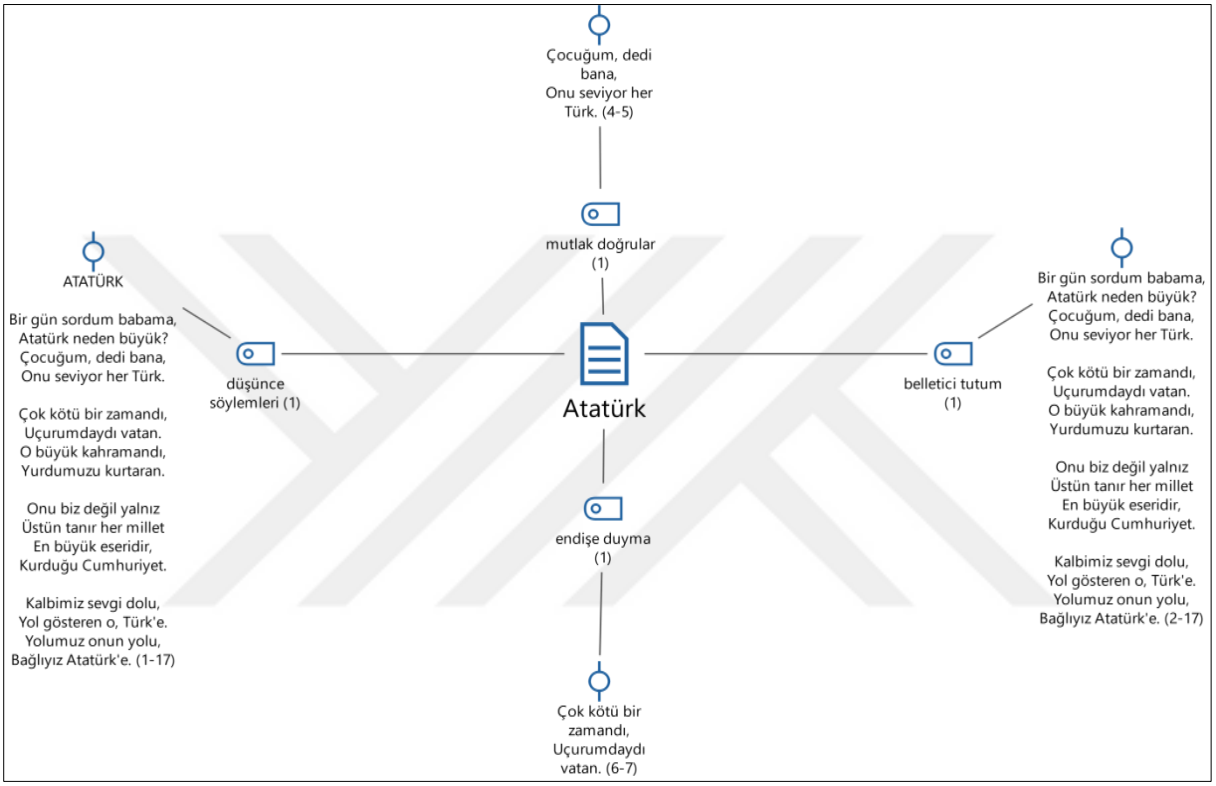
"Bir gün sordum babama,
Atatürk neden büyük?
Çocuğum, dedi bana,
Onu seviyor her Türk.
Çok kötü bir zamandı,
Uçurumdaydı vatan.
O büyük kahramandı,
Yurdumuzu kurtaran.
Onu biz değil yalnız
Üstün tanır her millet
En büyük eseridir,
Kurduğu Cumhuriyet.
Kalbimiz sevgi dolu,
Yol gösteren o, Türk'e.
Yolumuz onun yolu,
Bağlıyız Atatürk'e.” söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler ideoloji öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 100 **“**Atatürk” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Çocuğum, dedi bana,

Onu seviyor her Türk.” söylemleri “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “mutlak doğrular” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler mutlak doğru öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 94. “Atatürk” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 94 incelendiğinde, “Atatürk” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında belletici tutum (1), düşünce söylemleri (4), endişe duyma (1), mutlak doğrular (1) olmak üzere toplam (4) kod belirlenmiştir.

Tablo 101. “İletişim” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Duygu, düşünce, bilgi
			Bence paylaşılmalı.
			Bir yolunu bulmalı,
			İletişim kurmalı.
			İster tanı, tanıma
			Uzak ya da yakında
			Evrende yaşayanla
			İletişim kurmalı.
			İşte ancak o zaman
			İnsanlar mutlu olur.
			Yaşam denilen masal
			Böylece gerçek olur.
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Duygu, düşünce, bilgi

			Bence paylaşılmalı. Bir yolunu bulmalı, İletişim kurmalı. İster tanı, tanıma Uzak ya da yakında Evrende yaşayanla İletişim kurmalı.
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	Mektup, faks, telgrafla, Gazeteyle, kitapla Genel ağ, televizyon Telefonla, uyduyla.
Evrensel İlkeler	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Duygu, düşünce, bilgi Bence paylaşılmalı. Bir yolunu bulmalı, İletişim kurmalı. İster tanı, tanıma Uzak ya da yakında Evrende yaşayanla İletişim kurmalı.
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	İletişim kurmalı. İşte ancak o zaman İnsanlar mutlu olur.
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 101 **“**İletişim” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Duygu, düşünce, bilgi

Bence paylaşılmalı.

Bir yolunu bulmalı,

İletişim kurmalı.” ve

“İster tanı, tanıma

Uzak ya da yakında

Evrende yaşayanla

İletişim kurmalı.

İşte ancak o zaman

İnsanlar mutlu olur.

Yaşam denilen masal

Böylece gerçek olur.” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 101 **“**İletişim” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"İletişim kurmalı.

İster tanı, tanıma

Uzak ya da yakında

Evrende yaşayanla” ve

“Duygu, düşünce, bilgi

Bence paylaşılmalı.

Bir yolunu bulmalı,

İletişim kurmalı.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yönlendirme öğeleri yansıtmaktadır.

“Mektup, faks, telgrafla,

Gazeteyle, kitapla

Genel ağ, televizyon

Telefonla, uyduyla.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “öneride bulunma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öneri öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 101 **“**İletişim” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Duygu, düşünce, bilgi

Bence paylaşılmalı.

Bir yolunu bulmalı,

İletişim kurmalı.” ve

İster tanı, tanıma

Uzak ya da yakında

Evrende yaşayanla

İletişim kurmalı.”

söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler düşünce öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 101 **“**İletişim” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

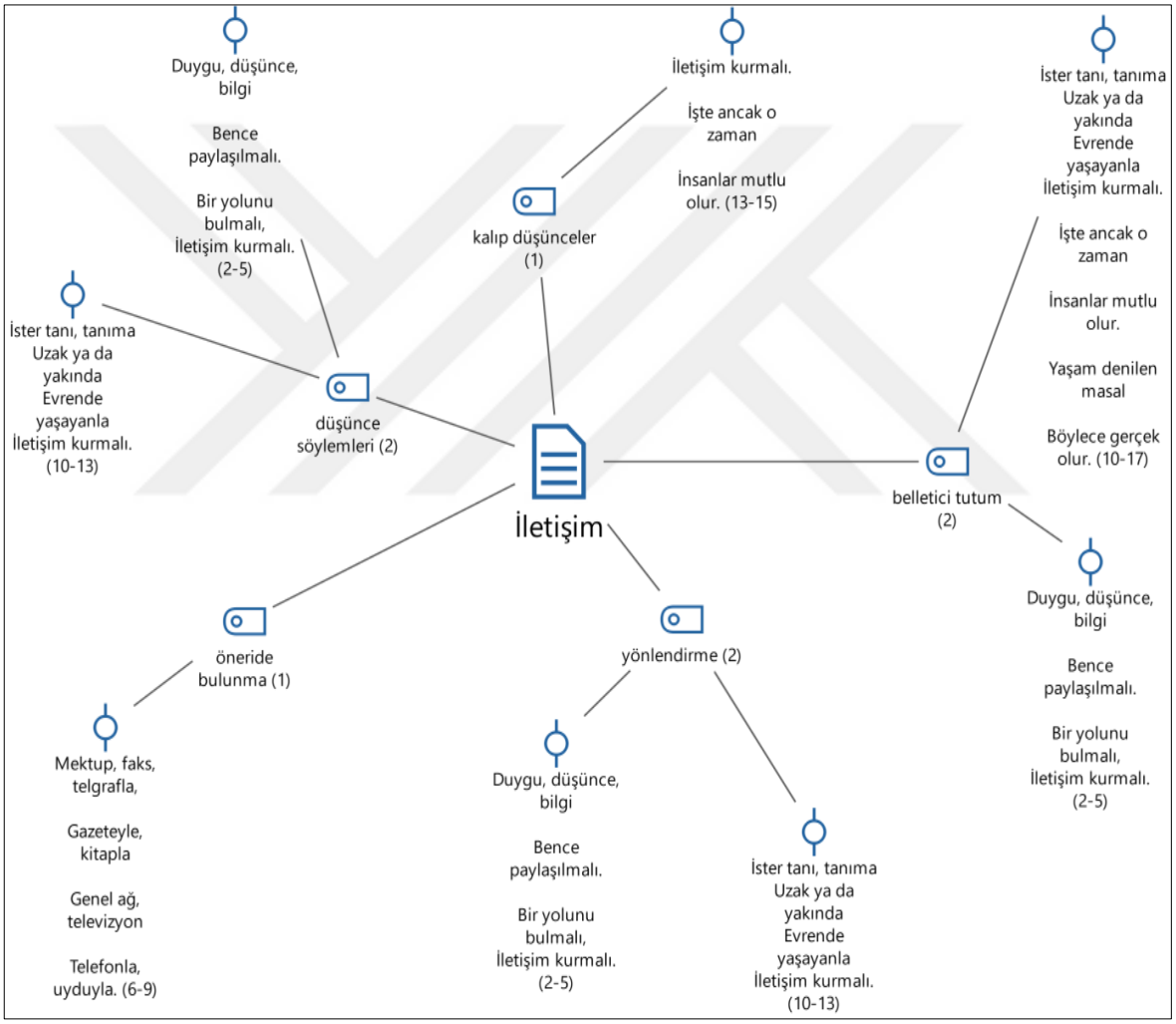
"İletişim kurmalı.

İşte ancak o zaman

İnsanlar mutlu olur.”

söylemleri “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “kalıp düşünceler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kalıp düşünce öğeleri yansıtmaktadır. Değişen dünyaya baktığımızda doğruların, mutlak ve tek olmadığını net olarak görmekteyiz (Dilidizgün, 2000). Bu nedenle yazar kendi doğrularını aktarmaktan ziyade mutlak doğrunun olmadığını bilmeli ve çocukları kendi görüşüne çekmeye çalışmamalıdır.

Şekil 95. “İletişim” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 95 incelendiğinde, “İletişim” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında belletici tutum (2), yönlendirme (2), öneride bulunma (1), düşünce söylemleri (2), kalıp düşünceler (1) olmak üzere toplam (8) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok öğüt (3) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

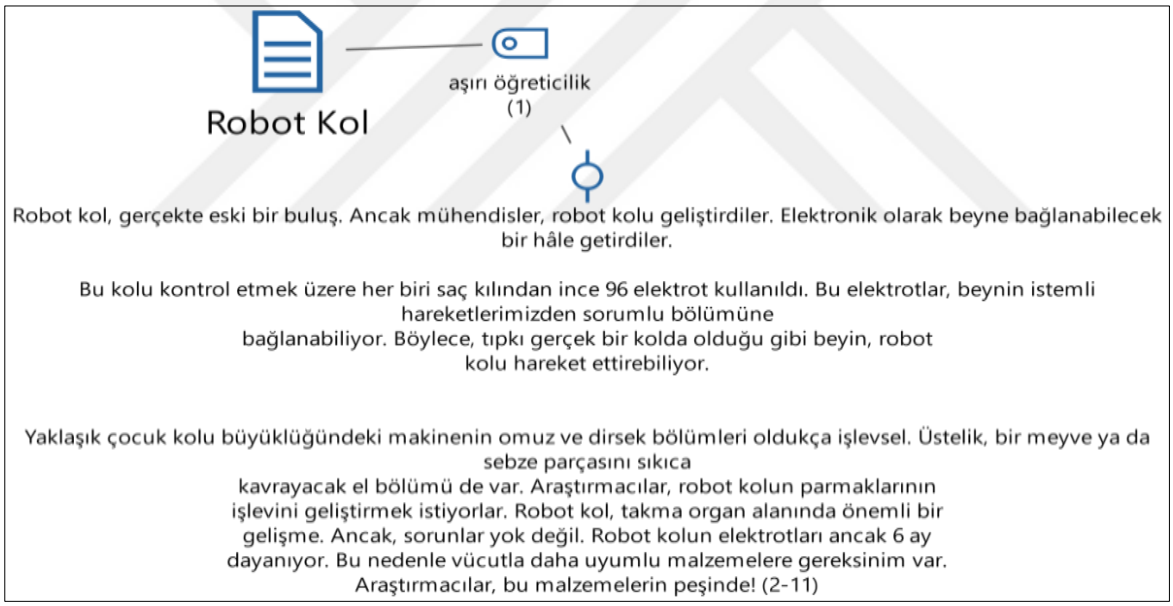
Tablo 102. “Robot Kol” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Robot kol, gerçekte eski bir buluş. Ancak mühendisler, robot kolu geliştirdiler. Elektronik olarak beyne bağlanabilecek bir hâle getirdiler. Bu kolu kontrol etmek üzere her biri saç kılından ince 96 elektrot kullanıldı. Bu elektrotlar, beynin istemli hareketlerimizden sorumlu bölümüne bağlanabiliyor. Böylece, tıpkı gerçek bir kolda olduğu gibi beyin, robot kolu hareket ettirebiliyor. Yaklaşık çocuk kolu büyüklüğündeki makinenin omuz ve dirsek bölümleri oldukça işlevsel. Üstelik, bir meyve ya da sebze parçasını sıkıca kavrayacak el bölümü de var. Araştırmacılar, robot kolun parmaklarının işlevini geliştirmek istiyorlar. Robot kol, takma organ alanında önemli bir gelişme. Ancak, sorunlar yok değil. Robot kolun elektrotları ancak 6 ay dayanıyor. Bu nedenle vücutla daha uyumlu malzemelere gereksinim var. Araştırmacılar, bu malzemelerin peşinde!
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 102 **“**Robot Kol” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Robot kol, gerçekte eski bir buluş. Ancak mühendisler, robot kolu geliştirdiler. Elektronik olarak beyne bağlanabilecek bir hâle getirdiler. Bu kolu kontrol etmek üzere her biri saç kılından ince 96 elektrot kullanıldı. Bu elektrotlar, beynin istemli hareketlerimizden sorumlu bölümüne bağlanabiliyor. Böylece, tıpkı gerçek bir kolda olduğu gibi beyin, robot kolu hareket

ettirebiliyor. Yaklaşık çocuk kolu büyüklüğündeki makinenin omuz ve dirsek bölümleri oldukça işlevsel. Üstelik, bir meyve ya da sebze parçasını sıkıca kavrayacak el bölümü de var. Araştırmacılar, robot kolun parmaklarının işlevini geliştirmek istiyorlar. Robot kol, takma organ alanında önemli bir gelişme. Ancak, sorunlar yok değil. Robot kolun elektrotları ancak 6 ay dayanıyor. Bu nedenle vücutla daha uyumlu malzemelere gereksinim var. Araştırmacılar, bu malzemelerin peşinde!" söylemleri "öğretme" alt izleğinin "aşırı öğreticilik" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme öğeleri yansıtmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtlarında içeriğin öğretme ve belletme amacından uzak olması gerekmektedir. Bu yapıtlar içeriğindeki bilgi yığışmacası ile çocuğu baskılamamalıdır. Yazar, çocuklara doğruyu gösterecek ya da her şeyin en doğrusunu bilecek konumda değildir. Yazar sadece ham öyküsü ile ortaya bir tartışma koymalı, gerekli sonuçları okurun çıkarmasını beklemelidir (Dilidüzgün, 2003, 2004).

Şekil 96. "Robot Kol" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 96 incelendiğinde, "Robot Kol" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1) olmak üzere toplam (1) kod belirlenmiştir.

Tablo 103. "Yanlış Adres" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	
		Otoriter Öğretme	
	Belletme	Belletici Tutum	Bilgisayar, faydalı işler için kullanılırsa bilimde ve teknolojide sınırsız işler yapar. İnsanoğlunun en büyük yardımcılarından biri olur. Onunla dünyaya binlerce kapı açarsın, dedi. Sonra anladım ki onu kullanmak yetmiyor. Bilim ve teknolojide ondan nasıl faydalanacağımı düşünüp bulmam gerekiyor.
		Dayatma	

Evrensel İlkeler	Öğüt	Yönlendirme Uyarıda Bulunma Öneride Bulunma	
	Emir	Nutuk Çekme Buyruk Verme	
	Korku	Gözdağı Verme Korkutma	
	Kaygı	Endişe Duyma	Benim sonsuz sevincime rağmen annemin yüzü endişeliydi.
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Sonra anladım ki onu kullanmak yetmiyor. Bilim ve teknolojide ondan nasıl faydalanacağımı düşünüp bulmam gerekiyor.
	Cinsiyet Ayrımcılığı	İnanç Söylemleri Fiziksel Ayrımcılık Psikolojik Ayrımcılık Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Tektipleştirme	
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler Yaptırımcı Yargılar Kural Dayatma	hayırlı olsun. İyi günlerde kullanın
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	Bilgisayar, faydalı işler için kullanılırsa bilimde ve teknolojide sınırsız işler yapar. İnsanoğlunun en büyük yardımcılarından biri olur. Onunla dünyaya binlerce kapı açarsın, dedi.
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Mutlak Doğrular Abartılmış Merak Zayıflatılmış Merak Rastlantısallık Aşırı Duygusallık	İkimiz de babamın bu güzel sürprizine inanamadık. Benim sonsuz sevincime rağmen annemin yüzü endişeliydi.
	Şiddet	Cinsel Şiddet Psikolojik Şiddet Fiziksel Şiddet İhmal ve Kötüye Kullanma Ekonomik Şiddet	

Tablo 103 **“**Yanlış Adres” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Sonra anladım ki onu kullanmak yetmiyor. Bilim ve teknolojide ondan nasıl faydalanacağımı düşünüp bulmam gerekiyor.” ve “Bilgisayar, faydalı işler için kullanılırsa bilimde ve teknolojide sınırsız işler yapar. İnsanoğlunun en büyük yardımcılarından biri olur. Onunla dünyaya binlerce kapı açarsın, dedi.” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 103 **“**Yanlış Adres” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Benim sonsuz sevincime rağmen annemin yüzü endişeliydi.” söylemleri “kaygı” alt izleğinin “endişe duyma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler endişe öğeleri yansıtmaktadır.

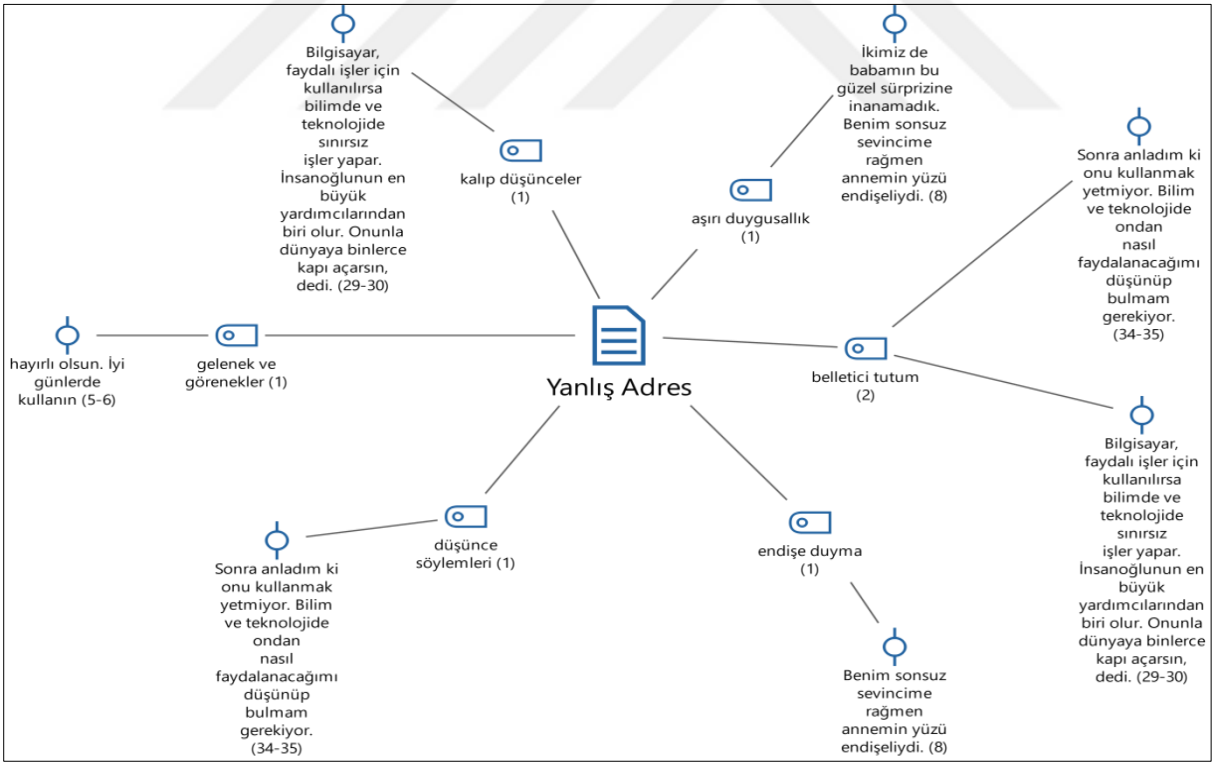
Tablo 103 **“**Yanlış Adres” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Sonra anladım ki onu kullanmak yetmiyor. Bilim ve teknolojide ondan nasıl faydalanacağımı düşünüp bulmam gerekiyor.” söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler ideoloji öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 103 **“**Yanlış Adres” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “hayırlı olsun. İyi günlerde kullanın” söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “gelenek ve görenekler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler gelenek ve görenek öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 103 **“**Yanlış Adres” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Bilgisayar, faydalı işler için kullanılırsa bilimde ve teknolojide sınırsız işler yapar. İnsanoğlunun en büyük yardımcılarından biri olur. Onunla dünyaya binlerce kapı açarsın, dedi.” söylemleri “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “kalıp düşünceler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kalıp düşünce öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 103 **“**Yanlış Adres” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “İkimiz de babamın bu güzel sürprizine inanamadık. Benim sonsuz sevincime rağmen annemin yüzü endişeliydi.” söylemleri “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “aşırı duygusallık” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kalıp düşünce öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 97. “Yanlış Adres” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 97 incelendiğinde, “Yanlış Adres” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında belletici tutum (2), endişe duyma (1), düşünce söylemleri (1), gelenek ve görenekler (1), kalıp

düşünceler (1), aşırı duygusallık (1) olmak üzere toplam (7) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok belletme (2) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 104. "Bilim Gözlem Yapmakla Başlar" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	**Bilim Gözlem Yapmakla Başlar** İnsanın en ilginç özelliklerinden biri merak duygusudur. Merak soru sormayı araştırma yapmayı sağlar. Bir şeyi merak ettikten sonra çoğunlukla o konuda gözlem yapmaya başlarız. Yeterince gözlem yaptıktan sonra araştırmalarımızı daha da ilerletebiliriz. Bilim insanları da araştırmalarına gözlem yaparak başlarlar. Düşünen, merak eden, sorgulayan her insan gözlem yapabilir. Gözlem yaparken iki temel malzeme gerekir: Gözlem defteri ve kalem. Kır gezilerine giderken, evinizin bahçesinde oynarken, hayvanat bahçesini ya da tarihi eserlerin bulunduğu yerleri gezerken yapacağınız tek şey kaleminizi ve gözlem defterinizi yanınızda bulundurmak. Dilediğiniz her yerde gözlem yapabilirsiniz. Aklınıza gelen, merak ettiğiniz her şeyi inceleyip gözlemleyebilirsiniz. Bahçedeki çöp tenekesini karıştıran kedileri, gökyüzündeki yıldızları, deniz kıyısındaki kabukları, balıkları, ağaçları, evinizdeki böcekleri, sokaktan geçen arabaları. Yalnızca bunları mı? Ailenizdeki bireylerin televizyonda en çok hangi belgeselleri izlediğini, havuzdaki uyu, parkta oynayan çocukları, gökyüzündeki yıldızları, deniz kıyısındaki deniz kabuklarını, kum taneciklerini, balıkları, bitkileri, sokağınızdaki ağaçları ve daha pek çok konuyu inceleyerek gözlem defterinize not edebilirsiniz, basit çizimlerini yapabilirsiniz. Alacağını bu notların bir kısmı gelecekte yararlı olabilecek çalışmalara dönüşebilir. Örneğin; arka bahçenizde yaşayan böcek türlerini belirleyip tanımlayabilirsiniz, ayın kaç günde bir dolunay olduğunu saptayabilirsiniz. Topladığınız bu bilgileri kullanarak el yazınızla ya da bilgisayarda yazarak kendi kitabınızı oluşturabilirsiniz. Belki de gelecekte yararlı olabilecek günümüze ilişkin önemli kayıtlar bile sağlayabilirsiniz.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Düşünen, merak eden, sorgulayan her insan gözlem yapabilir.
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Kır gezilerine giderken, evinizin bahçesinde oynarken, hayvanat bahçesini ya da tarihi eserlerin bulunduğu yerleri gezerken yapacağınız tek şey kaleminizi ve gözlem defterinizi yanınızda bulundurmak. Dilediğiniz her yerde gözlem yapabilirsiniz. Aklınıza gelen, merak ettiğiniz her şeyi inceleyip gözlemleyebilirsiniz. Bahçedeki çöp tenekesini karıştıran kedileri, gökyüzündeki yıldızları, deniz kıyısındaki kabukları, balıkları, ağaçları, evinizdeki böcekleri, sokaktan geçen arabaları. Yalnızca bunları mı? Ailenizdeki bireylerin televizyonda en çok hangi belgeselleri izlediğini, havuzdaki uyu, parkta oynayan çocukları, gökyüzündeki yıldızları, deniz kıyısındaki deniz kabuklarını, kum taneciklerini, balıkları, bitkileri, sokağınızdaki ağaçları ve daha pek çok konuyu inceleyerek gözlem defterinize not edebilirsiniz, basit çizimlerini yapabilirsiniz. Örneğin; arka bahçenizde yaşayan böcek türlerini belirleyip tanımlayabilirsiniz, ayın kaç günde bir dolunay olduğunu saptayabilirsiniz. Topladığınız bu bilgileri kullanarak el yazınızla ya da bilgisayarda yazarak kendi kitabınızı oluşturabilirsiniz. Belki de gelecekte yararlı olabilecek günümüze ilişkin önemli kayıtlar bile sağlayabilirsiniz.
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
Evrensel İlkeler	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Düşünen, merak eden, sorgulayan her insan gözlem yapabilir.
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet	-

	Eşitsizliği	
	Tektipleştirme	-
Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	-
Yaptırımcı Yargılar ve	Yaptırımcı Yargılar	-
Kurallar	Kural Dayatma	Bilim insanları da araştırmalarına gözlem yaparak başlarlar. Düşünen, merak eden, sorgulayan her insan gözlem yapabilir. Gözlem yaparken iki temel malzeme gerekir: Gözlem defteri ve kalem.
Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
	Mutlak Doğrular	İnsanın en ilginç özelliklerinden biri merak duygusudur. Merak soru sormayı araştırma yapmayı sağlar. Bir şeyi merak ettikten sonra çoğunlukla o konuda gözlem yapmaya başlarız. Yeterince gözlem yaptıktan sonra araştırmalarımızı daha da ilerletebiliriz. Bilim insanları da araştırmalarına gözlem yaparak başlarlar. Düşünen, merak eden, sorgulayan her insan gözlem yapabilir.
Abartılmış Merak ve Aşırı	Abartılmış Merak	-
Duygusal Öğeler	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 104 **“**Bilim Gözlem Yapmakla Başlar” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Bilim Gözlem Yapmakla Başlar. İnsanın en ilginç özelliklerinden biri merak duygusudur. Merak soru sormayı araştırma yapmayı sağlar. Bir şeyi merak ettikten sonra çoğunlukla o konuda gözlem yapmaya başlarız. Yeterince gözlem yaptıktan sonra araştırmalarımızı daha da ilerletebiliriz. Bilim insanları da araştırmalarına gözlem yaparak başlarlar. Düşünen, merak eden, sorgulayan her insan gözlem yapabilir. Gözlem yaparken iki temel malzeme gerekir: Gözlem defteri ve kalem. Kır gezilerine giderken, evinizin bahçesinde oynarken, hayvanat bahçesini ya da tarihi yapıtların bulunduğu yerleri gezerken yapacağınız tek şey kaleminizi ve gözlem defterinizi yanınızda bulundurmak. Dilediğiniz her yerde gözlem yapabilirsiniz. Aklınıza gelen, merak ettiğiniz her şeyi inceleyip gözlemleyebilirsiniz. Bahçedeki çöp tenekesini karıştıran kedileri, gökyüzündeki yıldızları, deniz kıyısındaki kabukları, balıkları, ağaçları, evinizdeki böcekleri, sokaktan geçen arabaları. Yalnızca bunları mı? Ailenizdeki bireylerin televizyonda en çok hangi belgeselleri izlediğini, havuzdaki uyu, parkta oynayan çocukları, gökyüzündeki yıldızları, deniz kıyısındaki deniz kabuklarını, kum taneciklerini, balıkları, bitkileri, sokağınızdaki ağaçları ve daha pek çok konuyu inceleyerek gözlem defterinize not edebilirsiniz, basit çizimlerini yapabilirsiniz. Alacağını bu notların bir kısmı gelecekte yararlı olabilecek çalışmalara dönüşebilir. Örneğin; arka bahçenizde yaşayan böcek türlerini belirleyip tanımlayabilirsiniz, ayın kaç günde bir dolunay olduğunu saptayabilirsiniz. Topladığınız bu bilgileri kullanarak el yazınızla ya da bilgisayarda yazarak kendi kitabınızı oluşturabilirsiniz. Belki de gelecekte yararlı olabilecek günümüze ilişkin önemli kayıtlar bile sağlayabilirsiniz.” söylemleri “öğretme” alt izleğinin “aşırı öğreticilik” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme öğeleri

yansıtmaktadır. Metinlerde asıl amaç çocuklara bilgiyi doğrudan aktarmak değil, bilgilere nasıl daha rahat ulaşabileceğini ve öğrenebileceğini kavratmak olmalıdır (Bilgin ve Bahar, 2008).

Tablo 104 **"**Bilim Gözlem Yapmakla Başlar" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Düşünen, merak eden, sorgulayan her insan gözlem yapabilir." söylemleri "belletme" alt izleğinin "belletici tutum" alt kategorisiyle ve "ideolojik söylemler" alt izleğinin "düşünce söylemleri" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme ve ideoloji öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 104 **"**Bilim Gözlem Yapmakla Başlar" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Örneğin; arka bahçenizde yaşayan böcek türlerini belirleyip tanımlayabilirsiniz, ayın kaç günde bir dolunay olduğunu saptayabilirsiniz. Topladığınız bu bilgileri kullanarak el yazınızla ya da bilgisayarda yazarak kendi kitabınızı oluşturabilirsiniz. Belki de gelecekte yararlı olabilecek günümüze ilişkin önemli kayıtlar bile sağlayabilirsiniz." ve "Kır gezilerine giderken, evinizin bahçesinde oynarken, hayvanat bahçesini ya da tarihi eserlerin bulunduğu yerleri gezerken yapacağınız tek şey kaleminizi ve gözlem defterinizi yanınızda bulundurmak. Dilediğiniz her yerde gözlem yapabilirsiniz. Aklınıza gelen, merak ettiğiniz her şeyi inceleyip gözlemleyebilirsiniz. Bahçedeki çöp tenekesini karıştıran kedileri, gökyüzündeki yıldızları, deniz kıyısındaki kabukları, balıkları, ağaçları, evinizdeki böcekleri, sokaktan geçen arabaları. Yalnızca bunları mı? Ailenizdeki bireylerin televizyonda en çok hangi belgeselleri izlediğini, havuzdaki uyu, parkta oynayan çocukları, gökyüzündeki yıldızları, deniz kıyısındaki deniz kabuklarını, kum taneciklerini, balıkları, bitkileri, sokağınızdaki ağaçları ve daha pek çok konuyu inceleyerek gözlem defterinize not edebilirsiniz, basit çizimlerini yapabilirsiniz." söylemleri "öğüt" alt izleğinin "yönlendirme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 104 **"**Bilim Gözlem Yapmakla Başlar" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Bilim insanları da araştırmalarına gözlem yaparak başlarlar. Düşünen, merak eden, sorgulayan her insan gözlem yapabilir. Gözlem yaparken iki temel malzeme gerekir: Gözlem defteri ve kalem." söylemleri "geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar" alt izleğinin "kural dayatma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kural dayatma öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 104 **"**Bilim Gözlem Yapmakla Başlar" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "İnsanın en ilginç özelliklerinden biri merak duygusudur. Merak soru sormayı araştırma yapmayı sağlar. Bir şeyi merak ettikten sonra çoğunlukla o konuda gözlem yapmaya

başlarız. Yeterince gözlem yaptıktan sonra araştırmalarımızı daha da ilerletebiliriz. Bilim insanları da araştırmalarına gözlem yaparak başlarlar. Düşünen, merak eden, sorgulayan her insan gözlem yapabilir." söylemleri "tek ve değişmez doğrular" alt izleğinin "mutlak doğrular" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler mutlak doğru öğeleri yansıtmaktadır. Çocuklara sunduğumuz çocuk kitapları, tek ve değişmez doğrulara ağırlık vermekten ziyade eleştirel bakış açısıyla doğruların sorgulanmasını sağlamalıdır (Çer, 2019).

Şekil 98. "Bilim Gözlem Yapmakla Başlar" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 98 incelendiğinde, "Bilim Gözlem Yapmakla Başlar" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1) belletici tutum (1), yönlendirme (2), düşünce söylemleri (1), kural dayatma (1), mutlak doğrular (1) olmak üzere toplam (8) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok öğüt (2) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 105. “Sıçrat, Fırlat Akıt, Damlat” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Resim yaparken, boyaları kâğıt ya da tuval üzerine fırçayla sürmek yerine damlatmayı, akıtmayı ya da dökmeyi tercih eden ressamlar olduğunu biliyor birçok resmini yaparken bu yöntemlerden yararlanmıştır. Jackson Pollock, resimlerinde gerçek nesnelere yer vermeyip renk ve biçimleri kullanırmış. Pollock, resim yapacağı çok büyük bir tuvali yere koyarmış. Tuvalin çevresinde dolaşarak üzerine boyayı döker, damlatır, hatta fırlatırmış. Bazen de boyayı delikli bir kabın içine koyup bu kabı tuval üzerinde gezdirirmiş. Kimi zaman tuvale döktüğü boyaları çeşitli çubuklar yardımıyla yayarmış. Kimi zaman da boyalarla kendi parmak izlerini çıkarırmış. Tablolarını yaparken sürekli hareket ettiğinden kullandığı bu yönteme "hareket resmi" adını vermiş. Siz de benzer yöntemlerle resim yapmayı deneyebilirsiniz. Resminizi, grup hâlinde de yapabilirsiniz. 1 Giysilerinizi korumak için eski bir tişört giyin. 2 Çalışma alanınızı tümüyle gazete kâğıdıyla kaplayın. Yerlerinden oynamamaları için bantlayın. 3 Yoğurt kaplarının içine bir miktar buğday nişastası koyun. Üzerine soğuk su ekleyerek yoğun bir sıvı oluşana kadar karıştırın. Daha sonra bu karışıma yavaşça su ekleyin. Karışım pelteleşinceye kadar su eklemeye ve karıştırmaya devam edin. Su miktarını artırarak akışkanlığını artırabilirsiniz. 4 Pelteleşmiş karışımı farklı kaplara bölüştürün. Karışım soğumadan her bir kaba farklı renk yiyecek boyası ekleyip karıştırın. Böylece farklı renklerde boyalarınız olacak. 5 Gazetelerin üzerine, boyayacağınız büyük boyutlu kâğıdı koyun. 6 Kâğıdın üzerine boyaları yavaşça damlatın. Daha sonra bunu hızlı bir şekilde yapmayı deneyin. 7 Çubuk ya da benzeri nesnelerle boya kabına daldırıp çıkarın. Bunları kâğıdın üzerinde gezdirin, sallayın ya da diğer elinizle kenarlarına vurarak boyanın kâğıdın üzerine sıçramasını sağlayın. Bu işlemlerle farklı renk boyalar ve farklı hareketler yaparak deneyin. 8 Kâğıttaki boyaya şekil vermek için de yine çubuklardan yararlanın.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Siz de benzer yöntemlerle resim yapmayı deneyebilirsiniz. Resminizi, grup hâlinde de yapabilirsiniz. 1 Giysilerinizi korumak için eski bir tişört giyin. 2 Çalışma alanınızı tümüyle gazete kâğıdıyla kaplayın. Yerlerinden oynamamaları için bantlayın. 3 Yoğurt kaplarının içine bir miktar buğday nişastası koyun. Üzerine soğuk su ekleyerek yoğun bir sıvı oluşana kadar karıştırın. Daha sonra bu karışıma yavaşça su ekleyin. Karışım pelteleşinceye kadar su eklemeye ve karıştırmaya devam edin. Su miktarını artırarak akışkanlığını artırabilirsiniz. 4 Pelteleşmiş karışımı farklı kaplara bölüştürün. Karışım soğumadan her bir kaba farklı renk yiyecek boyası ekleyip karıştırın. Böylece farklı renklerde boyalarınız olacak. 5 Gazetelerin üzerine, boyayacağınız büyük boyutlu kâğıdı koyun. 6 Kâğıdın üzerine boyaları yavaşça damlatın. Daha sonra bunu hızlı bir şekilde yapmayı deneyin. 7

			Çubuk ya da benzeri nesnelerle boya kabına daldırıp çıkarın. Bunları kâğıdın üzerinde gezdirin, sallayın ya da diğer elinizle kenarlarına vurarak boyanın kâğıdın üzerine sıçramasını sağlayın. Bu işlemlerle farklı renk boyalar ve farklı hareketler yaparak deneyin.
			8
			Kâğıttaki boyaya şekil vermek için de yine çubuklardan yararlanın.
Evrensel İlkeler	Emir	Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
		Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	1
			Giysilerinizi korumak için eski bir tişört giyin.
			2
			Çalışma alanınızı tümüyle gazete kâğıdıyla kaplayın. Yerlerinden oynamamaları için bantlayın.
			3
			Yoğurt kaplarının içine bir miktar buğday nişastası koyun. Üzerine soğuk su ekleyerek yoğun bir sıvı oluşana kadar karıştırın. Daha sonra bu karışıma yavaşça su ekleyin. Karışım pelteleşinceye kadar su eklemeye ve karıştırmaya devam edin. Su miktarını artırarak akışkanlığını artırabilirsiniz.
			4
			Pelteleşmiş karışımı farklı kaplara bölüştürün. Karışım soğumadan her bir kaba farklı renk yiyecek boyası ekleyip karıştırın. Böylece farklı renklerde boyalarınız olacak.
			5
			Gazetelerin üzerine, boyayacağınız büyük boyutlu kâğıdı koyun.
			6
			Kâğıdın üzerine boyaları yavaşça damlatın. Daha sonra bunu hızlı bir şekilde yapmayı deneyin.
			7
			Çubuk ya da benzeri nesnelerle boya kabına daldırıp çıkarın. Bunları kâğıdın üzerinde gezdirin, sallayın ya da diğer elinizle kenarlarına vurarak boyanın kâğıdın üzerine sıçramasını sağlayın. Bu işlemlerle farklı renk boyalar ve farklı hareketler yaparak deneyin.
			8
			Kâğıttaki boyaya şekil vermek için de yine çubuklardan yararlanın.
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 105 **"**Sıçrat, Fırlat, Akıt, Damlat" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Resim yaparken, boyaları kâğıt ya da tuval üzerine fırçayla sürmek yerine damlatmayı, akıtmayı ya da dökmeyi tercih eden ressamlar olduğunu biliyor muydunuz? Bu ressamlardan biri olan Amerikalı Jackson Pollock (Ceksin Polak) birçok resmini yaparken bu

yöntemlerden yararlanmıştır. Jackson Pollock, resimlerinde gerçek nesnelere yer vermeyip renk ve biçimleri kullanırmış. Pollock, resim yapacağı çok büyük bir tuvali yere koyarmış. Tuvalin çevresinde dolaşarak üzerine boyayı döker, damlatır, hatta fırlatırmış. Bazen de boyayı delikli bir kabın içine koyup bu kabı tuval üzerinde gezdirirmiş. Kimi zaman tuvale döktüğü boyaları çeşitli çubuklar yardımıyla yayarmış. Kimi zaman da boyalarla kendi parmak izlerini çıkarırmış. Tablolarını yaparken sürekli hareket ettiğinden kullandığı bu yönteme "hareket resmi" adını vermiş. Siz de benzer yöntemlerle resim yapmayı deneyebilirsiniz. Resminizi, grup hâlinde de yapabilirsiniz.

1 Giysilerinizi korumak için eski bir tişört giyin.

2 Çalışma alanınızı tümüyle gazete kâğıdıyla kaplayın. Yerlerinden oynamamaları için bantlayın.

3 Yoğurt kaplarının içine bir miktar buğday nişastası koyun. Üzerine soğuk su ekleyerek yoğun bir sıvı oluşana kadar karıştırın. Daha sonra bu karışıma yavaşça su ekleyin. Karışım pelteleşinceye kadar su eklemeye ve karıştırmaya devam edin. Su miktarını artırarak akışkanlığını artırabilirsiniz.

4 Pelteleşmiş karışımı farklı kaplara bölüştürün. Karışım soğumadan her bir kaba farklı renk yiyecek boyası ekleyip karıştırın. Böylece farklı renklerde boyalarınız olacak.

5 Gazetelerin üzerine, boyayacağınız büyük boyutlu kâğıdı koyun.

6 Kâğıdın üzerine boyaları yavaşça damlatın. Daha sonra bunu hızlı bir şekilde yapmayı deneyin.

7 Çubuk ya da benzeri nesneleri boya kabına daldırıp çıkarın. Bunları kâğıdın üzerinde gezdirin, sallayın ya da diğer elinizle kenarlarına vurarak boyanın kâğıdın üzerine sıçramasını sağlayın. Bu işlemleri farklı renk boyalar ve farklı hareketler yaparak deneyin.

8 Kâğıttaki boyaya şekil vermek için de yine çubuklardan yararlanın.” söylemleri “öğretme” alt izleğinin “aşırı öğreticilik” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir.

Tablo 105 **“**Sıçrat, Fırlat, Akıt, Damlat” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Siz de benzer yöntemlerle resim yapmayı deneyebilirsiniz. Resminizi, grup hâlinde de yapabilirsiniz.

1 Giysilerinizi korumak için eski bir tişört giyin.

2 Çalışma alanınızı tümüyle gazete kâğıdıyla kaplayın. Yerlerinden oynamamaları için bantlayın.

3 Yoğurt kaplarının İçine bir miktar buğday nişastası koyun. Üzerine soğuk su ekleyerek yoğun bir sıvı oluşana kadar karıştırın. Daha sonra bu karışıma yavaşça su ekleyin.

Karışım pelteleşinceye kadar su eklemeye ve karıştırmaya devam edin. Su miktarını artırarak akışkanlığını artırabilirsiniz.

4 Pelteleşmiş karışımı farklı kaplara bölüştürün. Karışım soğumadan her bir kaba farklı renk yiyecek boyası ekleyip karıştırın. Böylece farklı renklerde boyalarınız olacak.

5 Gazetelerin üzerine, boyayacağınız büyük boyutlu kâğıdı koyun.

6 Kâğıdın üzerine boyaları yavaşça damlatın. Daha sonra bunu hızlı bir şekilde yapmayı deneyin.

7 Çubuk ya da benzeri nesnelerle boya kabına daldırıp çıkarın. Bunları kâğıdın üzerinde gezdirin, sallayın ya da diğer elinizle kenarlarına vurarak boyanın kâğıdın üzerine sıçramasını sağlayın. Bu işlemleri farklı renk boyalar ve farklı hareketler yaparak deneyin.

8 Kâğıttaki boyaya şekil vermek için de yine çubuklardan yararlanın." söylemleri "öğüt" alt izleğinin "yönlendirme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir.

Tablo 105 **"**Sıçrat, Fırlat, Akıt, Damlat" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"1 Giysilerinizi korumak için eski bir tişört giyin.

2 Çalışma alanınızı tümüyle gazete kâğıdıyla kaplayın. Yerlerinden oynamamaları için bantlayın.

3 Yoğurt kaplarının İçine bir miktar buğday nişastası koyun. Üzerine soğuk su ekleyerek yoğun bir sıvı oluşana kadar karıştırın. Daha sonra bu karışıma yavaşça su ekleyin. Karışım pelteleşinceye kadar su eklemeye ve karıştırmaya devam edin. Su miktarını artırarak akışkanlığını artırabilirsiniz.

4 Pelteleşmiş karışımı farklı kaplara bölüştürün. Karışım soğumadan her bir kaba farklı renk yiyecek boyası ekleyip karıştırın. Böylece farklı renklerde boyalarınız olacak.

5 Gazetelerin üzerine, boyayacağınız büyük boyutlu kâğıdı koyun.

6 Kâğıdın üzerine boyaları yavaşça damlatın. Daha sonra bunu hızlı bir şekilde yapmayı deneyin.

7 Çubuk ya da benzeri nesnelerle boya kabına daldırıp çıkarın. Bunları kâğıdın üzerinde gezdirin, sallayın ya da diğer elinizle kenarlarına vurarak boyanın kâğıdın üzerine sıçramasını sağlayın. Bu işlemleri farklı renk boyalar ve farklı hareketler yaparak deneyin.

8 Kâğıttaki boyaya şekil vermek için de yine çubuklardan yararlanın." söylemleri "geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar" alt izleğinin "kural dayatma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Günümüzdeki çocuklar bağımsız düşünebilmeli, olaylara farklı açılardan bakıp kendi fikrini geliştirebilmeli, kuralları gözden geçirebilmeli, farklı görüşlere saygılı olabilmeli; okuduklarını, dinlediklerini ve izlediklerini

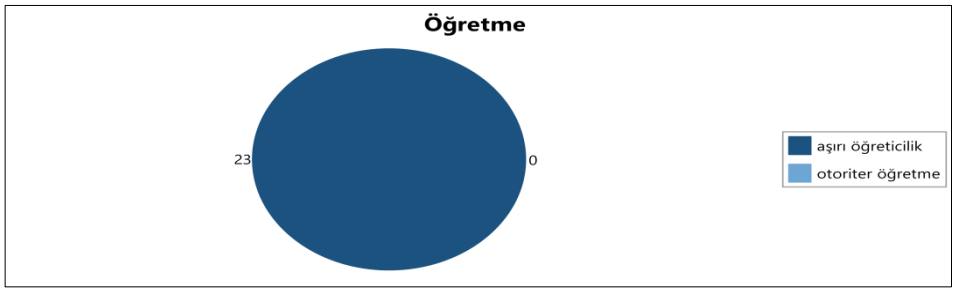
sorgulayabilmelidir (İpşiroğlu, 2009; Sever, 2018). Çocukların tüm bunları sorgulamasına izin vermemek, kurallar koyarak baskı yapmak onların bütüncül gelişimine zarar vermektedir (Cüceloğlu, 2013).

Şekil 99. “Sıçrat, Fırlat, Akıt, Damlat” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

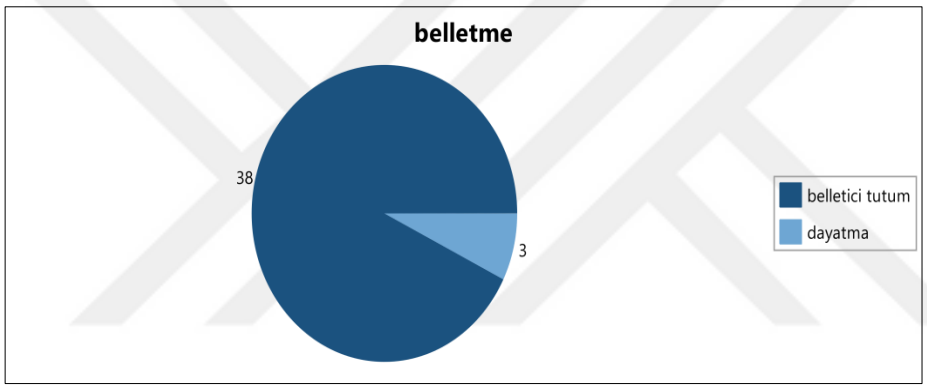
Şekil 99 incelendiğinde, “Sıçrat, Fırlat, Akıt, Damlat” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1) kural dayatma (1), yönlendirme (1) olmak üzere toplam (3) kod belirlenmiştir.

Grafik 26. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Öğretme Alt İzleği Grafiği

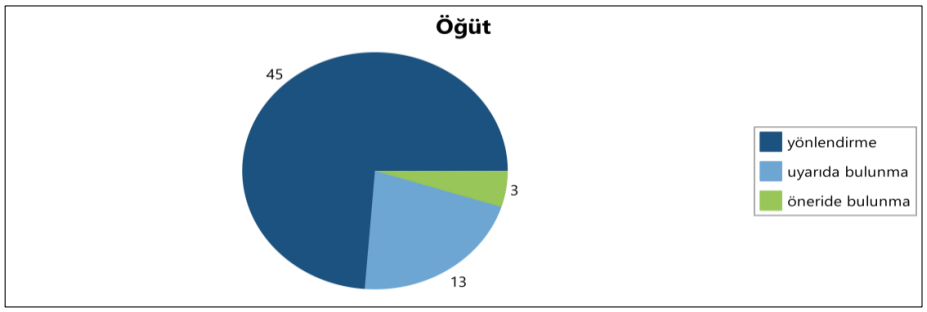
Grafik 26'ya göre 3. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 23 "aşırı öğreticilik" alt kategorisi bulunmaktadır. "Aşırı öğreticilik" kodları en çok "Mikrobun Ettikleri" (4) metninde yer almaktadır.

Grafik 27. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Belletme Alt İzleği Grafiği

Grafik 27'ye göre 3. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 38 "belletici tutum" ve 3 "dayatma" alt kategorisi bulunmaktadır. "Belletici tutum" kodları en çok "Büyüyünce Ne Olsam?" ve "İsraf Etme Mutlu Ol" (4) metinlerinde yer almaktadır.

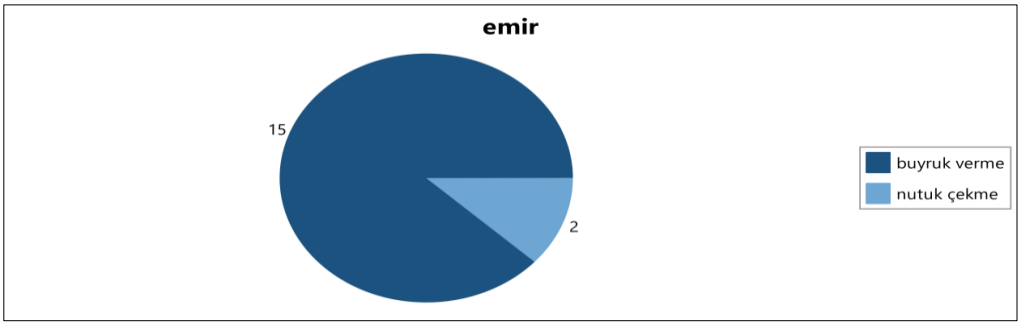
Grafik 28. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Öğüt Alt İzleği Grafiği

Grafik 28'e göre 3. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 45 "yönlendirme" ve 13 "uyarıda bulunma" ve 3 "öneride bulunma" alt kategorisi bulunmaktadır. "Yönlendirme" kodları en çok "Buğday Masalı" (5), "uyarıda bulunma" kodları en çok

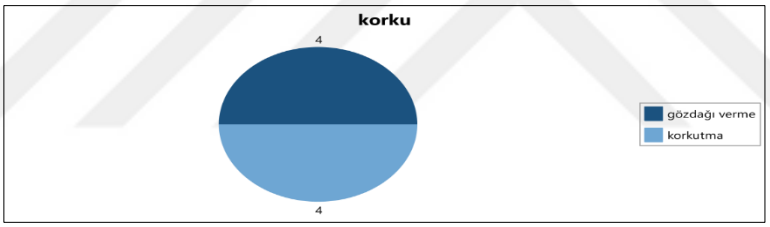
"Buğday Masalı" (3) ve "öneride bulunma" kodları en çok "Misafir" (2) metinlerinde yer almaktadır.

Grafik 29. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Emir Alt İzleği Grafiği

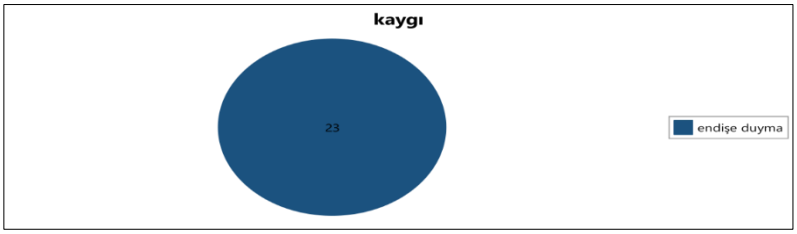
Grafik 29'a göre 3. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 15 "buyruk verme" ve 2 "nutuk çekme" alt kategorisi bulunmaktadır. "Buyruk verme" kodları en çok "Saka Eri Hüseyin" (3) metninde yer almaktadır.

Grafik 30. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Korku Alt İzleği Grafiği

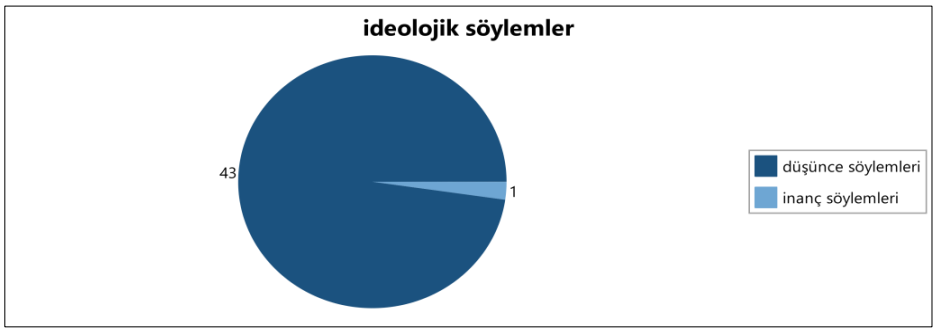
Grafik 30'a göre 3. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 4 "gözdağı verme" ve 4 "korkutma" alt kategorisi bulunmaktadır. "Gözdağı verme" kodları en çok "Tavşan ile Kaplumbağa" (2), "korkutma" kodları en çok "Sahildeki Yumurtalar" (2) metninde yer almaktadır.

Grafik 31. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Kaygı Alt İzleği Grafiği

Grafik 31'e göre 3. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 23 "endişe duyma" alt kategorisi bulunmaktadır. "Endişe duyma" kodları en çok "Misafir" (3), "Yeni Kırmızı Topum" (3), "Saka Eri Hüseyin" (3) metinlerinde yer almaktadır.

Grafik 32. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı İdeolojik Söylemler Alt İzleği Grafiği

Grafik 32'ye göre 3. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 43 "düşünce söylemleri" ve 1 "inanç söylemleri" alt kategorisi bulunmaktadır. "Düşünce söylemleri" kodları en çok "Saka Eri Hüseyin" (11) metninde yer almaktadır.

Grafik 33. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Cinsiyet Ayrımcılığı Alt İzleği Grafiği

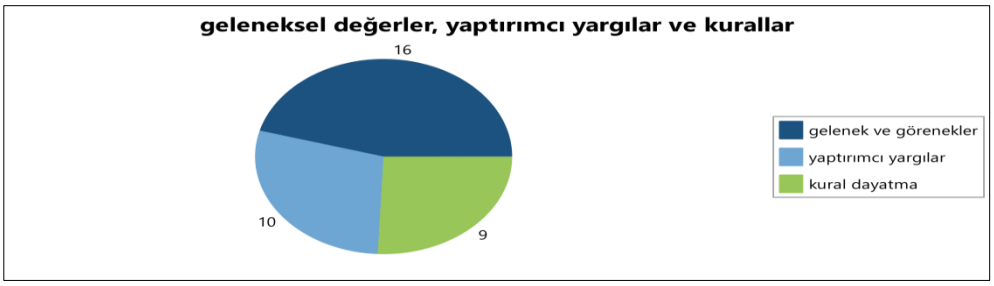
Grafik 33'e göre 3. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 2 "toplumsal cinsiyet eşitsizliği" alt kategorisi bulunmaktadır.

Grafik 34. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Tozpembe Bir Dünya Alt İzleği Grafiği

Grafik 34'e göre 3. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 2 "pollyannacılık" alt kategorisi bulunmaktadır.

Grafik 35. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar Alt İzleği Grafiği

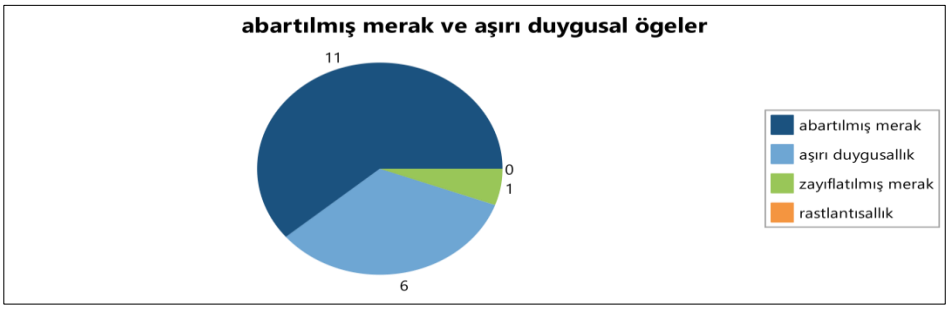
Grafik 35'e göre 3. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 16 "gelenek ve görenekler", 10 "yaptırımcı yargılar" ve 9 "kural dayatma" alt kategorisi bulunmaktadır. "Gelenek ve görenekler" kodları en çok "Ayın Ninnisi" (3) metninde yer almaktadır. "Yaptırımcı yargılar" kodları en çok "Koruyalım Çevreyi" (2) metinlerinde yer almaktadır.

Grafik 36. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Tek ve Değişmez Doğrular Alt İzleği Grafiği

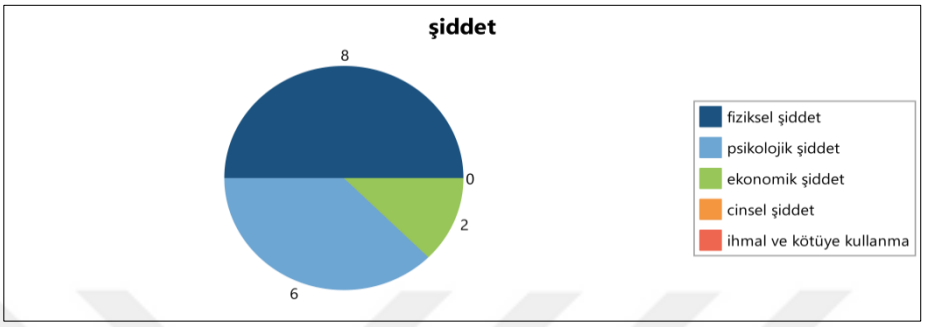
Grafik 36'ya göre 3. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 20 "kalıp düşünceler", 2 "mutlak doğrular" alt kategorisi bulunmaktadır. "Kalıp düşünceler" kodları en çok "Ayın Ninnisi" (4) metninde yer almaktadır.

Grafik 37. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler Alt İzleği Grafiği

Grafik 37'ye göre 3. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 11 "abartılmış merak", 6 "aşırı duygusallık" ve 1 "zayıflatılmış merak" alt kategorisi bulunmaktadır. "Abartılmış merak" kodları en çok "Bayrağımın Türküsü" ve "Canpatlı Dede'nin Domatesi" (2) metinlerinde yer almaktadır.

Grafik 38. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Şiddet Alt İzleği Grafiği

Grafik 38'e göre 3. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 8 "fiziksel şiddet", 6 "psikolojik şiddet" ve 2 "ekonomik şiddet" alt kategorisi bulunmaktadır. "Fiziksel şiddet" kodları en çok "Sahildeki Yumurtalar" (3) metninde yer almaktadır. "Psikolojik şiddet" kodları en çok "Sahildeki Yumurtalar" (2) ve "Yeni Kırmızı Topum" (2) metinlerinde yer almaktadır.

4.4. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metin İncelemeleri

Tablo 106. "Kuş Çocuk" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	– Büyümek zorunda olan ama içi uçangillere ne oluyor biliyor musun minik kuş? – İçi uçangiller mi? O da ne, diye garip garip baktı, bir yandan kalan kırıntıları gagasıyla toplarken. – Canım daha önce hiç karşılaşmadın mı? Benim gibi yüreği koşmak, havalanmak isteyen, yerinde duramayan çocuklar. – Ah kuş çocuklar desene! Karşılaşmaz olur muyum, hem de onlarca kez! Bazılarıyla hâlâ görüşüyorum hatta. – Gerçekten mi? Hâlâ kuş çocuk olarak kalan, yüreği uçmayı unutmayanlar var mı yoksa? – Az sayıdalar ama evet, hâlâ birkaç tane varlar. – Ben de kuş çocuk kalmak istiyorum! Eğer bana sırrını söylersen ablamın kurabiyelerini bile veririm sana. – Sen benim midemi unuttun galiba akıllı bıdık! İstesem de o kadar yiyemem. Ama sana şunu söyleyebilirim: Kulaklarını gerçekten uçmandan mutluluk duyanlara aç. Sen cıvıldadıkça sesi en yüksek çıkanlar bir zamanlar, kanatları en çok kırılmış olan yaralı kuşlardır. Onların kalbi gerçek cıvıltıyı duyamayacak kadar kendi üzüntüleri ile dolu. Gerçek değil sesleri. Yüreğindeki sevgiyi yitirmemiş olanları dinle sen. İşte o zaman yüzlerce kuş çocuk çıkacak karşına ve ne kadar büyürsen büyü hep sevgiyle uçup yol göstereceksin peşinden gelenlere. Sizin koşma sandıklarınız benim kanat çırpışlarım. Martılara, "Neden çığlık atıyorsun!" diye kızan birini hiç görmedim mesela şimdiye kadar. Ben kanatlarımı çırparken kendimden geçince hemen bir "Şişşşttttt!" duyuyorum ama. Biliyorum annem aslında seviyor kuş dilimi. Yine de o da büyüklerin dünyasındaki kurallar yüzünden "Azıcık sessiz! Annecim n'olur utandırma!" gibi

			tümceler kuruyor. Kim bilir belki o da bir kuştu! Büyümek zorunda kalan kuşlara böyle mi oluyor? İçlerinden gelen uçma içgüdüsü yok mu oluyor? Mesela o sokakta, markette, çarşıda, iki insandan daha fazla kişinin bulunduğu her yerde kızan teyzeler, amcalar küçükken de hep böyleler miymiş? Yoksa bir zamanlar nasıl cıvıl cıvıl uçmak istediğini unutabilir mi insan?
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Yüreğindeki sevgiyi yitirmemiş olanları dinle sen. İşte o zaman yüzlerce kuş çocuk çıkacak karşına ve ne kadar büyürsen büyü hep sevgiyle uçup yol göstereceksin peşinden gelenlere.
		Uyarıda Bulunma	Ben kanatlarımı çırparken kendimden geçince hemen bir "Şişşşşttttt!" duyuyorum ama. "Azıcık sessiz! Annecim n'olur utandırma!
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
Evrensel İlkeler		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Kulaklarını gerçekten uçmandan mutluluk duyanlara aç. Sen cıvıldadıkça sesi en yüksek çıkanlar bir zamanlar, kanatları en çok kırılmış olan yaralı kuşlardır. Onların kalbi gerçek cıvıltıyı duyamayacak kadar kendi üzüntüleri ile dolu. Gerçek değil sesleri. Yüreğindeki sevgiyi yitirmemiş olanları dinle sen. İşte o zaman yüzlerce kuş çocuk çıkacak karşına ve ne kadar büyürsen büyü hep sevgiyle uçup yol göstereceksin peşinden gelenlere.
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	Eğer bana sırrını söylersen ablamın kurabiyelerini bile veririm sana.
		Kural Dayatma	"Çocuğunuza nasıl davranması gerektiğini öğretememişsiniz."
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	"Çocuğunuza nasıl davranması gerektiğini öğretememişsiniz."
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	"Şişşşşttttt!"
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 106 **"**Kuş Çocuk" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "– Büyümek zorunda olan ama içi uçangillere ne oluyor biliyor musun minik kuş?

– İçi uçangiller mi? O da ne, diye garip garip baktı, bir yandan kalan kırıntıları gagasıyla toplarken.

– Canım daha önce hiç karşılaşmadın mı? Benim gibi yüreği koşmak, havalanmak isteyen, yerinde duramayan çocuklar.

– Ah kuş çocuklar desene! Karşılaşmaz olur muyum, hem de onlarca kez! Bazılarıyla hâlâ görüşüyorum hatta.

– Gerçekten mi? Hâlâ kuş çocuk olarak kalan, yüreği uçmayı unutmayanlar var mı yoksa?

– Az sayıdalar ama evet, hâlâ birkaç tane varlar.

– Ben de kuş çocuk kalmak istiyorum! Eğer bana sırrını söylersen ablamın kurabiyelerini bile veririm sana.

– Sen benim midemi unuttun galiba akıllı bıdık! İstesem de o kadar yiyemem. Ama sana şunu söyleyebilirim: Kulaklarını gerçekten uçmandan mutluluk duyanlara aç. Sen cıvıldadıkça sesi en yüksek çıkanlar bir zamanlar, kanatları en çok kırılmış olan yaralı kuşlardır. Onların kalbi gerçek cıvıltıyı duyamayacak kadar kendi üzüntüleri ile dolu. Gerçek değil sesleri.

Yüreğindeki sevgiyi yitirmemiş olanları dinle sen. İşte o zaman yüzlerce kuş çocuk çıkacak karşına ve ne kadar büyürsen büyü hep sevgiyle uçup yol göstereceksin peşinden gelenlere." ve

"Sizin koşma sandıklarınız benim kanat çırpışlarım. Martılara, "Neden çığlık atıyorsun!" diye kızan birini hiç görmedim mesela şimdiye kadar. Ben kanatlarımı çırparken kendimden geçince hemen bir "Şişşşşttttt!" duyuyorum ama. Biliyorum annem aslında seviyor kuş dilimi. Yine de o da büyüklerin dünyasındaki kurallar yüzünden "Azıcık sessiz! Annecim n'olur utandırma!" gibi tümceler kuruyor. Kim bilir belki o da bir kuştu! "Büyümek zorunda kalan kuşlara böyle mi oluyor? İçlerinden gelen uçma içgüdüsü yok mu oluyor? Mesela o sokakta, markette, çarşıda, iki insandan daha fazla kişinin bulunduğu her yerde kızan teyzeler, amcalar küçükken de hep böyleler miymiş? Yoksa bir zamanlar nasıl cıvıl cıvıl uçmak istediğini unutabilir mi insan?" söylemleri "belletme" alt izleğinin "belletici tutum" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır. Metinlerde asıl amaç çocukların bilgilere nasıl daha rahat ulaşabileceğini ve öğrenebileceğini kavratmak olmalıdır (Bilgin ve Bahar, 2008).

Tablo 106 **"**Kuş Çocuk" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Yüreğindeki sevgiyi yitirmemiş olanları dinle sen. İşte o zaman yüzlerce kuş çocuk çıkacak karşına ve ne kadar büyürsen büyü hep sevgiyle uçup yol göstereceksin peşinden gelenlere." söylemleri "öğüt" alt izleğinin "yönlendirme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt öğeleri yansıtmaktadır.

"Azıcık sessiz! Annecim n'olur utandırma!" ve "Ben kanatlarımı çırparken kendimden geçince hemen bir "Şişşşşttttt!" duyuyorum ama." söylemleri "öğüt" alt izleğinin "uyarıda bulunma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt öğeleri yansıtmaktadır. Öğüt, çocuğun kendi düşüncelerinin önemsiz olduğunu ya da bir başkasının

düşüncelerinin kendi düşüncesinden daha önemli olduğunu benimsemesine yol açabilmektedir (Sever, 2008a; Yörükoğlu, 2010).

Tablo 106 **"**Kuş Çocuk" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Kulaklarını gerçekten uçmandan mutluluk duyanlara aç. Sen cıvıldadıkça sesi en yüksek çıkanlar bir zamanlar, kanatları en çok kırılmış olan yaralı kuşlardır. Onların kalbi gerçek cıvıltıyı duyamayacak kadar kendi üzüntüleri ile dolu. Gerçek değil sesleri." ve "Yüreğindeki sevgiyi yitirmemiş olanları dinle sen. İşte o zaman yüzlerce kuş çocuk çıkacak karşına ve ne kadar büyürsen büyü hep sevgiyle uçup yol göstereceksin peşinden gelenlere." söylemleri "ideolojik söylemler" alt izleğinin "düşünce söylemleri" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler ideoloji öğeleri yansıtmaktadır.

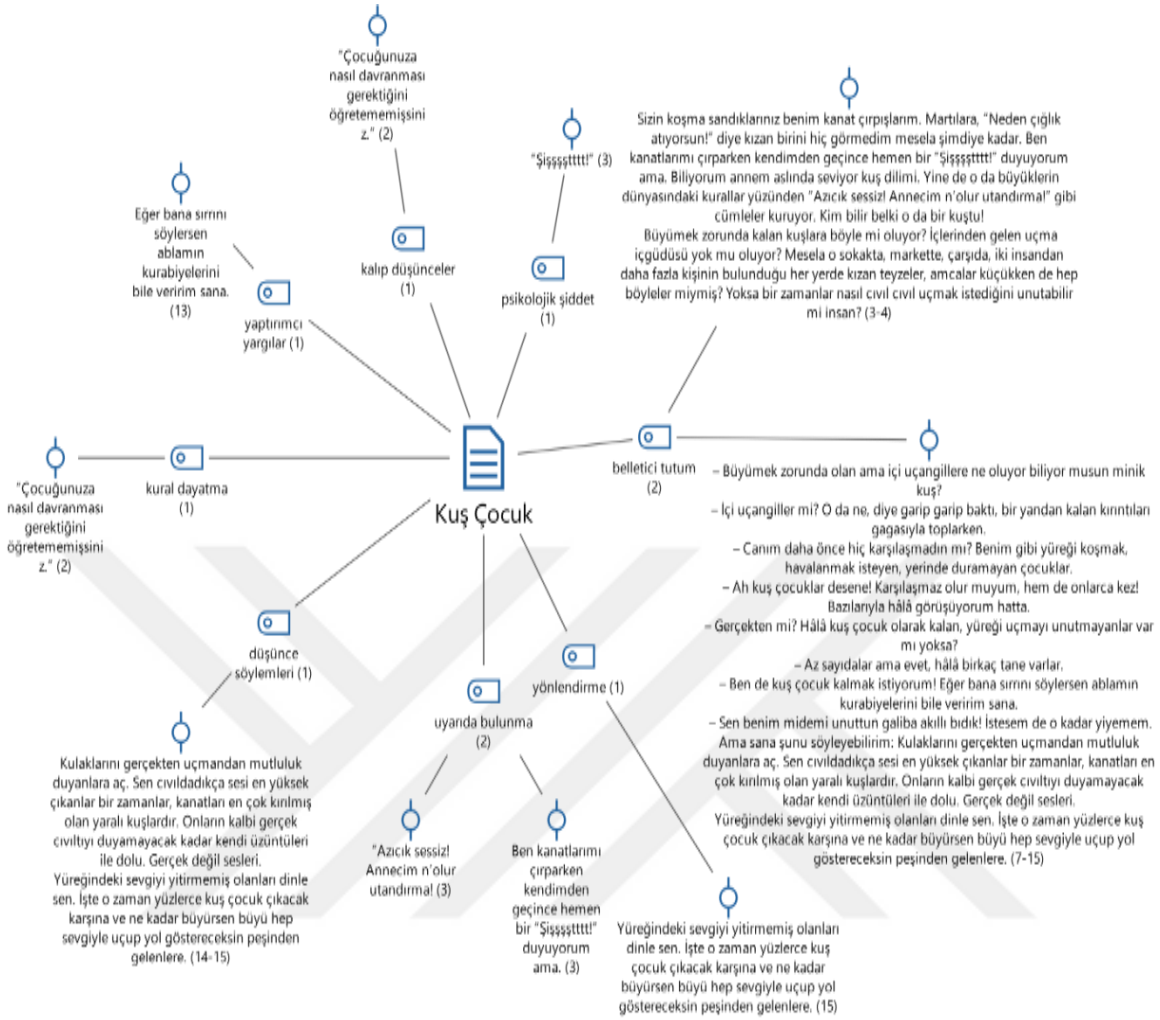
Tablo 106 **"**Kuş Çocuk" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Eğer bana sırrını söylersen ablamın kurabiyelerini bile veririm sana." söylemleri "şiddet" alt izleğinin "psikolojik şiddet" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler şiddet öğeleri yansıtmaktadır.

"Çocuğunuza nasıl davranması gerektiğini öğretememişsiniz." söylemleri "geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar" alt izleğinin "kural dayatma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kural dayatma öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 106 **"**Kuş Çocuk" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Eğer bana sırrını söylersen ablamın kurabiyelerini bile veririm sana." söylemleri "tek ve değişmez doğrular" alt izleğinin "kalıp düşünceler" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yaptırımcı yargı öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 106 **"**Kuş Çocuk" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Şişşşşttttt!" söylemleri "tek ve değişmez doğrular" alt izleğinin "kalıp düşünceler" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yaptırımcı yargı öğeleri yansıtmaktadır. Sever (2002), çocuk edebiyatı yapıtlarında kahramanların şiddet yoluyla amacına ulaşması, kullanılan söylemlerle şiddetin olumlanması, sorun çözerken şiddete başvurulması gibi durumlar çocuğun duygusal dünyasında olumsuz durumlara neden olabileceğini söylem etmektedir.

Şekil 100. “Kuş Çocuk” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 100 incelendiğinde, “Kuş Çocuk” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında belletici tutum (2), yaptırımcı yargılar (1), kalıp düşünceler (1), psikolojik şiddet (1), yönlendirme (1), kural dayatma (1), uyarıda bulunma (2), düşünce söylemleri (1) olmak üzere toplam (10) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok öğüt (3) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 107. “Arkadaşlık” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-

		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	-
	Yaptırımcı Yargılar ve	Yaptırımcı Yargılar	-
	Kurallar	Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez	Kalıp Düşünceler	-
	Doğrular	Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı	Abartılmış Merak	-
	Duygusal Öğeler	Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 107 **“**Arkadaşlık” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde başaçıkılması gereken bir durumla karşılaşılmamıştır.

Tablo 108. “Rafadan Tayfa ile Sokak Oyunları” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	**Alt İzlek**	**Alt Kategoriler**	**Kod**
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Acele edeceğinize biraz düşünüp farklı cevaplar bulmaya çalışacaksınız.
			Havanın böyle soğuk olduğu günlerde sizde evde isim-şehir oynayabilirsiniz.
		Uyarıda Bulunma	Ama siz siz olun, aklınıza gelen illk cevapları yazmayın.
		Öneride Bulunma	-
Evrensel İlkeler	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	Dur!
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	-
	Yaptırımcı Yargılar ve	Yaptırımcı Yargılar	Neden olacak, yorulayım da pırıltılı zekam yavaşlasın diye…
	Kurallar	Kural Dayatma	
	Tek ve Değişmez	Kalıp Düşünceler	-
	Doğrular	Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı	Abartılmış Merak	-
	Duygusal Öğeler	Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

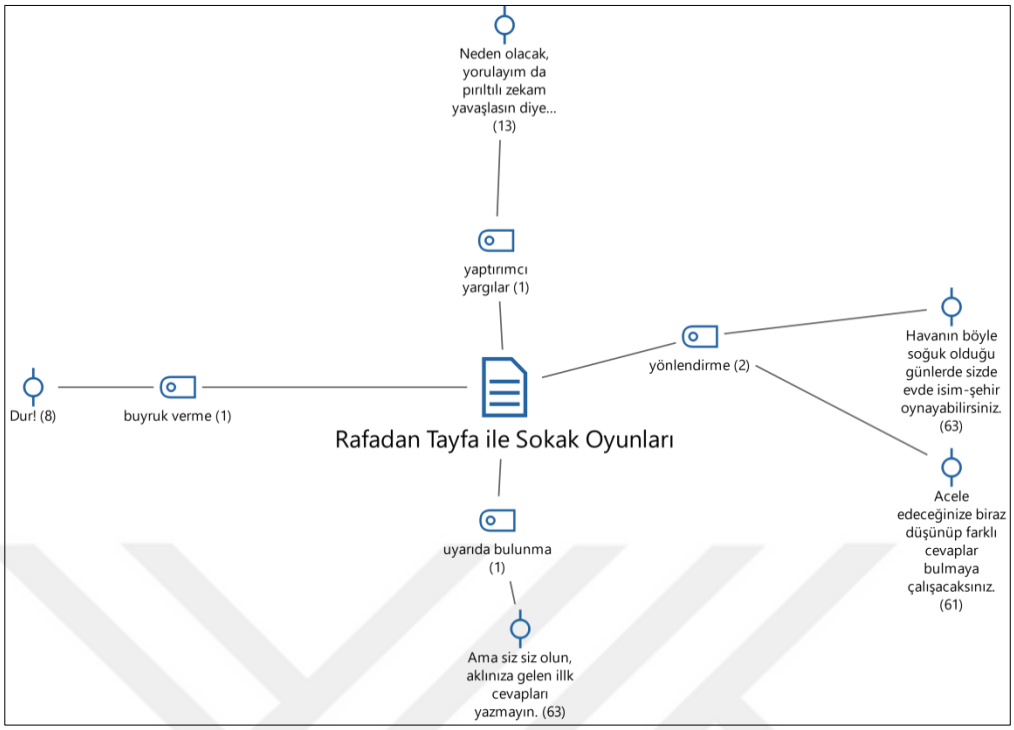
Tablo 108 **“**Rafadan Tayfa ile Sokak Oyunları” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Acele edeceğinize biraz düşünüp farklı cevaplar bulmaya çalışacaksınız.” ve “Havanın böyle soğuk olduğu günlerde sizde evde isim-şehir oynayabilirsiniz.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt öğeleri yansıtmaktadır.

“Ama siz siz olun, aklınıza gelen illk cevapları yazmayın.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “uyarıda bulunma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt öğeleri yansıtmaktadır. Yazar bu yapıtlarda direkt öğüt verme yoluna gitmemeli, vermek istediklerini yapıtta yer alan olayların içine yedirmelidir. Bu durumda çocuk düşünerek ve akıl yürüterek verilmek istenen mesaja ulaşacaktır. Böylelikle verilmek istenen mesaja ulaşma yolunda çocukların eleştirel düşünme becerileri de gelişecektir (Karakurt İpek, 2019).

Tablo 108 **“**Rafadan Tayfa ile Sokak Oyunları” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Dur!” söylemleri “emir” alt izleğinin “buyruk verme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler emir öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 108 **“**Rafadan Tayfa ile Sokak Oyunları” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Neden olacak, yorulayım da pırıltılı zekam yavaşlasın diye…” söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “yaptırımcı yargılar” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yaptırımcı yargı öğeleri yansıtmaktadır. Günümüzdeki çocuklar bağımsız düşünebilmeli, olaylara farklı açılardan bakıp kendi fikrini geliştirebilmeli, kuralları gözden geçirebilmeli, farklı görüşlere saygılı olabilmeli; okuduklarını, dinlediklerini ve izlediklerini sorgulayabilmelidir (İpşiroğlu, 2009; Sever, 2018). Çocukların tüm bunları sorgulamasına izin vermemek, kurallar koyarak baskı yapmak onların bütüncül gelişimine zarar vermektedir (Cüceloğlu, 2013).

Şekil 101. “Rafadan Tayfa ile Sokak Oyunları” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 101 incelendiğinde, “Rafadan Tayfa ile Sokak Oyunları” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında buyruk verme (1), yaptırımcı yargılar (1), uyarıda bulunma (1), yönlendirme (2) olmak üzere toplam (4) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok öğüt (3) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 109. “Halay” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Baharı beklemek yaşam sevmek demek Kardeşlik dostluğun en güzel örneği
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Gelsene Gülsene Coşsana Sen de… Sen de Bizimle… El Ele Yan Yana Diz Dize Oyna…Oyna Bizimle… Kol Kola Dönerek Şarkılar Söyle…Söyle Sevgiyle… O Yana Bu Yana Neşeyle Yürü… Yürü Gel Bize… Şarkılar Söyleyip Halay Çekerek Baharı Beklemek Yaşam Sevmek Demek Kardeşlik Dostluğun En Güzel Örneği Davullar Çalmalı. Horonlar Tepmeli (Halay, Konum 2-3) Gelsene Gülsene Coşsana Sen de… Sen de Bizimle… El Ele Yan Yana Diz Dize Oyna…Oyna Bizimle… Kol Kola Dönerek Şarkılar Söyle…Söyle Sevgiyle… O Yana Bu Yana Neşeyle Yürü… Yürü Gel Bize… Şarkılar Söyleyip Halay Çekerek Baharı Beklemek Yaşam Sevmek Demek Kardeşlik Dostluğun En Güzel Örneği Davullar Çalmalı. Horonlar Tepmeli (Halay, Konum 2-3) Gelsene Gülsene Coşsana Sen de… Sen de Bizimle… El Ele Yan Yana Diz Dize Oyna…Oyna Bizimle… Kol Kola Dönerek Şarkılar Söyle…Söyle Sevgiyle… O Yana Bu Yana Neşeyle Yürü… Yürü Gel Bize… Şarkılar Söyleyip Halay Çekerek

			Baharı Beklemek Yaşam Sevmek Demek Kardeşlik Dostluğun En Güzel Örneği Davullar Çalmalı. Horonlar Tepmeli (Halay, Konum 2-3) Gelsene Gülsene Coşsana Sen de… Sen de Bizimle… El Ele Yan Yana Diz Dize Oyna…Oyna Bizimle… Kol Kola Dönerek Şarkılar Söyle…Söyle Sevgiyle… O Yana Bu Yana Neşeyle Yürü… Yürü Gel Bize… Şarkılar Söyleyip Halay Çekerek Baharı Beklemek Yaşam Sevmek Demek Kardeşlik Dostluğun En Güzel Örneği Davullar Çalmalı. Horonlar Tepmeli (Halay, Konum 2-3) Gelsene gülsene coşsana sen de… Sen de bizimle… El ele yan yana diz dize oyna… Oyna bizimle… Kol kola dönerek şarkılar söyle… Söyle sevgiyle… O yana bu yana neşeyle yürü… Yürü gel bize… Şarkılar söyleyip halay çekerek Baharı beklemek yaşam sevmek demek Kardeşlik dostluğun en güzel örneği Davullar çalmalı, horonlar tepmeli.
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
Evrensel İlkeler	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Baharı beklemek yaşam sevmek demek Kardeşlik dostluğun en güzel örneği
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	Kardeşlik dostluğun en güzel örneği Davullar çalmalı, horonlar tepmeli
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	Baharı beklemek yaşam sevmek demek
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 109 **“**Halay” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Baharı beklemek yaşam sevmek demek

Kardeşlik dostluğun en güzel örneği” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 109 **“**Halay” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Gelsene gülsene coşsana sen de… Sen de bizimle…

El ele yan yana diz dize oyna… Oyna bizimle…

Kol kola dönerek şarkılar söyle… Söyle sevgiyle…

O yana bu yana neşeyle yürü… Yürü gel bize…

Şarkılar söyleyip halay çekerek

Baharı beklemek yaşam sevmek demek

Kardeşlik dostluğun en güzel örneği

Davullar çalmalı, horonlar tepmeli" söylemleri "öğüt" alt izleğinin "yönlendirme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 109 **"**Halay" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Baharı beklemek yaşam sevmek demek

Kardeşlik dostluğun en güzel örneği" söylemleri "ideolojik söylemler" alt izleğinin "düşünce söylemleri" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler düşünce söylemi öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 109 **"**Halay" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

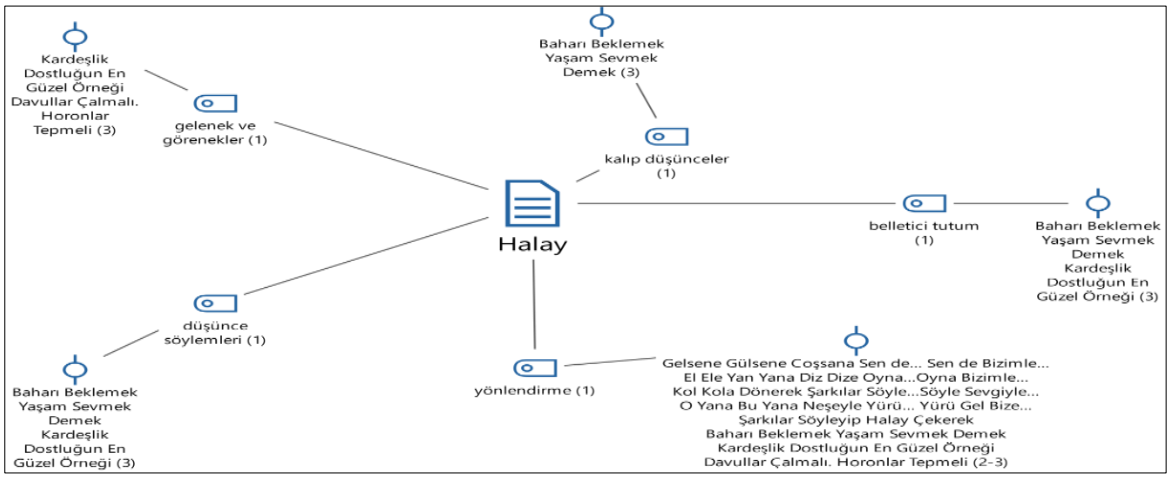
"Kardeşlik dostluğun en güzel örneği

Davullar çalmalı, horonlar tepmeli" söylemleri "geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar" alt izleğinin "gelenek ve görenekler" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler gelenek görenek söylemi öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 109 **"**Halay" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Baharı beklemek yaşam sevmek demek" söylemleri "tek ve değişmez doğrular" alt izleğinin "kalıp düşünceler" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler gelenek görenek söylemi öğeleri yansıtmaktadır. Değişen dünyaya baktığımızda doğruların, mutlak ve tek olmadığını net olarak görmekteyiz (Dilidizgün, 2000). Bu nedenle yazar kendi doğrularını aktarmaktan ziyade mutlak doğrunun olmadığını bilmeli ve çocukları kendi görüşüne çekmeye çalışmamalıdır.

Şekil 102. "Halay" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 102 incelendiğinde, "Halay" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında belletici tutum (1), kalıp düşünceler (1), gelenek ve görenekler (1), yönlendirme (1), düşünce söylemleri olmak üzere toplam (5) kod belirlenmiştir.

Tablo 110. "Gül Ağacı Çay Bahçesi'nden Hacivat Karagöz'e" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	Bölgenin deprem bölgesi olması nedeniyle tek katlı prefabrik evlerde oturduk.
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Türk filmleri izlerdik orada. (…) Askerî lojmanın geniş bahçesinde arkadaşlarımızla oyunlar oynardık.
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	Orada Hacivat ile Karagöz oynatılır
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	Bingöl uzun sürmedi, diğer güzel şeyler gibi.
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 110 **"**Gül Ağacı Çay Bahçesi'nden Hacivat Karagöz'e" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Bölgenin deprem bölgesi olması nedeniyle tek katlı prefabrik evlerde oturduk." söylemleri "kaygı" alt izleğinin "endişe duyma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler endişe söylemi öğeleri yansıtmaktadır.

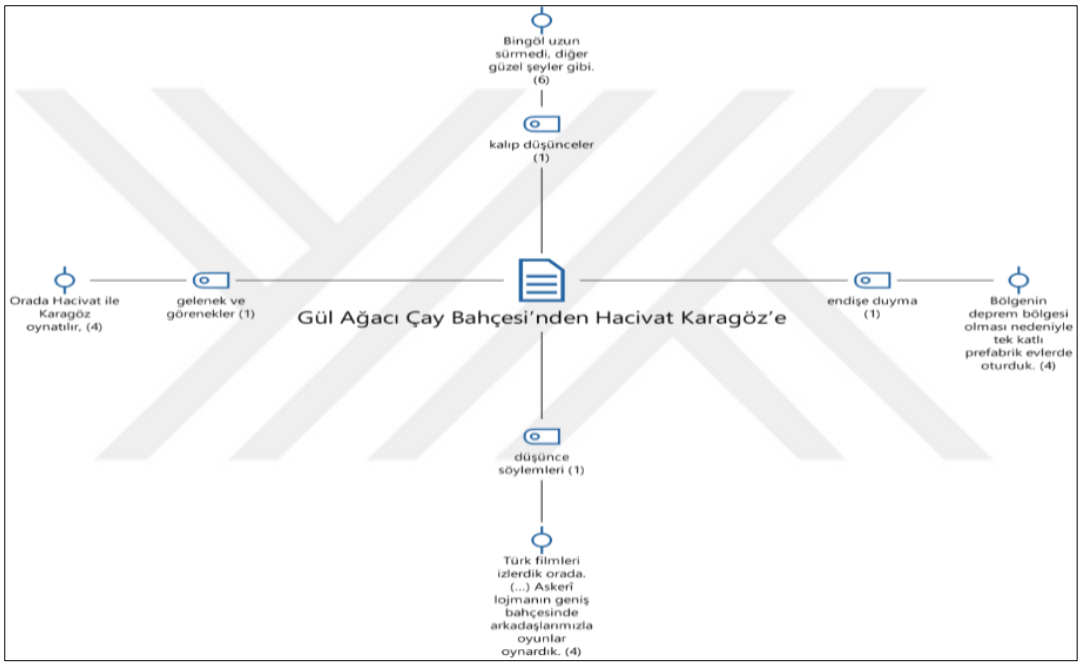
Tablo 110 **"**Gül Ağacı Çay Bahçesi'nden Hacivat Karagöz'e" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Türk filmleri izlerdik orada. (…) Askerî lojmanın geniş bahçesinde arkadaşlarımızla oyunlar oynardık." söylemleri "ideolojik söylemler" alt izleğinin "düşünce söylemleri" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler düşünce söylemi öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 110 **"**Gül Ağacı Çay Bahçesi'nden Hacivat Karagöz'e" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Orada Hacivat ile Karagöz oynatılır." söylemleri

“geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “gelenek ve görenekler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler gelenek ve görenek öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 110 **“**Gül Ağacı Çay Bahçesi’nden Hacivat Karagöz’e” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Bingöl uzun sürmedi, diğer güzel şeyler gibi.” söylemleri “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “kalıp düşünceler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kalıp düşünce öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 103. “Gül Ağacı Çay Bahçesi’nden Hacivat Karagöz’e” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 103 incelendiğinde, “Gül Ağacı Çay Bahçesi’nden Hacivat Karagöz’e” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında düşünce söylemleri (1), kalıp düşünceler (1), gelenek ve görenekler (1), endişe (1) olmak üzere toplam (4) kod belirlenmiştir.

Tablo 111. “Müstecip Onbaşı” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Ne demişti komutanı, “Nöbet tutarken gözlerinizi dört açın. Denizaltılar, Marmara’ya geçip İstanbul’u bombalamak, gemilerimizi batırmak isteyebilirler. Bu yüzden de Boğaz’dan geçerken su yüzüne çıkmak zorunda kalabilirler. İşte o anda topla, tüfekle, neyle ateş ederseniz edin. Denizaltıyı vurmanın en kolay ve basit yolu, periskopuna ateş etmektir. Âdeta gözleri kör olan denizaltı, mutlaka yüzeye çıkmak ister. Hatta teslim bile olur." İşte bu sözler, Müstecip’in aklından çıkmıyordu. Gece derslerinde komutanları kendilerine çeşitli denizaltıları göstermiş, onların özelliklerini en ince ayrıntısına kadar anlatmışlardı. Kısacası denizaltı, koca bir balinaya benziyordu işte.

Evrensel İlkeler	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	O tüfekle denizaltıyı vuramazın.
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	"Nöbet tutarken gözlerinizi dört açın. Denizaltılar, Marmara'ya geçip İstanbul'u bombalamak, gemilerimizi batırmak isteyebilirler. Bu yüzden de Boğaz'dan geçerken su yüzüne çıkmak zorunda kalabilirler. İşte o anda topla, tüfekle, neyle ateş ederseniz edin. Denizaltıyı vurmanın en kolay ve basit yolu, periskopuna ateş etmektir. Âdeta gözleri kör olan denizaltı, mutlaka yüzeye çıkmak ister. Hatta teslim bile olur."
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	"Denizaltıları suyun üstüne ya çıkarsa?" diye dört gözle su yüzeyini inceliyordu.
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	İtilaf Devletleri donanmaları, Boğaz'ı ve Marmara Denizi'ni kontrol etmek istiyordu.
			"Nöbet tutarken gözlerinizi dört açın. Denizaltılar, Marmara'ya geçip İstanbul'u bombalamak, gemilerimizi batırmak isteyebilirler. Bu yüzden de Boğaz'dan geçerken su yüzüne çıkmak zorunda kalabilirler. İşte o anda topla, tüfekle, neyle ateş ederseniz edin. Denizaltıyı vurmanın en kolay ve basit yolu, periskopuna ateş etmektir. Âdeta gözleri kör olan denizaltı, mutlaka yüzeye çıkmak ister. Hatta teslim bile olur."
			Gecenin ilerleyen saatlerinde denizde bir kıpırtı olduğunu görür. Bu Fransızlara ait bir denizaltıdır. Müstecip hemen topun başına koşar ve denizaltının periskopuna nişan alır. Derin bir nefes aldıktan sonra atışını yapar, periskopu vurur. Denizaltının gözleri görevini gören periskopun vurulmasıyla Fransız askerleri hiçbir şey göremediğinden ne geri gidebilirler ne de ileri. Böylelikle tek bir torpil atamayan denizaltındaki askerler Türk askerlerine teslim olmak zorunda kalır.
			Çanakkale'de Müstecip'e bu büyük başarısından dolayı onbaşı rütbesi verilir. Bu tarihten sonra da "Müstecip Onbaşı" olarak Osmanlı Donanmasında görev alır.
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	Müstecip ertesi gün, atıcılık dersinde hedefi on ikiden vurur. Komutanı, ona ödül olarak kendi kolundaki saati çıkarıp verir.
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	"Nöbet tutarken gözlerinizi dört açın. Denizaltılar, Marmara'ya geçip İstanbul'u bombalamak, gemilerimizi batırmak isteyebilirler. Bu yüzden de Boğaz'dan geçerken su yüzüne çıkmak zorunda kalabilirler. İşte o anda topla, tüfekle, neyle ateş ederseniz edin. Denizaltıyı vurmanın en kolay ve basit yolu, periskopuna ateş etmektir. Âdeta gözleri kör olan denizaltı, mutlaka yüzeye çıkmak ister. Hatta teslim bile olur."
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	Bir süre sonra da güzel bir rüya gördü.
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 111 **"**Müstecip Onbaşı" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Ne demişti komutanı, "Nöbet tutarken gözlerinizi dört açın. Denizaltılar, Marmara'ya geçip İstanbul'u bombalamak, gemilerimizi batırmak isteyebilirler. Bu yüzden de Boğaz'dan geçerken su yüzüne çıkmak zorunda kalabilirler. İşte o anda topla, tüfekle, neyle ateş ederseniz edin. Denizaltıyı vurmanın en kolay ve basit yolu, periskopuna ateş etmektir. Âdeta

gözleri kör olan denizaltı, mutlaka yüzeye çıkmak ister. Hatta teslim bile olur." İşte bu sözler, Müstecip'in aklından çıkmıyordu. Gece derslerinde komutanları kendilerine çeşitli denizaltıları göstermiş, onların özelliklerini en ince ayrıntısına kadar anlatmışlardı. Kısacası denizaltı, koca bir balinaya benziyordu işte." söylemleri "belletme" alt izleğinin "belletici tutum" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 111 **"**Müstecip Onbaşı" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "O tüfekle denizaltıyı vuramazın." söylemleri "öğüt" alt izleğinin "uyarıda bulunma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler uyarı öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 111 **"**Müstecip Onbaşı" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Nöbet tutarken gözlerinizi dört açın. Denizaltılar, Marmara'ya geçip İstanbul'u bombalamak, gemilerimizi batırmak isteyebilirler. Bu yüzden de Boğaz'dan geçerken su yüzüne çıkmak zorunda kalabilirler. İşte o anda topla, tüfekle, neyle ateş ederseniz edin. Denizaltıyı vurmanın en kolay ve basit yolu, periskopuna ateş etmektir. Âdeta gözleri kör olan denizaltı, mutlaka yüzeye çıkmak ister. Hatta teslim bile olur." söylemleri "emir" alt izleğinin "buyruk verme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler emir öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 111 **"**Müstecip Onbaşı" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Denizaltıları suyun üstüne ya çıkarsa?" diye dört gözle su yüzeyini inceliyordu." söylemleri "kaygı" alt izleğinin "endişe duyma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler endişe öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 111 **"**Müstecip Onbaşı" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "İtilaf Devletleri donanmaları, Boğaz'ı ve Marmara Denizi'ni kontrol etmek istiyordu.", "Nöbet tutarken gözlerinizi dört açın. Denizaltılar, Marmara'ya geçip İstanbul'u bombalamak, gemilerimizi batırmak isteyebilirler. Bu yüzden de Boğaz'dan geçerken su yüzüne çıkmak zorunda kalabilirler. İşte o anda topla, tüfekle, neyle ateş ederseniz edin. Denizaltıyı vurmanın en kolay ve basit yolu, periskopuna ateş etmektir. Âdeta gözleri kör olan denizaltı, mutlaka yüzeye çıkmak ister. Hatta teslim bile olur." ve "Gecenin ilerleyen saatlerinde denizde bir kıpırtı olduğunu görür. Bu Fransızlara ait bir denizaltıdır. Müstecip hemen topun başına koşar ve denizaltının periskopuna nişan alır. Derin bir nefes aldıktan sonra atışını yapar, periskopu vurur. Denizaltının gözleri görevini gören periskopun vurulmasıyla Fransız askerleri hiçbir şey göremediğinden ne geri gidebilirler ne de ileri. Böylelikle tek bir torpil atamayan denizaltındaki askerler Türk askerlerine teslim olmak zorunda kalır. Çanakkale'de Müstecip'e bu büyük başarısından dolayı onbaşı rütbesi verilir. Bu tarihten sonra da

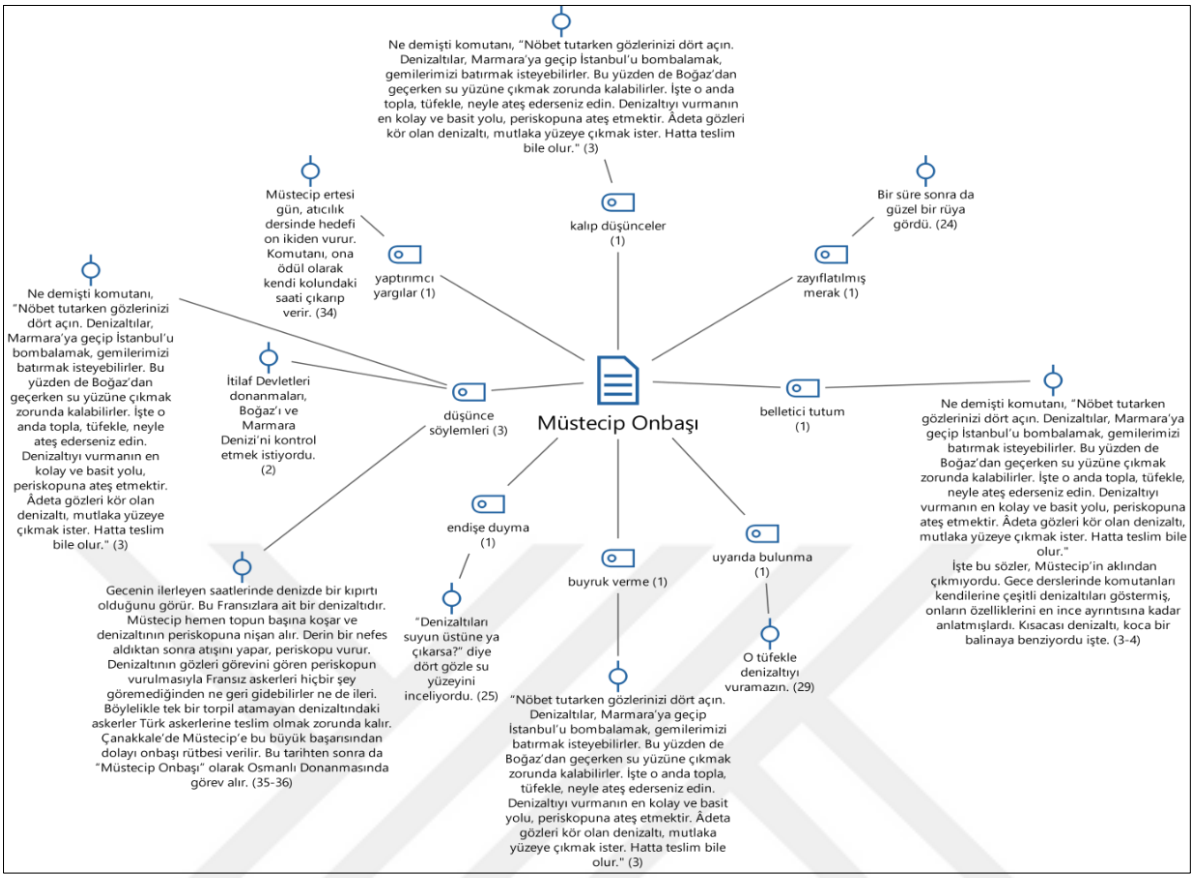
“Müstecip Onbaşı” olarak Osmanlı Donanmasında görev alır.” söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler ideoloji öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 111 **“**Müstecip Onbaşı” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Müstecip ertesi gün, atıcılık dersinde hedefi on ikiden vurur. Komutanı, ona ödül olarak kendi kolundaki saati çıkarıp verir.” söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “yaptırımcı yargılar” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yargı öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 111 **“**Müstecip Onbaşı” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Nöbet tutarken gözlerinizi dört açın. Denizaltılar, Marmara’ya geçip İstanbul’u bombalamak, gemilerimizi batırmak isteyebilirler. Bu yüzden de Boğaz’dan geçerken su yüzüne çıkmak zorunda kalabilirler. İşte o anda topla, tüfekle, neyle ateş ederseniz edin. Denizaltıyı vurmanın en kolay ve basit yolu, periskopuna ateş etmektir. Âdeta gözleri kör olan denizaltı, mutlaka yüzeye çıkmak ister. Hatta teslim bile olur.” söylemleri “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “kalıp düşünceler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kalıp düşünce öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 111 **“**Müstecip Onbaşı” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Bir süre sonra da güzel bir rüya gördü.” söylemleri “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “zayıflatılmış merak” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kalıp düşünce öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 104. “Müstecip Onbaşı” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 104 incelendiğinde, “Müstecip Onbaşı” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında belletici tutum (1), yaptırımcı yargılar (1), kalıp düşünceler (1), buyruk verme (1), zayıflatılmış merak (1), uyarıda bulunma (1), endişe duyma (1), düşünce söylemleri (3) olmak üzere toplam (10) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok ideolojik söylemler (3) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 112. “Başkomutan Mustafa Kemal” Adlı Metnin Evrensel ilkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Göğsümden kopan saatim Siper oldu canıma Kocatepe Afyon'da Ölmek zamanı değil İşim çoktu daha

		26 Ağustos 1922
		Umudumuz büyüktü
		Kurtuluş çok yakın
		30 Ağustos'ta
		Altı yılda geçilemez
		Sandıkları siperleri
		Yel gibi geçtik oysa
		Altı gün bile sürmemişti
		Güneşi gördüğümüzde
		Tepeden tırnağa sevinçtik
		Zaferdik tepeden tırnağa
		Dumlupınar'ı kazandığımızda
		Adıyla geldi bu bayram
		Zafer Bayramı 30 Ağustos'ta
		Artık Akdeniz'di
		İlk hedefimiz
		Bastığımız toprak değildi
		Yüreğimizdi sanki
		Yüreğimiz
		Ben Mustafa
		Baştan sona Zafer
		Baştan sona Anadolu
		Başkomutan Gazi Mustafa Kemal
		Yeminli
		Kurtuluşa kadar.
	İnanç Söylemleri	-
Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
	Psikolojik Ayrımcılık	-
	Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
	Tektipleştirme	-
Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	-
Yaptırımcı Yargılar ve	Yaptırımcı Yargılar	-
Kurallar	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez	Kalıp Düşünceler	-
Doğrular	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı	Abartılmış Merak	-
Duygusal Öğeler	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 112 **"**Başkomutan Mustafa Kemal" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Adıyla geldi bu bayram

Zafer Bayramı 30 Ağustos'ta

Artık Akdeniz'di

İlk hedefimiz

Bastığımız toprak değildi

Yüreğimizdi sanki

Yüreğimiz

Ben Mustafa

Baştan sona Zafer

Baştan sona Anadolu

Başkomutan Gazi Mustafa Kemal

Yeminli

Kurtuluşa kadar.

Sandıkları siperleri

Yel gibi geçtik oysa

Altı gün bile sürmemişti

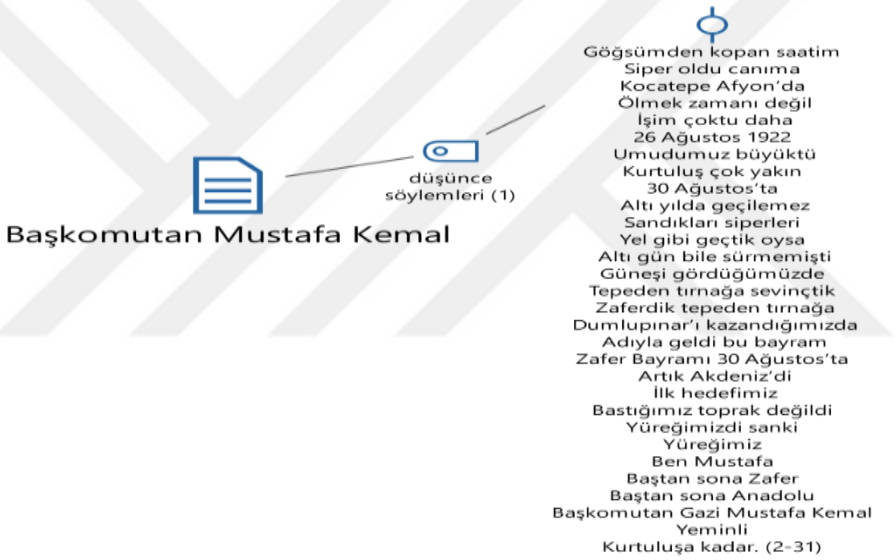
Güneşi gördüğümüzde

Tepeden tırnağa sevinçtik

Zaferdik tepeden tırnağa

Dumlupınar'ı kazandığımızda" söylemleri "ideolojik söylemler" alt izleğinin "düşünce söylemleri" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler düşünce öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 105. "Başkomutan Mustafa Kemal" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 105 incelendiğinde, "Başkomutan Mustafa Kemal" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında düşünce söylemleri (1) olmak üzere toplam (1) kod belirlenmiştir.

Tablo 113. "Beni de Tanık Olarak Göster" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

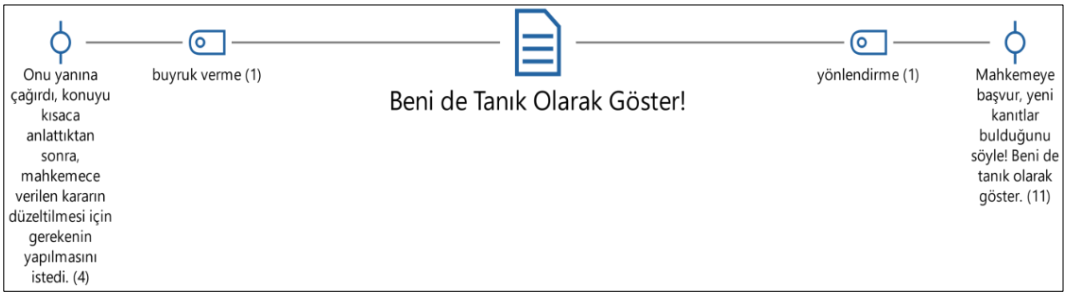
Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Mahkemeye başvur, yeni kanıtlar bulduğunu söyle! Beni de tanık olarak göster.
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	Onu yanına çağırdı, konuyu kısaca anlattıktan sonra, mahkemece verilen kararın düzeltilmesi için gerekenin yapılmasını istedi.
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-

Kaygı	Endişe Duyma	-
İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
	İnanç Söylemleri	-
Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
	Psikolojik Ayrımcılık	-
	Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
	Tektipleştirme	-
Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
	Yaptırımcı Yargılar	-
	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 113 **“**Beni de Tanık Olarak Göster” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Mahkemeye başvur, yeni kanıtlar bulduğunu söyle! Beni de tanık olarak göster.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 113 **“**Beni de Tanık Olarak Göster” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Onu yanına çağırdı, konuyu kısaca anlattıktan sonra, mahkemece verilen kararın düzeltilmesi için gerekenin yapılmasını istedi.” söylemleri “emir” alt izleğinin “buyruk verme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler emir öğeleri yansıtmaktadır. Yazar bu söylemlerle metinde emir söylemlerine yer vermektedir. Emir verilen çocuk kendi düşüncelerinin önemsiz olduğunu hissedebilmekte ve bu durum da çocuğun düşüncelerini dile getirmesini bastırabilmektedir (Sever, 2008a; Yörükoğlu, 2010).

Şekil 106. “Beni de Tanık Olarak Göster” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 106 incelendiğinde, “Beni de Tanık Olarak Göster” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında buyruk verme (1), yönlendirme (1) olmak üzere toplam (2) kod belirlenmiştir.

Tablo 114. “Atatürk” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	**Alt İzlek**	**Alt Kategoriler**	**Kod**
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	19. yüzyılın son çeyreğinde bir çok ülke gibi Balkanlar da Osmanlı’nın egemenliğindedir. Balkanlar da imparatorluğun ağır sorunlarıyla çalkalanmaktadır. Mustafa Kemal böylesi bir atmosferin egemen olduğu dönemde 1881 yılında Selanik'te doğar. Okul çağına geldiği zaman da o dönemin eski yeni eğitim tartışmalarından etkilenir. Bir süre annesinin çok istediği mahalle mektebine devam eder. Daha sonra yenilik yanlısı Ali Rıza Bey'in istediği olur. Küçük Mustafa Şemsi Efendi mektebine verilir. İmparatorlukta ters rüzgarların estiği bu sırada yabancılarla dolu olan Selanik'te azametli bir tavırla kılıçlarını kaldırım taşlarına vurup şakırdatarak geçen askerlerin üniformaları Mustafa Kemal'e bambaşka bir güç verir. O çoktan belirlemiştir gelecekteki mesleğini subay olacaktır. Mustafa Kemal 1895'te Selanik Askeri Rüştiyesini bitirir. Manastır Askeri İdadisi ne girdiğinde İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin gelecekteki ünlü hatibi Ömer Naci ile arkadaşlığı Mustafa Kemal'in fikri gelişmesinde çok etkili olacaktır. Halife, Crusoe Walter gibi Fransız filozofların yapıtlarını tanıtacaktır ona. Mustafa Kemal bundan sonraki yaşamında savaş meydanlarında bile kitaplarını yanından hiç ayırmayacaktır. 14 Mart 1899'da İstanbul'da Mekteb-i Harbiye'nin piyade sınıfına yazılır. Artık önünde açılan yeni ufuklara doğru doludizgin yol almanın zamanıdır. Göz bebeklerinde yepyeni bir yaşamın, ideallerin, umutların, düşlerin mavi pırıltıları ortaya çıkar. “Gençliğimin en heyecanlı günleriydi. Küçücük yaşıma bakmadan gönüllüler arasına katılıp cepheye gitmek istiyordum. Kulaklarımdaysa bir hürriyet türküsü. Alalım düşmandan eski yerleri.” Mustafa Kemal Samsun'a doğru yola çıkmak üzeredir. Tarih bana öyle elverişli koşullar hazırlamıştı ki kendimi onların kucağında bulduğum zaman ne kadar bahtiyarlık duydum anlatamam. Nazırlıktan çıkarken heyecandan dudaklarımı ısırdığımı hatırlıyorum. Kafes açılmış, önümde geniş bir alem vardı. Kanatlarını çırparak uçmaya hazırlanan bir kuş gibiydim. İzmir'in işgali sürerken Mustafa Kemal'in Anadolu'ya çıkmadan önceki son gecesidir. Annesi ve kız kardeşiyle yer sofrasında yemek yiyip söyleşirler. Ayrılırken nereye gittiğini söylemez. Annesine daha sonra göndereceği mektupta içinde bulunduğu durumu şöyle açıklar: “Vatan ve milleti kurtarabilmek için askerliği bırakıp serbest olarak milletin başına geçmekten, ulusal gücü kullanmaktan başka çare yoktu. Ben de öyle yaptım.” Yazdığı mektuptaki bu satırlar onun ne denli kararlı ve korkusuz olduğunu da göstermektedir. “Beynimde bir şimşek çaktı. Benim için artık yakalanmak, hapsedilmek, sürülmek, düşündüklerimi yapmaktan alıkonulmak hepsi ölümle eşittir. Hemen karar verdim ve otomobile atlayıp Galata rıhtımına geldim. Rıhtımda 47 metre boyunda 40 yaşında battıktan sonra onarılıp yeniden yüzdürülmüş bir gemi olan Bandırma beklemektedir. Kaptan İsmail Hakkı Bey'e önlerini kesebilecek bir düşman gemisine karşı önlem olarak rotayı değiştirip kıyıdan gitmesini emreder. İstanbul geride kalırken takvimler 16 Mayıs 1919'u göstermektedir. Gece yarısı İngiliz Ateşe sadrazamı uyarmaya koşsa da kuş çoktan uçmuştur. Bu yılmaz savaşçı 14 yıl savaş meydanlarında kendini kanıtladıktan sonra Anadolu'nun Kurtuluş mücadelesi için özlediği fırsatı yakalamıştır. Bandırma gemisinin fırtınalı bir havada Samsun limanına Demir atması ile birlikte Türk ulusu tarihinde yepyeni bir sayfa açılıyordu. Artık cumhuriyete giden yolun köşe taşları olan kongrelerdedir sıra. Erzurum Kongresi bittiğinde Harbiye Nazırlığından Kolordu Karargahına bir telgraf gelir. Bab-ı Ali hükümeti emirlerine baş kaldırmaları nedeniyle Mustafa Kemal Paşa ve Refet Bey'in tutuklanarak İstanbul'a gönderilmesini karar altına almıştır. Yerel makamlar gerekli emirler verilmiş olduğundan Komutanlığı bu emri derhal yerine getirmesi ve sonucu bildirmesi tebliğ olunmuştur. Ancak birbiri ardına gelen bu tutuklama emirlerine hiç aldırmayan Mustafa Kemal belirlediği yolda yürümeyi sürdürür. Sivas Kongresi biter. Cumhuriyetin kalbi Ankara'ya doğru yola çıkma zamanıdır. Mustafa Kemal ve Arkadaşları takvimler 27 Aralık 1919’u gösterdiğinde tekerleklerine bez doldurularak şişirilen külüstür üstü açık Benz otomobille istasyon yönünden şehre girdiğinde merkez olarak Ankara'yı seçtiğinde yanılmadığını anlayacaktır. Ankara Milli Mücadele'nin kalbidir artık. Yüzlerce insan yerel giysileri içinde bayraklarla tüfeklerle karşılamaya gelmiştir. Mustafa Kemal davul zurna sesleri içindeki coşkun kalabalığın içinden geçip Hükümet Konağı'nın balkonundan halka bir teşekkür konuşması yapar. Sonra kendisine ayrılan Ziraat Mektebi’ne yerleşir. Akşam da genelge şeklindeki telgrafını çeker. Sivas'tan hareket eden temsil heyetinin bütün yol boyunca ve Ankara'da büyük milletimizin sıcak ve candan yurtseverlik gösterileri içinde Ankara'ya varmış olduğunu bütün yurda duyurur. Çeşitli uygarlıkların izlerini taşıyan Ankara'da İttihat ve Terakki Kulübü olarak yapımına başlanan bina bitirilmemiş haliyle duruyordu. Kiremitleri bile döşenmemiş binanın tamamlanmasını Kolordu istihkam taburu üstlendi. Ulucanlardaki ilkokuldan getirilenler yetmeyince Ankaralılar kendi çatılarındaki kiremitleri getirmişlerdir. Artık bina hazırdı. Mustafa Kemal 22 Nisan'da bir bildiri yayınlayarak 23 Nisan'da Büyük Millet Meclisi'nin açılarak çalışmaya başlayacağını duyurdu. O yıllarda Ankara'da dışarıdan gelenlerin kalabilecekleri büyük bir otel bile yoktu. Bu yüzden milletvekillerinin erkek öğretmen okullarında kalmaları gerekiyordu. Çorak, ağaçsız Ankara'da aydınlanmak gaz lambası ve karpitle sağlanıyordu. Uygarlık araçlarından yoksun bırakılmış Anadolu içlerindeki bu unutulmuş 20000 nüfuslu kasaba Mustafa Kemal'in çağrısıyla yurdun dört bir yanından koşup gelen yurtsever insanlarla bir şenlik yerine dönüşmüştü. Meclis hazırdı. İlk oturumda bulunan 115 milletvekili cilalanmış okul sıralarında oturuyor, dar dinleyici locaları ve merdivenler tümüyle dolmuştu. Konuşma kürsüsünün önünde tutanak katipleri yüzleri

			milletvekillerine dönük olarak yerlerini almışlardı. Elektrik olmadığı için yakındaki bir kahveden ödünç alınan tek bir gaz lambası salonu aydınlatıyordu. Sonunda beklenen an gelip çatmıştı. 23 Nisan 1920 Cuma günü saat 14'te geçici Başkan Milli Eğitim Müdürlüğü'nden emekli 75 yaşındaki Sinop milletvekili Şerif Bey kürsüye çıktı. Elinde Mustafa Kemal'in hazırladığı konuşma metni vardı. "Allah'ın yardımıyla milletimizin iç ve dıştan bir istiklal içinde mukadderatını bizzat idare etmeye başladığını bütün cihana ilan ederek 1. Büyük Millet Meclisini açıyorum. Bu sözler coşku ile alkışlanırken egemenliğini kazanan Türk ulusuna yepyeni, aydınlık bir dünyanın kapıları açılıyordu. Ankara'da meclis açılır, Zafer yakındır. Çember içine alınan Yunan Ordusu 30 Ağustos 1922'de Başkomutanlık Meydan Savaşı ile ağır bir yenilgiye uğratılır. Kurtulanlar İzmir'e doğru kaçmaya başlarlar. "Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir ileri." emri verilir. Hızlı bir izleme hareketiyle 9 Eylül'de İzmir'e girilir. Türkiye Büyük Millet Meclisi 29 Ekim 1923'te saat 18.45 de yaptığı toplantıdan sonra 20.30 da Yaşasın Cumhuriyet sesleri arasında Cumhuriyet ilan edildi. Yeni Türk devletinin adı Türkiye Cumhuriyeti'dir artık. Gazi Mustafa Kemal oybirliğiyle ilk cumhurbaşkanı seçilir. Mecliste yaptığı teşekkür konuşmasında "Türkiye Cumhuriyeti mutlu, başarılı ve muzaffer olacaktır." sözleri ile bitirir. 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktığından beri yeni bağımsız bir Türk devleti kurma düşleri iç ve dış düşmanlara karşı yaptığı savaşlardaki başarısı ile gerçekleşmiştir. Bütün yaşamını cumhuriyetle bütünleştirdiğini "benim en büyük eserim Türkiye Cumhuriyeti'dir." sözüyle açıklamıştır. 20 Ekim 1927'de Ankara'da toplanan Cumhuriyet Halk Fırkası'nın İkinci büyük kongresinde Mustafa Kemal Paşa milli mücadeleyi ve cumhuriyetin ilk 4 yılını anlattığı Nutuk'u okur. Bu konuşma Kurtuluş Savaşı ile cumhuriyetin ilk yıllarının belgelere dayalı geniş bir özetiydi. "1919 mayısının 19'uncu günü Samsun'a çıktım." tümcesi ile başlayan Nutuk'ta Amasya Genelgesi Erzurum ve Sivas kongreleri, Heyeti Temsiliye'nin çalışmaları Misak-ı Milli'nin kabul edilmesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılması, iç ayaklanmalar, Kurtuluş Savaşı'ndaki çarpışmalar, uluslararası anlaşmalar, cumhuriyetin ilanı, hilafetin kaldırılması gibi ana gelişmelerin yanı sıra küçük ayrıntılar da anlatılır. Mustafa Kemal'e göre yapılacak daha çok iş vardır. Bugün yapmak zorunda bulunduğumuz çok değerli bir iş daha vardır. Yeni Türk harflerini çabuk öğrenmek. Kadına, erkeğe, hamala, sandalcıya, bütün yurttaşlara öğretiniz. Onu yurtseverlik görevi biliniz. Bu görevi yaparken düşününüz ki bir ulusun, bir sosyal topluluğunun yüzde onu ancak okuma-yazma bilir yüzde doksanı bilmezse bundan insan olanların utanması gerekir. Gemlik'ten kendisine gelen mektupta "yeni harfleri bir haftada öğrendiklerini ancak y ve k harflerinde bazı sorunlarla karşılaştıklarını" yazan Gazozcu Haydar ile arkadaşlarına verdiği cevapta "bakış açısı gökyüzü kadar geniştir" Savaşların ve devrimlerin içinden yürüyüp gelen Atatürk'ün yüreği evrensel bir insan sevgisi ile doludur. Çanakkale ve Avustralya'daki Gelibolu Onur Çeşmesi mermeri üzerinde Çanakkale'de ölen Askerlere Atatürk'ün seslenişi yazılıdır. "Bu memleketin toprakları üstünde kanlarını döken kahramanlar burada bir dost vatanın toprağındasınız. Huzur ve sükun içinde uyuyunuz. Sizler Mehmetçiklerle yan yana koyun koyunasınız. Uzak diyarlardan evlatlarını harbe gönderen Analar gözyaşlarınızı dindiriniz. Evlatlarınız bizim yanımızdadır. Huzur içindedirler ve huzur içinde rahat rahat uyuyacaklardır. Onlar bu topraklarda canlarını verdikten sonra artık bizim evladımız olmuşlardır.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Beynimde bir şimşek çaktı. Benim için artık yakalanmak, hapsedilmek, sürülmek, düşündüklerimi yapmaktan alıkonulmak hepsi ölümle eşittir. Allah'ın yardımıyla milletimizin iç ve dıştan bir istiklal içinde mukadderatını bizzat idare etmeye başladığını bütün cihana ilan ederek 1. Büyük Millet Meclisini açıyorum Türkiye Cumhuriyeti mutlu, başarılı ve muzaffer olacaktır. benim en büyük eserim Türkiye Cumhuriyeti'dir. (Atatürk, Konum 2) benim en büyük eserim Türkiye Cumhuriyeti'dir Bugün yapmak zorunda bulunduğumuz çok değerli bir iş daha vardır. Yeni Türk harflerini çabuk öğrenmek. Kadına, erkeğe, hamala, sandalcıya, bütün yurttaşlara öğretiniz. Onu yurtseverlik görevi biliniz. Bu görevi yaparken düşününüz ki bir ulusun, bir sosyal topluluğunun yüzde onu ancak okuma-yazma bilir yüzde doksanı bilmezse bundan insan olanların utanması gerekir. bakış açısı gökyüzü kadar geniştir Bu memleketin toprakları üstünde kanlarını döken kahramanlar burada bir dost vatanın toprağındasınız. Huzur ve sükun içinde uyuyunuz. Sizler Mehmetçiklerle yan yana koyun koyunasınız. Uzak diyarlardan evlatlarını harbe gönderen Analar gözyaşlarınızı dindiriniz. Evlatlarınız bizim yanımızdadır. Huzur içindedirler ve huzur içinde rahat rahat uyuyacaklardır. Onlar bu topraklarda canlarını verdikten sonra artık bizim evladımız olmuşlardır.
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Bugün yapmak zorunda bulunduğumuz çok değerli bir iş daha vardır. Yeni Türk harflerini çabuk öğrenmek. Kadına, erkeğe, hamala, sandalcıya, bütün yurttaşlara öğretiniz. Onu yurtseverlik görevi biliniz.
		Uyarıda Bulunma	Bu görevi yaparken düşününüz ki bir ulusun, bir sosyal topluluğunun yüzde onu ancak okuma-yazma bilir yüzde doksanı bilmezse bundan insan olanların utanması gerekir.
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
Evrensel İlkeler		Buyruk Verme	Kaptan İsmail Hakkı Bey'e önlerini kesebilecek bir düşman gemisine karşı önlem olarak rotayı değiştirip kıyıdan gitmesini emreder.

		Bab-ı Ali hükümeti emirlerine baş kaldırmaları nedeniyle Mustafa Kemal Paşa ve Refet Bey'in tutuklanarak İstanbul'a gönderilmesini karar altına almıştır. Yerel makamlar gerekli emirler verilmiş olduğundan Komutanlığı bu emri derhal yerine getirmesi ve sonucu bildirmesi tebliğ olunmuştur.
		Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir ileri
Korku	Gözdağı Verme Korkutma	-
		-
Kaygı	Endişe Duyma	“Beynimde bir şimşek çaktı. Benim için artık yakalanmak, hapsedilmek, sürülmek, düşündüklerimi yapmaktan alıkonulmak hepsi ölümle eşittir
İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	19. yüzyılın son çeyreğinde bir çok ülke gibi Balkanlar da Osmanlı’nın egemenliğindedir. Balkanlar da

imparatorluğun ağır sorunlarıyla çalkalanmaktadır. Mustafa Kemal böylesi bir atmosferin egemen olduğu dönemde 1881 yılında Selanik'te doğar. Okul çağına geldiği zaman da o dönemin eski yeni eğitim tartışmalarından etkilenir. Bir süre annesinin çok istediği mahalle mektebine devam eder. Daha sonra yenilik yanlısı Ali Rıza Bey'in istediği olur. Küçük Mustafa Şemsi Efendi mektebine verilir. İmparatorlukta ters rüzgarların estiği bu sırada yabancılarla dolu olan Selanik'te azametli bir tavırla kılıçlarını kaldırım taşlarına vurup şakırdatarak geçen askerlerin üniformaları Mustafa Kemal'e bambaşka bir güç verir. O çoktan belirlemiştir gelecekteki mesleğini subay olacaktır. Mustafa Kemal 1895'te Selanik Askeri Rüştiyesini bitirir. Manastır Askeri İdadisi ne girdiğinde İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin gelecekteki ünlü hatibi Ömer Naci ile arkadaşlığı Mustafa Kemal'in fikri gelişmesinde çok etkili olacaktır. Halife, Crusoe Walter gibi Fransız filozofların yapıtlarını tanıtacaktır ona. Mustafa Kemal bundan sonraki yaşamında savaş meydanlarında bile kitaplarını yanından hiç ayırmayacaktır. 14 Mart 1899'da İstanbul'da Mekteb-i Harbiye'nin piyade sınıfına yazılır. Artık önünde açılan yeni ufuklara doğru doludizgin yol almanın zamanıdır. Göz bebeklerinde yepyeni bir yaşamın, ideallerin, umutların, düşlerin mavi pırıltıları ortaya çıkar. “Gençliğimin en heyecanlı günleriydi. Küçücük yaşıma bakmadan gönüllüler arasına katılıp cepheye gitmek istiyordum. Kulaklarımdaysa bir hürriyet türküsü. Alalım düşmandan eski yerleri.” Mustafa Kemal Samsun'a doğru yola çıkmak üzeredir. Tarih bana öyle elverişli koşullar hazırlamıştı ki kendimi onların kucağında bulduğum zaman ne kadar bahtiyarlık duydum anlatamam. Nazırlıktan çıkarken heyecandan dudaklarımı ısırdığımı hatırlıyorum. Kafes açılmış, önümde geniş bir alem vardı. Kanatlarını çırparak

Uçmaya hazırlanan bir kuş gibiydim. İzmir'in işgali sürerken Mustafa Kemal'in Anadolu'ya çıkmadan önceki son gecesidir. Annesi ve kız kardeşiyle yer sofrasında yemek yiyip söyleşirler. Ayrılırken nereye gittiğini söylemez. Annesine daha sonra göndereceği mektupta içinde bulunduğu durumu şöyle açıklar: “Vatan ve milleti kurtarabilmek için askerliği bırakıp serbest olarak milletin başına geçmekten, ulusal gücü kullanmaktan başka çare yoktu. Ben de öyle yaptım.” Yazdığı mektuptaki bu satırlar onun ne denli kararlı ve korkusuz olduğunu da göstermektedir. “Beynimde bir şimşek çaktı. Benim için artık yakalanmak, hapsedilmek, sürülmek, düşündüklerimi yapmaktan alıkonulmak hepsi ölümle eşittir. Hemen karar verdim ve otomobile atlayıp Galata rıhtımına geldim. Rıhtımda 47 metre boyunda 40 yaşında battıktan sonra onarılıp yeniden yüzdürülmüş bir gemi olan Bandırma beklemektedir. Kaptan İsmail Hakkı Bey'e önlerini kesebilecek bir düşman gemisine karşı önlem olarak rotayı değiştirip kıyıdan gitmesini emreder. İstanbul geride kalırken takvimler 16 Mayıs 1919'u göstermektedir. Gece yarısı İngiliz Ateşe sadrazamı uyarmaya koşsa da kuş çoktan uçmuştur. Bu yılmaz savaşçı 14 yıl savaş meydanlarında kendini kanıtladıktan sonra Anadolu'nun Kurtuluş mücadelesi için özlediği fırsatı yakalamıştır. Bandırma gemisinin fırtınalı bir havada Samsun limanına Demir atması ile birlikte Türk ulusu tarihinde yepyeni bir sayfa açılıyordu. Artık cumhuriyete giden yolun köşe taşları olan kongrelerdedir sıra. Erzurum Kongresi bittiğinde Harbiye Nazırlığından Kolordu Karargahına bir telgraf gelir. Bab-ı Ali hükümeti emirlerine baş kaldırmaları nedeniyle Mustafa Kemal Paşa ve Refet Bey'in tutuklanarak İstanbul'a gönderilmesini karar altına almıştır. Yerel makamlar gerekli emirler verilmiş olduğundan Komutanlığı bu emri derhal yerine getirmesi ve sonucu

bildirmesi tebliğ olunmuştur. Ancak birbiri ardına gelen bu tutuklama emirlerine hiç aldırmayan Mustafa Kemal belirlediği yolda yürümeyi sürdürür. Sivas Kongresi biter. Cumhuriyetin kalbi Ankara'ya doğru yola çıkma zamanıdır. Mustafa Kemal ve Arkadaşları takvimler 27 Aralık 1919’u gösterdiğinde tekerleklerine bez doldurularak şişirilen külüstür üstü açık Benz otomobille istasyon yönünden şehre girdiğinde merkez olarak Ankara'yı seçtiğinde yanılmadığını anlayacaktır. Ankara Milli Mücadele'nin kalbidir artık. Yüzlerce insan yerel giysileri içinde bayraklarla tüfeklerle karşılamaya gelmiştir. Mustafa Kemal davul zurna sesleri içindeki coşkun kalabalığın içinden geçip Hükümet Konağı'nın balkonundan halka bir teşekkür konuşması yapar. Sonra kendisine ayrılan Ziraat Mektebi’ne yerleşir. Akşam da genelge şeklindeki telgrafını çeker. Sivas'tan hareket eden temsil heyetinin bütün yol boyunca ve Ankara'da büyük milletimizin sıcak ve candan yurtseverlik gösterileri içinde Ankara'ya varmış olduğunu bütün yurda duyurur. Çeşitli uygarlıkların izlerini taşıyan Ankara'da İttihat ve Terakki Kulübü olarak yapımına başlanan bina bitirilmemiş haliyle duruyordu. Kiremitleri bile döşenmemiş binanın tamamlanmasını Kolordu istihkam taburu üstlendi. Ulucanlardaki ilkokuldan getirilenler yetmeyince Ankaralılar kendi çatılarındaki kiremitleri getirmişlerdir. Artık bina hazırdı. Mustafa Kemal 22 Nisan'da bir bildiri yayınlayarak 23 Nisan'da Büyük Millet Meclisi'nin açılarak çalışmaya başlayacağını duyurdu. O yıllarda Ankara'da dışarıdan gelenlerin kalabilecekleri büyük bir otel bile yoktu. Bu yüzden milletvekillerinin erkek öğretmen okullarında kalmaları gerekiyordu. Çorak, ağaçsız

		Ankara'da aydınlanmak gaz lambası ve karpitle sağlanıyordu. Uygarlık araçlarından yoksun bırakılmış Anadolu içlerindeki bu unutulmuş 20000 nüfuslu kasaba Mustafa Kemal'in çağrısıyla yurdun dört bir yanından koşup gelen yurtsever insanlarla bir şenlik yerine dönüşmüştü. Meclis hazırdı. İlk oturumda bulunan 115 milletvekili cilalanmış okul sıralarında oturuyor, dar dinleyici locaları ve merdivenler tümüyle dolmuştu. Konuşma kürsüsünün önünde tutanak katipleri yüzleri milletvekillerine dönük olarak yerlerini almışlardı. Elektrik olmadığı için yakındaki bir kahveden ödünç alınan tek bir gaz lambası salonu aydınlatıyordu. Sonunda beklenen an gelip çatmıştı. 23 Nisan 1920 Cuma günü saat 14'te geçici Başkan Milli Eğitim Müdürlüğü'nden emekli 75 yaşındaki Sinop milletvekili Şerif Bey kürsüye çıktı. Elinde Mustafa Kemal'in hazırladığı konuşma metni vardı. "Allah'ın yardımıyla milletimizin iç ve dıştan bir istiklal içinde mukadderatını bizzat idare etmeye başladığını bütün cihana ilan ederek 1. Büyük Millet Meclisini açıyorum. Bu sözler coşku ile alkışlanırken egemenliğini kazanan Türk ulusuna yepyeni, aydınlık bir dünyanın kapıları açılıyordu. Ankara'da meclis açılır, Zafer yakındır. Çember içine alınan Yunan Ordusu 30 Ağustos 1922'de Başkomutanlık Meydan Savaşı ile ağır bir yenilgiye uğratılır. Kurtulanlar İzmir'e doğru kaçmaya başlarlar. "Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir ileri." emri verilir. Hızlı bir izleme hareketiyle 9 Eylül'de İzmir'e girilir. Türkiye Büyük Millet Meclisi 29 Ekim 1923'te saat 18.45 de yaptığı toplantıdan sonra 20.30 da Yaşasın Cumhuriyet sesleri arasında Cumhuriyet ilan edildi. Yeni Türk devletinin adı Türkiye Cumhuriyeti'dir artık. Gazi Mustafa Kemal oybirliğiyle ilk cumhurbaşkanı seçilir. Mecliste yaptığı teşekkür konuşmasında "Türkiye Cumhuriyeti mutlu, başarılı ve muzaffer olacaktır." sözleri ile bitirir. 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktığından beri yeni bağımsız bir Türk devleti kurma düşleri iç ve dış düşmanlara karşı yaptığı savaşlardaki başarısı ile gerçekleşmiştir. Bütün yaşamını cumhuriyetle bütünleştirdiğini "benim en büyük eserim Türkiye Cumhuriyeti'dir." sözüyle açıklamıştır. 20 Ekim 1927'de Ankara'da toplanan Cumhuriyet Halk Fırkası'nın İkinci büyük kongresinde Mustafa Kemal Paşa milli mücadeleyi ve cumhuriyetin ilk 4 yılını anlattığı Nutuk'u okur. Bu konuşma Kurtuluş Savaşı ile cumhuriyetin ilk yıllarının belgelere dayalı geniş bir özetiydi. "1919 mayısının 19'uncu günü Samsun'a çıktım." tümcesi ile başlayan Nutuk'ta Amasya Genelgesi Erzurum ve Sivas kongreleri, Heyeti Temsiliye'nin çalışmaları Misak-ı Milli'nin kabul edilmesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılması, iç ayaklanmalar, Kurtuluş Savaşı'ndaki çarpışmalar, uluslararası anlaşmalar, cumhuriyetin ilanı, hilafetin kaldırılması gibi ana gelişmelerin yanı sıra küçük ayrıntılar da anlatılır. Mustafa Kemal'e göre yapılacak daha çok iş vardır. Bugün yapmak zorunda bulunduğumuz çok değerli bir iş daha vardır. Yeni Türk harflerini çabuk öğrenmek. Kadına, erkeğe, hamala, sandalcıya, bütün yurttaşlara öğretiniz. Onu yurtseverlik görevi biliniz. Bu görevi yaparken düşününüz ki bir ulusun, bir sosyal topluluğunun yüzde onu ancak okuma-yazma bilir yüzde doksanı bilmezse bundan insan olanların utanması gerekir. Gemlik'ten kendisine gelen mektupta "yeni harfleri bir haftada öğrendiklerini ancak y ve k harflerinde bazı sorunlarla karşılaştıklarını" yazan Gazozcu Haydar ile arkadaşlarına verdiği cevapta "bakış açısı gökyüzü kadar geniştir" Savaşların ve devrimlerin içinden yürüyüp gelen Atatürk'ün yüreği evrensel bir insan sevgisi ile doludur. Çanakkale ve Avustralya'daki Gelibolu Onur Çeşmesi mermeri üzerinde Çanakkale'de ölen Askerlere Atatürk'ün seslenişi yazılıdır. "Bu memleketin toprakları üstünde kanlarını döken kahramanlar burada bir dost vatanın toprağındasınız. Huzur ve sükun içinde uyuyunuz. Sizler Mehmetçiklerle yan yana koyun koyunasınız. Uzak diyarlardan evlatlarını harbe gönderen Analar gözyaşlarınızı dindiriniz. Evlatlarınız bizim yanımızdadır. Huzur içindedirler ve huzur içinde rahat rahat uyuyacaklardır. Onlar bu topraklarda canlarını verdikten sonra artık bizim evladımız olmuşlardır.
	İnanç Söylemleri	Allah'ın yardımıyla
Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
	Psikolojik Ayrımcılık	-
	Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
	Tektipleştirme	-
Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
	Yaptırımcı Yargılar	Beynimde bir şimşek çaktı. Benim için artık yakalanmak, hapsedilmek, sürülmek, düşündüklerimi yapmaktan alıkonulmak hepsi ölümle eşittir. Bab-ı Ali hükümeti emirlerine baş kaldırmaları nedeniyle Mustafa Kemal Paşa ve Refet Bey'in tutuklanarak İstanbul'a gönderilmesini karar altına almıştır. Yerel makamlar gerekli emirler verilmiş olduğundan Komutanlığı bu emri derhal yerine getirmesi ve sonucu bildirmesi tebliğ olunmuştur. Bu görevi yaparken düşününüz ki bir ulusun, bir sosyal topluluğunun yüzde onu ancak okuma-yazma bilir yüzde doksanı bilmezse bundan insan olanların utanması gerekir.
	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal	Abartılmış Merak	-
	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-

Öğeler Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	Çember içine alınan Yunan Ordusu 30 Ağustos 1922'de Başkomutanlık Meydan Savaşı ile ağır bir yenilgiye uğratılır. (Atatürk, Konum 2) Çember içine alınan Yunan Ordusu 30 Ağustos 1922'de Başkomutanlık Meydan Savaşı ile ağır bir yenilgiye uğratılır.
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 114 **"**Atatürk" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "19. yüzyılın son çeyreğinde bir çok ülke gibi Balkanlar da Osmanlı'nın egemenliğindedir. Balkanlar da imparatorluğun ağır sorunlarıyla çalkalanmaktadır. Mustafa Kemal böylesi bir atmosferin egemen olduğu dönemde 1881 yılında Selanik'te doğar. Okul çağına geldiği zaman da o dönemin eski yeni eğitim tartışmalarından etkilenir. Bir süre annesinin çok istediği mahalle mektebine devam eder. Daha sonra yenilik yanlısı Ali Rıza Bey'in istediği olur. Küçük Mustafa Şemsi Efendi mektebine verilir. İmparatorlukta ters rüzgarların estiği bu sırada yabancılarla dolu olan Selanik'te azametli bir tavırla kılıçlarını kaldırım taşlarına vurup şakırdatarak geçen askerlerin üniformaları Mustafa Kemal'e bambaşka bir güç verir. O çoktan belirlemiştir gelecekteki mesleğini subay olacaktır. Mustafa Kemal 1895'te Selanik Askeri Rüştiyesini bitirir. Manastır Askeri İdadisi ne girdiğinde İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin gelecekteki ünlü hatibi Ömer Naci ile arkadaşlığı Mustafa Kemal'in fikri gelişmesinde çok etkili olacaktır. Halife, Crusoe Walter gibi Fransız filozofların yapıtlarını tanıtacaktır ona. Mustafa Kemal bundan sonraki yaşamında savaş meydanlarında bile kitaplarını yanından hiç ayırmayacaktır. 14 Mart 1899'da İstanbul'da Mekteb-i Harbiye'nin piyade sınıfına yazılır. Artık önünde açılan yeni ufuklara doğru doludizgin yol almanın zamanıdır. Göz bebeklerinde yepyeni bir yaşamın, ideallerin, umutların, düşlerin mavi pırıltıları ortaya çıkar. "Gençliğimin en heyecanlı günleriydi. Küçücük yaşıma bakmadan gönüllüler arasına katılıp cepheye gitmek istiyordum. Kulaklarımdaysa bir hürriyet türküsü. Alalım düşmandan eski yerleri." Mustafa Kemal Samsun'a doğru yola çıkmak üzeredir. Tarih bana öyle elverişli koşullar hazırlamıştı ki kendimi onların kucağında bulduğum zaman ne kadar bahtiyarlık duydum anlatamam. Nazırlıktan çıkarken heyecandan dudaklarımı ısırdığımı hatırlıyorum. Kafes açılmış, önümde geniş bir alem vardı. Kanatlarını çırparak uçmaya hazırlanan bir kuş gibiydim. İzmir'in işgali sürerken Mustafa Kemal'in Anadolu'ya çıkmadan önceki son gecesidir. Annesi ve kız kardeşiyle yer sofrasında yemek yiyip söyleşirler. Ayrılırken nereye gittiğini söylemez. Annesine daha sonra göndereceği mektupta içinde bulunduğu durumu şöyle açıklar: "Vatan ve milleti kurtarabilmek için askerliği bırakıp serbest olarak milletin başına geçmekten, ulusal gücü kullanmaktan başka çare yoktu. Ben de öyle yaptım." Yazdığı mektuptaki bu satırlar

onun ne denli kararlı ve korkusuz olduğunu da göstermektedir. “Beynimde bir şimşek çaktı. Benim için artık yakalanmak, hapsedilmek, sürülmek, düşündüklerimi yapmaktan alıkonulmak hepsi ölümle eşittir. Hemen karar verdim ve otomobile atlayıp Galata rıhtımına geldim. Rıhtımda 47 metre boyunda 40 yaşında battıktan sonra onarılıp yeniden yüzdürülmüş bir gemi olan Bandırma beklemektedir. Kaptan İsmail Hakkı Bey'e önlerini kesebilecek bir düşman gemisine karşı önlem olarak rotayı değiştirip kıyıdan gitmesini emreder. İstanbul geride kalırken takvimler 16 Mayıs 1919'u göstermektedir. Gece yarısı İngiliz Ateşe sadrazamı uyarmaya koşsa da kuş çoktan uçmuştur. Bu yılmaz savaşçı 14 yıl savaş meydanlarında kendini kanıtladıktan sonra Anadolu'nun Kurtuluş mücadelesi için özlediği fırsatı yakalamıştır. Bandırma gemisinin fırtınalı bir havada Samsun limanına Demir atması ile birlikte Türk ulusu tarihinde yepyeni bir sayfa açılıyordu. Artık cumhuriyete giden yolun köşe taşları olan kongrelerdedir sıra. Erzurum Kongresi bittiğinde Harbiye Nazırlığından Kolordu Karargahına bir telgraf gelir. Bab-ı Ali hükümeti emirlerine baş kaldırmaları nedeniyle Mustafa Kemal Paşa ve Refet Bey'in tutuklanarak İstanbul'a gönderilmesini karar altına almıştır. Yerel makamlar gerekli emirler verilmiş olduğundan Komutanlığı bu emri derhal yerine getirmesi ve sonucu bildirmesi tebliğ olunmuştur. Ancak birbiri ardına gelen bu tutuklama emirlerine hiç aldırmayan Mustafa Kemal belirlediği yolda yürümeyi sürdürür. Sivas Kongresi biter. Cumhuriyetin kalbi Ankara'ya doğru yola çıkma zamanıdır. Mustafa Kemal ve Arkadaşları takvimler 27 Aralık 1919’u gösterdiğinde tekerleklerine bez doldurularak şişirilen külüstür üstü açık Benz otomobille istasyon yönünden şehre girdiğinde merkez olarak Ankara'yı seçtiğinde yanılmadığını anlayacaktır. Ankara Milli Mücadele'nin kalbidir artık. Yüzlerce insan yerel giysileri içinde bayraklarla tüfeklerle karşılamaya gelmiştir. Mustafa Kemal davul zurna sesleri içindeki coşkun kalabalığın içinden geçip Hükümet Konağı'nın balkonundan halka bir teşekkür konuşması yapar. Sonra kendisine ayrılan Ziraat Mektebi’ne yerleşir. Akşam da genelge şeklindeki telgrafını çeker. Sivas'tan hareket eden temsil heyetinin bütün yol boyunca ve Ankara'da büyük milletimizin sıcak ve candan yurtseverlik gösterileri içinde Ankara'ya varmış olduğunu bütün yurda duyurur. Çeşitli uygarlıkların izlerini taşıyan Ankara'da İttihat ve Terakki Kulübü olarak yapımına başlanan bina bitirilmemiş haliyle duruyordu. Kiremitleri bile döşenmemiş binanın tamamlanmasını Kolordu istihkam taburu üstlendi. Ulucanlardaki ilkokuldan getirilenler yetmeyince Ankaralılar kendi çatılarındaki kiremitleri getirmişlerdir. Artık bina hazırdı. Mustafa Kemal 22 Nisan'da bir bildiri yayınlayarak 23 Nisan'da Büyük Millet Meclisi'nin açılarak çalışmaya başlayacağını duyurdu. O yıllarda Ankara'da dışarıdan gelenlerin kalabilecekleri büyük bir otel bile yoktu. Bu yüzden milletvekillerinin erkek öğretmen okullarında kalmaları

gerekiyordu. Çorak, ağaçsız Ankara'da aydınlanmak gaz lambası ve karpitle sağlanıyordu. Uygarlık araçlarından yoksun bırakılmış Anadolu içlerindeki bu unutulmuş 20000 nüfuslu kasaba Mustafa Kemal'in çağrısıyla yurdun dört bir yanından koşup gelen yurtsever insanlarla bir şenlik yerine dönüşmüştü. Meclis hazırdı. İlk oturumda bulunan 115 milletvekili cilalanmış okul sıralarında oturuyor, dar dinleyici locaları ve merdivenler tümüyle dolmuştu. Konuşma kürsüsünün önünde tutanak katipleri yüzleri milletvekillerine dönük olarak yerlerini almışlardı. Elektrik olmadığı için yakındaki bir kahveden ödünç alınan tek bir gaz lambası salonu aydınlatıyordu. Sonunda beklenen an gelip çatmıştı. 23 Nisan 1920 Cuma günü saat 14'te geçici Başkan Milli Eğitim Müdürlüğü'nden emekli 75 yaşındaki Sinop milletvekili Şerif Bey kürsüye çıktı. Elinde Mustafa Kemal'in hazırladığı konuşma metni vardı. “Allah’ın yardımıyla milletimizin iç ve dıştan bir istiklal içinde mukadderatını bizzat idare etmeye başladığını bütün cihana ilan ederek 1. Büyük Millet Meclisini açıyorum. Bu sözler coşku ile alkışlanırken egemenliğini kazanan Türk ulusuna yepyeni, aydınlık bir dünyanın kapıları açılıyordu. Ankara'da meclis açılır, Zafer yakındır. Çember içine alınan Yunan Ordusu 30 Ağustos 1922'de Başkomutanlık Meydan Savaşı ile ağır bir yenilgiye uğratılır. Kurtulanlar İzmir'e doğru kaçmaya başlarlar. “Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir ileri.” emri verilir. Hızlı bir izleme hareketiyle 9 Eylül’de İzmir’e girilir. Türkiye Büyük Millet Meclisi 29 Ekim 1923'te saat 18.45 de yaptığı toplantıdan sonra 20.30 da Yaşasın Cumhuriyet sesleri arasında Cumhuriyet ilan edildi. Yeni Türk devletinin adı Türkiye Cumhuriyeti'dir artık. Gazi Mustafa Kemal oybirliğiyle ilk cumhurbaşkanı seçilir. Mecliste yaptığı teşekkür konuşmasında “Türkiye Cumhuriyeti mutlu, başarılı ve muzaffer olacaktır.” sözleri ile bitirir. 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktığından beri yeni bağımsız bir Türk devleti kurma düşleri iç ve dış düşmanlara karşı yaptığı savaşlardaki başarısı ile gerçekleşmiştir. Bütün yaşamını cumhuriyetle bütünleştirdiğini “benim en büyük eserim Türkiye Cumhuriyeti'dir.” sözüyle açıklamıştır. 20 Ekim 1927'de Ankara'da toplanan Cumhuriyet Halk Fırkası'nın İkinci büyük kongresinde Mustafa Kemal Paşa milli mücadeleyi ve cumhuriyetin ilk 4 yılını anlattığı Nutuk’u okur. Bu konuşma Kurtuluş Savaşı ile cumhuriyetin ilk yıllarının belgelere dayalı geniş bir özetiydi. “1919 mayısının 19'uncu günü Samsun'a çıktım.” tümcesi ile başlayan Nutuk'ta Amasya Genelgesi Erzurum ve Sivas kongreleri, Heyeti Temsiliye'nin çalışmaları Misak-ı Milli'nin kabul edilmesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılması, iç ayaklanmalar, Kurtuluş Savaşı'ndaki çarpışmalar, uluslararası anlaşmalar, cumhuriyetin ilanı, hilafetin kaldırılması gibi ana gelişmelerin yanı sıra küçük ayrıntılar da anlatılır. Mustafa Kemal'e göre yapılacak daha çok iş vardır. Bugün yapmak zorunda bulunduğumuz çok değerli bir iş daha vardır. Yeni Türk harflerini çabuk öğrenmek. Kadına, erkeğe, hamala, sandalcıya, bütün

yurttaşlara öğretiniz. Onu yurtseverlik görevi biliniz. Bu görevi yaparken düşününüz ki bir ulusun, bir sosyal topluluğunun yüzde onu ancak okuma-yazma bilir yüzde doksanı bilmezse bundan insan olanların utanması gerekir. Gemlik'ten kendisine gelen mektupta "yeni harfleri bir haftada öğrendiklerini ancak y ve k harflerinde bazı sorunlarla karşılaştıklarını" yazan Gazozcu Haydar ile arkadaşlarına verdiği cevapta "bakış açısı gökyüzü kadar geniştir" Savaşların ve devrimlerin içinden yürüyüp gelen Atatürk'ün yüreği evrensel bir insan sevgisi ile doludur. Çanakkale ve Avustralya'daki Gelibolu Onur Çeşmesi mermeri üzerinde Çanakkale'de ölen Askerlere Atatürk'ün seslenişi yazılıdır. "Bu memleketin toprakları üstünde kanlarını döken kahramanlar burada bir dost vatanın toprağındasınız. Huzur ve sükun içinde uyuyunuz. Sizler Mehmetçiklerle yan yana koyun koyunasınız. Uzak diyarlardan evlatlarını harbe gönderen Analar gözyaşlarınızı dindiriniz. Evlatlarınız bizim yanımızdadır. Huzur içindedirler ve huzur içinde rahat rahat uyuyacaklardır. Onlar bu topraklarda canlarını verdikten sonra artık bizim evladımız olmuşlardır." söylemleri "öğretme belletme" alt izleğinin "aşırı öğreticilik" ve "ideolojik söylemler" alt izleğinin "düşünce söylemleri" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir.

Tablo 114 **"**Atatürk" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Beynimde bir şimşek çaktı. Benim için artık yakalanmak, hapsedilmek, sürülmek, düşündüklerimi yapmaktan alıkonulmak hepsi ölümle eşittir.", "Allah'ın yardımıyla milletimizin iç ve dıştan bir istiklal içinde mukadderatını bizzat idare etmeye başladığını bütün cihana ilan ederek 1. Büyük Millet Meclisini açıyorum", "Türkiye Cumhuriyeti mutlu, başarılı ve muzaffer olacaktır.", "benim en büyük eserim Türkiye Cumhuriyeti'dir", "Bugün yapmak zorunda bulunduğumuz çok değerli bir iş daha vardır. Yeni Türk harflerini çabuk öğrenmek. Kadına, erkeğe, hamala, sandalcıya, bütün yurttaşlara öğretiniz. Onu yurtseverlik görevi biliniz. Bu görevi yaparken düşününüz ki bir ulusun, bir sosyal topluluğunun yüzde onu ancak okuma-yazma bilir yüzde doksanı bilmezse bundan insan olanların utanması gerekir.", "bakış açısı gökyüzü kadar geniştir" "Bu memleketin toprakları üstünde kanlarını döken kahramanlar burada bir dost vatanın toprağındasınız. Huzur ve sükun içinde uyuyunuz. Sizler Mehmetçiklerle yan yana koyun koyunasınız. Uzak diyarlardan evlatlarını harbe gönderen Analar gözyaşlarınızı dindiriniz. Evlatlarınız bizim yanımızdadır. Huzur içindedirler ve huzur içinde rahat rahat uyuyacaklardır. Onlar bu topraklarda canlarını verdikten sonra artık bizim evladımız olmuşlardır." söylemleri "belletme" alt izleğinin "belletici tutum" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 114 **"**Atatürk" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Bugün

yapmak zorunda bulunduğumuz çok değerli bir iş daha vardır. Yeni Türk harflerini çabuk öğrenmek. Kadına, erkeğe, hamala, sandalcıya, bütün yurttaşlara öğretiniz. Onu yurtseverlik görevi biliniz.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt öğeleri yansıtmaktadır.

“Bu görevi yaparken düşününüz ki bir ulusun, bir sosyal topluluğunun yüzde onu ancak okuma-yazma bilir yüzde doksanı bilmezse bundan insan olanların utanması gerekir.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “uyarıda bulunma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 114 **“**Atatürk” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Kaptan İsmail Hakkı Bey'e önlerini kesebilecek bir düşman gemisine karşı önlem olarak rotayı değiştirip kıyıdan gitmesini emreder.”, “Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir ileri” ve “Bab-ı Ali hükümeti emirlerine baş kaldırmaları nedeniyle Mustafa Kemal Paşa ve Refet Bey'in tutuklanarak İstanbul'a gönderilmesini karar altına almıştır. Yerel makamlar gerekli emirler verilmiş olduğundan Komutanlığı bu emri derhal yerine getirmesi ve sonucu bildirmesi tebliğ olunmuştur.” söylemleri “emir” alt izleğinin “buyruk verme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler emir öğeleri yansıtmaktadır.

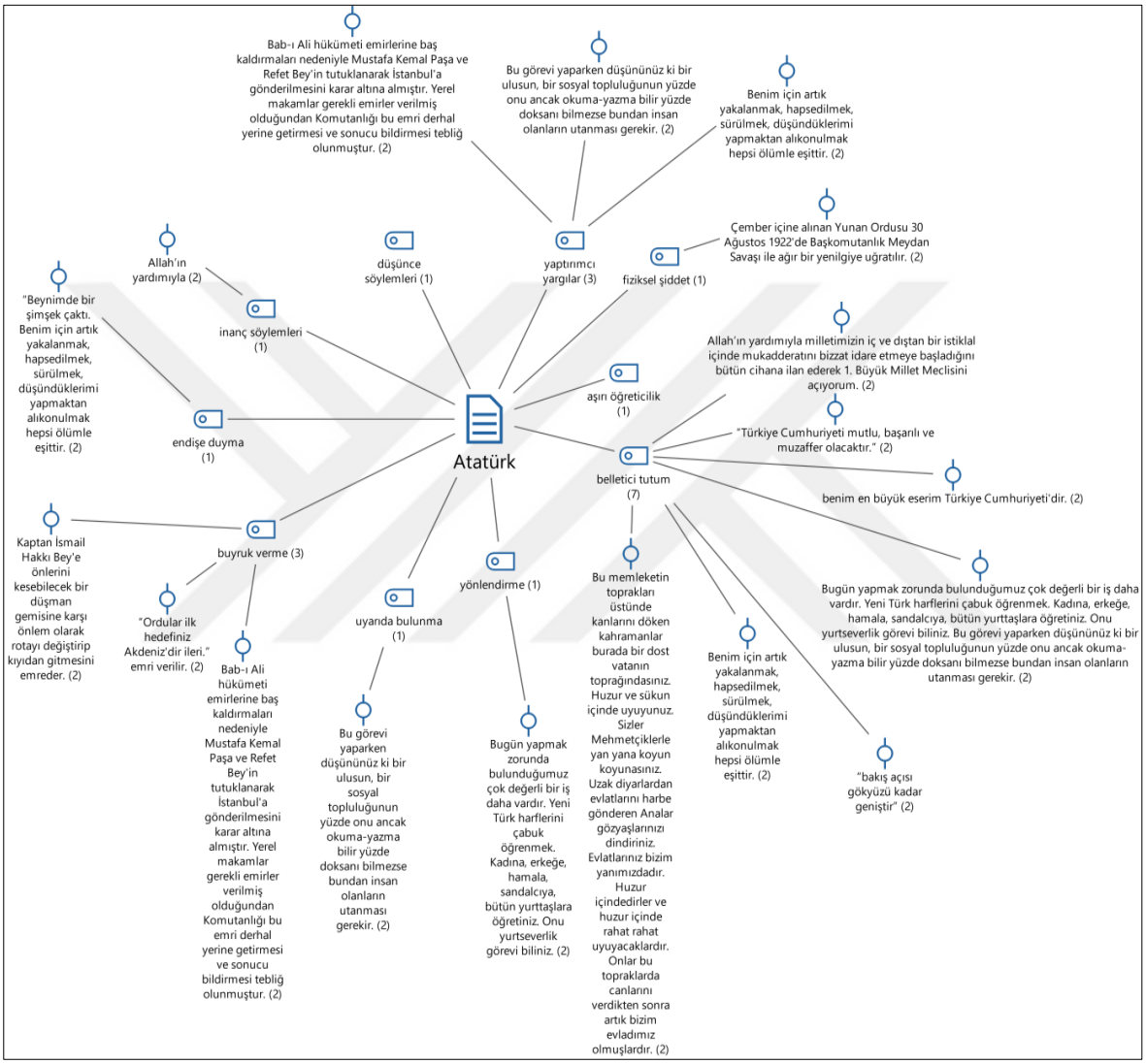
Tablo 114 **“**Atatürk” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Beynimde bir şimşek çaktı. Benim için artık yakalanmak, hapsedilmek, sürülmek, düşündüklerimi yapmaktan alıkonulmak hepsi ölümle eşittir.” söylemleri “kaygı” alt izleğinin “endişe duyma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kaygı öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 114 **“**Atatürk” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Allah’ın yardımıyla” söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “inanç söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler ideoloji öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 114 **“**Atatürk” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Bu görevi yaparken düşününüz ki bir ulusun, bir sosyal topluluğunun yüzde onu ancak okuma-yazma bilir yüzde doksanı bilmezse bundan insan olanların utanması gerekir.”, “Bab-ı Ali hükümeti emirlerine baş kaldırmaları nedeniyle Mustafa Kemal Paşa ve Refet Bey'in tutuklanarak İstanbul'a gönderilmesini karar altına almıştır. Yerel makamlar gerekli emirler verilmiş olduğundan Komutanlığı bu emri derhal yerine getirmesi ve sonucu bildirmesi tebliğ olunmuştur.” ve “Beynimde bir şimşek çaktı. Benim için artık yakalanmak, hapsedilmek, sürülmek, düşündüklerimi yapmaktan alıkonulmak hepsi ölümle eşittir.” söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “yaptırımcı yargılar” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yargı öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 114 **“**Atatürk” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Çember içine alınan Yunan Ordusu 30 Ağustos 1922'de Başkomutanlık Meydan Savaşı ile ağır bir yenilgiye uğratılır.” söylemleri “şiddet” alt izleğinin “fiziksel şiddet” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler şiddet öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 107. “Atatürk” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 107 incelendiğinde, “Atatürk” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında belletici tutum (7), yaptırımcı yargılar (3), inanç söylemleri (1), buyruk verme (3), aşırı öğreticilik (1), fiziksel şiddet (1), yönlendirme (1), uyarıda bulunma (1), endişe duyma (1), düşünce söylemleri (1) olmak üzere toplam (20) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok belletme (7) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 115. “Kurtuluş” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Özgür halk, Bağımsız toprak, Anadolu!
	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Özgür halk, Bağımsız toprak, Anadolu!
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	Kıvılcım bekleyen Anadolu’ya… Bir imece bu Genç yaşlı, çoluk çocuk. Ayaklanan kalpak
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	Kuşlar bile görev başında. Haber götürüyor Yağan yağmur, Yürüyen güneş, Erzurum’a, Sivas’a. Her köşede Yakılıyor bir ateş. Kaldırıyor başını, Gölgedeki karaltı. Her yerde birden Gökkuşağı… Aydınlanıyor Saçakların altı.
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 115 **“**Kurtuluş” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Özgür halk,

Bağımsız toprak,

Anadolu!” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” ve “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir.

Tablo 115 **“**Kurtuluş” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Kıvılcım bekleyen Anadolu’ya…

Bir imece bu” ve

“Genç yaşlı, çoluk çocuk.

Ayaklanan kalpak” söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “gelenek ve görenekler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler gelenek ve görenek öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 115 **“**Kurtuluş” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Kuşlar bile görev başında.

Haber götürüyor

Yağan yağmur,

Yürüyen güneş,

Erzurum’a, Sivas’a.

Her köşede

Yakılıyor bir ateş.

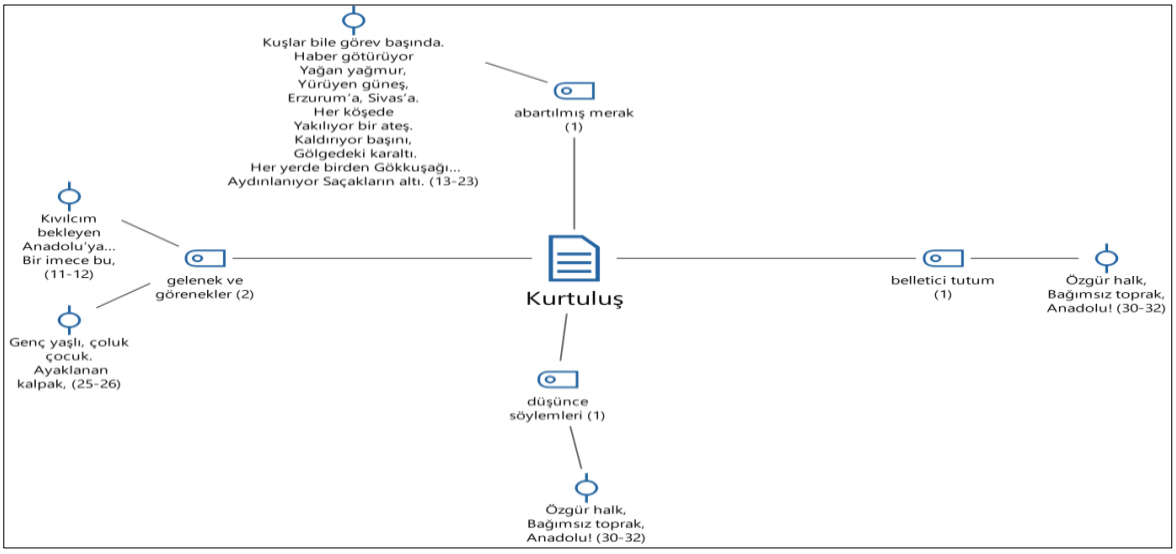
Kaldırıyor başını,

Gölgedeki karaltı.

Her yerde birden Gökkuşağı…

Aydınlanıyor Saçakların altı.” söylemleri “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “abartılmış merak” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler abartılmış merak öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 108. “Kurtuluş” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 108 incelendiğinde, “Kurtuluş” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında abartılmış merak (1), belletici tutum (1), gelenek ve görenekler (2), düşünce söylemleri (1) olmak üzere toplam (5) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar (2) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 116. “Leylek ile Tilki” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	“Bulutlar yatağımız değildir.” dedi. “Sazlıklara iner orada uyuruz. Gökyüzü yükseldikçe ısınmaz, tam tersine soğur, bulutlar bildiğin su buharıdır. Göller aynamızdır bizim, orada kendimizi izler, tüylerimizi fırçalarız. Soğuk sevmeyiz, sıcak ülkelere gideriz hep…”
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Leylek anne, çocuğunu dinledikten sonra “Gözlerime inanamıyorum.” der gibi baktı ve “Sakın gitme!” dedi. “Biz atalarımızdan böyle gördük, böyle işittik! Leylekler, tilkilerin yemeğine gitmez. Giderse de kabını yanında götürür."
			O eski öyküye göre kurnaz ve cimri tilki, konuğuna bir şey yedirmek istemediği için geniş ve yayvan bir tabağa çorba koyarmış. Kendisi kırmızı dilini çıkara çıkara güzelce çorbayı yalayıp yutar, leylek ise uzun gagasıyla bu çorbayı nasıl içeceğini düşünür dururmuş.
			“Daldaki karganın ağzından peynir kaptığı söylenen kurnaz biriyle hiç yemek yemedim. Diyelim ki tilki kırmızı dilini hüp ettirerek çorbasını karşımda içti ve ben onu seyrettim, ne olur ki? Elimi çorbaya bile sürmem utanır.”
			“Şu davetlerde neden böyle bol bol yemek yaparız bilmem ki…” dedi anne tilki, “Boşuna harcıyoruz her şeyi, çöpe dökeceğiz, yazık…”
			“Bak!” dedi, “Eski masaldır. Tilki leyleği çağırdı mı ona bir ders verir. Çünkü leylek dediğin kibirlidir. Kafasını eğerek hep kendini seyreder. Madem öyle, ona yayvan tabakta çorba vermek gerekir. O zaman kafasını şöyle büker, böyle eğer, diz çöker, çorbayı içmek istedikçe rezil olur. Kibirli kibirli duruşunun cezasını böyle çeker.”
			Tilki başını iki yana salladı. Annesinin sözlerini kabul edilemez buluyordu. Bunun üzerine anne tilki daha da ileri gitti:
			“Bence tabağın içine yalnızca ayna koy ki tabakta o kibirli yüzünü görsün.”
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	“Uygun bir zamanda bana gel.” dedi. “Sana hiç tatmadığın yemekler hazırlarım. Yeter ki bana bir gün öncesinden haber ver.”
		Uyarıda Bulunma	“Sakın gitme!” dedi. “Biz atalarımızdan böyle gördük, böyle işittik! Leylekler, tilkilerin yemeğine gitmez. Giderse de kabını yanında götürür."
			“Bak!” dedi, “Eski masaldır. Tilki leyleği çağırdı mı ona bir ders verir. Çünkü leylek dediğin kibirlidir. Kafasını eğerek hep kendini seyreder. Madem öyle, ona yayvan tabakta çorba vermek gerekir. O zaman kafasını şöyle büker, böyle eğer, diz çöker, çorbayı içmek istedikçe rezil olur. Kibirli kibirli duruşunun cezasını böyle çeker.”
		Öneride Bulunma	“Bence tabağın içine yalnızca ayna koy ki tabakta o kibirli yüzünü görsün.”
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	“Bak!” dedi, “Eski masaldır. Tilki leyleği çağırdı mı ona bir ders verir. Çünkü leylek dediğin kibirlidir. Kafasını eğerek hep kendini seyreder. Madem öyle, ona yayvan tabakta çorba vermek gerekir. O zaman kafasını şöyle büker, böyle eğer, diz çöker, çorbayı içmek istedikçe rezil olur. Kibirli kibirli duruşunun cezasını böyle çeker.”
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	“Sakın gitme!” dedi. “Biz atalarımızdan böyle gördük, böyle işittik! Leylekler, tilkilerin yemeğine gitmez. Giderse de kabını yanında götürür."
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	“Sakın gitme!” dedi. “Biz atalarımızdan böyle gördük, böyle işittik! Leylekler, tilkilerin yemeğine gitmez. Giderse de kabını yanında götürür."
			“Bak!” dedi, “Eski masaldır. Tilki leyleği çağırdı mı ona bir ders verir. Çünkü leylek dediğin kibirlidir. Kafasını eğerek hep kendini seyreder. Madem öyle, ona yayvan tabakta çorba vermek gerekir. O zaman kafasını şöyle büker, böyle eğer, diz çöker, çorbayı içmek istedikçe rezil olur. Kibirli kibirli duruşunun cezasını böyle çeker.”
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	“Şu davetlerde neden böyle bol bol yemek yaparız bilmem ki…” dedi anne tilki, “Boşuna harcıyoruz her şeyi, çöpe dökeceğiz, yazık…”
			Tilki, neşesini bozmak istemediği için olacakları iyi tarafından düşündü: “Artarsa dostlarımıza dağıtırız anneciğim. Bu yemeğe hiçbir şey olmaz. Yeter ki paylaşalım!” dedi.
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	“Sakın gitme!” dedi. “Biz atalarımızdan böyle gördük, böyle işittik! Leylekler, tilkilerin yemeğine gitmez. Giderse de kabını yanında götürür."
			“Bak!” dedi, “Eski masaldır. Tilki leyleği çağırdı mı ona bir ders verir. Çünkü

		leylek dediğin kibirlidir. Kafasını eğerek hep kendini seyreder. Madem öyle, ona yayvan tabakta çorba vermek gerekir. O zaman kafasını şöyle büker, böyle eğer, diz çöker, çorbayı içmek istedikçe rezil olur. Kibirli kibirli duruşunun cezasını böyle çeker.”
	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
	Zayıflatılmış Merak	Davet günü leylek, elinde bir paketle kapıya dikildi. Paketin içinde leyleğin çorba içmek için getirdiği vazo vardı.
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	O eski öyküye göre kurnaz ve cimri tilki, konuğuna bir şey yedirmek istemediği için geniş ve yayvan bir tabağa çorba koyarmış. Kendisi kırmızı dilini çıkara çıkara güzelce çorbayı yalayıp yutar, leylek ise uzun gagasıyla bu çorbayı nasıl içeceğini düşünür dururmuş. “Bak!” dedi, “Eski masaldır. Tilki leyleği çağırdı mı ona bir ders verir. Çünkü leylek dediğin kibirlidir. Kafasını eğerek hep kendini seyreder. Madem öyle, ona yayvan tabakta çorba vermek gerekir. O zaman kafasını şöyle büker, böyle eğer, diz çöker, çorbayı içmek istedikçe rezil olur. Kibirli kibirli duruşunun cezasını böyle çeker.” Tilki başını iki yana salladı. Annesinin sözlerini kabul edilemez buluyordu. Bunun üzerine anne tilki daha da ileri gitti: “Bence tabağın içine yalnızca ayna koy ki tabakta o kibirli yüzünü görsün.”
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 116 **“**Leylek ile Tilki” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Bulutlar yatağımız değildir.” dedi. “Sazlıklara iner orada uyuruz. Gökyüzü yükseldikçe ısınmaz, tam tersine soğur, bulutlar bildiğin su buharıdır. Göller aynamızdır bizim, orada kendimizi izler, tüylerimizi fırçalarız. Soğuk sevmeyiz, sıcak ülkelere gideriz hep…” söylemleri “öğretme” alt izleğinin “aşırı öğreticilik” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 116 **“**Leylek ile Tilki” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Leylek anne, çocuğunu dinledikten sonra “Gözlerime inanamıyorum.” der gibi baktı ve “Sakın gitme!” dedi. “Biz atalarımızdan böyle gördük, böyle işittik! Leylekler, tilkilerin yemeğine gitmez. Giderse de kabını yanında götürür.", “O eski öyküye göre kurnaz ve cimri tilki, konuğuna bir şey yedirmek istemediği için geniş ve yayvan bir tabağa çorba koyarmış. Kendisi kırmızı dilini çıkara çıkara güzelce çorbayı yalayıp yutar, leylek ise uzun gagasıyla bu çorbayı nasıl içeceğini düşünür dururmuş. “Daldaki karganın ağzından peynir kaptığı söylenen kurnaz biriyle hiç yemek yemedim. Diyelim ki tilki kırmızı dilini hüp ettirerek çorbasını karşımda içti ve ben onu seyrettim, ne olur ki? Elimi çorbaya bile sürmem utanır.”, “Şu davetlerde neden böyle bol bol yemek yaparız bilmem ki…” dedi anne tilki, “Boşuna harcıyoruz her şeyi, çöpe dökeceğiz, yazık…”, “Bak!” dedi, “Eski masaldır. Tilki leyleği çağırdı mı ona bir ders verir. Çünkü leylek dediğin kibirlidir. Kafasını eğerek hep kendini seyreder. Madem öyle, ona yayvan tabakta çorba vermek gerekir. O zaman kafasını şöyle büker, böyle eğer, diz çöker, çorbayı içmek istedikçe rezil olur. Kibirli kibirli duruşunun

cezasını böyle çeker. Tilki başını iki yana salladı. Annesinin sözlerini kabul edilemez buluyordu. Bunun üzerine anne tilki daha da ileri gitti: “Bence tabağın içine yalnızca ayna koy ki tabakta o kibirli yüzünü görsün.” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 116 **“**Leylek ile Tilki” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Uygun bir zamanda bana gel.” dedi. “Sana hiç tatmadığın yemekler hazırlarım. Yeter ki bana bir gün öncesinden haber ver.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 116 **“**Leylek ile Tilki” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Sakın gitme! dedi. Biz atalarımızdan böyle gördük, böyle işittik! Leylekler, tilkilerin yemeğine gitmez. Giderse de kabını yanında götürür.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “uyarıda bulunma” alt kategorisiyle, “korku” alt izleğinin “korkutma” alt kategorisiyle, “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “kalıp düşünce” alt kategorisiyle, “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir.

“Bak!” dedi, “Eski masaldır. Tilki leyleği çağırdı mı ona bir ders verir. Çünkü leylek dediğin kibirlidir. Kafasını eğerek hep kendini seyreder. Madem öyle, ona yayvan tabakta çorba vermek gerekir. O zaman kafasını şöyle büker, böyle eğer, diz çöker, çorbayı içmek istedikçe rezil olur. Kibirli kibirli duruşunun cezasını böyle çeker.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “uyarıda bulunma” alt kategorisiyle, “emir” alt izleğinin “buyruk verme” alt kategorisiyle, “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “kalıp düşünce” alt kategorisiyle, “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir.

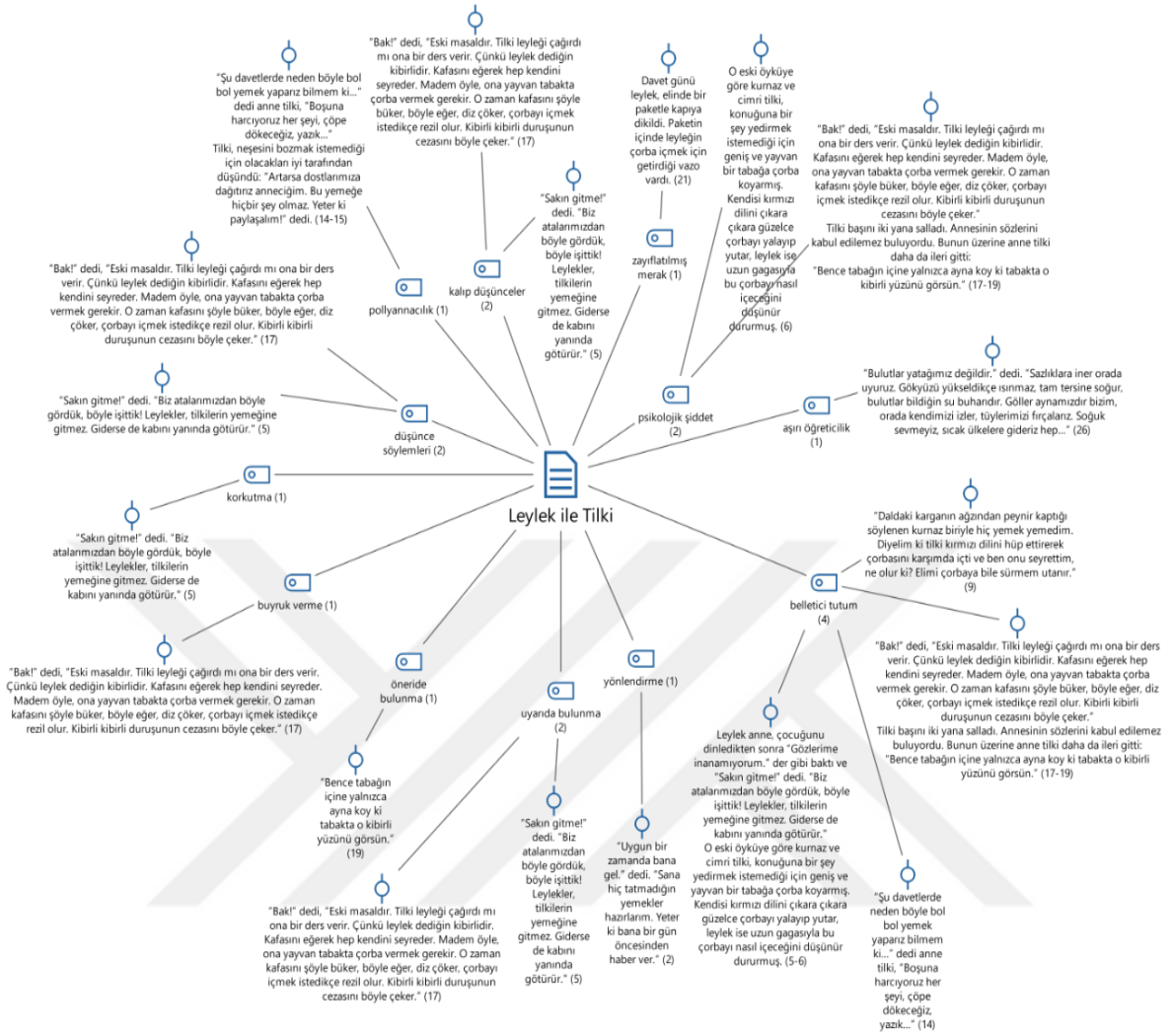
“Bence tabağın içine yalnızca ayna koy ki tabakta o kibirli yüzünü görsün.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “öneride bulunma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 116 **“**Leylek ile Tilki” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Şu davetlerde neden böyle bol bol yemek yaparız bilmem ki…” dedi anne tilki, “Boşuna harcıyoruz her şeyi, çöpe dökeceğiz, yazık…” Tilki, neşesini bozmak istemediği için olacakları iyi tarafından düşündü: “Artarsa dostlarımıza dağıtırız anneciğim. Bu yemeğe hiçbir şey olmaz. Yeter ki paylaşalım!” dedi.” söylemleri “tozpembe bir dünya” alt izleğinin “pollyannacılık” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler pollyanna öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 116 **“**Leylek ile Tilki” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Davet günü leylek, elinde bir paketle kapıya dikildi. Paketin içinde leyleğin çorba içmek için getirdiği vazo vardı.” söylemleri “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “zayıflatılmış merak” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler zayıflatılmış merak öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 116 **“**Leylek ile Tilki” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “O eski öyküye göre kurnaz ve cimri tilki, konuğuna bir şey yedirmek istemediği için geniş ve yayvan bir tabağa çorba koyarmış. Kendisi kırmızı dilini çıkara çıkara güzelce çorbayı yalayıp yutar, leylek ise uzun gagasıyla bu çorbayı nasıl içeceğini düşünür dururmuş. “Bak!” dedi, “Eski masaldır. Tilki leyleği çağırdı mı ona bir ders verir. Çünkü leylek dediğin kibirlidir. Kafasını eğerek hep kendini seyreder. Madem öyle, ona yayvan tabakta çorba vermek gerekir. O zaman kafasını şöyle büker, böyle eğer, diz çöker, çorbayı içmek istedikçe rezil olur. Kibirli kibirli duruşunun cezasını böyle çeker.” ve “Tilki başını iki yana salladı. Annesinin sözlerini kabul edilemez buluyordu. Bunun üzerine anne tilki daha da ileri gitti: “Bence tabağın içine yalnızca ayna koy ki tabakta o kibirli yüzünü görsün.” söylemleri “şiddet” alt izleğinin “psikolojik şiddet” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler şiddet öğeleri yansıtmaktadır. Sever (2002), çocuk edebiyatı yapıtlarında kahramanların şiddet yoluyla amacına ulaşması, kullanılan söylemlerle şiddetin olumlanması, sorun çözerken şiddete başvurulması gibi durumlar çocuğun duygusal dünyasında olumsuz durumlara neden olabileceğini söylem etmektedir.

Şekil 109. “Leylek ile Tilki” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 109 incelendiğinde, “Leylek ile Tilki” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında korkutma (1), belletici tutum (4), kalıp düşünceler (2), buyruk verme (1), zayıflatılmış merak (1), aşırı öğreticilik (1), psikolojik şiddet (2), pollyannacılık (1), yönlendirme (1), uyarıda bulunma (2), öneride bulunma (1), düşünce söylemleri (2) olmak üzere toplam (19) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok öğüt (4) ve belletme (4) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 117. “Size Saygı Duyulmasını İstiyorsanız Dürüst Olun” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-

	Belletme	Belletici Tutum	**SİZE SAYGI DUYULMASINI İSTİYORSANIZ DÜRÜST OLUN** Sıradan insan olmak istemiyorsanız, dürüst olun. Yalnız burada anlatılmak istenen, "Büyüklerine yalan söyleme." türünde bir dürüstlük değil. Daha da güç olanı, kendine karşı dürüst olmaktır sözü edilen. Bunu elde edebilmek için kendinizi olabildiğince tarafsız bir gözle incelemeniz gerek. İncelemenizi yazarak da yapabilirsiniz. Aslıda bu daha da yararlı olur. Kendi portrenizi çizin. İyi ve kötü bulduğunuz yanlarınızı, yeteneklerinizi sıralayın. Sonra da sizi iyi tanıyan birine, örneğin bir arkadaşınıza bu yazıyı okutun ve onun samimi fikrini alın. Bakalım ne diyecek? Bu yazıyı yazarken kendinizi çok sert biçimde eleştirme hatasına da düşmeyin. Olabildiğince tarafsız olun. Sonra da kendinize gülün yani çok da ciddiye almayın kendinizi. Unutmayın, kendisiyle barışık kişinin en önemli özelliklerinden biri kendine gülebilmesidir. Bundan sonra sıra geliyor, fikrinde, sözünde ve davranışlarında da dürüst olmaya. Çevremizde sıkça gördüğümüz çifte standart uygulamasına siz asla kapılmayın. Bir insan bir şeye inanır ama başka türlü davranırsa bu onu çok hırpalar. İnancınızı kafanız ve gönlünüz desteklemiyorsa bir iç çatışmaya gireceksiniz demektir. Huzurlu ve tutarlı bir insan olmak istiyorsanız, bu konuda da dürüst olun, kafanız ve gönlünüzle inandıklarınızı savunun. Diyelim ki bir konu tartışılıyor, size de fikriniz soruldu. Sakın düşünmeden, basmakalıp bir tümce fırlayıvermesin ağzınızdan. Çünkü bu, sıradanlıktır. Durun! Düşünün ve ondan sonra kendi fikrinizi söyleyin. Ayşe'ninkine, Mehmet'inkine uymasa da fikrinizi söyleyin. Çünkü o sizin fikriniz. (…) Söz edilen konu hakkında bilginiz yoksa "Bilmiyorum." deyin, olsun bitsin. Kulaktan dolma bilgilerle ya da duyduklarınızla yola çıkmayın. Kendiniz görmeden, kendiniz duymadan, kendiniz gözlemlemeden, bir konu, bir insan, bir ülke hakkında klişe sözcükler ve fikirlerle konuşmayın. Bildiğiniz, tanıdığınız konular ve kimseler hakkında konuşun. Kendi gözleminize dayalı olsun söyledikleriniz, anlattıklarınız ve eleştirileriniz. Bunlar klişe olmayacaktır, çünkü sizin görüş açınızı yansıtacaktır. (…) Kendinize karşı dürüst olmak sadece saygınlık değil, gelecekteki kararlarınızda isabet, başarı ve mutluluğu getirecektir. Kendinize karşı dürüst olmayı bir yaşam biçimi olarak benimseyin.
	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	**SİZE SAYGI DUYULMASINI İSTİYORSANIZ DÜRÜST OLUN** Sıradan insan olmak istemiyorsanız, dürüst olun. Kendi portrenizi çizin. İyi ve kötü bulduğunuz yanlarınızı, yeteneklerinizi sıralayın. Sonra da sizi iyi tanıyan birine, örneğin bir arkadaşınıza bu yazıyı okutun ve onun samimi fikrini alın. uzurlu ve tutarlı bir insan olmak istiyorsanız, bu konuda da dürüst olun, kafanız ve gönlünüzle inandıklarınızı savunun. Durun! Düşünün ve ondan sonra kendi fikrinizi söyleyin. Ayşe'ninkine, Mehmet'inkine uymasa da fikrinizi söyleyin. Çünkü o sizin fikriniz. (…) Söz edilen konu hakkında bilginiz yoksa "Bilmiyorum." deyin, olsun bitsin. Kulaktan dolma bilgilerle ya da duyduklarınızla yola çıkmayın.
		Uyarıda Bulunma	Bildiğiniz, tanıdığınız konular ve kimseler hakkında konuşun. Kendi gözleminize dayalı olsun söyledikleriniz, anlattıklarınız ve eleştirileriniz. Bunlar klişe olmayacaktır, çünkü sizin görüş açınızı yansıtacaktır. Kendinize karşı dürüst olmayı bir yaşam biçimi olarak benimseyin. Bu yazıyı yazarken kendinizi çok sert biçimde eleştirme hatasına da düşmeyin. Olabildiğince tarafsız olun. Sonra da kendinize gülün yani çok da ciddiye almayın kendinizi. Unutmayın, kendisiyle barışık kişinin en önemli özelliklerinden biri kendine gülebilmesidir. Çevremizde sıkça gördüğümüz çifte standart uygulamasına siz asla kapılmayın. Diyelim ki bir konu tartışılıyor, size de fikriniz soruldu. Sakın düşünmeden, basmakalıp bir tümce fırlayıvermesin ağzınızdan. Çünkü bu, sıradanlıktır. Kendiniz görmeden, kendiniz duymadan, kendiniz gözlemlemeden, bir konu, bir insan, bir ülke hakkında klişe sözcükler ve fikirlerle konuşmayın.
		Öneride Bulunma	-
Evrensel İlkeler	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Diyelim ki bir konu tartışılıyor, size de fikriniz soruldu. Sakın düşünmeden, basmakalıp bir tümce fırlayıvermesin ağzınızdan.

		Çünkü bu, sıradanlıktır.
	İnanç Söylemleri	-
Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
	Psikolojik Ayrımcılık	-
	Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
	Tektipleştirme	-
Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
	Yaptırımcı Yargılar	-
	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	**SİZE SAYGI DUYULMASINI İSTİYORSANIZ DÜRÜST OLUN** Sıradan insan olmak istemiyorsanız, dürüst olun. Kendinize karşı dürüst olmak sadece saygınlık değil, gelecekteki kararlarınızda isabet, başarı ve mutluluğu getirecektir. Kendinize karşı dürüst olmayı bir yaşam biçimi olarak benimseyin.
	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 117 **“**Size Saygı Duyulmasını İstiyorsanız Dürüst Olun” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “**SİZE SAYGI DUYULMASINI İSTİYORSANIZ DÜRÜST OLUN**

Sıradan insan olmak istemiyorsanız, dürüst olun.

Yalnız burada anlatılmak istenen, “Büyüklerine yalan söyleme.” türünde bir dürüstlük değil. Daha da güç olanı, kendine karşı dürüst olmaktır sözü edilen.

Bunu elde edebilmek için kendinizi olabildiğince tarafsız bir gözle incelemeniz gerek. İncelemenizi yazarak da yapabilirsiniz. Aslıda bu daha da yararlı olur. Kendi portrenizi çizin. İyi ve kötü bulduğunuz yanlarınızı, yeteneklerinizi sıralayın. Sonra da sizi iyi tanıyan birine, örneğinbir arkadaşınıza bu yazıyı okutun ve onun samimi fikrini alın. Bakalım ne diyecek?

Bu yazıyı yazarken kendinizi çok sert biçimde eleştirme hatasına da düşmeyin. Olabildiğince tarafsız olun. Sonra da kendinize gülün yani çok da ciddiye almayın kendinizi. Unutmayın, kendisiyle barışık kişinin en önemli özelliklerinden biri kendine gülebilmesidir.

Bundan sonra sıra geliyor, fikrinde, sözünde ve davranışlarında da dürüst olmaya. Çevremizde sıkça gördüğümüz çifte standart uygulamasına siz asla kapılmayın. Bir insan bir şeye inanır ama başka türlü davranırsa bu onu çok hırpalar. İnancınızı kafanız ve gönlünüz

desteklemiyorsa bir iç çatışmaya gireceksiniz demektir. Huzurlu ve tutarlı bir insan olmak istiyorsanız, bu konuda da dürüst olun, kafanız ve gönlünüzle inandıklarınızı savunun.

Diyelim ki bir konu tartışılıyor, size de fikriniz soruldu. Sakın düşünmeden, basmakalıp bir tümce fırlayıvermesin ağzınızdan. Çünkü bu, sıradanlıktır.

Durun! Düşünün ve ondan sonra kendi fikrinizi söyleyin. Ayşe'ninkine, Mehmet'inkine uymasa da fikrinizi söyleyin. Çünkü o sizin fikriniz.

(…)

Söz edilen konu hakkında bilginiz yoksa "Bilmiyorum." deyin, olsun bitsin. Kulaktan dolma bilgilerle ya da duyduklarınızla yola çıkmayın.

Kendiniz görmeden, kendiniz duymadan, kendiniz gözlemlemeden, bir konu, bir insan, bir ülke hakkında klişe sözcükler ve fikirlerle konuşmayın. Bildiğiniz, tanıdığınız konular ve kimseler hakkında konuşun. Kendi gözleminize dayalı olsun söylediklerniz, anlattıklarınız ve eleştirileriniz. Bunlar klişe olmayacaktır, çünkü sizin görüş açınızı yansıtacaktır.

(…)

Kendinize karşı dürüst olmak sadece saygınlık değil, gelecekteki kararlarınızda isabet, başarı ve mutluluğu getirecektir. Kendinize karşı dürüst olmayı bir yaşam biçimi olarak benimseyin." söylemleri "belletme" alt izleğinin "belletici tutum" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

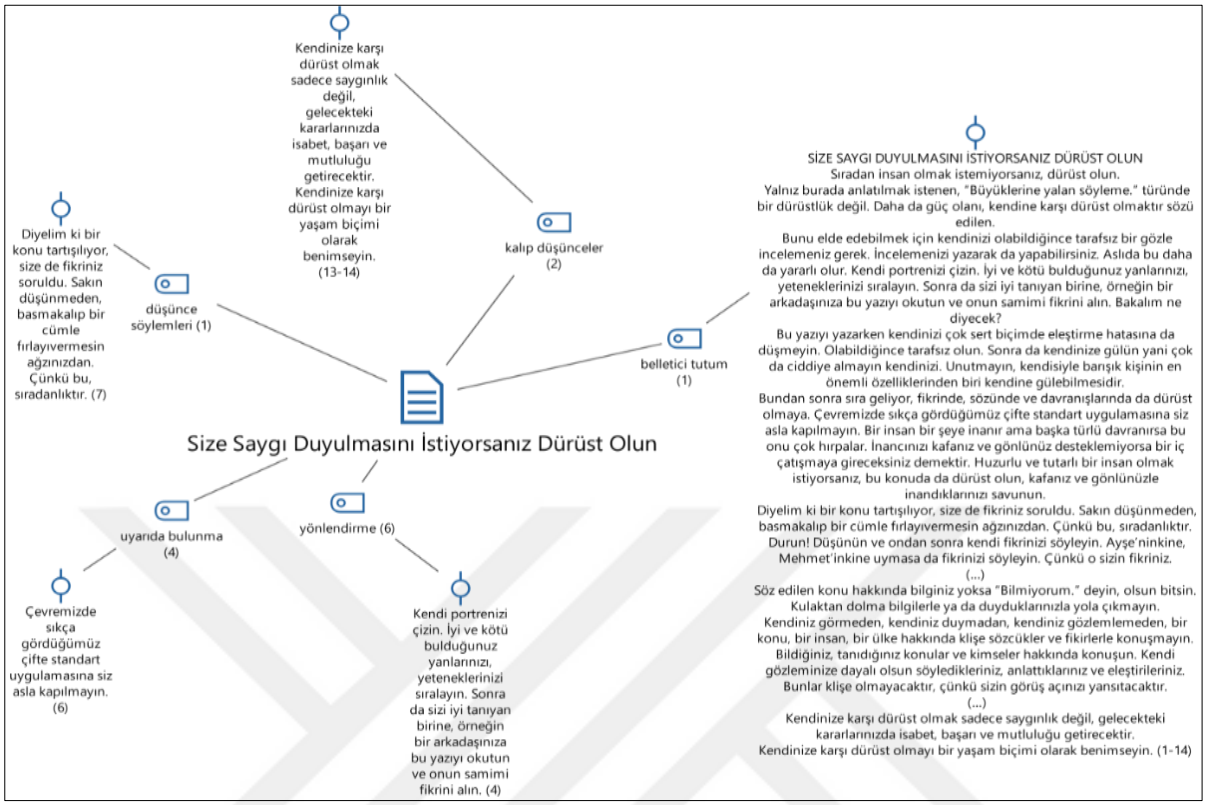
Tablo 117 **"**Size Saygı Duyulmasını İstiyorsanız Dürüst Olun" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **"**Durun! Düşünün ve ondan sonra kendi fikrinizi söyleyin. Ayşe'ninkine, Mehmet'inkine uymasa da fikrinizi söyleyin. Çünkü o sizin fikriniz.", "Söz edilen konu hakkında bilginiz yoksa "Bilmiyorum." deyin, olsun bitsin. Kulaktan dolma bilgilerle ya da duyduklarınızla yola çıkmayın. Huzurlu ve tutarlı bir insan olmak istiyorsanız, bu konuda da dürüst olun, kafanız ve gönlünüzle inandıklarınızı savunun.", "Kendi portrenizi çizin. İyi ve kötü bulduğunuz yanlarınızı, yeteneklerinizi sıralayın. Sonra da sizi iyi tanıyan birine, örneğinbir arkadaşınıza bu yazıyı okutun ve onun samimi fikrini alın.", **"SİZE SAYGI DUYULMASINI İSTİYORSANIZ DÜRÜST OLUN"**, "Sıradan insan olmak istemiyorsanız, dürüst olun. Kendinize karşı dürüst olmayı bir yaşam biçimi olarak benimseyin.", "Bildiğiniz, tanıdığınız konular ve kimseler hakkında konuşun. Kendi gözleminize dayalı olsun söylediklerniz, anlattıklarınız ve eleştirileriniz. Bunlar klişe olmayacaktır, çünkü sizin görüş açınızı yansıtacaktır." söylemleri "öğüt" alt izleğinin "yönlendirme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt öğeleri yansıtmaktadır.

“Bu yazıyı yazarken kendinizi çok sert biçimde eleştirme hatasına da düşmeyin. Olabildiğince tarafsız olun. Sonra da kendinize gülün yani çok da ciddiye almayın kendinizi. Unutmayın, kendisiyle barışık kişinin en önemli özelliklerinden biri kendine gülebilmesidir.”, “Çevremizde sıkça gördüğümüz çifte standart uygulamasına siz asla kapılmayın.”, “Kendiniz görmeden, kendiniz duymadan, kendiniz gözlemlemeden, bir konu, bir insan, bir ülke hakkında klişe sözcükler ve fikirlerle konuşmayın.”, “Diyelim ki bir konu tartışılıyor, size de fikriniz soruldu. Sakın düşünmeden, basmakalıp bir tümce fırlayıvermesin ağzınızdan. Çünkü bu, sıradanlıktır.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “uyarıda bulunma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 117 **“**Size Saygı Duyulmasını İstiyorsanız Dürüst Olun” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Diyelim ki bir konu tartışılıyor, size de fikriniz soruldu. Sakın düşünmeden, basmakalıp bir tümce fırlayıvermesin ağzınızdan. Çünkü bu, sıradanlıktır.” söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler düşünce öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 117 **“**Size Saygı Duyulmasını İstiyorsanız Dürüst Olun” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“SİZE SAYGI DUYULMASINI İSTİYORSANIZ DÜRÜST OLUN**” Sıradan insan olmak istemiyorsanız, dürüst olun.” Kendinize karşı dürüst olmak sadece saygınlık değil, gelecekteki kararlarınızda isabet, başarı ve mutluluğu getirecektir.” ve “Kendinize karşı dürüst olmayı bir yaşam biçimi olarak benimseyin.” söylemleri “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “kalıp düşünceler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kalıp düşünce öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 110. “Size Saygı Duyulmasını İstiyorsanız Dürüst Olun” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 110 incelendiğinde, “Size Saygı Duyulmasını İstiyorsanız Dürüst Olun” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında yönlendirme (6), belletici tutum (1), kalıp düşünceler (2), uyarıda bulunma (4), düşünce söylemleri (1) olmak üzere toplam (14) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok öğüt (10) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 118. “Sevgi Çelengi” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Öğrendim alfabeyi, Açıldım çiçek gibi.
	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-

Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
	Yaptırımcı Yargılar	Biz de teşekkür için Sevgini kalbimizde Taşırız çelenk gibi.
	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 118 **“**Sevgi Çelengi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Öğrendim alfabeyi,

Açıldım çiçek gibi.” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 118 **“**Sevgi Çelengi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Biz de teşekkür için

Sevgini kalbimizde

Taşırız çelenk gibi.” söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “yaptırımcı yargılar” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır. Günümüzdeki çocuklar bağımsız düşünebilmeli, olaylara farklı açılardan bakıp kendi fikrini geliştirebilmeli, kuralları gözden geçirebilmeli, farklı görüşlere saygılı olabilmeli; okuduklarını, dinlediklerini ve izlediklerini sorgulayabilmelidir (İpşiroğlu, 2009; Sever, 2018). Çocukların tüm bunları sorgulamasına izin vermemek, kurallar koyarak baskı yapmak onların bütüncül gelişimine zarar vermektedir (Cüceloğlu, 2013).

Şekil 111. “Sevgi Çelengi” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 111 incelendiğinde, “Sevgi Çelengi” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında yaptırımcı yargılar (1), belletici tutum (1) olmak üzere toplam (2) kod belirlenmiştir.

Tablo 119. “Beş Kuruşun Ağırlığı” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	Bu beş kuruş senin olsun. Bunu asla yitirme. Yaşamın boyunca yanında taşı. Bu para sana yanlış yollarla kazanılan parayı taşımanın ne kadar zor olduğunu anımsatsın.
		Öneride Bulunma	-
Evrensel İlkeler	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	Ama artık orada durmam olanaksızdı. Korku içindeydim. Bir koşu bakkaldan çıktım. Hızla eve yöneldim. Eve kadar koştum. Kapıyı çarparak eve girip babamın yanına gittiğimde hıçkıra hıçkıra ağlıyordum. Elimdeki 5 kuruşu, bu ağırlığı dayanılmaz hale gelen parayı gözyaşları içinde ama hiçbir şey söylemeden usulca avucuna bıraktım. Ben tek bir söz bile edemedim ama o olanları anlamıştı.
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Bu beş kuruş senin olsun. Bunu asla yitirme. Yaşamın boyunca yanında taşı. Bu para sana yanlış yollarla kazanılan parayı taşımanın ne kadar zor olduğunu anımsatsın.
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	-
	Yaptırımcı Yargılar ve	Yaptırımcı Yargılar	-
	Kurallar	Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	Zarif ve değerli altın saatinin ucunda bu sıradan parayı Acaba neden taşırdı. Bunu hep merak ederdik. Bu çocukluğumuzun en önemli ama bir türlü de yanıt bulamadığımız sorularından biriydi.
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	Bu çocukluğumuzun en önemli ama bir türlü de yanıt bulamadığımız sorularından biriydi. Sonunda bir yaz gecesi kendisi anlatmaya başladı.
		Aşırı Duygusallık	Saatin ucundaki bu paradan cebimde olmadığı, bu paranın hayalini kurduğum zamanlar o kadar çoktu ki eskiden. Sadece benim mi? Babamın da bu 5 kuruşluk paraya çok gereksinim duyduğu günleri öyle iyi anımsıyorum ki. 10 kardeştik biz. Her gün masaya oturan yiyecek ekmek, içecek çorba isteyen, doyurulmasını bekleyen 10 tane masum ve aç çocuk. Babamız yoksul bir marangozdu. İşinin iyi ustasıydı ama neye yarar yapacak iş olmadıktan sonra. Her tarafa başvurur. Kendine iş, bize ekmek parası çıkarmayı çalışırdı. Çok çalışır az kazanırdı. Bizler için her şeyi yapmayı göze almıştı. O ne kadar çok çalışırsa çalışsın biz çoktuk. Kazandığı para yetmezdi. Ayakkabı bile alamaz, bütün yazı yalınayak dolaşarak geçirirdik. Sıcak, tozlu toprağı şimdi bunları size anlatırken bile tabanlarımda hissedebiliyorum. Güçlüydük, sürekli oyunlar oynamaktan, açık havada dolaşmaktan rengimiz tenimiz sağlıklıydı. Ancak şekere, çereze, tatlıya verecek bir kuruşumuz bile olmazdı.
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	Altın saatimin zincirinin ucundaki bu 5 kuruşluk parayı da süs olsun diye taktığımı düşünüyorsunuz. Saatin ucundaki bu paradan cebimde olmadığı, bu paranın hayalini kurduğum zamanlar o kadar çoktu ki eskiden. Sadece benim mi? Babamın da bu 5 kuruşluk paraya çok gereksinim duyduğu günleri öyle iyi anımsıyorum ki. 10 kardeştik biz. Her gün masaya oturan yiyecek ekmek, içecek çorba isteyen,

doyurulmasını bekleyen 10 tane masum ve aç çocuk. Babamız yoksul bir marangozdu. İşinin iyi ustasıydı ama neye yarar yapacak iş olmadıktan sonra. Her tarafa başvurur. Kendine iş, bize ekmek parası çıkarmayı çalışırdı. Çok çalışır az kazanırdı. Bizler için her şeyi yapmayı göze almıştı. O ne kadar çok çalışırsa çalışsın biz çoktuk. Kazandığı para yetmezdi. Ayakkabı bile alamaz, bütün yazı yalınayak dolaşarak geçirirdik. Sıcak, tozlu toprağı şimdi bunları size anlatırken bile tabanlarımda hissedebiliyorum. Güçlüydük, sürekli oyunlar oynamaktan, açık havada dolaşmaktan rengimiz tenimiz sağlıklıydı. Ancak şekere, çereze, tatlıya verecek bir kuruşumuz bile olmazdı. Babam hadi bunla şeker alın, dondurma alın diye bir kuruş bile veremedi bize hiç. Neden yalan söyleyeyim? Yaşadıklarımdan hiç de hoşnut değildim. Hiç olmazsa bir kez yaşamım boyunca yalnızca bir kez tek 1 kuruşum olsun isterdim. Bir kuruşum olsun
da canımın istediği herhangi bir şey alabileyim isterdim. Çocukluk işte düş kurardım. Eğer 1 kuruşum olsa kırmızı bir çakı, üstüne binebileceğim tahta bir at, meşin futbol topu ve bir avuç dolusu da şeker alabilirim diye düşünürdüm. O yaşlarda düşlerimi bunlar süslerdi. Eğer 1 kuruşum olsa bunları mutlaka alabilirim diye düşünürdüm. Ama böyle bir şansım yoktu. Yolda yürürken para bulamadım hiç bizim köyümüzde. Anlaşılan herkes çok yoksuldu. Kimse bir kuruşunu bile yitirmiyordu.
Ben de babamın istediği gibi paraları kesenin içine birer birer attım ama son para son para avcumda kaldı. Sonra da avcumdan cebime geçti. Şöyle düşündüğümü hatırlıyorum. Tanrım bu son parayı da torbaya koysam Ne olacak? Bu torbada var olan koca parayı 1 adet parayla mı çoğalacak havlıcan torbada Oysa bende kalırsa öyle mi ya? Bu bir tanecik beş kuruş beni çok zengin edecek. Hayallerim gerçek olacak. Böylece kendimi rahatlatıp torbanın ağzını bağladım. Babama verdim. Sonra da sessizce sokağa çıktım. Ayaklarımın beni nereye götürdüğünü biliyordum elbette. Doğruca bakkala. Bir sürü insan bir şeyler almak için kuyrukta bekliyordu. Bende sıranın en sonundaki yerimi aldım. Şimdi artık ne alacağımı seçmekten başka işim kalmamıştı. Bakkalda sırada beklerken inanılmaz bir şey olmaya başladı. Para avcumdaydı sıkı sıkı tutuyordum. Oysa önceleri paranın avcumda olduğunu fark etmemiştim bile ama bir süre sonra avucumdaki beş kuruş giderek ağırlaşmaya başladı. Düşündükçe yüzüm kızarıyordu. Elimdeki ağırlık giderek dayanılmaz oluyordu. Elim ağrımaya başladı. Sadece elim mi? Kolum, sırtım, başım, her tarafim tarif edilmez sancılar içindeydi. Özellikle yüreğim yüreğim çok sızlıyordu. Neredeyse sıra bana gelmek üzereydi. Önümde sadece bir kız çocuğu vardı. Sonra ben siparişlerimi verebilecektim. Ama artık
orada durmam olanaksızdı. Korku içindeydim. Bir koşu bakkaldan çıktım. Hızla eve yöneldim. Eve kadar koştum. Kapıyı çarparak eve girip babamın yanına gittiğimde hıçkıra hıçkıra ağlıyordum. Elimdeki 5 kuruşu, bu ağırlığı dayanılmaz hale gelen parayı gözyaşları içinde ama hiçbir şey söylemeden usulca avucuna bıraktım.

Tablo 119 **“**Beş Kuruşun Ağırlığı” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Bu beş kuruş senin olsun. Bunu asla yitirme. Yaşamın boyunca yanında taşı. Bu para sana yanlış yollarla kazanılan parayı taşımanın ne kadar zor olduğunu anımsatsın.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “uyarıda bulunma” alt kategorisiyle ve “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 119 **“**Beş Kuruşun Ağırlığı” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Ama artık orada durmam olanaksızdı. Korku içindeydim. Bir koşu bakkaldan çıktım. Hızla eve yöneldim. Eve kadar koştum. Kapıyı çarparak eve girip babamın yanına gittiğimde hıçkıra hıçkıra ağlıyordum. Elimdeki 5 kuruşu, bu ağırlığı dayanılmaz hale gelen parayı gözyaşları içinde ama hiçbir şey söylemeden usulca avucuna bıraktım. Ben tek bir söz bile edemedim ama o olanları anlamıştı.” söylemleri “korku” alt izleğinin “korkutma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler korku öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 119 **“**Beş Kuruşun Ağırlığı” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Zarif ve değerli altın saatinin ucunda bu sıradan parayı Acaba neden taşırdı.

Bunu hep merak ederdik. Bu çocukluğumuzun en önemli ama bir türlü de yanıt bulamadığımız sorularından biriydi.” söylemleri “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “abartılmış merak” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler abartılmış merak öğeleri yansıtmaktadır.

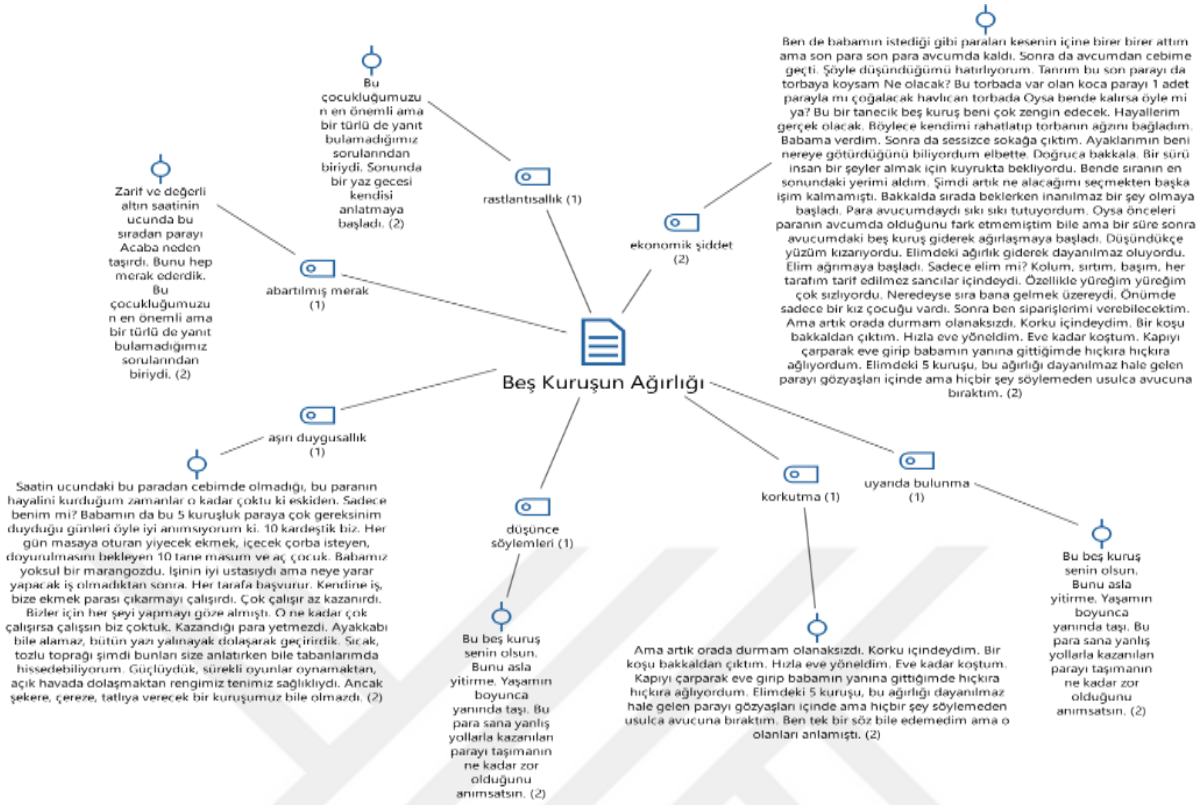
“Bu çocukluğumuzun en önemli ama bir türlü de yanıt bulamadığımız sorularından biriydi. Sonunda bir yaz gecesi kendisi anlatmaya başladı.” söylemleri “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “rastlantısallık” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler rastlantı öğeleri yansıtmaktadır.

“Saatin ucundaki bu paradan cebimde olmadığı, bu paranın hayalini kurduğum zamanlar o kadar çoktu ki eskiden. Sadece benim mi? Babamın da bu 5 kuruşluk paraya çok gereksinim duyduğu günleri öyle iyi anımsıyorum ki. 10 kardeştik biz. Her gün masaya oturan yiyecek ekmek, içecek çorba isteyen, doyurulmasını bekleyen 10 tane masum ve aç çocuk. Babamız yoksul bir marangozdu. İşinin iyi ustasıydı ama neye yarar yapacak iş olmadıktan sonra. Her tarafa başvurur. Kendine iş, bize ekmek parası çıkarmayı çalışırdı. Çok çalışır az kazanırdı. Bizler için her şeyi yapmayı göze almıştı. O ne kadar çok çalışırsa çalışsın biz çoktuk. Kazandığı para yetmezdi. Ayakkabı bile alamaz, bütün yazı yalınayak dolaşarak geçirirdik. Sıcak, tozlu toprağı şimdi bunları size anlatırken bile tabanlarımda hissedebiliyorum. Güçlüydük, sürekli oyunlar oynamaktan, açık havada dolaşmaktan rengimiz tenimiz sağlıklıydı. Ancak şekere, çereze, tatlıya verecek bir kuruşumuz bile olmazdı.” söylemleri “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “aşırı duygusallık” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı duygusallık öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 119 **“**Beş Kuruşun Ağırlığı” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Ben de babamın istediği gibi paraları kesenin içine birer birer attım ama son para son para avcumda kaldı. Sonra da avcumdan cebime geçti. Şöyle düşündüğümü hatırlıyorum. Tanrım bu son parayı da torbaya koysam Ne olacak? Bu torbada var olan koca parayı 1 adet parayla mı çoğalacak havlıcan torbada. Oysa bende kalırsa öyle mi ya? Bu bir tanecik beş kuruş beni çok zengin edecek. Hayallerim gerçek olacak. Böylece kendimi rahatlatıp torbanın ağzını bağladım. Babama verdim. Sonra da sessizce sokağa çıktım. Ayaklarımın beni nereye götürdüğünü biliyordum elbette. Doğruca bakkala. Bir sürü insan bir şeyler almak için kuyrukta bekliyordu. Bende sıranın en sonundaki yerimi aldım. Şimdi artık ne Altın saatimin zincirinin ucundaki bu 5 kuruşluk parayı da süs olsun diye taktığımı düşünüyorsunuz. Saatin ucundaki bu paradan cebimde olmadığı, bu paranın hayalini kurduğum zamanlar o kadar çoktu ki eskiden. Sadece benim mi? Babamın da bu 5 kuruşluk

paraya çok gereksinim duyduğu günleri öyle iyi anımsıyorum ki. 10 kardeştik biz. Her gün masaya oturan yiyecek ekmek, içecek çorba isteyen, doyurulmasını bekleyen 10 tane masum ve aç çocuk. Babamız yoksul bir marangozdu. İşinin iyi ustasıydı ama neye yarar yapacak iş olmadıktan sonra. Her tarafa başvurur. Kendine iş, bize ekmek parası çıkarmayı çalışırdı. Çok çalışır az kazanırdı. Bizler için her şeyi yapmayı göze almıştı. O ne kadar çok çalışırsa çalışsın biz çoktuk. Kazandığı para yetmezdi. Ayakkabı bile alamaz, bütün yazı yalınayak dolaşarak geçirirdik. Sıcak, tozlu toprağı şimdi bunları size anlatırken bile tabanlarımda hissedebiliyorum. Güçlüydük, sürekli oyunlar oynamaktan, açık havada dolaşmaktan rengimiz tenimiz sağlıklıydı. Ancak şekere, çereze, tatlıya verecek bir kuruşumuz bile olmazdı. Babam hadi bunla şeker alın, dondurma alın diye bir kuruş bile veremedi bize hiç. Neden yalan söyleyeyim? Yaşadıklarımdan hiç de hoşnut değildim. Hiç olmazsa bir kez yaşamım boyunca yalnızca bir kez tek 1 kuruşum olsun isterdim. Bir kuruşum olsun da canımın istediği herhangi bir şey alabileyim isterdim. Çocukluk işte düş kurardım. Eğer 1 kuruşum olsa kırmızı bir çakı, üstüne binebileceğim tahta bir at, meşin futbol topu ve bir avuç dolusu da şeker alabilirim diye düşünürdüm. O yaşlarda düşlerimi bunlar süslerdi. Eğer 1 kuruşum olsa bunları mutlaka alabilirim diye düşünürdüm. Ama böyle bir şansım yoktu. Yolda yürürken para bulamadım hiç bizim köyümüzde. Anlaşılan herkes çok yoksuldu. Kimse bir kuruşunu bile yitirmiyordu" ve "alacağımı seçmekten başka işim kalmamıştı. Bakkalda sırada beklerken inanılmaz bir şey olmaya başladı. Para avucumdaydı sıkı sıkı tutuyordum. Oysa önceleri paranın avcumda olduğunu fark etmemiştim bile ama bir süre sonra avucumdaki beş kuruş giderek ağırlaşmaya başladı. Düşündükçe yüzüm kızarıyordu. Elimdeki ağırlık giderek dayanılmaz oluyordu. Elim ağrımaya başladı. Sadece elim mi? Kolum, sırtım, başım, her tarafım tarif edilmez sancılar içindeydi. Özellikle yüreğim yüreğim çok sızlıyordu. Neredeyse sıra bana gelmek üzereydi. Önümde sadece bir kız çocuğu vardı. Sonra ben siparişlerimi verebilecektim. Ama artık orada durmam olanaksızdı. Korku içindeydim. Bir koşu bakkaldan çıktım. Hızla eve yöneldim. Eve kadar koştum. Kapıyı çarparak eve girip babamın yanına gittiğimde hıçkıra hıçkıra ağlıyordum. Elimdeki 5 kuruşu, bu ağırlığı dayanılmaz hale gelen parayı gözyaşları içinde ama hiçbir şey söylemeden usulca avucuna bıraktım." söylemleri "şiddet" alt izleğinin "ekonomik şiddet" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler şiddet öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 112. “Beş Kuruşun Ağırlığı” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 112 incelendiğinde, “Beş Kuruşun Ağırlığı” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında korkutma (1), abartılmış merak (1), ekonomik şiddet (2), aşırı duygusallık (1), uyarıda bulunma (1), rastlantısallık (1), düşünce söylemleri (1) olmak üzere toplam (8) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler (3) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 120. “Küçük Fare ile Aslan” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	Şimdi de sen gülmelisin, onun için sana izin veriyorum, gidebilirsin. Amma bir daha sırtımın üzerinde yürüme
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	Biri bana çabuk yardım etsin! çabuk ol, şimdi bu senin için bir fırsat, sen de bana yardım etmelisin. Koş yardım getir.
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	– De-de-depremm!.. – İmdat! İmdat! Biri bana çabuk yardım etsin!
	Kaygı	Endişe Duyma	– Mmmm, dedi aslan, yemek için güzel bir lokma, akşam yemeğinden evvel bir yağlı lokma yemek yakışır. Amma küçük fare yenilmeyi istemiyordu. O gece büyük bir peynir misafirliğine gitmek istiyordu ve kaç günden beri bunu bekliyordu. Şişman aslan onu tam ağzına atacakken fare, – Rica ediyorum beni yeme! Sen izin ver ben gideyim, bu iyiliğinin karşılığında ben de sana bir gün iyilik yaparım, dedi.

İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
	İnanç Söylemleri	-
Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
	Psikolojik Ayrımcılık	-
	Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
	Tektipleştirme	-
Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	-
Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Yaptırımcı Yargılar	Sen izin ver ben gideyim, bu iyiliğinin karşılığında ben de sana bir gün iyilik yaparım, dedi.
	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	Yani senin gibi küçük bir fare mi benim gibi büyük bir aslana yardım edecek? Çok gülünç bir söz!
	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	Merhaba çocuklar, Günlerden bir gün, bir küçük fare ağzında peynirle bir büyük tepenin üzerine çıktı ki orada yesin fakat o sırada tepenin üzerine çıkmasıyla birlikte tepe sallandı. O zaman fare haykırdı: – De-de-depremm!.. Bu bir deprem değildi. Fare o yana, bu yana bir baktı ama onun çıktığını sandığı tepe değilmiş, o bir aslanmış!
	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	Tesadüfen küçük fare oradan geçiyordu ki aslanın bağırmasını işitti.
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	Mmmm, dedi aslan, yemek için güzel bir lokma, akşam yemeğinden evvel bir yağlı lokma yemek yakışır.
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 120 **"**Küçük Fare ile Aslan" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **"**Şimdi de sen gülmelisin, onun için sana izin veriyorum, gidebilirsin. Amma bir daha sırtımın üzerinde yürüme" söylemleri "öğüt" alt izleğinin "uyarıda bulunma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler uyarı öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 120 **"**Küçük Fare ile Aslan" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **"**Biri bana çabuk yardım etsin!" ve "çabuk ol, şimdi bu senin için bir fırsat, sen de bana yardım etmelisin. Koş yardım getir." söylemleri "emir" alt izleğinin "buyruk verme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler emir öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 120 **"**Küçük Fare ile Aslan" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **"**– De-de-depremm!.." ve "– İmdat! İmdat! Biri bana çabuk yardım etsin!" söylemleri "korku" alt izleğinin "korkutma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler korku öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 120 **"**Küçük Fare ile Aslan" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **"**– Mmmm, dedi aslan, yemek için güzel bir lokma, akşam yemeğinden evvel bir yağlı lokma yemek yakışır. Amma küçük fare yenilmeyi istemiyordu. O gece büyük bir peynir misafirliğine gitmek istiyordu ve kaç günden beri bunu bekliyordu. Şişman aslan onu tam ağzına atacakken fare,

– Rica ediyorum beni yeme! Sen izin ver ben gideyim, bu iyiliğinin karşılığında ben de sana bir gün iyilik yaparım, dedi.” söylemleri “kaygı” alt izleğinin “endişe duyma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kaygı öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 120 **“**Küçük Fare ile Aslan” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Sen izin ver ben gideyim, bu iyiliğinin karşılığında ben de sana bir gün iyilik yaparım, dedi.” söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “yaptırımcı yargılar” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yaptırımcı yargı öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 120 **“**Küçük Fare ile Aslan” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Yani senin gibi küçük bir fare mi benim gibi büyük bir aslana yardım edecek? Çok gülünç bir söz!” söylemleri “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “kalıp düşünceler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kalıp düşünce öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 120 **“**Küçük Fare ile Aslan” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Merhaba çocuklar,

Günlerden bir gün, bir küçük fare ağzında peynirle bir büyük tepenin üzerine çıktı ki orada yesin fakat o sırada tepenin üzerine çıkmasıyla birlikte tepe sallandı.

O zaman fare haykırdı:

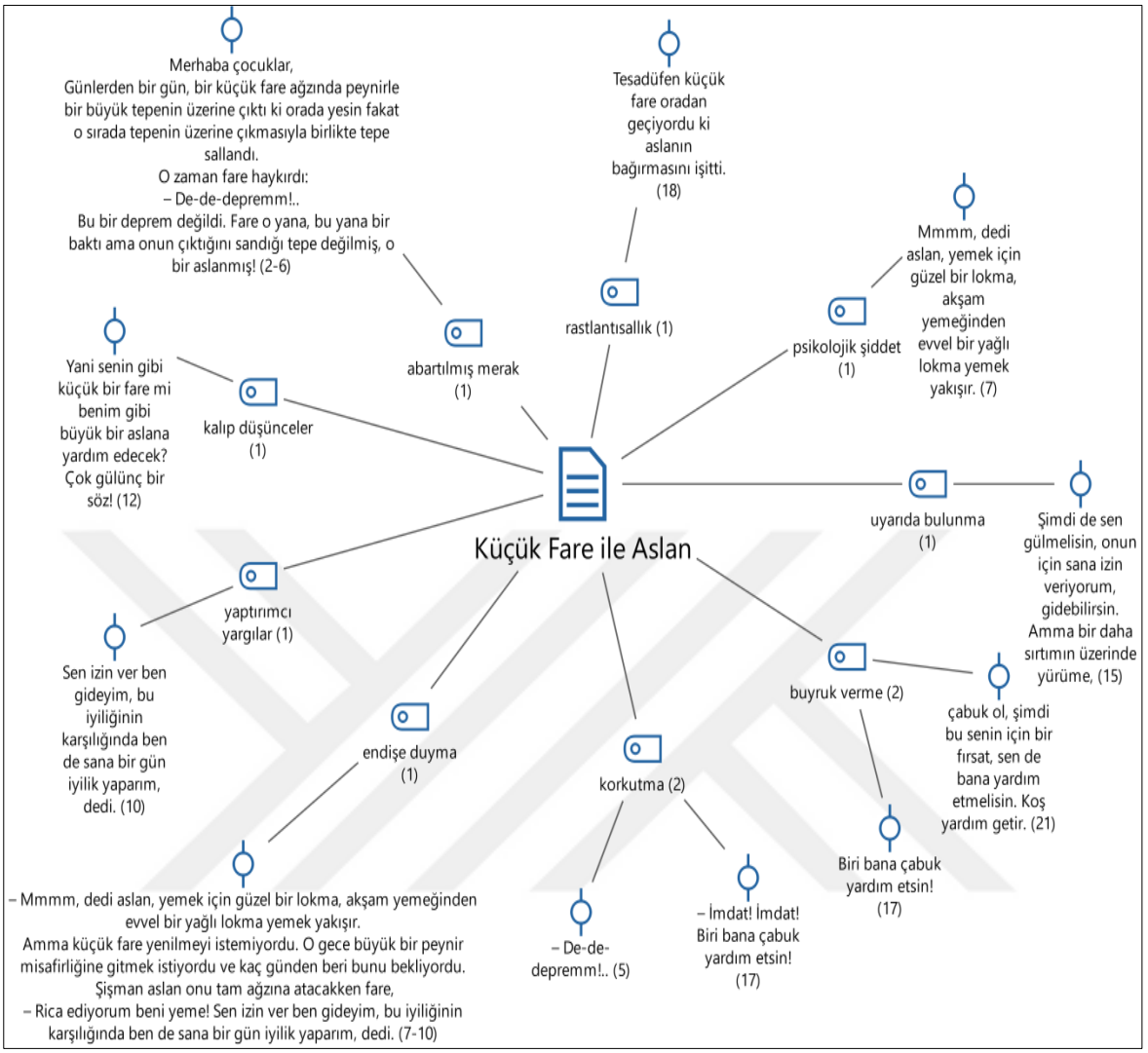
– De-de-depremm!..

Bu bir deprem değildi. Fare o yana, bu yana bir baktı ama onun çıktığını sandığı tepe değilmiş, o bir aslanmış!” söylemleri “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “abartılmış merak” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler abartılmış merak öğeleri yansıtmaktadır.

“Tesadüfen küçük fare oradan geçiyordu ki aslanın bağırmasını işitti.” söylemleri “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “rastlantısallık” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler rastlantı öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 120 **“**Küçük Fare ile Aslan” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: **“**Mmmm, dedi aslan, yemek için güzel bir lokma, akşam yemeğinden evvel bir yağlı lokma yemek yakışır.” söylemleri “şiddet” alt izleğinin “psikolojik şiddet” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler psikolojik şiddet öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 113. “Küçük Fare ile Aslan” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 113 incelendiğinde, “Küçük Fare ile Aslan” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında korkutma (2), abartılmış merak (1), yaptırımcı yargılar (1), kalıp düşünceler (1), buyruk verme (2), psikolojik şiddet (1), uyarıda bulunma (1), rastlantısallık (1), endişe duyma (1) olmak üzere toplam (11) kod belirlenmiştir.

Tablo 121. “Hepsi Haklı” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	... –İyi, kötü– hep konuşan haklıdır. İşte bu öykü bunu anlatır. Bazen bir görüş bir anda nice bir aklı çeler, Eskiler de boşuna dememişler “Anlatılışa göre fetva verilir.” diye…
	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	“Doğru! Sen haklısın!” “Eh! Sen de haklısın!”

		"Vallahi sen de haklısın!"
	Buyruk Verme	-
Korku	Gözdağı Verme	-
	Korkutma	-
Kaygı	Endişe Duyma	-
İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	–İyi, kötü– hep konuşan haklıdır. "Anlatılışa göre fetva verilir."
	İnanç Söylemleri	-
Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
	Psikolojik Ayrımcılık	-
	Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
	Tektipleştirme	-
Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	Eskiler de boşuna dememişler
Yaptırımcı Yargılar ve		"Anlatılışa göre fetva verilir." diye…
Kurallar	Yaptırımcı Yargılar	-
	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez	Kalıp Düşünceler	İyi, kötü– hep konuşan haklıdır.
Doğrular		"Anlatılışa göre fetva verilir."
	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı	Abartılmış Merak	-
Duygusal Öğeler	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	Söyler, yanar, yakınır, acı acı…
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 121 **"**Hepsi Haklı" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"... –İyi, kötü– hep konuşan haklıdır.

İşte bu öykü bunu anlatır.

Bazen bir görüş bir anda nice bir aklı çeler,

Eskiler de boşuna dememişler

"Anlatılışa göre fetva verilir." diye…" söylemleri "belletme" alt izleğinin "belletici tutum" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 121 **"**Hepsi Haklı" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Vallahi sen de haklısın!", "Doğru! Sen haklısın!" ve "Eh! Sen de haklısın!" söylemleri "emir" alt izleğinin "nutuk çekme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler nutuk çekme öğeleri yansıtmaktadır.

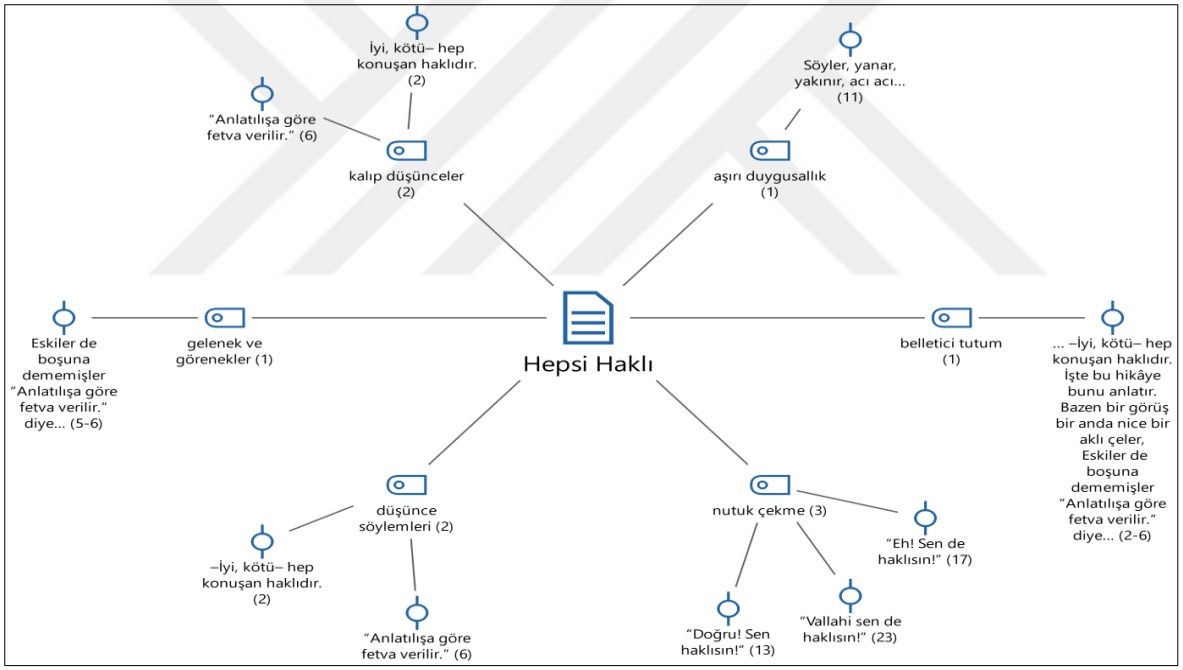
Tablo 121 **"**Hepsi Haklı" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Anlatılışa göre fetva verilir." ve "–İyi, kötü– hep konuşan haklıdır." söylemleri "ideolojik söylemler" alt izleğinin "düşünce söylemleri" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler ideolojik söylem öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 121 **"**Hepsi Haklı" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Anlatılışa göre fetva verilir." ve "–İyi, kötü– hep konuşan haklıdır." söylemleri "ideolojik söylemler" alt izleğinin "düşünce söylemleri" alt kategorisiyle ve "tek ve değişmez doğrular"

alt izleğinin “kalıp düşünce” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler ideolojik söylem ve kalıp düşünce öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 121 **“**Hepsi Haklı” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Eskiler de boşuna dememişler “Anlatılışa göre fetva verilir.” diye…” söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “gelenek ve görenekler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler gelenek ve görenek öğeleri yansıtmaktadır. Günümüzdeki çocuklar bağımsız düşünebilmeli, olaylara farklı açılardan bakıp kendi fikrini geliştirebilmeli, kuralları gözden geçirebilmeli, farklı görüşlere saygılı olabilmeli; okuduklarını, dinlediklerini ve izlediklerini sorgulayabilmelidir (İpşiroğlu, 2009; Sever, 2018). Çocukların tüm bunları sorgulamasına izin vermemek, kurallar koyarak baskı yapmak onların bütüncül gelişimine zarar vermektedir (Cüceloğlu, 2013).

Şekil 114. “Hepsi Haklı” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 114 incelendiğinde, “Hepsi Haklı” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında belletici tutum (1), kalıp düşünceler (2), aşırı duygusallık (1), nutuk çekme (3), gelenek ve görenekler (1), düşünce söylemleri (1) olmak üzere toplam (10) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok emir (3) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 122. “Tarihi Eserleri ve Mutfağıyla Ünlü Kentimiz Hatay” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	**TARİHÎ ESERLERİ VE MUTFAĞIYLA ÜNLÜ KENTİMİZ HATAY** Ülkemizin güney bölümünde, Akdeniz Bölgesi’nde bulunan bir kent Hatay. Bu bölgede çok eski zamanlardan beri farklı uygarlıklar yaşamış. (…) Hatay’da bulunan Amanos Dağları, Akdeniz’e paralel olarak yükselir. Bu dağlarda ülkemizde bulunan bitki cinslerinin yaklaşık yarısı yetişir. Hatay’ın en verimli toprakları Amik Ovası’ndadır. Bu ovada yetişen buğday, endüstri bitkileri, sebzeler, zeytin, yağlı tohumlar, meyve önemli tarım ürünlerindendir. Ülkemizde tek bir bölgede görülen bitkilerin yüzde 10’u Hatay’da yetişir. Amik Ovası’nı sulayan ve bölgede güneyden kuzeye doğru akan tek nehir olduğu için “ters akan nehir” olarak adlandırılan Asi Nehri, Lübnan’da doğup ülkemizden geçerek Akdeniz’e dökülür. Bu nehrin kıyısında yetişen kargı adlı bitkinin gövdesi üflemeli bir saz olan ney yapımında kullanılır. Afrika’da kışı geçiren göçmen kuşlar, ilkbahar göçü sırasında Hatay üzerinden ülkemize girer. Buradan Avrupa’ya ve Asya’nın batısına doğru giderler. Sonbaharda aynı yolu izleyerek geri dönerler. Kalabalık sürüler hâlinde Hatay’ın üstünden geçerler. Göçmen kuşları gözlemlemek için Hatay çok iyi bir yerdir. Hatay’ın Antakya Arkeoloji Müzesi, dünyanın en zengin ikinci mozaik koleksiyonuna sahiptir. Bölgede yapılan kazılar sonucunda ortaya çıkarılan mozaikler bu müzede sergilenmektedir. Bu mozaiklerde genellikle mitolojik ve dinî olaylara, gündelik yaşamdan kesitlere yer verilmiştir. Tarihî Habib-i Neccar Camii, Anadolu’da inşa edilen ilk cami olarak biliniyor. Antakya’da bulunan cami, 636 yılında yapılmıştır. Cami ilk yapıldığı hâliyle kalmamış, pek çok kere yeniden yapılmış ve onarım görmüştür. Hatay’ın geniş bir yemek kültürü var. Hatay mutfağı et yemekleri, dolmaları, sebze yemekleri, reçelleri, turşuları, pilavları, aşları ve salataları, doğadan toplanan bitkilerle yapılan yemekleri, tatlıları, pasta ve börekleri, süt ürünleri, kuru yiyecekleri ile Anadolu’nun en zengin mutfakları arasındadır. Hatay’da zeytinden ve defne yapraklarından yağ üretilir, bu yağlardan sabun da yapılır. İpekböceği yetiştiriciliği ve ondan elde edilen ipekten kumaş dokumacılığı Hatay’ın pek çok köyünde sürdürülmektedir. Antakya’nın tarihî Uzun Çarşı’sı, Eski Antakya evlerinin arasındadır. İçinde camiler, hanlar ve hamamlar vardır. Çarşıda semerciler, demirciler, bakırcılar, sepetçiler, fırıncılar, künefeciler ve buğday pazarı da bulunmaktadır.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
Evrensel İlkeler	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		ımal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 122 **“**Tarihi Eserleri ve Mutfağıyla Ünlü Kentimiz Hatay” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “**TARİHÎ ESERLERİ VE MUTFAĞIYLA ÜNLÜ KENTİMİZ HATAY**

Ülkemizin güney bölümünde, Akdeniz Bölgesi’nde bulunan bir kent Hatay. Bu bölgede çok eski zamanlardan beri farklı uygarlılıklar yaşamış. (…)

Hatay’da bulunan Amanos Dağları, Akdeniz’e paralel olarak yükselir. Bu dağlarda ülkemizde bulunan bitki cinslerinin yaklaşık yarısı yetişir. Hatay’ın en verimli toprakları Amik Ovası’ndadır. Bu ovada yetişen buğday, endüstri bitkileri, sebzeler, zeytin, yağlı tohumlar, meyve önemli tarım ürünlerindendir. Ülkemizde tek bir bölgede görülen bitkilerin yüzde 10’u Hatay’da yetişir.

Amik Ovası’nı sulayan ve bölgede güneyden kuzeye doğru akan tek nehir olduğu için “ters akan nehir” olarak adlandırılan Asi Nehri, Lübnan’da doğup ülkemizden geçerek Akdeniz’e dökülür. Bu nehrin kıyısında yetişen kargı adlı bitkinin gövdesi üflemeli bir saz olan ney yapımında kullanılır.

Afrika’da kışı geçiren göçmen kuşlar, ilkbahar göçü sırasında Hatay üzerinden ülkemize girer. Buradan Avrupa’ya ve Asya’nın batısına doğru giderler. Sonbaharda aynı yolu izleyerek geri dönerler. Kalabalık sürüler hâlinde Hatay’ın üstünden geçerler. Göçmen kuşları gözlemlemek için Hatay çok iyi bir yerdir.

Hatay’ın Antakya Arkeoloji Müzesi, dünyanın en zengin ikinci mozaik koleksiyonuna sahiptir. Bölgede yapılan kazılar sonucunda ortaya çıkarılan mozaikler bu müzede sergilenmektedir. Bu mozaiklerde genellikle mitolojik ve dinî olaylara, gündelik yaşamdan kesitlere yer verilmiştir.

Tarihî Habib-i Neccar Camii, Anadolu’da inşa edilen ilk cami olarak biliniyor. Antakya’da bulunan cami, 636 yılında yapılmıştır. Cami ilk yapıldığı hâliyle kalmamış, pek çok kere yeniden yapılmış ve onarım görmüştür.

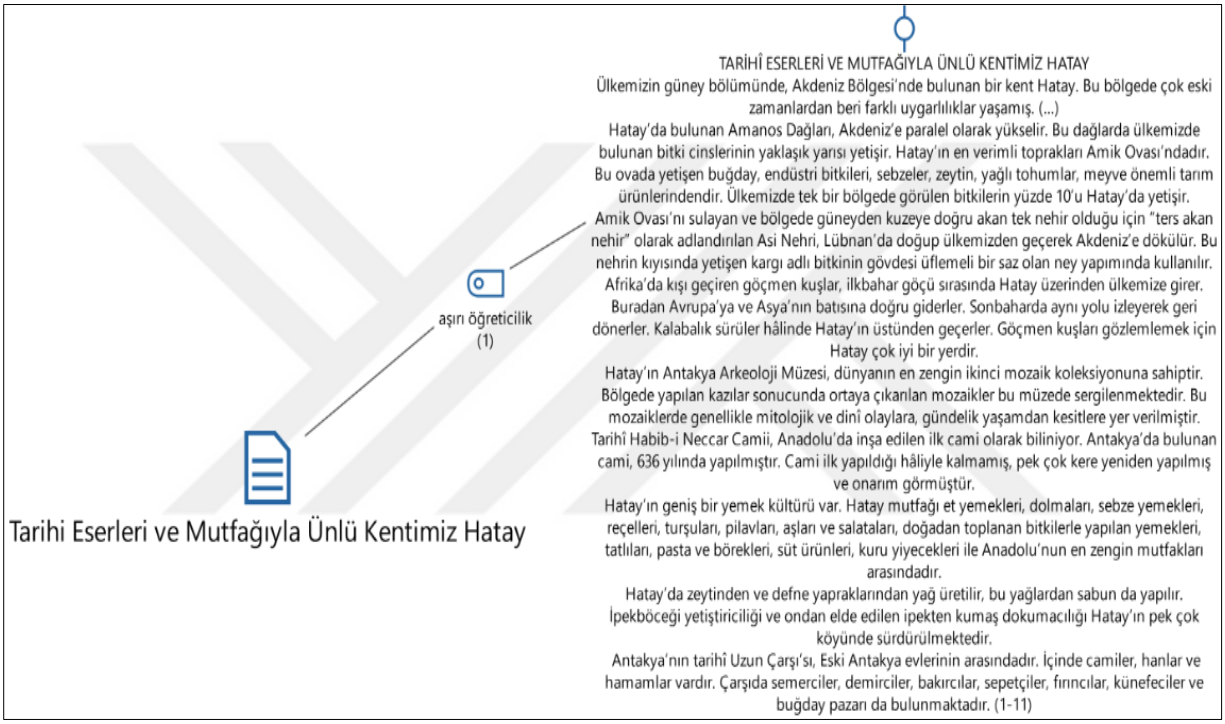
Hatay’ın geniş bir yemek kültürü var. Hatay mutfağı et yemekleri, dolmaları, sebze yemekleri, reçelleri, turşuları, pilavları, aşları ve salataları, doğadan toplanan bitkilerle yapılan yemekleri, tatlıları, pasta ve börekleri, süt ürünleri, kuru yiyecekleri ile Anadolu’nun en zengin mutfakları arasındadır.

Hatay’da zeytinden ve defne yapraklarından yağ üretilir, bu yağlardan sabun da yapılır.

İpekböceği yetiştiriciliği ve ondan elde edilen ipekten kumaş dokumacılığı Hatay’ın pek çok köyünde sürdürülmektedir.

Antakya'nın tarihî Uzun Çarşı'sı, Eski Antakya evlerinin arasındadır. İçinde camiler, hanlar ve hamamlar vardır. Çarşıda semerciler, demirciler, bakırcılar, sepetçiler, fırıncılar, künefeciler ve buğday pazarı da bulunmaktadır." söylemleri "öğretme" alt izleğinin "aşırı öğreticilik" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme öğeleri yansıtmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları çocuğa bilgileri doğrudan aktarmak yerine çocuğun bilgilere ulaşmasının önünü açmalı ve merak duygusunu geliştirmelidir.

Şekil 115. "Tarihi Eserleri ve Mutfağıyla Ünlü Kentimiz Hatay" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 115 incelendiğinde, "Tarihi Eserleri ve Mutfağıyla Ünlü Kentimiz Hatay" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1) olmak üzere toplam (1) kod belirlenmiştir.

Tablo 123. "Bayrak" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Bayrak Bir ulusun kalbidir, O kalp çarptıkça Dalgalandıkça bayrak, Ulus da yaşar Sonsuza kadar. Bayrak Bir ulusun gözüdür, Bakar yükseklerden Her şeyi görür. Gün gelir öfkelenir. Bir dokunan olursa

			Onuruna, Göklerde şimşek çaktırır. Gün gelir, Geçmişi ve geleceği Düşünür, Sıcak bir gözyaşı süzülür Yanaklarında. Bayrak sevgidir, Sevgiyle tutar vatanın nöbetini Hudutlarda.
Evrensel İlkeler	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Bayrak Bir ulusun kalbidir, O kalp çarptıkça Dalgalandıkça bayrak, Ulus da yaşar Sonsuza kadar. Bayrak Bir ulusun gözüdür, Bakar yükseklerden Her şeyi görür. Gün gelir öfkelenir. Bir dokunan olursa Onuruna, Göklerde şimşek çaktırır. Gün gelir, Geçmişi ve geleceği Düşünür, Sıcak bir gözyaşı süzülür Yanaklarında. Bayrak sevgidir, Sevgiyle tutar vatanın nöbetini Hudutlarda.
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	Gün gelir öfkelenir. Bir dokunan olursa Onuruna, Göklerde şimşek çaktırır.
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 123 **“**Bayrak” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Bayrak

Bir ulusun kalbidir,

O kalp çarptıkça

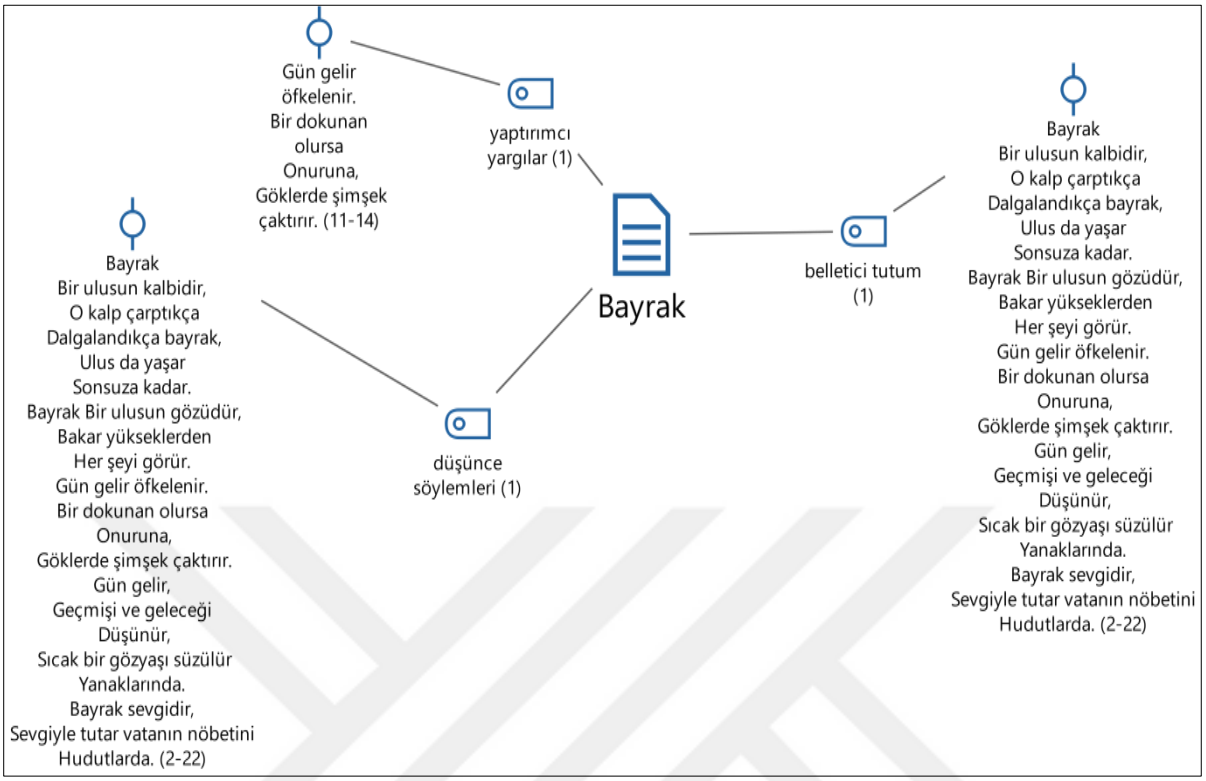
Dalgalandıkça bayrak,

Ulus da yaşar
Sonsuza kadar.
Bayrak Bir ulusun gözüdür,
Bakar yükseklerden
Her şeyi görür.
Gün gelir öfkelenir.
Bir dokunan olursa
Onuruna,
Göklerde şimşek çaktırır.
Gün gelir,
Geçmişi ve geleceği
Düşünür,
Sıcak bir gözyaşı süzülür
Yanaklarında.
Bayrak sevgidir,
Sevgiyle tutar vatanın nöbetini
Hudutlarda." söylemleri "ideolojik söylemler" alt izleğinin "düşünce söylemleri" alt kategorisiyle ve "belletme" alt izleğinin "belletici tutum" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler ideolojik söylem ve belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 123 **"**Bayrak" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Gün gelir öfkelenir.
Bir dokunan olursa
Onuruna,
Göklerde şimşek çaktırır." söylemleri "geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar" alt izleğinin "yaptırımcı yargılar" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yaptırımcı yargı öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 116. “Bayrak” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 116 incelendiğinde, “Bayrak” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında belletici tutum (1), yaptırımcı yargılar (1) ve düşünce söylemleri (1) olmak üzere toplam (3) kod belirlenmiştir.

Tablo 124. “Genç Osman Destanı” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Bağdat’ın içinde durulmaz yastan Analar doğurmaz böyle bir aslan. Kelle koltuğunda gidiyor gasten kelle koltuğunda üç gün savaştı Şehitlere serdar oldu Genç Osman
	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Şehitlere serdar oldu Genç Osman
		İnanç Söylemleri	Allah Allah deyip geçti Genç Osman of of. Allah Allah deyip geçti Genç Osman Gören kafirlerin her biri şaştı of of.
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-

Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	Beline bağlamış ibrişim kuşak of of
	Yaptırımcı Yargılar	-
	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	Bağdat'ın içinde durulmaz yastan Analar doğurmaz böyle bir aslan. Kelle koltuğunda gidiyor gasten Gören kafirlerin her biri şaştı of of. Of of kelle koltuğunda üç gün savaştı
	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	Kelle koltuğunda gidiyor gasten Of of kelle koltuğunda üç gün savaştı
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 124 **"**Genç Osman Destanı" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Bağdat'ın içinde durulmaz yastan

Analar doğurmaz böyle bir aslan.

Kelle koltuğunda gidiyor gasten" ve

"kelle koltuğunda üç gün savaştı

Şehitlere serdar oldu Genç Osman" söylemleri "belletme" alt izleğinin "belletici tutum" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 124 **"**Genç Osman Destanı" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Şehitlere serdar oldu Genç Osman" söylemleri "ideolojik söylem" alt izleğinin "düşünce söylemleri" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler ideoloji öğeleri yansıtmaktadır.

"Allah Allah deyip geçti Genç Osman of of.", "Gören kafirlerin her biri şaştı of of." ve "Allah Allah deyip geçti Genç Osman" söylemleri "ideolojik söylem" alt izleğinin "inanç söylemleri" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler ideoloji öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 124 **"**Genç Osman Destanı" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Beline bağlamış ibrişim kuşak of of" söylemleri "geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar" alt izleğinin "gelenek ve görenek" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler gelenek ve görenek öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 124 **"**Genç Osman Destanı" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Gören kafirlerin her biri şaştı of of.

Of of kelle koltuğunda üç gün savaştı

Bağdat'ın içinde durulmaz yastan

Analar doğurmaz böyle bir aslan.

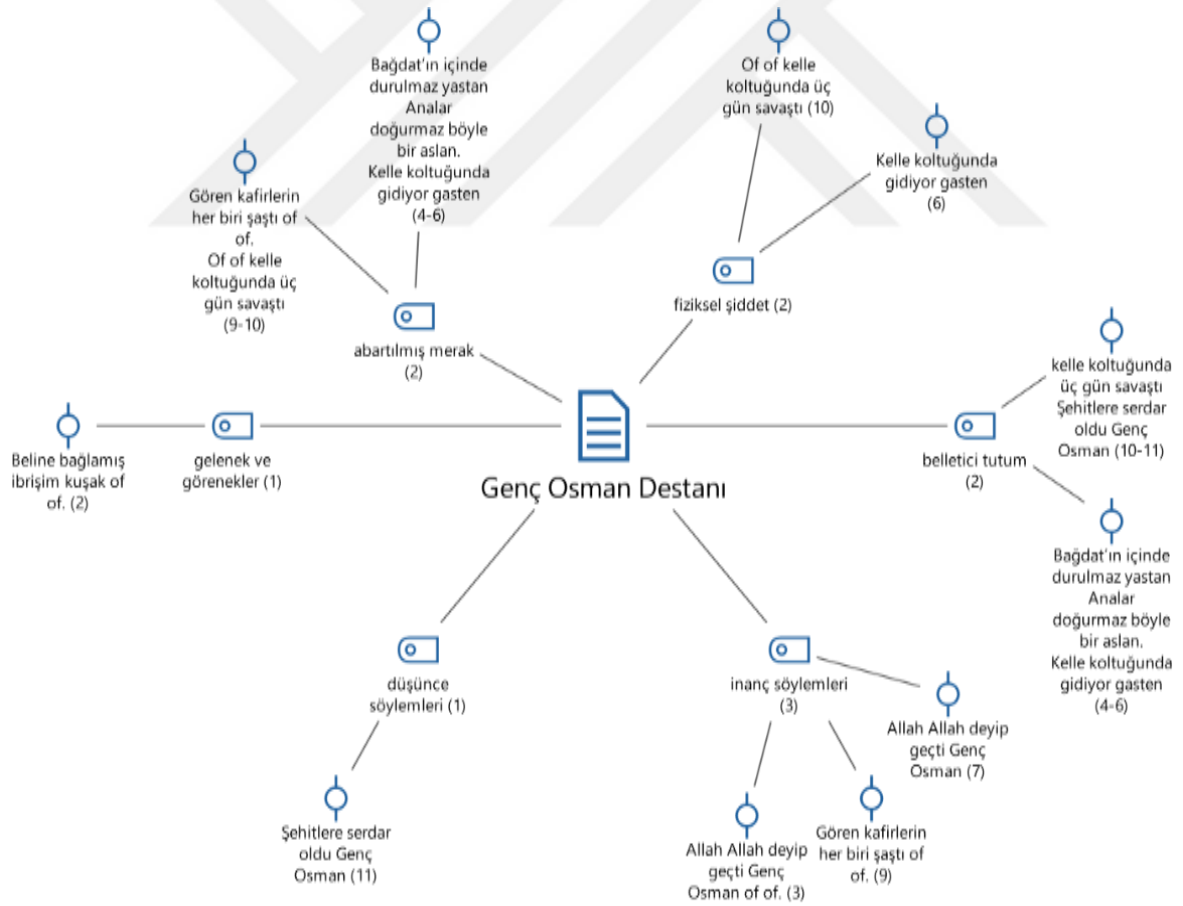
Kelle koltuğunda gidiyor gasten" söylemleri "abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler" alt izleğinin "abartılmış merak" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler abartılmış merak öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 124 **"**Genç Osman Destanı" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Of of kelle koltuğunda üç gün savaştı

Kelle koltuğunda gidiyor gasten" söylemleri "şiddet" alt izleğinin "fiziksel şiddet" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler fiziksel şiddet öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 117. "Genç Osman Destanı" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 117 incelendiğinde, "Genç Osman Destanı" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında abartılmış merak (2), belletici tutum (2), inanç söylemleri (3), fiziksel şiddet (2), gelenek ve görenekler (1) ve düşünce söylemleri (1) olmak üzere toplam (11) kod

belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok ideolojik söylemler (4) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 125. "Selimiye'nin Öyküsü" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	"Dinle mimarbaşı." dedi. "Ülkemizi baştan başa sayısız camiler, mescitler, medreseler, kemerler, köprüler, saraylar, kervansaraylar, aşevleri, hastaneler, hamamlarla donattın. Peki, padişahın için bir cami yapmayı düşündün mü hiç?" Sinan, yerinden doğrulup padişahın önünde eğildi. "Buyruğunuz başım üstünedir, devletlim." dedi. "Öyleyse iyi dinle! Ölen kardeşim Şehzade Mehmet'in anısına babamın yaptırdığı Şehzadebaşı Camisi'nin karşısına babam için ulu Süleymaniye'yi yaptın. İkisi de birbirinden güzel oldu. Şimdi senden isteğim şu: Süleymaniye'nin karşısına da benim adıma bir cami yapacaksın. Ama yaptıklarının en görkemlisi olmalı. Sultan Selim'in adıyla anılacak olan bu cami." Sinan, padişahın önünde bir daha eğilerek: "Devletlim!" dedi. "Şehzadebaşı benim çıraklık dönemimin yapısıydı, Süleymaniye'yi kalfalık döneminde yaptım. Ustalık dönemimin yapısıysa Selimiye olacak. Bundan kuşkunuz olmasın." Padişah yerinden kalktı. Sinan'ı elinden tutup yeniden yanında yer gösterdi. "Ustalığına güvenimiz sonsuzdur Aksakal! Tez hazırlıklara başlansın." Padişahın buyruğuna göre topraklarını vermemekte direnenlerin ne yapılıp edilip razı edilmeleri gerekiyordu. Yalnız bütün bunlar güzellikle olacaktı. Ne olursa olsun zor kullanmak yoktu. "Minarenin doğru olduğundan ben de eminim. İple çekilerek düzeltilemeyeceğini ben de biliyorum. Ama bir çocuğun gözünde bile, Selimiye'nin özürlü sanılmasını istemem. Onun için yaptım bunu. Bundan böyle hiç kimse Selimiye'nin herhangi bir özrü olduğunu söyleyemeyecektir. Yüzyıllar boyunca eksiksiz bir yapı olarak anılacaktır."
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	"Tez bana Aksakal'ı bulup getirin!" diye buyurdu. "Yaklaş bakalım Aksakal." dedi. "Sana diyeceklerim var. Ötekiler tez dışarı çıksın." "Dinle mimarbaşı." dedi. "Ülkemizi baştan başa sayısız camiler, mescitler, medreseler, kemerler, köprüler, saraylar, kervansaraylar, aşevleri, hastaneler, hamamlarla donattın. Peki, padişahın için bir cami yapmayı düşündün mü hiç?" şimdi senden isteğim şu: Süleymaniye'nin karşısına da benim adıma bir cami yapacaksın. Ama yaptıklarının en görkemlisi olmalı. Sultan Selim'in adıyla anılacak olan bu cami." Tez hazırlıklara başlansın." Camisinin Edirne'de yapılmasını buyurdu.
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Kanuni Sultan Süleyman öldüğünde Osmanlı ülkesi en görkemli dönemini yaşıyordu. Devletin yönetimi Sokullu Mehmet Paşa gibi becerikli bir sadrazamın elindeydi. Onun için Kanuni'nin yerine başa geçen oğlu II. Selim, devlet işleriyle pek ilgilenmedi. Onun en çok hoşlandığı şey, sarayına bilginleri, şairleri toplayıp onlarla sohbet etmekti. En çok saygı duyduğu kişi de sarayın mimarbaşı olan ak sakallı Koca Sinan'dı. Padişah onu "Aksakal" diye çağırırdı. Dedesi gibi de severdi. Gerçekten de bu, gün görmüş mimar, dedesi Yavuz Sultan Selim'in de, babası Kanuni'nin de dönemini yaşamıştı. Padişah II. Selim'in çocukluğunu bilirdi. Onun elinde büyümüş sayılırdı. II. Selim'in tahta çıkışının üçüncü yılıydı. Peki, padişahın için bir cami yapmayı düşündün mü hiç?" Sinan, yerinden doğrulup padişahın önünde eğildi. "Buyruğunuz başım üstünedir, devletlim." dedi. "Öyleyse iyi dinle! Ölen kardeşim Şehzade Mehmet'in anısına babamın yaptırdığı Şehzadebaşı Camisi'nin karşısına babam için ulu Süleymaniye'yi yaptın. İkisi de birbirinden güzel oldu. Şimdi senden isteğim şu:

		Süleymaniye'nin karşısına da benim adıma bir cami yapacaksın. Ama yaptıklarının en görkemlisi olmalı. Sultan Selim'in adıyla anılacak olan bu cami." Sinan, padişahın önünde bir daha eğilerek: "Devletlim!" dedi. "Şehzadebaşı benim çıraklık dönemimin yapısıydı, Süleymaniye'yi kalfalık döneminde yaptım. Ustalık dönemimin yapısıysa Selimiye olacak. Bundan kuşkunuz olmasın." Tam el çırpıp lalasını, sevinçli haberi vermek için içeriye çağıracağı sırada, Sinan, padişahı durdurdu. Padişah şaşırmıştı. Padişahın sevinci bir anda uçup gitmişti. "O hâlde nereye yapmayı düşünürsün?" "Edirne'ye devletlim!" Padişah, mimarbaşının sevinçle yaptığı bu öneriye engel olmak istemedi. Camisinin Edirne'de yapılmasını buyurdu. Padişahın buyruğuna göre topraklarını vermemekte direnenlerin ne yapılıp edilip razı edilmeleri gerekiyordu. Yalnız bütün bunlar güzellikle olacaktı. Ne olursa olsun zor kullanmak yoktu. bir çocuğun gözünde bile, Selimiye'nin özürlü sanılmasını istemem. Onun için yaptım bunu. Bundan böyle hiç kimse Selimiye'nin herhangi bir özrü olduğunu söyleyemeyecektir. Yüzyıllar boyunca eksiksiz bir yapı olarak anılacaktır."
	İnanç Söylemleri	-
Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
	Psikolojik Ayrımcılık	-
	Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
	Tektipleştirme	-
Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
	Yaptırımcı Yargılar	-
	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	Ne kese kese altınlar, ne de yalvarıp yakarmalar bu yaşlı bahçıvanı ikna etmedi. Ama Mimar Sinan sonunda bu zorluğu da yenip adamı bahçesini vermeye razı etti.
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 125 **"**Selimiye'nin Öyküsü" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Dinle mimarbaşı." dedi. "Ülkemizi baştan başa sayısız camiler, mescitler, medreseler, kemerler, köprüler, saraylar, kervansaraylar, aşevleri, hastaneler, hamamlarla donattın. Peki, padişahın için bir cami yapmayı düşündün mü hiç?" Sinan, yerinden doğrulup padişahın önünde eğildi. "Buyruğunuz başım üstünedir, devletlim." dedi. "Öyleyse iyi dinle! Ölen kardeşim Şehzade Mehmet'in anısına babamın yaptırdığı Şehzadebaşı Camisi'nin karşısına babam için ulu Süleymaniye'yi yaptın. İkisi de birbirinden güzel oldu. Şimdi senden isteğim şu: Süleymaniye'nin karşısına da benim adıma bir cami yapacaksın. Ama yaptıklarının en görkemlisi olmalı. Sultan Selim'in adıyla anılacak olan bu cami.", "Sinan, padişahın önünde bir daha eğilerek: "Devletlim!" dedi. "Şehzadebaşı benim çıraklık dönemimin yapısıydı, Süleymaniye'yi kalfalık döneminde yaptım. Ustalık dönemimin yapısıysa Selimiye olacak. Bundan kuşkunuz olmasın.", "Padişah yerinden kalktı. Sinan'ı

elinden tutup yeniden yanında yer gösterdi. “Ustalığına güvenimiz sonsuzdur Aksakal! Tez hazırlıklara başlansın.”, “Padişahın buyruğuna göre topraklarını vermemekte direnenlerin ne yapılıp edilip razı edilmeleri gerekiyordu. Yalnız bütün bunlar güzellikle olacaktı. Ne olursa olsun zor kullanmak yoktu.” ve “Minarenin doğru olduğundan ben de eminim. İple çekilerek düzeltilemeyeceğini ben de biliyorum. Ama bir çocuğun gözünde bile, Selimiye’nin özürlü sanılmasını istemem. Onun için yaptım bunu. Bundan böyle hiç kimse Selimiye’nin herhangi bir özrü olduğunu söyleyemeyecektir. Yüzyıllar boyunca eksiksiz bir yapı olarak anılacaktır.” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

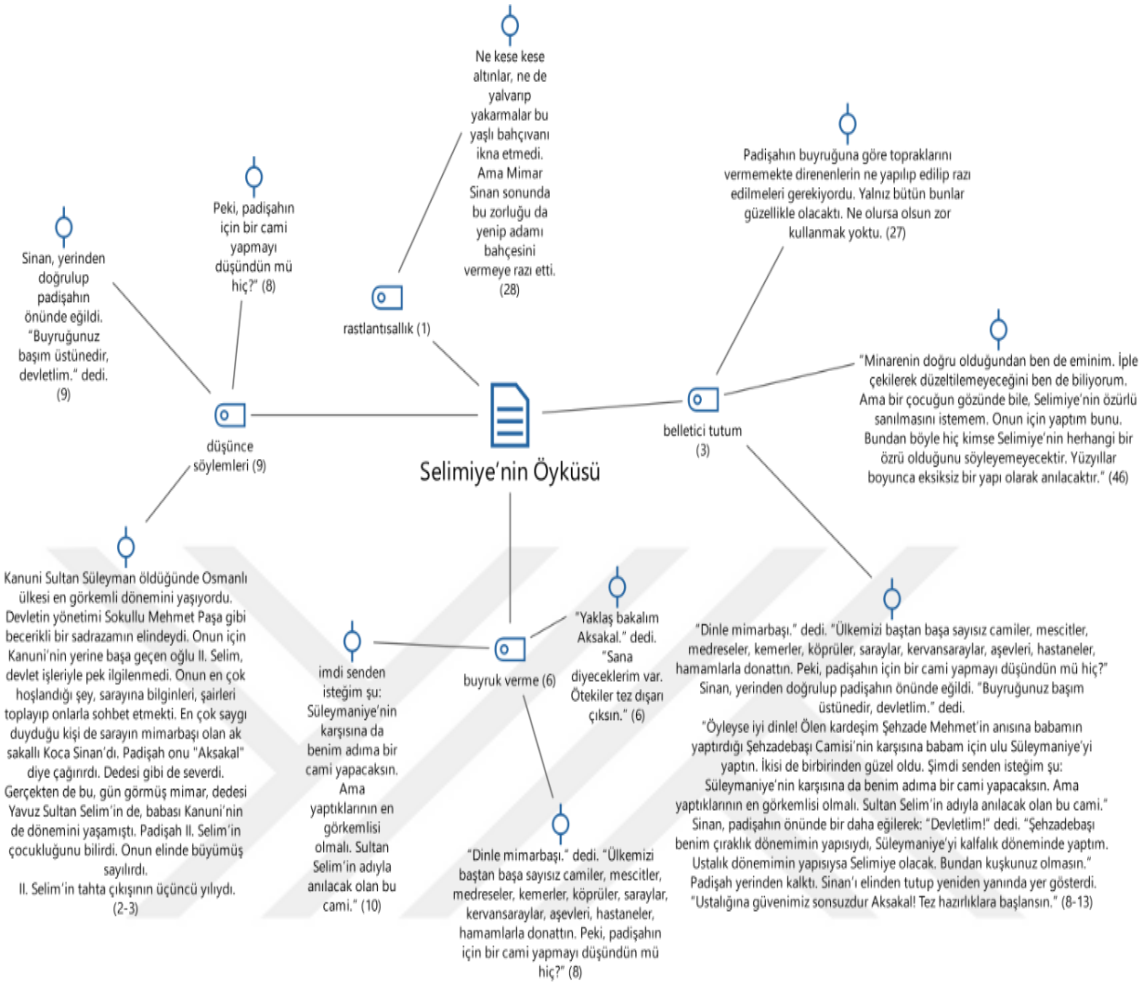
Tablo 125 **“**Selimiye’nin Öyküsü” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Kanuni Sultan Süleyman öldüğünde Osmanlı ülkesi en görkemli dönemini yaşıyordu. Devletin yönetimi Sokullu Mehmet Paşa gibi becerikli bir sadrazamın elindeydi. Onun için Kanuni’nin yerine başa geçen oğlu II. Selim, devlet işleriyle pek ilgilenmedi. Onun en çok hoşlandığı şey, sarayına bilginleri, şairleri toplayıp onlarla sohbet etmekti. En çok saygı duyduğu kişi de sarayın mimarbaşı olan ak sakallı Koca Sinan’dı. Padişah onu "Aksakal" diye çağırırdı. Dedesi gibi de severdi. Gerçekten de bu, gün görmüş mimar, dedesi Yavuz Sultan Selim’in de, babası Kanuni’nin de dönemini yaşamıştı. Padişah II. Selim’in çocukluğunu bilirdi. Onun elinde büyümüş sayılırdı.”,“II. Selim’in tahta çıkışının üçüncü yılıydı.”, “Peki, padişahın için bir cami yapmayı düşündün mü hiç?” Sinan, yerinden doğrulup padişahın önünde eğildi. “Buyruğunuz başım üstünedir, devletlim.” dedi.”, “Öyleyse iyi dinle! Ölen kardeşim Şehzade Mehmet’in anısına babamın yaptırdığı Şehzadebaşı Camisi’nin karşısına babam için ulu Süleymaniye’yi yaptın. İkisi de birbirinden güzel oldu. Şimdi senden isteğim şu: Süleymaniye’nin karşısına da benim adıma bir cami yapacaksın. Ama yaptıklarının en görkemlisi olmalı. Sultan Selim’in adıyla anılacak olan bu cami.” “Sinan, padişahın önünde bir daha eğilerek: “Devletlim!” dedi. “Şehzadebaşı benim çıraklık dönemimin yapısıydı, Süleymaniye’yi kalfalık döneminde yaptım. Ustalık dönemimin yapısıysa Selimiye olacak. Bundan kuşkunuz olmasın.”, “Tam el çırpıp lalasını, sevinçli haberi vermek için içeriye çağıracağı sırada, Sinan, padişahı durdurdu. Padişah şaşırmıştı. Padişahın sevinci bir anda uçup gitmişti. “O hâlde nereye yapmayı düşünürsün?” “Edirne’ye devletlim!” Padişah, mimarbaşının sevinçle yaptığı bu öneriye engel olmak istemedi. Camisinin Edirne’de yapılmasını buyurdu.”, “bir çocuğun gözünde bile, Selimiye’nin özürlü sanılmasını istemem. Onun için yaptım bunu. Bundan böyle hiç kimse Selimiye’nin herhangi bir özrü olduğunu söyleyemeyecektir. Yüzyıllar boyunca eksiksiz bir yapı olarak anılacaktır.”, “Padişahın buyruğuna göre topraklarını vermemekte direnenlerin ne yapılıp edilip razı

edilmeleri gerekiyordu. Yalnız bütün bunlar güzellikle olacaktı. Ne olursa olsun zor kullanmak yoktu." söylemleri "ideolojik söylemler" alt izleğinin "düşünce söylemleri" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler ideoloji öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 125 **"**Selimiye'nin Öyküsü" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Ne kese kese altınlar, ne de yalvarıp yakarmalar bu yaşlı bahçıvanı ikna etmedi. Ama Mimar Sinan sonunda bu zorluğu da yenip adamı bahçesini vermeye razı etti." söylemleri "abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler" alt izleğinin "rastlantısallık" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler rastlantı öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 125 **"**Selimiye'nin Öyküsü" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Tez bana Aksakal'ı bulup getirin!" diye buyurdu.", "Yaklaş bakalım Aksakal." dedi. "Sana diyeceklerim var. Ötekiler tez dışarı çıksın.", "Camisinin Edirne'de yapılmasını buyurdu.", "şimdi senden isteğim şu: Süleymaniye'nin karşısına da benim adıma bir cami yapacaksın. Ama yaptıklarının en görkemlisi olmalı. Sultan Selim'in adıyla anılacak olan bu cami.", "Tez hazırlıklara başlansın.", "Dinle mimarbaşı." dedi. "Ülkemizi baştan başa sayısız camiler, mescitler, medreseler, kemerler, köprüler, saraylar, kervansaraylar, aşevleri, hastaneler, hamamlarla donattın. Peki, padişahın için bir cami yapmayı düşündün mü hiç?" söylemleri "emir" alt izleğinin "buyruk verme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler buyruk öğeleri yansıtmaktadır. Emir verilen çocuk kendi düşüncelerinin önemsiz olduğunu hissedebilmekte ve bu durum da çocuğun düşüncelerini dile getirmesini bastırabilmektedir (Sever, 2008a; Yörükoğlu, 2010).

Şekil 118. “Selimiye’nin Öyküsü” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 118 incelendiğinde, “Selimiye’nin Öyküsü” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında buyruk verme (6), belletici tutum (3), rastlantısallık (1), düşünce söylemleri (9) olmak üzere toplam (19) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok ideolojik söylemler (9) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 126. “Yeşilyurt” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Ormanların yararları sayılamayacak kadar çoktur çocuklar. Avrupa’da öyle ülkeler vardır ki ormanların sayesinde zengin olup kalkınmışlardır. Ormana verilen emek hiçbir zaman kaybolmaz. İnsana karşılığını en iyi şekilde verir. Ormana bakmayanlar, onu bilgisizce kesip yok edenler de cezasız kalmaz. Adını söylersem tanırsınız… Bilgisizlik… Anladınız mı şimdi… Bilgisizlik… Bilgisizlikten daha büyük dev mi olur… Ondan fazla insanlara kötülüğü dokunan bir başka şey daha var mıdır? Söyleyin. İşte ormanlarımızı yok eden, Yeşilyurt’u bize yıktırıp yerine Boztepe’yi kurduran yedi başlı devin adı bu… Bilgisizlik… Kestik odun diye yaktık… Kestik odun diye sattık… Kimse başa çıkamadı bizimle… Bir yandan da savaş vardı. Köyün aklı başında olanları hep askerdi… Kimse arayıp sormadı da. Bir taraftan da keçilere yedirdik… Bir yandan bilgisizlik, öte yandan keçiler yedi bitirdi ormanı… Kaynaklar kurudu… Kuşlar sustu… Sel suları öç alırcasına saldırmaya başladı köyümüzün üzerine…

			Hâlimizi gören devlet büyükleri Yeşilyurt adını da silip Boztepe koydular köyümüzün adını… İşte böyle…
			Ağaçsız toprak öksüz kalmış demektir. Toprağı ağaç korur… Kaptırmaz sulara…
			(Arkadaki okul levhasını göstererek) Onu şu çatı altında ezdik… Yendik… Şimdi hepimiz biliyoruz iyi olanı, yararlı olanı… Biz iyinin, güzelin, doğrunun yanında yürüyeceğiz.
		Dayatma	Veli Dayı, Boztepe'yi nasıl Yeşilyurt yapacağız onu da söylesin bize…
			Öyle sanıyorum ki her ne kadar öykü diyorsak da anlatacaklarınız bir gerçek… Gerçeği öğrenmekte yarar var.
	Öğüt	Yönlendirme	Bu öyle bir yara ki bırakın açmayın üstü
			Siz çalışın, Yeşilyurt'u geri getirin…
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
Evrensel İlkeler	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	Bu öyle bir yara ki bırakın açmayın üstünü… Hem söyleyip anlatmak ne yarar sağlayacak… Yeşilyurt'u bir daha geri getiremeyiz ki… O bir Tanrı vergisiymiş… Kıymetini bilemedik.
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Ormanların yararları sayılamayacak kadar çoktur çocuklar. Avrupa'da öyle ülkeler vardır ki ormanların sayesinde zengin olup kalkınmışlardır. Ormana verilen emek hiçbir zaman kaybolmaz. İnsana karşılığını en iyi şekilde verir. Ormana bakmayanlar, onu bilgisizce kesip yok edenler de cezasız kalmaz.
			Adını söylersem tanırsınız… Bilgisizlik… Anladınız mı şimdi… Bilgisizlik… Bilgisizlikten daha büyük dev mi olur… Ondan fazla insanlara kötülüğü dokunan bir başka şey daha var mıdır? Söyleyin. İşte ormanlarımızı yok eden, Yeşilyurt'u bize yıktırıp yerine Boztepe'yi kurduran yedi başlı devin adı bu… Bilgisizlik… Kestik odun diye yaktık… Kestik odun diye sattık… Kimse başa çıkamadı bizimle… Bir yandan da savaş vardı. Köyün aklı başında olanları hep askerdi… Kimse arayıp sormadı da. Bir taraftan da keçilere yedirdik… Bir yandan bilgisizlik, öte yandan keçiler yedi bitirdi ormanı… Kaynaklar kurudu… Kuşlar sustu… Sel suları öç alırcasına saldırmaya başladı köyümüzün üzerine… Hâlimizi gören devlet büyükleri Yeşilyurt adını da silip Boztepe koydular köyümüzün adını… İşte
			böyle… (Arkadaki okul levhasını göstererek) Onu şu çatı altında ezdik… Yendik… Şimdi hepimiz biliyoruz iyi olanı, yararlı olanı… Biz iyinin, güzelin, doğrunun yanında yürüyeceğiz.
		İnanç Söylemleri	O bir Tanrı vergisiymiş… Kıymetini bilemedik.
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	-
	Yaptırımcı Yargılar ve	Yaptırımcı Yargılar	-
	Kurallar	Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez	Kalıp Düşünceler	-
	Doğrular	Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve	Abartılmış Merak	Bir dev yedi bitirdi desem gene inanmaz mısınız?
	Aşırı Duygusal Öğeler		Hem ne kadar çok… Gürgen, ardıç, meşe, köknar, kestane, kayın ağaçlarının dalları bulutlara yükselirdi…
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	Öğretmenim, bakın! Veli Dayı. Bu yöne doğru geliyor. Çağıralım kendisini…
		Aşırı Duygusallık	Bu öyle bir yara ki bırakın açmayın üstünü… Hem söyleyip anlatmak ne yarar sağlayacak… Yeşilyurt'u bir daha geri getiremeyiz ki… O bir Tanrı vergisiymiş… Kıymetini bilemedik.
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 126 **"**Yeşilyurt" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Ormanların yararları sayılamayacak kadar çoktur çocuklar. Avrupa'da öyle ülkeler vardır ki ormanların sayesinde zengin olup kalkınmışlardır. Ormana verilen emek hiçbir zaman kaybolmaz. İnsana karşılığını en iyi şekilde verir. Ormana bakmayanlar, onu bilgisizce kesip

yok edenler de cezasız kalmaz.", "Adını söylersem tanırsınız… Bilgisizlik… Anladınız mı şimdi… Bilgisizlik… Bilgisizlikten daha büyük dev mi olur… Ondan fazla insanlara kötülüğü dokunan bir başka şey daha var mıdır? Söyleyin. İşte ormanlarımızı yok eden, Yeşilyurt'u bize yıktırıp yerine Boztepe'yi kurduran yedi başlı devin adı bu… Bilgisizlik… Kestik odun diye yaktık… Kestik odun diye sattık… Kimse başa çıkamadı bizimle… Bir yandan da savaş vardı. Köyün aklı başında olanları hep askerdi… Kimse arayıp sormadı da. Bir taraftan da keçilere yedirdik… Bir yandan bilgisizlik, öte yandan keçiler yedi bitirdi ormanı… Kaynaklar kurudu… Kuşlar sustu… Sel suları öç alırcasına saldırmaya başladı köyümüzün üzerine… Hâlimizi gören devlet büyükleri Yeşilyurt adını da silip Boztepe koydular köyümüzün adını… İşte böyle…", "Ağaçsız toprak öksüz kalmış demektir. Toprağı ağaç korur… Kaptırmaz sulara…" ve "(Arkadaki okul levhasını göstererek) Onu şu çatı altında ezdik… Yendik… Şimdi hepimiz biliyoruz iyi olanı, yararlı olanı… Biz iyinin, güzelin, doğrunun yanında yürüyeceğiz." söylemleri "belletme" alt izleğinin "belletici tutum" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

"Veli Dayı, Boztepe'yi nasıl Yeşilyurt yapacağız onu da söylesin bize…" ve "Öyle sanıyorum ki her ne kadar öykü diyorsak da anlatacaklarınız bir gerçek… Gerçeği öğrenmekte yarar var." söylemleri "belletme" alt izleğinin "dayatma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 126 **"**Yeşilyurt" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Siz çalışın, Yeşilyurt'u geri getirin…" ve "Bu öyle bir yara ki bırakın açmayın üstü" söylemleri "öğüt" alt izleğinin "yönlendirme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 126 **"**Yeşilyurt" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Bu öyle bir yara ki bırakın açmayın üstünü… Hem söyleyip anlatmak ne yarar sağlayacak… Yeşilyurt'u bir daha geri getiremeyiz ki… O bir Tanrı vergisiymiş… Kıymetini bilemedik." söylemleri "kaygı" alt izleğinin "endişe duyma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kaygı öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 126 **"**Yeşilyurt" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Adını söylersem tanırsınız… Bilgisizlik… Anladınız mı şimdi… Bilgisizlik… Bilgisizlikten daha büyük dev mi olur… Ondan fazla insanlara kötülüğü dokunan bir başka şey daha var mıdır? Söyleyin. İşte ormanlarımızı yok eden, Yeşilyurt'u bize yıktırıp yerine Boztepe'yi kurduran yedi başlı devin adı bu… Bilgisizlik… Kestik odun diye yaktık… Kestik odun diye sattık… Kimse başa çıkamadı bizimle… Bir yandan da savaş vardı. Köyün aklı başında olanları hep askerdi… Kimse arayıp sormadı da. Bir taraftan da keçilere yedirdik… Bir yandan bilgisizlik,

öte yandan keçiler yedi bitirdi ormanı… Kaynaklar kurudu… Kuşlar sustu… Sel suları öç alırcasına saldırmaya başladı köyümüzün üzerine… Hâlimizi gören devlet büyükleri Yeşilyurt adını da silip Boztepe koydular köyümüzün adını… İşte böyle…", "Ormanların yararları sayılamayacak kadar çoktur çocuklar. Avrupa'da öyle ülkeler vardır ki ormanların sayesinde zengin olup kalkınmışlardır. Ormana verilen emek hiçbir zaman kaybolmaz. İnsana karşılığını en iyi şekilde verir. Ormana bakmayanlar, onu bilgisizce kesip yok edenler de cezasız kalmaz." ve "(Arkadaki okul levhasını göstererek) Onu şu çatı altında ezdik… Yendik… Şimdi hepimiz biliyoruz iyi olanı, yararlı olanı… Biz iyinin, güzelin, doğrunun yanında yürüyeceğiz." söylemleri "ideolojik söylemler" alt izleğinin "düşünce söylemleri" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler düşünce öğeleri yansıtmaktadır.

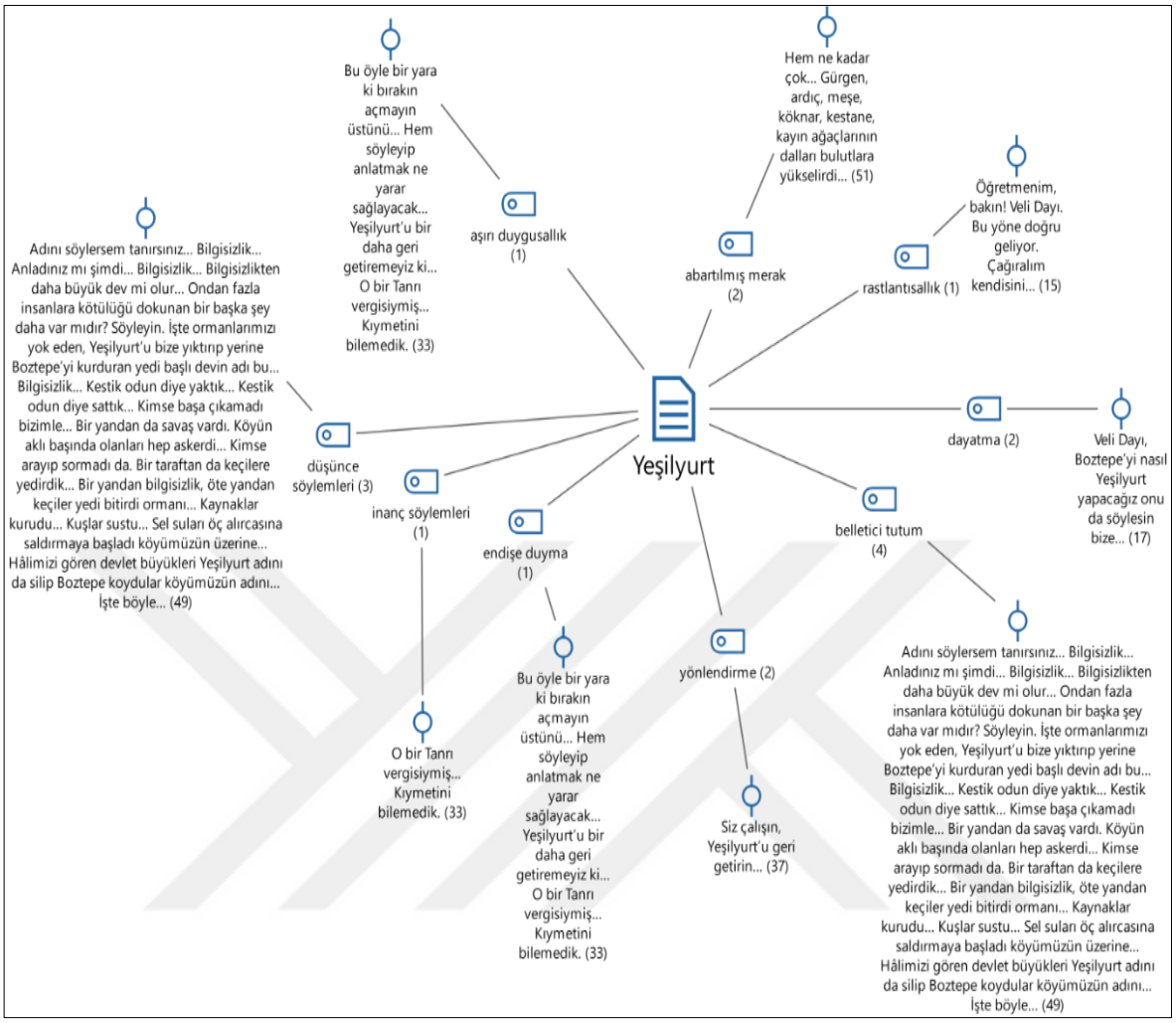
"O bir Tanrı vergisiymiş… Kıymetini bilemedik." söylemleri "ideolojik söylemler" alt izleğinin "inanç söylemleri" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki inanç öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 126 **"**Yeşilyurt" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Bir dev yedi bitirdi desem gene inanmaz mısınız?" ve "Hem ne kadar çok… Gürgen, ardıç, meşe, köknar, kestane, kayın ağaçlarının dalları bulutlara yükselirdi…" söylemleri "abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler" alt izleğinin "abartılmış merak" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler abartılmış merak öğeleri yansıtmaktadır.

"Öğretmenim, bakın! Veli Dayı. Bu yöne doğru geliyor. Çağıralım kendisini…" söylemleri "abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler" alt izleğinin "rastlantısallık" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler rastlantı öğeleri yansıtmaktadır.

"Bu öyle bir yara ki bırakın açmayın üstünü… Hem söyleyip anlatmak ne yarar sağlayacak… Yeşilyurt'u bir daha geri getiremeyiz ki… O bir Tanrı vergisiymiş… Kıymetini bilemedik." söylemleri "abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler" alt izleğinin "aşırı duygusallık" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı duygusallık öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 119. “Yeşilyurt” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 119 incelendiğinde, “Yeşilyurt” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında abartılmış merak (2), dayatma (2), belletici tutum (4), inanç söylemleri (1), aşırı duygusallık (1), yönlendirme (2), rastlantısallık (1), endişe duyma (1), düşünce söylemleri (3) olmak üzere toplam (17) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok belletme (6) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 127. “Küçük müyüz Büyük mü?” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	İşte böyle sevgili okur!
			Her şey ne kadar büyük ve aslında ne kadar küçük şöyle bir düşününce. Ama hepsinden önemli bir şey var, tek bir şey: Kalbin hiç küçük değil. İçine bir evreni sığdırmaya çalışmalısın elinden geldiğince…
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Bir karıncayı düşün, yürüyor sessizce. Bir arıyı düşün şimdi de. Ama bir fil düşün şimdi.

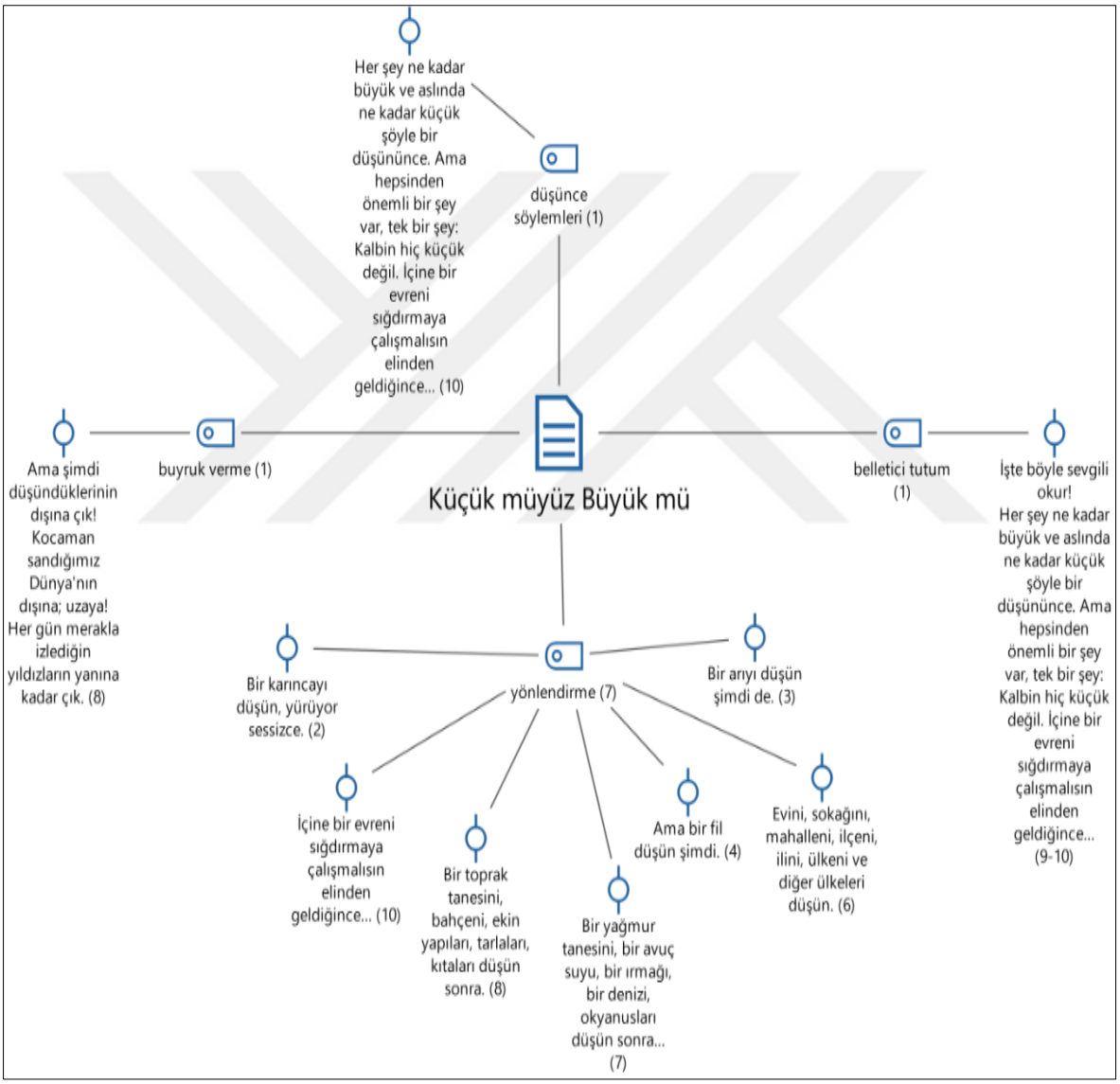
			Evini, sokağını, mahalleni, ilçeni, ilini, ülkeni ve diğer ülkeleri düşün. Bir yağmur tanesini, bir avuç suyu, bir ırmağı, bir denizi, okyanusları düşün sonra… Bir toprak tanesini, bahçeni, ekin yapıları, tarlaları, kıtaları düşün sonra. Ama şimdi düşündüklerinin dışına çık! Kocaman sandığımız Dünya'nın dışına; uzaya! Her gün merakla izlediğin yıldızların yanına kadar çık. İçine bir evreni sığdırmaya çalışmalısın elinden geldiğince…
Evrensel İlkeler	Emir	Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
		Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Her şey ne kadar büyük ve aslında ne kadar küçük şöyle bir düşününce. Ama hepsinden önemli bir şey var, tek bir şey: Kalbin hiç küçük değil. İçine bir evreni sığdırmaya çalışmalısın elinden geldiğince…
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 127 **“**Küçük müyüz Büyük mü” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “İşte böyle sevgili okur! Her şey ne kadar büyük ve aslında ne kadar küçük şöyle bir düşününce. Ama hepsinden önemli bir şey var, tek bir şey: Kalbin hiç küçük değil. İçine bir evreni sığdırmaya çalışmalısın elinden geldiğince…” söylemleri “belletici tutum” alt izleğinin “belletme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 127 **“**Küçük müyüz Büyük mü” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Bir yağmur tanesini, bir avuç suyu, bir ırmağı, bir denizi, okyanusları düşün sonra…”, “Evini, sokağını, mahalleni, ilçeni, ilini, ülkeni ve diğer ülkeleri düşün.”, “Ama bir fil düşün şimdi.”, “Bir arıyı düşün şimdi de.”, “Bir karıncayı düşün, yürüyor sessizce.”, “Bir toprak tanesini, bahçeni, ekin yapıları, tarlaları, kıtaları düşün sonra.”, “İçine bir evreni sığdırmaya çalışmalısın elinden geldiğince…”, “Ama şimdi düşündüklerinin dışına çık! Kocaman sandığımız Dünya'nın dışına; uzaya! Her gün merakla izlediğin yıldızların yanına kadar çık.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 127 **“**Küçük müyüz Büyük mü” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Her şey ne kadar büyük ve aslında ne kadar küçük şöyle bir düşününce. Ama hepsinden önemli bir şey var, tek bir şey: Kalbin hiç küçük değil. İçine bir evreni sığdırmaya çalışmalısın elinden geldiğince…” söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler ideoloji öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 120. “Küçük müyüz Büyük mü?” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 120 incelendiğinde, “Küçük müyüz Büyük mü?” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında buyruk verme (1), yönlendirme (7), belletici tutum (1), düşünce söylemleri (1) olmak üzere toplam (10) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok öğüt (7) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 128. “Yağmur” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	
		Otoriter Öğretme	
	Belletme	Belletici Tutum	Yağmur kiremitleri yıkar Yol yol iner camlardan Alır götürür yokuşların kirini. Yağmur Çoğaltır uykusunu yorulmuşların Kimsesizlerin kederini. Parmak uçlarında incecik bir tıpırtı Usulca uyarır, çoğaltır Terkedilmiş sokakların sessizliğini. Yağmur Çocukların düş gücüne Gizlice bir pencere daha açar. Yağmurda çocuklar Gizlice biraz daha büyür Çoğalır gözlerinde soru imleri.
	Öğüt	Dayatma	
		Yönlendirme	
		Uyarıda Bulunma	
		Öneride Bulunma	
	Emir	Nutuk Çekme	
		Buyruk Verme	
	Korku	Gözdağı Verme	
		Korkutma	
	Kaygı	Endişe Duyma	Yağmur Çoğaltır uykusunu yorulmuşların Kimsesizlerin kederini. Parmak uçlarında incecik bir tıpırtı Usulca uyarır, çoğaltır Terkedilmiş sokakların sessizliğini
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Yağmur Çoğaltır uykusunu yorulmuşların Kimsesizlerin kederini. Parmak uçlarında incecik bir tıpırtı Usulca uyarır, çoğaltır Terkedilmiş sokakların sessizliğini
		İnanç Söylemleri	
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	
		Psikolojik Ayrımcılık	
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	
		Tektipleştirme	
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	
	Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	
	Yaptırımcı Yargılar ve	Yaptırımcı Yargılar	
	Kurallar	Kural Dayatma	
	Tek ve Değişmez	Kalıp Düşünceler	
	Doğrular	Mutlak Doğrular	
	Abartılmış Merak ve Aşırı	Abartılmış Merak	
	Duygusal Öğeler	Zayıflatılmış Merak	
		Rastlantısallık	
		Aşırı Duygusallık	Yağmur Çoğaltır uykusunu yorulmuşların Kimsesizlerin kederini. Parmak uçlarında incecik bir tıpırtı Usulca uyarır, çoğaltır Terkedilmiş sokakların sessizliğini
	Şiddet	Cinsel Şiddet	
		Psikolojik Şiddet	
		Fiziksel Şiddet	
		İhmal ve Kötüye Kullanma	
		Ekonomik Şiddet	

Tablo 128 **“**Yağmur” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Yağmur kiremitleri yıkar

Yol yol iner camlardan

Alır götürür yokuşların kirini.

Yağmur
Çoğaltır uykusunu yorulmuşların
Kimsesizlerin kederini.
Parmak uçlarında incecik bir tıpırtı
Usulca uyarır, çoğaltır
Terkedilmiş sokakların sessizliğini.
Yağmur
Çocukların düş gücüne
Gizlice bir pencere daha açar.
Yağmurda çocuklar
Gizlice biraz daha büyür

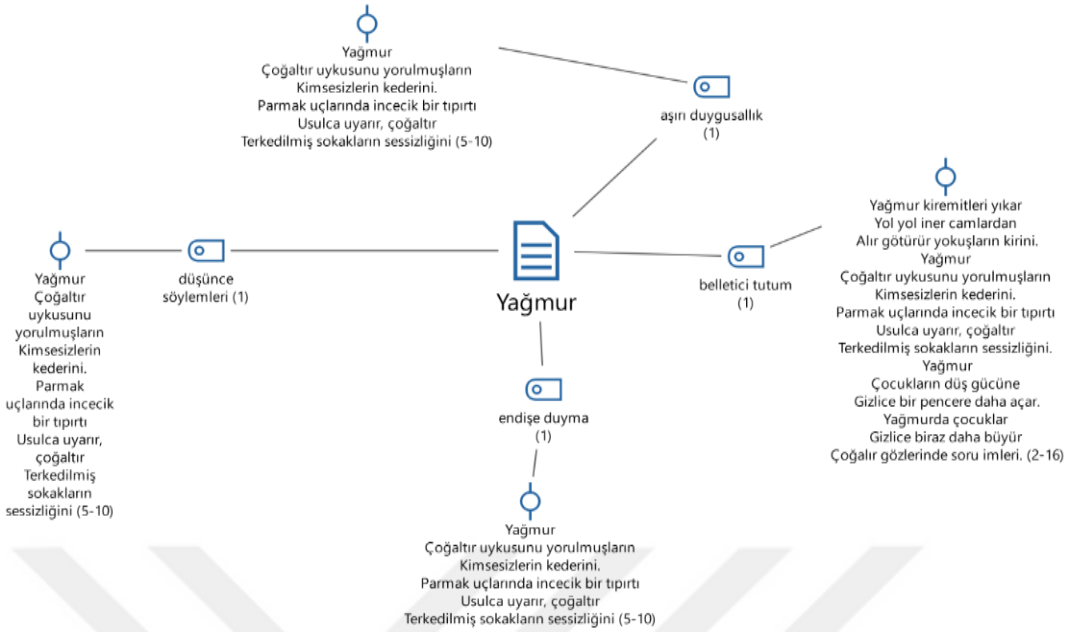
Çoğalır gözlerinde soru imleri.” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 128 **“**Yağmur” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Yağmur
Çoğaltır uykusunu yorulmuşların
Kimsesizlerin kederini.
Parmak uçlarında incecik bir tıpırtı
Usulca uyarır, çoğaltır

Terkedilmiş sokakların sessizliğini” söylemleri “kaygı” alt izleğinin “endişe duyma” alt kategorisiyle, “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle, “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “aşırı duygusallık” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kaygı, düşünce ve aşırı duygusallık öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 121. “Yağmur” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 121 incelendiğinde, “Yağmur” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında belletici tutum (1), aşırı duygusallık (1), endişe duyma (1), düşünce söylemleri (1) olmak üzere toplam (4) kod belirlenmiştir.

Tablo 129. “Ateş Böceği” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Yani her hayvana onu koruyacak savunacak gereksinim dağıtmışlar anlayacağınız.
		Otoriter Öğretme	
	Belletme	Belletici Tutum	
		Dayatma	Bana mutlaka bir şey verin.
	Öğüt	Yönlendirme	
		Uyarıda Bulunma	
		Öneride Bulunma	
	Emir	Nutuk Çekme	
		Buyruk Verme	Bana mutlaka bir şey verin. Bana ses yerine bu güzel ışığı verin demiş.
	Korku	Gözdağı Verme	
		Korkutma	
	Kaygı	Endişe Duyma	Malzemeleri de işleri bittiği için gitme hazırlığı içinde olan görevlilere yalvar yakar olmuş. Yeryüzünde güzellikten nasibini alamamış bir yaratık olarak kalmak istemiyormuş.
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Karanlıkları aydınlatacağım, güzel yaz gecelerini süsleyeceğim, sesim ışığım olacak, insanlar beni çok sevecekler.
		İnanç Söylemleri	
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	
		Psikolojik Ayrımcılık	
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	
		Tektipleştirme	
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	Al güle güle kullan sesini demişler.
		Yaptırımcı Yargılar	
		Kural Dayatma	
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	
		Mutlak Doğrular	
	Abartılmış Merak ve Aşırı	Abartılmış Merak	Çok eski zamanlarda belki de daha eski çağlarda ne kuşlar ne balıklar ne

Duygusal Öğeler		de karada yaşayan hayvanlar böyle güzel renklerle bezelilermiş. Bazıları uçamıyormuş, kanatları yokmuş. Ötemiyor, kükreyemiyormuş. Sesleri solukları duyulmuyormuş. Bazılarının yüzgeçleri bazılarının yeleleri bulunmuyormuş. Hiçbiri bugünkü güzellikte değilmiş yani. Belki hayatından şikayetçiymiş kim bilir. Günlerden bir gün koruyucu melekler toplamışlar bütün yaratıkları çevrelerine. (Ateş Böceği, Konum 2) Çok eski zamanlarda belki de daha eski çağlarda ne kuşlar ne balıklar ne de karada yaşayan hayvanlar böyle güzel renklerle bezelilermiş. Bazıları uçamıyormuş, kanatları yokmuş. Ötemiyor, kükreyemiyormuş. Sesleri solukları duyulmuyormuş. Bazılarının yüzgeçleri bazılarının yeleleri bulunmuyormuş. Hiçbiri bugünkü güzellikte değilmiş yani. Belki hayatından şikayetçiymiş kim bilir. Günlerden bir gün koruyucu melekler toplamışlar bütün yaratıkları çevrelerine. (Ateş Böceği, Konum 2) Çok eski zamanlarda belki de daha eski çağlarda ne kuşlar ne balıklar ne de karada yaşayan hayvanlar böyle güzel renklerle bezelilermiş. Bazıları uçamıyormuş, kanatları yokmuş. Ötemiyor, kükreyemiyormuş. Sesleri solukları duyulmuyormuş. Bazılarının yüzgeçleri bazılarının yeleleri bulunmuyormuş. Hiçbiri bugünkü güzellikte değilmiş yani. Belki hayatından şikayetçiymiş kim bilir. Günlerden bir gün koruyucu melekler toplamışlar bütün yaratıkları çevrelerine.
	Zayıflatılmış Merak	
	Rastlantısallık	Nedense sonra olanları kendisi mi fark etmiş yoksa biri mi söylemiş ne olmuşsa olmuş işte.
	Aşırı Duygusallık	Minik böcek onların yolunu kesmiş. Ben sessiz sedasız ne yaparım dünyada. Bana mutlaka bir şey verin. Hiç olmazsa sivrisineklerinki gibi bir vızıltı olsun. Varlığımı kanıtlayayım, sesimi duyurayım, dünyayı güzelleştireyim. Görevliler mutsuzca başlarını öne eğmişler. Bu kutsal ve çok güzel istek karşısında ne diyeceklerini bilememişler.
Şiddet	Cinsel Şiddet	
	Psikolojik Şiddet	
	Fiziksel Şiddet	
	İhmal ve Kötüye Kullanma	
	Ekonomik Şiddet	

Tablo 129 **“**Ateş Böceği” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Yani her hayvana onu koruyacak savunacak gereksinim dağıtmışlar anlayacağınız.” söylemleri “öğretme” alt izleğinin “aşırı öğreticilik” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğretme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 129 **“**Ateş Böceği” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Bana mutlaka bir şey verin.” söylemleri “belletme” alt izleğinin “dayatma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 129 **“**Ateş Böceği” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Bana ses yerine bu güzel ışığı verin demiş.” ve “Bana mutlaka bir şey verin.” söylemleri “emir” alt izleğinin “buyruk verme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler buyruk verme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 129 **“**Ateş Böceği” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Malzemeleri de işleri bittiği için gitme hazırlığı içinde olan görevlilere yalvar yakar olmuş. Yeryüzünde güzellikten nasibini alamamış bir yaratık olarak kalmak istemiyormuş.” söylemleri “kaygı” alt izleğinin “endişe duyma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kaygı öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 129 **“**Ateş Böceği” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Karanlıkları aydınlatacağım, güzel yaz gecelerini süsleyeceğim, sesim ışığım olacak, insanlar beni çok sevecekler.” söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler ideoloji öğeleri yansıtmaktadır.

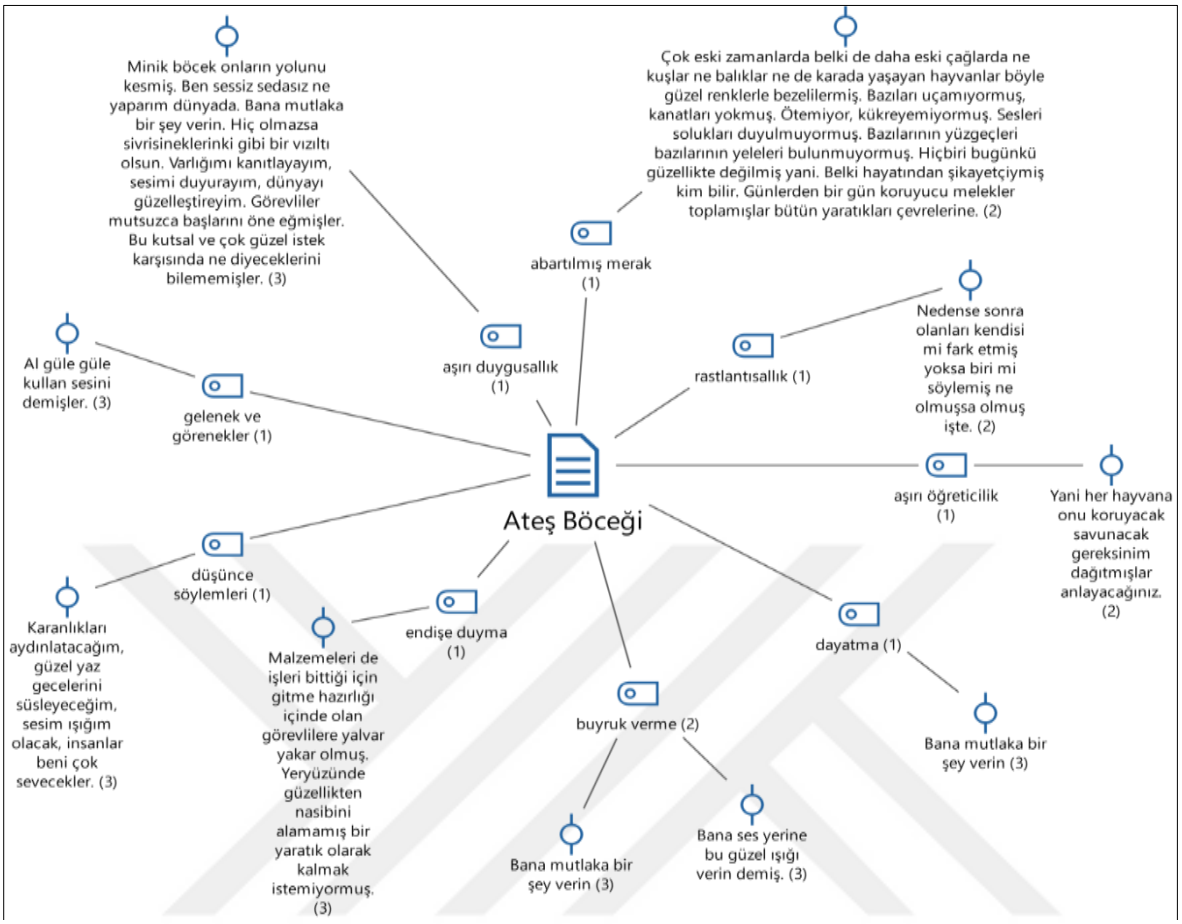
Tablo 129 **“**Ateş Böceği” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Al güle güle kullan sesini demişler.” söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “gelenek ve görenekler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler gelenek ve görenek öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 129 **“**Ateş Böceği” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Çok eski zamanlarda belki de daha eski çağlarda ne kuşlar ne balıklar ne de karada yaşayan hayvanlar böyle güzel renklerle bezelilermiş. Bazıları uçamıyormuş, kanatları yokmuş. Ötemiyor, kükreyemiyormuş. Sesleri solukları duyulmuyormuş. Bazılarının yüzgeçleri bazılarının yeleleri bulunmuyormuş. Hiçbiri bugünkü güzellikte değilmiş yani. Belki hayatından şikayetçiymiş kim bilir. Günlerden bir gün koruyucu melekler toplamışlar bütün yaratıkları çevrelerine.” söylemleri “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “abartılmış merak” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler abartılmış merak öğeleri yansıtmaktadır.

“Nedense sonra olanları kendisi mi fark etmiş yoksa biri mi söylemiş ne olmuşsa olmuş işte.” söylemleri “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “rastlantısallık” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler rastlantı öğeleri yansıtmaktadır.

“Minik böcek onların yolunu kesmiş. Ben sessiz sedasız ne yaparım dünyada. Bana mutlaka bir şey verin. Hiç olmazsa sivrisineklerinki gibi bir vızıltı olsun. Varlığımı kanıtlayayım, sesimi duyurayım, dünyayı güzelleştireyim. Görevliler mutsuzca başlarını öne eğmişler. Bu kutsal ve çok güzel istek karşısında ne diyeceklerini bilememişler.” söylemleri “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “aşırı duygusallık” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı duygusallık öğeleri yansıtmaktadır. Lukens (1999), çocuk edebiyatı yapıtlarında iyi yapılandırılan nitelikli bir kurguyu abartılmış merak, aşırı duygusallık ve rastlantısallık gibi durumların bozabileceğini dile getirmektedir.

Şekil 122. “Ateş Böceği” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 122 incelendiğinde, “Ateş Böceği” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında abartılmış merak (1), dayatma (1), buyruk verme (2), aşırı duygusallık (1), aşırı öğreticilik (1), gelenek ve görenekler (1), rastlantısallık (1), endişe duyma (1), düşünce söylemleri (1) olmak üzere toplam (11) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler (3) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 130. “Doğanın Sesi” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik Otoriter Öğretme	
	Belletme	Belletici Tutum	Ben doğayım! Güneş anne ısıtır bedenimi, Kucağımda hayat bulur tümce yaratık, Yüce dağlarım vardır, ufukları sisli, Sonsuz ovalarım vardır, özgürlük kokar, Denizlerim vardır, rüzgârımda köpürüp coşar, Göklerim ki bazen bulutlanır, Bazen mavi mavi ışıldar. Uzar gider çayırlarım, ormanlarım, Irmaklarım çağıl çağıl akar. Ben doğayım! Siz insanlar üzerime Bağlar, bahçeler kurarsınız, Ben de çeşit çeşit meyveler, Renk renk çiçekler sunarım size,

Buğdaylar veririm bereketli toprağımdan.
Yeşil kırlarımda koyun, kuzu
ve sığırlar yayılır,
Onların eti ve sütüyle beslerim sizi,
Mutlu etmeye çalışırım hepinizi.
Ben doğayım!

Tablo 130 **“**Doğanın Sesi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Ben doğayım!
Güneş anne ısıtır bedenimi,
Kucağımda hayat bulur tümce yaratık,
Yüce dağlarım vardır, ufukları sisli,
Sonsuz ovalarım vardır, özgürlük kokar,
Denizlerim vardır, rüzgârımda köpürüp coşar,
Göklerim ki bazen bulutlanır,
Bazen mavi mavi ışıldar.
Uzar gider çayırlarım, ormanlarım,
Irmaklarım çağıl çağıl akar.
Ben doğayım!
Siz insanlar üzerime
Bağlar, bahçeler kurarsınız,
Ben de çeşit çeşit meyveler,
Renk renk çiçekler sunarım size,
Buğdaylar veririm bereketli toprağımdan.
Yeşil kırlarımda koyun, kuzu
ve sığırlar yayılır,
Onların eti ve sütüyle beslerim sizi,
Mutlu etmeye çalışırım hepinizi.

Ben doğayım!” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

“Beni koruyun, temiz tutun ey insanlar!
Ağaçlarla donatın bağrımı,
Kirletip bırakmayın
Suyumu, havamı, toprağımı.
Ben doğayım!
Biliniz ki benim ölümüm
Sizin ve tüm canlıların

Ölümü demektir.

Çünkü benimle varsınız,

Benimle soluk alırsınız!” söylemleri “belletme” alt izleğinin “dayatma” alt kategorisiyle ve “emir” alt izleğinin “nutuk çekme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler dayatma ve nutuk çekme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 130 **“**Doğanın Sesi” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Biliniz ki benim ölümüm

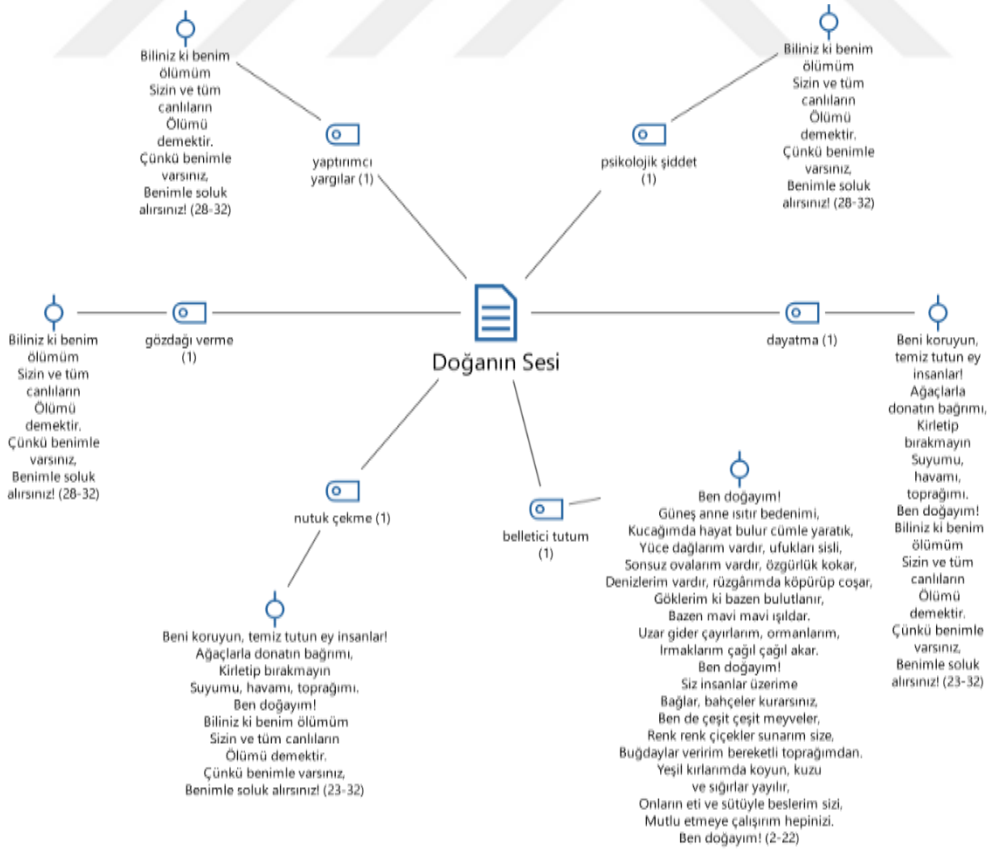
Sizin ve tüm canlıların

Ölümü demektir.

Çünkü benimle varsınız,

Benimle soluk alırsınız!” söylemleri “korku” alt izleğinin “gözdağı verme” alt kategorisiyle, “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “yaptırımcı yargılar” alt kategorisiyle ve “şiddet” alt izleğinin “psikolojik şiddet” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler gözdağı verme, yaptırımcı yargı ve şidddet öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 123. “Doğanın Sesi” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 123 incelendiğinde, "Doğanın Sesi" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında gözdağı verme (1), dayatma (1), belletici tutum (1), yaptırımcı yargılar (1), nutuk çekme (1), psikolojik şiddet (1) olmak üzere toplam (6) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok belletme (2) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 131. "Çılgın Böcekler Korosu" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	"Eğlenceyi işkenceye çeviriyorsunuz. Ölçüsü kaçan her şey kötü olur."
		Dayatma	"Bundan sonra evlenen her hayvan için düğün yapılacak."
			"Böceklerden bir koro kurulsun. Düğün şarkılarını koro söylesin!" demiş.
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	Şarkıyı sen söylemeyi düşünüyorsan hiç heveslenme.
			"Şarkıları çok uzatmayın, gece olunca bitirin."
		Öneride Bulunma	
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	"Böceklerden bir koro kurulsun. Düğün şarkılarını koro söylesin!" demiş
			"Bundan sonra evlenen her hayvan için düğün yapılacak."
			"Yeter artık, susun!"
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	Çılgın böceklerin bitmek tükenmek bilmeyen konserlerini dinlememek için evlenmeye korkar olmuşlar.
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Ölçüsü kaçan her şey kötü olur.
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	Bir varmış, bir yokmuş, Masal seven çokmuş. Saymaya kalkmışlar, Kırk bin yıl gece, kırk bin yıl gündüz, Saymış bitirememişler, Bu severmiş, bu sevmezmiş demeye kalmamış, Söz sözü tamamlamış, masal da başlamış.
		Yaptırımcı Yargılar	"İnsanlar, evlendikleri zaman düğün dedikleri eğlenceler düzenliyorlar. Evlendiklerini herkese duyuruyorlar. Şarkılar söyleyip oyunlar oynuyorlar." Çılgın Böcekler Korosu, filin sözlerine hiç aldırış etmemiş, şarkılarına devam etmişler. Fil çok sinirlenmiş. Koca hortumuyla bütün böcekleri "hüüüp" diye çekip hortumunun içine toplamış. Sonra da hepsini dışarı püskürtmüş. Böceklerin her biri bir yere dağılmış.
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	Ölçüsü kaçan her şey kötü olur.
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	Bir varmış, bir yokmuş, Masal seven çokmuş. Saymaya kalkmışlar, Kırk bin yıl gece, kırk bin yıl gündüz, Saymış bitirememişler, Bu severmiş, bu sevmezmiş demeye kalmamış, Söz sözü tamamlamış, masal da başlamış.
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	Fil çok sinirlenmiş.
		Fiziksel Şiddet	Koca hortumuyla bütün böcekleri "hüüüp" diye çekip hortumunun içine toplamış. Sonra da hepsini dışarı püskürtmüş.
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 131 **“**Çılgın Böcekler Korosu” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Eğlenceyi işkenceye çeviriyorsunuz. Ölçüsü kaçan her şey kötü olur.” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

“Bundan sonra evlenen her hayvan için düğün yapılacak.” ve “Böceklerden bir koro kurulsun. Düğün şarkılarını koro söylesin!” demiş.” söylemleri “belletme” alt izleğinin “dayatma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 131 **“**Çılgın Böcekler Korosu” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Şarkıları çok uzatmayın, gece olunca bitirin.” ve “Şarkıyı sen söylemeyi düşünüyorsan hiç heveslenme.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “uyarıda bulunma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 131 **“**Çılgın Böcekler Korosu” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Böceklerden bir koro kurulsun. Düğün şarkılarını koro söylesin!” demiş”, “Yeter artık, susun!” ve “Bundan sonra evlenen her hayvan için düğün yapılacak.” söylemleri “emir” alt izleğinin “buyruk verme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler emir öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 131 **“**Çılgın Böcekler Korosu” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Çılgın böceklerin bitmek tükenmek bilmeyen konserlerini dinlememek için evlenmeye korkar olmuşlar.” söylemleri “korku” alt izleğinin “korkutma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler korku öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 131 **“**Çılgın Böcekler Korosu” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Ölçüsü kaçan her şey kötü olur.” söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” ve “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “kalıp düşünceler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler korku ve kalıp düşünce öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 131 **“**Çılgın Böcekler Korosu” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “İnsanlar, evlendikleri zaman düğün dedikleri eğlenceler düzenliyorlar. Evlendiklerini herkese duyuruyorlar. Şarkılar söyleyip oyunlar oynuyorlar.” ve

“Bir varmış, bir yokmuş,
Masal seven çokmuş.
Saymaya kalkmışlar,
Kırk bin yıl gece, kırk bin yıl gündüz,

Saymış bitirememişler,

Bu severmiş, bu sevmezmiş demeye kalmamış,

Söz sözü tamamlamış, masal da başlamış.” söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “gelenek ve görenek” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler gelenek ve görenek öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 131 **“**Çılgın Böcekler Korosu” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Bir varmış, bir yokmuş,

Masal seven çokmuş.

Saymaya kalkmışlar,

Kırk bin yıl gece, kırk bin yıl gündüz,

Saymış bitirememişler,

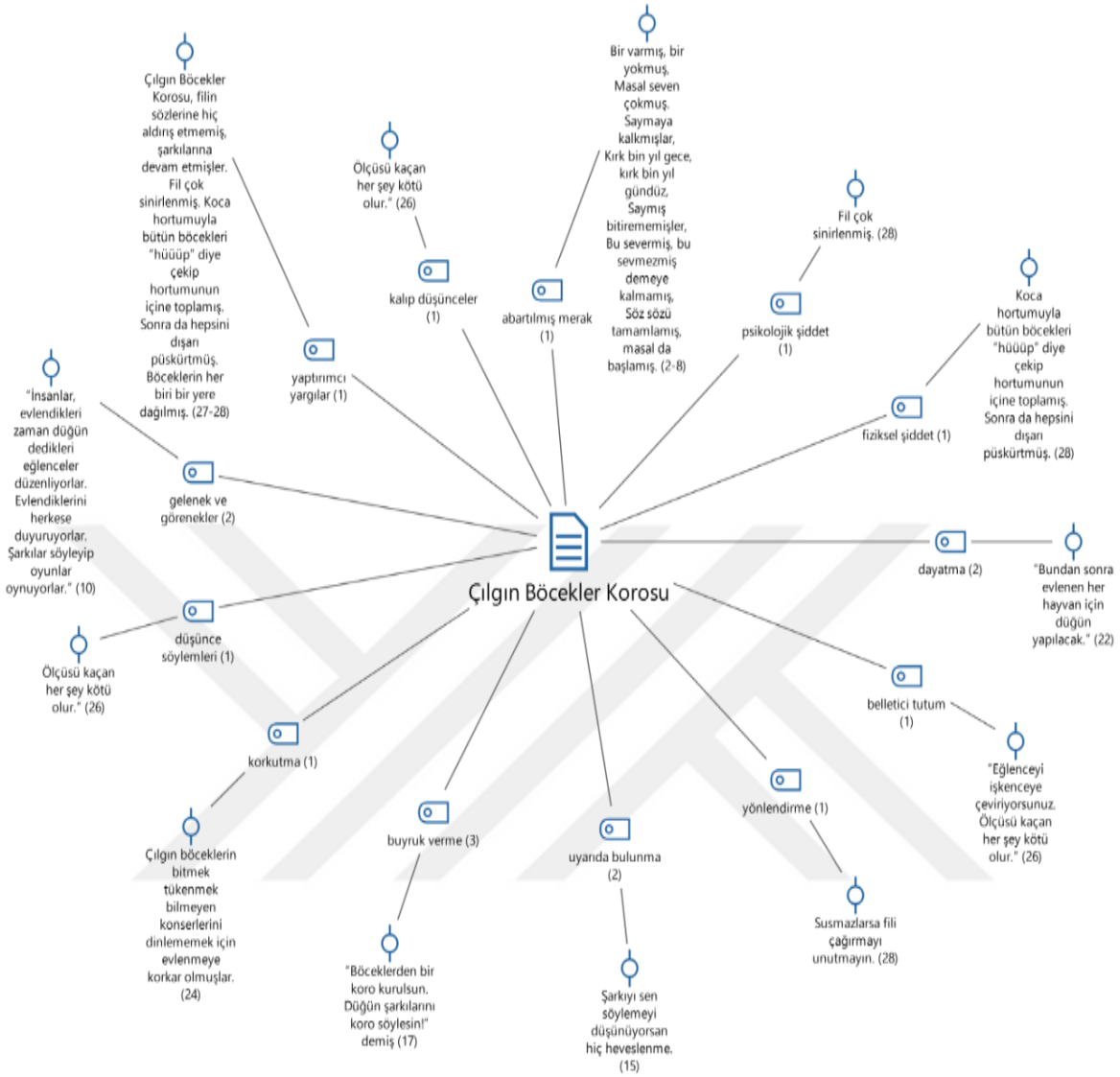
Bu severmiş, bu sevmezmiş demeye kalmamış,

Söz sözü tamamlamış, masal da başlamış.” söylemleri “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “abartılmış merak” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler abartılmış merak öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 131 **“**Çılgın Böcekler Korosu” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Fil çok sinirlenmiş.” söylemleri “şiddet” alt izleğinin “psikolojik şiddet” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler şiddet öğeleri yansıtmaktadır.

“Koca hortumuyla bütün böcekleri “hüüüp” diye çekip hortumunun içine toplamış. Sonra da hepsini dışarı püskürtmüş.” söylemleri “şiddet” alt izleğinin “fiziksel şiddet” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler şiddet öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 124. “Çılgın Böcekler Korosu” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 124 incelendiğinde, “Çılgın Böcekler Korosu” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında abartılmış merak (1), korkutma (1), dayatma (2), belletici tutum (1), yaptırımcı yargılar (1), kalıp düşünceler (1), buyruk verme (3), psikolojik şiddet (1), fiziksel şiddet (1), yönlendirme (1), gelenek ve görenekler (2), uyarıda bulunma (2), düşünce söylemleri (1) olmak üzere toplam (18) kod belirlenmiştir.

Tablo 132. “Dört Büyük Şair” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	– Önce Namık Kemal’den başlayalım istersen. Özgürlük ve yurt şairidir o. Şiirimizi yenilemiştir. Vatan Yahut Silistre adlı oyununu yazmıştır. Sonunda sürgüne gönderildi. – Magosa’ya mı? – Oraya. Zaten ölümü de Magosa’da, bir zindanda oldu. Yahya Kemal, Türkçenin güzelliğini çok iyi bir biçimde ortaya koydu. İstanbul’u yazdı. Şiirimizi çağdaş çizgiye getiren şairlerimizden biri de Ahmet Haşim’dir. Yalnızlık duygusunu, hüzünleri işlemiştir. Onun “Merdiven” şiiri söyle başlar: Ağır ağır çıkacaksın bu

			merdivenlerden – Homeros bile Anadolu'da doğmuş. İki gözü de görmezmiş onun. – Ama dünya durdukça yaşayacak iki dev yapıt bırakmış arkasında: İlyada ve Odysseia
Evrensel İlkeler	Belletme	Otoriter Öğretme Belletici Tutum	Öbürlerinin adlarını da bilmeyen yoktur. Çok ünlü sanatçılar bunlar.
	Öğüt	Dayatma Yönlendirme Uyarıda Bulunma	Büyük şairleri sıraya koymak doğru değil. Yarış atı değil ki onlar, birinci, ikinci, üçüncü diye ayıralım.
	Emir	Öneride Bulunma Nutuk Çekme Buyruk Verme	Bugün senin anlayacağın dilde yazılmış şiirleri de var. Onları oku.
	Korku	Gözdağı Verme Korkutma	
	Kaygı	Endişe Duyma	
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Özgürlük ve yurt şairidir o. Şiirimizi yenilemiştir. Vatan Yahut Silistre adlı oyununu yazmıştır. Sonunda sürgüne gönderildi.
	Cinsiyet Ayrımcılığı	İnanç Söylemleri Fiziksel Ayrımcılık Psikolojik Ayrımcılık Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Tektipleştirme	
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler Yaptırımcı Yargılar	Vatan Yahut Silistre adlı oyununu yazmıştır. Sonunda sürgüne gönderildi. – Magosa'ya mı? – Oraya. Zaten ölümü de Magosa'da, bir zindanda oldu.
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kural Dayatma Kalıp Düşünceler Mutlak Doğrular	
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak Zayıflatılmış Merak Rastlantısallık Aşırı Duygusallık	
	Şiddet	Cinsel Şiddet Psikolojik Şiddet	Vatan Yahut Silistre adlı oyununu yazmıştır. Sonunda sürgüne gönderildi.
		Fiziksel Şiddet İhmal ve Kötüye Kullanma Ekonomik Şiddet	

Tablo 132 **"**Dört Büyük Şair" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Şiirimizi çağdaş çizgiye getiren şairlerimizden biri de Ahmet Haşim'dir. Yalnızlık duygusunu, hüzünleri işlemiştir. Onun "Merdiven" şiiri söyle başlar: Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden", "Yahya Kemal, Türkçenin güzelliğini çok iyi bir biçimde ortaya koydu. İstanbul'u yazdı.", "– Önce Namık Kemal'den başlayalım istersen. Özgürlük ve yurt şairidir o. Şiirimizi yenilemiştir. Vatan Yahut Silistre adlı oyununu yazmıştır. Sonunda sürgüne gönderildi.

– Magosa'ya mı?

– Oraya. Zaten ölümü de Magosa'da, bir zindanda oldu.", "– Homeros bile Anadolu'da doğmuş. İki gözü de görmezmiş onun. – Ama dünya durdukça yaşayacak iki dev yapıt bırakmış arkasında: İlyada ve Odysseia" söylemleri "öğretme" alt izleğinin "aşırı öğreticilik" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 132 **“**Dört Büyük Şair” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Öbürlerinin adlarını da bilmeyen yoktur. Çok ünlü sanatçılar bunlar.” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 132 **“**Dört Büyük Şair” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Büyük şairleri sıraya koymak doğru değil. Yarış atı değil ki onlar, birinci, ikinci, üçüncü diye ayıralım.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “uyarıda bulunma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt öğeleri yansıtmaktadır.

“Bugün senin anlayacağın dilde yazılmış şiirleri de var. Onları oku.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “öneride bulunma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 132 **“**Dört Büyük Şair” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Özgürlük ve yurt şairidir o. Şiirimizi yenilemiştir. Vatan Yahut Silistre adlı oyununu yazmıştır. Sonunda sürgüne gönderildi.” söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler ideoloji öğeleri yansıtmaktadır.

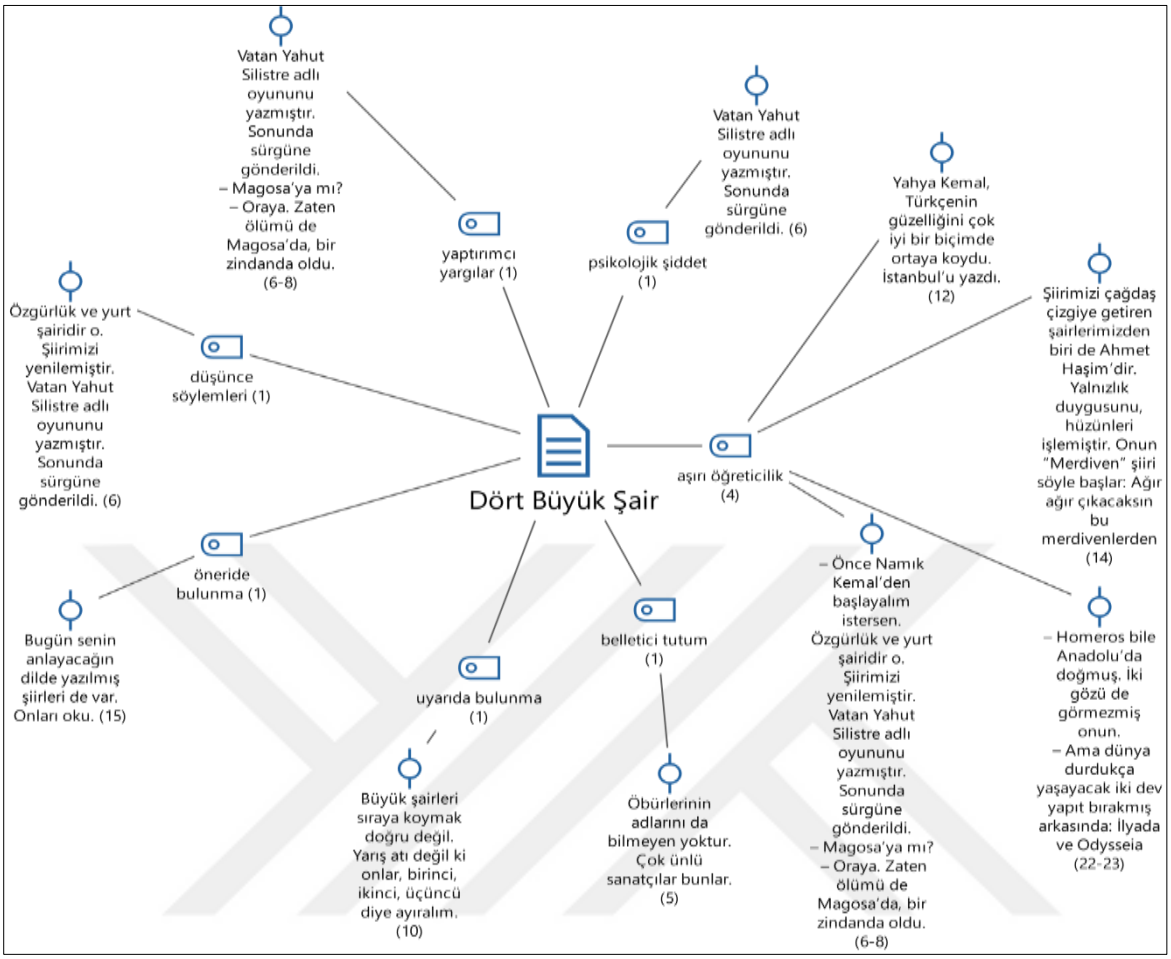
Tablo 132 **“**Dört Büyük Şair” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Vatan Yahut Silistre adlı oyununu yazmıştır. Sonunda sürgüne gönderildi.

– Magosa’ya mı?

– Oraya. Zaten ölümü de Magosa’da, bir zindanda oldu.” söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “yaptırımcı yargılar” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yaptırımcı yargı öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 132 **“**Dört Büyük Şair” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Vatan Yahut Silistre adlı oyununu yazmıştır. Sonunda sürgüne gönderildi.” söylemleri “şiddet” alt izleğinin “psikolojik şiddet” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler psikolojik şiddet öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 125. “Dört Büyük Şair” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 125 incelendiğinde, “Dört Büyük Şair” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında belletici tutum (1), yaptırımcı yargı (1), aşırı öğreticilik (4), psikolojik şiddet (1), uyarıda bulunma (1), öneride bulunma (1), düşünce söylemleri (1) olmak üzere toplam (10) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok öğretme (4) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 133. “Sinema” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	Korkardım da İçine girerken Kapkaranlık oluverirdi
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-

Cinsiyet Ayrımcılığı	İnanç Söylemleri	-
	Fiziksel Ayrımcılık	-
	Psikolojik Ayrımcılık	-
	Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
	Tektipleştirme	-
Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
	Yaptırımcı Yargılar	-
	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	Elli kattı belki Yüz kattı belki Bin kattı belki
	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 133 **“**Sinema” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Korkardım da

İçine girerken

Kapkaranlık oluverirdi” söylemleri “korku” alt izleğinin “korkutma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler korku öğeleri yansıtmaktadır.

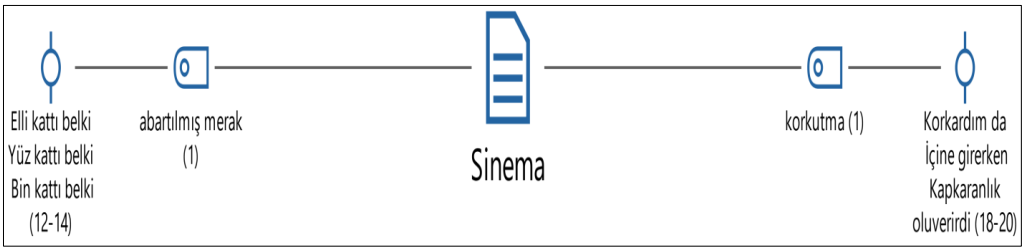
Tablo 133 **“**Sinema” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Elli kattı belki

Yüz kattı belki

Bin kattı belki” söylemleri “abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler” alt izleğinin “abartılmış merak” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler abartılmış merak öğeleri yansıtmaktadır. Kitapta abartılmış şekilde kullanılan merak inandırıcılığı kaybetmeye neden olmakta ve mantık sınırları dışına çıkmaktadır. Bu durum da çocukla kitap arasında soğukluk oluşturmaktadır (Kaya, 2010).

Şekil 126. “Sinema” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 126 incelendiğinde, “Sinema” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında korkutma (1), abartılmış merak (1) olmak üzere toplam (2) kod belirlenmiştir.

Tablo 134. “Fotoğrafın İcadı” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Karanlık kutu İlk fotoğraf makinesi, önünde küçük bir delik bulunan bir kutuydu. O dönemde kutuya kamera adı veriliyordu. Latince de kamera kutu da karanlık anlamına geliyordu. Karanlık kutuya iğne deliği fotoğraf makinesi de deniyor. Karanlık kutunun nasıl çalıştığına gelince, fotoğrafı çekilen cihazlardan yansıyan ışık, kutunun önündeki delikten içeri girer. Bunun sonucunda da deliğin karşısındaki yüzeyde cismin ters bir görüntüsü oluşur. İlk Fotoğraf Fransız buluşçu Joseph geliştirdiği özel bir yöntem sayesinde 1825 yılında bir karanlık kutu kullanarak günümüze kalan en eski fotoğrafı çekti. Bu yöntemle elde edilen fotoğraflar üzerlerinde ışık düştüğünde sertleşen bir maddeyle kaplı plakayla elde ediliyordu. Plaka bazı kimyasal maddelerle yıkanarak sertleşmeyen bölümleri temizliyordu. Böylece fotoğraf ortaya çıkıyordu. Ancak bu yöntemle plakanın üzerinde görüntü oluşması için saatlerce beklemek gerekiyordu. İnsanlı İlk Fotoğraf 1837 yılında Fransız sanatçı ve Fizikçi Doger fotoğrafçılıkta adı verilen yeni bir yöntem geliştirdi. Doger bu yöntem sayesinde saatler süren görüntü elde etme süresini kısaltarak on dakikaya kadar düşürdü. Yine de bu yöntemle hareket eden insanların ya da nesnelerin fotoğrafını çekmek mümkün olmuyordu. Fotoğraflar artık kağıt üzerinde 1841 yılında İngiliz buluşçu William adı verilen yeni bir yöntem geliştirdi. Bu yöntemde fotoğraf kimyasal bir madde ile kaplı özel bir kağıt üzerinde oluşturuluyordu. Bu yöntem sayesinde fotoğraf elde etme süresini birkaç dakikaya düşürmeyi başardı. Ancak oluşan fotoğrafta ışık alan bölgeler koyu tonlarda, olmayan bölgeler açık tonlarda görünüyordu. Bir başka deyişe fotoğraflar negatif oluyordu. Elde ettiği bu negatif görüntüyü tekrar fotoğraflıyordu. Böylece ışık alan bölgelerin açık tonlarda, almayan bölgelerin koyu tonlarda görüldüğü pozitif görüntüler elde ediyordu. İlk renkli fotoğraf 1800lü yılların ortalarına kadar fotoğraflar belirli kısımları elle boyanarak renklendiriliyordu. İskoçyalı bir fizikçi olan Mexwll renklerle ilgili çok sayıda araştırma ve deney yaptı. Mexvell’in bu araştırmaları sayesinde 1861 yılında ilk renkli fotoğraf elde edildi. Herkes fotoğraf çekiyor Önceleri fotoğraf çekmek zahmetli bir işti. Bu nedenle herkes fotoğraf çekemiyordu. ABD’li buluşçu ve iş adamı George fotoğraf çekmeyi kolaylaştırmayı amaçlıyordu. Bu amaçla 1883 yılında rulo halindeki ilk fotoğraf filmlerini geliştirdi. 1888 yılında da hem bu filmlerin kullanılabileceği yeni bir fotoğraf makinesi tasarladı hem de kendi fotoğraf şirketini kurdu. Tasarladığı makine kolayca taşınabiliyordu ve diğer makinelerden farklı olarak içine rulo film yerleştirilerek kullanılıyordu. Kullanıcılar 100 fotoğraf çektikten sonra makinelerini şirkete götürerek fotoğraflarını kağıda bastırıyorlardı. Makine içine yeni bir film takılarak yeniden kullanılabiliyordu. Artık Fotoğraf Sayısal 1969 yılında Kanadalı Fizikçi ve ABD’li fizikçi özel bir algılayıcı geliştirdi. Aslında bu algılayıcı çok sayıda küçük algılayıcıdan oluşuyordu. Bu küçük algılayıcıların her biri ışığı elektrik sinyallerine çeviriyordu. Algılayıcılardan

			gelen sinyaller makinenin içindeki elektronik devreler tarafından bir araya getirilirek görüntü oluşturuluyordu. Günümüzde fotoğraf makinelerinin çoğunda bu tür algılayıcılar kullanılıyor.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
Evrensel İlkeler	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	-
	Yaptırımcı Yargılar ve	Yaptırımcı Yargılar	-
	Kurallar	Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez	Kalıp Düşünceler	-
	Doğrular	Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve	Abartılmış Merak	-
	Aşırı Duygusal Öğeler	Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 134 **“**Fotoğrafın İcadı” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Karanlık kutu

İlk fotoğraf makinesi, önünde küçük bir delik bulunan bir kutuydu. O dönemde kutuya kamera adı veriliyordu. Latince de kamera kutu da karanlık anlamına geliyordu. Karanlık kutuya iğne deliği fotoğraf makinesi de deniyor. Karanlık kutunun nasıl çalıştığına gelince, fotoğrafı çekilen cihazlardan yansıyan ışık, kutunun önündeki delikten içeri girer. Bunun sonucunda da deliğin karşısındaki yüzeyde cismin ters bir görüntüsü oluşur.

İlk Fotoğraf

Fransız buluşçu Joseph geliştirdiği özel bir yöntem sayesinde 1825 yılında bir karanlık kutu kullanarak günümüze kalan en eski fotoğrafı çekti. Bu yöntemle elde edilen fotoğraflar üzerlerinde ışık düştüğünde sertleşen bir maddeyle kaplı plakayla elde ediliyordu. Plaka bazı kimyasal maddelerle yıkanarak sertleşmeyen bölümleri temizliyordu. Böylece fotoğraf ortaya çıkıyordu. Ancak bu yöntemle plakanın üzerinde görüntü oluşması için saatlerce beklemek gerekiyordu.

İnsanlı İlk Fotoğraf

1837 yılında Fransız sanatçı ve Fizikçi Doger fotoğrafçılıkta adı verilen yeni bir yöntem geliştirdi. Doger bu yöntem sayesinde saatler süren görüntü elde etme süresini kısaltarak on

dakikaya kadar düşürdü. Yine de bu yöntemle hareket eden insanların ya da nesnelerin fotoğrafını çekmek mümkün olmuyordu.

Fotoğraflar artık kağıt üzerinde

1841 yılında İngiliz buluşçu William adı verilen yeni bir yöntem geliştirdi. Bu yöntemde fotoğraf kimyasal bir madde ile kaplı özel bir kağıt üzerinde oluşturuluyordu. Bu yöntem sayesinde fotoğraf elde etme süresini birkaç dakikaya düşürmeyi başardı. Ancak oluşan fotoğrafta ışık alan bölgeler koyu tonlarda, olmayan bölgeler açık tonlarda görünüyordu. Bir başka deyişe fotoğraflar negatif oluyordu. Elde ettiği bu negatif görüntüyü tekrar fotoğraflıyordu. Böylece ışık alan bölgelerin açık tonlarda, almayan bölgelerin koyu tonlarda görüldüğü pozitif görüntüler elde ediyordu.

İlk renkli fotoğraf

1800lü yılların ortalarına kadar fotoğraflar belirli kısımları elle boyanarak renklendiriliyordu. İskoçyalı bir fizikçi olan Mexwll renklerle ilgili çok sayıda araştırma ve deney yaptı. Mexvell'in bu araştırmaları sayesinde 1861 yılında ilk renkli fotoğraf elde edildi.

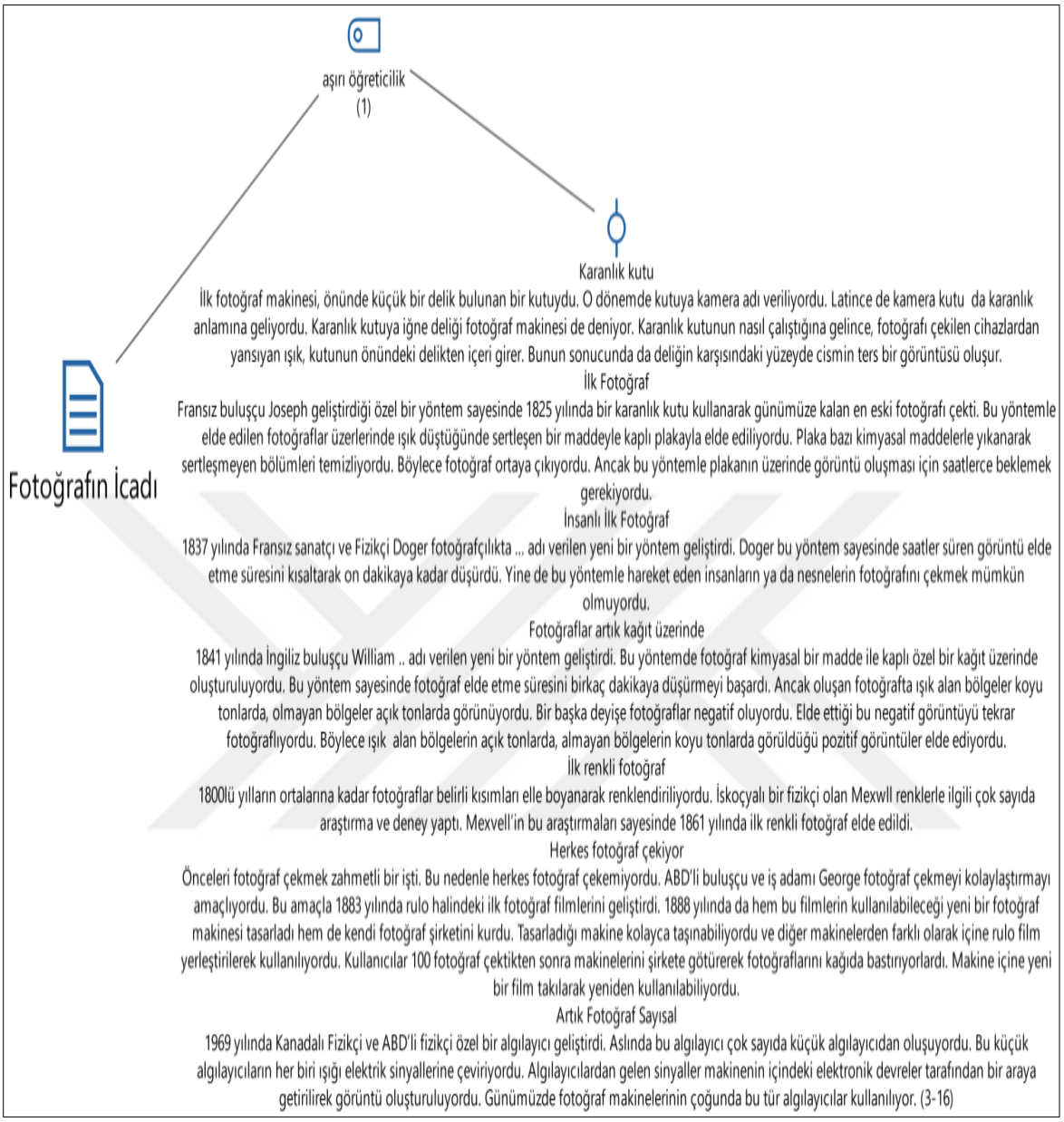
Herkes fotoğraf çekiyor

Önceleri fotoğraf çekmek zahmetli bir işti. Bu nedenle herkes fotoğraf çekemiyordu. ABD'li buluşçu ve iş adamı George fotoğraf çekmeyi kolaylaştırmayı amaçlıyordu. Bu amaçla 1883 yılında rulo halindeki ilk fotoğraf filmlerini geliştirdi. 1888 yılında da hem bu filmlerin kullanılabileceği yeni bir fotoğraf makinesi tasarladı hem de kendi fotoğraf şirketini kurdu. Tasarladığı makine kolayca taşınabiliyordu ve diğer makinelerden farklı olarak içine rulo film yerleştirilerek kullanılıyordu. Kullanıcılar 100 fotoğraf çektikten sonra makinelerini şirkete götürerek fotoğraflarını kağıda bastırıyorlardı. Makine içine yeni bir film takılarak yeniden kullanılabiliyordu.

Artık Fotoğraf Sayısal

1969 yılında Kanadalı Fizikçi ve ABD'li fizikçi özel bir algılayıcı geliştirdi. Aslında bu algılayıcı çok sayıda küçük algılayıcıdan oluşuyordu. Bu küçük algılayıcıların her biri ışığı elektrik sinyallerine çeviriyordu. Algılayıcılardan gelen sinyaller makinenin içindeki elektronik devreler tarafından bir araya getirilirek görüntü oluşturuluyordu. Günümüzde fotoğraf makinelerinin çoğunda bu tür algılayıcılar kullanılıyor." söylemleri "öğretme" alt izleğinin "aşırı öğreticilik" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme öğeleri yansıtmaktadır. Metinlerde asıl amaç çocuklara bilgiyi doğrudan aktarmak değil, bilgilere nasıl daha rahat ulaşabileceğini ve öğrenebileceğini kavratmak olmalıdır (Bilgin ve Bahar, 2008).

Şekil 127. “Fotoğrafın İcadı” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 127 incelendiğinde, “Fotoğrafın İcadı” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1) olmak üzere toplam (1) kod belirlenmiştir.

Tablo 135. “Tiyatroyu da Kim İcat Etti?” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	tiyatro gösterisi için metinlerin yazılmış olması ve rollerin ezberlenmesi gerekir. Görüyorsun ki tiyatro sizin oyununuza çok benziyor. Çocuklar bütün gün tiyatro oynar. Oyuncular, siz çocukların işini meslek olarak yapanlardır. Fark budur. Onlar bununla para kazanır.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Eğer çocuklar baştan beri oyun oynamasalardı, tiyatro da olmazdı. Ayrıca çocuklar, bir tiyatro gösterisine gittikten sonra, en inanılmaz öyküleri uydururlar. Bir kukla ya da çocuk tiyatrosuna gitmiş olmaları fark etmez ya da sirkte bir palyaçoyu izlemiş olmaları…

Evrensel İlkeler	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Eğer çocuklar baştan beri oyun oynamasalardı, tiyatro da olmazdı.
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	tiyatro gösterisi için metinlerin yazılmış olması ve rollerin ezberlenmesi gerekir.
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	Tiyatro, bütün çocukların bildiği bir şeydir.
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 135 **“**Tiyatroyu da Kim İcat Etti?” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “tiyatro gösterisi için metinlerin yazılmış olması ve rollerin ezberlenmesi gerekir. Görüyorsun ki tiyatro sizin oyununuza çok benziyor. Çocuklar bütün gün tiyatro oynar. Oyuncular, siz çocukların işini meslek olarak yapanlardır. Fark budur. Onlar bununla para kazanır.” söylemleri “öğretme” alt izleğinin “aşırı öğreticilik” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme öğeleri yansıtmaktadır.

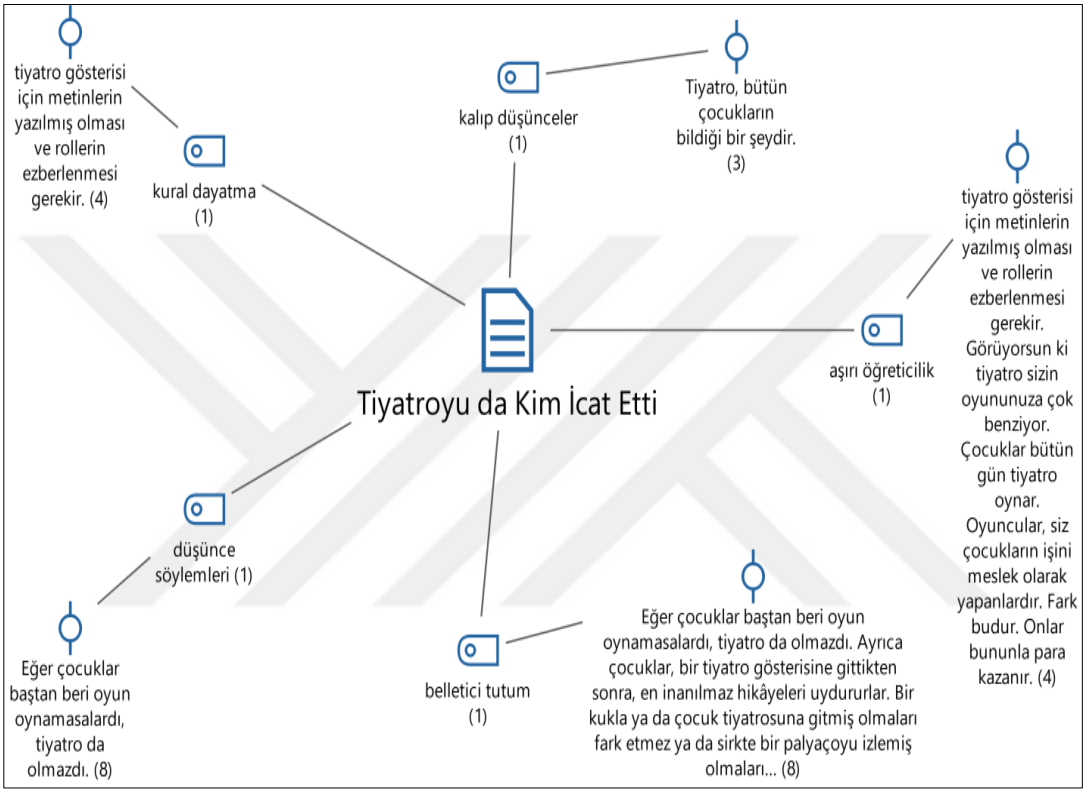
Tablo 135 **“**Tiyatroyu da Kim İcat Etti?” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Eğer çocuklar baştan beri oyun oynamasalardı, tiyatro da olmazdı. Ayrıca çocuklar, bir tiyatro gösterisine gittikten sonra, en inanılmaz öyküleri uydururlar. Bir kukla ya da çocuk tiyatrosuna gitmiş olmaları fark etmez ya da sirkte bir palyaçoyu izlemiş olmaları…” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 135 **“**Tiyatroyu da Kim İcat Etti?” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “tiyatro gösterisi için metinlerin yazılmış olması ve rollerin ezberlenmesi gerekir.” söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “kural dayatma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kural dayatma öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 135 **“**Tiyatroyu da Kim İcat Etti?” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Tiyatro, bütün çocukların bildiği bir şeydir.” söylemleri “tek ve değişmez

doğrular" alt izleğinin "kalıp düşünce" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kalıp düşünce öğeleri yansıtmaktadır. Değişen dünyaya baktığımızda doğruların, mutlak ve tek olmadığını net olarak görmekteyiz (Dilidizgün, 2000). Bu nedenle yazar kendi doğrularını aktarmaktan ziyade mutlak doğrunun olmadığını bilmeli ve çocukları kendi görüşüne çekmeye çalışmamalıdır.

Şekil 128. "Tiyatroyu da Kim İcat Etti?" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 128 incelendiğinde, "Tiyatroyu da Kim İcat Etti?" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında belletici tutum (1), kalıp düşünceler (1), aşırı öğreticilik (1), kural dayatma (1), düşünce söylemleri (1) olmak üzere toplam (4) kod belirlenmiştir.

Tablo 136. "Eskiciyle Para Babası" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Ama hiç ayrımında olmadan, altınlarla birlikte bir şeyi daha gömmüş: Yaşama sevincini.
	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	"Al şu yüz altını, özenle sakla, gerekince de hiç çekinmeden harca."
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	"Ya bu altınları çalarlarsa?"

		Artık şarkı söylemez olmuş, sesini yitirmiş. Uyku da gitmiş. Evine gelenlere kuşkuyla bakar olmuş, yerli yersiz kaygılanmaya başlamış. Gün boyu gözü kapıda, kulağı kirişteymiş artık. Geceleri bir kedi hafif bir gürültü yapacak olsa, birileri altınları alıp gidecek sanarak yatağından fırlayıveriyormuş.
İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
	İnanç Söylemleri	-
Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
	Psikolojik Ayrımcılık	-
	Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	para babasıymış para babası Para babası
	Tektipleştirme	-
Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	-
Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Yaptırımcı Yargılar	artık uykusundan uyandırmadığı adamın kapısını çalmış. "Efendim, alın şu yüz altınınızı da bana şarkılarımı ve uykumu geri verin." demiş.
	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	Bizim eskici yüzlerce yıldır topraktan çıkarılan tüm altınların önüne yığıldığını sanmış. Alıp evine getirmiş altınları. Getirip de şöyle önüne koyunca, bir korkudur çökmüş içine. "Ya bu altınları çalarlarsa?" diye söylenmiş. Sonra altınlarını sarmış, sarmalamış, evinin bodrum katına gömmüş. Ama hiç ayrımında olmadan, altınlarla birlikte bir şeyi daha gömmüş: Yaşama sevincini. Artık şarkı söylemez olmuş, sesini yitirmiş. Uyku da gitmiş. Evine gelenlere kuşkuyla bakar olmuş, yerli yersiz kaygılanmaya başlamış. Gün boyu gözü kapıda, kulağı kirişteymiş artık. Geceleri bir kedi hafif bir gürültü yapacak olsa, birileri altınları alıp gidecek sanarak yatağından fırlayıveriyormuş. En sonunda bu yaşama dayanamaz olmuş, altınları sakladığı yerden çıkarmış, artık uykusundan uyandırmadığı adamın kapısını çalmış. "Efendim, alın şu yüz altınınızı da bana şarkılarımı ve uykumu geri verin." demiş.
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	"Dostum, söyler misin bana, sen yılda ne kadar para kazanırsın?" diye sormuş. Bizim şen eskici gülümsemiş. "Yılda mı dediniz, efendim? Ben böyle yapmam hesabımı." demiş. "Bir günün hesabını sonraki günün hesabına eklemem hiçbir zaman. Yılın sonunu getireyim, yeter. Nasıl olsa, her gün kendi ekmeğini getirir." "Peki, günde ne kadar kazanırsın?" diye üstelemiş para babası. "Kimi zaman çok, kimi zaman az ama hep bir şeyler kazanırım işte." demiş eskici. "İşin tatsız yanı boş kalmaktır; ülkemizde bayram sayısı çok fazla." Para babası gülmüş. "Bak, ben sana bir yardımda bulunayım." demiş. "Al şu yüz altını, özenle sakla, gerekince de hiç çekinmeden harca."

Tablo 136 **"**Eskiciyle Para Babası" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Ama hiç ayrımında olmadan, altınlarla birlikte bir şeyi daha gömmüş: Yaşama sevincini." söylemleri "belletme" alt izleğinin "belletici tutum" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 136 **"**Eskiciyle Para Babası" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Al şu yüz altını, özenle sakla, gerekince de hiç çekinmeden harca." söylemleri "öğüt" alt izleğinin "yönlendirme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 136 **“**Eskiciyle Para Babası” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Ya bu altınları çalarlarsa?” ve “Artık şarkı söylemez olmuş, sesini yitirmiş. Uyku da gitmiş. Evine gelenlere kuşkuyla bakar olmuş, yerli yersiz kaygılanmaya başlamış. Gün boyu gözü kapıda, kulağı kirişteymiş artık. Geceleri bir kedi hafif bir gürültü yapacak olsa, birileri altınları alıp gidecek sanarak yatağından fırlayıveriyormuş.” söylemleri “kaygı” alt izleğinin “endişe duyma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler endişe öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 136 **“**Eskiciyle Para Babası” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “para babası”, “para babasıymış” ve “Para babası” söylemleri “cinsiyet ayrımcılığı” alt izleğinin “toplumsal cinsiyet eşitsizliği” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler toplumsal cinsiyet eşitsizliği öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 136 **“**Eskiciyle Para Babası” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “artık uykusundan uyandırmadığı adamın kapısını çalmış. “Efendim, alın şu yüz altınınızı da bana şarkılarımı ve uykumu geri verin.” demiş.” söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “yaptırımcı yargılar” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yaptırımcı yargı öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 136 **“**Eskiciyle Para Babası” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Bizim eskici yüzlerce yıldır topraktan çıkarılan tüm altınların önüne yığıldığını sanmış. Alıp evine getirmiş altınları. Getirip de şöyle önüne koyunca, bir korkudur çökmüş içine. “Ya bu altınları çalarlarsa?” diye söylenmiş. Sonra altınlarını sarmış, sarmalamış, evinin bodrum katına gömmüş. Ama hiç ayrımında olmadan, altınlarla birlikte bir şeyi daha gömmüş: Yaşama sevincini. Artık şarkı söylemez olmuş, sesini yitirmiş. Uyku da gitmiş. Evine gelenlere kuşkuyla bakar olmuş, yerli yersiz kaygılanmaya başlamış. Gün boyu gözü kapıda, kulağı kirişteymiş artık. Geceleri bir kedi hafif bir gürültü yapacak olsa, birileri altınları alıp gidecek sanarak yatağından fırlayıveriyormuş. En sonunda bu yaşama dayanamaz olmuş, altınları sakladığı yerden çıkarmış, artık uykusundan uyandırmadığı adamın kapısını çalmış. “Efendim, alın şu yüz altınınızı da bana şarkılarımı ve uykumu geri verin.” demiş.” söylemleri “şiddet” alt izleğinin “psikolojik şiddet” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler şiddet öğeleri yansıtmaktadır.

“Dostum, söyler misin bana, sen yılda ne kadar para kazanırsın?” diye sormuş.

Bizim şen eskici gülümsemiş.

“Yılda mı dediniz, efendim? Ben böyle yapmam hesabımı.” demiş. “Bir günün hesabını sonraki günün hesabına eklemem hiçbir zaman. Yılın sonunu getireyim, yeter. Nasıl olsa, her gün kendi ekmeğini getirir.”

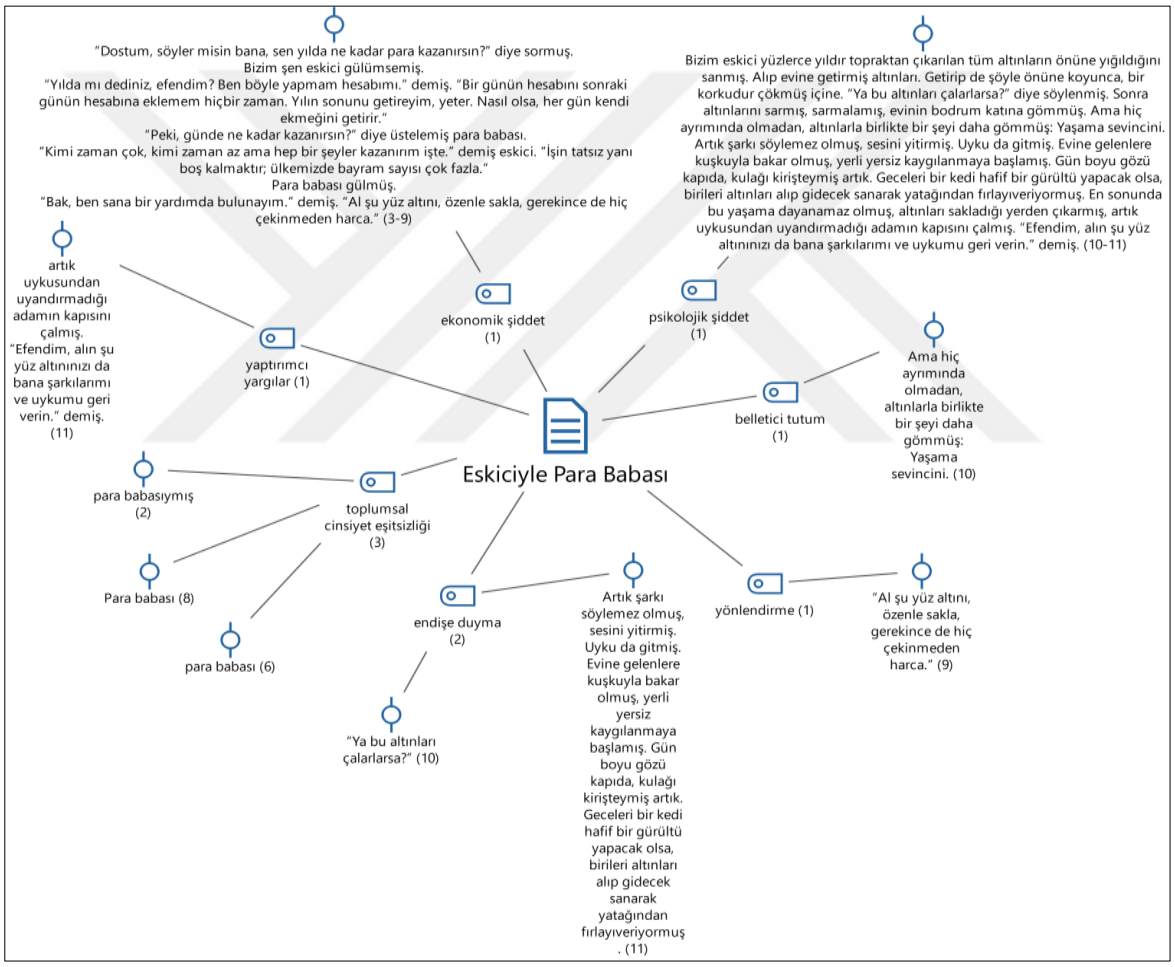
“Peki, günde ne kadar kazanırsın?” diye üstelemiş para babası.

“Kimi zaman çok, kimi zaman az ama hep bir şeyler kazanırım işte.” demiş eskici. “İşin tatsız yanı boş kalmaktır; ülkemizde bayram sayısı çok fazla.”

Para babası gülmüş.

“Bak, ben sana bir yardımda bulunayım.” demiş. “Al şu yüz altını, özenle sakla, gerekince de hiç çekinmeden harca.” söylemleri “şiddet” alt izleğinin “ekonomik şiddet” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler şiddet öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 129. “Eskiciyle Para Babası” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 129 incelendiğinde, “Eskiciyle Para Babası” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında belletici tutum (1), ekonomik şiddet (1), yaptırımcı yargılar (1), psikolojik şiddet (1), yönlendirme (1), endişe duyma (2), toplumsal cinsiyet eşitsizliği (3) olmak üzere toplam (10) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok cinsiyet ayrımcılığı (3) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 137. “Ah Heidi Neredesin?” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	İnsanları birbirinden ayıran ne dil, ne din, ne ırk ne de renktir. Benim için insanları birbirinden ayıran şey, yalnızca düşünceleri ve hayalleridir. Sınırsızca düşünmenin ve hayal kurmanın ustası ise çocuklardır.
	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	gökkuşağının altından geçmek için hâlâ “Heidi” gibi bir çocuğun elimi tutmasına ihtiyaç duyuyorum. Ah Heidi neredesin?
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	İnsanları birbirinden ayıran ne dil, ne din, ne ırk ne de renktir. Benim için insanları birbirinden ayıran şey, yalnızca düşünceleri ve hayalleridir. Sınırsızca düşünmenin ve hayal kurmanın ustası ise çocuklardır.
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	Heidi kim mi? İsviçreli bir köylü kızı, benim en yakın çocukluk arkadaşım. Gerçi, yıllar sonra benim dışımda pek çok çocukla yakın arkadaş olduğunu öğrenmiş ve bu yüzden ona çok kızmıştım! Heidi bir çizgi film kahramanıymış kimin umurunda.
	Şiddet	Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
		Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

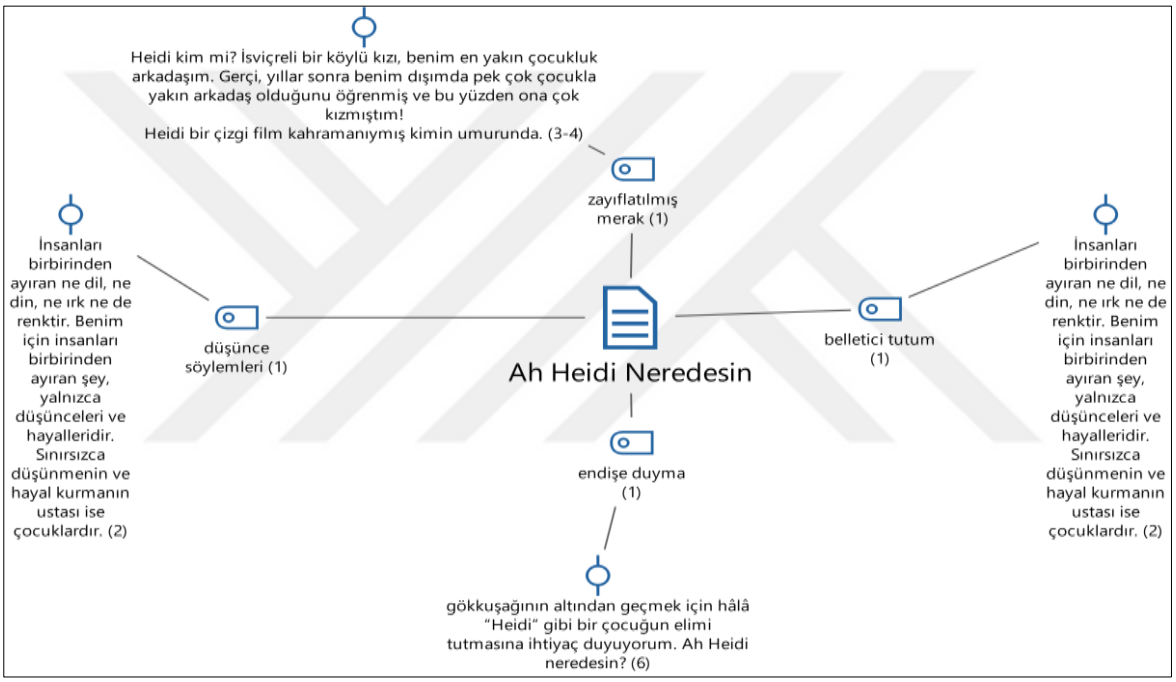
Tablo 137 **“**Ah Heidi Neredesin?” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “İnsanları birbirinden ayıran ne dil, ne din, ne ırk ne de renktir. Benim için insanları birbirinden ayıran şey, yalnızca düşünceleri ve hayalleridir. Sınırsızca düşünmenin ve hayal kurmanın ustası ise çocuklardır.” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ve “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler düşünce ve belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 137 **“**Ah Heidi Neredesin?” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “gökkuşağının altından geçmek için hâlâ “Heidi” gibi bir çocuğun elimi tutmasına ihtiyaç duyuyorum. Ah Heidi neredesin?” söylemleri “kaygı” alt izleğinin “endişe

duyma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kaygı öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 137 **"**Ah Heidi Neredesin?" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Heidi kim mi? İsviçreli bir köylü kızı, benim en yakın çocukluk arkadaşım. Gerçi, yıllar sonra benim dışımda pek çok çocukla yakın arkadaş olduğunu öğrenmiş ve bu yüzden ona çok kızmıştım! Heidi bir çizgi film kahramanıymış kimin umurunda." söylemleri "abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler" alt izleğinin "zayıflatılmış merak" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kaygı öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 130. "Ah Heidi Neredesin?" Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 130 incelendiğinde, "Ah Heidi Neredesin?" adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında belletici tutum (1), zayıflatılmış merak (1), endişe duyma (1), düşünce söylemleri (1) olmak üzere toplam (4) kod belirlenmiştir.

Tablo 138. "Sözcükler" Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Sözcükler Anne sütüdür Çocuklara şiiri sevdiren Ve her çocuğun Çemberiyle dönen. Bir şarkı yağmurdan Bir masal düşten Bir kırmızı nar Sözcükler. Oğullara portakal çiçeği

			Kızlara ak zambaktır sözcükler Sütün mavisinde İkindinin gölgesinde. Biliyorum En güzel terzi Sözcükleri biçip Çocuklara yansıtan Şiirin süt dili Annelerdir. Biliyorum artık Şiirin sütü Annelerden akar Bir de çocukluktan.
Evrensel İlkeler	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	Sözcükler Anne sütüdür Çocuklara şiiri sevdiren Ve her çocuğun Çemberiyle dönen.
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 138 **“**Sözcükler” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Sözcükler

Anne sütüdür

Çocuklara şiiri sevdiren

Ve her çocuğun

Çemberiyle dönen.

Bir şarkı yağmurdan

Bir masal düşten

Bir kırmızı nar

Sözcükler.

Oğullara portakal çiçeği

Kızlara ak zambaktır sözcükler

Sütün mavisinde

İkindinin gölgesinde.

Biliyorum

En güzel terzi

Sözcükleri biçip

Çocuklara yansıtan

Şiirin süt dili

Annelerdir.

Biliyorum artık

Şiirin sütü

Annelerden akar

Bir de çocukluktan.” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 138 **“**Sözcükler” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

“Sözcükler

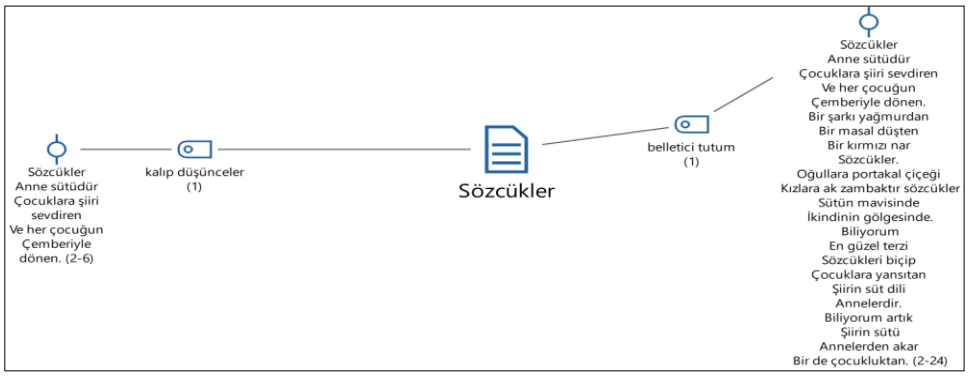
Anne sütüdür

Çocuklara şiiri sevdiren

Ve her çocuğun

Çemberiyle dönen.” söylemleri “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “kalıp düşünceler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kalıp düşünce öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 131. “Sözcükler” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 131 incelendiğinde, “Sözcükler” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında belletici tutum (1), kalıp düşünceler (1) olmak üzere toplam (2) kod belirlenmiştir.

Tablo 139. “İpek Kelebeği” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Bir tek ipek böceği kelebeği bunların 16 katı sayıda yumurta yapabilir dedi babam.
			O kurtçuklar yemedi yumurtaları, onlar o küçük yumurtalardan çıktılar işte. İnanamıyordum. Birlikte gidip baktık. Kutunun içinde geziniyordu kurtçuklar. Şu minik parçalar yumurtaların kabukları diye açıkladı babam. Civcivler de yumurtadan çıkmıyorlar mı? İşte bunlar da civcivler gibi. Yalnız çok daha küçük. Görüyor musun ne kadar aç hepsi?
			Babam bu beyaz nesnelere koza denildiğini ve ipin bu kozalardan elde edildiğini söyledi.
			Bilmiyor musun dedi. Tırtılı tanımadın mı? Kozanın içinde geçirdiği süre boyunca gelişti ve kelebek oldu.
			İpek böcekleri çiftleşiyor diye açıkladı babam. Sonra dişi kelebekler yumurtlayacak. Bu yumurtalardan da yeni kurtçuklar çıkacak. Tıpkı horozlar ve tavukların üremesi gibi.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Babam onları bir karton kutuya koyup beklememi söyledi.
			Biraz daha beklemen gerekir dedi babam.
			Onlara dut yaprağı vermelisin. Daha çok küçük oldukları için ancak körpe yaprakları yiyebilirler.
			O çatallı dalı kutudan çıkarma artık dedi babam.
			Buna benzer birkaç dal daha getirsen iyi olur.
			Beklemelisin dedi babam.
		Uyarıda Bulunma	Ağacın dallarını kırayım deme. Kendin de düşmemeye bak.
			Ağacın yapraklarını bitireceksin diyordu. Evde gerçekten ipek böceği mi besliyorsun sen yoksa keçi sürüsü mü?
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	Babam güldü. Buna kızdım doğrusu. Ben böyle üzgünken nasıl gülerdi.
			İpek yumuşaklığını yitirdi kafamın içinde, güzelliğini de yitirdi. Yün elde etmek için bir koyunun tüylerini kesersiniz. Koyuna bir şey olmaz. Tüyler yeniden belki eskisinden daha gür olarak uzar. Ama ipek kelebeğini öldürmeden ipek elde edemezsiniz.
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	Ağlayacak gibi oldum. Babama koştum. Baba yumurtaları kurtlar yemiş. Babam güldü.
		Fiziksel Şiddet	Bu yüzden de daha kelebekler dışarı çıkmadan kozalar kaynar suya atılır. İpek yumuşaklığını yitirdi kafamın içinde, güzelliğini de yitirdi.

	Yün elde etmek için bir koyunun tüylerini kesersiniz. Koyuna bir şey olmaz. Tüyler yeniden belki eskisinden daha gür olarak uzar. Ama ipek kelebeğini öldürmeden ipek elde edemezsiniz.
İhmal ve Kötüye Kullanma	-
Ekonomik Şiddet	-

Tablo 139 **"**İpek Kelebeği" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Bir tek ipek böceği kelebeği bunların 16 katı sayıda yumurta yapabilir dedi babam.", "İpek böcekleri çiftleşiyor diye açıkladı babam. Sonra dişi kelebekler yumurtlayacak. Bu yumurtalardan da yeni kurtçuklar çıkacak. Tıpkı horozlar ve tavukların üremesi gibi.", "İnanamıyordum. Birlikte gidip baktık. Kutunun içinde geziniyordu kurtçuklar. Şu minik parçalar yumurtaların kabukları diye açıkladı babam. Civcivler de yumurtadan çıkmıyorlar mı? İşte bunlar da civcivler gibi. Yalnız çok daha küçük. Görüyor musun ne kadar aç hepsi?" , "Babam bu beyaz nesnelere koza denildiğini ve ipin bu kozalardan elde edildiğini söyledi.", "Bilmiyor musun dedi. Tırtılı tanımadın mı? Kozanın içinde geçirdiği süre boyunca gelişti ve kelebek oldu." ve "O kurtçuklar yemedi yumurtaları, onlar o küçük yumurtalardan çıktılar işte." söylemleri "öğretme" alt izleğinin "aşırı öğreticilik" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 139 **"**İpek Kelebeği" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Babam onları bir karton kutuya koyup beklememi söyledi.", "Biraz daha beklemen gerekir dedi babam.", "Onlara dut yaprağı vermelisin. Daha çok küçük oldukları için ancak körpe yaprakları yiyebilirler.", "O çatallı dalı kutudan çıkarma artık dedi babam.", "Beklemelisin dedi babam." ve "Buna benzer birkaç dal daha getirsen iyi olur." söylemleri "öğüt" alt izleğinin "yönlendirme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt öğeleri yansıtmaktadır.

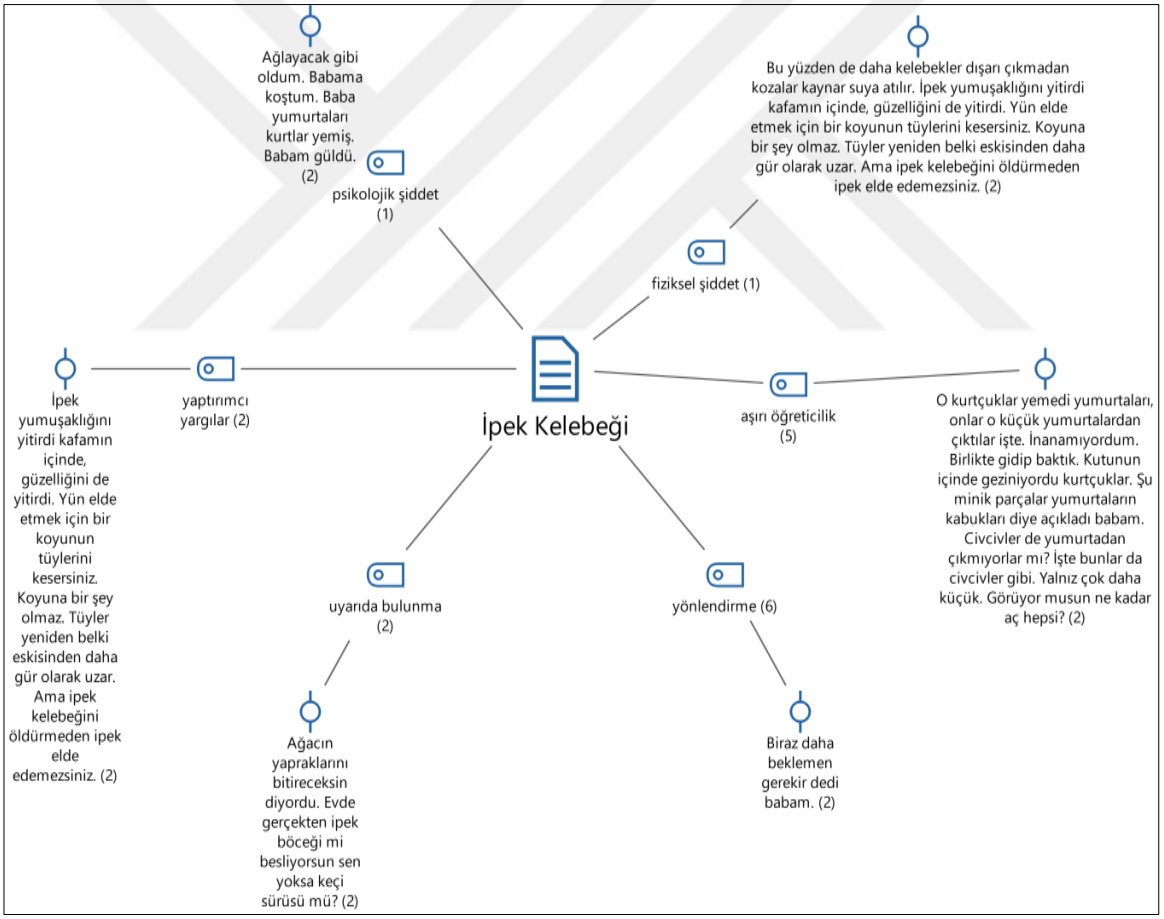
"Ağacın dallarını kırayım deme. Kendin de düşmemeye bak." ve "Ağacın yapraklarını bitireceksin diyordu. Evde gerçekten ipek böceği mi besliyorsun sen yoksa keçi sürüsü mü?" söylemleri "öğüt" alt izleğinin "uyarıda bulunma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 139 **"**İpek Kelebeği" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Babam güldü. Buna kızdım doğrusu. Ben böyle üzgünken nasıl gülerdi. İpek yumuşaklığını yitirdi kafamın içinde, güzelliğini de yitirdi. Yün elde etmek için bir koyunun tüylerini kesersiniz. Koyuna bir şey olmaz. Tüyler yeniden belki eskisinden daha gür olarak uzar. Ama ipek kelebeğini öldürmeden ipek elde edemezsiniz." söylemleri "geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar" alt izleğinin "yaptırımcı yargılar" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yaptırımcı yargı öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 139 **“**İpek Kelebeği” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Ağlayacak gibi oldum. Babama koştum. Baba yumurtaları kurtlar yemiş. Babam güldü.” söylemleri “şiddet” alt izleğinin “psikolojik şiddet” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yaptırımcı şiddet öğeleri yansıtmaktadır.

“Bu yüzden de daha kelebekler dışarı çıkmadan kozalar kaynar suya atılır. İpek yumuşaklığını yitirdi kafamın içinde, güzelliğini de yitirdi. Yün elde etmek için bir koyunun tüylerini kesersiniz. Koyuna bir şey olmaz. Tüyler yeniden belki eskisinden daha gür olarak uzar. Ama ipek kelebeğini öldürmeden ipek elde edemezsiniz.” söylemleri “şiddet” alt izleğinin “fiziksel şiddet” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yaptırımcı şiddet öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 132. “İpek Kelebeği” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 132 incelendiğinde, “İpek Kelebeği” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında yaptırımcı yargılar (2), aşırı öğreticilik (5), psikolojik şiddet (1), fiziksel şiddet (1), yönlendirme (6), uyarıda bulunma (2) olmak üzere toplam (17) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok öğüt (8) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 140. “Güler Yüze ve Gülmeye Dair” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	konuşurken söze başladığınız sırada karşınızdakinin kaşlarını çattığını, asık bir suratla sizi dinlediğini görürseniz konuşmak hevesiniz kırılır. Lafı kısa kesip bu tatsız sohbeti bir an önce bitirmeye bakarsınız. Bir de karşınızdakinin sizi güler yüzle dinlediğini, hatta araya biraz da tatlı söz karıştırarak sohbete renk verdiğini görecek olsanız konuştukça konuşacağınız gelir. Güler yüz her şeyden evvel insana cesaret verir. Çünkü güler yüzlü insanlar her kusuru hoş gören, affeden insanlardır. Onun her kusuru yapabileceğini ve bütün bu kusurların affedilmeye layık olduğunu önceden kabul ettiğimiz için çocuk karşısında gülümser bir yüz takınırız. Olgun insanlar yalnız çocuklara değil, herkese affedici, kusura pek aldırmayıcı bir yüzle bakarlar. Bu dünya öyle çatık kaşla dolaşmaya, şunun bunun kalbini kırmaya değer bir dünya değildir. Onun için güler yüzlü insanlar arasında yaşayanların hayatı asık suratlı insanlar arasında kalmış insanların hayatından daha tatlı geçer. Gülümsemeyi aklı başında adamın ciddiyetini bozan bir hâl zannederler. Yüz göz olmasınlar diye çocuklarına gülmezler; laubali demesinler diye komşularına gülmezler. Kaşları sanki kudretten çatılmıştır. Çalışırken çatık, konuşurken çatıktırlar. Hatta kendilerine ettikleri zulüm yetmiyormuş gibi gülenlere de kızarlar. Yalnız gülümsemekle kalmayıp arada bir kahkahalar savuranları ciddi meseleler konuşmaya değmez insanlar yerine koyarlar. Hayatı böyle saymak çok yanlıştır. Unutmayalım ki biz insanların hayvanlardan bir farkımız konuşmaksa öteki farkımız da gülmektir. Hiç siz ömrünüzde gülen, kahkahalar savuran bir hayvan gördünüz mü? Zavallılar kim bilir ne kadar gülmek istiyorlardır! Hatta insan kardeşlerinin öyle bazı tuhaflıkları vardır ki onların karşısında herhâlde kahkahalarla gülmek için can atıyorlardır. Ama ne hikmetse, yüzleri gülmeye elverişli bir şekilde yaratılmamıştır. Kendilerini ne kadar zorlasalar gülemezler. Buna mukabil insanlar, çok şükür gülebiliyorlar. Tabiat bize böyle bir imkân bahşetmişken bu imkânı niçin bol bol kullanmamalı?
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	Hayatı böyle saymak çok yanlıştır. Unutmayalım ki biz insanların hayvanlardan bir farkımız konuşmaksa öteki farkımız da gülmektir.
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	laubali demesinler diye komşularına gülmezler.
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Yalnız gülümsemekle kalmayıp arada bir kahkahalar savuranları ciddi meseleler konuşmaya değmez insanlar yerine koyarlar.
		İnanç Söylemleri	Bazı kimseler vardır, sanki Cenabıhak onlara gülmeyi yasak etmiştir. Ama ne hikmetse, yüzleri gülmeye elverişli bir şekilde yaratılmamıştır. Kendilerini ne kadar zorlasalar gülemezler. Buna mukabil insanlar, çok şükür gülebiliyorlar. Tabiat bize böyle bir imkân bahşetmişken bu imkânı niçin bol bol kullanmamalı? (…)
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	Gülümsemeyi aklı başında adamın ciddiyetini bozan bir hâl zannederler. Yüz göz olmasınlar diye çocuklarına gülmezler; laubali demesinler diye komşularına gülmezler. Kaşları sanki kudretten çatılmıştır. Çalışırken çatık, konuşurken çatıktırlar. Hatta kendilerine ettikleri zulüm yetmiyormuş gibi gülenlere de kızarlar. Yalnız gülümsemekle kalmayıp arada bir kahkahalar savuranları ciddi meseleler konuşmaya değmez insanlar yerine koyarlar.
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	laubali demesinler diye komşularına gülmezler.
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-

İhmal ve Kötüye Kullanma	-
Ekonomik Şiddet	-

Tablo 140 **"**Güler Yüze ve Gülmeye Dair" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "konuşurken söze başladığınız sırada karşınızdakinin kaşlarını çattığını, asık bir suratla sizi dinlediğini görürseniz konuşmak hevesiniz kırılır. Lafı kısa kesip bu tatsız sohbeti bir an önce bitirmeye bakarsınız. Bir de karşınızdakinin sizi güler yüzle dinlediğini, hatta araya biraz da tatlı söz karıştırarak sohbete renk verdiğini görecek olsanız konuştukça konuşacağınız gelir.", "Güler yüz her şeyden evvel insana cesaret verir. Çünkü güler yüzlü insanlar her kusuru hoş gören, affeden insanlardır.", "Onun her kusuru yapabileceğini ve bütün bu kusurların affedilmeye layık olduğunu önceden kabul ettiğimiz için çocuk karşısında gülümser bir yüz takınırız. Olgun insanlar yalnız çocuklara değil, herkese affedici, kusura pek aldırmayıcı bir yüzle bakarlar. Bu dünya öyle çatık kaşla dolaşmaya, şunun bunun kalbini kırmaya değer bir dünya değildir. Onun için güler yüzlü insanlar arasında yaşayanların hayatı asık suratlı insanlar arasında kalmış insanların hayatından daha tatlı geçer.", "Gülümsemeyi aklı başında adamın ciddiyetini bozan bir hâl zannederler. Yüz göz olmasınlar diye çocuklarına gülmezler; laubali demesinler diye komşularına gülmezler. Kaşları sanki kudretten çatılmıştır. Çalışırken çatık, konuşurken çatıktırlar. Hatta kendilerine ettikleri zulüm yetmiyormuş gibi gülenlere de kızarlar. Yalnız gülümsemekle kalmayıp arada bir kahkahalar savuranları ciddi meseleler konuşmaya değmez insanlar yerine koyarlar." ve "Hayatı böyle saymak çok yanlıştır. Unutmayalım ki biz insanların hayvanlardan bir farkımız konuşmaksa öteki farkımız da gülmektir. Hiç siz ömrünüzde gülen, kahkahalar savuran bir hayvan gördünüz mü? Zavallılar kim bilir ne kadar gülmek istiyorlardır! Hatta insan kardeşlerinin öyle bazı tuhaflıkları vardır ki onların karşısında herhâlde kahkahalarla gülmek için can atıyorlardır. Ama ne hikmetse, yüzleri gülmeye elverişli bir şekilde yaratılmamıştır. Kendilerini ne kadar zorlasalar gülemezler. Buna mukabil insanlar, çok şükür gülebiliyorlar. Tabiat bize böyle bir imkân bahşetmişken bu imkânı niçin bol bol kullanmamalı?" söylemleri "belletme" alt izleğinin "belletici tutum" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 140 **"**Güler Yüze ve Gülmeye Dair" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Hayatı böyle saymak çok yanlıştır. Unutmayalım ki biz insanların hayvanlardan bir farkımız konuşmaksa öteki farkımız da gülmektir." söylemleri "öğüt" alt izleğinin "uyarıda bulunma" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler uyarı öğeleri yansıtmaktadır.

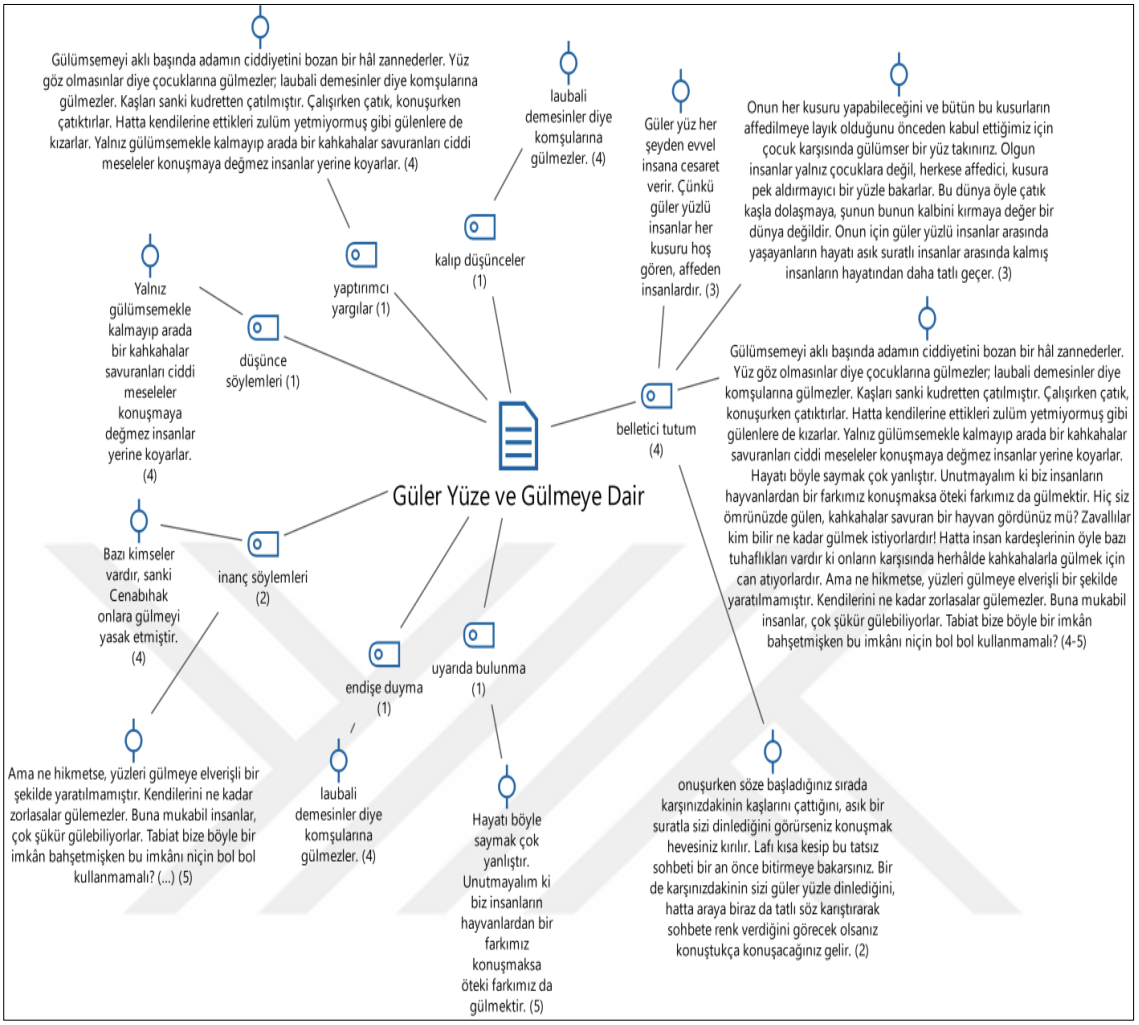
Tablo 140 **“**Güler Yüze ve Gülmeye Dair” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “laubali demesinler diye komşularına gülmezler. ” söylemleri “kaygı” alt izleğinin “endişe duyma” alt kategorisiyle ve “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “kalıp düşünceler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kalıp düşünce ve endişe öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 140 **“**Güler Yüze ve Gülmeye Dair” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Yalnız gülümsemekle kalmayıp arada bir kahkahalar savuranları ciddi meseleler konuşmaya değmez insanlar yerine koyarlar.” söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler düşünce söylemi öğeleri yansıtmaktadır.

“Bazı kimseler vardır, sanki Cenabıhak onlara gülmeyi yasak etmiştir.” ve “Ama ne hikmetse, yüzleri gülmeye elverişli bir şekilde yaratılmamıştır. Kendilerini ne kadar zorlasalar gülemezler. Buna mukabil insanlar, çok şükür gülebiliyorlar. Tabiat bize böyle bir imkân bahşetmişken bu imkânı niçin bol bol kullanmamalı? (…)” söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “inanç söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler düşünce söylemi öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 140 **“**Güler Yüze ve Gülmeye Dair” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Gülümsemeyi aklı başında adamın ciddiyetini bozan bir hâl zannederler. Yüz göz olmasınlar diye çocuklarına gülmezler; laubali demesinler diye komşularına gülmezler. Kaşları sanki kudretten çatılmıştır. Çalışırken çatık, konuşurken çatıktırlar. Hatta kendilerine ettikleri zulüm yetmiyormuş gibi gülenlere de kızarlar. Yalnız gülümsemekle kalmayıp arada bir kahkahalar savuranları ciddi meseleler konuşmaya değmez insanlar yerine koyarlar.” söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “yaptırımcı yargılar” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler yaptırımcı yargı öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 133. “Güler Yüze ve Gülmeye Dair” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 133 incelendiğinde, “Güler Yüze ve Gülmeye Dair” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında belletici tutum (4), yaptırımcı yargılar (1), inanç söylemleri (2), kalıp düşünceler (1), uyarıda bulunma (1), endişe duyma (1), düşünce söylemleri (1) olmak üzere toplam (11) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok belletme (4) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 141. “Öğrenme ve Marie Curie” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	Maria ve eşi, baraka laboratuvarlarında uranyum taşının üzerinde yaptıkları deneyler sonucunda “radyum” ve “polonyum” diye adlandırdıkları iki element bulmuşlar. Maria, ülkesinin adı Polonya olduğu için bulduğu elemente “polonyum” adını vermiş. Bu başarısından dolayı “bilim tarihine geçen ilk kadın” olmuş. Uranyum taşıyla yaptığı çalışmalar nedeniyle Nobel Kimya ve Nobel Fizik ödüllerini almaya hak kazanmış.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Aslında müdür de bütün çocukların okula gitmesini, kız ya da erkek ayrımı yapılmamasını istiyormuş. Ayrıca Maria’nın öğrenme hevesi ve okuma isteği, onun bir kız çocuğu olması nedeniyle engellenmemeli, diye düşünüyormuş. “Ben yeni şeyler bulmak, yeni şeyler öğrenmek için buradayım. İçim öğrenme

			arzusuyla, dünya gizemlerle dolu. Ne kadar okusam, ne kadar araştırsam hâlâ o kadar çok şey var ki öğrenilecek."
			Evet çocuklar, insanların istediklerine ulaşabilmeleri için çalışmaları gerekir. Maria'nın da istediği "hep daha fazla öğrenmek" idi. O, bu isteğine tüm yaşamını adadı. Hep daha fazlasını öğrenmek istedi. Öğrendikleri ile insanlık için yararlı şeyler keşfetti. Maria isteğini, karşılaştığı tüm zorluklara rağmen gerçekleştirdi. Eğer siz de isterseniz, öğrenmek için çalışırsanız yaşamdan ne istediğinizi anlar ve hedefinize ulaşabilirsiniz.
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Evet çocuklar, insanların istediklerine ulaşabilmeleri için çalışmaları gerekir. Maria'nın da istediği "hep daha fazla öğrenmek" idi. O, bu isteğine tüm yaşamını adadı. Hep daha fazlasını öğrenmek istedi. Öğrendikleri ile insanlık için yararlı şeyler keşfetti. Maria isteğini, karşılaştığı tüm zorluklara rağmen gerçekleştirdi. Eğer siz de isterseniz, öğrenmek için çalışırsanız yaşamdan ne istediğinizi anlar ve hedefinize ulaşabilirsiniz.
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
Evrensel İlkeler	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	Babası yaptığı işin ne derece doğru olduğundan emin değilmiş.
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	müdür de bütün çocukların okula gitmesini, kız ya da erkek ayrımı yapılmamasını istiyormuş. Ayrıca Maria'nın öğrenme hevesi ve okuma isteği, onun bir kız çocuğu olması nedeniyle engellenmemeli, diye düşünüyormuş.
			"Ben yeni şeyler bulmak, yeni şeyler öğrenmek için buradayım. İçim öğrenme arzusuyla, dünya gizemlerle dolu. Ne kadar okusam, ne kadar araştırsam hâlâ o kadar çok şey var ki öğrenilecek."
			Evet çocuklar, insanların istediklerine ulaşabilmeleri için çalışmaları gerekir. Maria'nın da istediği "hep daha fazla öğrenmek" idi. O, bu isteğine tüm yaşamını adadı. Hep daha fazlasını öğrenmek istedi. Öğrendikleri ile insanlık için yararlı şeyler keşfetti. Maria isteğini, karşılaştığı tüm zorluklara rağmen gerçekleştirdi. Eğer siz de isterseniz, öğrenmek için çalışırsanız yaşamdan ne istediğinizi anlar ve hedefinize ulaşabilirsiniz.
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	O yıllarda Polonya'da kız çocukları liseye gönderilmez. Babası yaptığı işin ne derece doğru olduğundan emin değilmiş. Çünkü lisedeki bütün öğrenciler erkek çocuklarmış.
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	Sıkıntılı anlarında, "Ben yeni şeyler bulmak, yeni şeyler öğrenmek için buradayım. İçim öğrenme arzusuyla, dünya gizemlerle dolu. Ne kadar okusam, ne kadar araştırsam hâlâ o kadar çok şey var ki öğrenilecek." diye kendi kendini motive ediyormuş.
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	Babası yaptığı işin ne derece doğru olduğundan emin değilmiş. Çünkü lisedeki bütün öğrenciler erkek çocuklarmış.
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	Eğer siz de isterseniz, öğrenmek için çalışırsanız yaşamdan ne istediğinizi anlar ve hedefinize ulaşabilirsiniz.
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	Ayrıca Maria zaten yoksul olduğundan onun liseye devam etmesinin önünde iki engel vardır.
			Ancak yoksul bir ailenin çocuğu olduğu için çalışmak zorundaymış.
			Maria'nın okulun ilk günlerinde açlıktan bayılması, öğretmenlerini ve babasını çok üzmüş.
			Burs olarak aldığı para ona yetmediğinden para kazanmak için yine ders veriyor, çoğu zaman da aç kalıyormuş.
			Aç kalmış ama yılmamış.

Tablo 141 **"**Öğrenme ve Marie Curie" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Maria ve eşi, baraka laboratuvarlarında uranyum taşının üzerinde yaptıkları

deneyler sonucunda “radyum” ve “polonyum” diye adlandırdıkları iki element bulmuşlar. Maria, ülkesinin adı Polonya olduğu için bulduğu elemente “polonyum” adını vermiş. Bu başarısından dolayı “bilim tarihine geçen ilk kadın” olmuş. Uranyum taşıyla yaptığı çalışmalar nedeniyle Nobel Kimya ve Nobel Fizik ödüllerini almaya hak kazanmış.” söylemleri “öğretme” alt izleğinin “aşırı öğretme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 141 **“**Öğrenme ve Marie Curie” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Aslında müdür de bütün çocukların okula gitmesini, kız ya da erkek ayrımı yapılmamasını istiyormuş. Ayrıca Maria’nın öğrenme hevesi ve okuma isteği, onun bir kız çocuğu olması nedeniyle engellenmemeli, diye düşünüyormuş.”, “Ben yeni şeyler bulmak, yeni şeyler öğrenmek için buradayım. İçim öğrenme arzusuyla, dünya gizemlerle dolu. Ne kadar okusam, ne kadar araştırsam hâlâ o kadar çok şey var ki öğrenilecek.” ve “Evet çocuklar, insanların istediklerine ulaşabilmeleri için çalışmaları gerekir. Maria’nın da istediği “hep daha fazla öğrenmek” idi. O, bu isteğine tüm yaşamını adadı. Hep daha fazlasını öğrenmek istedi. Öğrendikleri ile insanlık için yararlı şeyler keşfetti. Maria isteğini, karşılaştığı tüm zorluklara rağmen gerçekleştirdi. Eğer siz de isterseniz, öğrenmek için çalışırsanız yaşamdan ne istediğinizi anlar ve hedefinize ulaşabilirsiniz.” söylemleri “belletme” alt izleğinin “belletici tutum” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 141 **“**Öğrenme ve Marie Curie” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Evet çocuklar, insanların istediklerine ulaşabilmeleri için çalışmaları gerekir. Maria’nın da istediği “hep daha fazla öğrenmek” idi. O, bu isteğine tüm yaşamını adadı. Hep daha fazlasını öğrenmek istedi. Öğrendikleri ile insanlık için yararlı şeyler keşfetti. Maria isteğini, karşılaştığı tüm zorluklara rağmen gerçekleştirdi. Eğer siz de isterseniz, öğrenmek için çalışırsanız yaşamdan ne istediğinizi anlar ve hedefinize ulaşabilirsiniz.” söylemleri “öğüt” alt izleğinin “yönlendirme” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 141 **“**Öğrenme ve Marie Curie” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Babası yaptığı işin ne derece doğru olduğundan emin değilmiş.” söylemleri “kaygı” alt izleğinin “endişe duyma” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kaygı öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 141 **“**Öğrenme ve Marie Curie” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “müdür de bütün çocukların okula gitmesini, kız ya da erkek ayrımı yapılmamasını istiyormuş. Ayrıca Maria’nın öğrenme hevesi ve okuma isteği, onun bir kız

çocuğu olması nedeniyle engellenmemeli, diye düşünüyormuş.” , “Ben yeni şeyler bulmak, yeni şeyler öğrenmek için buradayım. İçim öğrenme arzusuyla, dünya gizemlerle dolu. Ne kadar okusam, ne kadar araştırsam hâlâ o kadar çok şey var ki öğrenilecek.” ve “Evet çocuklar, insanların istediklerine ulaşabilmeleri için çalışmaları gerekir. Maria’nın da istediği “hep daha fazla öğrenmek” idi. O, bu isteğine tüm yaşamını adadı. Hep daha fazlasını öğrenmek istedi. Öğrendikleri ile insanlık için yararlı şeyler keşfetti. Maria isteğini, karşılaştığı tüm zorluklara rağmen gerçekleştirdi. Eğer siz de isterseniz, öğrenmek için çalışırsanız yaşamdan ne istediğinizi anlar ve hedefinize ulaşabilirsiniz.” söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler düşünce söylemi öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 141 **“**Öğrenme ve Marie Curie” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “O yıllarda Polonya’da kız çocukları liseye gönderilmez.” ve “Babası yaptığı işin ne derece doğru olduğundan emin değilmiş. Çünkü lisedeki bütün öğrenciler erkek çocuklarmış.” söylemleri “cinsiyet ayrımcılığı” alt izleğinin “toplumsal cinsiyet eşitsizliği” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler cinsiyet ayrımcılığı öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 141 **“**Öğrenme ve Marie Curie” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Sıkıntılı anlarında, “Ben yeni şeyler bulmak, yeni şeyler öğrenmek için buradayım. İçim öğrenme arzusuyla, dünya gizemlerle dolu. Ne kadar okusam, ne kadar araştırsam hâlâ o kadar çok şey var ki öğrenilecek.” diye kendi kendini motive ediyormuş.” söylemleri “tozpembe bir dünya” alt izleğinin “pollyannacılık” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler pollyannacılık öğeleri yansıtmaktadır.

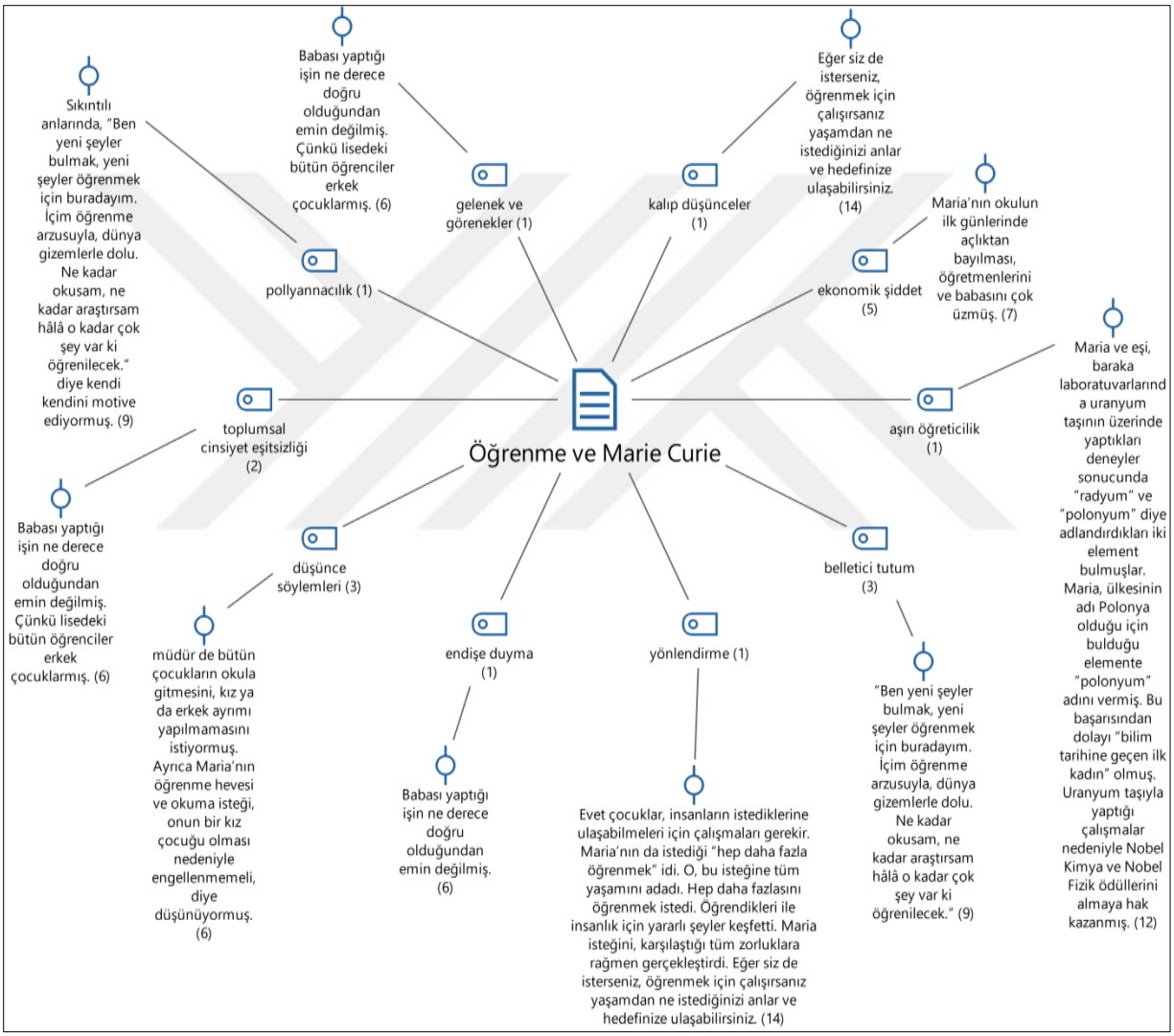
Tablo 141 **“**Öğrenme ve Marie Curie” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Babası yaptığı işin ne derece doğru olduğundan emin değilmiş. Çünkü lisedeki bütün öğrenciler erkek çocuklarmış.” söylemleri “geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar” alt izleğinin “gelenek ve görenekler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler gelenek ve görenek öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 141 **“**Öğrenme ve Marie Curie” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Eğer siz de isterseniz, öğrenmek için çalışırsanız yaşamdan ne istediğinizi anlar ve hedefinize ulaşabilirsiniz.” söylemleri “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “kalıp düşünceler” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler kalıp düşünce öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 141 **“**Öğrenme ve Marie Curie” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Ayrıca Maria zaten yoksul olduğundan onun liseye devam etmesinin önünde

iki engel vardır.” “Ancak yoksul bir ailenin çocuğu olduğu için çalışmak zorundaymış.”, “Aç kalmış ama yılmamış.”, “Burs olarak aldığı para ona yetmediğinden para kazanmak için yine ders veriyor, çoğu zaman da aç kalıyormuş.” ve “Maria’nın okulun ilk günlerinde açlıktan bayılması, öğretmenlerini ve babasını çok üzmüş.” söylemleri “şiddet” alt izleğinin “ekonomik şiddet” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler şiddet öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 134. “Öğrenme ve Marie Curie” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 134 incelendiğinde, “Öğrenme ve Marie Curie” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında belletici tutum (3), ekonomik şiddet (5), aşırı öğreticilik (1), kalıp düşünceler (1), pollyannacılık (1), yönlendirme (1), gelenek ve görenekler (1), endişe duyma (1), düşünce söylemleri (3), toplumsal cinsiyet eşitsizliği (2) olmak üzere toplam (19) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok şiddet (5) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Tablo 142. “Beyin Ne İş Yapar?” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	**BEYİN NE İŞ YAPAR?** Tüm vücudumuz olağanüstü bir haberleşme ağı ile sarılıdır. Buna sinir sistemi denir. Sinir sistemini İnternet ağına benzetebiliriz. Fakat İnternet ile kıyaslanmayacak kadar hızlı ve karmaşık bir ağdır bu! Vücudumuzun her organından ve her bir noktasından beynimize mesajlar gider. Mesela ayağımıza bir iğne batsa, bu mesaj, sinir hücrelerimiz tarafından saatte 240 km bir hızla beynimize iletilir. Ayağınızla beyniniz arasındaki mesafeyi ve bu hızı karşılaştırdığınızda sinir sisteminizin hızını az çok kestirebilirsiniz. Dokunduğumuz şeyin sıcak mı soğuk mu olduğunu yine bu sistem sayesinde anında fark ederiz. Dokunma ve hissetme duyumuzun dışındaki duyularımız da yine sinir sistemimizden beynimize giden uyarılar sayesinde çalışır. Gözümüze gelen görüntüler, kulağımıza gelen sesler, burnumuza gelen kokular, dilimizin tattığı tatlar… Hepsini sinir sistemimizin, beynimize yolladığı mesajlar aracılığıyla bilebiliriz. Beynimizde tüm bu organlarımız için özel bölümler vardır. Mesela gözümüzün gördüğü şeyleri, beynimizin görme ile ilgili bölgesine ileten sinir hücreleri aracılığı ile fark edebiliriz. Ancak iş bununla da kalmaz. Beynimizin bölümleri birbirleri ile her an iletişim içindedir. Biz tanıdığımız birinin yüzünü gördüğümüzde, hafızamız devreye girer ve kimin yüzüne baktığımızı biliriz. Annemizin sesini, teyzemizin sesinden de yine beynin bu eşsiz sistemleri sayesinde ayırt edebiliriz. Beynimiz, vücudumuzun tüm fonksiyonlarını yöneten ve denetleyen kontrol merkezidir. Şu an sizlere bu sözcükleri yazarken kafamın içinde sayısız işlem gerçekleşmekte ve beyin hücrelerim milyarlarca bilgi alışverişini bir anda yapabilmektedir. Kim bilir kaç sene önce öğrendiğim sözcükler ardı ardına zihnimde sıralanmakta, otuz sene önce öğrendiğim harfleri anında tanıyıp arka arkaya dizebilmekteyim. Bunun için gözlerim, görme merkezine klavyenin, bilgisayar ekranının, içinde oturduğum odanın görüntüsüne ait hesapsız bilgiyi ulaştırıyor. Kollarımdaki kaslar, beynimin kim bilir hangi bölgesinden gelen emirlerle kasıla gevşeye hareket etmekte ve böylece parmaklarım, klavyenin üzerinde tıkır tıkır gezinmekte… Bu sırada kalbim her zamanki gibi çalışmakta, az önce yediğim kaşarlı tost ise midemde sindirilmektedir. (…) Peki bizim için bu kadar önemli bir organ nasıl koruma altına alınmış biliyor musunuz? Her şeyden önce beyin, tıpkı bir ceviz içi gibi sert bir kabuğun içindedir. Adına kafatası dediğimiz bu kabuk hem sert hem de birbirlerine hareket etmemecesine bağlanmış, girintili çıkıntılı 8 ayrı parçadan oluşur.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	-
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-

Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	
	Yaptırımcı Yargılar	-
	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
	Mutlak Doğrular	**BEYİN NE İŞ YAPAR?** Tüm vücudumuz olağanüstü bir haberleşme ağı ile sarılıdır. Buna sinir sistemi denir. Sinir sistemini İnternet ağına benzetebiliriz. Fakat İnternet ile kıyaslanmayacak kadar hızlı ve karmaşık bir ağdır bu! Vücudumuzun her organından ve her bir noktasından beynimize mesajlar gider. Mesela ayağımıza bir iğne batsa, bu mesaj, sinir hücrelerimiz tarafından saatte 240 km bir hızla beynimize iletilir. Ayağınızla beyniniz arasındaki mesafeyi ve bu hızı karşılaştırdığınızda sinir sisteminizin hızını az çok kestirebilirsiniz. Dokunduğumuz şeyin sıcak mı soğuk mu olduğunu yine bu sistem sayesinde anında fark ederiz. Dokunma ve hissetme duyumuzun dışındaki duyularımız da yine sinir sistemimizden beynimize giden uyarılar sayesinde çalışır. Gözümüze gelen görüntüler, kulağımıza gelen sesler, burnumuza gelen kokular, dilimizin tattığı tatlar… Hepsini sinir sistemimizin, beynimize yolladığı mesajlar aracılığıyla bilebiliriz. Beynimizde tüm bu organlarımız için özel bölümler vardır. Mesela gözümüzün gördüğü şeyleri, beynimizin görme ile ilgili bölgesine ileten sinir hücreleri aracılığı ile fark edebiliriz. Ancak iş bununla da kalmaz. Beynimizin bölümleri birbirleri ile her an iletişim içindedir. Biz tanıdığımız birinin yüzünü gördüğümüzde, hafızamız devreye girer ve kimin yüzüne baktığımızı biliriz. Annemizin sesini, teyzemizin sesinden de yine beynin bu eşsiz sistemleri sayesinde ayırt edebiliriz. Beynimiz, vücudumuzun tüm fonksiyonlarını yöneten ve denetleyen kontrol merkezidir. Şu an sizlere bu sözcükleri yazarken kafamın içinde sayısız işlem gerçekleşmekte ve beyin hücrelerim milyarlarca bilgi alışverişini bir anda yapabilmektedir. Kim bilir kaç sene önce öğrendiğim sözcükler ardı ardına zihnimde sıralanmakta, otuz sene önce öğrendiğim harfleri anında tanıyıp arka arkaya dizebilmekteyim. Bunun için gözlerim, görme merkezine klavyenin, bilgisayar ekranının, içinde oturduğum odanın görüntüsüne ait hesapsız bilgiyi ulaştırıyor. Kollarımdaki kaslar, beynimin kim bilir hangi bölgesinden gelen emirlerle kasıla gevşeye hareket etmekte ve böylece parmaklarım, klavyenin üzerinde tıkır tıkır gezinmekte… Bu sırada kalbim her zamanki gibi çalışmakta, az önce yediğim kaşarlı tost ise midemde sindirilmektedir. (…) Peki bizim için bu kadar önemli bir organ nasıl koruma altına alınmış biliyor musunuz? Her şeyden önce beyin, tıpkı bir ceviz içi gibi sert bir kabuğun içindedir. Adına kafatası dediğimiz bu kabuk hem sert hem de birbirlerine hareket etmemecesine bağlanmış, girintili çıkıntılı 8 ayrı parçadan oluşur.
Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 142 **“**Beyin Ne İş Yapar?” adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: “Tüm vücudumuz olağanüstü bir haberleşme ağı ile sarılıdır. Buna sinir sistemi denir. Sinir sistemini İnternet ağına benzetebiliriz. Fakat İnternet ile kıyaslanmayacak kadar hızlı ve karmaşık bir ağdır bu! Vücudumuzun her organından ve her bir noktasından beynimize mesajlar gider. Mesela ayağımıza bir iğne batsa, bu mesaj, sinir hücrelerimiz

tarafından saatte 240 km bir hızla beynimize iletilir. Ayağınızla beyniniz arasındaki mesafeyi ve bu hızı karşılaştırdığınızda sinir sisteminizin hızını az çok kestirebilirsiniz. Dokunduğumuz şeyin sıcak mı soğuk mu olduğunu yine bu sistem sayesinde anında fark ederiz.

Dokunma ve hissetme duyumuzun dışındaki duyularımız da yine sinir sistemimizden beynimize giden uyarılar sayesinde çalışır.

Gözümüze gelen görüntüler, kulağımıza gelen sesler, burnumuza gelen kokular, dilimizin tattığı tatlar… Hepsini sinir sistemimizin, beynimize yolladığı mesajlar aracılığıyla bilebiliriz. Beynimizde tüm bu organlarımız için özel bölümler vardır. Mesela gözümüzün gördüğü şeyleri, beynimizin görme ile ilgili bölgesine ileten sinir hücreleri aracılığı ile fark edebiliriz. Ancak iş bununla da kalmaz. Beynimizin bölümleri birbirleri ile her an iletişim içindedir. Biz tanıdığımız birinin yüzünü gördüğümüzde, hafızamız devreye girer ve kimin yüzüne baktığımızı biliriz. Annemizin sesini, teyzemizin sesinden de yine beynin bu eşsiz sistemleri sayesinde ayırt edebiliriz.

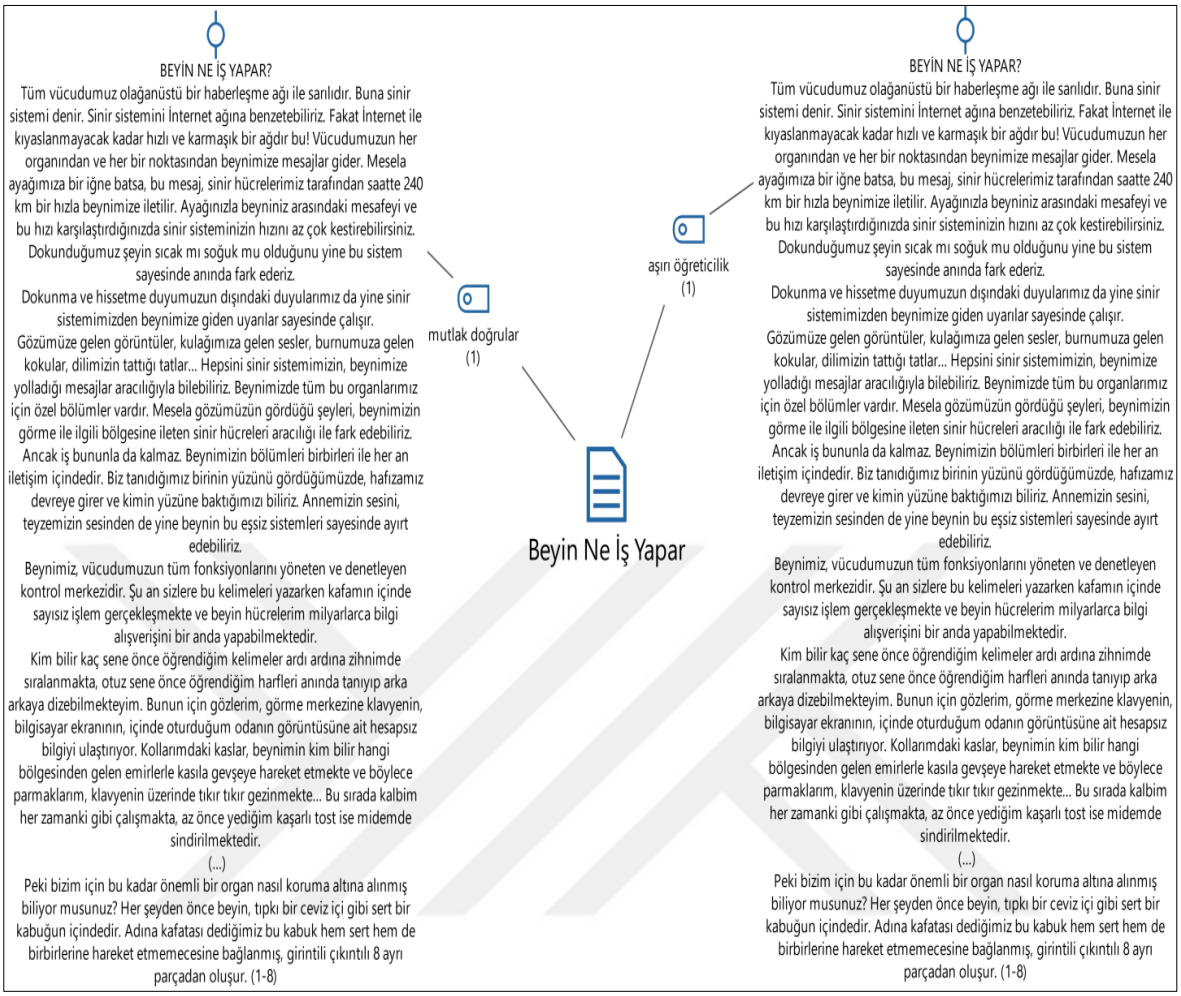
Beynimiz, vücudumuzun tüm fonksiyonlarını yöneten ve denetleyen kontrol merkezidir. Şu an sizlere bu sözcükleri yazarken kafamın içinde sayısız işlem gerçekleşmekte ve beyin hücrelerim milyarlarca bilgi alışverişini bir anda yapabilmektedir.

Kim bilir kaç sene önce öğrendiğim sözcükler ardı ardına zihnimde sıralanmakta, otuz sene önce öğrendiğim harfleri anında tanıyıp arka arkaya dizebilmekteyim. Bunun için gözlerim, görme merkezine klavyenin, bilgisayar ekranının, içinde oturduğum odanın görüntüsüne ait hesapsız bilgiyi ulaştırıyor. Kollarımdaki kaslar, beynimin kim bilir hangi bölgesinden gelen emirlerle kasıla gevşeye hareket etmekte ve böylece parmaklarım, klavyenin üzerinde tıkır tıkır gezinmekte… Bu sırada kalbim her zamanki gibi çalışmakta, az önce yediğim kaşarlı tost ise midemde sindirilmektedir.

(…)

Peki bizim için bu kadar önemli bir organ nasıl koruma altına alınmış biliyor musunuz? Her şeyden önce beyin, tıpkı bir ceviz içi gibi sert bir kabuğun içindedir. Adına kafatası dediğimiz bu kabuk hem sert hem de birbirlerine hareket etmemecesine bağlanmış, girintili çıkıntılı 8 ayrı parçadan oluşur.” söylemleri “öğretme” alt izleğinin “aşırı öğreticilik” alt kategorisiyle ve “tek ve değişmez doğrular” alt izleğinin “mutlak doğrular” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme ve mutlak doğru öğeleri yansıtmaktadır.

Şekil 135. “Beyin Ne İş Yapar?” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 135 incelendiğinde, “Beyin Ne İş Yapar?” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında aşırı öğreticilik (1), mutlak doğrular (1) olmak üzere toplam (2) kod belirlenmiştir.

Tablo 143. “Akıl Aydınlandığında” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Çok büyük şu insan aklı
			İnsan aklı
			Masmavi
			sonsuz
			bir deniz
			Görüyor musun
			Akıl aydınlığında yüzüyor gemi
			Akıl aydınlığında koşuyor kamyon
			Kayıyor tren
			İşçilerin emeğinden almış da hızını
			Bak ne yaman geçiyor uçak
			Akıl aydınlığında
			Akıl aydınlığında
			Terle oyuluyor dağlar
			Suyla doluyor baraj
			Çıt, basıyorsun düğmeye
			Birden fışkırıyor elektrik
			Bir aydınlık, beyninden

			Yollara kitaplara Bir aydınlık, güle oynaya Okullara fabrikalara Göğeren başaklara ordan… Bir aydınlık ki bin sorudan Gökyüzü atlasına, taa Samanyolu'na Bakıyorsun Kuyruğundan ateşler saçarak Yıldızlara yaklaşıyor uzay gemimiz Sen de içindesin ben de Yeni dünyalar arıyoruz birlikte Karanlıklarda gizlenen büyücü Korkup kaçıyor bizden Aynı filmlerdeki gibi Ellerimin içinde Gülümsüyor evren Gülümsüyoruz Payımıza düşen mutlulukla Artık tutsak değiliz yeryüzünde İşte yıldızlar işte bize göz kırpan Ay'ın gümüş orağı işte İşte Venüs, Neptün, Uranus İşte işte dünyamız Maviş bir topaç gibi Ağır dönmekte Akıl aydınlığında şimdi Sofrada ekmek Saksıda çiçek Gökyüzü pencerede Daha güzel durmakta Günden güne emekle Daha da çiçeklenmekte dünyanın yüzü Çok büyük şu insan aklı Aklımız bizim sonsuz gökyüzü
Evrensel İlkeler	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	-
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Çok büyük şu insan aklı İnsan aklı Masmavi sonsuz bir deniz Görüyor musun Akıl aydınlığında yüzüyor gemi Akıl aydınlığında koşuyor kamyon Kayıyor tren İşçilerin emeğinden almış da hızını Bak ne yaman geçiyor uçak Akıl aydınlığında Akıl aydınlığında Terle oyuluyor dağlar Suyla doluyor baraj Çıt, basıyorsun düğmeye Birden fışkırıyor elektrik Bir aydınlık, beyninden Yollara kitaplara Bir aydınlık, güle oynaya Okullara fabrikalara Göğeren başaklara ordan… Bir aydınlık ki bin sorudan Gökyüzü atlasına, taa Samanyolu'na Bakıyorsun Kuyruğundan ateşler saçarak Yıldızlara yaklaşıyor uzay gemimiz Sen de içindesin ben de Yeni dünyalar arıyoruz birlikte Karanlıklarda gizlenen büyücü Korkup kaçıyor bizden Aynı filmlerdeki gibi

		Ellerimin içinde Gülümsüyor evren Gülümsüyoruz Payımıza düşen mutlulukla Artık tutsak değiliz yeryüzünde İşte yıldızlar işte bize göz kırpan Ay'ın gümüş orağı işte İşte Venüs, Neptün, Uranus İşte işte dünyamız Maviş bir topaç gibi Ağır dönmekte Akıl aydınlığında şimdi Sofrada ekmek Saksıda çiçek Gökyüzü pencerede Daha güzel durmakta Günden güne emekle Daha da çiçeklenmekte dünyanın yüzü Çok büyük şu insan aklı Aklımız bizim sonsuz gökyüzü
	İnanç Söylemleri	-
Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
	Psikolojik Ayrımcılık	-
	Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
	Tektipleştirme	-
Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	-
Yaptırımcı Yargılar ve	Yaptırımcı Yargılar	-
Kurallar	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez	Kalıp Düşünceler	-
Doğrular	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	Çok büyük şu insan aklı İnsan aklı Masmavi sonsuz bir deniz
	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 143 **"**Akıl Aydınlandığında" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Çok büyük şu insan aklı

İnsan aklı

Masmavi

sonsuz

bir deniz

Görüyor musun

Akıl aydınlığında yüzüyor gemi

Akıl aydınlığında koşuyor kamyon

Kayıyor tren

İşçilerin emeğinden almış da hızını

Bak ne yaman geçiyor uçak
Akıl aydınlığında
Akıl aydınlığında
Terle oyuluyor dağlar
Suyla doluyor baraj
Çıt, basıyorsun düğmeye
Birden fışkırıyor elektrik
Bir aydınlık, beyninden
Yollara kitaplara
Bir aydınlık, güle oynaya
Okullara fabrikalara
Göğeren başaklara ordan…
Bir aydınlık ki bin sorudan
Gökyüzü atlasına, taa Samanyolu'na
Bakıyorsun
Kuyruğundan ateşler saçarak
Yıldızlara yaklaşıyor uzay gemimiz
Sen de içindesin ben de
Yeni dünyalar arıyoruz birlikte
Karanlıklarda gizlenen büyücü
Korkup kaçıyor bizden
Aynı filmlerdeki gibi
Ellerimin içinde
Gülümsüyor evren
Gülümsüyoruz
Payımıza düşen mutlulukla
Artık tutsak değiliz yeryüzünde
İşte yıldızlar işte bize göz kırpan
Ay'ın gümüş orağı işte
İşte Venüs, Neptün, Uranus
İşte işte dünyamız
Maviş bir topaç gibi
Ağır dönmekte
Akıl aydınlığında şimdi

Sofrada ekmek

Saksıda çiçek

Gökyüzü pencerede

Daha güzel durmakta

Günden güne emekle

Daha da çiçeklenmekte dünyanın yüzü

Çok büyük şu insan aklı

Aklımız bizim sonsuz gökyüzü" söylemleri "belletme" alt izleğinin "belletici tutum" alt kategorisiyle ve "ideolojik söylemler" alt izleğinin "düşünce söylemleri" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme ve ideoloji öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 143 **"**Akıl Aydınlandığında" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Çok büyük şu insan aklı

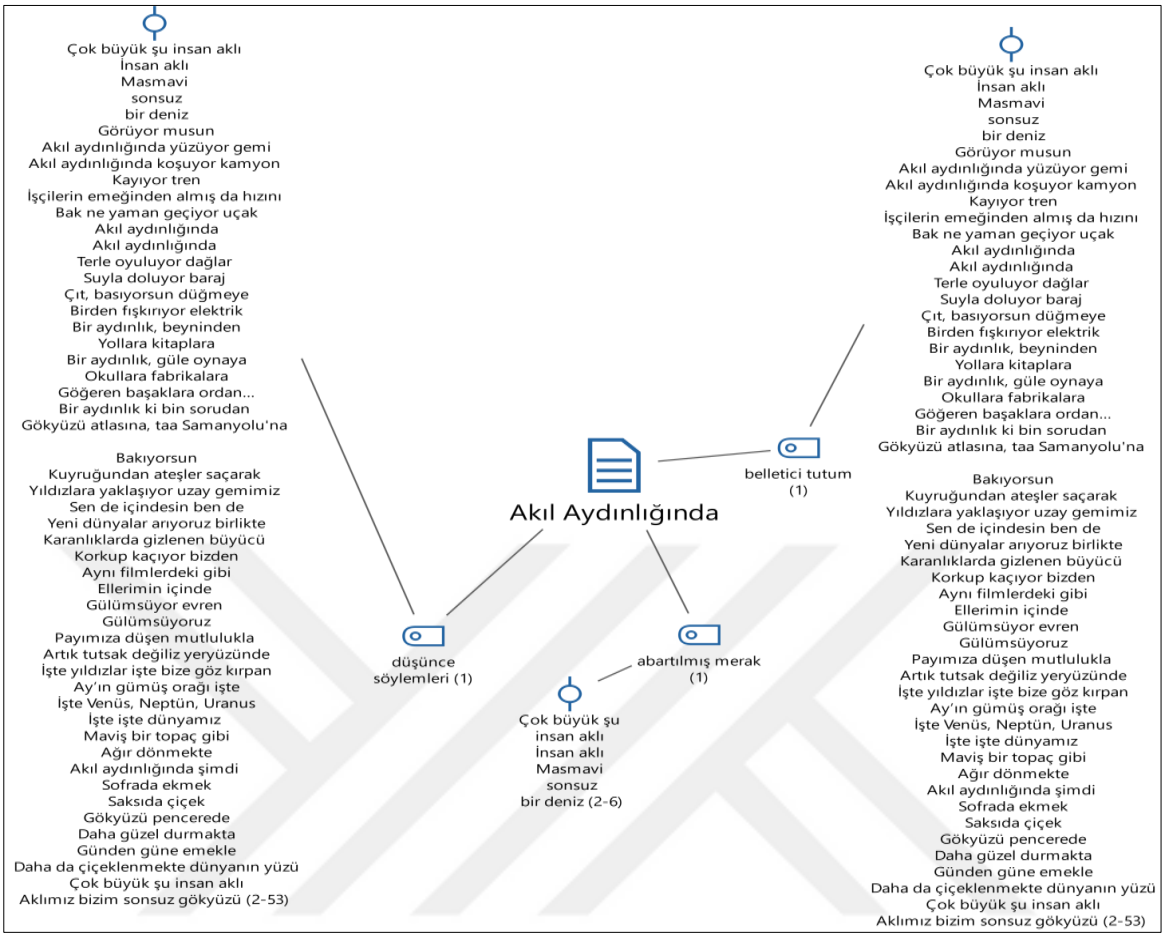
İnsan aklı

Masmavi

sonsuz

bir deniz" söylemleri "abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler" alt izleğinin "abartılmış merak" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler abartılmış merak öğeleri yansıtmaktadır. Kitapta abartılmış şekilde kullanılan merak inandırıcılığı kaybetmeye neden olmakta ve mantık sınırları dışına çıkmaktadır. Bu durum da çocukla kitap arasında soğukluk oluşturmaktadır (Kaya, 2010).

Şekil 136. “Akıl Aydınlandığında” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 136 incelendiğinde, “Akıl Aydınlandığında” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında abartılmış merak (1), belletici tutum (1), düşünce söylemleri (1) olmak üzere toplam (3) kod belirlenmiştir.

Tablo 144. “İnternet” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
Evrensel İlkeler	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	-
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	Öğrenmek istediğim şeyi bulmak için tıklarım. Neyse o şey kısa zamanda damlar ekrana. Yine saniyeler içinde bireyin dostluğu ulaşır karşı tarafa. Kısaca ekranda uygarlığın birikimi parıldar. Yani internet bir bilgi sunar, bir uçsuz bucaksız okyanus. Dal dalabildiğin kadar.
	Öğüt	Dayatma	-
		Yönlendirme	Dal dalabildiğin kadar.
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Kısaca ekranda uygarlığın birikimi parıldar. Yani internet bir bilgi sunar, bir uçsuz bucaksız okyanus.
		İnanç Söylemleri	-
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-

	Psikolojik Ayrımcılık	-
	Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
	Tektipleştirme	-
Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
Geleneksel Değerler,	Gelenek ve Görenekler	-
Yaptırımcı Yargılar ve	Yaptırımcı Yargılar	-
Kurallar	Kural Dayatma	-
Tek ve Değişmez	Kalıp Düşünceler	-
Doğrular	Mutlak Doğrular	-
Abartılmış Merak ve Aşırı	Abartılmış Merak	-
Duygusal Öğeler	Zayıflatılmış Merak	-
	Rastlantısallık	-
	Aşırı Duygusallık	-
Şiddet	Cinsel Şiddet	-
	Psikolojik Şiddet	-
	Fiziksel Şiddet	-
	İhmal ve Kötüye Kullanma	-
	Ekonomik Şiddet	-

Tablo 144 **"**İnternet" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Öğrenmek istediğim şeyi bulmak için tıklarım.

Neyse o şey kısa zamanda damlar ekrana.

Yine saniyeler içinde bireyin dostluğu ulaşır karşı tarafa.

Kısaca ekranda uygarlığın birikimi parıldar.

Yani internet bir bilgi sunar, bir uçsuz bucaksız okyanus.

Dal dalabildiğin kadar." söylemleri "belletme" alt izleğinin "belletici tutum" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler belletme öğeleri yansıtmaktadır.

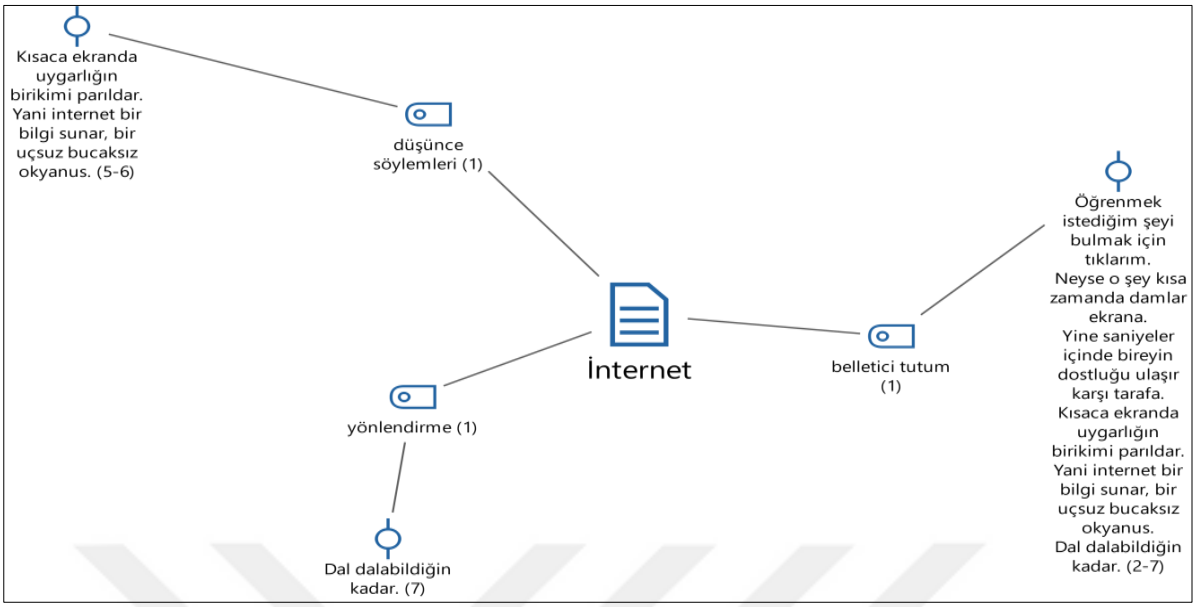
Tablo 144 **"**İnternet" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde:

"Kısaca ekranda uygarlığın birikimi parıldar.

Yani internet bir bilgi sunar, bir uçsuz bucaksız okyanus." söylemleri "ideolojik söylemler" alt izleğinin "düşünce söylemleri" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler ideoloji öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 144 **"**İnternet" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Dal dalabildiğin kadar." söylemleri "öğüt" alt izleğinin "yönlendirme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt öğeleri yansıtmaktadır. Öğüt, çocuğun kendi düşüncelerinin önemsiz olduğunu ya da bir başkasının düşüncelerinin kendi düşüncesinden daha önemli olduğunu benimsemesine yol açabilmektedir (Sever, 2008a; Yörükoğlu, 2010).

Şekil 137. “İnternet” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

Şekil 137 incelendiğinde, “İnternet” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında yönlendirme (1), belletici tutum (1), düşünce söylemleri (1) olmak üzere toplam (3) kod belirlenmiştir.

Tablo 145. “İbni Sina” Adlı Metnin Evrensel İlkeler Niteliklerine Yönelik Bulgular

Ana İzlek	Alt İzlek	Alt Kategoriler	Kod
	Öğretme	Aşırı Öğreticilik	İbni Sina, 980 ve 1037 yılları arasında yaşadı. Ama yaptığı çalışmalar çağımın çok ilerisindeydi. İbni Sina nin eserlerini okuyunca bin yıl öncenin bilgisiyle o kitapları nasıl yazdığına hayret ediyorum. Doğrusu ben de bin yıl sonra okunacak çok kıymetli eserler yazmak isterim. 57 yıl süren hayalini neredeyse hiç teneffüs vermeden, durup dinlenmeden yaşadı. Oğlum biraz ara verseydin. Çok çalıştın. Sen üzülme babacığım, ben iyiyim. 10 yaşındayken Kur'an'ı ezberledi. Fıkıh yani İslam hukukunu çok iyi öğrendi. Matematik baslangıçta kendisine zor geldiyse de büyük bir emek vererek çalıştı ve matematik alanında da en başarılılardan biri oldu. Ben matematikten korkacağıma matematik benden korksun. Kitap okumayı ve kütüphaneleri çok sevdi. Oğlum aynı kitabı kaçıncı kez okudun, sıkılmadın mı? 14 yaşına geldiğinde öğrenmekte olduğu konuları artık öğretmenlerinden daha iyi biliyordu. Genç yaşta hastaları tedavi etmeye başladı. Tedavi giderlerini ödeyemeyecek hastalardan ücret almadı. Vaaay be! Bu genç, muhteşem bir doktor olacak. Her okuduğumda farklı bir yönünü keşfediyorum babacığım. Ben bu hastayı tedavi edemedim İbni Sina. Bir de sen bak bakalım, iyileştirebilecek misin? 24 yaşına geldiğinde bulunduğu ülkenin en ünlü doktorlarından biri oldu. Yaşı çok gençmiş ama hastalıkların pek çoğunun ilacı bulabiliyormuş. Yası ilerledikce Doğu tıp alanında en büyük bilim insanlarından biri oldu. Samanoğulları ülkesinde çok ünlü bir doktor varmış diye duydum.

			Öyleymiş. Keske o kadar uzak bir ülkede olmasa da gidip tanışşak. Orta çağ Avrupası için de tıp biliminin öncülerindendi. Batılılar onu Avicenna diye andılar. Avrupa'da tıp alanında çok önemli ilerlemeler olmasını sağladı. Sırt ağrılar için yazdığı ilaçları hastalarıma uyguladım, iyileştiler. Yüzlerce yıl tıp alanında ondan daha iyi bir bilim insanı yetişmedi. Avrupa'da onun yazdığı kitaplar okundu. Ben de göğüs ağrısı ilaçlarını kullandım. Ne kadar zeki bir bilim insanıymış İbni Sina. Yalnız tıp alanında değil baska pek çok alanda eserler verdi. Mantık, din, psikoloji, ahlak, müzik, matematik, astronomi, fizik konularında da yazdı Bu kadar fazla alanda yazmak ve icatlar yapmak tek bir kişi için çok zordu. Günümüzde bile çok zor. Kendisinden önceki bilim insanlarını çalışmalarını da çok iyi inceledi. Bazılarının yaptığı buluşları övdü bazılarının da yanlışlarını bularak eleştirdi. Keske biraz ara verseniz. Sen üzülme sevgili yardımcım. Ben iyiyim. Farabi'ye bu konuda katılmıyorum. Bunu da kitabıma not düşeyim. 150'den fazla kitap yazdı. Bu kitaplar hala kaynak olarak kullanılmaya devam ediyor.
		Otoriter Öğretme	-
	Belletme	Belletici Tutum	-
		Dayatma	-
	Öğüt	Yönlendirme	Oğlum biraz ara verseydin. Çok çalıştın. Keske biraz ara verseniz.
		Uyarıda Bulunma	-
		Öneride Bulunma	-
Evrensel İlkeler	Emir	Nutuk Çekme	-
		Buyruk Verme	-
	Korku	Gözdağı Verme	-
		Korkutma	-
	Kaygı	Endişe Duyma	-
	İdeolojik Söylemler	Düşünce Söylemleri	Ben matematikten korkacağıma matematik benden korksun.
		İnanç Söylemleri	10 yaşındayken Kur'an'ı ezberledi.
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Fiziksel Ayrımcılık	-
		Psikolojik Ayrımcılık	-
		Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	-
		Tektipleştirme	-
	Tozpembe Bir Dünya	Pollyannacılık	-
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Gelenek ve Görenekler	-
		Yaptırımcı Yargılar	-
		Kural Dayatma	-
	Tek ve Değişmez Doğrular	Kalıp Düşünceler	-
		Mutlak Doğrular	-
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	-
		Zayıflatılmış Merak	-
		Rastlantısallık	-
		Aşırı Duygusallık	-
	Şiddet	Cinsel Şiddet	-
		Psikolojik Şiddet	-
		Fiziksel Şiddet	-
		İhmal ve Kötüye Kullanma	-
		Ekonomik Şiddet	-

Tablo 145 "İbni Sina" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "İbni Sina, 980 ve 1037 yılları arasında yaşadı. Ama yaptığı çalışmalar çağının çok ilerisindeydi.

İbni Sina'nın eserlerini okuyunca bin yıl öncenin bilgisiyle o kitapları nasıl yazdığına hayret ediyorum. Doğrusu ben de bin yıl okunacak kıymetli eserler yazmak isterim. 57 yıl süren hayalini neredeyse hiç teneffüs vermeden, durup dinlenmeden yaşadı. Oğlum biraz ara verseydin. Çok çalıştın. Sen üzülme babacığım, ben iyiyim. 10 yaşındayken Kur'an'ı

ezberledi. Fıkıh yani İslam hukukunu çok iyi öğrendi. Matematik başlangıçta kendisine zor geldiyse de büyük bir emek vererek çalıştı ve matematik alanında da en başarılılardan biri oldu. Ben matematikten korkacağıma matematik benden korksun. Kitap okumayı ve kütüphaneleri çok sevdi. Oğlum aynı kitabı kaçıncı kez okudun, sıkılmadın mı? 14 yaşına geldiğinde öğrenmekte olduğu konuları öğretmenlerinden daha iyi biliyordu. Genç yaşta hastaları tedavi etmeye başladı. Tedavi giderlerini ödeyemeyecek hastalardan ücret almadı. Vaaay be! Bu genç, muhteşem bir doktor olacak. Her okuduğumda farklı bir yönünü keşgfediyorum babacığım. Ben bu hastayı tedavi edemedim İbni Sina. Bir de sen bak bakalım, iyileştirebilecek misin?

24 yaşına geldiğinde bulunduğu ülkenin en ünlü doktorlarından biri oldu. Yaşı çok gençmiş ama hastalıkların pek çoğunun ilacı bulabiliyormuş. Yaşı ilerledikçe Doğu tıp alanında en büyük bilim insanlarından biri oldu.

Samanoğulları ülkesinde çok ünlü bir doktor varmış diye duydum. Öyleymiş. Keşke o kadar uzak bir ülkede olmasa da gidip tanışsak. Orta çağ Avrupası için de tıp biliminin öncülerindendi. Batılılar onu Avicenna diye andılar. Avrupa'da tıp alanında çok önemli ilerlemeler olmasını sağladı. Sırt ağrıları için yazdığı ilaçları hastalarıma uyguladım, iyileştiler. Yüzlerce yıl tıp alanında ondan daha iyi bir bilim insanı yetişmedi. Avrupa'da onun yazdığı kitaplar okunda. Ben de göğüs ağrısı ilaçlarını kullandım. Ne kadar zeki bir bilim insanıymış İbni Sina. Yalnız tıp alanında değil başka pek çok alanda eserler verdi. Mantık, din, psikoloji, ahlak, müzik matematik, astronomi, fizik konularında da yazdı.

Bu kadar fazla alanda yazmak ve icatlar yapmak tek bir kişi için çok zordu. Günümüzde bile çok zor. Kendisinden önceki bilim insanlarının çalışmalarını da çok iyi inceledi. Bazılarının yaptığı buluşları övdü, bazılarının da yanlışlarını bularak eleştirdi. Keşke biraz ara verseniz. Sen üzülme sevgili yardımcım. Ben iyiyim. Farabi'ye bu konuda katılmıyorum. Bunu da kitabıma not düşeyim. 150'den fazla kitap yazdı. Bu kitaplar hala kaynak olarak kullanılmaya devam ediyor." söylemleri "öğretme" alt izleğinin "aşırı öğreticilik" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler aşırı öğretme öğeleri yansıtmaktadır.

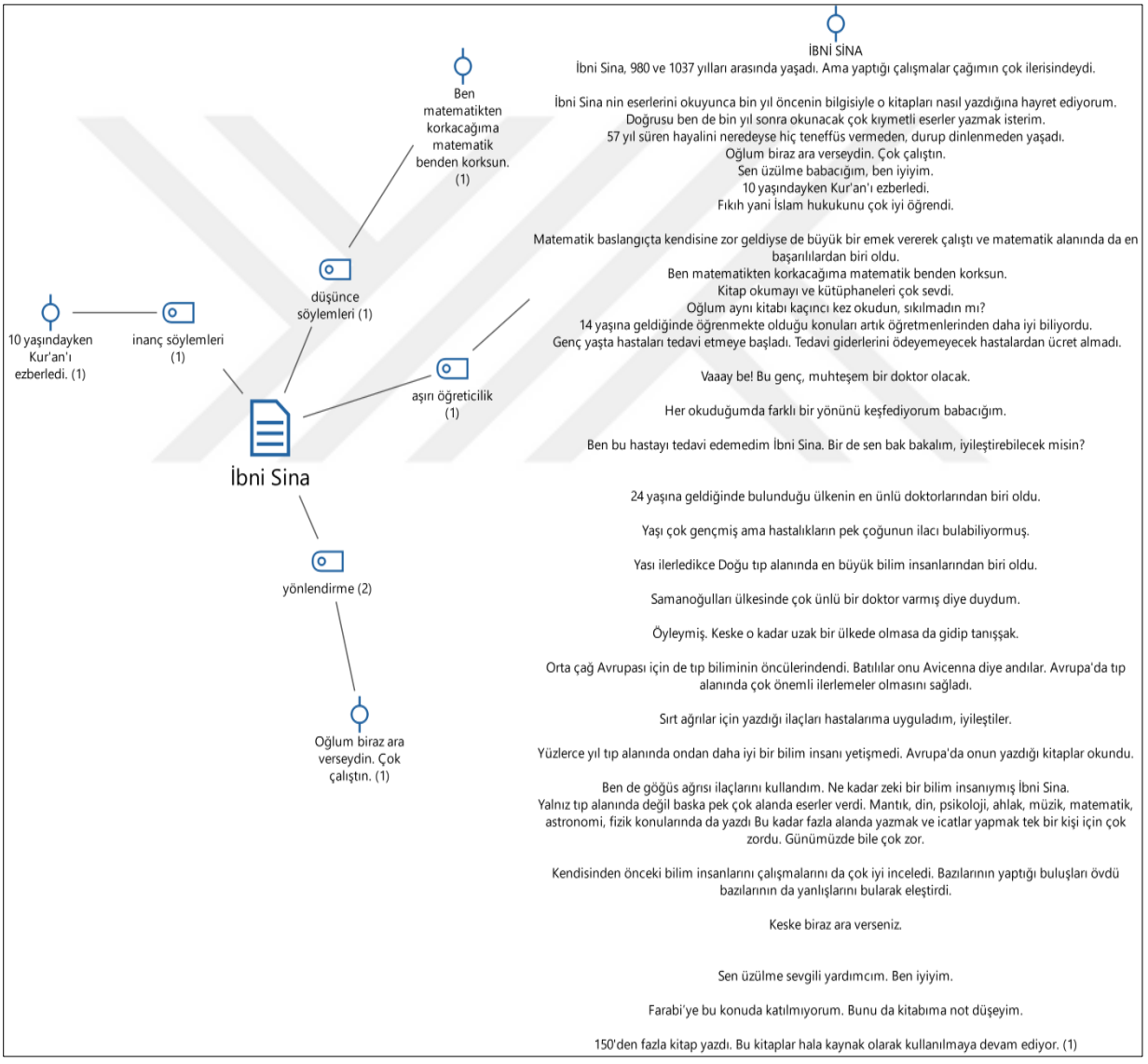
Tablo 145 **"**İbni Sina" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Keske biraz ara verseniz." ve "Oğlum biraz ara verseydin. Çok çalıştın." söylemleri "öğüt" alt izleğinin "yönlendirme" alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler öğüt öğeleri yansıtmaktadır.

Tablo 145 **"**İbni Sina" adlı metin, evrensel ilkeler bağlamında incelendiğinde: "Ben matematikten korkacağıma matematik benden korksun." söylemleri "ideolojik söylemler" alt

izleğinin “düşünce söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler ideoloji öğeleri yansıtmaktadır.

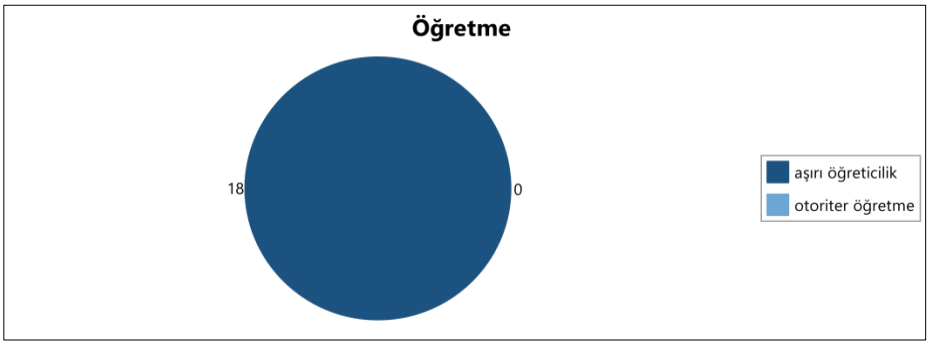
“10 yaşındayken Kur'an'ı ezberledi.” söylemleri “ideolojik söylemler” alt izleğinin “inanç söylemleri” alt kategorisiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Metindeki söylemler ideoloji öğeleri yansıtmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları ideolojik söylemlerle biçimlendirilmemeli, çocuğu bir inanca veya düşünceye sevk etmemeli, buna neden olabilecek söylemlerden kaçınılmalıdır (Çer, 2019).

Şekil 138. “İbni Sina” Adlı Metnin Alt Kategorileri ve Kodları

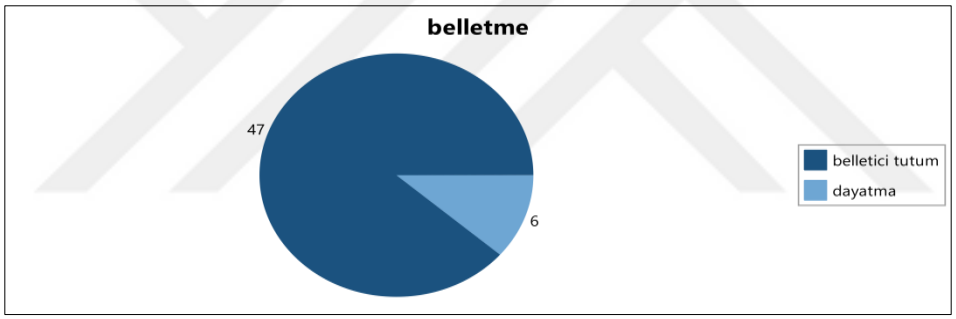
Şekil 138 incelendiğinde, “İbni Sina” adlı metnin evrensel ilkeler kodlarında yönlendirme (2), inanç söylemleri (1), aşırı öğreticilik (1), ideolojik söylemler (1) olmak üzere toplam (5) kod belirlenmiştir. Evrensel ilkeler ana izleğinin en çok öğüt (2) alt izleğinin kodlarına rastlanmıştır.

Grafik 39. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Öğretme Alt İzleği Grafiği

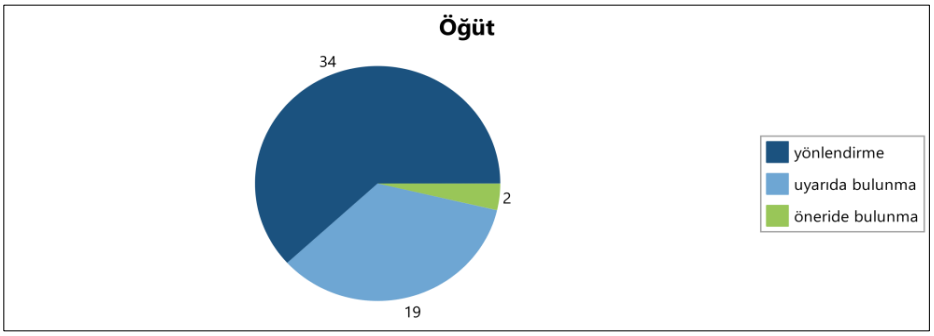
Grafik 39'a göre 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 18 "aşırı öğreticilik" alt kategorisi bulunmaktadır. "Aşırı öğreticilik" kodları en çok "İpek Kelebeği" (5) metninde yer almaktadır.

Grafik 40. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Belletme Alt İzleği Grafiği

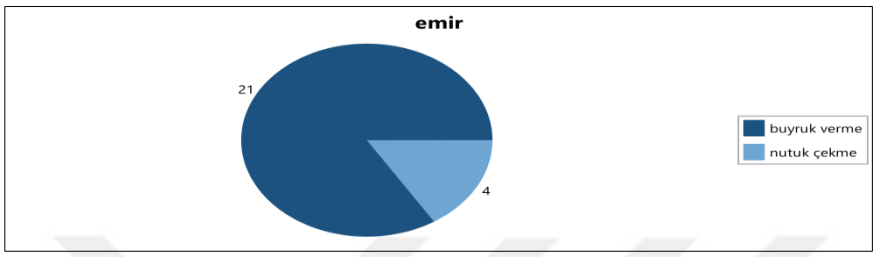
Grafik 40'a göre 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 47 "belletici tutum" ve 6 "dayatma" alt kategorisi bulunmaktadır. "Belletici tutum" kodları en çok "Atatürk" (7) metninde, "dayatma" kodları en çok "Çılgın Böcekler Korosu" ve "Yeşilyurt" (2) metinlerinde yer almaktadır.

Grafik 41. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Öğüt Alt İzleği Grafiği

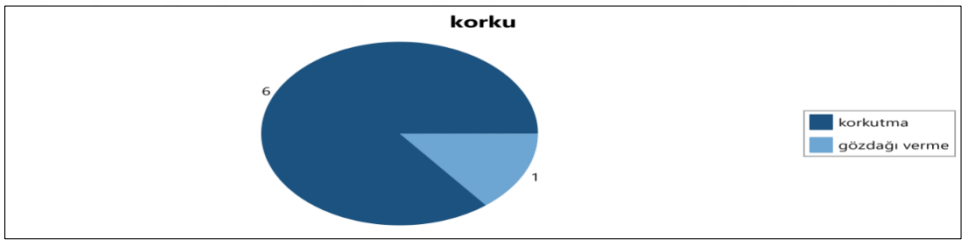
Grafik 41'e göre 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 34 "yönlendirme" ve 19 "uyarıda bulunma" ve 2 "öneride bulunma" alt kategorisi bulunmaktadır. "Yönlendirme" kodları en çok "Küçük müyüz Büyük mü?" (7) metninde, "uyarıda bulunma" kodları en çok "Size Saygı Duyulmasını İstiyorsanız Dürüst Olun" (4) metninde yer almaktadır.

Grafik 42. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Emir Alt İzleği Grafiği

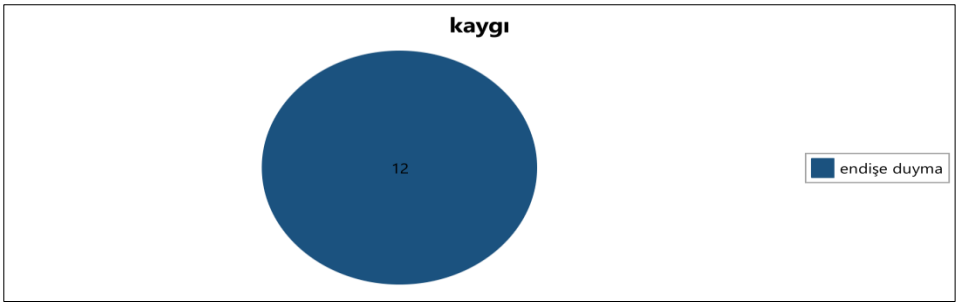
Grafik 42'ye göre 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 21 "buyruk verme" ve 4 "nutuk çekme" alt kategorisi bulunmaktadır. "Buyruk verme" kodları en çok "Selimiye'nin Öyküsü" (6) metninde, "nutuk çekme" kodları en çok "Hepsi Haklı" (3) metninde yer almaktadır.

Grafik 43. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Korku Alt İzleği Grafiği

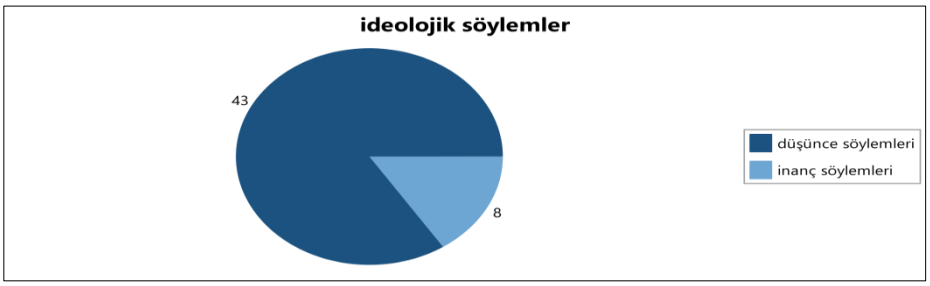
Grafik 43'e göre 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 6 "korkutma" ve 1 "gözdağı verme" alt kategorisi bulunmaktadır. "Korkutma" kodları en çok "Küçük Fare ile Aslan" (2) metninde yer almaktadır.

Grafik 44. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Kaygı Alt İzleği Grafiği

Grafik 44'e göre 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 12 "endişe duyma" alt kategorisi bulunmaktadır. "Endişe duyma" kodları en çok "Eskiciyle Para Babası" (2) metninde yer almaktadır.

Grafik 45. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı İdeolojik Söylemler Alt İzleği Grafiği

Grafik 45'e göre 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 43 "düşünce söylemleri" ve 8 "inanç söylemleri" alt kategorisi bulunmaktadır. "Düşünce söylemleri" kodları en çok "Selimiye'nin Öyküsü" (9) metninde, "inanç söylemleri" kodları en çok "Genç Osman Destanı" metninde yer almaktadır.

Grafik 46. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Cinsiyet Ayrımcılığı Alt İzleği Grafiği

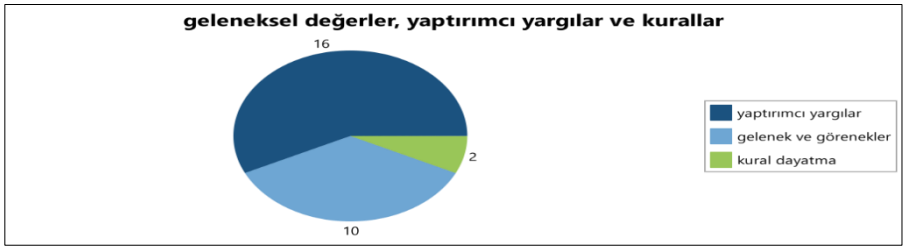
Grafik 46'ya göre 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 5 "toplumsal cinsiyet eşitsizliği" alt kategorisi bulunmaktadır. "Toplumsal cinsiyet eşitsizliği" kodları en çok "Eskiciyle Para Babası" (3) metninde yer almaktadır.

Grafik 47. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Tozpembe Bir Dünya Alt İzleği Grafiği

Grafik 47'ye göre 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 2 "pollyannacılık" alt kategorisi bulunmaktadır.

Grafik 48. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar Alt İzleği Grafiği

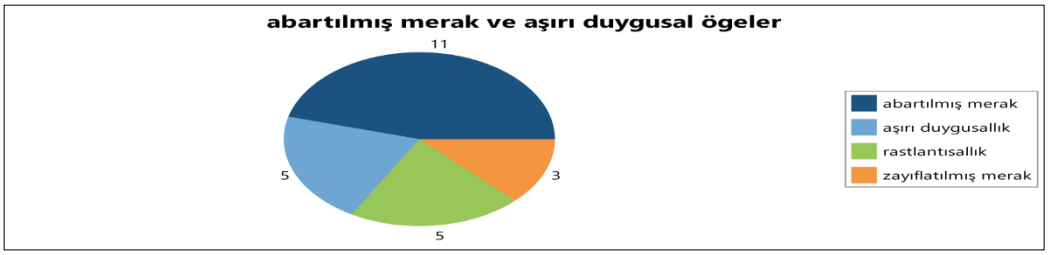
Grafik 48'e göre 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 16 "yaptırımcı yargılar", 10 "gelenek ve görenekler" ve 2 "kural dayatma" alt kategorisi bulunmaktadır. "Yaptırımcı yargılar" kodları en çok "Atatürk" (3) metninde, "gelenek ve görenekler" kodları en çok "Çılgın Böcekler Korosu" ve "Kurtuluş" (2) metinlerinde yer almaktadır.

Grafik 49. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Tek ve Değişmez Doğrular Alt İzleği Grafiği

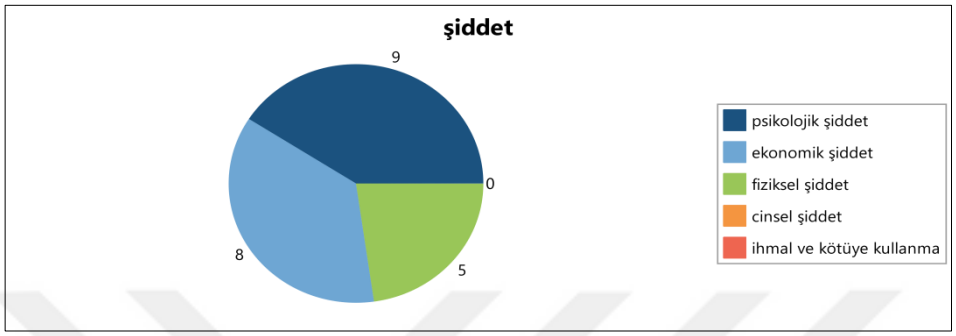
Grafik 49'a göre 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 16 "kalıp düşünceler", 1 "mutlak doğrular" alt kategorisi bulunmaktadır. "Kalıp düşünceler" kodları en çok "Hepsi Haklı", "Leylek ile Tilki" ve "Size Saygı Duyulmasını İstiyorsanız Dürüst Olun" (2) metinlerinde yer almaktadır.

Grafik 50. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler Alt İzleği Grafiği

Grafik 50'ye göre 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 11 "abartılmış merak", 5 "aşırı duygusallık", 5 "rastlantısallık" ve 3 "zayıflatılmış merak" alt kategorisi bulunmaktadır. "Abartılmış merak" kodları en çok "Genç Osman Destanı" ve "Yeşilyurt" (2) metinlerinde yer almaktadır.

Grafik 51. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Şiddet Alt İzleği Grafiği

Grafik 51'e göre 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde 9 "psikolojik şiddet", 8 "ekonomik şiddet", 5 "fiziksel şiddet" alt kategorisi bulunmaktadır. "Psikolojik şiddet" kodları en çok "Leylek ile Tilki" (2) metninde, "ekonomik şiddet" kodları en çok "Öğrenme ve Marie Curie" (5), "fiziksel şiddet" kodları en çok "Genç Osman Destanı" (2) metninde yer almaktadır.

V. BÖLÜM

5. TARTIŞMA

5.1. Evrensel Özellikler Kategorisine Yönelik Tartışma

Araştırmanın evrensel ilkeler kategorisine yönelik değerlendirmeler kendi içerisinde 10 alt izlek ile tanımlanmıştır (Şekil 1). Bu alt izlekler; öğretme ve belletme, öğüt ve emir, korku ve kaygı, ideolojik söylemler, cinsiyet ayrımcılığı, tozpembe bir dünya, geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar, tek ve değişmez doğrular, abartılmış merak ve aşırı duygusal ögeler ve şiddettir. Her bir alt izlek ayrı olarak aşağıda tartışılacaktır.

5.1.1. Öğüt ve Emir Alt İzleğine Yönelik Tartışma

Türkçe ders kitaplarındaki metinler incelendiğinde en çok belirlenen alt izlekler öğüt ve emirdir. 1, 2, 3, ve 4. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde toplamda 185 öğüt, 71 emir kodu belirlenmiştir. Öğüt alt izleğinin alt kategorilerine baktığımızda en çok yönlnedirme, emir izleğinin alt kategorilerine baktığımızda ise en çok buyruk verme öğeleri öne çıkmaktadır. Öğüt ve emir söylemleri çocuğu yönlendirmeye çalışmaktadır. Çocuk da doğası gereği yönlendirilmek yerine kendi istediğini yapma eğilimindedir. Ders kitaplarındaki metinlerde bulunan öğüt ve emir söylemleri çocuğu yönlendirmeye, yaptıklarına karışmaya, akıl vermeye, kendi fikirlerini aktarmaya çalışırsa ayrıca çocuğa buyruk verip nutuk çekmeye kalkarsa çocuk açısından bakıldığında hoş karşılanmayacaktır. Çünkü çocuk kendi fikirlerinin sorulmasını, önemsenmesini istemektedir. Öğüt ve emirler iletildiğinde kendi düşüncelerini önemsiz kabul edecek ve sürekli yetişkinlerden gelecek yönlendirmeleri beklemeye başlayacaktır. Bu nedenle ders kitabındaki metinlerde “Oraya gitmemelisin, bunu yapmamalısın, şuna dokunmamalısın, onu sormamalısın” gibi öğüt söylemleri ayrıca “kitap oku, arkadaşlarını sev, doğayı koru” gibi emir söylemlerinden uzak durulmalı, çocuğa iletilmek istenen ileti metnin içine sanatçı duyarlılığıyla yerleştirilmeli ve çocuğun metni okuyup kendi sonucunu çıkarması böylece de kendi fikir ve değer dünyasını oluşturması beklenmelidir.

5.1.2. Korku ve Kaygı Alt İzleğine Yönelik Tartışma

Türkçe ders kitaplarındaki metinler incelendiğinde en çok belirlenen alt izleklerden biri korku ve kaygıdır. 1, 2, 3, ve 4. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde toplamda 32

korku ve 60 kaygı kodu belirlenmiştir. Korku alt izleğinin alt kategorilerine baktığımızda en çok korkutma, kaygı alt izleğinin alt kategotilerine baktığımızda ise en çok endişe duyma öğeleri öne çıkmaktadır. Metinlerde yer alan korku ve kaygı durumları çocuğun gelişim döneminin ve psikolojik durumunun üzerinde olduğu durumlarda çocukta olmaması gereken bir korku duyma ve endişelenme durumu ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle ders kitaplarındaki metinler hazırlanırken çocukların gelişim dönemlerine dikkat edilmeli, psikolojik durumları temel alınmalı ve böylece çocuğa göre yapıtlar ortaya çıkarılmalıdır. Dozunda verilecek, çocuğu kaygıya itmeyecek, korkularını artırmayacak söylemler ise çocuğu gerçek yaşama hazırlamakta ve böylece çocuk yaşamında bu durumlarla karşılaştığında daha rahat atlatabilecektir. Çocuğun duygusal olarak sağlıklı yetişebilmesi için bu duygularını iyi tanımalı, aktarabilmeli ve başaçıkmayı bilmelidir. Burada da ders kitaplarındaki metinleri yeri önemlidir.

5.1.3. İdeolojik Söylemler Alt İzleğine Yönelik Tartışma

Türkçe ders kitaplarındaki metinler incelendiğinde en çok belirlenen alt izleklerden biri ideolojik söylemlerdir. 1, 2, 3, ve 4. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde toplamda 180 ideolojik söylem kodu belirlenmiştir. İdeolojik söylem alt izleğinin alt kategorilerine baktığımızda en çok düşünce söylemi öğeleri öne çıkmaktadır. Ders kitaplarındaki metinlere baktığımızda sıklıkla ideolojik söylemlere rastlamaktayız. Yazarın düşüncesine ve inancına yönelik durumların metne girdiğini görmekteyiz. Ders kitaplarında yer alan metinlerde ideolojik kavramlardan uzak durulmalı, yazar çocuğa kendi görüş ve değerlerini dayatmaya kalkmamalıdır. İnanılan düşüncelerin çocuğa dayatılması durumu çocuk gerçekliğine uzak düşmekte ve çocuğu biçimlendirmeye kalkmaktadır. Bu metinler çocuğa seçme şansı vermeli, çocuğun kendi düşüncesini oluşturmasının önünü açmalı, ona zengin bir görüş sunmalıdır.

5.1.4. Öğretme ve Belletme Alt İzleğine Yönelik Tartışma

Türkçe ders kitaplarındaki metinler incelendiğinde en çok belirlenen alt izleklerden biri öğretme ve belletmedir. 1, 2, 3, ve 4. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde toplamda 80 öğretme ve 148 belletme kodu belirlenmiştir. Öğretme alt izleğinin alt kategorilerine baktığımızda en çok aşırı öğreticilik, belletme alt izleğinin alt kategotilerine baktığımızda ise en çok belletici tutum öğeleri öne çıkmaktadır. Metinlerde yer alan öğretme ve belletme tutumları çocuğun gelişimine uygun görülmemektedir. Metinlerin çocuğa doğrudan bilgileri aktarması, yazarın tutumunu çocuğa belletmeye kalkması çocuğun kendi fikir evrenini

oluşturma yolunda ona engel olmaktadır. Bu metinler doğrudan bilgileri aktarmak yerine çocuğun bu bilgilere ulaşmasının önünü açmalı, merak duygusunu beslemeli, kendinden bir şeyler bulup kendinden bir şeyler katabilmelidir. Ayrıca bu metinlerde yazarın söylemleriyle çocuğa fikirleri belletme yoluna gidilmemelidir. Çocuğa öykü sunulmalı, çocuk bu öyküden yola çıkarak kendi fikirleriyle karşılaştırabilmeli, kendi fikir dünyasını geliştirebilmelidir. Metinler ayrıca çocuğu araştırmaya ve keşfetmeye yönlendirebilmelidir. Metinler aracılığıyla merakı beslenen çocuk merak duyduğu konuları çeşitli kaynaklardan araştırabilir ve böylece gelişimine destek olabilmektedir. Bu gelişim de yeni öğrenmelerin önünü açabilmektedir.

5.1.5. Cinsiyet Ayrımcılığı Alt İzleğine Yönelik Tartışma

Türkçe ders kitaplarındaki metinler incelendiğinde bazı cinsiyet ayrımcılığı söylemleriyle karşılaşılmıştır. 1, 2, 3, ve 4. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde toplamda 15 cinsiyet ayrımcılığı kodu belirlenmiştir. Cinsiyet ayrımcılığı alt izleğinin alt kategorilerine baktığımızda en çok toplumsal cinsiyet eşitsizliği öğeleri öne çıkmaktadır. Ders kitaplarında yer alan metinler hassasiyetle yazılmalı ve cinsiyet ayrımcılığı söylemlerine yer vermemelidir. Kadını güçsüz, sürekli çocuklarla ilgilenen, ev işlerinden sorumlu olan, maddi açıdan yetersiz olan kişi olarak aktarmamalıdır. Ayrıca erkeği de sürekli güçlü olması gereken, duygularını bastıran, maddi kazanç sorumluluğunu üzerine alan kişi olarak yansıtmamalıdır. Bu metinler kadın erkek eşitliğini sezinletmeli, meslek seçiminde, günlük yaşamda bu eşitliğe gereken önemi vermelidir. Sadece metinlerde değil çizimlerde de aynı şekilde bu eşitlik resmedilmeli ve metinle desteklenmelidir.

5.1.6. Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar Alt İzleğine Yönelik Tartışma

Türkçe ders kitaplarındaki metinler incelendiğinde en çok belirlenen alt izleklerden biri geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallardır. 1, 2, 3, ve 4. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde toplamda 132 geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar kodu belirlenmiştir. Geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar alt izleğinin alt kategorilerine baktığımızda en çok gelenek ve görenekler öğeleri öne çıkmaktadır. Ders kitaplarında yer alan metinler hazırlanırken geleneksel değerleri aktarmak, yaptırımcı yargılarda bulunmak ve çocuğa bazı kuralları dayatmak yerine evrensel değerlere ağırlık vermeli, yaptırımcı yargılardan uzak durmalı ve kural dayatmaya çalışmamalıdır. Çocuk, farklı metin türleriyle karşı karşıya getirilip evrensel değerlerle tanışmalı, bunları gerçek yaşamına aktarabilmelidir. Metinler ile çocukları yargılama ve yaptırımda bulunma yoluna

gidilmemeli ayrıca büyükler tarafından belirlenen kurallara uymaları dayatılmamalıdır. Yargıya çocuk kendisi ulaşabilmeli ve kurallarda söz sahibi olabilmelidir. Bu nedenle ders kitaplarında yer alan metinlerde sorgulama, farklı açılardan bakabilme ve mizah öğeleri bulunmalıdır. Sorgulama becerisi gelişmiş, olaylara farklı pencereden bakabilen ve mizah öğeleriyle karşılaşan çocuk, bu gelenek ve görenekleri, yaptırımcı yargıları ve kuralları doğrudan kabul etmek yerine eleştirel bir gözle bakabilmekte ve yaşamına bu şekilde aktarabilmektedir.

5.1.7. Abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler alt izleğine yönelik tartışma

Türkçe ders kitaplarındaki metinler incelendiğinde en çok belirlenen alt izleklerden biri abartılmış merak ve aşırı duygusal öğelerdir. 1, 2, 3, ve 4. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde toplamda 77 abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler kodu belirlenmiştir. Abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler alt izleğinin alt kategorilerine baktığımızda en çok abartılmış merak öğeleri öne çıkmaktadır. Ders kitaplarında yer alan metinlerde abartılmış merak, zayıflatılmış merak, aşırı duygusal öğeler ve rastlantısallık gibi durumlar yer almamalıdır. Abartılmış merak söylemleri çocuğu metinden koparabilmekte ve yersiz gerilim yaratabilmektedir. Bu durumda da çocuk kitapla bağ kurmakta zorlanabilmektedir. Abartılmış merak öğelerine dikkat etmek gerektiği gibi zayıflatılmış merak öğelerine de dikkat etmek gerekmektedir. Sonucu erkenden tahmin edilen, çocuğun merakını beslemeyen metinlerde çocuğun ilgisini çekmek zor olmaktadır. Okuduğu yapıta ilgi duymayan, merak beslemeyen çocuk da okumaktan uzaklaşmaktadır. Metinlerde yer alan aşırı duygusal öğeler ise çocuğun duygu durumunda karışıklığa neden olabilmekte, çocuğa duygularını tanımasında ve aktarabilmesinde destek olmadığından metinlerde yer almamalıdır. Ayrıca metinlerde yer alan rastlantısallık öğeleri metinde boşluk bırakmakta ve bağlamı bozmaktadır. Birden gerçekleşen, açıklanmayan, nedeni belli olmayan durumlar rastlantısallığı yansıtmaktadır. Ders kitabında yer alan metinlerde merak öğeleri dengede tutulmalı, çocuğa duygularını tanımada ve aktarmada yol göstermeli ve rastlantısallık öğeleri bulunmamalıdır.

5.1.8. Tek ve Değişmez Doğrular Alt İzleğine Yönelik Tartışma

Türkçe ders kitaplarındaki metinler incelendiğinde en çok belirlenen alt izleklerden biri tek ve değişmez doğrulardır. 1, 2, 3, ve 4. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde toplamda 76 tek ve değişmez doğrular kodu belirlenmiştir. Tek ve değişmez doğrular alt izleğinin alt kategorilerine baktığımızda en çok kalıp düşünce öğeleri öne çıkmaktadır. Ders

kitaplarında yer alan metinlerde kalıp düşünceler ve mutlak doğrular yerine çocuğa doğruların değişebileceği sezinletilmelidir. Bu kesin doğrudur, tek doğru budur yaklaşımı yerine çocuklara doğrunun değişebileceği aktarılmalı, çocukların olaylara ve durumlara eleştirel gözle bakabilmelerinin önü açılmalıdır. Bilgileri tek ve değişmez olarak aktarmak çocuğun yeni düşünceler geliştirmesine ket vurmak durumuna gelebilmektedir.

5.1.9. Tozpembe Bir Dünya Alt İzleğine Yönelik Tartışma

Türkçe ders kitaplarındaki metinler incelendiğinde rastlanılan alt izleklerden biri de tozpembe bir dünya öğeleridir. 1, 2, 3, ve 4. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde toplamda 12 tozpembe bir dünya kodu belirlenmiştir. Ders kitaplarında yer alan metinler pollyannacılık yaklaşımından uzak durmalı, yaşamın içinde bulunan zorluklara da yer vermelidir. Yaşamı tozpembe yansıtan metinler gerçek yaşamdan uzak ve çocuğu fanus içinde tutan bir yaklaşım benimsemektedir. Çocuk topluma karışmaya başladıkça gerçek yaşamdaki sıkıntılarla da karşılaşmaya başlayacaktır. Metinlerde yer verilen ve çocuğun düzeyini aşmayacak gerçek yaşam durumları çocuğu zor durumlarda ne yapacağı konusunda tecrübe edinmesini sağlayacak ve bütüncül gelişimine destek olacaktır.

5.1.10. Şiddet Alt İzleğine Yönelik Tartışma

Türkçe ders kitaplarındaki metinler incelendiğinde en çok belirlenen alt izleklerden biri şiddet öğeleridir. 1, 2, 3, ve 4. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde toplamda 74 şiddet kodu belirlenmiştir. Şiddet alt izleğinin alt kategorilerine baktığımızda en çok psikolojik şiddet öne çıkmaktadır. Şiddet deyince akla ilk fiziksel şiddet gelse de ders kitabındaki metinlerde en çok psikolojik şiddet öğeleri bulunmaktadır. Şiddet günlük yaşamda çocukların karşılaşabileceği sıkıntılardan biridir. Çocuk bu durumlarda karşılaştığında ne yapacağını aile içerisinde, okulda ve okuduğu metinler aracılığıyla öğrenebilmektedir. Çocuk bir sorun yaşadığında bunu şiddet yoluyla değil, etkili iletişim ile çözmesi gerektiğini bilmeli ve buna göre davranış geliştirmelidir. Ayrıca dijital medyada da çocuğun karşısına çıkacak durumlar çocuğun şiddet algısını şekillendirmektedir. Bu nedenle çocuğun etkileşimde olduğu arkadaşları, büyükleri, kitapları ya da dijital araçları bu bilinçle kullandırmalı, şiddet ve saldırganlığın değil iletişimin temel olduğu sezinletilmelidir.

VI. BÖLÜM

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

İlkokul 1, 2, 3, 4. sınıf Türkçe ders kitapları 185 öğüt, 71 emir, 32 korku, 60 kaygı, 180 ideolojik söylem, 15 cinsiyet ayrımcılığı, 132 geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar, 77 abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler, 76 tek ve değişmez doğru, 74 şiddet, 80 öğretme, 148 belletme ve 5 tozpembe bir dünya öğesi barındırmaktadır. Çocuklara temas eden, gün içinde sıklıkla kullandığı, geleceğinin şekillenmesine destek olan, çocukların bütüncül gelişimini desteklemesi gereken ders kitaplarındaki metinlerde başaçıkılması gereken öğelere özen gösterilmeli, bu durumların çocuğun yaşamına doğrudan etki ettiği, gelişiminde büyük öneme sahip olduğu unutulmamalıdır. İncelenen Türkçe ders kitaplarındaki kodları belirlenmiş metinler evrensel ilkelere gore yeniden düzenlenmeli ya da evrensel ilkelere uygun metinler seçilerek bu kitaplar oluşturulmalıdır.

6.1.1. Araştırmanın Birinci Problemine Yönelik Sonuç

İlkokul 1, 2, 3, 4. sınıf Türkçe ders kitapları incelendiğinde öğüt ve emir öğelerine sıklıkla rastlanmaktadır. 123 “yönlendirme”, 50 “uyarıda bulunma” ve 12 “öneride bulunma” olmak üzere metinlerde toplam 185 öğüt öğesi bulunmaktadır. 60 “buyruk verme” ve 11 “nutuk çekme” olmak üzere toplam 71 emir öğesi bulunmaktadır.

1. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 12 öğüt öğesine rastlanmıştır. Çocukların gelişim özellikleri gereği öğütlerden hoşlanmadıkları bilinmektedir. Bu nedenle metin yazarının kullanacağı öğüt söylemleri çocuğun merakını, heyecanını, ilgisini, yaratıcılığını, keşfetme arzusunu, samimiyetini, isteğini, devingenliğini baskılamış olmaktadır (Çer, 2019). Buradan yola çıkarak 1. sınıf Türkçe ders kitabındaki belirlenmiş metinlerde yer alan öğüt söylemleri gözden geçirilmeli ve çocuğa göre hale getirilmelidir.

1. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 9 emir öğesine rastlanmıştır. Çocuk edebiyatı yapıtlarının temel amacının çocuklara emir vermek olmadığı unutulmamalıdır. Asıl amacın çocuğa anadilinin zenginliğini keşfettirmek, insan gerçekliğini sanatçı duyarlılığı ile aktarmak, çocuğun etkili iletişim becerilerini geliştirmek ve okuma kültürü edindirmek olduğu bilinmelidir (Varışoğlu ve Tuzcuoğlu Aksin, 2019). Buradan yola çıkarak çocukla 1. Sınıf Türkçe kitabında bulunan emir öğelerini gözden geçirmek gerekmektedir. Buyruk ve

gözdağı veren söylemler yerine iletişim engelini ortadan kaldıran söylemler kullanılmalıdır.

2. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 57 öğüt öğesine rastlanmıştır. Çocuğa yetişkin tarafından aktarılan öğütler, çocuğun kitapla arasında kurduğu bağa zarar vermekte, kendi duygu ve düşüncelerini oluşturmasının önüne geçmektedir. Buradan yola çıkarak çocuk edebiyatı yapıtlarında çocuğa doğrudan yönlendirme, uyarıda bulunma ve öneride bulunma söylemlerinden yani öğütlerden uzak durulmalıdır (Sever, 2008a; Yörükoğlu, 2010) Başkası tarafından yönlendirilen, uyarıda bulunulan ve önerilerle karşılaşan çocuk, kendi fikirlerini değersiz bulmakta ve söyleneni yapma yoluna gitmektedir. Kendi fikirlerini oluşturmasını beklediğimiz çocuklara öğüt söylemleri iletmek yerine fikirlerinin açığa çıkmasına izin vermeli ve desteklemenin yolunu açılmalıdır.

2. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 20 emir öğesine rastlanmıştır. Çocuklarla iletişim kurarken emir söylemleri bulunan bu dilden uzak durulmalıdır. Çocuk edebiyatı yapıtları kaleme alınırken de bu durumdan kaçınmalı, çocukların neden-sonuç ilişkisi kurmasının önüne geçeceği bilinmelidir. Ayrıca oluşan bu durumun çocukları okuma alışkanlığından uzaklaştırabileceği unutulmamalıdır (Akbayır, 2008). Ne yapacağı konusunda uygun olmayan bir dille buyruk ve gözdağı verilen çocuk okumayla arasına set çekebilmektedir. Okuma alışkanlığı edinmiş, kitaplarla arası iyi olan çocuklar için metinlerde emir söylemleri yerine çocuğa göre bir dil kullanılmalıdır.

3. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 61 öğüt öğesine rastlanmıştır. Çocuk edebiyatı yapıtları ile çocuğu sıkacak ve bıktıracak durumlardan uzak durmalı, çocuğun hoşlanacağı, merak duyacağı öğelere yer verilmesi gerekmektedir (Dayıoğlu, 1997). Kutlu (1995), çocuk edebiyatı yapıtları geleneksel değerler üzerinden çocuklara öğüt vermek yerine çocuğun gelişim özelliklerine uygun söylemler seçmelidir. Çocuğun kendi fikirlerini dile getirmesinin önü açılmalıdır.

3. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 17 emir öğesine rastlanmıştır. Günlük yaşamda da çocuk edebiyatı yapıtlarında de emir söylemlerinden kaçınmak gerekmektedir. Bu söylemler yerine çocuğa rol-model olan, toplumsal ve ortak değerleri önemseyen metinlerin kullanılması gerekmektedir (Karabulut, 2019). Çocuğa rol model olacak söylemlerin seçilmesiyle çocuk kitapla olumlu bağ kurabilmekte ve okuma alışkanlığı edinmesinin önü açılabilir.

4. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 55 öğüt öğesine rastlanmıştır. İlkokul kitaplarının geneline bakıldığında 61 öğüt öğesiyle en çok öğüt söylemi 3. sınıf Türkçe ders kitabında

bulunmaktadır. Gelişim çağında olan çocukların ders kitaplarında öğüt söylemleriyle karşılaşması, yönlendirmelere maruz kalması, uyarılarda bulunulması ve öneriler alması çocuğun bütüncül gelişimine zarar verebilmektedir. Çocukların bu söylemler yerine meraklarını destekleyecek, ilgi ve yeteneklerine destek olacak söylemlere ihtiyacı olmaktadır.

4. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 25 emir öğesine rastlanmıştır. İlkokul kitaplarının geneline bakıldığında 25 emir öğesiyle en çok emir söylemi 4. sınıf Türkçe ders kitabında bulunmaktadır. Bu kitaplardaki belirlenen buyruk ve gözdağı söylemlerinden kaçınmak gerekmektedir. Çocuğun bütüncül gelişimini destekleyen söylemler kullanılmalı, çocuğun kitapla arasında bağ oluşturacak söylemler eklenmelidir.

6.1.2. Araştırmanın İkinci Problemine Yönelik Sonuç

İlkokul 1, 2, 3, 4. sınıf Türkçe ders kitapları incelendiğinde korku ve kaygı öğelerine sıklıkla rastlanmaktadır. 14 "gözdağı verme" ve 18 "korkutma" olmak üzere metinlerde toplam 32 korku öğesi bulunmaktadır. 60 endişe duyma öğesiyle beraber de 60 kaygı öğesi bulunmaktadır.

1. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 4 korku öğesine rastlanmıştır. Ders kitabında yer alan metinler çocuğu korkutacak ve ürkütecek durumlar içererek çocuğun ruh halini olumsuz etkilememelidir. Metinlerde bulunan aşırı dramatik ve yersiz gerilimler çocuğu korku ve kaygıya sürüklemektedir. Bu metinler çocuğa karşılaşacakları korku ve kaygıyla nasıl baş edilebileceğini duyumsatmalıdır (Çer, 2019). Ders kitaplarında yer alan metinler çocukları korku durumuyla karşılaştıklarında nasıl davranacağını, nasıl iletişim kuracağını, daha büyük problemlerle karşılaştığında durumu kimlere aktaracağını çocuğa sezinletmelidir.

1. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 10 kaygı öğesine rastlanmıştır. Metinlerde yer alan korku ve kaygı durumları çocuğun gerçek yaşamında karşısına çıktığında nasıl başaçıkacağını duyumsatmalıdır. Bu durumlarla nasıl baş edeceğini öğrenen çocuk sosyal ve duygusal olarak da gelişmektedir. Bu gelişime nitelikli çocuk edebiyatı yapıtlarıyla destek olmak ve çocuğun hayatına olumlu etki etmek mümkündür.

2. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 10 korku öğesine rastlanmıştır. Smith (1996), içinde korku öğeleri bulunan metinlerin görevini çocukları korkutmak ya da dehşete kapılmasını sağlamak olmadığını belirtmektedir. Çocuk edebiyatı yazarları ve çizerleri çocuk ruhundan anlamalı, çocukların duygu durumları hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Korku ve kaygı gibi duygular işlenirken özenli davranılmalı, çocuğun olumsuz etkilenmemesine özen gösterilmelidir.

3. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 8 korku öğesine rastlanmıştır. Ders kitaplarında rastlanan bu korku öğelerinin çocuğun yaşamına olumsuz aktarılma durumundan yola çıkarak belirlenen korku öğeleri incelenmeli ve çocuğun ruh durumunu olumsuz etkileme ihtimali olan söylemlerin çıkarılarak çocuğa uygun söylemlerin kullanılması gerekmektedir.

3. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 23 kaygı öğesine rastlanmıştır. İpşiroğlu (1991) özellikle ilk çocukluk döneminde çocuğun soyut durumları tam kavrayamadığını bu durumda da duydukları ve düşündükleri her şeyi gerçek olarak kabul ettiklerini belirtmektedir. Bu nedenle çocuğa ulaşan kitaplarda da korkutma, gözdağı verme, endişe duyma gibi olumsuz durumlar çocuk tarafından kolayca kabul edilebilmekte ve kişilik haline getirilebilmektedir. Bu da çocuğun zihin dünyasına zarar verebilmektedir. Ders kitaplarındaki metinlerde yer alan ağır durumlar, çocukta telafisi olmayan olumsuzluklar ortaya çıkarabilmektedir. Bu nedenle çocuğa ulaşacak kitaplar ve metinler ince elenip sık dokunmalı, çocuklar zararlı içeriklerden uzak tutulmalıdır.

4. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 7 korku öğesine rastlanmıştır. İlkokul kitaplarının geneline bakıldığında 10 korku öğesiyle en çok korku söylemi 2. sınıf Türkçe ders kitabında bulunmaktadır. Belirlenen bu korku öğeleri çocuğu olumsuz etkileyebilmekte, kişiliğinin yerleşmesinde olumsuz iz bırakabilmekte ve okuma kültürü oluşmasına ket vurabilmektedir. Buradan yola çıkarak çocukların yaşamsal dönemlerinde karşılarına çıkan bu metinlerin niteliği önemsenmelidir.

4. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 12 kaygı öğesine rastlanmıştır. İlkokul kitaplarının geneline bakıldığında 23 kaygı öğesiyle en çok kaygı söylemi 3. sınıf Türkçe ders kitabında bulunmaktadır. Metinlerde belirlenen bu kaygı söylemleri çocuğun iç dünyasında yanlış yer edinebilmekte ve duyduğu endişe durumları sıkıntılı bir kişilik oluşturmasına neden olabilmektedir. Ders kitabında yer alan metinlerin çocukların iç dünyasındaki etkisi hafife alınmamalı ve çocuğa göre söylemler tercih edilmelidir.

6.1.3. Araştırmanın Üçüncü Problemine Yönelik Sonuç

İlkokul 1, 2, 3, 4. sınıf Türkçe ders kitapları incelendiğinde ideolojik söylemlere sıklıkla rastlanmaktadır. 163 “düşünce söylemi” ve 17 “inanç söylemi” olmak üzere toplam 180 ideolojik söylem öğesi bulunmaktadır.

1. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 17 ideolojik söylem öğesine rastlanmıştır. Çocuk edebiyatı yazarın ideolojik söylem aktardığı değil aksine çocuğa değer veren, çocuğun temel özelliklerini önemseyen ve kendi düşüncelerini geliştirebileceği yer olarak görülmelidir

(Çağan, 2005). Buradan yola çıkarak seçilen metinlerde ideolojik söylemlerden uzak duran, yazarın kendi düşünce ve inanç söylemini direttiği yapıtlardan uzak durulmalıdır. Çocuğun kendi ideolojisini oluşturmasının önü açılmalıdır.

2. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 68 ideolojik söylem öğesine rastlanmıştır. Eğitimde ulaşılmak istenen ideoloji yanlış bilince ve çarpıtmaya neden olan değil, gerçek anlamı olan fikirler öğretisi anlamıdır. Eğitim ideolojisi için kullanılan temel yöntem çocuk edebiyatıdır. Eğitimin maksadı belirlenen birtakım becerileri ve düşünceleri karşı tarafa aktarmaktır. Bu noktada önemli olan eğitim içeriklerini çocuklara aktarırken onların kendi düşüncelerini oluşturmalarına izin vermek ve düşüncelerini önemsemektir (Çağan, 2005).

3. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 44 ideolojik söylem öğesine rastlanmıştır. Çocuk edebiyatı yapıtları ideolojik söylemlerle ya da ahlaksal yaklaşımlarla biçimlendirilmemeli, çocuğu bir inanca veya düşünceye sevk etmemeli, buna neden olabilecek söylemlerden kaçınmalıdır (Çer, 2019). Yazarın kendi ideolojisini aktarma yoluna gittiği yapıtlar, çocuğun fikirlerini önemsiz göstermektedir. Kendi fikir dünyası oluşmuş, kişiliği yerleşmiş bireylere ulaşmak için ders kitaplarında yer alan düşünce ve inanç söylemlerinden uzak durulmalıdır.

4. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 51 ideolojik söylem öğesine rastlanmıştır. İlkokul kitaplarının geneline bakıldığında 68 ideolojik söylem öğesiyle en çok ideolojik söylem 2. sınıf Türkçe ders kitabında bulunmaktadır. Henüz ilkokulda olan, kişilik geliştirme çağında bulunan çocukların düşünce ve inanç söylemleri yerine kendi fikir dünyalarını oluşturabilecekleri, anlam evrenini geliştirebilecekleri nitelikli metinlerle karşılaşmaları sağlanmalıdır.

6.1.4. Araştırmanın Dördüncü Problemine Yönelik Sonuç

İlkokul 1, 2, 3, 4. sınıf Türkçe ders kitapları incelendiğinde öğretme ve belletme öğelerine sıklıkla rastlanmaktadır. 77 “aşırı öğretme” ve 3 “otoriter öğretme” olmak üzere toplam 80 öğretme öğesi bulunmaktadır. 132 “belletici tutum” ve 16 “dayatma” olmak üzere toplam 148 belletme öğesi bulunmaktadır.

1. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 19 öğretme öğesine rastlanmıştır. Öğretme ve belletme konusuna çocuk edebiyatı açısından baktığımızda bu yapıtlar, çocukların zihinlerinde geniş ufuklar açabilmelerini, olaylara ve yaşama karşı yeni bakış açıları üretebilmelerini, özgüven ve psikolojik dayanıklılık gibi güçlü yönlerini geliştirebilmelerini sağlamada önemlidir (Robin, 2009). Buradan yola çıkarak metinlerde yer alan söylemlerin çocuğa bilgiyi doğrudan aktarmak yerine çocukların zihinlerini harekete geçirmeli, yeni ufuklara yönlendirebilmeli ve bütüncü gelişimini desteklemelidir.

1. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 16 belletme öğesine rastlanmıştır. Ders kitapları çocuklara insan doğasını aktaran, yaşamı tanıtan estetik araçlardır. Bu araçlar ile çocukların gelişimine olumlu yönde katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Bu katkının olumlu olabilmesi için de yapıtlarda insanın doğasıyla uyuşmayan tutum, durum ve davranışlardan uzak durulmalı; öğretme ve belletme değil duyumsatma ve sezinletme yeğlenmelidir (Sever, 2002). Bilgilerin belletici tutum ve dayatma yoluyla çocuklara aktarılması çocuğun gelişimini olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle ders kitaplarında yer alan belletme söylemleri yerine çocuğun durumları duyumsayacakları ve sezinleyecekleri kapılar açılmalıdır.

2. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 20 öğretme öğesine rastlanmıştır. Çocuk edebiyatı yapıtlarında içeriğin öğretme ve belletme amacından uzak olması gerekmektedir. Bu yapıtlar içeriğinde bulunan bilgiler ile çocuğu baskılamamalıdır. Yazar, çocuklara doğruyu gösterecek ya da her şeyin en doğrusunu bilecek konumda değildir. Yazar sadece ham öyküsü ile ortaya bir tartışma koymalı, gerekli sonuçları okurun çıkarmasını beklemelidir (Dilidüzgün, 2003, 2004). Çocuklara bilgi aktaran, öğretme amacı edinen metinler çocuğun merak duygusuna ket vurur böylece çocuk kendi öğrenmelerinin yolunu açmak yerine iletilen bilgileri öğrenmeye ve ezberlemeye çalışır.

2. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 38 belletme öğesine rastlanmıştır. Çocuk edebiyatı yapıtları, çocukları eğitmek ve belletmek için yazılmamaktadır (Erdoğan, 1997). Çocuk edebiyatı yapıtlarının temel amacı; çocuklara, insanın ve yaşamın gerçekliğine yönelik sanatçı duyarlığını kullanarak kurguladığı ipuçlarını iletmek, anadilinin tüm olanaklarını sezdirmek ve çocukların yazılı kültürle iç içe olmasını sağlamaktır. Bu nedenle çocuk edebiyatı yapıtları, çocuğa şekil vermeye çalışmamalı, doğruları gösteren, çocukken ve büyüdüğünde nasıl davranması gerektiğini anlatan yapıdan uzak olmalıdır.

3. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 23 öğretme öğesine rastlanmıştır. Çocuklara kitaplarda neler yapmaları ya da yapmamaları gerektiği doğrudan belletme amacı gütmeden sezinletilmeli, davranış ve eylemlerinin yaratacağı sonuçları düşünmeleri ve kendi sonuçlarını çıkarmaları sağlanmalıdır. Yani çocuk edebiyatı yapıtları yazarın kendi görüşlerini öğrettiği ve öğretmeyi hedeflediği yapıtlar olmamalıdır (Çer, 2019; Dilidüzgün, 2004a; Sever, 2008a; Uçan, 2005). Günümüzde bilginin kolay ulaşılabilir durumda olmasından dolayı öğretme yoluna gitmemeli, çocuğun merakını uyandırarak kendi öğrenmelerinin önü açılmalıdır.

3. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 41 belletme öğesine rastlanmıştır. Nitelikli çocuk edebiyatı yapıtlarıyla karşılaşan ve doğru yönlendirilen çocuklar, duyduklarını ve gördüklerini sorgulayabilmekte, eleştirel düşünebilmekte, farklı açılardan bakabilmektedirler. Böylece öğretme ve belletmeye maruz kalsalar dahi bilgileri olduğu gibi kabul etmez kendi

süzgecinden geçirip kendi doğrularını oluşturabilmektedirler. Buradan yola çıkarak Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin nitelikli olması durumunda olaylara farklı açılardan bakabilen, eleştirel düşünme becerisi gelişmiş bireyler yetiştirilebilmektedir.

4. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 18 öğretme öğesine rastlanmıştır. İlkokul kitaplarının geneline bakıldığında 23 öğretme söylemi öğesiyle en çok öğretme söylemi 3. sınıf Türkçe ders kitabında bulunmaktadır. Bilginin hızla yayıldığı ve katlanarak devam ettiği bu devirde çocuklara bilgiyi öğretme yerine bilgiye ulaşabilmenin, ulaştığı bilgilerin doğruluğunu araştırması gerektiği sezinletilmelidir.

4. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 53 belletme öğesine rastlanmıştır. İlkokul kitaplarının geneline bakıldığında 53 belletme söylemi öğesiyle en çok belletme söylemi 4. sınıf Türkçe ders kitabında bulunmaktadır. Çocuklara bilgileri ve fikirleri belletici tutum ve dayatmayla aktarmaya çalışmak çocuğun okuma alışkanlığı edinmesinin önüne geçmekte, okuma kültürü oluşturmasına ket vurmaktadır. Bu nedenle ders kitaplarındaki metinler hazırlanırken bilgileri ve fikirleri belletmek yerine çocuğun öyküyle karşılaşması sağlanıp kendi fikirlerini oluşturması desteklenmelidir.

6.1.5. Araştırmanın Beşinci Problemine Yönelik Sonuç

İlkokul 1, 2, 3, 4. sınıf Türkçe ders kitapları incelendiğinde cinsiyet ayrımcılığı öğelerine bazı metinlerde rastlanmaktadır. 14 "toplumsal cinsiyet ayrımcılığı" ve 1 "fiziksel ayrımcılık" olmak üzere toplam 15 cinsiyet ayrımcılığı öğesi bulunmaktadır.

1. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 8 cinsiyet ayrımcılığı öğesine rastlanmıştır. Ders kitapları incelendiğinde cinsiyet ayrımcılığı konusunda örtük ya da açık iletiler verdiği görülmektedir. Bu kitaplardaki metinler, etkinlikler ve görseller aracılığıyla çocuklara cinsiyet rollerine göre beklentiler iletilmektedir. Öğrencinin gün içinde en çok iç içe olduğu materyal ders kitabı olduğu için de bu iletiler çocukta zamanla düşünceye hatta davranışa dönüşmektedir. Günümüz çağdaş toplumlarına bakıldığında kadın-erkek eşitliğine önem verilmekte her türlü ayrımcılıkla mücadele edilmektedir. Bu mesele de sosyal adalet konusunda önemli bir yer edinmektedir (KSGM, 2008; Tietz, 2007). 1. sınıf Türkçe ders kitabında "Padişahın Oğluna Dersi" metninde cinsiyet ayrımcılığı içeren 3 öğe belirlenmiştir. Henüz 1. sınıfta olan ve cinsiyetle ilgili düşüncelerinin şekillenme aşamasında olan bu çocuklara iletilen metinlerde cinsiyet ayrımcılığı içeren söylemlerden uzak durmak, kadın-erkek eşitliğini sezinleten söylemler kullanmak gerekmektedir.

2. sınıf Türkçe ders kitabında cinsiyet ayrımcılığı öğesine rastlanmamıştır. Metinlerde cinsiyet ayrımcılığı söylemleri bulunmaması çocukların ayrımcılığa gitmemesine ve kadın-

erkek eşitliği fikrinin oturmasının önünü açacaktır.

3. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 2 cinsiyet ayrımcılığı öğesine rastlanmıştır. Sever'e (2013) göre insanlık onuruna yakışmayan, çocukların zihninde kadın ve erkek algısını oluşturan kalıp yargılardan kaçınmak gerekmektedir. Bu da ancak hassasiyetle yazılmış, duyarlı çocuk kitaplarıyla mümkün olmaktadır. Çocukların her gün kullandığı, ders saati olarak da sürekli iç içe olduğu Türkçe ders kitaplarında bulunan metinler özenle seçilmeli, cinsiyet ayrımcılığı içeren söylemlerden uzak durulmalıdır.

4. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 5 cinsiyet ayrımcılığı öğesine rastlanmıştır. Bu 5 öğenin 3'ü "Eskiciyle Para Babası" adlı metinde bulunmaktadır. İlkokul kitaplarının geneline bakıldığında 8 cinsiyet ayrımcılığı öğesiyle en çok cinsiyetçi söylem 1. sınıf Türkçe ders kitabında bulunmaktadır. Metinlerde sıklıkla bulunabilecek cinsiyetçi söylemler çocuğun fikir dünyasına yerleşebilmektedir. Bu söylemlerle fikir dünyasını oluşturan çocuklar günlük yaşamında kadın-erkek eşitliği yerine cinsiyetçi yaklaşımlarda bulunabilmektedir. Bu nedenle metinler seçilirken cinsiyetçi söylemlerden uzak duran, çocuğun fikir dünyasını evrensel ilkelere göre şekillendiren söylemler kullanılmalıdır.

6.1.6. Araştırmanın Altıncı Problemine Yönelik Sonuç

İlkokul 1, 2, 3, 4. sınıf Türkçe ders kitapları incelendiğinde geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar öğelerine sıklıkla rastlanmaktadır. 73 "gelenek ve görenekler", 41 "yaptırımcı yargılar" ve 18 "kural dayatma" olmak üzere toplam 132 öğe bulunmaktadır.

1. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 41 geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar öğesine rastlanmıştır. Kitaplarda yer verilen geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar çocukların çok boyutlu düşünmesinin önüne geçebilmekte ve eleştirel düşünmesine engel olabilmektedir. Durum böyle olduğunda da çocuklar yazarın düşüncesini doğrudan benimseyebilmektedir (Dilidüzgün, 2004b). Kendi fikirlerini oluşturabilen, değer dünyasının farkında olan bireyler yetiştirmek için çocukların eleştirel bakış açısına destek olmalı; değerlere, kurallara ve yargılara farklı açılardan bakabilmelerinin önünü açabilmeliyiz. 1. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan "Bayramlaşma Bayramı" adlı metinde toplam 16 geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar öğesine rastlanmaktadır. Aynı metin içinde çokça rastlanan bu söylemler çocuğu fikir dünyasını oluştururken etkilemektedir. Çocuğun kendi fikir dünyasını oluşturabilmesini ve eleştirel bakış açısını geliştirmek için ders kitabında yer alan metinlerde geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallardan kaçınmak gerekmektedir.

2. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 28 geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar öğesine rastlanmıştır. Günümüz çağdaş çocuk edebiyatı anlayışına göre çocuk edebiyatı yapıtlarında evrensel değerlerin ele alınması beklenmektedir (Sever, 2008a). Geleneklerin, yaptırımcı yargıların ve kuralların çocuklara dayatıldığı metinlerle çocukların kendi düşünceleri baskılanır ve evrensel değerler es geçilir. Bu nedenle metinler seçilirken evrensel değerler temel alınmalıdır.

3. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 35 geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar öğesine rastlanmıştır. Çocukların değerlerinin şekillenmeye başladığı bu yaşlarda yalnızca kendi geleneksel değerleriyle karşılaşması, yaptırımcı yargılarla karşı karşıya kalması ve bazı kuralların çocuğa dayatılması onun bütüncül gelişiminin aksamasına neden olacaktır.

4. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 28 geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar öğesine rastlanmıştır. İlkokul kitaplarının geneline bakıldığında 41 geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar söylemi öğesiyle en çok söylem 1. sınıf Türkçe ders kitabında bulunmaktadır. İlkokul ders müfredatında Türkçe dersi yoğun bir şekilde bulunmaktadır. Derslerde de ders kitapları aktif olarak kullanılmaktadır. Bu durumda ders kitabındaki metinlerin seçimi önem arz etmektedir.

6.1.7. Araştırmanın Yedinci Problemine Yönelik Sonuç

İlkokul 1, 2, 3, 4. sınıf Türkçe ders kitapları incelendiğinde abartılmış merak ve aşırı duygusal öğelere sıklıkla rastlanmaktadır. 39 “abartılmış merak”, 22 “aşırı duygusallık”, 7 “zayıflatılmış merak” ve 9 “rastlantısallık” olmak üzere toplam 77 öğe bulunmaktadır.

1. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 17 abartılmış merak ve aşırı duygusal öğelere rastlanmıştır. Çocuk edebiyatı yapıtlarında yazarlar akıcı bir kurguya ulaşmak ya da okuyucunun duygularını harekete geçirmek için abartılmış merak söylemlerine yer verebilmektedir. Bu söylemler de çocuğun zihninde anlam veremediği duygusal boşluklara neden olabilmektedir. Çocuğun kitabı okurken sürekli yoğunlaşan endişe ve heyecanı dengelenmediği takdirde çocuğun gözünde inandırıcılığını yitirmeye başlamaktadır. Çocuk edebiyatında, okurun endişelerini gidermek için olay dizisine ustaca yerleştirilen ipuçları, çocukları okuma eyleminin ortağı yapmakta; onları, anlatının sonucuna ilişkin kestirimlerde bulunmaya yönlendirmektedir (Sever, 2008a). Merak dürtüsünün abartılması kadar zayıflatılması da önemli bir konudur. Çocuğun dikkatini çekmeyen, kitabın sonucunun erkenden ortaya çıkması gibi durumlar da çocuğun merakını zayıflatmakta ve kitaba olan

bakışına yansımaktadır. Bu nedenle çocuklara yönelik bu metinlerde merak unsuru dengeyi yakalamalıdır.

2. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 18 abartılmış merak ve aşırı duygusal öğelere rastlanmıştır. Karagöz (2018) çocuk edebiyatı yapıtlarının iletisini doğru aktarabilmesi ve estetik düzeyi tamamlayabilmek adına yapıtlarda abartılmış merak, aşırı duygusal öğeler ve rastlantısallık gibi durumlardan uzak durması gerektiğini söylemektedir. Metinlerde yer alan söylemlerde duygu durumunun aşırı olarak aktarılması, birden fazla duygunun aynı anda iletilmesi gibi durumlar kitapla çocuk arasına mesafe koyabilmektedir. Ayrıca rastlantısallık durumu da aynı şekilde çocuğun kitapla olan ilişkisine zarar vermektedir. Metinde geçen olayın birdenbire, rastgele, kendiliğinden çözümlenmesi yani rast gelmesi durumu metni zayıflatan bir unsur olarak ön plana çıkmaktadır.

3. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 18 abartılmış merak ve aşırı duygusal öğelere rastlanmıştır. Yazarın, yaşam gerçekliğini yapay bir "gerilim" paydasına yerleştiren anlayışı ise, ortaya çıkan ürünü, çocuklara edebiyat zevki ve duyarlığı kazandırma amacından uzaklaştırmaktadır. (Sever, 2008a). Buradan yola çıkarak metinlerdeki merak unsurunun dozunu iyi ayarlamalı, abartıya kaçılmamalıdır. Abartıya kaçılan durumların çocukla kitap arasındaki bağa zarar vereceği unutulmamalıdır.

4. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 24 abartılmış merak ve aşırı duygusal öğelere rastlanmıştır. İlkokul kitaplarının geneline bakıldığında 24 abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeleriyle en çok söylem 4. sınıf Türkçe ders kitabında bulunmaktadır. Çocuğun her kademede karşısına çıkan kitaplarda bu öğelerin olması çocuğun zihninde duygusal boşluklar yaratabilmekte bu durum da kitapla arasında soğukluğa neden olabileceği unutulmamalıdır.

6.1.8. Araştırmanın Sekizinci Problemine Yönelik Sonuç

İlkokul 1, 2, 3, 4. sınıf Türkçe ders kitapları incelendiğinde tek ve değişmez doğrular öğelerine sıklıkla rastlanmaktadır. 56 “kalıp düşünce” ve 20 “mutlak doğru” olmak üzere toplam 76 öğe bulunmaktadır.

1. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 15 tek ve değişmez doğrular öğelerine rastlanmıştır. Çocuklara sunduğumuz çocuk kitapları, tek ve değişmez doğrulara ağırlık vermekten ziyade eleştirel bakış açısıyla doğruların sorgulanmasını sağlamalıdır (Çer, 2019). Mutlak ve kalıp düşünce olarak çocuğun karşısına çıkan bu durumlar çocuğun kendi fikir dümyasını oluşturmasını engellemekte ve eleştirel bir bakışla olaylara bakmasının önüne geçmektedir.

2. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 22 tek ve değişmez doğrular öğelerine rastlanmıştır. Çocuk kitaplarında tek ve değişmez doğrular aktarılıyorsa, bu kitaplar çocuğun kalıplarla düşünmesine neden olmaktadır (İpşiroğlu, 1991). Çocukların çok yönlü düşünmesine olanak sağlamayan, eleştirel bakmasını desteklemeyen çocuk edebiyatı yapıtları çocuğa ancak yazarın bakış açısını aktarabilmektedir. Çocuk edebiyatında amaçlanan çocuğun kendi düşünce dünyasını oluşturmasıdır. Yani yazarın bakışını benimsemek yerine anlatılanlara farklı pencerelerden bakabilmeli, karşısına çıkanları olduğu gibi kabul etmemelidir.

3. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 22 tek ve değişmez doğrular öğelerine rastlanmıştır. Bu kitaplarda çocukların karşısına çıkan mutlak doğrular ve kalıp düşünceler çocuğun doğruları sorgulamasına engel olmaktadır. Çocuğun doğruları sorgulaması için de eleştirel bir gözle metinlere bakabilmesi gerekmektedir.

4. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 17 tek ve değişmez doğrular öğelerine rastlanmıştır. İlkokul kitaplarının geneline bakıldığında 22 tek ve değişmez doğrular öğeleriyle en çok söylem 2. ve 3. sınıf Türkçe ders kitabında bulunmaktadır. Çocukların her sene karşılarına çıkan ders kitapları, çocuklara mutlak görülen ve kalıplaşmış doğruları değil doğruların değişebileceğini, kalıplaşmış düşüncelerin yanlış olabileceğini eleştirel bir gözle aktarması beklenmektedir.

6.1.9. Araştırmanın Dokuzuncu Problemine Yönelik Sonuç

İlkokul 1, 2, 3, 4. sınıf Türkçe ders kitapları incelendiğinde tozpembe bir dünya öğelerine bazı metinlerde rastlanmaktadır. 12 “pollyannacılık” öğesi bulunmaktadır.

1. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 5 tozpembe bir dünya öğelerine rastlanmıştır. Sever (2010), çocuk edebiyatı yapıtlarının işlediği konuları yaşamdan aldığını belirtmektedir. Bu yapıtlarda dikkat edilmesi gereken şey çocuk gerçekliğini unutmamaktır. Bu yapıtlar hazırlanırken çocukların duygusal dünyası önemsenmeli ve çocuklar yıpratılmamalıdır. Bu durum sağlandığında birçok konu edebiyat aracılığıyla çocuklara ulaştırılabilmektedir. (Dilidüzgün, 2003). Türkçe ders kitabında yer alan metinler de konularını günlük yaşamdan almalı ve hayatın sadece tozpembe kısımlarına değinmemelidir. Yaşamda farklı durumların da yaşanabileceği ve bu durumlarla başaçıkılabileceği duyumsatılmalıdır.

2. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 3 tozpembe bir dünya öğelerine rastlanmıştır. Nitelikli çocuk edebiyatı yapıtları çocukların yaşamı tanımasını ve dolaylı da olsa yaşantılar kazanmasını sağlamaktadır. Çocuk edebiyatının en önemli amaçlarından biri olan “gerçek yaşama hazırlama” da böylece gerçekleşmiş olmaktadır (Aslan, 2006; Gültekin, 2007). Bu

nitelikli yapıtlar ve metinler ile çocuk gerçek yaşam durumlarıyla karşılaşmakta ve günlük yaşamında karşısına çıkması durumunda problemini daha rahat bir şekilde çözebilmektedir.

3. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 2 tozpembe bir dünya öğelerine rastlanmıştır. Sever (2010), çocuk edebiyatı yapıtlarının işlediği konuları yaşamdan aldığını belirtmektedir. Bu yapıtlarda dikkat edilmesi gereken şey çocuk gerçekliğini unutmamaktır. Çocuk gerçekliği unutulmadan hazırlanan metinler ile çocuk dünyayı tozpembe bir yer olarak değil farklı durumlarla da karşılaşılabilen bir yer olarak görecek ve bu durumları yaşamında gördüğünde de kolayca aşabilecektir.

4. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 2 tozpembe bir dünya öğelerine rastlanmıştır. İlkokul kitaplarının geneline bakıldığında 5 tozpembe bir dünya öğeleriyle en çok söylem 1. sınıf Türkçe ders kitabında bulunmaktadır. Henüz küçük yaşta metinlerdeki tozpembe dünya söylemleriyle karşılaşan çocuk gerçek yaşamı da bu şekilde algılayabilmekte ve karşısına gerçekten bu durumlar çıktığında bocalayabilmekte ve problemini çözerken zorlanabilmektedir.

6.1.10. Araştırmanın Onuncu Problemine Yönelik Tartışma

İlkokul 1, 2, 3, 4. sınıf Türkçe ders kitapları incelendiğinde şiddet öğelerine sıklıkla rastlanmaktadır. 34 "psikolojik şiddet", "24 "fiziksel şiddet", 15 "ekonomik şiddet" ve 1 "ihmal ve kötüye kullanma" olmak üzere toplam 74 öğe bulunmaktadır.

1. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 15 şiddet öğesine rastlanmıştır. Şiddet durumu sadece çocuklara kötü örnek olmasından değil ayrıca çocukların bilinçaltlarında olumsuz izler bırakması nedeniyle de ders kitaplarından uzak tutulması gerekmektedir. Kitaplarda bulunan aşırı şiddet öğeleri çocuğun bilinçaltına yerleşebilmekte ve çocuk bu durumları yaşamında hatırlayabilmektedir (Bölükbaş, 2002). Şiddet deyince aklımıza genelde fiziksel şiddet gelse de ders kitaplarında daha çok psikolojik şiddet öğelerine rastlanmaktadır. Türkçe ders kitabındaki metinlerde her türlü şiddetin aşırı yansıtılmasından uzak durulmalıdır.

2. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 21 şiddet öğesine rastlanmıştır. Turhan Ağrelim (2021) şiddet durumunu, yaşamımızın içinde olan bir durum olarak açıklamaktadır. Bu şiddet durumu da kişiye çatışmalar yaratmaktadır. Günümüz dünyasında şiddet durumlarını çocuğun hayatından tamamen çıkarmak olanaksız duruma gelmiştir. Hal böyleyken de önemli olan çocukları başedebilecekleri ölçüde şiddetle karşılaştırmaktır. Çocuk edebiyatı yapıtları kurgulanırken bu durumlara dikkat edilmelidir. Psikolojik, fiziksel, ekonomik, ihmal ve kötü kullanma gibi şiddet durumlarının ölçüsünün farkında olunmalıdır.

3. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 16 şiddet öğesine rastlanmıştır. Çocuk

kitaplarında çocuğun şiddet hakkında düşünmesi ya da karakterlerin şiddet karşısında nasıl davrandığı üzerinde muhakeme yapabilmesi için yaşam gerçekliğinin bir sonucu olarak duygusal, fiziksel ya da psikolojik şiddet öğelerine yer verilebileceği ve çocuklara kitaplar aracılığıyla şiddet ile nasıl başaçıkabileceğinin sezinletilmesi gerektiği belirtilmektedir (Çer, 2019; Sever, 2008a). Şiddetle karşılaşan çocuklar yaşamında şiddetle karşılaştığı durumlarda ne yapması gerektiğini metindeki söylemlerden sezinleyebilmeli ve bu unsurları yaşamına olumlu anlamda katabilmelidir.

4. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 22 şiddet öğesine rastlanmıştır. İlkokul kitaplarının geneline bakıldığında 22 şiddet öğeleriyle en çok söylem 4. sınıf Türkçe ders kitabında bulunmaktadır. Şiddet durumlarını çocuğun yaşamından tamamen çıkarmak mümkün olmadığına göre çocuğun şiddet durumlarıyla karşılaştığında ne yapacağını ona sezinletmek gerekmektedir. Bu sezinletme için en güzel araçlardan biri de ders kitaplarıdır. Ders kitabındaki metinler aracılığıyla çocuğun yaş düzeyine fazla gelebilecek aşırı şiddet öğeleri kullanmadan şiddetle nasıl başaçıkılabileceği çocuğa sezinletilmelidir.

6.2. Öneriler

1. Çocukların önemli dönemlerine dokunan ders kitaplarının sanatçı duyarlılığı ile oluşturulan, çocukların gelişim dönemlerini dikkate alan, ilgi ve yeteneklerini destekleyen şekilde oluşturulması ve metinlerin bu şekilde seçilmesi gerekmektedir.

2. Ders kitapları, alanında uzman kişilerin ve sahada çalışan öğretmenlerin fikirleri alınarak iş birliği içinde hazırlanmalıdır.

3. Öğretmenlerin ders kitaplarını daha etkili kullanabilmeleri için çeşitli öğretmen eğitimleri planlanmalıdır.

4. Bu kitaplar evrensel ilkeler açısından incelenmeli, eksikler giderilerek ve uygunsuz içerikler çıkarılarak çocuklarla o şekliyle buluşturulmalıdır.

6. İdeoloji ve gelenek yansıtan metinler yerine evrensel değerleri sezinleten metinler seçilmelidir.

7. Türkçe ders kitabındaki metinler hazırlanırken çocuk edebiyatı alanında nitelikli çalışmaları olan yazarlardan destek alınmalıdır. Ders kitabında yer alan yaptıların yazarları hakkında daha fazla bilgi verilmeli, başarı öyküleri paylaşılmalı ve hayatta olan yazarlarla iş birlikleri yapılmalıdır.

8. Ders kitabında kullanılan metinler ve etkinlikler 21. yy. becerilerini destekler nitelikte olmalıdır. Bu becerilerin açığa çıkıp gelişmesini destekleyecek içerikler hazırlanmalıdır.

9. Ders kitabının sadece akademik değil çocuğun becerilerini ve değer oluşturmasını destekleyen bir yapıda oluşturulması gerekmektedir. Bu durum da öğrenci ve velilerle iş birliği halinde ilertletilmelidir.

10. Ders kitabında yer alan metinler sadece okuma ve dinlemeye yönelik değil çocuğun konuşmasını, dil becerilerini destekleyecek nitelikte olmalıdır. Ayrıca bazı metinlerde çocuğu fiziksel olarak harekete geçirecek öğeler de bulunmalıdır.

11. Her çocuk farklıdır. Bu durumda her sınıf da birbirinden farklıdır. Her sınıfın düzeyi, ihtiyaç duyduğu durumlar çeşitlilik göstermektedir. Öğretmenin bu durumlardaki eksikleri gidermek adına kendi metinlerini hazırlayabildiği ya da seçebildiği kısımlar olmalıdır.

12. Türkçe ders kitabında kullanılan sözcüklerin olabildiğince Türkçe seçilmesine özen gösterilmelidir.

13. Ders kitapları hazırlanırken kuramsal çerçevede belirtilen kuşakların özellikleri dikkate alınmalı ve bu yönde kitap tasarımları geliştirilmelidir.

KAYNAKÇA

Acar, G. (2004). *Beden emek tarih: Diyalektik bir feminizm için*. Pusula.

Adler, A. (1997). İnsanı tanıma sanatı. Şelale Başar (Çev.). Dergah.

Ağzıbüyük, Ç. (2008). *Muzaffer İzgi'nün "Anneannemin Akıl Almaz Maceraları" serisinde arkadaşlık kavramının çocuk gelişimi açısından değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.

Ak, B. (1990). Bana nelere güldüğünü söyleyin, size kim olduğunuzu söyleyeyim? J. Baysal, N. İpşiroğlu, Z. İpşiroğlu, Ş. Özil (Ed.), *Yaratıcı toplum yolunda çağdaş eğitim* içinde (ss. 132-145). Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği.

Akar, C. ve Kara, M. (2016). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerinin bazı değişkenlere göre değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, *5*(3), 1339- 1355.

Akbaş, O. (2004). *Türk Milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.

Akın, A. (2007). Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ve sağlık. *Toplum Hekimliği Bülteni*, *26*(2), 1-9.

Aktan, C. C. (Ed.). (2003). *"Değişim ve yeni global değerler", modernite ve postmoderniteye değişim*. Çizgi Kitabevi.

Akyol, A. K. (2003). Anne-baba-çocuk ilişkisi. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, *3*(36), 10-14.

Akyüz, E. (2012). *Çocuk hukuku*. (Genişletilmiş 2. Baskı). Pegem Akademi.

Alexander, K. J.& Miller, P. J. (2001). Young children's emotional attachment to stories. *Social Development*, *10*(3), 374-398.

Al-Mansour, N. S. & Al-Shorman, R. A. (2011). The effect of teacher's storytelling aloud on the reading comprehension of Saudi elementary stage students. *Journal of King Saud University Languages and Translation*, *23*(2), 69-76. https://doi:10.1016/j.jksult.2011.04.001

Alpöğe, G. (2003). Çocuk edebiyatının çocuk gelişimine katkısı. *Çoluk Çocuk*, *24*, 32-33.

Altunbay, M. ve Çakır E. (2018). Çocuk edebiyatı ürünlerinde savaş ve göç olgusu ("Uçurtma Avcısı" ve "Kuş Olsam Evime Uçsam" adlı eserler örneklemi). *Sakarya University Journal of Education*, *8*(2), 96-110.

Arıcı, A. F. (2016). *Çocuk edebiyatı ve kültürü*. Pegem Akademi.

Arık, B. (2009). Hrant Dink cinayeti haberlerini söylemi. M. Şeker, T. Şeker (Ed.), *Terör ve Haber Söylemi* içinde (s. 241–289). Litera Türk.

Arslan, Ş. A. (2000). *Ders kitaplarında cinsiyetçilik*. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü.

Arslan, Z. Ş. ve Yaşar F. T. (2007). Değerlerimiz ve günlük hayat. *Değerler Eğitimi Dergisi, 1*(1), 8-11.

Asan, H. T. (2006). *Ders kitaplarında cinsiyetçilik ve öğretmenlerin cinsiyetçilik algılarının saptanması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kocaeli Üniversitesi.

Aslan, C. (2007). *Yazınsal nitelikli çocuk kitaplarının çocuğun gelişim sürecindeki yeri.* II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiri Kitabı. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.

Aslan, C. (2011). *Yazınsal çocuk kitaplarında neler olmalı, neler olmamalı?* Okuma kültürü ve söz varlığının geliştirilmesi çalıştayı. Konuşmalar – Bildiriler Kitabı 19-23 Ekim 2010. (s. 214-220) içinde. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Aslan, C. (2013). Duyarlık ve düşünceyi geliştirmede çocuk/gençlik edebiyatı. *Çoluk Çocuk Anne Baba Eğitimci Dergisi, 12*, 29-32.

Aslan, C. (2014a). Türkiye'de çocuk ve gençlik edebiyatında duyarlı konuların (sensitive issues) ele alınışı üzerine eleştirel bir yaklaşım. *Eleştirel Pedagoji, 32*, 51-56.

Aslan, C. (2014b). Barış eğitiminde çocuk ve gençlik edebiyatı. T. Şener (Ed.), 7. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi, Okul Kültürü ve Çocuk. *Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, 20*, 381-399.

Aslan, C. (2019). *Çocuk edebiyatı ve duyarlık eğitimi. (3. Baskı).* Pegem Akademi.

Atabek, E. (1994). *Çocuklar büyükler ve tavşanlar*. Altın Kitaplar.

Ataseven, F. ve İnandı, Y. (2000). Çocuk kitaplarının çeşitli yönleriyle incelenmesi. *1.Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu, (Sorunlar ve Çözüm Yolları)*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Merkezi.

Atlas, Y. (2003). *Big kids*. Yediot Ahronot (Hebrew).

Ayas, T. İskender, M. (2003). Deprem sonrası çocuklarda görülen korkular. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 0*(6).

Aydın, A. (2000). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. Alfa.

Aydın, M. Z. (2010). Okulda çalışan herkesin görevi olarak değerler eğitimi. *Değerler Eğitimi Buluşması, 22*.

Aytaş, G. (2001). Türkçe ders kitaplarının yazımında metin seçimi ve metin altı sorularının hazırlanmasında dikkat edilmesi gereken bazı hususlar. *Türk Yurdu, 21*, 162- 163.

Aytekin, H. (2008). Çocuk edebiyatında ölüm teması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (20), 89-102.

Bacanlı, H. (1999). *Duygusal davranış eğitimi*. Nobel.

Bacanlı, H. (2001). *Gelişim ve öğrenme*. (Gözden geçirilmiş dördüncü baskı). Nobel Yayın Dağıtım.

Bacanlı, H. ve Türk Kurtça, T. (2020). Eğitim psikolojisi açısından merak: Genel bir değerlendirme. *Hayef: Journal of Education, 17*(1), 103-120. https://doi.org/10.5152/hayef.2020.1923

Bahar, H. H. ve Yılmaz, O. (2018). Ahıska, göç ve eğitim. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, *6*(2), 240- 257.

Balcı, A. (2016). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler*. Pegem Akademi.

Baloğlu, Z. (1994). *Türkiye'de eğitim*. Tüsiad.

Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *5*(2), 368-388.

Baran, G. (2011). Çocuk gelişimine giriş. N. Aral, G. Baran (ed.), *Çocuk Gelişimi* içinde (ss. 17-49) Ya-Pa.

Bartholomaeus, C. (2016). 'Girls Can Like Boy Toys': Junior primary school children's understandings of feminist picture books. *Gender and Education*, *28*(7), 935-950. https://doi.org/10.1080/09540253.2015.1106443

Baş, B. (2003). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metin türleri üzerine bir inceleme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, *8*, 257-265.

Baş, B. (2015). *Türkçe Öğretimi Açısından Çocuk Edebiyatı*. Pegem Akademi.

Baş, T. ve Akturan, U. (2017). *Sosyal bilimlerde bilgisayar destekli nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.

Başal, H. A. (2003). *Gelişim ve Psikoloji. "Nasıl Mutlu Bir Çocuk Yetiştirebilirim?".* Morpa Kültür.

Başaran. F. (1992). *Psiko-sosyal gelişim*. Ankara Üniversitesi Basımevi.

Battistich, V. (2005). *Character education, prevention and positive youth development.* Character Education Partnership.

Bayar, M. (2014). Din ve ahlak öğretiminde Kuran kıssalarının önemi: İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersindeki Eyyüp kıssası üzerine nitel bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *7*(34), 740-749.

Baymur, F. (2015). Genel psikoloji. (26. Baskı). İnkılap.

Bayrakçı, M. (2005). Ders kitapları konusu ve ilköretimde ücretsiz ders kitabı dağıtımı projesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 165.

Benson, J. B. & Haith, M. M. (2009). *Social and Emotional Development in Infancy and Early Childhood*. Academic Press.

Bildik, T. (2013). Ölüm, kayıp, yas ve patolojik yas. *Ege Tıp Dergisi*, *52*(4).

Bilgin, İ. ve Bahar, M. (2008). Sınıf öğretmenlerinin öğretme ve öğrenme stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *28*(1). 19-38.

Binbaşıoğlu, C. (1992). Çocuk eğitiminde yeni yöntemler. *Çağdaş Eğitim*, *16*(116).

Bingöl, O. (2014). Toplumsal cinsiyet olgusu ve Türkiye'de kadınlık. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, *2014*(3), 108-114.

Birinci, N. (1987), *Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Yayıncılığı, Çocuk Edebiyatı Yıllığı*. Gökyüzü.

Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, *9*(2), 27-40.

Bölükbaş, F. (2002). Beyaz Lale öyküsünün çocuk psikolojisi ve şiddet bağlamında değerlendirilmesi. *Çocuk Edebiyatına ve Çocuk Hekimliğine Yansıyan Şiddet Sempozyumu Bildiri Kitabı*. S:66.

Bölükbaş, F. (2003). "Beyaz Lale" öyküsünün şiddet – çocuk psikolojisi bağlamında değerlendirilmesi. *Çocuk Edebiyatına ve Çocuk Hekimliğine Yansıyan Şiddet Sempozyumu*. Osmangazi Üniversitesi Basımevi.

Bridge, B. (2003). *Zorbalık: Bilinmeyen çeşitleri ve çözümleri*. Beyaz.

Bridge, B. (2004). *Siz olsaydınız ne yapardınız? Duyguların eğitimi (2. Baskı).* Beyaz.

Brooks-Gunn, J. & Matthews, Wendy S. (1979). He and She: How Children Develop Their Sex-Role Identity. *Englewood Cliffs*, NJ: Prentice-Hall.

Bruner, J. (1968). *Toward A Theoryof İnstruction*. W.W. Norton and Company.

Budak, S. (2000). *Psikoloji sözlüğü.* Bilim ve Sanat.

Bugay, F. (1990). *Aile içi tutumların kekemelik problemi olan çocukların psiko-sosyal gelişimine etkisinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Bulut, S. (2018). Çocuk edebiyatına sığınanlar: Zorunlu göç öyküleri. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 8*(14), 383-410.

Bür, B. (2019). *100 temel eser listesinde yer alan Türk ve dünya masallarının toplumsal cinsiyet açısından karşılaştırılması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

Büyüköztürk, Ş. vd. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.

Campoy, R. (1997). Creating moral curriculum: How to teach values using children's literature and metacognitive strategies. *Reading Improvement, 34*(2), 54-65.

Can, Ş. (2005). Öğretme-öğrenmede ipuçları ve pekiştireçlerin rolü. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14), 97-109.

Can, Tüfekçi D. (2013). Çocuk edebiyatında dilin ideolojisi: Anlatı bilimsel yaklaşım. *Dil Araştırmaları,* 12, 191-213. http://dergipark.gov.tr/download/article-file/54810 adresinden 07.04.2017 tarihinde alınmıştır.

Canlı, S. (2014). *Türkçe ders kitaplarına seçilecek metinlerin niteliği üzerine bir araştırma* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.

Canlı, S. (2015). Türkçe ders kitaplarına seçilecek metinlerin belirlenmesinde çocuğa görelik ilkesi. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, *1*(1), 98-123.

Castanet, H. (2017). Lacan'ı Anlamak. B. Aslan (çev.). Encore.

Cemaloğlu, N. (2003). Öğretimde ders kitaplarının yeri ve önemi. N. Hayta (ed*.), Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu* içinde (ss. 1-32) Nobel.

Cengiz, S. (2015). Edebiyat ve ideoloji. *ASOS Journal*, *15*(15), 66-274.

Ceyhan, E. ve Yiğit, B. (2004). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Anı.

Chance, P. (1986). *Thinking in the classroom: A survey of programs.* Teachers College, Columbia University.

Chick, K. A. & Corle, S. (2012). A gender analysis of NCSS notable trade books for the intermediate grades. *Social Studies Research & Practice, 7*(2), 1-14.

Cırık, İ. (2008). Çokkültürlü eğitim ve yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (34), 27- 40.

Ciravoğlu, Ö. (1999). *Çocuk edebiyatı*. Esin.

Cohen, L. Manion, L. & Morrison, K. (2007). *Research methods in education*. Routledge.

Cole, P. M., Martin, S. E. & Dennis, T. A. (2004). Emotion regulation as a scientific construct: Methodological challenges and directions for child development research. *Child Development, 75*(2), 317-333.

Court, D. & Rosental, E. (2007). Values embodied in children's literature used in early childhood education in Israeli state schools. *Early Childhood Education Journal*, *34*(6), 407-414.

Cüceloğlu, D. (1991). *İnsan ve davranışı*. (İkinci basım). Remzi.

Cüceloğlu, D. (1993). *İyi düşün doğru karar ver*. Sistem.

Cüceloğlu, D. (1994). *Yeniden insan ve davranışı*. Remzi.

Cüceloğlu, D. (2013). *İçimizdeki çocuk*. Remzi.

Çağan, K. (2005). Çocuk Edebiyatı ve İdeoloji. *Hece Aylık Edebiyat Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*. *9*(104- 105), 332-337.

Çağdaş, A. (2003). *Anne-baba-çocuk iletişimi*. Eğitim Kitabevi.

Çakır, P. (2013). Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin çocuğa görelik ilkesi açısından incelenmesi. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic, 8*(1), 1171-1180.

Çaklı, L. (2003). Kemalettin Tuğcu'nun Kız Evlat adlı romanı ile Gülten Dayıoğlu'nun Fadiş adlı romanındaki çocuğa yönelik şiddet davranışlarının karşılaştırılması ve değerlendirilmesi. *Çocuk Edebiyatına ve Çocuk Hekimliğine Yansıyan Şiddet Sempozyumu* içinde (s. 131-142) Osmangazi Üniversitesi.

Çeçen, A. ve Çiftçi, Ö. (2007). İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 173, 39-49.

Çelik, H. ve Ekşi, H. (2008). Söylem analizi. *İstanbul: Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 27.

Çelik, Ö. (2008). *Ataerkil sistem bağlamında toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rollerinin benimsenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.

Çelikten, F. (2019). *Nezihe Meriç'in çocuk kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.

Çepni, S. (2010). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş (5. Baskı).* Celepler Matbaacılık.

Çer, E (2014). *Edebiyatta çocuk gerçekliği ve çocuğa görelik ilkelerinin incelenmesi* [Doktora tezi, Ankara Üniversitesi].

Çer, E. (2016a). *Türkçe öğretiminde etkinlikler*. Anı.

Çer, E. (2016b). Türkçe öğretiminde çocuğa görelik ilkesine uygun edebiyat yapıtlarının önemi. *İlköğretim Online, 15*(4), 1399-1410.

Çer, E. (2016c). *Çocuk Edebiyatı. 0-6 Yaş çocuk kitaplarında çocuk gerçekliği ve çocuğa görelik.* Eğiten Kitap.

Çer, E. (2017). Türkçe öğretmenlerinin "Türkçe Öğretimine" yönelik yeterlilikleri. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 26*, 68-89.

Çer, E. (2019). Çocuk edebiyatı yapıtlarının çocuğa göre olmasını sağlayan başat bir değişken: eğitsel özellikler. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi, 3*(1), 1-11.

Çılgın, A. S. (2007). *Çocuk edebiyatı*. Morpa Kültür.

ÇHDS (1989). Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme.

Çiftçi, Ö. Çeçen, M. A. Melanlıoğlu, D. (2007). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik açısından değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 6*(22). 206-219.

Çiftçi, Ö. ve Uzunyol, C. (2019). Öğretmen görüşlerine göre Türkçe öğretiminde karşılaşılan problemlerin kaynakları. *Ana Dili Eğitimi Dergisi, 7*(4), 825-840.

Dağlıoğlu, H. E. ve Çamlıbel Çakmak, Ö. (2009). Okul öncesi çocuklarına yönelik yayınlanan hikâye kitaplarının şiddet ve korku öğeleri açısından incelenmesi. *Türk Kütüphaneciliği, 23*(3), 510-534.

Dayıoğlu, G. (1997). Çocuk kitaplarının ana dili öğretimine etkisi. D. Güneri Öztaşbaşı (edt.). *Ana Dili Eğitimi ve Çocuk Kitapları Sempozyumu* içinde (s. 24-28). Ankara Üniversitesi Tömer Dil Eğitim Merkezi.

Daymon, C. & Holloway, I. (2003). *Qualitative research methods in public relations and marketing communications*. Routledge.

Delice, A., Aydın, E. ve Kardeş, D. (2009). Öğretmen adayı gözüyle matematik ders kitaplarında görsel öğelerin kullanımı. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 75-92

Demir, H. ve Baş, Ö. (2019). Türkçe ders kitabındaki metinlerin eleştirel düşünme ölçütlerini karşılaması üzerine nitel bir araştırma. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 8*(2), 983-1006.

Demiral, O. (1992). Çocuğun eğitimi (0-1 yaş arası). *Ankara. T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları*, 28.

Demirbilek, S. (2007). Cinsiyet ayrımcılığının sosyolojik açıdan incelenmesi. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar, 44* (511), 12-27.

Demirel, M. ve Coşkun, Y. D. (2009). Üniversite öğrencilerinin meraklılık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18*, 111-134.

Demirel, Ş. (2010). *Çocuk Edebiyatı*. Pegem.

Demirhan, H. (2022). Translating gender and sexuality in children's literature: Turkey as a case study. *Translation And İntermediality İn Children's And Young Adults' Literature: Origins, Development and New Trends, 14*, 149-179.

Demirkaya, H. (2005). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler programında içerik ve kazandırılacak beceriler. A. Tanrıöğen (ed.). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (77- 117) Lisans.

Diekman, A. B. & Murnen, S. K. (2004). Learning to be little women and little men: The inequitable gender equality of nonsexist children's literature. *Sex roles*, *50*(5-6), 373-385.

Dilidüzgün, S. (1996). *Çağdaş çocuk yazını*. Yapı Kredi.

Dilidüzgün, S. (2003). *İletişim odaklı Türkçe derslerinde çocuk kitapları*. Morpa Kültür.

Dilidüzgün, S. (2004a). *Çağdaş çocuk yazını: Yazın eğitimine atılan ilk adım*. Morpa Kültür.

Dilidüzgün, S. (2004b). Okuma öğretimi hedefleri bağlamında Türkçe ders kitaplarındaki çocuk edebiyatı ürünleri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, 2,* 43-55.

Dilidüzgün, S. (2000). *İletişim odaklı Türkçe derslerinde çocuk kitapları*. İstanbul Üniversitesi. Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü Doçentlik Başvuru Eseri.

Dilmaç, B. (2002). *İnsanca değerler eğitimi*. Nobel.

Dinç, E. (2008). Etkili öğretim ve etkili öğretmen özellikleri. *Paralel Dergisi, 10,* 28-31.

Dindaş, H. (2008). *Kadına yönelik eş şiddetinin sosyoekonomik durum ve yaşam kalitesi ile ilişkisi* [Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi].

Dirican, R. ve Dağlıoğlu, H. E. (2014). 3-6 yaş grubu çocuklarına yönelik yayımlanan resimli hikaye kitaplarının bazı temel değerler açısından incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education-CIJE, 3*(2), 44-69.

Dirican, R. (2018). Tarihi Süreçte Çocukluk ve Çocuk Hakları. *Çocuk ve Gelişim Dergisi, 2*(2), 51-62.

Doğan B. ve Gülüşen A. (2011). Türkçe ders kitaplarındaki (6–8) metinlerin değerler bakımından incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi, 1*(2), 75-102

Doğan, İ. (2000). *Akıllı Küçük-Çocuk Kültürü ve Çocuk Hakları Üzerine Sosyo Kültürel Bir İnceleme*. Sistem.

Doğan, N. (1993). *Ders Kitapları ve Sosyalleşme (1876-1918*). Bağlam.

Dökmen, Z. (2004). *Toplumsal Cinsiyet*. Sistem.

Dökmen, Z. Y. (2010). *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. Remzi Kitabevi.

Dönmez, A. (2010). *İlköğretim Okul Yöneticilerinin Şiddet Türlerine Yönelik Görüşleri ve Şiddetle Başa Çıkma Yöntemleri* [Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi].

Dönmezer, S. (1990). *Sosyoloji*. Beta Kitabevi.

Dressel, P.L. Marcus. L. (1982). *On Teaching and learning in College*. Jossey-Bass.

Dulewicz, V. & Higgs, M. (2000). Emotional intelligence-A review and evaluation study. *Journal of Managerial Psychology*, *15*(4), 341-372.

Dursun, Y. (2011). Şiddetin İzini Sürmek: Şiddet Nedir? *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi, 12*, 1-18.

Dursunoğlu, H. (2007). Çocuk-Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı. Ö. Yılar ve L. Turan (ed.), *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı* (s. 1-36.). Pegem-A.

Egemen, B. Z. (1952). *Din Psikolojisi.* Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Ekiz, D. (2003). *Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metodlarına Giriş*. Anı.

Enginün, İ. (2003). *Ziya Gökalp ve Çocuk. Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*. Dergâh Yayıncılık.

Ercan, E. İ. (2001). *İlköğretim Sosyal Bilgiler programlarında ulusal ve evrensel değerler* [Yayımlanmamış doktora tezi]. On Sekiz Mart Üniversitesi.

Ercantürk, K. O. (2015). Göstergebilim açısından Türkçe ders kitapları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 36*(8), 93-109.

Erdal, K. (2009). Eğitim değerleri ve çocuk kitapları. *Akademik Bakış, 17*, 1-18.

Erden, M. ve Akman, Y. (2006). *Eğitim Psikolojisi. Gelişim-Öğrenme-Öğretme*. (Geliştirilmiş on beşinci baskı). Arkadaş.

Erdiller-Yatmaz, Z. B., Erdemir, E., Erbil, F. (2018). Çocuk ve çocukluk: Okulöncesi öğretmen adayları anlatıyor. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi, – Journal of Qualitative Research in Education, 6*(3), 284-312.

Erdoğan, F. (1994). Toplumsal tarihimizde çocuk edebiyatının yeri. B. Onur (Ed.) *Toplumsal Tarihte Çocuk* içinde (s.85-91.). Tarih Vakfı Yurt.

Erdoğan, F. (1997). Kitaplar ve çocuklar. D. Güneri Öztaşbaşı (Ed.). *Ana Dili Eğitimi ve Çocuk Kitapları Sempozyumu* içinde (s. 53-56) Ankara Üniversitesi Tömer Dil Eğitim Merkezi.

Ergün, M. (1994). *Eğitim sosyolojisine giriş. (Eğitim ve Toplum).* Ocak.

Erkılıç Turan, A. ve Can, S. (2018). Eğitim yönetimi ders kitaplarının içerik ve fiziksel özellikleri açısından incelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2*(4), 295-307.

Erkut, Z. Balcı, S. ve Yıldız, S. (2017). Tarihsel süreç içinde çocuk. *Çocuk ve medeniyet, 1,* 17-28.

Ersevim, İ. (2005). *Freud ve psikanaliz'in temel ilkeleri. (Üçüncü basım).* Assos Yayınları.

Esen, Y. ve Bağlı, M. T. (2002). İlköğretim ders kitaplarındaki kadın ve erkek resimlerine ilişkin bir inceleme. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 35*(1-2), 143-154.

Ewans, J. (2013). Bu benim: Oyun, konuşma ve hikâyeler yoluyla gelişen okuryazarlık ve benlik algısı. B. K. Meibauer (ed.), *Erken Okuryazarlık- 0-3 Yaş arası Çocuk Kitapları*. Koç Üniversitesi.

Eyüp, B. ve Kılıç, L. K. (2011). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında ortaya çıkan toplumsal cinsiyet rolleri üzerine bir inceleme. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, *2*(3), 129-148.

Fabes, R. & Martin, C. (2000). *Exploring child development*. Pearson.

Ferhan, O. (2000). *Çocuk Edebiyatı*. Anı.

Fersahoğlu, Y. ve Demir, M. A. (2012*). Din eğitim ve öğretiminde duygu eğitimi*. Çamlıca.

Fırat, H. (2012). *Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik hazırlanan masal ve hikâye kitaplarının korku ve şiddet öğeleri açısından incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi].

Fırat, H. Çeker, S. (2016). Çocuk kitaplarında dilin şiddet aracı olarak kullanımı. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Özel Sayı, 83-107.

Fırat, H., Güleç, H. ve Şahin, Ç. (2013). Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik hazırlanan masal ve öykü kitaplarının korku ve şiddet öğeleri açısından incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies (JASSS)*, *6*(5), 217-241.

Fırat, H. (2020). *Çocuk edebiyatında çocuk gerçekliği*. Ekim.

Fidan, N. (1996). *Okulda öğrenme ve öğretme*. Alkım Kitapçılık.

Fraenkel, J. R. & Wallen N. E. (2000). *How to design and evaluate research in education. (4th Edt.)* McGraw-Hill

Galda, L. & Cullinan, B. E. (2006). *Literature and the child.* Thomson Learning.

Gander, M. J. ve Gardiner. H. W. (2010). *Çocuk ve ergen gelişimi. (7. Basım)*. İmge Yayıncılık.

Geçtan, E. (1984). *İnsan Olmak*. Adam.

Geçtan, E. (2016). *İnsan Olmak* (13. Basım). İstanbul. Metis.

Gelebek, M. S. (2011). *Birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin yapılandırmacılık temelli yeni ilköğretim programının birleştirilmiş sınıflarda uygulanmasına ilişkin görüşlerinin incelenmesi (Kilis ili örneği)* [Yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi].

Gemici, İ. (2008). *İlköğretim kurumlarında görülen şiddetin nedenleri ve önlenmesine ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.

Giddens, A. (2008). *Sosyoloji.* C. Güzel (ed.). Ayraç.

Glasser, R. (1976). Componentsof A Psyc hologyof İnstruction: Toward a Science of Desing. *Reviw of Educational Ressearch,* 46, 1-24.

Gömleksiz, N. (2007). Lise öğrencilerinin toplumsal değerlere ilişkin tutumları: Elazığ ili örneği. *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı* içinde (s. 727-741). Dem.

Gönen, M. (2014). *Alanın bileşenleri bağlamında çocuk edebiyatı öğretiminin amacı ve işlevi.* Türk Dili Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı.

Görak, G. vd. (1992). *Anadolu Üniversitesi çocuk sağlığı ve hastalıkları hemşireliği.* Açık Öğretim Fakültesi.

Grasha, A. F. (1996). *Teaching with style: a practical guide to enhancing learning by understanding teaching and learning styles*. Alliance Publishers.

Gültekin, A. (2007). Çocuğa görelik ilkesine uygun olan ve olmayan örnek metinlerle Türk çocuk ve gençlik edebiyatına eleştirel bir yaklaşım. *VI. Uluslararası Dil, Yazın, Deyişbilim Sempozyumu* içinde (ss. 34-41). Süleyman Demirel Üniversitesi.

Gümüşoğlu, F. (2016). *Ders kitaplarında toplumsal cinsiyet 1928'den günümüze.* Tarihçi Kitabevi.

Güner, B. (2019). *Türkçe eğitimi açısından Nurettin Topçu'nun eserlerinde değer eğitimi unsurları* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kırıkkale Üniversitesi.

Güneş, A. (2015). *Lise öğrencilerinin şiddet ve değer eğilimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi (Rize İli Örneği)* [Doktora tezi, Cumhuriyet Üniversitesi].

Güneş, F. (2002). *Ders kitaplarının incelenmesi*. Ocak Kitabevi.

Güngör, A. (1993). *Çocukta benliğin gelişimi*. Ya-Pa.

Günyüz, M. (2009). *Tematik kitaplar*. Sözlü Bildiri. Frankfurt Kitap Fuarı.

Günyüz, M. (2011). *Sorun odaklı çocuk edebiyatı: Babamın Gözleri Kedi Gözleri ve Sevgili Annelerim kitapları bağlamında boşanmış aile çocuğu olarak edebiyatta yer almak*. 3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, Ankara.

Gürdal Ünal, A. (2011). *Türk çocuk edebiyatında engellilik*. Evrensel Basım.

Güleryüz, H. (2013). *Yaratıcı çocuk edebiyatı*. Edge Akedemi.

Güzel, D. Şimşek, A. (2012). Millî Eğitim Şûralarında ders kitapları. *The Journal of SAU Education Faculty*, *23*(23), 172-214.

Güzelküçük, Ş., Türkyılmaz, M. (2020). Masal kitaplarında yer alan korku ve şiddet ögeleri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *6*(3), 859-878

Güzelyurt, T. (2017). *48-66 aylık çocukların gelişimine uygun çocuk kitabı ölçütlerinin belirlenmesinde delphi tekniği uygulaması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bahçeşehir Üniversitesi.

Hamon, H. (2006). Çocuk ve genç adalet sistemi sempozyumu. *Avrupa Hukuku'nda Çocuk ve Genç Adalet Sistemi* içinde (s.51-78). İstanbul Barosu.

Hansen, C. C., Zambo, D. (2005). Piaget, meet Lilly: Understanding child development through picture book characters. *Early Childhood Education Journal, 33*(1), 39-45.

Helvacıoğlu, F. (1996). *1928'den 1994'e ders kitaplarında cinsiyetçilik* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.

Hıdıroğlu, M. (2019). *Türkçe ders kitapları ile ana dilim Türkçe ders kitaplarının dilsel ve görsel metinlerin niteliği açısından incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi].

Hooper, S.P. & Mills, C.L. (2004). *Developmental processes and factors affecting development. Young Children with Special Needs*. Hooper, S.R. & W. Umansky (eds.). 4th edition. Pearson Merrill Prentice Hall, New Jersey. 38-89.

Horney, K. (2014). *Çağımızın nevrotik kişiliği*. Sel.

Hökelekli, H. (2010). Modern eğitimde yeni bir paradigma: Değerler eğitimi. *Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırmaları Dergisi, 6*(18), 4-10.

Huseynzade, A. (2019). *Türkçe ders kitaplarındaki öykülere okur merkezli kuramla bir bakış (Fatih Erdoğan hikâyesi örneği)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.

İldeniz, B. (2015). *Okullarda şiddetin nedenleri ve önlenmesi* [Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi].

İlkhan, İ. ve Koç, Y. (2003). Edebiyatta çocuğa yansıyan sosyolojik ve psikolojik şiddet eylemi üzerine. *Çocuk Edebiyatına ve Hekimliğine Yansıyan Şiddet Sempozyumu Bildirileri* içinde (s. 10-16). Osmangazi Üniversitesi.

İnal, K. (2006). Neoliberal eğitim ve yeni ilköğretim müfredatının eleştirisi. *Praksis Dergisi,* 14, 265-287.

İnal, K. (2008). *Eğitim ve İdeoloji*. Kalkedon.

İnal, R. (2004). *Eğitim ve iktidar-Türkiye'de ders kitaplarında demokratik ve milliyetçi değerler*. Ütopya.

İnan Kaya, G. (2020). Uyuyan devi uyandırmak-çocukta merak nasıl tetiklenir? *Eğitim YA DA Eğitim Millî Eğitim Bakanlığı Güncel Eğitim Dergisi- Merakımız öldü mü?, 2*.

İpşiroğlu, Z. (1991*).* Köktendinci çocuk yazınına eleştirel bir yaklaşım. J. Baysal, N. İpşiroğlu, Ş. Özil, Z. İpşiroğlu. (Yayın Kurulu). *Çağdaş kültürümüz olgular – sorunlar* içinde (s. 293-309). Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği.

İpşiroğlu, Z. (1992). *Nasıl bir çocuk edebiyatı?*. Milliyet Sanat, *301*, 26-27.

İpşiroğlu, Z. (2009). *Düş hırsızlarına karşı*. E.

İskender, H. (2016) Korku türünün dünya çocuk edebiyatındaki yeri ve Türk çocuk edebiyatında yaygın olmamasının nedenleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, *4*(3), 295-310.

İşeri, K. (1998). Okuma ediminin eğitimsel işlevi. *Dil dergisi*, *70*, 5-18.

Jalongo, M. (2004). Stories that teach life lessons. *Early Childhood Today*, *19*(2), 36-43.

Januariyansah, S. & Rohmantoro, D. (2018). *The role of digital classroom facilities to accommodate learning process of the z and alpha generations.* The 2nd International Conference On Child-Friendly Education (ICCE) konferansında sunulan bildiri, Muhammadiyah Surakarta Üniversitesi, Endonezya.

Kaçar, Ö. (2007). *Toplumsal cinsiyet ve kadının konumu: Türkiye'de yakın zamanlardaki değişimi anlamak* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi.

Kahyaoğlu, İ. (2013). Postmodern toplumda ataerkil düzen değişiyor mu? Popüler kültür içinde cinsellik kullanımına eleştirel bir bakış: Biscolata reklamları ve erkek imgesi. *The Turkish Online Journal Of Design Art and Communication*, *3*(1),34-44.

Kaminski, W. (2009). *Çocuk ve gençlik edebiyatına giriş*. Millî Eğitim Bakanlığı.

Kaplan, K. (2016). Ahlak ve değerler eğitimi uluslararası sempozyumu. *Okul Çağındaki Çocuklar İçin Yazılmış Çeviri Eserlerde Kullanılan Görsellerin Değer Aktarımındaki Etkisi. Eğitimde Gelecek Arayışları: Dünden Bugüne Türkiye'de Beceri* içinde (s. 794-810). Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.

Karabağ, İ. (2010). *Dil ve Şiddet*. İkaros.

Karabulut, H. (2019). *Marshall yardımı çerçevesinde yayımlanan eserlerin çocuk edebiyatı açısından incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi.

Karagöl, E. ve Tarakçı, R. (2019). Söz varlığı öğretimi açısından ortaokul Türkçe ders kitapları. *Milli Eğitim Dergisi*, *48*(222), 149-171.

Karagöz, B. (2018). Tahir Alangu'nun derleyip yazdığı masalların konunun yapılandırılmasını zayıflatan ögeler açısından incelenmesi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 13*(1), 63-78.

Karakurt İpek, G. (2019). Yürekdede ile Padişah adlı masalın çocuk edebiyatı açısından değerlendirilmesi. *Çocuk, Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, *2*(1), 47-60.

Karataş, T. (2004). *Edebiyat Terimleri Sözlüğü.* Ankara: Akçağ.

Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 1*(1). 63-64.

Karatay, H. (2007). Dil edinimi ve değer öğretimi sürecinde masalın önemi ve işlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(3), 463-477.

Karatay, H. (2011). Karakter eğitiminde edebi eserlerin kullanımı. *Turkish Studies*, *6*(1), 1398-1412.

Kasapoğlu, H. (2013). Okulda değer eğitimi ve hikâyeler. *Milli Eğitim Dergisi*, *198*, 97-109.

Kaşkaya, A. ve Duran, T. (2017). İlkokul ders kitaplarının değer aktarımı açısından incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *7*(2), 417-441.

Kaştan, Y. (2015). Türkiye'de göç yaşamış çocukların eğitim sürecinde karşılaşılan problemler. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi, 2*(4), 216-229.

Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve eğitim*. Engin.

Kavcar, C., Oğuzkan, F., Sever, S. (2004). *Türkçe Öğretimi.* Engin.

Kaya, K. (2011). Yirmibirinci yüzyıla girerken ideoloji ve sosyoloji. *Sosyoloji Konferansları, 0*(26), 165-176.

Kaya, M. (2010). *Çocuk edebiyatında konu.* Eğitim Sen İlköğretim Çocuk Edebiyatı Kitap Kataloğu (içinde). Ankara.

Keçik, İ. ve Uzun, L. (2003). *Türkçe Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Anadolu Üniversitesi.

Kefeli, İ. ve Kara U. (2008). Çocukta felsefi ve eleştirel düşüncenin gelişimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, *41*(1), 339-357.

Kılıç, A. (2003). *İlköğretim Türkçe ders kitaplarında resimleme - içerik ilişkisi üzerine bir inceleme, ilköğretim ikinci sınıf için Türkçe Kitabı'nın tasarım ve resimlemesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Kılıç, A. ve Seven, S. (2006). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Pegem Akademi.

Kıran, S. (2008). *Okul öncesi dönemi çocuklarına yönelik hazırlanan masal ve öykü kitaplarında geçen iletişim engelleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi.

Kırbaşoğlu, K. L. Eyüp, B. (2011). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında ortaya çıkan toplumsal cinsiyet rolleri üzerine bir inceleme. *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 2*(3), 129-148.

Kızıltepe, Z. (2004). *Öğretişim. Eğitim Psikolojisine Çağdaş Yaklaşım*. Merteks İç ve Dış Ticaret Ltd. Şti.

Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). Türkiye'de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *3*(3), 163-184.

Kolaç, E. (2009). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, *1*(6), 597.

Kolbe, R. & Voie, J. C. L. (1981). Sex-role stereotyping in preschool children's picture books. *Social Psychology Quarterly*, *44*(4), 369-374.

Konar, E. & Sargın, N. (2004). 1995-2002 yılları arasında yayımlanan okul öncesi öykü kitaplarındaki bazı kavramların içerik ve kitapların biçimsel olarak incelenmesi. *Erken Çocukluk Eğitiminde Sanat Sempozyumunda sunulan bildiri*. Gazi Üniversitesi.

Konuk, M. (2019). *İdeoloji kavramı açısından Türk çocuk roman örnekleri üzerine bir inceleme* [Yüksek Lisans Tezi]. Balıkesir Üniversitesi.

Kostelnik, M. Gregory, K. Soderman, A. & Whiren, A. (2012). *Guiding children's social development: Theory to practice*. Cengage Learning.

Köknel, O. (1983). *Kaygıdan mutluluğa kişilik*. Altın Kitaplar.

Kring, A. M. ve Johnson, S. L. (2015). *Anormal Psikoloji*. M. Şahin (çev.). Nobel Yayıncılık.

KSGM (2008). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008-2013).* 2009 Yılı Birleşik Raporu. TC Babakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü.

Kuhn, D. & Siegler, R. (2006). *Handbook of Child Psychology*. John Wily&Sons.

Kuşdil, M. E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, *15*(45), 59-76.

Kutlu, A. (1995). Eğitim ve çocuk yazını. *Varlık, 1058*, 7-9.

Kuzgun, Y. (1981). *Rehberlik Ders Notu*. Ankara Üniversitesi EFAM.

Kuzu, A. ve Yıldırım, Y. (2008). *Bilişim teknolojileri öğretim programına yönelik hazırlanmış öğretmen kılavuz ve öğrenci çalışma kitaplarının uygunluğuna ilişkin bilgisayar öğretmenlerinin görüşlerinin belirlenmesi*. VIII. Uluslararası Eğitim Teknolojileri Konferansı.

Küçük, E. E. (2005). *İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıflarda okutulan türkçe kitaplarındaki düz yazı metinlerinin çocuğa görelik ilkesine ve metinlerin içerdiği eğitsel iletilere göre incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Fırat Üniversitesi.

Labuschagne, A. (2003). Qualitative research: Airy fairy or fundamental?. *The Qualitative Report, 8*(1).

Langelier Carol, A. (2006). *Duygu yönetimi beceri çalışma kitabı.* M. Bilgin ve R. Çeçen (çev.). Pegem A.

Liben, L. S. Bigler, R. S. & Krogh, H. R. (2001). Pink and blue collar jobs: Children's judgments of job status and job aspirations in relation to sex of worker. *Journal of experimental child psychology*, *79*(4), 346-363.

Lickona, T. (1991). *Education for character: How school teach respect and responsibility.* Bantam Books.

Lukens, R. J. (1999). *A Critical Handbook of Children'sLiterature*. Longman.

Lukens, R. J., Smith, J., Coffel, C. M. (2013). *A critical handbook of children's literature*. Pearson Education Limited.

Lull, J. (2001). *Medya iletişim kültür*. Nazife Güngör (çev.). Vadi.

Lüle, E. (2007). Yedi farklı çocuk kitabının çocuk yazını ilkelerine uygunluğunun değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8*(14), 17–30.

Lynch, L. (2016). Where are all the pippis?: The under-representation of female main and title characters in children's literature in the Swedish preschool. *Sex Roles, 75*(9) 422–433. https://doi.org/10.1007/ s11199-016-0637-7

Lynch-Brown, C., Tomlinson, C. M., Short, K.G. (2014). *Essentials of children's literature*. Pearson Education Limited.

Manav, F. (2011). Kaygı Kavramı. *Toplum Bilimleri Dergisi, 9*, 201-2011.

Marcovitz, H. (2013). *R. L. Stine (Who wrote that?).* Chelsea House.

Mardin, Ş. (2015). *İdeoloji.* İletişim.

May, R. (2013). *Yaratma cesareti.* Alper Oysal (çev.). Metis.

May, R. (2020). *Kaygının anlamı*. Aysun Babacan (çev.). Okuyan Us.

MEB (2013). *Duygusal gelişim*. Millî Eğitim Bakanlığı.

MEB. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı*. MEB.

Merdane, F. (2019). *İlkokul 2. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin çocuk edebiyatı metinlerinin nitelikleri açısından incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.

Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and ımplementation.* Jossey-Bass.

Mert, E. L. (2012). İlköğretim 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan öykülerin çocuk yazınının temel ilkeleri bağlamında incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 73-93.

Michaud, Y. (1995). *Şiddet.* C. Muhtaroğlu (çev.). İletişim.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2019). *Ders kitapları hakkında merak edilenler*. Milli Eğitim Bakanlığı.

Montgomery, B. M. (1986). Interpersonal attraction as a function of open communication and gender. *Communication Research Reports*, *3*(1), 140-145.

Muradoğlu, Ü. ve Işık, A. (2019). İlkokul üçüncü sınıf Türkçe ders kitabı etkinliklerinin sınıf öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda incelenmesi. *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi*, *4*(1), 19-39. DOI: 10.29250/sead.530039

Nas, R. (2004). *Örneklerle çocuk edebiyatı*. Ezgi.

Navaro, L. (1987). *Çağdaş anne baba eğitimi neleri kapsayabilir?.* YA-PA Yayınları.

Neuman, W. L. (2012). *Toplumsal araştırma yöntemleri: Nicel ve nitel yaklaşımlar I-II.* Yayın Odası.

Neydim, N. (1998). *Çocuk ve edebiyat çocukluğun kısa tarihi edebiyatta çocuk figürleri.* Bu Yayınevi.

Neydim, N. (2003). *Çocuk edebiyatı*. Bu.

Ocak, G. Dai, A. (2010). İlköğretim dördüncü sınıf Türkçe ders ve çalışma kitaplarının yapılandırmacı öğrenme anlayışına göre değerlendirilmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *3*, 01-21.

Oğuzkan, A. F. (1981). *Eğitim terimleri sözlüğü*. Türk Dil Kurumu.

Oğuzkan, F. (2013). *Çocuk Edebiyatı*. Anı.

Oğuz Rollas, B. (2017). *0-6 yaş resimli çocuk hikaye kitaplarında toplumsal cinsiyet inşası* [Yüksek Lisans Tezi]. Yaşar Üniversitesi.

Oktar, L. (2002). Gazete söylemlerinde ideolojik yapılar. S. Yağcıoğlu (der.). *1990 Sonrası Laik-Antilaik Çatışmasında Farklı Söylemler (Disiplinler Arası Bir Yaklaşım)* içinde (s.37-51). Dokuz Eylül.

Oktay, A. (1999). *Yaşamın sihirli yılları: Okulöncesi dönem*. Epsilon.

Olgundeniz, S. (2010). *Televizyon dünyasında çocuğun temsili: Televizyon dizilerinde ve reklamlarda çocuk kimlikleri* [Doktora tezi]. Ege Üniversitesi.

Onur, B. (2001). *Dünyada ve Türkiye'de değişen çocukluk III. ulusal çocuk kültürü kongresi bildirileri*. B. Onur (ed.). Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırmaları ve Uygulama Merkezi.

Oryaşın, U. (2020). *Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin bütüncül bir anlayışla incelenmesi* [Doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.

Otten, E. H. (2002). *Developing character through literature.* Bloomington, in ERIC clearinghouse on reading, English and communication and the family learning association.

Ölçer, E. (2003). *Türkiye masallarında toplumsal cinsiyet ve mekân ilişkisi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Bilkent Üniversitesi.

Öz, F. & Yılmaz, E. B. (2009). Ruh sağlığının korunmasında önemli bir kavram: Psikolojik sağlamlık. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 16*(3), 82-89. Retrieved from https://dergipark.org.tr/en/pub/hunhemsire/issue/7841/103278

Özbay, M. (2003). Türkçe öğretmeninde hedef - araç ilişkisinin ders kitabı örneğinde değerlendirilmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları, 13*, 63.

Özbayrak, C. (2006). *Türkiye örnekleminde duygular ve bilişsel-duygu değerlendirme süreci* [Yüksek Lisans Tezi]. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi. https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Özcan, F., Çağlar, F., Pekdoğan, S. (2020). 4-6 yaş grubu çocukların sosyal becerileri ve teknoloji kullanımları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 28*(2), 709-717.

Özçelik, D. A. (1998). *Eğitim programları ve öğretim (Genel Öğretim Yöntemi).* ÖSYM.

Özdemir, E. (2007). *Eleştirel okuma.* Bilgi.

Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11*(1), 323- 343.

Özdemir, S. (2019). *Kuramdan uygulamaya Türkçe ders kitabı incelemeleri*. Anı.

Özdemir, Y. (2019). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarının toplumsal cinsiyet rolleri göndermeleri açısından incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Akdeniz Üniversitesi.

Özden, Y. (2003). *Öğrenme ve öğretme*. Pegem A.

Özer, Ö. ve Dağtaş, E. (2003). Haber söylemi: 11 Nisan 2001 Tandoğan Meydanı'ndaki, "Esnaf Toplantısı"nın medyadaki sunumu. *İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 17*, 281–302.

Özgüven, İ. E. (1994). *Psikolojik testler*. Yeni Doğuş Matbaası.

Özkan, U. B. (2019). *Eğitim bilimleri araştırmaları için döküman inceleme yöntemi*. Pegem Akademi.

Özmen, Ü. (2006). *Yeni ders kitapları üzerine*. Eğitim Zil ve Teneffüs, Algı, 18.

Özservet, Y. Ç. ve Sirkeci, İ. (2016). Editörden: Çocuk ve göç. *Göç Dergisi, 3*(1), 1-4.

Öztan Güven, G. (2013). *Türkiye'de çocukluğun politik inşası.* İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Öztürk, Y. ve Kayadibi, N. (2021). Hüseyin Yurttaş'ın çocuk kitaplarının çocuk edebiyatı yapıtlarında bulunması gereken özellikler açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi, 9*(1), 188-209.

Papalia, D. Olds, S. & Feldman, R. (1998). *A child's world.* McGraw Hill, 234-244.

Patır Erkek, N. (2016). *Yatılı ve gündüzlü eğitim alan ortaöğretim öğrencilerinin şiddet eğilimleri ile özgüvenleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.

Paul, R. & Elder, L. (2005*). Critical thinking competency standards*. Foundation for Critical Thinking.

Paul, R. W. & Elder, L. (2006). The miniature guide to-critical thinking concepts and tools. www.criticalthinking.org.

Payza, T. (2015). *Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin incelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Adnan Menderes Üniversitesi.

Pilav, S. (2014). Çocuk edebiyatı ilkeleri ışığında Halikarnas Balıkçısı'nın "Yol Ver Deniz" hikâyesi üzerine bir değerlendirme. *Milli Eğitim Dergisi, 202*, 16-34.

Pingel, F. (2003). *Ders kitaplarını araştırma ve düzeltme rehberi*. Tarih Vakfı.

Polat, O. (2016). Şiddet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, *2*(1).

Postman, N. (1995). *Çocukluğun Yokoluşu.* K. İnal (çev.). İmge Kitabevi.

Preuschoff, G. (1998). *Çocukların içindeki korkular*. Ö. Schulze (çev.). Beyaz Yayınevi.

Rousseau, Jean J. (2005) "Emile" bir çocuk büyüyor. Ü. Akagündüz (ed.). Selis Kitaplar.

Ryan, K. ve Bohlin, K. E. (1999). *Building character in schools: Practical ways to bring moral ınstruction to life.* Jossey-Bass.

Sağlam, M. ve Aral, N. (2016). Tarihsel süreç içerisinde çocuk ve çocukluk kavramları. *Çocuk ve Medeniyet, 1*(2), 43-56.

Sağlık, Ş. (2005). Çocuk Romanları. *Hece Aylık Edebiyat Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, *9*(104-105), 231-255.

San Bayhan, P. ve Artan, İ. (2004). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. Morpa Kültür.

Sancar, S. (1997). *İdeolojinin Serüveni Yanlış Bilinç ve Hegemonyadan Söyleme*. İmge.

Sandström, C. İ. (1982). *Çocuk ve gençlik psikolojisi*. R. U. Şermin (çev.). İstanbul Üniversitesi.

Santrock, J. W. (2014). *Yaşam boyu gelişim.* G. Yüksel (çev.). Nobel.

Saraç, S. (2013). Toplumsal cinsiyet. L. Gültekin vd. (ed.). *Toplumsal cinsiyet ve yansımaları* içinde (s. 27-32). Atılım Üniversitesi.

Sawyer, W. (2012). *Growing up With Literature*. Wadsworth Cengage Learning.

Sayılan, F. (2012). *Toplumsal cinsiyet ve eğitim: Olanaklar ve sınırlar*. Dipnot.

Senemoğlu, N. (1997). *Gelişim öğrenme ve öğretim, kuramdan uygulamaya*. Ertem Matbaacılık.

Sever, S. (2002). Çocuk kitaplarına yansıtılan şiddet: "Milli Eğitim Temel Yasası ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme" bağlamında bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 35*(1- 2), 25-37.

Sever, S. (2003a). *Çocuk ve edebiyat.* Kök.

Sever, S. (2003b). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme.* Anı.

Sever, S. (2008a). *Çocuk ve Edebiyat.* Tudem.

Sever, S. (2008b). *Eğitimde ve bilimde Türkçe eğitimi.* Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşunun 100'üncü Yılında Eğitim Kurultayı Bildirileri (435-471) içinde. Malatya: İnönü Üniversitesi Matbaası.

Sever, S. (2013). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü.* İzmir: Tudem.

Sever, S. (2018). *Sanatsal uyaranlarla dil öğretimi.* Tudem.

Sever, S. Kaya, Z. ve Aslan, C. (2017). *Etkinliklerle Türkçe öğretimi.* Tudem.

Sevimay Özer, D. ve Özer, K. (2004). *Çocuklarda motor gelişim.* (Geliştirilmiş üçüncü baskı). Nobel Yayın Dağıtım.

Shoemaker, P. J. & Reese, D. S. (2002). *İdeolojinin medya içeriği üzerindeki etkisi*. Süleyman İrvan (ed.), Medya Kültür Siyaset, Alp.

Sigelman, C. K. & Rider, E. A. (2014). Life-span human development. Cengage Learning.

Singh, A. S. (2014). Conducting case study research in non-profit organisations. *Qualitative Market Research: An International Journal, 17*,77–84.

Smith, G. N. (1996). *Writing horror fiction.* A & C Black.

Somuncu, S. (2010). İlköğretim türkçe ders kitabındaki edebi metinlerin içerdiği evrensel değerlere ve metin seçimine ilişkin bazı tespitler. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 24*, 193-219.

Soy, H. (2017). *Toplumsal cinsiyet: Kadının sosyal ve hukuki konumu*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Sönmez, V. (2016). *Hayat bilgisi öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. Ankara: Anı.

Stevinson Hillman, J. (1974). An analysis of male and female roles in two periods of children's literature. *The Journal of Educational Research,* 68(2), 84-88.

Sur, E. (2020). *Ortaokul öğrencilerinin eleştirel ve yaratıcı düşünme becerileri ile anlama becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Süğümlü, Ü. & Eraslan, A. (2019). *Bilgin Adalı'nın "zaman bisikleti" öykü serisinin merak unsuru bakımından incelenmesi.* Ondokuz Mayıs Üniversitesi Uluslararası 100. Yıl Eğitim Sempozyumu, Samsun.

Şahin, A. (2012). İlköğretim 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin kitap okuma alışkanlıklarının sosyo-ekonomik düzeylerine göre incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(2). 367-388.

Şahin, G. (2014). Okulöncesi dönem çocuk kitaplarında görsel bir uyaran olarak resim. *International Periodical For the Languages*, (9)3, 1309-1324.

Şahin, H. (2004). Etkili bir sosyal bilgiler ders kitabının nitelikleri. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, *9*,365-375.

Şahin, M. (1985). *Başarı düzeyi farklı üç grup lise öğrencisinin kaygı düzeyi yönünden karşılaştırılması* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.

Şahin, M. (2017). *Davranışın biyolojik temelleri, psikolojiye giriş.* H. Coşkun, N. Ş. Özabacı (ed.). Lisans.

Şakar, C. (2005). Bir ülkü olarak çocuk edebiyatı: Mustafa Ruhi Şirin. *Hece Aylık Edebiyat Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, *9*(104-105), 430- 443.

Şen, H. (2002). *Din ve iktidar: Ortaöğretim ders kitaplarında yaşam dünyası* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ege Üniversitesi.

Şen, Ü. (2007). *Milli Eğitim Bakanlığının 2005 yılında tavsiye ettiği 100 temel eser yoluyla Türkçe eğitiminde değerler öğretimi üzerine bir araştırma.* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.

Şen, Ü. (2008). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin ilettiği değerler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *1*(5), 763-779.

Şener, Ş. ve Karacan, E. (1999). Anne-bebek çocuk etkileşiminde olumlu ve olumsuz özellikler. A. Ekşi (ed.). *Ben Hasta Değilim* içinde (35–44.). Nobel.

Şentürk, H. (2010). Kişilik gelişiminde eğitim, din ve değerlerin rolü. *Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırmaları Dergisi, 6*(18), 50-55.

Şirin, M. R. (2000). *99 soruda çocuk edebiyatı*. Çocuk Vakfı.

Şirin, M. R. (2007a). *Çocuk edebiyatı kültürü. Okuma alışkanlığı ve medya sarmalı*. Kök.

Şirin, M. R. (2007b*). Çocuk edebiyatına eleştirel bakış "Çocuk edebiyatı nedir ne değildir?".* Kök.

Şirin, M. R. (2015). *Çocuğa adanmış konuşmalar 2 okuma kültürü ve çocuk edebiyatı*. İz.

Tan, M. ve Temiz, B. K. (2003). Fen öğretiminde bilimsel süreç becerilerinin yeri ve önemi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *13*, 89-101.

Tanaltay, S. (1990). *Çocuklar ağlamasın*. Tekin.

Tanrıöver, H.U. (2003) Ders kitaplarında cinsiyet ayrımcılığı. B. Çotuksöken, A. Erzan, O. Silier. (ed.) *Ders Kitaplarında İnsan Hakları: Tarama Sonuçları* içinde (s. 106-122). Tarih Vakfı.

Taylor, F. (2003). Content analysis and gender stereotypes in children's books. *Teaching sociology,* 300- 311.

Türk Dil Kurumu. (2022). Dijital, Erişim adresi: https://sozluk.gov.tr/ ET: 15.09.2022

Temizyürek, Fahri. (2003). *Türkçe Öğretiminde Çocuk Edebiyatının Önemi.* TÜBAR.

Tekin, H. (2000). *Çocuk Kitaplarında Bütünsellik*. Sedat Sever (ed.). 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu 'Sorunlar ve Çözüm Yolları' (s.448-458). Ankara Üniversitesi Basımevi.

Tekin, H. (2005 Ağustos-Eylül). Çocuk edebiyatında şiddet korku ve sevgi üçgeni. *Hece Edebiyat Dergisi,* 104-105, 304-306.

Tezcan, M. (2008). Eğitimin Toplumsal Temelleri. V. Sönmez (ed.). *Eğitim Bilimine Giriş* içinde (ss.95- 118). Anı.

Tekşan, K. Acar, F. ve Yiğit, M. S. (2012). Çocuk edebiyatı eserlerine çocukların penceresinden bakış. *3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiri Kitabı* içinde (ss. 937-945). Ankara Üniversitesi.

Tietz, W. M. (2007). Women and men in accounting textbooks: Exploring the hidden curriculum. *Issues In Accounting Education*, *22*(3), s. 459-480.

Toklu, N. (2002). *Değerlerin Dilemması: Subjektiflik ve Objektiflik, Bilgi ve Değer*. Vadi.

Topal, Ö. (2012). *Toplumsal cinsiyetin inşası: 7-12 yaş grubu örneği* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi.

Toprak, T. (1993). *İlkokul ders kitaplarının öğretim programına uygunluğunun değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.

Tozlu, N. (2003). *Eğitim problemlerimiz üzerine düşünceler*. Mikro.

Tsai, M. (2008). *Guiding Taiwanese kindergateners' emotional understanding and emotion regulation: The effects of children's picture books* [Unpublished PhD Thesis]. The Pennsylvania State University.

Tuğrul, B. ve Feyman, N. (2006). *Okul öncesi çocukları için hazırlanmış resimli öykü kitaplarında kullanılan temalar*. II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu'nda sunulan bildiri. Ankara Üniversitesi.

Tulviste, T. & Tamm, A. (2021). Is silence golden? A pilot study exploring associations between children's language environment and their language skills in Estonian-speaking families. *Journal of Experimental Child Psychology, 207,* 105096. https://doi/10.1016/j.jecp.2021.105096

Turhan Ağrelim, H. (2021). Çocuk edebiyatı yapıtlarında şiddet. E. Çer (Ed.) *Çocuk ve Kitap II: Evrensel İlkeler* içinde (s. 89-100). Eğiten Kitap.

Turhan, O. Karaca Turhan, F. Baş, B. (2021). Türk çocuk edebiyatında meslekler ve toplumsal cinsiyet. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 50*(1), 1-30. DOI:10.14812/cufej.760503.

Turk, V. (2017). *Understanding generation alpha.* WIRED Consulting.

Tutsak, S. Batur, Z. (2011). Cumhuriyetten günümüze Türk eğitim sisteminde ders kitabı: İki söz gelimi karşılaştırılması. *Turkish Studies, 6*(3), 355-389.

TÜBA. (2011). *Türkçe bilim terimleri sözlüğü*. Yeni Reform Matbaacılık.

Tür, G. ve Turla, A. (1999). *Okul öncesinde çocuk, edebiyat ve kitap*. YA-PA.

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği (2000). *Kadın-erkek eşitliğine doğru yürüyüş: Eğitim, çalışma yaşamı ve siyaset*. Lebib Yalkın Yayımları ve Basım İşleri A.Ş.

Türkben, T. (2019). Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinlerin yapısal ve evrensel ilkeler açısından incelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 8*(3), 2027-2056.

Türkdoğan, O. (1995). *Bilimsel değerlendirme ve araştırma metodolojisi*, MEB Yayınları.

TÜSİAD (2000*). Kadın-erkek eşitliğine doğru yürüyüş: Eğitim, çalışma yaşamı ve siyaset*. Lebib Yalkın Yayınları ve Basım İşleri A.Ş.

Uçan, H. (2005). Çocuklar Kadar Saf, Temiz Kalabilmek. *Hece Dergisi*. Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı. Ankara.

Uçar, M. A. (2003). *Aile içi şiddet ve aile koruma yasası*. Hukuk.

Uludağ, E. (2009). Çocuk edebiyatı ve klasik dönem örneğinde Nâbi'nin Hayriyye'si. *Turkısh Studıes*. *4*(7).

Ural, S. (2013). Okul öncesi çocuk kitaplarının tanımı. M. Gönen (ed.). *Çocuk Edebiyatı* içinde (s. 33-55). Eğiten Kitap.

Uz Erşahin, I. (2009). *Türkçe ders kitaplarında yer alançocuk edebiyatı metinlerinin çağdaş çocuk edebiyatı ilkeleriaçısından değerlendirilmesi ve eğitsel öneriler* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.

Uzmen, S. (1993). *Türkçe ve İngilizce basılmış resimli çocuk kitaplarının konu yönünden incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Ülgen, G. ve Fidan, E. (1997). *Çocuk gelişimi*. Milli Eğitim Bakanlığı.

Ünelöz, G. (2017). *Ödüllü çocuk romanların toplumsal cinsiyet kalıp yargıları bağlamında incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.

Ünsal, Y. ve Güneş, B. (2002). Bir kitap inceleme çalışması örneği olarak MEB İlköğretim 4. sınıf Fen Bilgisi ders kitabına fizik konuları yönünden eleştirel bir bakış. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22*(3), 107-120.

Ünsal, Y. ve Güneş, B. (2004). Bir kitap inceleme çalışması örneği olarak MEB Lise 1. sınıf Fizik ders kitabının eleştirel olarak incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, *2*(3), 305-321.

Üründü, V. (2011). *6-8. sınıf Türkçe ders kitaplarının tema ve metin türü yönünden incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İnönü Üniversitesi.

Üstün, E. (1993). *Okulöncesi dönemde çocuk-aile-okul iş birliği*. YA-PA.

Üzmen, S. (1994). *Okulöncesi çocuklarda Korkular. Okul öncesi Eğitimciler için El Kitabı*. YA-PA.

Van DIJK T. (1995). *Discourse Analysis as Ideological Analysis*. C. Schäffner ve A. Wenden, Aldershot (ed.). Language and Peace içinde, Dartmouth.

Vardı, Ö. Demiriz, S. (2019). Okulöncesi öğretmenlerinin çocukların meraklarına yönelik görüşleri. e-*Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, *6*(4), 44-58. https://doi.org/10.30900/kafkasegt.655872

Varış, F. (1978). *Eğitimde program geliştirme teori ve teknikler.* Ankara Üniversitesi Basımevi.

Varışoğlu, B. ve Tuzcuoğlu Aksin, Ş. H. (2019). Andrew Clements'in Bunun adı Findel adlı çocuk edebiyatı eserinin çocuğa görelik açısından incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi,* (16), 639-656.

Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, *35*, 29-56.

Weitzman, L., Eifler, D., Hokada, E., Ross, C. (1972). Sex-role socialization in picture books for preschool children. *American Journal of Sociology*, *77*(6), 1125–1150.

Wollman-Bonilla, J. (1998). Outrageous viewpoints: Teachers' criteria for rejecting works of children's literature. *Language Arts*, *75*(4), 287-295.

Woods, D.R. (1995). Teaching and learning: What can research tell us?. *Journal of College Science Teaching*, *25*, 229-232.

Yalçın A. ve Aytaş, G. (2014). *Çocuk Edebiyatı*. Akçağ.

Yaman, H. ve Süğümlü, Ü. (2010). İlköğetim ikinci kademe öğrencilerinin ders dışı kitap okuma alışkanlıkları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, *18*(1), 291-306.

Yanpar Yelken, T. (2017). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Anı.

Yavuzer, H. (1994). *Çocuk psikolojisi*. Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (1995). *Ana-baba ve çocuk*. Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (1998). *Çocuk Psikolojisi*. Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2000). *Eğitim ve gelişim özellikleriyle okul çağı çocuğu*. Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2011). *Okul çağı çocuğu*. Remzi Kitabevi.

Yaylı, D. ve Çınar, K. E. (2014). Ortaokul Türkçe ders kitapları görsellerinde toplumsal cinsiyet. *International Periodical For The Languages*, *9*(5), 2075-2096.

Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimine genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, *19*, 499-522.

Yeşil, R. ve Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *11*(2), 65-84.

Yıldırım, A ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, *23*(112).

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, O. (2016). Çocuk kitaplarında bulunması gereken özellikler. T. Şimşek (Ed.), *Okul öncesinde çocuk edebiyatı ve medya* içinde (s. 61-108). Grafiker Yayınları.

Yige, M. (2010). *İlköğretim ders kitaplarında kullanılan resimlerin 7-9 yaş öğrencilerinin öğrenme ve yaratıcılıklarına etkileri* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.

Yorgancı, F. (2008). *İlköğretim ders kitaplarında toplumsal cinsiyet rollerinin inşası* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi.

Yörükoğlu, A. (2010). *Çocuk ruh sağlığı. Çocuğun kişilik gelişimi eğitimi ve ruhsal sorunları.* Özgür Yayınları.

Yörükoğlu, A. (2016). *Çocuk ruh sağlığı*. Özgür.

Yumru, D. (2012). Özerk benlik duygusu ve çocuk edebiyatı. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *8*(3), 37-46.

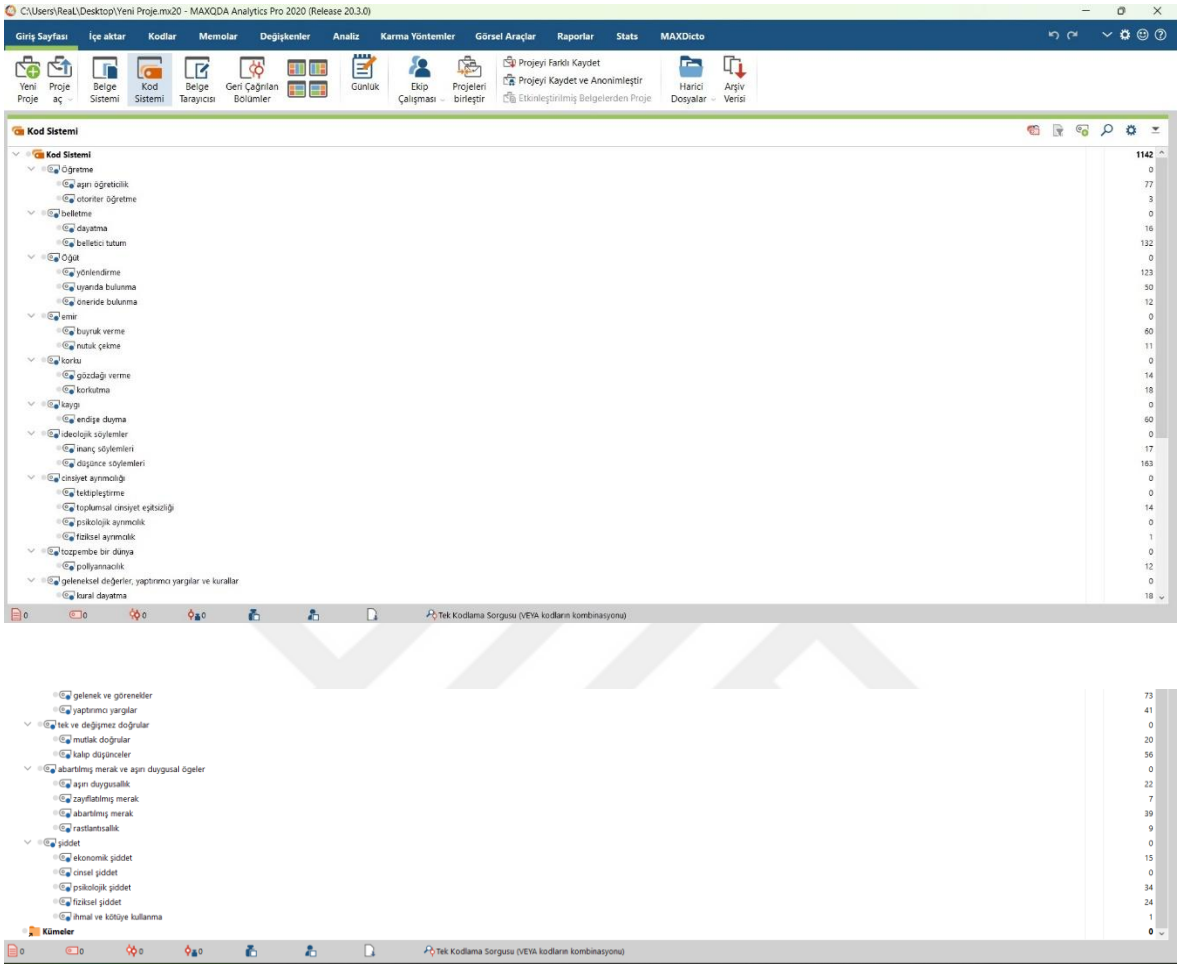
Yurttaş, H. (1997). *Çocuk ve kitap*. D. Güneri Öztaşbaşı (Edt.). Ana Dili Eğitimi ve Çocuk Kitapları Sempozyumu. Ankara Üniversitesi Tömer Dil Eğitim Merkezi.

Yüksel, Ş. (2004). *Edebi metinlerde metafor kullanımının cinsiyet temsilleri açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ege Üniversitesi.

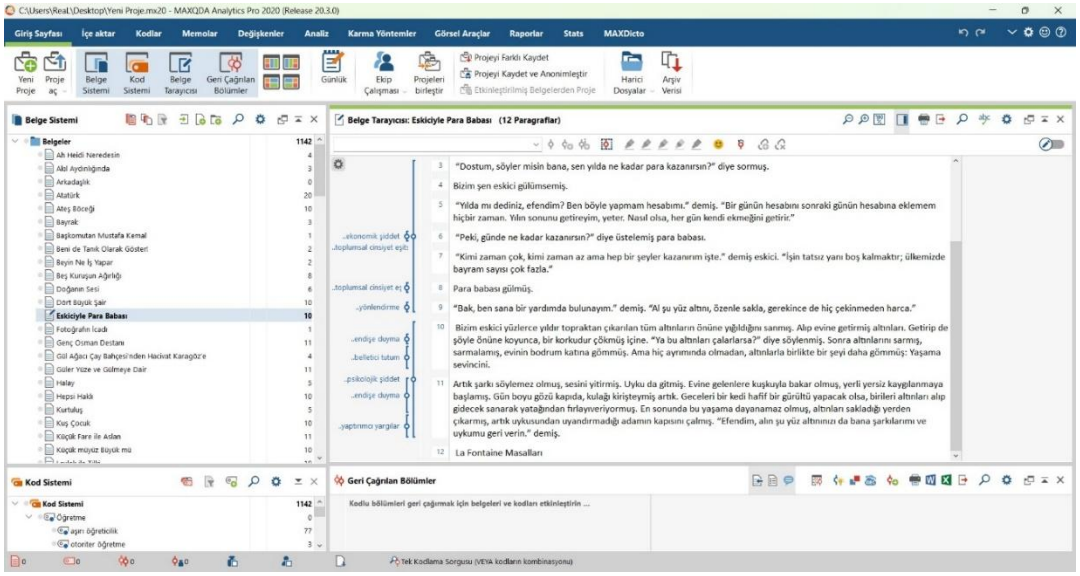
EKLER

Ek 1. Verilerin Kodlama Süreci

MAXQDA 2020 Programıyla Yapılan Örnek Kodlar

MAXQDA 2020 Programıyla Yapılan Örnek Kodlamalar Evrensel İlkeler Yönünden

MAXQDA 2020 Programıyla Oluşturulan Kodlardan Yapılan Model Örneği

